

วารสารบวรสหการศึกษา และมนุษยสังคมศาสตร์

**JOURNAL OF BOVORN MULTI-EDUCATION
AND HUMAN SOCIAL SCIENCES(JOB_EHS)**
ISSN: 2730-3233(ONLINE)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2568)
Vol.6 No.4 (October-December 2025)

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences

(JOB_EHS)

ISSN: 2730-3233 (Online)

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ :

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences : JOB_EHS) มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาสหวิทยาการ อื่นๆ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยอ้างอิงตามรูปแบบของ APA (นาม-ปี) รวมถึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารฯ และเป็นบทความที่ไม่มีความหลายมากกว่า 25% ตามที่ถนนวนโปรแกรม CopyCat ในเว็บ Thaijo2

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารฯ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ โดยไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของวารสารฯ

กระบวนการพิจารณาบทความ :

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review) แบบที่ 2 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

ประเภทของบทความ :

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับตีพิมพ์ประเภทของบทความ คือ บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Original Article)

ภาษาที่รับตีพิมพ์ :

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดออก :

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ มีกำหนดออกตีพิมพ์ 4 ฉบับ ต่อปี (ราย 3 เดือน) ดังนี้

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มีนาคม	(กำหนดออก เดือนมีนาคม)
ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน - มิถุนายน	(กำหนดออก เดือนมิถุนายน)
ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน	(กำหนดออก เดือนกันยายน)
ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม	(กำหนดออก เดือนธันวาคม)

ที่ปรึกษา :

พระเดชพระคุณ พระครูภาวนาอินทวงศ์ (ณลิว อินทวโส), ดร.
เจ้าอาวาสวัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

บรรณาธิการ :

พระครูปลัดสุรวุฒิ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซค), ดร.
Phrakrupalad Suravut Sirivaddhako (Ukitchock), Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ผู้ช่วยบรรณาธิการ :

ดร.ศุภกัญญา ศรีคำไทย
Dr. Sukpinya Srikomthai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

กองบรรณาธิการ :

พระเมธาวิไนยรส (สุเทพ พุทธจรรยา), รองศาสตราจารย์ ดร.
Phramedhavinaiyaros (Suthep Buddhachanya), Assoc. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand

พระครูโอภาสพนทกิตติ์, รองศาสตราจารย์ ดร.
Phrakruophatnonthakit, Assoc. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, รองศาสตราจารย์ ดร.
Phramaha Mongkhokan Khangphanom, Assoc. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
Phramaha Yannawat Thitavaddhano, Asst. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

รองศาสตราจารย์ ดร.อำนวย เดชชัยศรี
Assoc. Prof. Dr. Amnuay Detchaisri
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ
Assoc. Prof. Dr. Amnaj Buasiri
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล
Assoc. Prof. Dr. Marut Patphol
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์
Asst. Prof. Dr. Booncherd Chamnisast
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ดร.เสนห์ เดชะวงศ์
Dr. Saneh Dechawongse
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand

ดร. กฤษณา นันทเพ็ชร
Dr. Krisda Nantapetch
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand

ฝ่ายจัดการ :

นางสาวสาคร หาญแท้

นายชานนท์ วิเศษศิริ

ฝ่ายกฎหมาย :

นายณพกฤษ ทรัพย์แก้วยอด

เจ้าของวารสาร :

วัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 70140

สำนักงานกองบรรณาธิการ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
วัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 70140
โทรศัพท์ : 095-5426695
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences (JOB_EHS)

ISSN: 2730-3233 (Online)

บทบรรณาธิการ

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences: JOB_EHS) ฉบับนี้เป็น ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม (2568) โดยเนื้อหาบทความในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ โดยกองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดีจึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ ได้รับผลการพิจารณาคุณภาพวารสารเพื่อเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI พ.ศ. 2568 จากศูนย์ TCI ได้ถูกจัดให้เป็น **วารสารกลุ่มที่ 2 (การรับรองคุณภาพของวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 ไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2572)** ซึ่งเป็นกำลังใจให้แก่กองบรรณาธิการในการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ ได้ปรับเปลี่ยนกำหนดการออกของวารสารเป็น **4 ฉบับต่อปี (รายละเอียด 3 เดือน)** เพื่อความเหมาะสมเกี่ยวกับจำนวนการตีพิมพ์ในแต่ละฉบับและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (2568) ดังนี้

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มีนาคม (กำหนดออก เดือนมีนาคม)

ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน - มิถุนายน (กำหนดออก เดือนมิถุนายน)

ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน (กำหนดออก เดือนกันยายน)

ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม (กำหนดออก เดือนธันวาคม)

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความที่เป็นนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจเขียนบทความเพื่อลงตีพิมพ์ และหวังว่าจะได้รับความสนใจจากผู้เขียนบทความทุกท่านในโอกาสต่อไป และกองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ให้อนุเคราะห์ในการอ่านประเมินต้นฉบับ

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการ หวังอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่าน และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางการศึกษาใหม่ให้เกิดขึ้น หากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาวารสารให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณและยินดีปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาวารสารให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

พระครูปลัดสุวิทย์ สิริวิฑูรโก (อุกฤษไชย), ดร.
บรรณาธิการวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย (Research Articles)

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา 1-13

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

DEVELOPMENT OF A MODEL FOR MANAGMENT CULTURAL DIVERSITY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE PATHUMTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ณัฐนิชา ปัญญานิภา Natnicha Pannipa

ยุทธีวีร์ แก้วทองใหญ่ Yudthawee Kaewthongyai

พระเจษฎา บุญมาทศ PhraJedsaba Boonmartas

พระครูอุดมจารุวรรณ PhrakhruUdomcharuwan

พิภู ฝ่องสุวรรณ Phiphu Phongsuwan

พระครูสุจิตร์ตนากร PhrakhruSuchitrattanakorn

พระมหากัมพล อดตปาโล (ชำนาญ) PhramahaKamphol Atthapalo (Chamnan)

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร 14-30

กลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี

LIVING ACCORDING TO THE PHILOSOPHY OF THE SUFFICIENCY ECONOMY OF PERSONNELROYAL FUNERAL CEREMONY MANAGEMENT GROUP 2, SINGBURI

สิทธิพันธุ์ พันธุ์มี Sittipan Panmee

อภิชาติ พานสุวรรณ Apichart Pansuwan

แนวทางพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร 31-45

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

GUIDELINES FOR DEVELOPING BUDGET MANAGEMENT ACCORDING TO THE NOBLE TREASURES VII OF PRASARNMIT SCHOOL NETWORK IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ปวีณา ดารา Paweena Dara

พระครูวิรุฬห์สุตคุณ PhrakhruWirunsuttakun

พีรวัฒน์ ชัยสุข Perawat Chaisuk

**การพัฒนาครูเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานส่งผลต่อการการอ่าน คติวิเคราะห์
และเขียนของผู้เรียน** 46-62

THE DEVELOPMENT OF TEACHERS ON PROJECT-BASED LEARNING TO ENHANCE STUDENTS
ANALYTICAL READING AND WRITING SKILLS

รุวະดี สุดหนองบัว Ruwadee Sudhongbua

**การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา** 63-78

WORK PERFORMANCE EFFICIENCY DEVELOPMENT OF PERSONNEL AT PHAYOM SUBDISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, WANG NOI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA
PROVINCE

สรัดชา พูนเพชร Saranchana Poonpetch

อภิชาติ พานสุวรรณ Apichart Pansuwan

**การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ** 79-97

THE DEVELOPMENT OF ADMINISTRATION MODEL FOR NONGYASIRIWORAWATWITTHAYA
STUDENT'S DESIRED CHARACTERISTICS DEVELOPMENT UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG TO SUCCESS

รุ่งทิวี พรรณา Rungtawee Panrana

**แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลร่มเย็น
อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา** 98-109

GUIDELINES FOR THE PROMOTION OF BUDDHIST TOURISM AT WAT PHRA THAT DOI KHAM,
ROM YEN SUBDISTRICT, CHIANG KHAM DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

พระครูปลัดตะวัน อจฺญริยสีทธิ (กันทะสอน) PhrakhrupalatTawan Ajjhariyasiddhi (Kanthasorn)

นภาพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong

ชูชาติ สุทธะ Chuchat Sutta

แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 110-123
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

GUIDELINES FOR HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN DIGITAL AGE BASED ON
KALYANAMITTA DHAMMA PRINCIPLES FOR SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE
UTHAITHANI PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

ละอองดาว กิตติสิริโชติ Laongdaw kittisirichot
พระมหาอุดร อุตโตโร PhramahaUdorn Uttaro
ดิเรก ด้วงลอย Direk Duangloy

แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 124-137
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

GUIDELINES FOR ACADEMIC MANAGEMENT IN THE 21ST CENTURY ACCORDING TO THE
IDDHIPADA 4 PRINCIPLES DHAMMASOF THE EDUCATIONALINSTITUTE ADMINISTRATORS UNDER
CHAINAT PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

กัลยรัตน์ มั่นคง Kanyarat Mankhong
พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ Phrakhrusrisuthamniwit
พระมหาอุดร อุตโตโร PhramahaUdorn Uttaro

วัดกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา 138-147

TEMPLES IN THE PROMOTION OF LOCAL WISDOM: A CASE STUDY OF TEMPLES IN CHIANG
KHAM DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

พระครูสังฆรักษ์บดินทร์ ฐิตเมธี (หนูดี) PhrakhrusangharakBodin Thitamedhi (Thanudi)
นภาพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong
ชูชาติ สุทธะ Chuchat Sutta

อยุธยาเมตาเวิร์ส : การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 148-160

AYUTTHAYA METAVERSE : DEVELOPMENT OF VIRTUAL REALITY TOURS OF TEMPLES IN PHRA
NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ธาวร ภูษา Dhaworn Bhusa
พิพัฒน์ แก้วใส Pipat Kaewsai
พิชิต เชาวชาญ Phichit Chaochan
ประวิทย์ ชัยสุข Prawit Chaisuk*

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3 161-172
ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2

GUIDELINES FOR DEVELOPING DESIRABLE CHARACTERISTICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL AGE BASED ON THE THREE PAPANIKA-DHAMMA PRINCIPLES IN SCHOOLS FOR INTELLECTUALLY DISABLED STUDENTS OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION, GROUP 2

พนิดา กลมกล่อม Phanida Klomklorm
วรกฤต เกื่อนช้าง Worakrit Thuenchang
ธานี เกสทอง Thanee Gesthong

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดด้าม่อน ตำบลบ้านต้า 173-185
อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

GUIDELINES FOR THE PROMOTION OF VIRTUE AND MORALITY AMONG YOUTH AT WAT TAM MON, BAN TAM SUBDISTRICT, MUEANG PHAYAO DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

พระครูสุวัฒน์สังฆโสภณ Phrakhrusuwatsanghasophon
ชูชาติ สุทธะ Chuchat Sutta
นภาพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong

แนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ 186-204
ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

GUIDELINES FOR DEVELOPING DIGITAL-ERA TEACHERS ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF BHĀVANĀ 4 IN SCHOOLS FOR STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES UNDER THE OFFICE OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION

ชรินทร์ สายทอง Charin Saithong
ธานี เกสทอง Thanee Gesthong
วรกฤต เกื่อนช้าง Worakrit Thuenchang

แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 205-218
ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายันนาท

GUIDELINES FOR PARTICIPATORY SCHOOL MANAGEMENT BASED ON THE IDDHIPĀDA 4 OF THE BASIC EDUCATION INSTITUTION COMMITTEE UNDER CHAINAT PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

วรรณภา อิมสบาย Wannapa Aimsbai
พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ Phrakhrusrisuthamniwit
พระมหาอุดร อุตุโร PhramahaUdorn Uttaro

แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 219-234
ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN PROVIDING CARE AND SUPPORT SYSTEMS FOR STUDENTS, BASED ON THE FOUR BRAHMAVIHARA PRINCIPLES IN SCHOOLS FOR THE DEAF UNDER THE OFFICE OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION

มหิสรณ์ เจริญผล Mahisorn Charoenphol

วรกฤต เกื่อนช้าง Worakrit Thuenchang

ดิเรก ด้วงลอย Direk Duangloy

การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมปปธาน 4 235-248
สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

RISK MANAGEMENT OF SCHOOLS FOR THE DEAF IN THE DIGITAL ERA ACCORDING TO THE SAMMAPPADHANA 4 UNDER THE SPECIAL EDUCATION BUREAU

สุกัญญา เบี้ยจรัส Sukunya Bearjrus

วรกฤต เกื่อนช้าง Worakrit Thuenchang

อานนท์ เมธีวรฉัตร Anond Metheevarachatra

รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา 249-263
A MODEL OF BUDDHIST SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES FOR THAI TEMPLES IN THE UNITED STATES OF AMERICA

ณัฐวรารักษ์ เพ็งเปลี่ยน Natthawarang Pengplian

สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritragarn

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียน 264-280
สังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

GUIDELINES FOR CHARACTER DEVELOPMENT ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF SANGHA VADDHU 4 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE DON MUEANG DISTRICT OFFICE BANGKOK

พงษ์ศิริ สกุลช่ง Phongsiri Sakunsong

พระครูกิตติญาณวิสิฐ Phrakhrakittiyanawisit

พระครูภัทรธรรมคุณ Phrakhrakhattharathamkhun

**แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษ
ภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน** 281-296

GUIDELINES FOR A LEARNING MANAGEMENT SUSTAINABLE RESPONSE TO THE EMERGENCE OF
SOFT POWER IN THE EASTERN ECONOMIC CORRIDOR (EEC) IN CHACHOENGSAO PROVINCE

เยาวธิดา เสี้ยวเส็ง Yaowatida Siewseeng

วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน Wanphen Burusungnoen

ชนม์ภูพัตน์ รักลีลาววัฒน์ Chontaphat Rakleelawat

นงลักษณ์ ภิญโญ Nongluk Pinyo

**แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาธรรม 4
กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2** 297-308

GUIDELINES FOR PROMOTING PERSONNEL MANAGEMENT EFFICIENCY IN THE DIGITAL AGE
BASED ON THE FOUR GHARĀVĀSA-DHAMMA PRINCIPLES FOR ROMKLAO SCHOOL GROUP
UNDER THE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ณัฐนันท์ กล่อมเกลี้ยง Nuttanon Klomkleang

ลำพอง กลมกุล Lampong Klomkul

ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritrakan

**ความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี** 309-321

THE NEEDS FOR ACADEMIC ADMINISTRATION FOR SECONDARY SCHOOLS UNDER THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE LOPBURI

อัจฉระพรรณ ทองสันต์ Artcharapan Thongsan

สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

พระมหาญาณวัฒน์ จิตวาทมโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

**แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี** 322-333

GUIDELINES FOR DEVELOPING DIGITAL AGE ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS BASED ON THE IDDHIPADA IV PRINCIPLES IN THE BUENG SAM PHAN SCHOOL
NETWORK, PATHUM THANI PROVINCE

ปรีชญา นพวรรณ Prutchaya Noppawan

พระสุรชัย สุรชัย PhraSurachai Surachayo

พีรวัฒน์ ชัยสุข Perawat Chaisuk

**การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์** **334-344**

THE VIRTUAL CLASSROOM LEARNING MANAGEMENT ON EXEMPLARY FOLLOWERS FOR
MATHAYOM 5 STUDENTS AT PHAYUHA PITTAYAKOM SCHOOL IN PHAYUHA KHIRI DISTRICT
NAKHON SAWAN PROVINCE

ณรงค์ศักดิ์ ก้อนสุวรรณ Narongsak Konsuwan

พิศมัย รบชนะชัย พูลสุข Pitsamai Robchanachai Poolsuk

สุพรต บุญอ่อน Sooprot Boon-on

**แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1** **345-356**

GUIDELINES FOR INTERNAL SUPERVISION MANAGEMENT BASED ON
THE THREE PĀPĀNIKA-DHAMMA PRINCIPLES IN SCHOOLS UNDER
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุเมธ รักษธรรม Sumed Ruktum

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai

เผด็จ จงสกุลศิริ Padet Jongsakulsiri

แนวทางการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัญญาของนักเรียน จังหวัดนทบุรี **357-368**

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE STATE OF AWARENESS BASED ON THE PRINCIPLES OF
MINDFULNESS AMONG STUDENTS IN NONTHABURI PROVINCE

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต Phrakruwirojkanchanakheth

พระครูวิรุฬห์สุตคุณ PhrakhruiWirunsuttakun

บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart

**ความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี** **369-379**

THE NEEDS ASSESSMENT FOR AN EDUCATIONAL ADMINISTRATION MODEL TOWARDS QUALITY
SCHOOLS ACCORDING TO THE FOUR IDHIPADA IN THE SARABURI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE

วิรุฒ หนองหงอก Wirut Nongngok

สิน งามประโคน Sin Ngampracon

พีรวัฒน์ ชัยสุข Peravat Chaisuk

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารเครือข่ายการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้** 380-396
APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATIONAL NETWORK MANAGEMENT FOR ENHANCED LEARNING EFFICIENCY
อรนุช หงวนไธสง Oranut Nguanthisong
พิลาตลักษณ์ จงตระกูลสมบัติ Piladluck Jongtrakansombat
อำพร เจริญพร้อม Ampon Jareanprom
ธีรทัศน์ ปิติภาคย์พงษ์ Teerathat Pitipakpong*
- การสร้างสุขภาวะทางปัญญาของผู้บริหารสถานศึกษาในโลกยุคพลิกผันด้วยหลักพละ 4** 397-409
CULTIVATING SPIRITUAL WELL-BEING FOR SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE VUCA WORLD WITH THE BALA 4 PRINCIPLES
พระปลัดสมศักดิ์ อุตตสุโก (แซ่ลี) PhrapaladSomsak Atthasupho (Sai Lee)
- การเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์** 410-425
INTEGRATED LEARNING FOR STUDENTS IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
พระใบฎีกาจารย์ ฐมนธิโร (สุวรรณ) PhrabaidikaCharun Thammateero (Suwan)
- การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานในสถานศึกษา** 426-442
BRAIN-BASED LEARNING MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS
พระอธิการวิชญ์ ขนติโก (น้อยปิ่น) PhraadhikanVisanu Khantiko (Noi Pin)
- การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีในยุค VUCA WORLD** 443-452
ADMINISTRATION FOR QUALITY ENHANCEMENT OF PALI LANGUAGE TEACHING AND LEARNING IN THE VUCA WORLD ERA
พระมหาโกโรตชนรณห์ สุเมธโส (แสงวิริญ) PhramahaKorodchanat Suthaso (Sangwiran)
- การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา** 453-466
THE APPLICATION OF THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS
พระอธิการมานะ ฐานธมโม (รัตนซื่อน) PhraathikanMana Thanthammo (Rattanason)
- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน**

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
DEVELOPMENT OF A MODEL FOR MANAGMENT CULTURAL DIVERSITY IN
EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE
PATHUMTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

¹ณัฐนิชา ปัญญานิภา Natnicha Pannipa ²ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ Yudthawee Kaewthongyai

³พระเจษฎา บุญมาทัต PhraJedsaba Boonmartas

⁴พระครูอุดมจารุวรรณ PhrakhrUdomcharuwan ⁵พิภู ผ่องสุวรรณ Phiphu Phongsuwan

⁶พระครูสุจิตร์รัตนกร PhrakhrUSuchitrattanakorn

⁷พระมหาแก้วพล อตฺตปาโล (ชำนานู) PhramahaKamphol Atthapalo (Chamnan)

^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: p.dr.natnicha@gmail.com

Article Received: September 23, 2025. Revised: November 02, 2025. Accepted: November 03, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีเริ่มจากระยะที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามจากผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง จำนวน 326 คน ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและครูในระยะที่ 2 เพื่อนำเข้าสู่การร่างรูปแบบ ในระยะที่ 3 ทดลองใช้ร่วมกับโรงเรียนกรณีศึกษา พร้อมบันทึกพฤติกรรม สังเกตการณ์ และเวทีสนทนากลุ่ม และในระยะที่ 4 ประเมินความพึงพอใจและประสิทธิผลผ่านแบบประเมินหลากหลายมิติ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ครูปรับแผนการสอนบูรณาการเนื้อหาพหุวัฒนธรรม จัดตั้ง PLC เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โรงเรียนตกแต่งสภาพแวดล้อมด้วยป้ายหลายภาษาและนิทรรศการวัฒนธรรม พร้อมจัดกิจกรรมวันนานาชาติ และผู้บริหารจัดสรรงบประมาณเฉพาะเพื่อสนับสนุนงานพหุวัฒนธรรม แม้พบอุปสรรคด้านการสื่อสารกับผู้ปกครองต่างชาติและความกังวลของครู แต่สามารถแก้ไขด้วยอาสาสมัครแปลภาษา การใช้สัญลักษณ์ช่วยสื่อสาร และการฝึกกรณีศึกษาจำลอง ผลการประเมินภาพรวมผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจสูง จากการศึกษาพบว่า “รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม” ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ทางปฏิบัติช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เคารพซึ่งกันและกัน พร้อมเสนอให้ขยายผลไปยังโรงเรียนอื่นและศึกษาในบริบทระดับการศึกษาที่แตกต่างต่อไป

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรม, การบริหารจัดการ, สถานศึกษา

Abstract

The research aimed to propose a cultural diversity management model for educational institutions under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1. A mixed-methods research design was employed, beginning with Phase 1, which collected quantitative data via questionnaires from 326 participants, including administrators, teachers, and parents. This was complemented by Phase 2, which involved in-depth interviews with administrators and teachers to inform the initial drafting of the model. In Phase 3, the model was implemented in a case study school, utilizing behavioral recording, observation, and focus group discussions. Finally, Phase 4 assessed satisfaction and effectiveness through a multi-dimensional evaluation framework.

The research findings revealed that the "Cultural Diversity Management Model" demonstrated positive changes. Teachers adapted lesson plans to integrate multicultural content and established Professional Learning Communities (PLCs) to knowledge exchange. Schools enhanced the physical environment with multilingual signage and cultural exhibitions, alongside organizing "International Day" activities. Administrators allocated specific budgets to support multicultural initiatives. While challenges, such as communication barriers with foreign parents and teacher apprehension, were encountered, they were addressed through volunteer translators, the use of visual communication aids, and simulation case study training. The overall evaluation indicated high satisfaction among stakeholders. The study concluded that the developed "Cultural Diversity Management Model" is appropriate and feasible, fostering a learning atmosphere of mutual respect. Recommendations include expanding its implementation to other schools and conducting further studies in different educational contexts.

Keywords: Cultural Diversity, Management, Educational Institutions

บทนำ

ประเทศไทยในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนมากขึ้นในการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา เนื่องจากการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน การอพยพ และกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทวีความรุนแรงขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ การลงทุนข้ามชาติ และการเปิดเสรีทางการค้า นำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภูมิภาคต่างๆ รวมถึงประชากรที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษามีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในสถานศึกษาเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายที่สำคัญ โอกาสในที่นี้คือการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการปรับตัวและเข้าใจความแตกต่างที่มีอยู่รอบตัว อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายนี้ยังเป็นที่มาของความท้าทายโดยเฉพาะในด้านการสื่อสารและการประสานงานระหว่างนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่ครูและผู้บริหารไม่สามารถจัดการความแตกต่างเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสมอาจนำไปสู่ ความขัดแย้งทางสังคมในโรงเรียน ซึ่งอาจขยายวงกว้างไปสู่สังคมในอนาคต (พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์, 2562) การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาและสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม (ศิริวรรณ ขุนทอง, 2561) การยอมรับความหลากหลายไม่เพียงช่วยให้ นักเรียนได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเรียนรู้ แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้ การมีหลักสูตรที่สะท้อนถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม การฝึกอบรมครูเกี่ยวกับการสอนในห้องเรียนที่มีความหลากหลาย และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ยอมรับและเฉลิมฉลองความแตกต่าง จะช่วยลดอคติและความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษา ยิ่งไปกว่านั้น การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษายังส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างยั่งยืน นักเรียนที่เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ยอมรับความหลากหลายจะมีแนวโน้มที่จะพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ ทักษะทางสังคมและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อน (World Bank, 2018) การเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ยอมรับความหลากหลายยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองโลกที่มีความเข้าใจและเคารพในความแตกต่างพร้อมทั้งมีความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์

สำหรับพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและการตั้งถิ่นฐานของประชากรจากหลากหลายภูมิภาค โรงเรียนในเขตพื้นที่นี้ต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนจากภูมิหลังที่หลากหลาย การขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่อาจทำให้โรงเรียนไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งหรือ ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมโรงเรียนที่ไม่สามารถสะท้อนถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่หลากหลายหรือการสื่อสารระหว่างครูและผู้ปกครองที่ขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมของอีกฝ่าย อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดและความขัดแย้งที่ลุกลามจนกระทบต่อความสัมพันธ์ และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน ดังนั้น การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความ หลากหลายทางวัฒนธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในโรงเรียนได้จึงเป็นสิ่งสำคัญ

การบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาไม่เพียงแต่เป็นการ แก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง แต่ยังเป็นโอกาสสำคัญในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง การพัฒนา รูปแบบการบริหารที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นความร่วมมือ การเรียนรู้ร่วมกัน และการเคารพในความแตกต่าง การจัดการดังกล่าวยัง สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริม การศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียมกัน การจัดการความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพในสถานศึกษาสามารถช่วยสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาสังคมในระยะยาว

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาสร้างความเข้าใจและการยอมรับในความแตกต่าง รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างเต็มที่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบริบทของการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
4. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและบริบทของการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นหลัก โดยใช้ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ปกครอง จำนวน 326 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณที่สะท้อนภาพรวมของสภาพปัญหา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพจะวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 15 คน เพื่อเจาะลึกบริบทและความคิดเห็นในเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในระยะแรกมาสังเคราะห์และยกร่างเป็นร่างรูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และกระบวนการดำเนินงาน จากนั้นจะนำร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในระยะนี้คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และนักวิชาการด้านการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลในระยะนี้จะเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมที่สุดก่อนนำไปทดลองใช้ในระยะต่อไป

ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาจริง โดยผู้วิจัยจะนำรูปแบบไปใช้ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนนี้คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนตัวอย่างที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง เครื่องมือที่ใช้ในการกำกับการทดลองคือ คู่มือการใช้รูปแบบ และมีการเก็บข้อมูลระหว่างการทดลองผ่าน แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกการปฏิบัติงาน และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม กับผู้ปฏิบัติงานเป็นระยะๆ เพื่อติดตามความก้าวหน้าและรับทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริง การวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากบันทึกภาคสนามและผลการสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินสถานการณ์และปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานระหว่างการทดลองใช้ให้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ระยะที่ 4 เพื่อประเมินผลการใช้การบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยเป็นการวิจัยเชิงประเมินทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจะประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครองในโรงเรียนที่ทดลองใช้รูปแบบฯ วิธีการเก็บข้อมูลจะใช้เครื่องมือหลายชนิด ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจ ต่อการใช้รูปแบบฯ สำหรับเก็บข้อมูลจากครูและผู้บริหาร และแบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ ในมิติต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้สถิติเชิงพรรณนา ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาพรวม และนำผลทั้งหมดมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปขยายผลต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและบริบทของการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและบริบทของการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ด้านการบริหารจัดการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	ลำดับที่
ด้านการดำเนินการ	4.07	0.82	มาก	1
ด้านการวางแผน	3.88	0.85	มาก	2
ด้านการสร้างความร่วมมือ	3.81	0.94	มาก	3
ด้านการอบรมครู	3.73	0.95	มาก	4
ภาพรวม	3.87	0.89	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความตระหนักรู้และยอมรับถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละด้าน พบว่า

ด้านการดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและอยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับที่ดี แต่ยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องการบูรณาการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

ด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 2 สะท้อนถึงความพยายามในการวางแผนเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ยังคงขาดการพัฒนาหลักสูตรหรือแผนงานที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

ด้านการสร้างความร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 3 แสดงถึงความพยายามในการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมยังคงเป็นความท้าทายสำคัญ

ด้านการอบรมครู มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 4 สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนพหุวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันยังขาดการอบรมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทำให้ครูต้องพึ่งพาประสบการณ์ส่วนตัวในการจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา ภายหลังจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและบริบทของการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระยะเวลาที่ 1 ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกถึงความต้องการ ช่องว่าง และความท้าทายที่สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 กำลังเผชิญอยู่ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลและข้อค้นพบทั้งหมดมาเป็นฐานในการดำเนินการวิจัยในระยะเวลาที่ 2 ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ "พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมในสถานศึกษา" โดยกระบวนการในระบายนี้นี้เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงทฤษฎีเข้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากพื้นที่จริง เพื่อสร้างสรรค์เป็นรูปแบบ ที่มีทั้งความถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของโรงเรียน กระบวนการพัฒนารูปแบบเริ่มต้นด้วยการที่ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ในระยะเวลาที่ 1 มาสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบสำคัญที่ถูกนำมาใช้เป็นแกนหลักในการร่างรูปแบบ ได้แก่ ประเด็นเรื่องการขาดนโยบายที่ชัดเจนจากผู้บริหารในการส่งเสริมพหุวัฒนธรรม, ครูผู้สอนยังต้องการการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม, กิจกรรมการเรียนการสอนและหลักสูตรสถานศึกษายังไม่ได้สอดแทรกมิติทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของนักเรียนอย่างเต็มที่ และการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังคงมีอยู่อย่างจำกัด จากประเด็นเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงได้ยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาขึ้น โดยกำหนดให้มีองค์ประกอบที่ครอบคลุมการบริหารงานในโรงเรียน 4 ด้านหลักตามที่กฎหมายกำหนด แต่ได้สอดแทรกมิติทางวัฒนธรรมเข้าไปเป็นหัวใจสำคัญ ผลจากการพัฒนารูปแบบดังกล่าวทำให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมสำหรับสถานศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) หลักการและปรัชญาของรูปแบบ 2) องค์ประกอบของรูปแบบ และ 3) กระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบสู่การปฏิบัติ

ส่วนที่ 1 หลักการและปรัชญา ของรูปแบบ ยึดหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ หลักความเสมอภาค ที่มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมโดยคำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างกันของนักเรียน หลักการมีส่วนร่วม ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และหลักการเรียนรู้ซึ่งกันและกันที่เชื่อว่าความหลากหลายคือทรัพยากรทางการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบ ได้ถูกออกแบบให้เชื่อมโยงกับการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารวิชาการเชิงวัฒนธรรม เน้นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีเนื้อหาที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรม, ส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนและสื่อที่ตอบสนองต่อผู้เรียนที่แตกต่าง และ

พัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลที่ยืดหยุ่นและเป็นธรรมต่อนักเรียนทุกกลุ่มวัฒนธรรม ด้านการบริหารงานบุคคลเชิงสนับสนุน มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการทำงานกับความหลากหลาย สร้างทัศนคติที่ดีต่อความแตกต่าง และจัดสรรบุคลากรสนับสนุน เช่น ครูผู้ช่วยสอน หรือล่าม ในกรณีที่มีความจำเป็น ด้านการบริหารทั่วไปเชิงบูรณาการ ให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนที่ปลอดภัยและเอื้ออาทรสำหรับทุกคน จัดทำฐานข้อมูลนักเรียนที่คำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรม และที่สำคัญคือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและองค์กรในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม และด้านการบริหารงบประมาณเชิงยุทธศาสตร์ เน้นการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมและโครงการที่ส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมศึกษาโดยตรง เช่น การจัดหาหนังสือสองภาษา การจัดเทศกาลวัฒนธรรมนานาชาติ หรือการจัดอบรมให้แก่ครูและผู้ปกครอง

ส่วนที่ 3 กระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดเป็นวงจร 4 ขั้นตอน (P-A-I-R) คือ 1) Plan การวางแผนโดยวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนและบริบทของตนเอง 2) Act การลงมือปฏิบัติตามแผนใน 4 องค์ประกอบข้างต้น 3) Involve การสร้างการมีส่วนร่วมและติดตามผลระหว่างดำเนินงาน และ 4) Reflect การสะท้อนผลการปฏิบัติงานเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

หลังจากยกร่างรูปแบบเสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบดังกล่าวไปผ่านกระบวนการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดย การจัดประชุมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา นักวิชาการด้านพัฒนาวัฒนธรรมศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ตรง โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นเครื่องมือ ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญสรุปได้ว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นพ้องว่ารูปแบบมีความครอบคลุม สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน และเชื่อมโยงกับภารกิจหลักของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการปรับปรุงให้รูปแบบมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเสนอให้เพิ่มความชัดเจนในส่วนของตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละองค์ประกอบและเน้นย้ำถึงบทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาให้เด่นชัดขึ้นในกระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบ

3. การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า รูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและกระบวนการต่างๆ ตลอดจนรับทราบถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในบริบทของสถานศึกษาจริง โดยผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนกรณีศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่มีลักษณะความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนและผู้ปกครอง และได้ดำเนินกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ อย่างใกล้ชิดร่วมกับผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนดังกล่าว ซึ่งผลการทดลองใช้รูปแบบฯ สามารถสรุปผลในมิติต่างๆ ได้ดังนี้ ด้านการยอมรับและการปรับตัวของผู้บริหารและครูในช่วงเริ่มต้น ผลการดำเนินงานในช่วงแรกพบว่า การนำรูปแบบฯ ไปสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสร้างความเข้าใจและการยอมรับอย่างเข้มข้น จากการสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่มในช่วงเดือนแรกของการทดลองใช้พบว่าคณะครูบางส่วนยังคงมีความกังวลต่อภาระงานที่อาจเพิ่มขึ้น และยังยึดติดกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการดูแลนักเรียนในรูปแบบเดิมที่คุ้นเคย อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยในฐานะผู้ประสานงานและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ได้จัดกิจกรรมประชุมชี้แจง โดยใช้คู่มือการใช้แบบฯ เป็นเครื่องมือหลักและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักการของการศึกษาพหุวัฒนธรรมและแนวปฏิบัติที่ระบุ

ไว้ในรูปแบบฯ ทศนคติของคณะครูและผู้บริหารจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางบวก ผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงบทบาทผู้นำในการเปลี่ยนแปลง โดยประกาศนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เป็นวาระสำคัญของโรงเรียน ทำให้คณะครูเกิดความมั่นใจและเห็นทิศทางในการทำงานที่สอดคล้องกัน ด้านการเปลี่ยนแปลงแนวทางการปฏิบัติงานตามองค์ประกอบของรูปแบบฯ เมื่อเข้าสู่ช่วงของการปฏิบัติการอย่างเต็มรูปแบบ ผลจากการเก็บข้อมูลผ่านแบบบันทึกการปฏิบัติงานของครู และการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน พบการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและเป็นรูปธรรมใน 4 ด้านของการบริหารจัดการตามที่ระบุไว้ในรูปแบบฯ กล่าวคือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ ครูผู้สอนเริ่มมีการปรับเปลี่ยนแผนการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น มีการเลือกใช้สื่อการสอนที่สะท้อนภาพของผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรมเพื่อลดทัศนคติเหมารวม และจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนต่างวัฒนธรรมได้ทำงานและเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น 2) ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่ามีการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในหัวข้อการจัดการชั้นเรียนพหุวัฒนธรรมเพื่อเป็นเวทีให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3) ด้านการบริหารทั่วไป โรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน เช่น การจัดทำป้ายประกาศหลายภาษาในจุดที่สำคัญ การจัดบอร์ดนิทรรศการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างๆ และที่สำคัญคือการส่งเสริมกิจกรรมวันวัฒนธรรมนานาชาติซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้ปกครองได้นำเสนอวัฒนธรรมของตนเองผ่านอาหาร การแต่งกาย และการแสดง กิจกรรมนี้ได้รับการตอบรับที่ดีอย่างยิ่งและกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน 4) ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารได้มีการจัดสรรงบประมาณบางส่วนเพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญอย่างแท้จริง ด้านปัญหา อุปสรรค และการปรับปรุงแก้ไขระหว่างการดำเนินงาน กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยและผู้ปฏิบัติงานได้ร่วมกันสะท้อนคิด ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มเป็นระยะ พบปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก การสื่อสารกับผู้ปกครองนักเรียนต่างชาติบางกลุ่มยังมีอุปสรรคด้านภาษา ทำให้การสร้างความร่วมมือเป็นไปได้ไม่เต็มที่ แนวทางการแก้ไขที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นคือ การจัดหาอาสาสมัครช่วยแปลภาษา และการใช้รูปภาพหรือสัญลักษณ์ในการสื่อสารข้อมูลที่สำคัญ ประการที่สอง ครูบางท่านยังขาดความมั่นใจในการจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดจากความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรมในชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงได้ร่วมกับฝ่ายบริหารจัดการกิจกรรมกรณีศึกษาจำลองเพื่อฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้งเชิงบวกให้แก่คณะครู ซึ่งกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกันนี้ไม่เพียงแต่ทำให้การทดลองใช้รูปแบบฯ ดำเนินไปอย่างราบรื่นขึ้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและความรู้สึกเป็นเจ้าของรูปแบบฯ ให้กับบุคลากรในโรงเรียนอีกด้วย

โดยสรุป ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของโรงเรียนกรณีศึกษา แม้ในช่วงแรกจะพบความท้าทายอยู่บ้าง แต่ด้วยการสนับสนุนจากผู้บริหารความร่วมมือของคณะครู และกระบวนการหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง รูปแบบดังกล่าวสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการปรับเปลี่ยนกระบวนการและแนวปฏิบัติของครู การสร้างบรรยากาศของโรงเรียนที่เอื้อต่อการยอมรับความแตกต่าง และการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างนักเรียนต่างวัฒนธรรม

4. การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ผลการประเมินการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมในสถานศึกษา ซึ่งผลการประเมินเชิงปริมาณโดยภาพรวม ผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ได้รับการประเมินความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมและนโยบายที่กำหนดขึ้นในรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมวันนานาชาติ การประดับตกแต่งห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างนักเรียน สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นและสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานของผู้บริหารและการสนับสนุนครู ซึ่งผู้บริหารและครูรู้สึกรูปแบบดังกล่าวช่วยให้มีทิศทางในการทำงานที่ชัดเจนขึ้น และได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และสื่อการสอนที่จำเป็น ผลการประเมินในระยะที่ 4 ยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นนี้มีทั้งประสิทธิผลและความเหมาะสมในทางปฏิบัติ สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้อย่างรอบด้าน ตั้งแต่การปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรไปจนถึงการปฏิบัติงานประจำวัน และส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่เคารพซึ่งกันและกันซึ่งตอบสนองต่อบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและบริบทของการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาโลกและแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา แม้ว่าสถานศึกษาจะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในกลุ่มนักเรียน ผู้ปกครอง และครูที่มาจากภูมิหลังที่ต่างกันไป แต่ยังคงขาดการจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครองที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม บริบทของสถานศึกษาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังคงเผชิญกับความท้าทาย เช่น การขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่าง รวมถึงการขาดการสนับสนุนที่เพียงพอจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่สามารถตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างบุคคลในสถานศึกษา

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยได้สร้างรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการของผู้บริหาร 2) การจัดการเรียนรู้ของครู 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง รูปแบบดังกล่าวได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความครบถ้วนและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานศึกษา องค์ประกอบทั้ง 4 ด้านของรูปแบบนี้ได้รับการออกแบบโดยอิงจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาวะ

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งช่วยให้รูปแบบดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษาในบริบทที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนารูปแบบนี้จึงเป็นก้าวสำคัญในการสร้างแนวทางที่ชัดเจนและเป็นระบบสำหรับการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน การนำองค์ประกอบของรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนรู้และการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครอง การทดลองใช้รูปแบบยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงในบริบทของสถานศึกษา โดยผู้บริหารและครูสามารถปรับใช้รูปแบบดังกล่าวในการพัฒนากิจกรรมและการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษาและช่วยแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ผลการประเมินการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา พบว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับสูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลยังชี้ให้เห็นว่ารูปแบบนี้ไม่เพียงแต่มีความเหมาะสมในเชิงทฤษฎี แต่ยังสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่ การที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความพึงพอใจสูงสะท้อนถึงความสำเร็จของรูปแบบในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างบุคคลในสถานศึกษา รวมถึงการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่นักเรียนทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยนี้ คือ รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ซึ่งมีใช้เป็นเพียงทฤษฎีบนแผ่นกระดาษ แต่เป็นภาพสะท้อนของกระบวนการที่มีชีวิตชีวา โดยมีหัวใจหลักคือ "การศึกษา" เป็นแกนกลางที่ขับเคลื่อนองค์ประกอบสำคัญทั้งสี่ด้านให้หมุนวนประสานกันอย่างลงตัว ดังวงล้อแห่งการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การวางแผน ซึ่งเปรียบเสมือนการเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความเข้าใจ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด กำหนดทิศทางของนโยบาย และจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ จากนั้นจึงขับเคลื่อนสู่ขั้น 2) การดำเนินการ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้หยั่งรากลึกกลงในใจของทุกคน แต่กระบวนการจะสมบูรณ์ไม่ได้หากขาดผู้ดูแลที่เชี่ยวชาญจึงเป็นที่มาของ 3) การอบรมครู เพื่อพัฒนาบุคลากรครูให้มีความรู้และทักษะอันเฉียบคมและท้ายที่สุดเพื่อให้การเติบโตนี้เป็นไปอย่างยั่งยืน จึงต้องอาศัย 4) ความร่วมมือที่เปรียบเสมือนการสร้างระบบนิเวศที่เกื้อกูลกัน โดยการชักจูงเครือข่ายกับผู้ปกครองและชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว

เพื่อร่วมกันเป็นปราการปกป้องและส่งเสริมให้ส่วนแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้งอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ภาพรวมของกรอบแนวคิดนี้จึงเปรียบได้กับวงจรชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่เป็นระบบในการสร้างสถานศึกษาให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่โอบรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนและงดงาม สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้นทั้ง 4 องค์ประกอบ ไปปรับใช้ในการกำหนดเป็นนโยบายและแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
 - 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในสถานศึกษา เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง
 - 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ยั่งยืนกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอก เพื่อบริหารทรัพยากรและสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการศึกษาศึกษาให้เกิดขึ้นจริง
 - 1.4 ครูผู้สอนควรศึกษาและนำองค์ประกอบของรูปแบบฯ โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาและมุมมองที่หลากหลายทางวัฒนธรรม

1.5 ครูผู้สอนควรพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจกับผู้ปกครองที่มีภูมิหลังแตกต่างกันอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ดีขึ้น

1.6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเผยแพร่ผลการวิจัยและรูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ให้แก่สถานศึกษาอื่นๆ ในสังกัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในบริบทพหุวัฒนธรรม

1.7 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้บริหารและครู เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนาทักษะที่จำเป็นตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาที่มีขนาดและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือหรือนวัตกรรมที่ส่งเสริมการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบให้มีความเฉพาะเจาะจง เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสารกับผู้ปกครองต่างชาติ หรือการพัฒนาชุดกิจกรรม การเรียนรู้พหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ

2.3 ควรมีการวิจัยติดตามผลระยะยาวเพื่อประเมินผลกระทบของรูปแบบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางสังคม และการปรับตัวของนักเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อยืนยันประสิทธิผลของรูปแบบในมิติของผู้เรียนอย่างชัดเจน

2.4 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสถานศึกษาในระดับอื่นๆ เช่น ระดับมัธยมศึกษา หรืออาชีวศึกษา ซึ่งอาจมีความท้าทายและมีลักษณะความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากระดับประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). รายงานผลการศึกษา เรื่อง การนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ : บทเรียนจากต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มมาตรฐานการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้.
- นนทิดา ตะลาโส. (263). รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คุษุณินพนธ์การศึกษาคุษุณินพนธ์ดิต.มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บรรจง ฟ้าว่งสง, ไข่มุก อุทยาวลี และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2550). ประมวลองค์ความรู้ในพหุวัฒนธรรมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี, 18(2), 1-13.
- บัญญัติ ยง่วน. (2550). การใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี, 18(1), 1-14.

- พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์. (2562). สวมบทคนในสนามสะท้อนเสียงสนทนาเห็นต่างกรณี “อัญญาญ” ปัตตานี. วารสารรัฐสมิแล. 39(2), 21-32.
- วันพิชิต ศรีสุข. (2556). ยุทธศาสตร์ทางการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมของวิทยาลัยในชุมชนเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้. คุษณินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริวรรณ ขนนทอง. (2561). การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence). วารสารวิชาการสิทธิมนุษยชน. 3(2), 85-100.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564. แผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- World Bank. (2012). Higher education contributes to the development of skills and research to drive growth The East Asian Economy. From <http://documents.worldbank.org/curated/en/842001468025505039/pdf/649520THAI0PUB0x370053B0HighEdTHAI.pdf>. Retrieved January 8, 2024.

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพ ที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี

LIVING ACCORDING TO THE PHILOSOPHY OF THE SUFFICIENCY ECONOMY OF PERSONNEL ROYAL FUNERAL CEREMONY MANAGEMENT GROUP 2, SINGBURI

¹ลธิพันธ์ พันธ์มี Sittipan Panmee ²อภิชาติ พานสุวรรณ Apichart Pansuwan

^{1, 2}มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Wayc90000@gmail.com

Article Received: July 15, 2025. Revised: December 19, 2025. Accepted: December 21, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย บุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำนวน 196 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติ One – Way ANOVA และขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักความมีเหตุผล รองลงมาคือ เงื่อนไขคุณธรรม ตามมาคือ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ และหลักความพอประมาณ 2) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลให้การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกัน มีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน และ 3) แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ประกอบด้วย (1) ด้านหลักความพอประมาณ ความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยเทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง รู้จักพอ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงิน มีความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ระเบียบกฎหมายการศึกษา เพื่อนำมาวางแผนการดำเนินชีวิตให้อยู่ในความไม่ฟุ้งเฟ้อ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและไม่ใช้ชีวิตตามกระแสวัตถุนิยม ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกผักสวนครัว (2) ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควรดำเนินชีวิตโดยประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดูแลสุขภาพ โดยเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเบื้องต้น แสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ทันกับเหตุการณ์บ้านเมืองเตรียมความพร้อมให้กับตนเอง โดยหมั่นฝึกสมาธิให้มั่นคง เที่ยงธรรม และตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและออมเงินเพื่อเป็นทุนสำรองยามฉุกเฉินและเป็นหลักประกันในอนาคตพร้อมรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และท่านที่หมั่นศึกษาหาความรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อ

ต่างๆ เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์ อยู่เสมอ ท่านที่ส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนเฝ้าหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (3) ด้านเงื่อนไขความรู้ สามารถนำความรู้และหลักวิชาการต่างๆ มาบูรณาการให้เกิดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนในครอบครัว และบุคคลอื่นได้และสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ จากการศึกษาหาความรู้

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, พหิการศพ

Abstract

This research aims to 1) study the level of living according to the Sufficiency Economy Philosophy, 2) compare the living according to the Sufficiency Economy Philosophy, and 3) study the guidelines for promoting living according to the Sufficiency Economy Philosophy among the personnel of the Royal Funeral Ceremony Management Group No. 2, Singburi. The research methodology consisted of 2 steps: Step 1 was quantitative research. The population used in the research was 196 personnel of the Royal Funeral Ceremony Management Group No. 2, Singburi. The research instrument was a questionnaire. The data were analyzed by One-Way ANOVA statistics. Step 2 was qualitative research. The key information was interviewed with 12 people who were obtained by purposive sampling. The research instruments were content analysis.

The research results found that 1) the overall level of living according to the Sufficiency Economy Philosophy was at a high level. When ranked, the highest average value was the principle of reasonableness, followed by morality, then immunity, knowledge, and moderation. 2) Personal factors affecting living according to the Sufficiency Economy Philosophy were gender, age, status, education level, position, and average monthly income, and different ways of living according to the Sufficiency Economy Philosophy. 3) Guidelines for promoting living according to the Sufficiency Economy Philosophy among personnel in the Royal Funeral Ceremony Administration Group No. 2 in Singburi consisted of (1) the principle of moderation. Moderation should be lived using technology only when necessary, adhering to the principle of the middle path, knowing when enough is enough, keeping income and expenditure accounts to control spending, having knowledge of management systems and educational laws to plan a life that is not extravagant, reducing unnecessary expenses, avoiding materialism, and living in harmony with natural resources. (2) the principle of good immunity should be lived honestly, taking care of one's health by choosing nutritious food, and fostering a warm family. To build initial immunity, seek knowledge and information to keep up with national events, prepare yourself by practicing meditation to be stable, upright, and steadfast in morality, and save money as a reserve fund for emergencies and as a future guarantee, ready to deal with impacts and changes in various aspects, whether economic, social, or environmental. Those who diligently seek knowledge and information from various

media such as television, the internet, radio, and newspapers, and those who encourage family members to seek knowledge for self-development (3) Knowledge conditions: Able to integrate knowledge and various academic principles to create connections and relationships, transfer wisdom to family members and others, and be able to create new innovations from learning and knowledge.

Keywords: Way of Life, Sufficiency Economy Philosophy, Funeral Ceremony

บทนำ

กลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนา เป็นองค์กรคุณธรรมต้นแบบ นำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย ในการใช้ชีวิตยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียง เป็นเป้าหมายสำคัญ ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่อุทิศความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ทั้งนี้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคน ในการดำเนินวิถีชีวิตอย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักพอประมาณการคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ไม่ประมาท ตระหนักถึงความถูกต้องในหลักวิชา มีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต โดยมีแนวคิดในการทำงานคือเข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนาอย่างสอดคล้องกับภูมิสังคมที่หลากหลายของระบบภูมินิเวศ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ เป็นการมุ่งสู่ การพึ่งตนเองดำเนินการด้วยความรอบคอบระมัดระวังทำตามลำดับขั้นตอนมีการทดลองด้วยความเพียรจนมั่นใจ จึงนำไปใช้ประโยชน์ และเผยแพร่สู่สาธารณะ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ปัจจุบันกระแสบริโภคนิยมเข้ามามีอิทธิพลกับสังคมไทยมากขึ้น มีผลต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ด้านที่เห็นได้ชัดเจน คือ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเพื่อพัฒนาในหลายๆ ด้าน คนส่วนใหญ่ก็ตื่นตัวกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับชีวิตของตนเอง กระแสบริโภคนิยมนี้ จึงทำให้คนในสังคมพึ่งพาตนเองน้อยลง เน้นการใช้วัตถุสิ่งของ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองที่ไม่มีวันสิ้นสุด ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการกู้หนี้ยืมสินอย่างไม่เหมาะสมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และขยายสู่สังคม ประเทศชาติ ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาทางสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพกาย และสุขภาพจิตตามมาอีกมากมาย (สุปราณี สุระเดช, 2554)

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี เพื่อลดปัญหาการเป็นหนี้สิน มีความประหยัดและมีวินัยทางการเงิน ซึ่งสาเหตุหลักมาจากรายได้ที่ไม่เพียงพอในการจุนเจือครอบครัว สำหรับบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับ

พระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี เพื่อการดำเนินชีวิตตามแนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้บุคลากรกลุ่ม อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ใช้เป็นแนวทางในการฝึก การศึกษาเพื่อเสริมสร้าง ค่านิยมความตระหนัก และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบริโภคของให้ลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยเกิดความ ตระหนัก และมีสำนึกในการมีวินัยทางการเงินทั้งของตนเอง และครอบครัว จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นผู้ใฝ่หา ความรู้และรู้จักการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการที่จะ สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิต ให้ดีขึ้นได้ จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิต จำเป็นต้องค้นคว้า พัฒนาตนเองอยู่เสมอแต่เนื่อง ด้วยสภาพปัญหาหลายอย่างที่มีสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับ พระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี เช่น เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นต้น

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ว่าการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับใด เพื่อให้ได้ผลการวิจัยมา เป็นข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ แนวทางการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่ม อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่ม อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่ม อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำนวน 196 คน แบ่งเป็น 9 จังหวัด ได้แก่ สิงห์บุรี อุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี นครสวรรค์ ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามการใช้คำถามแบบปลายปิดโดยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณดังที่กล่าวไปแล้วจำนวน 196 ชุด แบบสอบถาม 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการเป็นแบบสอบถามปลายปิดมี 6 ข้อ คำถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตอนที่ 2 แบบสอบถามสอบถามระดับการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นคำถามปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาถึงผู้อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้พนักงานตอบแบบสอบถาม โดยแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล 2) รันรหัสแบบสอบถามโดยใส่หมายเลขกำกับแบบสอบถาม 3) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เก็บข้อมูลจากบุคลากรกลุ่มอำนาจการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำนวน 196 ชุด 4) เก็บข้อมูลด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เพื่อดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ 5) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 196 ฉบับ จากนั้นจัดหมวดหมู่ของข้อมูล 2) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาลงรหัส (Coding sheet) ตามที่กำหนดรหัสไว้ล่วงหน้า 3) ทำการกรอกข้อมูลตามรหัสลงในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ 4) ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลและแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการกรอกข้อมูล 5) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ ดังต่อไปนี้ 1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยส่วนบุคคล 2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) ผู้วิจัยใช้สถิติ One – Way ANOVA เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระ

ขั้นตอนที่ 2 คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนาจการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้อำนวยการ,ข้าราชการ กลุ่มที่ 2 พนักงานราชการ กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานพิธี กลุ่มที่ 4 นักวิชาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนาจการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ตำแหน่ง วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาถึง ผู้อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 2 สิงห์บุรี เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 2) ส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ก่อนวันสัมภาษณ์ล่วงหน้า อย่างน้อย 7 วันทำการ 3) ผู้วิจัยเข้าพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัน เวลาที่นัดหมาย และดำเนินการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามประเด็นคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) จัดข้อมูลออกเป็นกลุ่ม เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบความถูกต้อง และเนื้อหาของข้อมูลต้องมีความครบถ้วนสมบูรณ์ 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ว่ามีความเพียงพอในการตอบคำถามการวิจัยหรือไม่ 3) เรียบเรียงข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา และ

นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความเชิงบรรยาย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักความมีเหตุผล รองลงมาคือ เงื่อนไขคุณธรรม ตามมาคือ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ และหลักความพอประมาณ สรุปดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ในภาพรวม 5 ด้าน

ประเด็น	μ	σ	แปลผล
หลักความมีเหตุผล	4.36	.718	มากที่สุด
หลักความพอประมาณ	4.05	.785	มาก
หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.19	.794	มาก
เงื่อนไขความรู้	4.16	.793	มาก
เงื่อนไขคุณธรรม	4.25	.778	มากที่สุด
รวม	4.20	.728	มาก

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามเพศ

	เพศชาย (N = 192)		เพศหญิง (N = 4)		t	P - Value
	μ	σ	μ	σ		
	μ	σ	μ	σ		
หลักความมีเหตุผล	4.37	.715	3.90	.840	1.310	.192
หลักความพอประมาณ	4.05	.785	3.80	.864	.653	.515
หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.20	.792	3.80	.909	1.012	.313
เงื่อนไขความรู้	4.17	.792	3.45	.574	1.818	.071
เงื่อนไขคุณธรรม	4.26	.773	3.40	.588	2.234	.027
รวม	4.21	.726	3.67	.726	1.491	.138

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 2 สิงห์บุรี ในด้านหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม จำแนกตามเพศ พบว่า ในภาพรวม เพศของผู้ตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกันมีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามอายุ

	ต่ำกว่า 30 ปี (N=68)		30 - 40 ปี (N=59)		41 - 50 ปี (N=42)		51 ปีขึ้นไป (N=27)		f	P - Value
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ		
หลักความมีเหตุผล	4.36	.790	4.29	.735	4.34	.644	4.54	.602	.712	.546
หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.15	.883	4.13	.772	4.20	.739	4.42	.680	.889	.448
เงื่อนไขความรู้	4.07	.882	4.13	.790	4.19	.709	4.37	.682	.955	.415
เงื่อนไขคุณธรรม	4.217	.846	4.213	.811	4.26	.704	4.40	.643	.449	.718
รวม	4.16	.808	4.15	.742	4.22	.652	4.39	.591	.760	.518

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 2 สิงห์บุรี ในด้านหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม จำแนกตามอายุ พบว่า ในภาพรวม กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุอื่น ส่วนกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 30 - 40 ปี มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เฉลี่ยต่ำกว่าช่วงอายุอื่น

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามสถานภาพ

	โสด (N = 116)		สมรส (N = 80)		t	P - Value
	μ	σ	μ	σ		
โดยรวม	4.21	.732	4.19	.728	.182	.856
หลักความมีเหตุผล	4.369	.713	4.360	.730	.048	.932
หลักความพอประมาณ	4.06	.797	4.03	.771	.319	.750
หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.20	.795	4.19	.797	.116	.908
เงื่อนไขความรู้	4.16	.789	4.15	.805	.113	.911
เงื่อนไขคุณธรรม	4.26	.782	4.23	.776	.217	.829

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ในด้านหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ในภาพรวมสถานภาพโสดมีระดับการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าสถานภาพสมรส มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่า

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามระดับการศึกษา

	ปริญญาตรี (N = 189)		สูงกว่าปริญญาตรี (N = 7)		t	P - Value
	μ	σ	μ	σ		
โดยรวม	4.19	.730	4.46	.693	-.950	.343
หลักความมีเหตุผล	4.35	.724	4.74	.442	-1.418	.158
หลักความพอประมาณ	4.05	.784	4.14	.869	-.304	.762
หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.19	.795	4.34	.797	-.491	.624
เงื่อนไขความรู้	4.14	.794	4.48	.747	-1.105	.270
เงื่อนไขคุณธรรม	4.23	.778	4.60	.739	-1.206	.229

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ในด้านหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ในภาพรวมกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีระดับการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาปริญญาตรี

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามระดับตำแหน่ง

	พนักงานราชการ/พนักงาน จ้างเหมาบริการ (N=172)		ปฏิบัติการ/ ปฏิบัติงาน (N=18)		ชำนาญการ/ ชำนาญงาน (N=6)		f	P - Value
	μ	σ	μ	σ	μ	σ		
โดยรวม	4.17	.751	4.51	.385	4.28	.693	1.870	.157
หลักความมีเหตุผล	4.32	.746	4.73	.282	4.43	.512	2.710	.069
หลักความพอประมาณ	4.02	.803	4.37	.544	3.90	.734	1.772	.173
หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.15	.813	4.54	.469	4.26	.845	1.958	.144
เงื่อนไขความรู้	4.12	.816	4.40	.504	4.33	.786	1.097	.336
เงื่อนไขคุณธรรม	4.21	.799	4.52	.490	4.46	.755	1.502	.157

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 2 สิงห์บุรี ในด้านหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม จำแนกตามระดับตำแหน่ง พบว่า ในภาพรวม ระดับตำแหน่งปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่าระดับตำแหน่งอื่น ส่วนระดับตำแหน่งพนักงานราชการพนักงานจ้างเหมาบริการ มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยต่ำกว่าระดับตำแหน่งอื่น

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

	ต่ำกว่า 20,000 (<i>N</i> =143)		20,001 – 40,000 (<i>N</i> = 53)		t	P - Value
	μ	σ	μ	σ		
หลักความมีเหตุผล	4.38	.705	4.32	.758	.482	.630
หลักความพอประมาณ	4.07	.769	3.99	.831	.668	.505
หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.22	.789	4.11	.809	.868	.386
เงื่อนไขความรู้	4.16	.788	4.14	.816	.180	.857
เงื่อนไขคุณธรรม	4.27	.764	4.18	.817	.776	.439

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 2 สิงห์บุรี ในด้านหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนพบว่า ในภาพรวมรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่า รายได้ 20,001-40,000 บาท

3. แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านหลักความมีเหตุผล ด้านหลักความพอประมาณ ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 196 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ 3 ระดับสุดท้าย และควรส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ด้านหลักความพอประมาณ ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี และด้านเงื่อนไขความรู้ ผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ทั้ง 3 ด้าน โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน เป็นประเด็นได้ดังนี้

3.1 ด้านหลักความพอประมาณ ความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยเทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง รู้จักพอ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงิน มีความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ระเบียบกฎหมายการศึกษา เพื่อนำมาวางแผนการดำเนินชีวิตให้อยู่ในความไม่

พุ่งเพื่อ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและไม่ใช้ชีวิตตามกระแสวัตถุนิยม ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับ
ทรัพยากรธรรมชาติ ปลุกผักสวนครัว

3.2 ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควรดำเนินชีวิตโดยประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
ดูแลสุขภาพ โดยเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เพื่อเป็นการสร้าง
ภูมิคุ้มกันเบื้องต้น แสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ทันกับเหตุการณ์บ้านเมือง เตรียมความพร้อมให้กับ
ตนเอง โดยหมั่นฝึกสมาธิให้มั่นคง เที่ยงธรรม และตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและออมเงินเพื่อเป็นทุนสำรองยาม
ฉุกเฉินและเป็นหลักประกันในอนาคตพร้อมรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และท่านที่หมั่นศึกษาหาความรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เช่น
โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์ อยู่เสมอ ท่านที่ส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนเฝ้าหาความรู้ เพื่อพัฒนา
ตนเองอยู่เสมอ

3.3 ด้านเงื่อนไขความรู้ สามารถนำความรู้และหลักวิชาการต่างๆ มาบูรณาการให้เกิดความ
เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนในครอบครัว และบุคคลอื่นได้และสามารถสร้างสรรค์
นวัตกรรมใหม่ๆ จากการศึกษาหาความรู้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยวิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่ม
อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี พบว่า ด้านความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี
เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากไปจนถึงมากที่สุดทั้งสิ้น แต่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมาก
ที่สุด ได้แก่ หลักความมีเหตุผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิพนธ์ ศศิธรเสาวภา (2561) ที่พบว่า เงื่อนไขการ
ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม มีผลต่อคุณภาพชีวิตของ
ชาวบ้านในด้านความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี แต่มีผลต่อความพอประมาณเพียงเล็กน้อย เพราะระดับ
ความพอประมาณของแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกันตามฐานะรายได้จึงควรส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชี
ครัวเรือน เพื่อให้ทราบระดับความพอประมาณของแต่ละครอบครัวด้วยตนเอง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัย
ของเสาวนารด เล็กเลอสินธุ์ (2560) ที่พบว่า ประชาชนประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพ
รวมอยู่ในระดับมาก โดยประยุกต์หลักความมีเหตุผลมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และ
ด้านความพอประมาณ

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
โดยอภิปรายผลการวิจัยแต่ละด้านได้ดังนี้

2.1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกันมีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
แตกต่างกันในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักความมีเหตุผล หลักความ
พอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ มีความคิดเห็นไม่ต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ
เอกวิทย์ มณีธร (2560) ที่พบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
มาใช้ในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศชายมีพฤติกรรมการน้อมนำ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิตมากกว่าเพศหญิง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัย

ของสิริ ชัยลิมนนตรี (2561) ที่พบว่า ระหว่างเพศกับระดับความคิดเห็นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงาน พบว่าพนักงานที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็น การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงานแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2.2 อายุแตกต่างกันคือ อายุต่ำกว่า 30 ปี อายุตั้งแต่ 30 – 40 ปี อายุ 41 – 50 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป พบว่า ในภาพรวม กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุอื่น ส่วนกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 30 – 40 ปี มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เฉลี่ยต่ำกว่าช่วงอายุอื่น อย่างไรก็ตามความแตกต่างนี้ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การวิเคราะห์ความแตกต่างของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหลักความมีเหตุผล พบว่ากลุ่มที่มีอายุอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักความมีเหตุผลเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุอื่น ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 30-40 ปี มีการใช้หลักความมีเหตุผล ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยต่ำกว่าช่วงอายุอื่น การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักความพอประมาณ พบว่ากลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุอื่น ส่วนกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 30-40 ปี มีการใช้หลักความพอประมาณ ต่ำกว่าช่วงอายุอื่น การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่า กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดีเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุอื่น ส่วนกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 30-40 ปี มีการใช้หลักภูมิคุ้มกันที่ดีต่ำกว่าช่วงอายุอื่น การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้ พบว่า กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักเงื่อนไขความรู้เฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุอื่นสูงสุด ส่วนกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีการใช้หลักด้านเงื่อนไขความรู้ ต่ำกว่าช่วงอายุอื่น การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม พบว่า กลุ่มที่มีอายุอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการใช้ชีวิตตามหลักเงื่อนไขคุณธรรมเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุอื่น ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 30-40 ปี มีการใช้หลักเงื่อนไขคุณธรรมต่ำกว่าช่วงอายุอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของอัมราวดิ อินใหม่ และคณะ (2560) ที่พบว่า การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านสวนทุเรียน หมู่ 4 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริ ชัยลิมนนตรี (2561) ที่พบว่า การทดสอบระหว่างอายุกับระดับความคิดเห็นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงาน พบว่า พนักงานที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็น การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงานแตกต่างกันที่ระดับ นัยสำคัญ 0.05 ดังนี้ การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อช่วยให้การรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่คาดไม่ถึงได้ การนำความรู้และประสบการณ์ มาใช้ประกอบการวางแผนการดำเนินชีวิต การหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ที่น่าเชื่อถือก่อนตัดสินใจเรื่องสำคัญ การศึกษาเพิ่มเติม สม่ำเสมอเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงาน การเชื่อว่าคนเก่ง ต้องมีคุณธรรม ควบคู่ไปด้วย และการพร้อมจะรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำ ไม่ว่าถูกหรือผิด

2.3 สถานภาพพบว่า ในภาพรวมสถานภาพโสดมีระดับการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าสถานภาพสมรส มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่า อย่างไรก็ตามความแตกต่างนี้ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกวิทย์ มณีธร (2560) ที่พบว่า สถานภาพสมรสที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มที่มีสถานภาพแยกกันอยู่ มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต มากกว่ากลุ่มอื่นๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ

เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ (2560) ที่พบว่า ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ โดยประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน แต่มีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน

2.4 ระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีระดับการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาปริญญาตรี อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของเมวิกาขวัญสุวรรณ และคณะ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านอ่าวทราย หมู่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่าการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านอ่าวทราย หมู่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวรรณ นาสมวง (2560) ที่พบว่า วิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีวิถีชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 ระดับตำแหน่งแตกต่างกันคือ พนักงานราชการพนักงานจ้างเหมาบริการ ปฏิบัติการ/ปฏิบัติงานและชำนาญการ/ชำนาญงาน พบว่า ในภาพรวม ระดับตำแหน่งปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่าระดับตำแหน่งอื่น ส่วนระดับตำแหน่งพนักงานราชการ/พนักงานจ้างเหมาบริการ มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เฉลี่ยต่ำกว่าระดับตำแหน่งอื่น อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การวิเคราะห์ความแตกต่างของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหลักความมีเหตุผล พบว่ากลุ่มที่มีระดับตำแหน่ง ปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน มีการดำเนินชีวิตตามหลักความมีเหตุผลเฉลี่ยสูงกว่าระดับตำแหน่งอื่น ส่วนระดับตำแหน่งพนักงานราชการ/พนักงานจ้างเหมาบริการ มีการใช้หลักความมีเหตุผล ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยต่ำกว่าระดับตำแหน่งอื่น การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักความพอประมาณพบว่า ระดับตำแหน่ง ปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน มีการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณเฉลี่ยสูงกว่าระดับตำแหน่งอื่น ส่วนระดับตำแหน่งชำนาญการ/ชำนาญงาน มีการใช้หลักความพอประมาณ ต่ำกว่าระดับตำแหน่งอื่นการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่า ระดับตำแหน่งปฏิบัติการปฏิบัติงาน มีการดำเนินชีวิตตามหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดีเฉลี่ยสูงกว่าระดับตำแหน่งอื่น ส่วนระดับตำแหน่งพนักงานราชการ/พนักงานจ้างเหมาบริการ มีการใช้หลักภูมิคุ้มกันที่ดีต่ำกว่าระดับตำแหน่งอื่นการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้ พบว่า ระดับตำแหน่งปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน มีการดำเนินชีวิตตามหลักเงื่อนไขความรู้เฉลี่ยสูงกว่าระดับตำแหน่งอื่นสูงสุด ส่วนระดับตำแหน่งพนักงานราชการ/พนักงานจ้างเหมาบริการ มีการใช้หลักด้านเงื่อนไขความรู้ ต่ำกว่าระดับตำแหน่งอื่นการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม พบว่า ระดับตำแหน่งปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน มีการใช้ชีวิตตามหลักเงื่อนไขคุณธรรมเฉลี่ยสูงกว่าระดับตำแหน่งอื่น ส่วนระดับตำแหน่งพนักงานราชการ/พนักงานจ้างเหมาบริการ มีการใช้หลักเงื่อนไขคุณธรรมต่ำกว่าระดับตำแหน่งอื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของเนตรชนก จ่านุกูล (2560) ที่พบว่า เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตและการทำงาน พบว่า จำแนกตามอาชีพมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตและการทำงานไม่แตกต่างกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริ ชัยลิมปมนตรี (2561) ที่พบว่า พนักงานที่มีตำแหน่งงานแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงานแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังนี้ การดำรงชีพอย่างเหมาะสมกับฐานะและรายได้ การเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้เพื่อในยามจำเป็น การมีหนี้สินในจำนวนที่การบริหาร

จัดการได้ การใช้จ่ายโดยยึดหลักความจำเป็นเท่านั้น การวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างเป็นขั้นตอน การใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ

2.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันคือ ต่ำกว่า 20,000 บาท และ 20,001 – 40,000 บาท พบว่า ในภาพรวม รายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท มีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยสูงกว่า รายได้ 20,001 – 40,000 บาท อย่างไรก็ตามความแตกต่างนี้ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การวิเคราะห์ความแตกต่างของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม พบว่ากลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท มีการดำเนินชีวิตตามหลักความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ หลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 – 40,000 บาท สอดคล้องกับผลการวิจัยของสิริ ชัยลิมปมนตรี (2561) ที่พบว่า ระหว่างระดับรายได้ (บาท/เดือน) กับระดับความคิดเห็นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงาน พบว่า พนักงานที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของพนักงานแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังนั้น การดำรงชีพอย่างเหมาะสมกับฐานะและรายได้ การมีหนี้สินในจำนวนที่การบริหารจัดการได้ การวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างเป็นขั้นตอน การใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ การคิดและทบทวนอย่างรอบคอบก่อนลงมือกระทำการต่างๆ เสมอ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกวิทย์ มณีธร (2560) ที่พบว่า รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 40,000 บาท มีพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต มากกว่ากลุ่มอื่นๆ

2.7 การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ 3 ระดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านหลักความพอประมาณ ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดีและด้านเงื่อนไขความรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของจรรยาเกียรติ พงศ์กุลศร (2561) ที่พบว่า การพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธยาน์ ขวัญโกศลณี (2560) ที่พบว่า ระดับการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี อภิปรายผลได้ดังนี้

3.1 ด้านหลักความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยเทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง รู้จักพอ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงิน มีความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ระเบียบกฎหมายการศึกษา เพื่อนำมาวางแผนการดำเนินชีวิตให้อยู่ในความไม่ฟุ้งเฟ้อ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและไม่ใช้ชีวิตตามกระแสวัตถุนิยม ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกผักสวนครัว สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกวิทย์ มณีธร (2560) ที่พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในท่ามกลางสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ มีดังนี้ ความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยใช้ เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น และตามสมควรกับฐานะ ไม่ซื้อเสื้อผ้าตามสมัยแฟชั่นนิยม ไม่ใช้โทรศัพท์เป็นเวลานาน ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง รู้จักพอจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงิน และสิ่งของที่ชำรุดเสียหายนำไปซ่อมแซมจนใช้งานได้แทนการซื้อใหม่ เป็นต้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร ภูโพบูลย์

(2558) ที่พบว่า การจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนชุมชนบ้านโพธิ์ศรีหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 12 อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย บ้านเรือนมีความสะอาดเรียบร้อย ส่งเสริมให้ ทุกครัวเรือนปลูกผักริมรั้วเป็นแนวกันที่สวยงาม และยังเก็บกินพืชผักจากรั้วได้ ชาวบ้านมีความรัก ความสามัคคีเสียสละซึ่งกันและกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

3.20 ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควรดำเนินชีวิตโดยประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดูแลสุขภาพ โดยเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเบื้องต้น แสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ทันกับเหตุการณ์บ้านเมือง เตรียมความพร้อมให้กับตนเอง โดยหมั่นฝึกสมาธิให้มั่นคง เที่ยงธรรม และตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและออมเงินเพื่อเป็นทุนสำรองยามฉุกเฉินและเป็นหลักประกันในอนาคตพร้อมรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และท่านที่หมั่นศึกษาหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์ อยู่เสมอ ท่านที่ส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนเฝ้าหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกวิทย์ มณีธร (2560) ที่พบว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ควรดำเนินชีวิตโดยประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดูแลสุขภาพ โดยเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเบื้องต้น แสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ทันกับเหตุการณ์บ้านเมือง เตรียมความพร้อมให้กับตนเอง โดยหมั่นฝึกสมาธิให้มั่นคง เที่ยงธรรม และตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและออมเงินเพื่อเป็นทุนสำรองยามฉุกเฉินและเป็นหลักประกันในอนาคต อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชุดา ชูศรีवास (2559) ที่พบว่า ชุมชนบ้านหัวอ่าววิธีการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยรุ่นบรรพบุรุษชาวบ้านยังคงดำรงวิถีชีวิตสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ให้อยู่คู่กับลูกหลานรุ่นต่อรุ่น

3.3 ด้านเงื่อนไขความรู้ สามารถนำความรู้และหลักวิชาการต่างๆ มาบูรณาการให้เกิดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนในครอบครัว และบุคคลอื่นได้และสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ จากการศึกษาหาความรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกวิทย์ มณีธร (2560) ที่พบว่า การอบรมความรู้ ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ จากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ในรายการสารคดีเทิดพระเกียรติ นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ จากเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ การศึกษาดูงานจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และจากผู้นำชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีประภา ศรีสำราญ (2558) ที่พบว่า ชุมชนมีการผลักดันให้ชาวบ้านเกิดความรู้พัฒนาทักษะและประสบการณ์ด้านต่างๆ จึงได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านไปศึกษาดูงานบ้านจำรุง จังหวัดระยอง ศึกษาการบริหารจัดการ ชุมชน กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการแบ่งปันปันส่วน และยังได้ไปดูงานการทำโฮมสเตย์ที่ 82 อัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร อีกทั้ง หัวหน้ากลุ่มอาชีพได้ไปอบรมการจักสานหวาย-ไม้ไผ่จากภายนอกชุมชน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักความคิดที่จะดำเนินการเรื่องต่างๆ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน เสมือนเป็นการวางฐานรากของตัวอาคาร ดังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มี สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และ กว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ดังภาพ ที่ 1

ภาพที่ 1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข
(โครงการเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่, 2555)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรกลุ่มอำนวยการ พิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะความแตกต่างของการดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรกลุ่ม อำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ดังนี้

1.1 ด้านหลักความพอประมาณ บุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิงห์บุรี ควรมีความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ระเบียบกฎหมายการศึกษา เพื่อนำมาวางแผนการดำเนินชีวิตให้อยู่ ในความไม่ฟุ้งเฟ้อ ทำบัญชีรายรับ-จ่าย เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ใช้อย่างพอดีไม่ มากเกินศักยภาพ และให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น รับประทาน อาหารหรือผลไม้ตามฤดูกาลที่มีในท้องถิ่น ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและไม่ใช้ชีวิตตามกระแสวัตถุนิยม

1.2 ด้านหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดี บุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิ่งหีบห่อ ต้องพร้อมรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มพูนทักษะ หมั่นศึกษาหาความรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์ รู้จักการทำการเกษตรแบบผสมผสานและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนเฝ้าหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

1.3 ด้านเงื่อนไขความรู้บุคลากรกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน ที่ 2 สิ่งหีบห่อ ควรมีความรู้และหลักวิชาการต่างๆ มาบูรณาการให้เกิดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ จากการศึกษาหาความรู้ สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนในครอบครัว และบุคคลอื่นได้ รู้จักตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลและสนใจใฝ่เรียนรู้ ประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ล่วงหน้าเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการขยายพื้นที่ในการศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้กว้างขึ้น ครอบคลุมพื้นที่ทุกกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 2 – 15 และกลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมุ่งเน้นศึกษาแบบเจาะจงเป็นรายด้านโดยเฉพาะด้านหลักความพอประมาณ และด้านเงื่อนไขความรู้ เพื่อให้ได้วิธีการประพฤติปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดแนวทางในการดำเนินชีวิต มุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- จรูญเกียรติ พงศ์กุลศร. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านภู หมู่ 5 ตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยราชธานี.
- จิรวรรณ นาสมาว. (2560). วิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านจอมนางตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐธยาน์ ขวัญโกศลณี. (2560). การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของพนักงานและลูกจ้าง ธนาคารออมสิน. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา. (2561). การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารเกษมบัณฑิต, 19(2), 155-168.
- เนตรชนก จ้านงกุล. (2560). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

- เมวิกา ขวัญสุวรรณ และคณะ. (2560). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านอ่าวทราย หมู่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- วิชุดา ชูศรีवास. (2559). การดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
- ศรีประภา ศรีสำราญ. (2558). การพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง :กรณีศึกษาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านกลาง ตำบลกาหลง อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สิริ ชัยลิมปมนตรี. (2561). การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุปราณี สุระเดช. (2554). การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตของพนักงานในผู้ใหญ่ตอนต้น กรณีศึกษาพนักงานบริษัทอิเล็กทรอนิกส์แห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภาพร ภูไพบูลย์. (2558). ศึกษาหัวข้อเรื่อง การจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2560). ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- อัมราวดี อินใหม่ และคณะ. (2560). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้าน สวนทุเรียน หมู่ 4 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- เอกวิทย์ มณีธรร. (2560). พฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต .มหาวิทยาลัยบูรพา.

**แนวทางพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7
ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
**GUIDELINES FOR DEVELOPING BUDGET MANAGEMENT ACCORDING TO THE
NOBLE TREASURES VII OF PRASARNMIT SCHOOL NETWORK
IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE**

¹ปวีณา ดารา Paweena Dara ²พระครูวิรุฬห์สุตคุณ PhrakhruiWirunsuttakun
³พีรวัฒน์ ชัยสุข Perawat Chaisuk
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Pawenadara@gmail.com

Article Received: November 09, 2025. Revised: December 24, 2025. Accepted: December 25, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาวิธีพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นงานวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากครู กลุ่มโรงเรียนประสานมิตร 112 คน วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติคือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน งานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาภาพรวม 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ด้านการติดตามตรวจสอบประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ รองลงมา คือด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการบริหารการเงินบัญชี และสินทรัพย์และข้ออยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ด้านการจัดตั้งงบประมาณ 2) วิธีพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดตั้งงบประมาณในกลุ่ม การทำงานงบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมตามส่วนงานราชการ เพื่อที่จะบริหารงานงบประมาณ ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ความโปร่งใสและมีจริยธรรมในการใช้จ่าย ศีล คือความประพฤติที่ดีงาม การใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีจริยธรรมและโปร่งใส หิริ คือความละอายต่อการทำความผิด การใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีความรับผิดชอบ โอตตปปะ คือความเกรงกลัวในผลของการกระทำ ในการตั้งงบประมาณต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาวต่อการพัฒนาของโรงเรียนและนักเรียน พาหุสัจจะ คือความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก การมีความซื่อสัตย์ในการใช้จ่ายงบประมาณ จาคะ คือการให้หรือการเสียสละ การใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมงบประมาณที่จัดตั้งขึ้นควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนและพัฒนาศึกษาของนักเรียนเป็นหลัก ปัญญา คือ ความรู้แจ้งในสิ่งที่ควรรู้ การใช้ปัญญาในการวางแผนงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม 3) แนวทางพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา สร้างความเชื่อมั่นในค่านิยมและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน กำหนดนโยบายและระเบียบการใช้จ่ายที่ชัดเจน โปร่งใส ส่งเสริมความละเอียดรอบคอบในการใช้จ่ายงบประมาณในทางที่ผิด สร้างระบบตรวจสอบและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้ทุกคนเกรงกลัวต่อผลเสียหากมีการใช้จ่ายที่ไม่ถูกต้อง ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านการบริหารงบประมาณให้กับบุคลากร สนับสนุนการเสียสละและการแบ่งปันทรัพยากร จัดสรรงบประมาณ เพื่อให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

คำสำคัญ: การบริหาร, งบประมาณ, หลักจริยทรัพย์ 7, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed to: 1) Study the current state of budget management of Prasarnmit School Network, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. 2) Study the method of developing budget management according to the Seven Noble Treasures (Ariya Sampadā 7) of Prasarnmit School Network, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. 3) Propose the guideline for developing budget management according to the Seven Noble Treasures (Ariya Sampadā 7) of Prasarnmit School Network, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This is a mixed-methods study. The quantitative study collected data via questionnaires from a sample of 112 teachers in the Prasarnmit School Network. Data were analyzed using descriptive statistics: frequency, percentage, mean and standard deviation. The qualitative study collected data through in-depth interviews with 7 key informants. Data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) The state of budget management of Prasarnmit School Network, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, in 4 aspects, was found to be at an overall high level. The dimensions, ranked from highest to lowest mean score, were: Monitoring, inspection, and evaluation of budget expenditure; Budget allocation; Financial management, accounting, and assets; and Budget establishment. 2) Method of developing budget management according to the Seven Noble Treasures (Ariya Sampadā 7) of Prasarnmit School Network, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The development method emphasizes that Budget establishment must align with the Annual Budget Act or the Additional Budget Act for Government Agencies to ensure proper budget management. Satthā (Faith): Cultivating belief in righteousness, transparency, and ethics in expenditure. Sīla (Precepts): Ensuring ethical and transparent expenditure by adhering to professional standards of conduct. Hiri (Conscience): Promoting responsible budget spending driven by the conscience to avoid misconduct. Ottappa (Fear of Consequence): Considering the possible long-term impact on school and student development. Bahusacca (Great Learning): Fostering honesty and transparency in budget execution. Cāga (Generosity): Prioritizing expenditure for public benefit, with the budget establishment primarily focused on supporting and developing student education. Paññā (Wisdom): Utilizing insight and knowledge in budget planning and ensuring the appropriate allocation of resources. 3) Guidelines for developing budget management

according to the Seven Noble Treasures (Ariya Sampadā 7) of Prasanmit School Network, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province were as following: Build confidence in the school's values and vision, Establish clear and transparent budget expenditure policies and regulations; Promote ethical responsibility by discouraging improper expenditure; Establish a robust system for budget inspection and evaluation so that everyone is afraid of the negative consequences of improper spending; Promote continuous professional learning and develop advanced budget management skills for personnel; Support a culture of sacrifice, sharing, and collaborative resource utilization, including prioritizing expenditure and ensuring that allocation decisions are rational, worthwhile.

Keywords: Management, Budget, The Seven Noble Treasures (Ariya Sampadā 7), School

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563 มาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและมาตรา 59 ให้สถานศึกษาของรัฐมีอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ และที่เป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริหารของสถานศึกษาและเก็บค่าธรรมเนียมที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย วัตถุประสงค์และภารกิจหลักของสถานศึกษา โดยบรรดารายได้และผลประโยชน์ที่ได้จากการบริจาคผลประโยชน์ต่างๆ ของสถานศึกษาให้อือเป็นรายได้ที่ไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลังตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.), 2562)

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาของของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่นโดยมีขั้นตอนหลัก ๆ คือการวางแผนงบประมาณการวางแผนงบประมาณเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด โดยต้องพิจารณาจากความต้องการและเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงอาคารสถานที่ และกิจกรรมเสริมอื่น ๆ การวางแผนที่ดีจะช่วยให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) และสามารถคาดการณ์ค่าใช้จ่ายได้อย่างแม่นยำ การจัดสรรงบประมาณเมื่อได้งบประมาณแล้ว ต้องทำการจัดสรรงบประมาณให้กับส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างเหมาะสมโดยพิจารณาจากความสำคัญและความเร่งด่วนของแต่ละกิจกรรม ซึ่งอาจรวมถึงการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงอาคารสถานที่และการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การควบคุมและติดตามการใช้งบประมาณการควบคุมและติดตามการใช้งบประมาณเป็นการตรวจสอบการใช้งบประมาณให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อป้องกันการใช้จ่ายเกินหรือผิดพลาด การติดตามนี้สามารถทำได้โดยการตรวจสอบเอกสารการเบิกจ่ายและรายงานการเงินอย่างสม่ำเสมอ การ

ประเมินผลและรายงานหลังจากสิ้นสุดปีงบประมาณจะต้องมีการประเมินผลการใช้งบประมาณว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ รวมถึงการทำรายงานสรุปการใช้งบประมาณเพื่อเสนอให้ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาในปีงบประมาณต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

กลุ่มบริหารงานงบประมาณเป็นภารกิจหนึ่งในการบริหารสถานศึกษา ในการดำเนินงานงบประมาณเป็นงานที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับของกระทรวงการคลัง ปัญหาที่พบในสถานศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า 1) บุคลากรที่ปฏิบัติงานยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในขั้นตอนการดำเนินงานบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ทำให้เกิดปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณ ไม่ตรงตามระเบียบ และแผนการปฏิบัติงานประจำปี 2) มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่การเงิน บัญชี และพัสดุบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่อง 3) ภาระงานที่ได้รับมอบหมายจำนวนมาก ไม่เหมาะสมกับจำนวนบุคลากร เนื่องจากผู้รับผิดชอบมีภาระที่ต้องจัดการเรียนการสอนด้วยและ 4) ขาดการเร่งรัด กำกับติดตามอย่างต่อเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนซึ่งผลการตรวจสอบดังกล่าวสอดคล้องกับหลักอริยทรัพย์ 7 ประการ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรมีเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ คือเป็นคนเก่งและดีด้วยและถ้าบุคคลเหล่านี้ไปทำงานอยู่องค์กรใด ก็จะทำให้องค์กรนั้นเกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรแห่งความสุข คนในองค์กรมีความรักและเชื่อมั่นในองค์กร ทำให้ความขัดแย้งและการทุจริตในองค์กรลดลงได้ อริยทรัพย์ 7 ประการ คือ ทรัพย์ภายในเป็นคุณธรรมประจำใจอันประเสริฐ 7 ประการได้แก่ 1. ศรัทธา (Confidence) ความเชื่อที่มีเหตุผล 2. ศีล (Morality) การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย 3. หิริ (Moral shame) ความละอายใจต่อการทำความชั่ว 4. โอตตัปปะ (Moral shame) ความเกรงกลัวต่อความชั่ว 5. สุตะ/พาหุสัจจะ (Great Learning) ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก 6. จาคะ (Liberality) ความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 7. ปัญญา (Wisdom) ความรู้ความเข้าใจถ่องแท้ในเหตุผลดีชั่วถูกผิด คุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้คิดรู้พิจารณาและรู้ที่จะจัดทำ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นข้าราชการครูโรงเรียนลาดบัวหลวง (นันทนวลอุทิศ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ประกอบกับผู้ศึกษาเป็นผู้ปฏิบัติงานตำแหน่ง เจ้าหน้าที่พัสดุ ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานทุก ๆ ส่วนในกลุ่มบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนลาดบัวหลวง(นันทนวลอุทิศ) จึงสนใจที่จะจะศึกษาแนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป รวมทั้งเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารครูและบุคลากรผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานกลุ่มบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาได้มีหลักปฏิบัติตามระเบียบวิธีได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสานวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและหัวหน้างานงบประมาณ/การเงินของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 112 คน จาก 9 โรงเรียน ผู้วิจัยเลือกประชากรทั้งหมดเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหาร และและหัวหน้างานงบประมาณ/การเงินของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 7 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษาจากวารสาร ตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.861 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน 4 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นคำถามแบบปลายเปิด 4 ประเด็นจากการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 4 ด้าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยของคำตอบโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ ที่คำนวณได้นำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามตรวจสอบประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ รองลงมาคือ ด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการบริหารการเงิน บัญชี และสินทรัพย์ และข้ออยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดตั้งงบประมาณ ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณ
ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม

สภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณ ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา		N = 112 คน			ลำดับ
		μ	σ	แปลผล	
1.	ด้านการจัดตั้งงบประมาณ	4.20	0.33	มาก	4
2.	ด้านการจัดสรรงบประมาณ	4.25	0.38	มาก	2
3.	ด้านการบริหารการเงิน บัญชี และสินทรัพย์	4.23	0.39	มาก	3
4.	ด้านการติดตามตรวจสอบประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ	4.30	0.34	มาก	1
ภาพรวม		4.24	0.27	มาก	

2. วิธีพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักจริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การจัดตั้งงบประมาณในกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นไปตามขั้นตอนของการวางแผนด้านการจัดตั้งงบประมาณคือ การทำงานงบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมตามส่วนงานราชการ เพื่อที่จะบริหารงานงบประมาณต่อการจัดกิจกรรมโครงการตลอดจนค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามระยะเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งมีการจัดทำแผนมีวัตถุประสงค์ ที่มีเป้าหมายมีวิธีการดำเนินการงบประมาณตามอัตราค่าจ้างระยะเวลาการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนดวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับและมาตรฐานที่กำหนดโรงเรียนมีการจัดทำแผนมีการบริหารงานงบประมาณประเภทอื่น เช่นงบกลางเดือนงบนอกงบประมาณมีการสื่อสารให้กลุ่มบุคลากรที่รับผิดชอบการปฏิบัติตามแผนมีการมอบหมายหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างชัดเจน

2.1 ศรัทธา คือความเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง การจัดสรรงบประมาณที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความหมาย เช่น การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกันสำหรับนักเรียนทุกคน โดยใช้หลักศรัทธาในความเชื่อมั่นว่าเงินที่ใช้ไปจะมีประโยชน์สูงสุดและนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองแก่โรงเรียน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคลากร การใช้งบประมาณต้องมุ่งมั่นที่จะพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียน เช่น การจัดการฝึกอบรม การพัฒนาความรู้และทักษะ เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถส่งมอบการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่นักเรียน

2.2 ศิล คือความประพฤติที่ดีงาม การใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีจริยธรรมและโปร่งใส โดยการจัดทำงบประมาณและการใช้จ่ายต้องอยู่ภายใต้หลักศีลธรรม โดยต้องโปร่งใสและเป็นไปตามความจำเป็นและประโยชน์ที่แท้จริงสำหรับโรงเรียนและนักเรียน มีการตรวจสอบการใช้จ่ายจะต้องทำอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการใช้จ่ายในทางที่ผิดหรือไม่เหมาะสม การจัดสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม โดยการจัดตั้งงบประมาณควรคำนึงถึงความเท่าเทียมและยุติธรรมในการกระจายทรัพยากรภายในโรงเรียน เช่นการแจกจ่ายงบประมาณให้แก่ทุกแผนกหรือโครงการอย่างเป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติและต้องแน่ใจว่าไม่ทิ้งความต้องการที่สำคัญของนักเรียนและบุคลากรที่จำเป็นไว้ข้างหลัง

2.3 หิริ คือความละอายต่อการทำความผิด การตรวจสอบและติดตามการใช้จ่ายอย่างโปร่งใสในการจัดทำงบประมาณควรมีการตรวจสอบและติดตามผลการใช้จ่ายอย่างโปร่งใส เพื่อให้มั่นใจว่าการใช้

ทรัพยากรถูกต้องตามหลักการที่กำหนดไว้และไม่เกิดความผิดพลาดในการจัดสรร มีการเปิดเผยการใช้จ่ายงบประมาณให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นและเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น

2.4 โอตตูปะ คือความเกรงกลัวในผลของการกระทำ การใช้จ่ายอย่างมีความรับผิดชอบในการจัดตั้งงบประมาณควรจะถูกใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนและนักเรียน เช่น การจัดสรรเงินให้เพียงพอในด้านการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การปรับปรุงสถานที่ และการสนับสนุนการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือฟุ่มเฟือย

2.5 พาหุสัจจะ คือความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก มีความซื่อสัตย์ในการใช้จ่ายงบประมาณ ในการจัดตั้งงบประมาณต้องถูกใช้ในสิ่งที่มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและนักเรียนอย่างแท้จริง การบริหารงบประมาณอย่างมีความซื่อสัตย์จะช่วยให้ทรัพยากรที่มีจำกัดถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด

2.6 จาคะ คือการให้ หรือการเสียสละ ใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม งบประมาณที่จัดตั้งขึ้นควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนและพัฒนาศึกษาของนักเรียนเป็นหลัก เช่นการซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้และการเติบโตของนักเรียน

2.7 ปัญญา คือความรู้แจ้งในสิ่งที่ควรรู้ การจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม คือการใช้ปัญญาในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ เช่นงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ ให้สามารถตอบสนองความต้องการจริงๆ และสามารถสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาโรงเรียนในระยะยาว การประหยัดและคุ้มค่า ในการจัดตั้งงบประมาณต้องคำนึงถึงการใช้ปัญญาในการทำให้เกิดการใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพ เช่นลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเน้นการลงทุนในสิ่งที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาโรงเรียนและการเรียนรู้ของนักเรียน

3. แนวทางพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการนำหลักอริยทรัพย์ ซึ่งมี 7 ประการมาใช้ในการบริหารงบประมาณเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาโรงเรียนและการศึกษา ประกอบไปด้วย 1) ศรัทธา คือสร้างความเชื่อมั่นในค่านิยมและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เพื่อให้ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันในการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ศีล คือกำหนดนโยบายและระเบียบการใช้จ่ายที่ชัดเจน โปร่งใส และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการทุจริตและการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม 3) หิริ คือส่งเสริมความละอายต่อการใช้จ่ายงบประมาณในทางที่ผิด โดยการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับบุคลากรทุกระดับ 4) โอตตูปะ คือสร้างระบบตรวจสอบและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้ทุกคนเกรงกลัวต่อผลเสียหากมีการใช้จ่ายที่ไม่ถูกต้อง 5) พาหุสัจจะ คือการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านการบริหารงบประมาณให้กับบุคลากร เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจในการจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ 6) จาคะ คือการสนับสนุนการเสียสละและการแบ่งปันทรัพยากร เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม 7) ปัญญา คือการใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

1.1 ด้านการจัดตั้งงบประมาณ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมากำหนดเป็นสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบใน การดำเนินการตามแผนให้แก่เจ้าหน้าที่ มีการกำหนดวิธีการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและมาตรฐานที่กำหนด ข้อที่ 2 แผนที่จัดทำมีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายวิธีการดำเนินการ งบประมาณ อัตราค่าจ้าง ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน การตรวจสอบและประเมินผล สามารถตรวจสอบและประเมินผลการใช้งบประมาณได้ในการปรับปรุงการบริหารจัดการในรอบต่อไป มีการจัดทำแผน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การดำเนินงานที่กำหนด มีการสื่อสารให้กับบุคลากรที่รับผิดชอบ การปฏิบัติตามแผนทราบ ข้อที่ 9 ในกรณีผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนมีการดำเนินการแก้ไขอย่างทันกาล มีการระบุกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และมาตรฐานที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินงาน หน่วยงานมีการจัดทำแผนและมีการบริหารงบประมาณประเภทอื่น เช่น งบกลางเงินนอกงบประมาณ มาตรการติดตามและตรวจสอบให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับ การแบ่งงบประมาณไปยังหน่วยงานหรือโครงการต่าง ๆ ตามที่ได้จัดลำดับความสำคัญไว้ โดยต้องมั่นใจว่าทรัพยากรทางการเงินจะถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า มีการกำหนดให้มีการติดตามผลในระหว่างการทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญพรรณ บางอร (2562) พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการระบบบริหารงานงบประมาณ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งงานที่มีค่าเฉลี่ยของปัญหามากที่สุด คือ งานแผนและควบคุมภายใน รองลงมาคืองานบัญชี และงานการเงิน งานสารสนเทศ งานพัสดุและสินทรัพย์ ตามลำดับ

1.2 ด้านการบริหารการเงิน บัญชี และสินทรัพย์ ได้แก่มีการเขียนหรือประทับตราว่า “ชำระเงินแล้ว” ไว้ในใบสำคัญจ่ายและหลักฐานการจ่าย ที่ชำระเงินแล้ว มีการบันทึกการจ่ายเงินในบัญชีเงินสด หรือมีบัญชีฝากธนาคารภายในวันที่จ่ายเงินนั้น มีการตรวจสอบจำนวนเงินที่รับกับหลักฐานการรับและรายการที่บันทึกไว้ในบัญชีทุกสิ้นวัน การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดและได้รับอนุมัติจากหัวหน้าส่วนราชการ มีการแบ่งแยกหน้าที่ด้านการรับเงิน โดยไม่ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบมากกว่า การวางแผนและดำเนินการบำรุงรักษาสินทรัพย์เพื่อยืดอายุการใช้งานและรักษามูลค่าของสินทรัพย์ให้อยู่ในสภาพที่ดี มีการนำเงินส่งคลังโดยวิธีการที่ปลอดภัยภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการอนุมัติเบิกจ่ายเงินอย่างชัดเจน กำหนดวัตถุประสงค์ทางการเงินในระยะสั้นและระยะยาว วางแผนการใช้งบประมาณและกำหนดกลยุทธ์ในการจัดหาเงินทุน มีการจัดทำรายงานผลการตรวจนับทรัพย์สินเปรียบเทียบกับยอดจากการตรวจนับกับทะเบียนคุมและ/หรือบัญชีทรัพย์สิน มีการติดหรือเขียนหมายเลขรหัสหรือ หมายเลขครุภัณฑ์ไว้ที่ทรัพย์สินทุกรายการ มีการบันทึกบัญชีเงินฝากคลังทันทีที่มีการนำส่งคลัง ความสอดคล้องกับงานวิจัยของอาภาวรรณ สงวนหงษ์ (2563) พบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรงานการเงินและบัญชีสังกัดกระทรวงพาณิชย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการเงินและบัญชีสังกัดกระทรวงพาณิชย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า 1) การบริหารการเงินและบัญชี ด้านการรับ-จ่ายเงิน และด้านระเบียบและแนวทางการปฏิบัติงานมีผลต่อ

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านความถูกต้องและครบถ้วนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0 แต่ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ด้านการตรวจสอบใบสำคัญ ด้านความสามารถของบุคลากร และด้านการบันทึกบัญชี ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านความถูกต้องและครบถ้วน 2) การบริหารการเงินและบัญชีด้านการรับ-จ่ายเงิน ด้านระเบียบแนวทางการปฏิบัติงาน และด้านการบันทึกบัญชีมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านเสร็จตามเวลาที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 แต่ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ด้านการตรวจสอบใบสำคัญ และด้านความสามารถของบุคลากรไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านเสร็จตามเวลาที่กำหนด 3) การบริหารการเงินและบัญชี ด้านการรับ-จ่ายเงิน ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี และด้านการตรวจสอบใบสำคัญ มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านสามารถตรวจสอบได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 แต่ด้านระเบียบและแนวทางการปฏิบัติงานด้านความสามารถของบุคลากร และด้านการบันทึกบัญชี ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านสามารถตรวจสอบได้

3. ด้านการจัดสรรงบประมาณ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก การพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนันท์ ตันเจริญ (2564) พบว่าปัจจุบันเทศบาลนครบุรีรัมย์เผชิญกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้มีการใช้งบประมาณไม่ตรงตามเป้าหมายในบางกองงาน กล่าวคือ เมื่อมีการระบาดของโรคทำให้ต้องมีการโอนงบประมาณจากกองงานที่ไม่สามารถดำเนินงานตามแผนงบประมาณเดิมไปสู่กองงานที่มีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในวงเงินที่สูงจาก และจากสภาพเศรษฐกิจที่เกิดจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การจัดเก็บภาษีลดน้อยลงไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ทำให้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารงบประมาณของเทศบาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานงบประมาณของเทศบาลนครบุรีรัมย์จะต้องเผชิญกับสถานะความไม่แน่นอนทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงบประมาณ

4. ด้านการติดตามตรวจสอบประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชฎาภรณ์ ชัยอำนาจ (2564) พบว่าด้านกฎหมาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องซ้ำซ้อนและคลุมเครือ ด้านการเมืองภายใน การแทรกแซงการบริหารงบประมาณจากฝ่ายการเมือง ด้านนโยบายผู้บริหาร การกระจายอำนาจทางการคลังส่งผลให้ส่วนกลางมีบทบาทเพียงกำกับทิศทางนโยบายด้านสภาพภูมิสังคม อำนาจในการตัดสินใจในการบริหารงานในระดับพื้นที่ ด้านความพร้อมและองค์ความรู้ของบุคลากร บุคลากรขาดความรู้ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ด้านการสื่อสารเพื่อการประสานงาน หน่วยงานภายในกรุงเทพมหานครยังขาดการประสานแผนการปฏิบัติงานให้ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านระบบการติดตามและประเมินผล การประเมินผลการดำเนินงานที่เน้นผลผลิตและผลลัพธ์ของหน่วยงาน และด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่นำมาใช้ยังไม่พัฒนาให้ทันสมัยต่อการใช้งาน เป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากที่สุด กรุงเทพมหานครต้องจัดให้มีการทบทวนและแก้ไขปัญหาคือ ข้อบัญญัติ ระเบียบคำสั่งและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2. ผลการศึกษาวิธีพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าการจัดตั้งงบประมาณในกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นไปตามขั้นตอนของการวางแผนด้านการจัดตั้งงบประมาณคือการทำงานงบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมตามส่วนงานราชการ เพื่อที่จะบริหารงานงบประมาณต่อการจัดกิจกรรมโครงการตลอดจนค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่จำเป็น

ในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามระยะเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งมีการจัดทำแผนมีวัตถุประสงค์ที่มีเป้าหมายมีวิธีการดำเนินการงบประมาณตามอัตรากำลังระยะเวลาการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนดวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับและมาตรฐานที่กำหนดโรงเรียนมีการจัดทำแผนมีการบริหารงานงบประมาณประเภทอื่น เช่น งบกลางเดือนงบนอกงบประมาณมีการสื่อสารให้กลุ่มบุคลากรที่รับผิดชอบการปฏิบัติตามแผนมีการมอบหมายหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างชัดเจน

2.1 ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง การจัดสรรงบประมาณที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความหมาย เช่น การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกันสำหรับนักเรียนทุกคน โดยใช้หลักศรัทธาในความเชื่อมั่นว่าเงินที่ใช้ไปจะมีประโยชน์สูงสุดและนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองแก่โรงเรียน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคลากร การใช้งบประมาณต้องมุ่งมั่นที่จะพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียน เช่นการจัดการฝึกอบรม การพัฒนาความรู้และทักษะ เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถส่งมอบการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่นักเรียน

2.2 ศิล คือความประพฤติที่ดีงาม การใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีจริยธรรมและโปร่งใส โดยการจัดทำงบประมาณและการใช้จ่ายต้องอยู่ภายใต้หลักศีลธรรม โดยต้องโปร่งใสและเป็นไปตามความจำเป็นและประโยชน์ที่แท้จริงสำหรับโรงเรียนและนักเรียน มีการตรวจสอบการใช้จ่ายจะต้องทำอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการใช้จ่ายในทางที่ผิดหรือไม่เหมาะสม การจัดสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม โดยการจัดตั้งงบประมาณควรคำนึงถึงความเท่าเทียมและยุติธรรมในการกระจายทรัพยากรภายในโรงเรียน เช่นการแจกจ่ายงบประมาณให้แก่ทุกแผนกหรือโครงการอย่างเป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติและต้องแน่ใจว่าไม่ทิ้งความต้องการที่สำคัญของนักเรียนและบุคลากรที่จำเป็นไว้ข้างหลัง

2.3 หิริ คือความละอายต่อการทำความผิด การตรวจสอบและติดตามการใช้จ่ายอย่างโปร่งใส ในการจัดทำงบประมาณควรมีการตรวจสอบและติดตามผลการใช้จ่ายอย่างโปร่งใส เพื่อให้มั่นใจว่าการใช้ทรัพยากรถูกต้องตามหลักที่กำหนดไว้และไม่เกิดความผิดพลาดในการจัดสรร มีการเปิดเผยการใช้จ่ายงบประมาณให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นและเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น

2.4 โอตตปเป คือความเกรงกลัวในผลของการกระทำ การใช้จ่ายอย่างมีความรับผิดชอบ ในการจัดตั้งงบประมาณควรจะถูกใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนและนักเรียน เช่น การจัดสรรเงินให้เพียงพอในด้านการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การปรับปรุงสถานที่ และการสนับสนุนการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือฟุ่มเฟือย

2.5 พาหุสัจจะ คือความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก มีความซื่อสัตย์ในการใช้จ่ายงบประมาณ ในการจัดตั้งงบประมาณต้องถูกใช้ในสิ่งที่มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและนักเรียนอย่างแท้จริง การบริหารงบประมาณอย่างมีความซื่อสัตย์จะช่วยให้ทรัพยากรที่มีจำกัดถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด

2.6 จาคะ คือการให้หรือการเสียสละ ใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม งบประมาณที่จัดตั้งขึ้นควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาของนักเรียนเป็นหลัก เช่นการซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้และการเติบโตของนักเรียน

2.7 ปัญญา คือความรู้แจ้งในสิ่งที่ควรรู้ การจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม คือการใช้ปัญญาในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ เช่นงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ ให้สามารถตอบสนองความต้องการจริงๆ และ

สามารถสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาโรงเรียนในระยะยาว การประหยัดและคุ้มค่า ในการจัดตั้งงบประมาณต้องคำนึงถึงการใช้ปัญญาในการทำให้เกิดการใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพ เช่นลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเน้นการลงทุนในสิ่งที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาโรงเรียนและการเรียนรู้ของนักเรียน

ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐสินธ์ นิมสุตใจ (2565) พบว่าผลการศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในยุคดิจิทัล ตามหลักสุจริต 3 โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย วิธีการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในยุคดิจิทัล ตามหลักสุจริต 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องศึกษาจากสถานการณ์ที่ผ่านมาของสถานศึกษาว่ามีการใช้จ่ายงบประมาณในการดำเนินโครงการต่างๆอย่างไรเพื่อนำไปจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อวางโครงการในปีการศึกษาต่อไป และวิเคราะห์แผนกลยุทธ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเบิกจ่ายงบประมาณประเภทต่างๆ ตามแผนปฏิบัติการประจำปี โดยผ่านการนำเสนอแผนงบประมาณต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออนุมัติตามที่กฎหมายกำหนดรวมถึงการบริหารการเงินและบัญชีการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การดำเนินโครงการ ต่างๆ ที่ได้รับความเห็นชอบ นำไปสู่ การปฏิบัติ ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ตั้งไว้ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องตรวจสอบ ติดตาม การใช้งบประมาณของโรงเรียน โดยมีการวางแผนการตรวจสอบวิเคราะห์ ประเมินความพึงพอใจในการใช้จ่ายงบประมาณตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการใช้จ่ายงบประมาณและระบบการควบคุมภายในของโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี โดยแสดงรายละเอียด ผลการดำเนินงาน ของแผนงานหรือโครงการ ตามที่สถานศึกษา กำหนดไว้เพื่อให้ทราบผลสำเร็จของการดำเนินงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์และบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่รวมถึงนำหลักสุจริต 3 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาไปพร้อมการมีคุณธรรม จริยธรรม

3. ผลการนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักจริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Whingham (2000) ได้ใช้การจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้สามารถเชื่อมโยงงบประมาณสู่การปฏิบัติงานของสถาบัน มีเกณฑ์ของปริมาณและหรือคุณภาพที่ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือการเลือกตัวชี้วัดสำหรับการปฏิบัติงานที่เที่ยงตรง (PIs) และการใช้ตัวชี้วัดสำหรับการเปรียบเทียบของสถาบันในการจัดทำงบประมาณการดำเนินงานของสถาบันเพื่อที่จะจัดหาและตอบสนองต่ออัตราการขยายตัวและเป้าหมายของผู้เรียน ในขณะที่การจัดทำงบประมาณขึ้นอยู่กับผลผลิตที่จะแสดงออกมาด้วยการแทนที่ความน่าเชื่อถือต่อตัวชี้วัดการดำเนินงานของสถาบัน เช่น อัตราการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองการศึกษา แนวคิดการเพิ่มมูลค่าได้สร้างแบบแผนที่น่าพึงพอใจโดยการใส่ใจต่อความสนใจและภูมิหลังที่หลากหลายของผู้เรียนการวิเคราะห์การถดถอยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แสดงในรูปแบบซึ่งประกอบด้วย 2 ตัวแปร ตัวแปรด้านผลผลิต คือการเปลี่ยนแปลงและการให้การศึกษาในรูปแบบดังกล่าวได้พยากรณ์อัตราการเปลี่ยนแปลงและการให้การศึกษา ได้พยากรณ์อัตราการเปลี่ยนแปลงและหรือการจบการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างด้วยความถูกต้องประมาณร้อยละ 62 ดังนั้นรูปแบบที่เที่ยงตรงมากกว่าจึงควรได้รับการพัฒนาก่อนที่จะถูกนำมาใช้สำหรับวัตถุประสงค์ ด้านการจัดงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิทย์ บุญประคม (2565) พบว่า แนวทางในการการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 1) ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักในการปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ 2) ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี 3) ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารควรมีการสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละปีงบประมาณ 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานด้านต่างๆ 5)

ด้านหลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารควรกำหนดขอบเขตงานและเป้าหมายงาน 6) ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควรกำหนดลำดับความสำคัญการใช้งบประมาณ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของกลุ่มโรงเรียนประสานมิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถอธิบายได้ว่า

1. Reliability ศรัทธา คือสร้างความเชื่อมั่นในค่านิยมและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เพื่อให้ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันในการใช้จ่ายงบประมาณ ความเชื่อมั่นในการตั้งงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรและการตัดสินใจทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ หากบุคคลหรือองค์กรมีความเชื่อมั่นในกระบวนการตั้งงบประมาณจะช่วยให้การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จมากขึ้น ความเชื่อมั่นนี้จะเกิดจากการวางแผนที่ดี การประเมินสถานการณ์อย่างรอบคอบและการมีความโปร่งใสในการตัดสินใจทางการเงิน การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ความเชื่อมั่นในการตั้งงบประมาณจะเกิดขึ้นเมื่อมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ เช่น การกำหนดเป้าหมายการลดค่าใช้จ่าย การเพิ่มรายได้ หรือการลงทุนในโครงการสำคัญ การมีเป้าหมายที่ดีและสามารถติดตามผลได้ช่วยให้การจัดสรรงบประมาณมีทิศทางที่แน่ชัด ทีมงานมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณทำให้พวกเขามีความเข้าใจในเป้าหมายและสามารถร่วมมือในการบริหารงบประมาณได้ดีขึ้น

2. Translucent ศีล คือกำหนดนโยบายและระเบียบการใช้จ่ายที่ชัดเจน โปร่งใสและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการทุจริตและการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม การบริหารงบประมาณทั้งในระดับบุคคลและองค์กร เพราะจะช่วยให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้ดีขึ้น ลดความเสี่ยงจากการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม และเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าเงินถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การใช้จ่ายที่ชัดเจนและโปร่งใสช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร, พนักงาน, นักลงทุน, หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ว่าทรัพยากรถูกใช้อย่างเหมาะสม การใช้จ่ายที่ชัดเจนช่วยให้สามารถติดตามการใช้งบประมาณและทรัพยากรได้ ความโปร่งใสช่วยให้ทุกคนสามารถตรวจสอบได้ว่าการใช้นั้นเป็นไปตามแผนหรือไม่ ซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดหรือการใช้จ่ายเงินในทางที่ผิด

3. Conscious Mind หิริ คือ ส่งเสริมความระมัดระวังต่อการใช้จ่ายงบประมาณในทางที่ผิด โดยการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับบุคลากรทุกระดับ การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการตั้งงบประมาณเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลหรือองค์กรมีความรับผิดชอบในการใช้จ่ายอย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ การตั้งงบประมาณที่ดีไม่ได้หมายถึงแค่การคำนวณตัวเลขเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการมีจิตสำนึกที่ดีในการตัดสินใจทางการเงิน การปลูกฝังจิตสำนึกนี้จะช่วยให้สามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า การเริ่มต้นด้วยการสอนให้บุคคลเข้าใจว่าการตั้งงบประมาณเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการการเงิน เป้าหมายที่ชัดเจนทำให้บุคคลหรือองค์กรเห็นความสำคัญของการจัดสรรงบประมาณอย่างมีระเบียบและตรงตามวัตถุประสงค์ การสร้างนิสัยการออมอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้สามารถจัดการการเงินได้ดีขึ้น การวางแผนการเงินอย่างมีระเบียบช่วยสร้างความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว ช่วยให้สามารถเผชิญกับวิกฤตทางการเงินได้ดีขึ้น เช่น การมีเงินออมในกรณีฉุกเฉิน การตั้งงบประมาณที่ดีจะช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายทางการเงินได้ เช่น การออมเงิน การลงทุน หรือการซื้อทรัพย์สินตามแผนที่วางไว้

4. Apprehension โอดตัดปะ คือ สร้างระบบตรวจสอบและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้ทุกคนเกรงกลัวต่อผลเสียหากมีการใช้จ่ายที่ไม่ถูกต้อง ระบบตรวจสอบและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณที่สำคัญในการบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ระบบนี้จะช่วยให้สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายได้อย่างมีระเบียบ ลดความเสี่ยงจากการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสมหรือการทุจริตและช่วยให้สามารถปรับปรุงการใช้งบประมาณในอนาคตได้ควรมีการแต่งตั้งทีมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการเงิน และการตรวจสอบ เช่น ทีมการเงิน, ทีมตรวจสอบภายใน, หรือแม้กระทั่งทีมที่มีความรู้ในด้านการบริหาร งบประมาณ การแบ่งหน้าที่ แบ่งหน้าที่ในการตรวจสอบให้ชัดเจน เช่น ทีมตรวจสอบการใช้จ่ายในแต่ละหมวดหมู่, การตรวจสอบความสอดคล้องของการใช้จ่ายกับแผนงบประมาณ, หรือการตรวจสอบการใช้จ่ายใน ด้านที่มีความเสี่ยงสูง

5. Skills พาหุสัจจะ คือ การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านการบริหารงบประมาณให้กับบุคลากร เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจในการจัดการงบประมาณ จัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่ต้องมีการใช้จ่ายที่ชัดเจนและมีการจัดการที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก ขาด กลาง เพื่อให้แน่ใจว่างบประมาณที่ใช้จ่ายไปนั้นเป็นไปตามเป้าหมายและคำนึงถึงความจำเป็นที่แท้จริง ยัง รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายอย่างมีสติและมีจริยธรรมในการบริหารงบประมาณภายใน โรงเรียน ปรับปรุงงบประมาณในแต่ละปีหรือตามความจำเป็น โดยอาจจะทำการทบทวนหลังจากสิ้นสุด ปีงบประมาณเพื่อดูว่าองค์ประกอบใดที่อาจต้องการการจัดสรรงบประมาณที่มากขึ้นหรือน้อยลง ติดตามผล การใช้จ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนที่ตั้งไว้ เช่น การเปรียบเทียบงบประมาณที่ใช้จริงกับงบประมาณ ที่ตั้งไว้ในแต่ละหมวดหมู่

6. Sharing จาคะ คือ การสนับสนุนการเสียสละและการแบ่งปันทรัพยากร เพื่อให้การใช้จ่าย งบประมาณเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม และการสร้างสมดุลระหว่างการเสียสละและการแบ่งปันทรัพยากร เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะหากมุ่งแต่จะเสียสละในทุกด้านอาจทำให้เกิดความรู้สึกขาดแคลนหรือเสียโอกาส ในทางตรงกันข้าม หากการแบ่งปันทรัพยากรมากเกินไปอาจทำให้ทรัพยากรหมดไปก่อนที่จะเกิดผลลัพธ์ การ แบ่งปันทรัพยากรในแง่ของงบประมาณหมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด โดยทุกฝ่ายที่มีความต้องการสามารถได้รับการสนับสนุนในทางที่เหมาะสม การจัดสรร งบประมาณอย่างยุติธรรม การแบ่งปันงบประมาณในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับทุกกลุ่มหรือทุกส่วนที่มีความ จำเป็น โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เช่น การจัดสรรงบประมาณในองค์กรที่ต้องพิจารณาความจำเป็นของทุกฝ่าย (ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายพัฒนา, ฝ่ายบุคคล) หรือในสังคมที่ต้องให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือกลุ่มที่ด้อยโอกาส การส่งเสริมความร่วมมือ การแบ่งปันทรัพยากรระหว่างองค์กรหรือชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่าย เช่น การร่วมทุนในการพัฒนาโครงการต่างๆ หรือการแบ่งปันทรัพยากรทางการเงินเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน

7. Decision ปัญญา คือ การใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรร งบประมาณ เพื่อให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างมีเหตุผลและคุ้มค่า การตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณเป็น กระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงิน โดยการจัดสรรงบประมาณที่ดีจะช่วยให้มั่นใจ ว่าเงินที่มีอยู่ถูกใช้ไปในทิศทางที่ตอบสนองต่อเป้าหมายหรือความจำเป็นขององค์กรหรือบุคคล ในการตัดสินใจ จัดสรรงบประมาณ กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดสรรงบประมาณ เช่น ต้องการลงทุนในโครงการใหม่ ลดหนี้สิน หรือปรับปรุงการดำเนินงาน จัดอันดับความสำคัญของการใช้จ่ายต่างๆ เช่น การใช้จ่ายที่สำคัญใน ระยะสั้นหรือตลอดงบประมาณที่จะเกิดขึ้นในปีงบประมาณ สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมการติดตามผลในระหว่างการทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
 - 1.2 ผู้บริหารควรส่งเสริมการแบ่งงบประมาณไปยังหน่วยงานหรือโครงการต่างๆ ตามที่ได้จัดลำดับความสำคัญไว้ โดยต้องมั่นใจว่าทรัพยากรทางการเงินจะถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า
 - 1.3 ผู้บริหารควรส่งเสริม มาตรการติดตามและตรวจสอบให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับ จัดทำแผนที่จัดทำมีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายวิธีการดำเนินการงบประมาณ อัตราค่าจ้าง ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการศึกษาการติดตามผลในระหว่างการทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
 - 2.2 ควรทำการศึกษาการแบ่งงบประมาณไปยังหน่วยงานหรือโครงการต่างๆ ตามที่ได้จัดลำดับความสำคัญไว้ โดยต้องมั่นใจว่าทรัพยากรทางการเงินจะถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า
 - 2.3 ควรทำศึกษามาตรการติดตามและตรวจสอบให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับ จัดทำแผนที่จัดทำมีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายวิธีการดำเนินการ งบประมาณ อัตราค่าจ้าง ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). แนวทางการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา. แหล่งที่มา <https://www.moe.go.th/> สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2567.
- ณัฐฐาภรณ์ ชัยอำนาจ. (2564). ปัญหาและอุปสรรคในการนำระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานมาใช้กับสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐนันท์ ตันเจริญ. (2564). ประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณของเทศบาลนครนนทบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐนันท์ นิมสุมิต. (2565). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในยุคดิจิทัลตามหลักสุจริต 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญพรรณ บางอร. (2562). แนวทางการบริหารจัดการระบบบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนสบเมย วิทยาคม อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วรวิทย์ บุญประคม. (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). คู่มือการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษา. แหล่งที่มา <https://www.obec.go.th/archives/119865> สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- อาภาวรรณ สงวนหงส์. (2563). การบริหารการเงินและบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรงานการเงินและบัญชี สังกัดกระทรวงพาณิชย์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- Whingham, Sharon Betty. (2000). Performance-funding Indicators at Two-year Post Secondary Institution: Developing a Value-added Model for Equitable Funding. Dissertation Abstracts International, 6(1), 142.

**การพัฒนาครูเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานส่งผลต่อการการอ่าน
คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน**
**THE DEVELOPMENT OF TEACHERS ON PROJECT-BASED LEARNING TO ENHANCE
STUDENTS ANALYTICAL READING AND WRITING SKILLS**

รวะดี สูดหนองบัว Ruwadee Sudnongbua
โรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 Sorthaisaereaudsahagam School 3 ,Thailand
Corresponding Author E-mail: ruwadee9303@gmail.com

Article Received: August 16, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 2) เพื่อสร้างและหาคุณภาพการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน และ 3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานส่งผลต่อ การการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างแนวทางการพัฒนาครู และ ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการพัฒนาครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบประเมินคุณภาพ โครงงาน และแบบประเมินความพึงพอใจ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด จากการศึกษพบว่า สาเหตุที่สำคัญ (1) สาเหตุจากครูที่ขาดวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน วิธีการจัดการเรียนรู้ของครู เน้นการท่องจำ ไม่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ หรือไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน (2) สาเหตุจากผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ขาดการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและไม่ตรงกับความต้องการของครู ครูยังขาดโอกาสในการอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาทักษะอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน 2) แนวทางการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน มี 3 ระยะ ได้แก่ระยะที่ 1 ก่อนการพัฒนา ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน ระยะที่ 2 ระหว่างการพัฒนา ประกอบด้วยขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ และขั้นที่ 3 ขั้นสังเกต ติดตาม และประเมินผล ระยะที่ 3 หลังการพัฒนา ประกอบด้วย ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล และขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมี 6 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผน ขั้นที่ 4 ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้และประเมินผล และขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอผลงาน โดยมีผลการตรวจสอบคุณภาพของร่างแนวทางฯ และเอกสารประกอบร่างแนวทางฯ พบว่า ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 3) ผลการพัฒนาครู พบว่า (1) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ภายหลังครูเข้ารับการพัฒนามีค่าคะแนนสูงกว่า ก่อนการพัฒนา เกินร้อยละ 80 ทั้งรายคน และ

ค่าเฉลี่ยรวม (2) ครูสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานและนำไปใช้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด (3) ครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งภาพรวมและรายข้อ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านคุณภาพผู้เรียน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกด้าน คุณภาพผู้เรียน 1) ผลทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน พบว่า นักเรียนในแต่ละระดับชั้น ทั้งรายคน และค่าเฉลี่ยรวม มีผลการอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียน ค่าคะแนนสูง เกินร้อยละ 80 (จากคะแนนเต็ม) ผ่านเกณฑ์การประเมิน 2) คุณภาพโครงงานของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนร้อยละ 88.47 มีผลการประเมินคุณภาพโครงงานของผู้เรียนมีคะแนนมากกว่าร้อยละ 80

คำสำคัญ: การพัฒนาครู, การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน, การอ่าน, การคิดวิเคราะห์, การเขียน

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to investigate the causes of problems and solutions regarding students' reading, analytical thinking, and writing skills at sorthaisaereaudsahagam School 3; 2) to develop and examine the quality of teacher development on project-based learning management that enhances students' reading, analytical thinking, and writing skills; and 3) to study the effects of teacher development in project-based learning management on students' reading, analytical thinking, and writing skills. The study was conducted in three phases: Phase 1 examined the causes of problems and possible solutions; Phase 2 drafted teacher development guidelines; and Phase 3 investigated the outcomes of teacher development. The research instruments included questionnaires, achievement tests, project quality assessment forms, and satisfaction surveys. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The research findings revealed that: 1) Students' performance in reading, analytical thinking, and writing did not meet the expected goals. The main causes were: (1) teachers lacked effective instructional methods focusing on reading, analytical thinking, and writing, relying instead on rote learning approaches that did not promote analytical skills or address learner diversity; and (2) school administrators lacked continuous and needs-based teacher development, leaving teachers with limited opportunities for training or knowledge exchange on instructional techniques for enhancing reading, analytical thinking, and writing skills. 2) The teacher development guidelines on project-based learning management to enhance students' reading, analytical thinking, and writing consisted of three stages: (i) pre-development—planning; (ii) during development—implementation, observation, monitoring, and evaluation; and (iii) post-development—reflection and knowledge sharing. Project-based learning comprised six steps: introduction, providing basic knowledge, planning, knowledge exploration, summarizing and evaluating learning outcomes, and presenting projects. The evaluation of the drafted guidelines and supporting documents indicated the highest level of appropriateness, feasibility, and usefulness, meeting all established criteria. 3) The outcomes of teacher

development showed that: (1) teachers' knowledge and understanding of project-based learning management significantly improved, with post-training scores exceeding 80% both individually and on average; (2) teachers were able to design and implement project-based learning plans according to the criteria; and (3) teachers' satisfaction was at the highest level in all aspects. Regarding student learning outcomes: (i) students' reading, analytical thinking, and writing skills exceeded 80% of the total score across all grade levels, both individually and on average, meeting the evaluation criteria; and (ii) 88.47% of the students' project work scored above 80% in quality assessment.

Keywords: Teacher Development, Project-Based Learning, Reading, Critical Thinking, Writing

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ จากทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน ความท้าทายด้านการศึกษา ในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อวิธีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 24 ว่า ได้กำหนดให้สถานศึกษาดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน อีกทั้งกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่าคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นว่า ผู้เรียนทุกคนต้องผ่านการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่า การคิดวิเคราะห์ มีความสำคัญและมีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สิ่งต่างๆ รอบตัว และเลือกที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและสังคม

จากผลการประเมินการคิด วิเคราะห์ และเขียนข้อความ ของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลการประเมินการอ่าน มีผลการประเมินผลการอ่านผ่านเกณฑ์การประเมินที่โรงเรียนกำหนด การคิดวิเคราะห์ และการเขียน มีผลการประเมินยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ตั้งแต่ปีการศึกษา 2563 และในปีการศึกษา 2564 ไม่เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด ผ่านเกณฑ์การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน คิดเป็นร้อยละ 72 ซึ่งโรงเรียนกำหนดไว้ในระดับร้อยละ 80 ขึ้นไปของนักเรียนทั้งหมดที่อยู่ในระดับดีเยี่ยม ผู้วิจัยจึงศึกษาเพื่อหาสาเหตุของปัญหาโดยประชุมชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ ของครูทุกระดับชั้นทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 12 คน พบว่า ครูทุกระดับชั้นทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ยังขาดความรู้และทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ขาดการติดตามที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้บริหาร นอกจากนี้ ครูมีความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนสอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2554 : 23-25) ได้อ้างถึงว่าเด็กไทยทำข้อสอบที่เป็นการอธิบายความไม่ค่อยได้สะท้อนให้เห็นปัญหาการเรียนการสอนของไทยที่ส่วนใหญ่ยังเน้นการสอนเนื้อหาวิชาและการท่องจำมากกว่าการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรียบเรียง และสื่อสารความคิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546)

จากสภาพปัญหาและสาเหตุ ผู้วิจัยได้ระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการพัฒนาครูให้มีความรู้และมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน สอดคล้องกับคุชกุ โยเหลา และคณะ (2557) และพิมพ์นธ์ เดชะคุปต์ พเยาว์ ยินดีสุข และราชน มีศรี (2556) ที่ได้กล่าวถึง คุณค่า ของการสอนคิดด้วยโครงงานเป็นฐาน ว่า การสอนคิดด้วยโครงงานเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนการสอนที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาปัญหา พัฒนาสมองซีกซ้ายและขวา พัฒนาผู้เรียนเชิงรุก และพัฒนาสมรรถนะทางการคิด หลักฐานที่แสดงความเข้าใจอย่างคงทน สอดคล้องกับสุคนธ์ สินธพานนท์ และจินตนา วีระเกียรติสุนทร (2556) ได้กล่าวว่า การสอนคิดด้วยโครงงานทำให้ มีการพัฒนาทักษะการคิด เช่น รู้จักการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดประเมินค่า คิดวิจักษ์ และเรียนรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการ มีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เป็นไปอย่างอิสระ ความความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

ดังนั้นผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม และพัฒนาครูเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณภาพ จึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาคุณภาพครูเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีการใช้กระบวนการคิด การตั้งคำถาม การแสวงหาความรู้ ข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย มาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ ตลอดจนนำความรู้ที่ได้มานำเสนอ และสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดความเข้าใจนำความรู้สู่การปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อใช้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ปัญหการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3
2. เพื่อสร้างและหาคุณภาพแนวทางการพัฒนาครู เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาครู เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีรายละเอียดการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ปัญหการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 การศึกษาสาเหตุของปัญหการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน โรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 และกิจกรรมที่ 2 การระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน โรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 มีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การศึกษาสาเหตุของปัญหการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู โรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 12 คน ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนด

เกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ แปลผลโดยการเทียบกับเกณฑ์และแปลความหมาย

กิจกรรมที่ 2 การระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 จำนวน 7 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและหาคุณภาพแนวทางการพัฒนาครู เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ได้แก่ แหล่งข้อมูลจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ สำนักหอสมุดแห่งชาติ จำนวน 112 เล่ม ประกอบด้วยเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู และเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันนำมาเรียบเรียงและสรุปผล

กิจกรรมที่ 2 การศึกษาพหุกรณี (Multi-case Study) การศึกษาพหุกรณี กับโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาครูและการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) จำนวน 4 คน ผู้วิจัยเลือก แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ของครูวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กัน นำมาเรียบเรียงและสรุปผล

กิจกรรมที่ 3 การประชุมสัมมนาทางวิชาการ การประชุมกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมสัมมนาวิชาการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันนำมาเรียบเรียงและสรุปผล

กิจกรรมที่ 4 การยกร่างแนวทางการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน และเอกสารประกอบร่างฯ

กิจกรรมที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพร่างแนวทางการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน และเอกสารประกอบร่างฯ ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ 1) การตรวจสอบความถูกต้องของร่างแนวทางการพัฒนาครู 2) การตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และประโยชน์ของร่างแนวทางการพัฒนาครู และเอกสารประกอบร่างฯ เป็นการตรวจสอบความเหมาะสม เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีประโยชน์ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู จำนวน 30 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และ

กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก 4) การทดลองใช้ (Try-out) กับโรงเรียนที่มีบริบทและสภาพปัญหา ใกล้เคียงกับโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และประโยชน์ แบบทดสอบความรู้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน แบบประเมินทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู แบบประเมินความพึงพอใจต่อร่างแนวทางฯ และเอกสารประกอบการใช้ร่างแนวทางฯ แบบประเมินโครงงาน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การผ่านไว้ที่ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ แปลผลโดยการเทียบกับเกณฑ์และแปลความหมาย

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการพัฒนาครู เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานส่งผลต่อ การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ผลการพัฒนาคุณภาพครู ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 12 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติ การคัดเลือก 2) ผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 177 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อแนวทางการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน และเอกสารประกอบฯ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูโรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 ปีการศึกษา 2665 จำนวน 12 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และประโยชน์ แบบทดสอบความรู้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน แบบประเมินทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู แบบประเมินความพึงพอใจต่อร่างแนวทางฯ และเอกสารประกอบการใช้ร่างแนวทางฯ แบบประเมินโครงงาน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การผ่านไว้ที่ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ แปลผลโดยการเทียบกับเกณฑ์และแปลความหมาย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่สำคัญ 1) สาเหตุจากครูที่ขาดวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน วิธีการจัดการเรียนรู้ของครู เน้นการท่องจำ ไม่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ หรือไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน และ 2) สาเหตุจากผู้อำนวยความสะดวกการศึกษาที่ขาดการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและไม่ตรงกับความต้องการของครู ครูยังขาดโอกาสในการอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาทักษะอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

2. แนวทางการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน มี 3 ระยะ ประกอบด้วย จัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ประกอบด้วยการพัฒนาครู 3 ระยะ 5 ขั้นตอน ระยะที่ 1 ก่อนการพัฒนา มีการดำเนินการ 1 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน ระยะที่ 2 ระหว่างการพัฒนา มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 2 ขั้น

ปฏิบัติการ ขั้นที่ 3 ขึ้นติดตามประเมินผล ระยะที่ 3 หลังการพัฒนา มีการดำเนินการ 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 4 ขึ้นสะท้อนผล ขั้นที่ 5 ขึ้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน 6 ขั้น คือ 1.ขั้นนำ 2. ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน 3. ขั้นวางแผน 4. ขั้นแสวงหาความรู้ 5. ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้และประเมินผล 6 ขั้นนำเสนอผลงาน ผลการตรวจสอบคุณภาพของร่างแนวทางฯ และเอกสารประกอบร่างแนวทางฯ พบว่า ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (อยู่ในระดับมากขึ้นไป)

3. ผลการพัฒนาคู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน พบว่า 1) คุณภาพคูเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ภายหลังครูเข้ารับการพัฒนามีค่าคะแนนสูงกว่า ก่อนการพัฒนา เกินร้อยละ 80 (จากคะแนนเต็ม) ทั้งรายคน และค่าเฉลี่ยรวม 2) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่าครูสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานและนำไปใช้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด 3) ความพึงพอใจของครูต่อการพัฒนาคู เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุดทั้งภาพรวมและรายข้อ ผ่านเกณฑ์การประเมิน คุณภาพผู้เรียน (1) ผลทักษะการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน พบว่า นักเรียนในแต่ละระดับชั้น ทั้งรายคน และค่าเฉลี่ยรวม มีผลการอ่านคิวิเคราะห์ และเขียนค่าคะแนนสูง เกินร้อยละ 80 (จากคะแนนเต็ม) ผ่านเกณฑ์การประเมิน (2) คุณภาพโครงงานของผู้เรียน พบว่าผู้เรียนร้อยละ 100 มีผลการประเมินคุณภาพโครงงานของผู้เรียนมีคะแนนมากกว่าร้อยละ 80

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาด้วยแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3

ผู้เข้ารับการพัฒนา	ผลการทดสอบ (30คะแนน)			
	ก่อนพัฒนา		หลังพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1	19	63.33	27	90.00
2	22	73.33	26	86.67
3	12	40.00	29	96.67
4	20	66.67	26	86.67
5	23	76.67	28	93.33
6	22	73.33	26	86.67
7	23	76.67	28	93.33
8	20	66.67	26	86.67
9	21	70.00	28	93.33
10	19	63.33	27	90.00
11	21	70.00	28	93.33
12	23	76.67	29	96.67
$\bar{X}$	20.42	68.06	27.33	91.11

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 พบว่า ก่อนการพัฒนามีคะแนนต่ำสุด 12 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 40.00 ของคะแนนเต็ม คะแนนสูงสุด 23 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 76.67 ของคะแนนเต็ม ไม่ผ่านเกณฑ์การผ่าน หลังการพัฒนา คะแนนต่ำที่สุด 26 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 86.67 ของคะแนนเต็ม คะแนนสูงสุด 29 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 96.67 ของคะแนนเต็ม มีผลการทดสอบผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกคน หลังเข้ารับการพัฒนามีผลการทดสอบผ่านเกณฑ์การผ่านครูได้คะแนนร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของครูทั้งหมด คือ ผ่านทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 ของครูทั้งหมด

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3

ชั้น	จำนวน ครู	พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน										รวม	ร้อยละ
		ตอนที่1				ตอนที่ 2							
		แผนการ จัดการ เรียนรู้	แผนการ จัด กิจกรรม	รวม	ระดับ คุณภาพ	ชั้นที่1	ชั้นที่2	ชั้นที่3	ชั้นที่4	ชั้นที่5	ชั้นที่6		
ป.1	1	5	5	10	ดีมาก	3	3	2	3	3	3	17	94.44
ป.2	1	4	4	8	ดีมาก	3	3	3	2	3	3	17	94.44
ป.3	1	5	4	9	ดีมาก	3	3	3	2	3	2	16	88.89
ป.4	1	4	4	8	ดีมาก	3	3	3	2	3	3	17	94.44
ป.5	1	4	4	8	ดีมาก	3	3	3	3	3	3	18	100
ป.6	1	4	5	9	ดีมาก	3	3	2	3	3	3	17	94.44
ม.1	1	5	4	9	ดีมาก	3	3	3	3	3	3	18	100
	1	5	4	9	ดีมาก	3	3	3	2	3	2	16	88.89
ม.2	1	4	4	8	ดีมาก	3	3	3	2	3	3	17	94.44
	1	5	5	10	ดีมาก	3	3	3	2	3	2	16	88.89
ม.3	1	4	4	8	ดีมาก	3	3	2	3	3	3	17	94.44
	1	5	4	9	ดีมาก	3	3	3	2	3	2	16	88.89

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูโรงเรียน ส. ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3

ตอนที่ 1 ผลการประเมินเอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ของครูโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 (แผนการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดกิจกรรม) พบว่า ครูทุกคนจัดทำเอกสารประกอบโครงงานผ่านเกณฑ์การผ่าน มีคุณภาพอยู่ในระดับ ดีขึ้นไป คือ ระดับดีมาก

ตอนที่ 2 ผลพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 พบว่า ครูทุกคนมีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานผ่านเกณฑ์การผ่าน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม (18คะแนน) ดังนี้ ต้องได้คะแนน 15 ขึ้นไป คือ คะแนนต่ำสุด 16 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 88.89 ของคะแนนเต็ม

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนและเอกสารประกอบ ฯ

ที่	รายการ	ผลการประเมิน		แปลผล	ผลการประเมินตามเกณฑ์
		μ	σ		
1.	การประชุมชี้แจงก่อนการพัฒนาครู	4.80	0.41	มากที่สุด	ผ่าน
2.	วิธีการพัฒนาครู โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop Training) ช่วยพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน	4.73	0.46	มากที่สุด	ผ่าน
3.	วิธีการพัฒนาครู โดยการอบรมขณะปฏิบัติ (On the job Training) ช่วยพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน	4.80	0.41	มากที่สุด	ผ่าน
4.	ระยะเวลาในการพัฒนาครูมีความเหมาะสม	4.85	0.35	มากที่สุด	ผ่าน
5.	การพัฒนาครูมีการติดตามประเมินผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระยะเวลา	4.73	0.46	มากที่สุด	ผ่าน
6.	เอกสารประกอบฯ มีการกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ชัดเจน เหมาะสม และนำไปใช้ได้	4.81	0.41	มากที่สุด	ผ่าน
7.	คู่มือการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน (สำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษา) มีวิธี การดำเนินงานที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้	4.67	0.62	มากที่สุด	ผ่าน
8.	คู่มือการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (สำหรับครู) สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานสำหรับผู้เรียนได้	4.80	0.41	มากที่สุด	ผ่าน
9.	ผู้เรียนสามารถจัดทำโครงงานที่มีคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด	4.73	0.46	มากที่สุด	ผ่าน
10.	การทำโครงงานช่วยพัฒนาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน	4.80	0.41	มากที่สุด	ผ่าน
ภาพรวม		4.77	0.15	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของครู โรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 ต่อการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนและเอกสารประกอบร่างฯ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด และผ่านเกณฑ์การประเมิน ตามที่กำหนด

เมื่อพิจารณารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระยะเวลาในการพัฒนาครูมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.85) รองลงมาคือ เอกสารประกอบฯ มีการกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ชัดเจน เหมาะสม และนำไปใช้ได้ ($\bar{X}$ = 4.81) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ คู่มือการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน (สำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษา) มีวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ($\bar{X}$ = 4.67)

ตารางที่ 4 ผลการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3

ระดับชั้น	จำนวน ผู้เรียน ทั้งหมด	จำนวนผู้เรียนมีผลการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียน								ผล การประเมิน
		ดีเยี่ยม		ดี		ผ่าน		ไม่ผ่าน		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ป.1	17	14	82.35	3	17.65	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ป.2	12	10	83.33	2	16.67	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ป.3	11	9	81.82	2	18.18	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ป.4	18	17	94.44	1	5.56	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ป.5	22	22	100	-	-	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ป.6	15	13	86.67	2	13.33	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ม.1	27	25	92.59	2	7.41	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ม.2	29	26	89.66	3	10.34	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
ม.3	24	22	91.67	2	8.33	-	-	-	-	ผ่านเกณฑ์
รวม			89.17							ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4 ผลการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 พบว่า ผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 175 คน มีผลการประเมินด้านการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม ผ่านเกณฑ์การผ่าน ผู้เรียนร้อยละ 80 ของผู้เรียนทั้งหมด มีผลการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียน คิดเป็นร้อยละ 89.17 ของผู้เรียนทั้งหมด อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยม

ตารางที่ 5 ผลการประเมินคุณภาพโครงการของผู้เรียนโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3

ชั้น	จำนวน ผู้เรียน ทั้งหมด	จำนวนผู้เรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพโครงการ								ผล การประเมิน
		1-9 คะแนน (ไม่ได้รับเหรียญ)		10-15 คะแนน (เหรียญ ทองแดง)		16-23 คะแนน (เหรียญเงิน)		24-30 คะแนน (เหรียญทอง)		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ป.1	17	-	-	-	-	3	17.65	14	82.35	ผ่านเกณฑ์
ป.2	12	-	-	-	-	2	16.67	11	91.67	ผ่านเกณฑ์
ป.3	11	-	-	-	-	2	18.18	9	81.82	ผ่านเกณฑ์
ป.4	18	-	-	-	-	3	16.67	16	88.89	ผ่านเกณฑ์
ป.5	22	-	-	-	-	2	9.09	20	90.91	ผ่านเกณฑ์
ป.6	15	-	-	-	-	2	13.33	13	86.67	ผ่านเกณฑ์
ม.1	27	-	-	-	-	3	11.11	25	92.59	ผ่านเกณฑ์
ม.2	29	-	-	-	-	2	6.90	26	89.66	ผ่านเกณฑ์
ม.3	24	-	-	-	-	1	4.17	22	91.67	ผ่านเกณฑ์
รวม	175	-	-	-	-	20	12.64	156	88.47	-

จากตารางที่ 5 ผลการประเมินคุณภาพโครงการของผู้เรียนโรงเรียนส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 พบว่า ผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 มีผลการประเมินคุณภาพโครงการ อยู่ในระดับคุณภาพเหรียญทอง (คะแนน 24-30 คะแนน) คิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป (จากคะแนน 24 ขึ้นไป) โดยภาพรวมคิดเป็นร้อยละ 88.47 ของผู้เรียนทั้งหมด ผ่านเกณฑ์การผ่านที่กำหนด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษสาเหตุของปัญหาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน โรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 พบว่า ผลการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดโดยมีระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ จากการศึกษพบว่า สาเหตุที่สำคัญ 1) สาเหตุจากครูที่ขาดวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน วิธีการจัดการเรียนรู้ของครู เน้นการท่องจำ ไม่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ หรือไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน และ 2) สาเหตุจากผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ขาดการพัฒนาครูอย่างไม่ต่อเนื่องและไม่ตรงกับความต้องการของครู ครูยังขาดโอกาสในการอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาทักษะอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูไม่มีการวิเคราะห์การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ครูจึงไม่สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตรงกับสภาพปัญหาและสาเหตุ และครูยังไม่มีวิธีการที่จะพัฒนาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน และไม่รู้ว่าจะใช้กระบวนการหรือวิธีใดมาวิเคราะห์ แก้ปัญหาได้ และผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มีการพัฒนาครูเพื่อสร้างความรู้ และทักษะให้มากพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของปวีณา ลิ้มสุวัฒนกุล (2563) ที่พบว่า ครูในโรงเรียนยังไม่ค่อยเข้าใจรูปแบบการสอนแบบโครงการ ใช้รูปแบบการเรียนการสอนเดิมๆ คืออธิบายให้นักเรียนฟังแล้วทำแบบฝึกหัด ไม่ค่อยได้ลงมือปฏิบัติ ไม่เข้าใจการทำโครงการ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างๆ ไปจากเดิมต้องการให้มีการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นโครงการเป็นฐาน ให้เข้าใจ วิธีการและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการเขียนแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดประเมินผล และนำการเรียนรู้แบบโครงการมาสอนในทุกสาระวิชา และสอดคล้องกับงานวิจัยพิชญา กล้าหาญ (2563) ที่พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์มีวิจารณญาณมีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์อยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียนซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบร่วมมือ พบว่า ครูยังขาดความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบร่วมมือขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอนยังยึดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบรรยายให้เด็กท่องจำ ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับความสนใจความต้องการความนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ผลการระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน โรงเรียน ส.ไทยเสรีอุตสาหกรรม 3 พบว่า ครูควรได้รับการพัฒนา เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงการซึ่งจะส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วิธีการที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้จากการศึกษา และจากการระดมความคิดเห็นมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการที่จะพัฒนา การอ่าน คิดวิเคราะห์

และเขียน ที่ตรงกับความต้องการคือการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญทวี สาสี (2560) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงาน ในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานอำเภอบึงกาฬ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ได้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการและการ นิเทศภายใน โดยการสังเกตการณ์การสอน ทำให้ผู้ร่วมวิจัยสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการสอน และมีการ ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ จากการให้คำแนะนำของผู้นิเทศ ซึ่งจะทำให้แผนมีความถูกต้องและสมบูรณ์ มากขึ้น และสอดคล้องกับปรเมศวร์ มุทาพร (2562) ที่พบว่า ครูควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และสร้าง ความเข้าใจแก่ครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการ เรียนรู้แบบและจัดครูให้ทำงานการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานร่วมกัน ดำเนินการตามการพัฒนาครูโดยใช้การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

ผลการตรวจสอบคุณภาพของแนวทางการพัฒนาครูที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของ ผู้เรียนและเอกสารประกอบร่างฯ ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบทุกกิจกรรม อาจเป็นเพราะว่า การสร้างและ พัฒนารูปแบบ ได้ดำเนินตามขั้นตอนวิจัยที่กำหนดอย่างถูกต้องครบถ้วนตามหลักวิชาการ และผ่านการ ตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจึงทำให้ผลการตรวจสอบผ่านเกณฑ์ทุกกิจกรรม สอดคล้อง กับภุญพ์ ดอเลาะ (25626) ได้ทำการสรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ได้ เป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์หรือสำรวจความสนใจ การวางแผนการทำโครงงานการ ดำเนินการทำโครงงาน การเขียนรายงาน และการเสนอโครงงาน และสอดคล้องกับมานพ จิตมั่น (2563) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู ด้านการจัดการเรียนรู้แบบ active learning โรงเรียนเทศบาลท่าตุม อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากทุก องค์ประกอบ สอดคล้องกับพิชญา กล้าหาญ (2563) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพครูในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโรงเรียนบ้านโคกขามเลียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามุกดาหารวงรอบที่ 1 ใช้ 2 แนวทางคือ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) การนิเทศภายในวงรอบ ที่ 2 ใช้การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ และผลการศึกษาผลการพัฒนาครูเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการพัฒนาคุณภาพครู โรงเรียนส.ไทย เสรีอุตสาหกรรม 3 ปีการศึกษา 2565 พบว่า

2.1 ด้านครู 1) ครูทุกคนมีความรู้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานหลังการพัฒนาผ่านเกณฑ์ โดยมีคะแนนการประเมินร้อยละ 80 (24 คะแนนขึ้นไป) จากคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนา และใน ภาพรวมพบว่า ร้อยละ 80 ของผู้เข้ารับการพัฒนาดังกล่าวได้คะแนนผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 80 (24 คะแนน ขึ้นไป) จากคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูมี ความตระหนัก และเห็น ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่จะส่งผลต่อ การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนจึงทำ ให้ครูมีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการเข้ารับการพัฒนาดังกล่าวตามขั้นตอนของแนวทาง สอดคล้องกับ สอดคล้องกับบำเพ็ญ หนูกลับ (2561) ที่พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานหลังการใช้รูปแบบสูงกว่า ก่อนการใช้รูปแบบและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน อยู่ใน ระดับดี ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัด การเรียนรู้แบบโครงงานว่า เห็น ด้วยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับพิชญา กล้าหาญ (2563) ที่พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบร่วมมือสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบ ร่วมมือแล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบร่วมมือเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือและทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูได้รับการพัฒนา

จากการใช้แนวทางการ ครบตามระยะเวลาและขั้นตอน จึงทำให้ครูมีทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติจริงในวิชาที่สอนได้ และสอดคล้องกับพุทธิพงษ์ บุญโพธิ์ (2560) ที่พบว่า การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้โครงงาน โดยใช้กลยุทธ์ คือ การอบรมปฏิบัติการและการนำไปปฏิบัติในชั้นเรียนช่วยให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเขียนแผนจัดการเรียนรู้โดยโครงงานได้ดียิ่งขึ้น นักเรียนเลือกทำโครงงานตามความสนใจและระดับความรู้ความสามารถเป็นกิจกรรมที่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา และนำข้อบกพร่องไปแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ครูทุกคนมีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทุกรายการ ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูได้รับการพัฒนาตามขั้นตอน และนำไปปฏิบัติจนสามารถพัฒนา การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนครูจึงมีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการพัฒนา ครูจึงนำความรู้และทักษะ ไปออกแบบวิธีการหรือนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามที่ครูได้วิเคราะห์สภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ครูจึงมีพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ไปใช้ในการจัด การเรียนรู้ สอดคล้องกับกัญญภัทร แสงแป้น (2562) ที่พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการด้านทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านการนำเสนอ โครงงานภาษาอังกฤษ หลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานภาษาอังกฤษโดย รวมอยู่ในระดับดีมากสอดคล้องกับพิชญา กล้าหาญ (2563) ที่พบว่า ครูมีทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับดีเยี่ยมทุก รายการผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และสอดคล้องกับชิดขโม วิสตุกุล (2564) ที่พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินสมรรถนะด้านการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ จากการประเมินโครงงานที่เป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้จำนวน 3 โครงงาน โดยผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน 2 คน หลังการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักศึกษาทุกคนมีสมรรถนะด้านการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.82

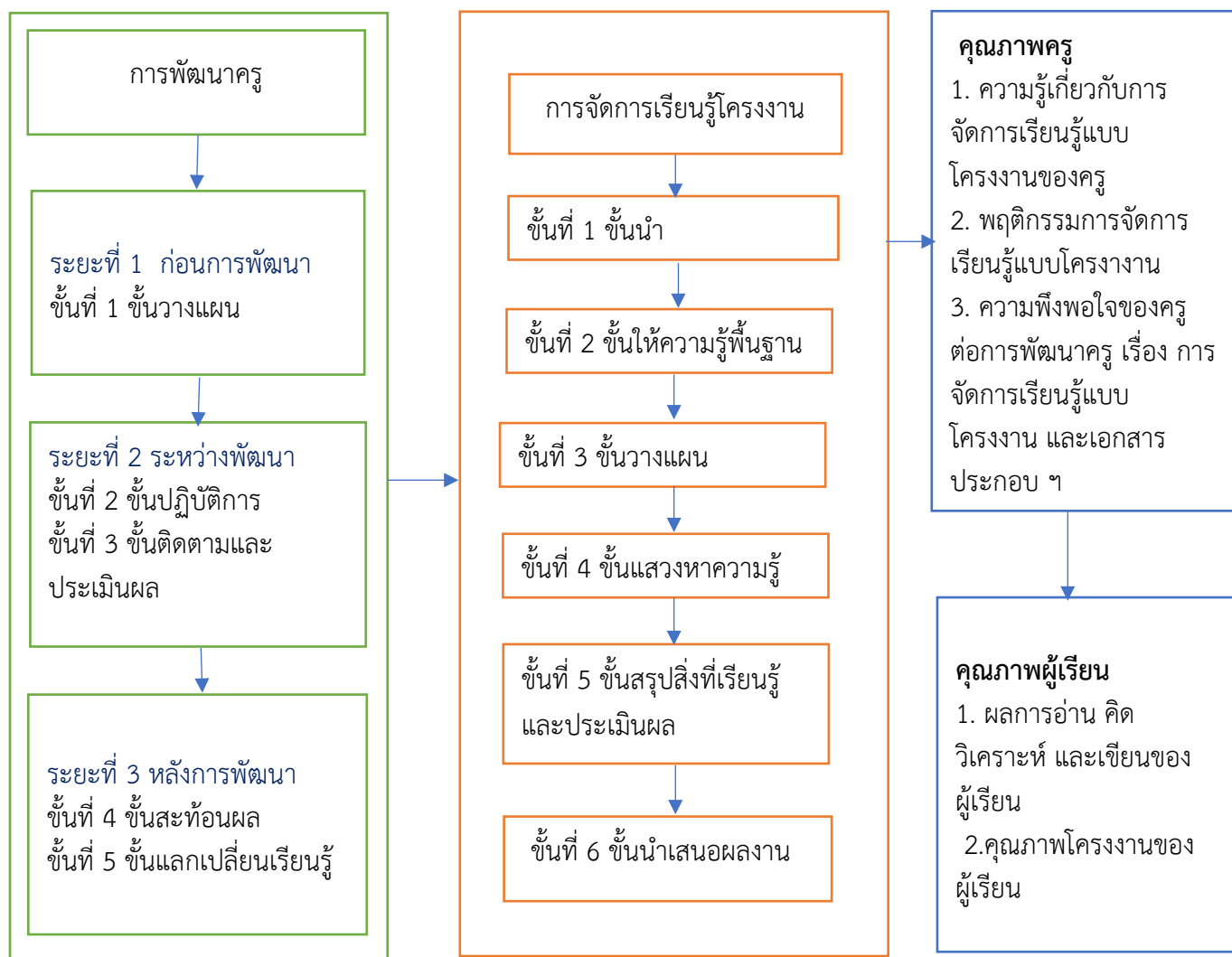
ความพึงพอใจที่มีต่อแนวทางการพัฒนาครูที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนและเอกสารประกอบร่างฯ โดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาครู เป็นไปตามสภาพปัญหาและความต้องการที่ครูต้องการพัฒนาซึ่งครูได้นำความรู้และทักษะการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ไปใช้จริงในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งครูได้ปฏิบัติตามขั้นตอน และได้รับการนิเทศติดตาม และเสริมแรงอยู่ตลอด ทำให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้แบบโครงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน สูงกว่าค่าเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด ครูจึงมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนา สอดคล้องกับพจน์ศิริพันธ์ ลิ้มปิ่นนันทน์ (2558) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด และสอดคล้องกับศศิธร อินตุน (2562) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานโดยเน้น การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก

2.2 ด้านนักเรียน 1) ผลการประเมินคุณภาพโครงงานของผู้เรียนโรงเรียนบ้านหันทราย พบว่า ผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 มีผลการประเมินคุณภาพโครงงานที่ได้คะแนน 24-30 หรือจำนวนผู้เรียนที่ได้ค่าคะแนน ร้อยละ 80 ขึ้นไป (จากคะแนน 24 ขึ้นไป) โดยภาพรวมคิดเป็น

ร้อยละ 100 อยู่ในระดับคุณภาพเหรียญทอง เมื่อเทียบกับเกณฑ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 80 ของจำนวนผู้เรียนทั้งหมด (จำนวนนักเรียน 140 คนขึ้นไป) ที่มีผลการประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด 2) นักเรียนทุกคนมีผลการการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ผ่านเกณฑ์การประเมิน ตามที่สถานศึกษากำหนด คิดเป็นร้อยละ 100 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูนำความรู้ และทักษะที่ได้จากการพัฒนา มาใช้ในการพัฒนา การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนของนักเรียน จึงทำให้ผลการเรียนรู้ เป็นไปตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด สอดคล้องกับธีระจิต บุญเจริญ (2562) ที่พบว่า ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคือ 6 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคือ 12.76 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับกัญญาภัทร แสงแป้น (2562) ที่พบว่า หลังจาก นักศึกษาได้เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ ภาษาอังกฤษ (ESCAPE Model) เพื่อพัฒนา ทักษะการพูดภาษาอังกฤษ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาครู ทั้ง 3 หน่วยมีคะแนนประเมินทักษะการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนาครูเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงการส่งผลต่อการการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน การพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงการที่ส่งผลต่อ การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน ประกอบด้วยการพัฒนาครู 3 ระยะ 5 ขั้น ระยะที่ 1 ก่อน การพัฒนา (ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน) ระยะที่ 2 ระหว่างการพัฒนา (ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ ขั้นที่ 3 ขั้นติดตามประเมินผล) ระยะที่ 3 หลังการพัฒนา (ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้) และ การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ 6 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผน ขั้นที่ 4 ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และประเมินผล และขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอผลงาน การพัฒนาครูจะส่งผลกระทบต่อครูด้าน ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงการของครู พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงการของครู และ ความพึงพอใจของครูต่อการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ และเอกสารประกอบ ๆ และผล การจัดการเรียนรู้แบบโครงการงานของครูส่งผลกระทบต่อผลการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน และคุณภาพ โครงการงานของผู้เรียน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัยการพัฒนาครู เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบโครงการที่ส่งผลต่อการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า การนำการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ มาใช้ในการแก้ปัญหาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องดำเนินการตามบทบาทของผู้อำนวยการสถานศึกษาในฐานะผู้ครู ตามที่ระบุไว้ในคู่มืออย่างเคร่งครัด

1.2 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้อำนวยการสถานศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาครูโดยใช้แนวทางพัฒนาครูที่เหมาะสม ตรงตามความต้องการ จะส่งผลต่อคุณภาพครูด้านความรู้ และทักษะการจัดการเรียนรู้ และพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ การนำความรู้และทักษะ ไปใช้ บทบาทของผู้อำนวยการ

สถานศึกษาต้องดำเนินการตามคู่มือทุกขั้นตอน และหากจะนำไปใช้ต่างสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงสภาพและบริบทของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ส่งผลต่อการอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การจัดการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ กลยุทธ์ นโยบาย จุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ บริบทของสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

2.2 ควรมีการศึกษาคู่มือหรือแนวทางการพัฒนานวัตกรรมจากผลการพัฒนาครูที่จัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดจากการวิเคราะห์ของครู

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัญญาภัทร แสงแป้น. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาครู. คุษณินพนธ์ปรัชญาคุษณินพนธ์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชิดชไม วิสุตกุล. (2564). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- คุษณิน โยเหลา และคณะ. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดและกระบวนการแก้ปัญหาอนาคตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3: กรณีศึกษา โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระจิต บุญเจริญ. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บำเพ็ญ หนูกลับ. (2561). รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยใช้ 3R โมเดล ของครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. รายงานวิจัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญทวี สาลี่. (2560). การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบึงกาฬ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.
- ปรเมศวร์ มุทาพร. (2562). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ปวีณา ลิ้มสุวรรณกุล. (2563). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานของครูโรงเรียนอนุบาลปิยะพัฒน์ สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พจน์ศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนันทน์. (2558). เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมส่งเสริมความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ. วารสารวิชาการ การจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 4(2), 7-16.
- พิชญา กล้าหาญ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, พเยาว์ ยินดีสุข และราชน มีศรี. (2556). การสอนคิดด้วยโครงงาน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุดพิงษ์ บุญโพธิ์. (2560). การพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยโครงงาน โรงเรียนบ้านห้วยแล้งหนองศาลา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มานพ จิตมั่น. (2563). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โรงเรียนเทศบาลท่าตูม อำเภوتاตูม จังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารและนิตเทศการศึกษา, 11(1), 45-53.
- ลฎฟี ดอเลาะ. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยา ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศศิธร อินต๋น. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานโดยเน้นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). รายงานวิจัยปฏิบัติการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และจินตนา วีระเกียรติสุนทร. (2556). การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่สู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
**WORK PERFORMANCE EFFICIENCY DEVELOPMENT OF PERSONNEL AT PHAYOM
SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, WANG NOI DISTRICT,
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE**

¹สรลชนา พูนเพชร Saranchana Poonpetch ²อภิชาติ พานสุวรรณ Apichart Pansuwan

^{1, 2}มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author E-mail: My2682540@gmail.com

Article Received: August 07, 2025. Revised: December 19, 2025. Accepted: December 21, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 392 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยศึกษา เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน และด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน ความคิดเห็นของประชาชนต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากรองค์การบริหารส่วน ตำบลพยอม อำเภอวังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1) ด้านปริมาณงาน องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม ควรให้ความสำคัญกับการมอบหมายงานอย่างเหมาะสม โดยมีการระบุรายละเอียดและขอบเขตของงานให้ชัดเจน 2) ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ควรมีการพิจารณาความสำคัญของงานในแต่ละงานที่บุคลากรได้รับมอบหมาย เพื่อนำมาจัดลำดับในการลงมือปฏิบัติงานก่อนและหลัง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, บุคลากร, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research aimed to 1) examine the level of work performance efficiency of the personnel at Phayom Subdistrict Administrative Organization, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2) compare the work performance efficiency of the personnel at Phayom Subdistrict Administrative Organization, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, classified by personal factors; and 3) explore guidelines for developing the work performance efficiency of the personnel at Phayom Subdistrict Administrative Organization, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This study employed a mixed-methods research design. Phase 1: Quantitative Research the sample consisted of 392 residents living within the area of Phayom Subdistrict Administrative Organization, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research instrument was a questionnaire. The statistical tools used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. Phase 2: Qualitative Research the key informants comprised 12 individuals selected through purposive sampling. These informants possessed relevant knowledge, expertise, and direct involvement in the research topic. The research instrument used was an interview form, and the data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that 1) The overall performance efficiency of the personnel at Phayom Subdistrict Administrative Organization, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, was rated at the highest level. When analyzed by each aspect, it was found that the quality of work, quantity of work, timeliness of work performance, and operational costs were all rated at the highest level. 2) There were statistically significant differences in perceptions of personnel performance efficiency among residents with varying income levels, occupations, and lengths of residence in the community. However, no significant differences were found based on gender, age, education level, or monthly income (noting possible repetition or inconsistency in income-related data). 3) Recommended approaches for improving personnel efficiency include: 1) in terms of work quantity, tasks should be assigned appropriately with clearly defined scopes and details and 2) in terms of time management, the importance of each task should be considered in order to prioritize them effectively.

Keywords: Work Performance Efficiency, Personnel, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การพัฒนาและปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐเป็นหนึ่งในประเด็นการดำเนินการปฏิรูปประเทศที่สำคัญตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนการปฏิรูปประเทศ (พ.ศ. 2561 - 2565) กำหนดให้ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานบุคคลภาครัฐ เพื่อพัฒนาบุคลากรทางภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นให้กำลังคนในภาครัฐมีความสามารถ ทักษะ และความรู้ที่ทันสมัย ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ และยึดมั่นในคุณธรรม รวมถึงการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มีขีดความสามารถสูง มีความรับผิดชอบ มีความเป็นมืออาชีพ โดยที่การพัฒนาบุคลากรภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรภาครัฐสามารถขับเคลื่อน ภายใต้บริบทความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผันได้ ประกอบกับบริบทผันผวนอันเกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้ต้องมีการทบทวนหลักการ แนวทาง รูปแบบการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการพัฒนาที่ต้องเน้นให้บุคลากรภาครัฐเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ไปจนถึงการสร้างระบบนิเวศที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาที่ยืดหยุ่นต่อเนื่องไปพร้อมกับการปรับให้ทันยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา เพื่อเร่งการเสริมสร้างศักยภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2563)

โดยผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี 2564 ได้รับการประเมินจากหลายมิติซึ่งรวมถึงการบริหารงาน โดยการประเมินในปี 2564 มุ่งเน้นในเรื่องของประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนในด้านของการปฏิบัติงานโดยรวมมีความมุ่งมั่นในเรื่องของการบริหารงานและการใช้งบประมาณในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (กรมการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2564) ดังนั้น การปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะมีการดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป แม้ว่าจะมีการประเมินไปในทิศทางที่ดีแล้วก็ตาม เนื่องจากงานบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งในการให้บริการและรับใช้ประชาชน หากประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ลดน้อยลงก็อาจจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจต่อองค์กรทำให้เกิดการร้องเรียนหรือการตรวจสอบการปฏิบัติงานของบุคลากรของทางหน่วยงานรัฐได้

จากมาตรฐานในการพัฒนาและปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การพัฒนาบุคลากรภาครัฐถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรทางหน่วยงานจึงจำเป็นต้องมีวิธีการบริหารจัดการพัฒนาที่ดีเพื่อทำให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้กำหนดเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการพัฒนาเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาทั้งในระดับบุคคลรวมไปถึงระดับองค์กร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องมีการศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากรภายในองค์กร อันจะส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยการมองหการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่จำเป็นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพของงาน 2) ด้านปริมาณงาน 3) ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน 4) ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน อีกทั้งวัดระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพรวมถึงช่วยส่งเสริมให้องค์กรมีแผนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป (ปริยาภัทร ศรีเพชร, 2559)

องค์การบริหารส่วนตำบลพะยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีการกำหนดตำแหน่งและการจัดอัตรากำลังโครงสร้างให้เหมาะสมกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ

ดำเนินการตามกฎหมายที่มีการกระจายอำนาจที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีบุคลากรบางส่วนที่ได้รับงานหรือปฏิบัติงานที่ยังไม่สมดุลหรือเหมาะสมกับหน้าที่ ดังนั้น บุคลากรจึงต้องมีความกระตือรือร้น รู้จักพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น และต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานเพื่อให้มีความทันสมัยมุ่งสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติงาน (ศุภชัย คล่องขยัน และคณะ, 2560) หน่วยงานจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ สามารถบริหารจัดการการพัฒนาบุคลากรให้เกิดการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ในองค์กร ดังนั้น การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจึงไม่เพียงแต่เสริมทักษะแต่ยังช่วยปรับปรุงพฤติกรรมและทัศนคติให้เหมาะสมกับการทำงานในองค์กรอีกด้วย

จากความสำคัญที่กล่าวมา ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญที่จะศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์กร เพื่อวัดระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปกำหนดการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling: SRS) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งหมด 18,754 คน (เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม, 2567) จากนั้นนำมาหากลุ่มตัวอย่างจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ .05 ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 392 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ และเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มีลักษณะข้อคำถามแบบปลายปิด และตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 20 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านคุณภาพของงาน 2) ด้านปริมาณงาน 3) ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน 4) ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ลักษณะข้อคำถามแบบปลายปิด

2.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ หลักการแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อกำหนดขอบเขตในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยได้พัฒนาคำถามจากแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการและนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) ดำเนินการสร้างแบบสอบถามการวิจัย เรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดขอบเขตและเนื้อหาให้ครอบคลุมตัวแปรที่ต้องการศึกษา โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) การนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของภาษา เนื้อหา ประเด็นคำถาม และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผล เพราะเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ และหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC) ของแบบสอบถาม ตามวิธีของ Rovinelli, R. J. and Hambleton, R. K. (1976 อ้างถึงใน พิศิษฐ์ ตันทวนิช และพนา จินดาศรี, 2561) โดยเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป เป็นเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและพิจารณาความเหมาะสมของสำนวนภาษา การใช้ถ้อยคำ และนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่า 0.67 - 1.00 และภาพรวมของแบบสอบถามที่ค่า IOC เท่ากับ 0.95

2.3 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในการหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC) ของแบบสอบถาม และแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับบุคลากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรกลุ่มตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด แล้วนำผลการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (1990 อ้างถึงใน เฉลิมพล ศรีหงษ์, 2565) ซึ่งค่าอยู่ที่ 0.95 2) นำผลการทดลองใช้ในหัวข้อที่มีความเชื่อมั่นมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง และจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ เช่น หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความทางวิชาการ วารสาร เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ คือ แบบสอบถามสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ 1) ดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาในการจัดทำหนังสือถึงองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรตอบแบบสอบถาม โดยแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล 2) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 392 ชุด โดยผู้วิจัยเป็นผู้ออกไปเก็บข้อมูลแจกแบบสอบถาม และอธิบายให้ผู้ตอบแบบสอบถามทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ 3) รวบรวมแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง เพื่อดำเนินการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถาม จำนวน 392 ชุด หากพบว่ามีข้อผิดพลาดหรือผู้ตอบแบบสอบถามตอบไม่ครบถ้วนผู้วิจัยจะดำเนินการสอบถามใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ก่อนนำแบบสอบถามไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ 4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลตามขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

4.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนโดยการหาค่าร้อยละและค่าความถี่

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถาม ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 4 ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลใช้การทดสอบค่า t-test และ f-test (One-Way ANOVA) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกรณีประชากรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป และหากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จะนำไปเปรียบเทียบแบบรายคู่ โดยวิธี LSD (Least Significant Difference)

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยศึกษา โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม กลุ่มที่ 2 หัวหน้าส่วนราชการองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม กลุ่มที่ 3 นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ มีบทบาทสำคัญด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากร และกลุ่มที่ 4 ผู้นำชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล

พยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย สังกัด วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากทฤษฎีและกรอบแนวคิด หนังสือหรือเอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัยต่างๆ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) สร้างแบบสัมภาษณ์การวิจัย โดยกำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ในแต่ละด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณภาพของงาน (2) ด้านปริมาณงาน (3) ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน (4) ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน มากำหนดประเด็นในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของภาษา เนื้อหา ประเด็นคำถาม 4) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแจ้งวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการสัมภาษณ์ และแจ้งกำหนดการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์ 2) โดยส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ก่อนวันสัมภาษณ์เป็นเวลาล่วงหน้า 5 วัน 3) ผู้วิจัยเข้าพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัน เวลาที่นัดหมาย และดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามประเด็นคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) จัดข้อมูลออกเป็นกลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล 2) นำเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และใช้กรอบที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาเป็นกรอบการวิจัย ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความคิดที่เหมือนและแตกต่างกัน ด้วยการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่อยู่ในประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน 3) เรียบเรียงข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความเชิงบรรยาย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน และด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ร้อยละ 4 ด้าน

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร	ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านคุณภาพของงาน	4.79	0.34	มากที่สุด
ด้านปริมาณงาน	4.72	0.35	มากที่สุด
ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน	4.73	0.38	มากที่สุด
ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	4.83	0.28	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.77	0.34	มากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามเพศ ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปร 2 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทดสอบทีแบบอิสระ (Independent sample T-Test) ซึ่งมีสมมติฐานเพื่อการทดสอบ ดังนี้

ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอมอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามเพศ

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน น้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	เพศ				t	Sig.
	ชาย n=147		หญิง n=193			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านคุณภาพของงาน	4.71	0.40	4.84	0.28	-3.78	.00*
ด้านปริมาณงาน	4.60	0.42	4.80	0.27	-5.61	.00*
ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน	4.61	0.47	4.80	0.28	-5.20	.00*
ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	4.85	0.30	4.82	0.26	1.03	.60
โดยภาพรวม	4.70	0.31	4.82	0.23	-4.50	.00*

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามเพศ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทดสอบทีแบบอิสระ (Independent sample T-Test) ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านค่า Sig. ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ แสดงว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร

องค์การ บริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

3.1 การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วน ตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ด้านปริมาณงาน พบว่า บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอมควรมีการวางแผนในการจัดลำดับความสำคัญของงาน แบ่งเวลาปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบเพื่อที่จะสามารถจัดการงานได้ตามกำหนดเวลา องค์การบริหารส่วนตำบลพยอมควรให้ความสำคัญกับการมอบหมายงานอย่างเหมาะสม การกระจายภาระงานและจัดสรรกระบวนการทำงานให้มีความสอดคล้องกับจำนวนของบุคลากรความสามารถของบุคลากร เพื่อไม่ให้เกิดการทำงานเกินอัตรากำลังคนส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ควรมีการระบุรายละเอียดและขอบเขตของงานให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเข้าใจในการปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับกฎระเบียบขององค์การ ควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้ที่ได้รับมอบหมายงาน เพื่อให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน เสนอแนวทางปรับปรุงแก้ไข ลดขั้นตอนของการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนได้ การพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันสมัย นำมาใช้อำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงาน เพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน ลดข้อผิดพลาด ปฏิบัติงานออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรมีการพัฒนาทักษะและความรอบรู้ใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บุคลากรสามารถจัดการงานได้ดีขึ้นภายใต้แรงกดดันหรือเวลาจำกัด ควรสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการปฏิบัติงานให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ลดความเครียด ความเหนื่อยล้า และความกดดันเกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารส่งผลให้ผลงานมีคุณภาพ อีกทั้งบุคลากรจะรู้สึกมีความสุข มีคุณค่า และอยากอยู่กับองค์การ

3.2 การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า ควรมีการกำหนดเป้าหมายและกรอบเวลาในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรมีวางแผนการปฏิบัติงานและบริหารเวลาได้อย่างเหมาะสม ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ควรมีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการทำงานให้มีความสะดวกรวดเร็ว ลดข้อผิดพลาด ลดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน บุคลากรมีความตรงต่อเวลา สะท้อนถึงความรักชอบและความมีวินัย ทำให้เพื่อนร่วมงานและผู้บริหารไว้วางใจ ควรมีการพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานรูปแบบเดิมๆ ทำให้ใช้เวลาในการปฏิบัติงานน้อยลง ควรมีการสร้างคู่มือในการปฏิบัติงานในแต่ละส่วนงาน เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน ลดความผิดพลาด เข้าใจในขั้นตอนการทำงาน อีกทั้งผู้บริหารสามารถใช้คู่มือคู่มือสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอมมีการบริหารจัดการที่ดี แต่ก็ยังมีบางส่วนที่หากมี

การพัฒนาและปรับปรุงให้เป็นไปตามขั้นตอนที่สอดคล้องต่อแผนการพัฒนองค์กร การกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการบริหารทรัพยากรก็จะทำให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อทั้งองค์กร และประชาชนภายในพื้นที่มากยิ่งขึ้น ดังนั้น บุคลากรจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กร หากบุคลากรมีการพัฒนาความรู้ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ รวมไปถึงการวางแผนต่อการปฏิบัติงานที่ดี ส่งผลให้เกิดความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ขององค์กรไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้อีกด้วยเช่นกัน

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ประชาชนมีความคิดเห็นต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา มากที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน รองลงมา ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน และด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านที่ประชาชนมีความคิดเห็นต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา น้อยที่สุด คือ ด้านปริมาณงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิลวรรณ บุญสันต์ (2564) ที่พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของของฝ่ายปกครองอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความประหยัดความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านคุณภาพงานอยู่ในระดับมากด้านเวลาที่งานสำเร็จทันการอยู่ในระดับมากและด้านปริมาณงานอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านคุณภาพของงาน ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย หากองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม มีบุคลากรที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีทักษะในการวางแผนการทำงานอย่างมีขั้นตอน อีกทั้งบุคลากรมีการปรับตัวต่อภาระหน้าที่สภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของกัลยากร สิริวิชช์ (2566) ที่พบว่า ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรศาลแขวงนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย และมีค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านคือ ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพของงาน และด้านเวลา ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่าบุคลากรศาลแขวงนครสวรรค์มีความรู้ความสามารถและรับผิดชอบ ต่อจำนวน และหรือปริมาณงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีและดำเนินการจนสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่ว่าเนื้องานจะมีปริมาณที่มากน้อยเพียงใด บุคลากรก็สามารถปฏิบัติได้อันอาจเนื่องมาจากมีความเข้าใจในเนื้องานที่ต้องปฏิบัติและมีการบริหารจัดการที่ดี สามารถแยกลำดับ ความสำคัญของงานได้ จึงสามารถบริหารจัดการได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

1.2 ด้านปริมาณงาน ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ด้านปริมาณงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นต่อด้านปริมาณงานอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคลากรมีความรับผิดชอบต่องานเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ หากองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม สอดคล้องกับผลการวิจัยของพฤติสิทธิ์ อุทุม (2559) ที่พบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้วในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว มีประสิทธิภาพในด้านคุณภาพงานมากที่สุด รองลงมาคือด้านค่าใช้จ่าย ด้านเวลา และด้านปริมาณงาน ตามลำดับ

1.3 ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคลากรสามารถบริหารเวลาในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และบุคลากรมีความตรงต่อเวลาและรักษาเวลาในการปฏิบัติงาน เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลพยอมมีบุคลากรที่ปฏิบัติงานตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และหากบุคลากรมีการเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ ที่จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการลดเวลาหรือขั้นตอนในการปฏิบัติงานก็จะส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัศรเดช ไม้จันทร์ (2553) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน กลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา การวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านได้แก่ ความรวดเร็วในการทำงาน รองลงมาคุณภาพงาน และปริมาณการผลิต

1.4 ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานเป็นไปตามแผนการดำเนินงานที่กำหนด กับภายใต้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด หน่วยงานสามารถใช้งบประมาณเหล่านี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม มีการวางแผนค่าใช้จ่ายให้เป็นไปตามงบประมาณของหน่วยงาน มีการกำหนดเป้าหมายและวิธีการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากร ภายใต้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด วัสดุอุปกรณ์ภายในสำนักงานที่มีคุณภาพลดค่าใช้จ่ายซ้ำซ้อน การตรวจสอบค่าใช้จ่าย และควบคุมการใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้างอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรรณ ใบเงิน (2565) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ลำดับแรก คือ ด้านค่าใช้จ่าย รองลงมาได้แก่ ด้านเวลา ด้านปริมาณงาน และด้านคุณภาพของงาน

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามประเภทปัจจัยส่วนบุคคล โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมากกว่าเพศชาย ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านค่า Sig. ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ แสดงว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

2.2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 36 - 45 ปี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมากกว่าประชาชนที่มีอายุ อายุ 46 - 55 ปี, อายุ 26 - 35 ปี, อายุ 18 - 25 ปี และ 56 ปีขึ้นไป ดังนั้น อายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานไม่แตกต่างกัน

2.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 กล่าวคือ ประชาชนที่มีระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมากกว่าประชาชนที่มีระดับปวช./ปวส. ระดับต่ำกว่าวุฒิปวช./ปวส. ปริญญาโท และระดับปริญญาเอก อาจเป็นเพราะผู้ที่มีการศึกษาในแต่ละระดับมีมุมมองในการพัฒนาประสิทธิภาพของบุคลากรจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ ดังนั้น ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานแตกต่างกัน

2.4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 กล่าวคือ พนักงานบริษัทเอกชน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพพนักงาน/นักศึกษา กับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาจเป็นเพราะแต่ละอาชีพจะมีลักษณะงานที่ปฏิบัติแตกต่างกันไป เนื่องจากธรรมชาติขององค์กรมีจุดมุ่งหมายและระบบการทำงานที่ต่างกัน โดยระบบราชการมักจะให้ความสำคัญกับเอกสารหลักฐาน จึงส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ดังนั้น อาชีพแตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานแตกต่างกัน

2.5 ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 กล่าวคือ ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ 20,001 - 30,000 บาท ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ 30,001 - 40,000 บาท และประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน รายได้ 40,001 บาทขึ้นไป อาจเป็นเพราะประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปตามมุมมอง

ประสบการณ์ และความจำเป็นในชีวิตประจำวัน เพราะการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน รวมไปถึงโอกาสในการพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถแข่งขันหรือเลื่อนตำแหน่งได้

2.6 ประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน มีความคิดเห็นมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 กล่าวคือ ประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน 5-10 ปี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมากกว่าประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน 10-15 ปี และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน 15-20 ปี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านคุณภาพของงาน มากกว่าระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน 20 ปีขึ้นไป อาจเพราะประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ระยะเวลา 5-10 ปี มีความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานในพื้นที่ อันเนื่องมาจากการเปรียบเทียบ สิ่งแวดล้อมรอบของผู้อยู่อาศัย ทิศนคติต่อชุมชน ความแตกต่างของชุมชนใหม่กับชุมชนเดิม

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

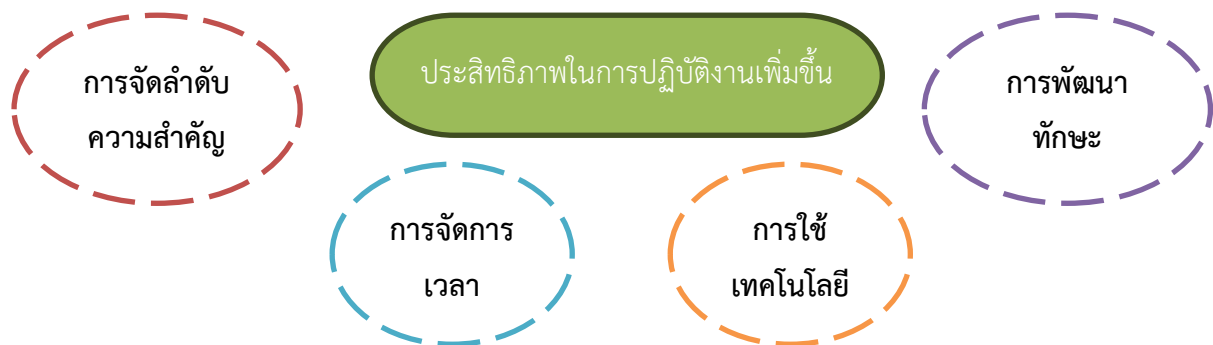
3.1 ด้านปริมาณงาน องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม ควรให้ความสำคัญกับการมอบหมายงานอย่างเหมาะสม โดยมีการระบุรายละเอียดและขอบเขตของงานให้ชัดเจน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของแต่ละส่วนงานจนถึงส่วนบุคคล เพื่อที่จะได้รับฟังความเห็นในด้านการจัดการแผนงาน ขั้นตอนการทำงาน วิธีการปฏิบัติและได้ชี้แจงแนวทางที่ถูกต้อง รวดเร็ว หรือมีการกระจายงานให้ครอบคลุมในแต่ละส่วนงาน โดยพิจารณาจากความถนัด ทักษะในการปฏิบัติงาน เพราะการให้ปริมาณงานที่เหมาะสมกับจำนวนบุคลากรจะทำให้บุคลากรไม่รู้สึกแบกรับภาระงานที่มากเกินไป ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ออกมา มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรรณ ใบเงิน (2556) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง ผลการศึกษาพบว่า โดยด้านค่าใช้จ่าย มีค่าเฉลี่ยมาก รองลงมาได้แก่ ด้านเวลา ด้านปริมาณงาน และด้านคุณภาพของงาน นั่นคือพนักงานมีความเห็นว่าภาระงานขององค์กรมาใช้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด และนำที่ใช้อย่างคุ้มค่ามาพัฒนาใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้เหมาะสมเป็นตัวชี้วัดถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้

3.2 ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ควรมีการพิจารณาความสำคัญของงานในแต่ละงานที่บุคลากรได้รับมอบหมาย เพื่อนำมาจัดลำดับในการลงมือปฏิบัติงานก่อนและหลัง เมื่อมีการวางแผนการทำงานก็จะทำให้บุคลากรสามารถจัดการงานในแต่ละงานได้ทันกับระยะเวลาที่กำหนด อีกทั้งหากเกิดปัญหาระหว่างการปฏิบัติงานบุคลากรก็จะสามารถแบ่งเวลาในการขอคำปรึกษา แก้ไขปรับปรุงให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ก่อนการนำเสนอพิจารณาในขั้นตอนต่อไป และแต่ละส่วนงานควรมีการสร้างคู่มือในการปฏิบัติงานเพื่อให้บุคลากรทราบถึงวิธีการดำเนินงานที่ถูกต้อง การแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงาน หรือระบบปฏิบัติการในการทำงาน เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วต่อการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานและประชาชนได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของธีรสา อู่อุต (2560) ที่พบว่า ด้านเวลาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในความคิดของผู้วิจัยเห็นว่า การที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การ

บริหาร ส่วนจังหวัดระยอง ด้านเวลาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการดำเนินงานขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดระยองมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการประชุมติดตามการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ผู้เข้าร่วมประชุมคือผู้บริหาร หัวหน้าส่วนราชการ และหัวหน้าฝ่ายในสังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดระยอง การประชุมจัดขึ้น เพื่อติดตามการปฏิบัติงานและข้อสั่งการต่างๆ และรายงานความคืบหน้าของ แผนงานหรือโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานประจำปี งบประมาณ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรก้าวไปสู่ความสำเร็จ และต้องมีความเข้าใจในวิธีการเพิ่ม ประสิทธิภาพ เพื่อนำมาปรับใช้กับองค์กรอย่างเหมาะสม สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอนวน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลในการนำมาเป็นแนวทาง ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับองค์กรและความต้องการของประชาชน ดังนี้

1.1 ด้านคุณภาพของงาน องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม ควรมีการวางแผนและจัดสรรการ มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถ จำนวนของบุคลากร เพราะเมื่อให้งานที่เหมาะสมกับทักษะ ความรู้แก่บุคลากร อีกทั้งหากมีการประชุมภายในส่วนงานเพื่อติดตามการปฏิบัติงาน การให้คำแนะนำและ ปรับเป้าหมาย ปรับแผนงานให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

1.2 ด้านปริมาณงาน องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม ควรมีการวางแผนงานทางด้านปริมาณ งานในแต่ละส่วนงานให้มีความสมดุลกับจำนวนของบุคลากร เพื่อให้บุคลากรมีการจัดการงานอย่างเป็นระบบ สามารถปฏิบัติงานได้ทันต่อกำหนดเวลา และช่วยลดความเครียดจากการปฏิบัติงาน

1.3 ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน ควรมีการกำหนดขอบเขตเวลาในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรมีวางแผนการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม เช่น การตรวจสอบงาน การปรับปรุงแก้ไข เพื่อ

กำหนดขอบเขตของงานในแต่ละช่วงโดยมีการจัดลำดับความสำคัญของงาน มีการจัดทำตารางการส่งงาน หรือ การเข้าร่วมงานสำคัญของหน่วยงาน มีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการทำงานให้มีความสะดวกรวดเร็ว ผักผ่อนทักษะใหม่ๆ ในการทำงาน แบ่งเวลาพักและการทำงานอย่างสมดุล มีความตรงต่อเวลาและรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองเสมอ

1.4 ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน องค์การบริหารส่วนตำบลพะยอม ควรปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนงานงบประมาณ วางแผนการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยมีการเปรียบเทียบรายจ่ายกับงบประมาณเพื่อติดตามผลเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายขององค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความต้องการของบุคลากรที่มีต่อองค์กรในด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน อาทิ ความสุขในการทำงาน สิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ทราบถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรจากความต้องการของบุคลากร ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีความเหมาะสมกับหน่วยงาน และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยในลักษณะอื่นๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อาทิ ด้านการฝึกอบรม ด้านความผูกพันต่อองค์กร และด้านการติดต่อสัมพันธ์ และควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลอื่นๆ เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละสถานที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี พ.ศ. 2564 สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: กรมการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- กัลยากร สิทธิวงษ์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร : กรณีศึกษาศาลแขวงนครสวรรค์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- เฉลิมพล ศรีหงส์. (2465). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีระสา อยู่โต. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิลวรรณ บุญสันต์. (2564). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครองอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(6), 99–110.
- บริษัท KSP AsiaFIN. (2565). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. แหล่งที่มา <https://www.kspasiafin.com/ประสิทธิภาพการทำงาน/> สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2568.
- ปรียาภัทร ศรีเพชร. (2559). แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรหน่วยงานอาชีวศึกษา จังหวัดระยองกรณีศึกษาวิทยาลัยเทคนิคระยอง จังหวัดระยอง. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- พฤติสิทธิ์ อุทุม. (2559). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิศิษฐ์ ตัณฑวนิช และพนา จินดาศรี. (2561). ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC. วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 24(2), 3-12.
- เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม. (2567). ข้อมูลประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพยอม. แหล่งที่มา <https://payom.go.th/public/communityinfo/data/index/menu/177> สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2568.
- ศุภชัย คล่องขยัน, สนธยา ชมภู และพงษ์เมธิ์ ไชยศรีหา. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2563). คู่มือแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- อมรรวรรณ ใบเงิน. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- อัครเดช ไม้จันทร์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. 5th ed. New York: Harper Collins Publishers.

การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ชลบุรี ระยอง สู่อำนาจ
THE DEVELOPMENT OF ADMINISTRATION MODEL FOR
NONGYASIRIWORAWATWITTHAYA STUDENT'S DESIRED CHARACTERISTICS
DEVELOPMENT UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
CHONBURI RAYONG TO SUCCESS

รุ่งทิวี พรรณนา Rungtawee Panrana
โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา Nongyaisiriworawatwitthaya school, Thailand
Corresponding Author E-mail: rungtawee@gmail.com

Article Received: September 04, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา 2) พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่อำนาจ 3) นำรูปแบบไปใช้บริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ และ 4) ประเมินผลและเผยแพร่รูปแบบ การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย 4 ระยะ กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียนและผู้แทนชุมชน ในปีการศึกษา 2565 – 2566 เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี และคุณลักษณะที่ 3 มีวินัย คุณลักษณะที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ คุณลักษณะที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนาความเป็นคนดี ต้องยึดการปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดประพัตติตนเป็น แบบอย่างที่ดี และมีแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยการสร้างการรับรู้ การสร้างวิถีปฏิบัติที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน 2) ผลการพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่อำนาจ ด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการนำรูปแบบไปใช้บริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ พบว่า ดำเนินการ ดังนี้ (1) การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (2) การสร้างการรับรู้ (3) การสร้างวิถีปฏิบัติ (4) การประยุกต์ใช้ (5) การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (6) การขยายผล และสร้างเครือข่าย 4) ผลการประเมินผลรูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา สู่อำนาจ ด้านความเป็นประโยชน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารสถานศึกษา, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, นักเรียน, การบริหารสู่ความสำเร็จ

Abstract

This research aimed to: 1) study the current state and needs for school administration to develop the Nongyaisiriworawatwiththaya student's desired characteristics; 2) develop an administration model for Nongyaisiriworawatwiththaya student's desired characteristics development Under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong to success; 3) to implement the developed model; and 4) to evaluate and disseminate the developed model. This study employed a Mixed Methodology Research design, comprising four phases. The target groups, during the 2022 – 2023 academic year, included school administrators, teachers, educational personnel, students, and community representatives. The research instruments were questionnaires, interview forms, and evaluation forms. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

Th findings revealed that: 1) Current State and Needs: The overall level of students' desired characteristics was good. However, three characteristics were at a moderate level: 3 Discipline 4 Inquisitiveness and 6 Perseverance. Developing goodness of character requires serious and continuous practice, leading to becoming a role model. The guideline for development involves creating awareness and establishing practices where all parties collaboratively participate in the development process. 2) Model Development: The developed school administration model was evaluated for its appropriateness, and feasibility, with an overall rating at the highest level. 3) Model Implementation: The implementation of the model for successful school administration consisted of the following six stages: (1) Context Analysis and Preparation, (2) Creating Awareness, (3) Establishing Practices, (4) Application, (5) Supervision, Monitoring, and Evaluation, (6) Expansion and Network Creation. 4) Model Evaluation: The overall usefulness of the model was rated at the highest level. Furthermore, the overall satisfaction of the stakeholders involved with the model was also at the highest level.

Keywords: Model, Educational Administration, Desirable Characteristics, Students, Administration for Success

บทนำ

พระปฐมบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานเมื่อวันเสาร์ที่ 4 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 ความว่า “เราจะสืบสาน รักษาและต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” ประกอบกับ พระบรมราโชบายด้านการศึกษา และพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา ที่ทรงต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการขับเคลื่อนสนองพระบรมราโชบาย นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ยังทรงให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย ทรงเน้นย้ำว่า “การพัฒนาคนต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตใจ ให้มีคุณธรรมนำความรู้” (พระราชดำรัส ณ วันเฉลิมพระชนมพรรษา, 2562) แนวพระราชดำรินี้สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาต้องไม่เพียงมุ่งเน้นวิชาการ แต่ต้องสร้างคนที่มีคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมโลกกำลังเผชิญ

กับปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรม ทั้งปัญหาการคอร์รัปชัน ความรุนแรงในโรงเรียน และการใช้สื่อสังคมอย่างไม่รับผิดชอบ (UNESCO, 2021) “คุณธรรม” เป็นคุณค่าพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบทุกมิติ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ สามารถขับเคลื่อนโลกสมัยใหม่และผลักดันให้เกิดการพลิกโฉมประเทศ สร้างสังคมไทยปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในช่วงระยะเวลา 5 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2566 - 2570) ของยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 การพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีความรู้และทักษะชีวิต (Soft Skills) อันมีคุณธรรมเป็นองค์ประกอบ จึงเป็นประเด็นการพัฒนาของแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570) ต่อเนื่องจากแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2565) อันเป็นแผนส่งเสริมคุณธรรมฉบับแรกของประเทศที่ทำให้ “คุณธรรม” ได้ถูกนำไปอภิปราย ถกเถียง และเกิดการบูรณาการการส่งเสริมคุณธรรมของหน่วยงานทุกภาคส่วนทั่วประเทศ จากนโยบายของรัฐบาลในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือเป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในทุกมิติ สอดคล้องกับเป้าหมายของ “แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1” ที่พัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมโดยใช้หลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ซึ่งเป็นระยะเวลากว่า 5 ปีแล้ว นับตั้งแต่รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา (กรมการศาสนา, 2560) สำหรับสังคมไทย ผลสำรวจของสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ (2565) พบว่า เยาวชนไทยมีพฤติกรรมเสี่ยงเพิ่มขึ้น เช่น การลอกการบ้าน การใช้คำหยาบ และการกลั่นแกล้งกันในโรงเรียน สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษายังไม่บรรลุผลเท่าที่ควรจากการประเมินองค์กรคุณธรรม (ป.ป.ช., 2566) โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสถาบันคุณธรรม (องค์การมหาชน) พบว่า ในภาพรวม ปี 2565 มีองค์กรที่ผ่านเกณฑ์คุณธรรม จำนวนร้อยละ 72 ขององค์กรที่เข้ารับการประเมิน โดยมีคะแนนเฉลี่ย 82.4 คะแนน (เต็ม 100) ส่วนใหญ่มีระบบการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส และมีการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรเชิงจริยธรรม และในปี 2566 มีองค์กรที่ผ่านเกณฑ์คุณธรรม จำนวนร้อยละ 78 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 6 จากปี 2565) โดยคะแนนเฉลี่ย 85.1 คะแนน (เพิ่มขึ้น 2.7 คะแนน) นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการมีจิตสาธารณะ พบว่า ในปี 2564 มีโรงเรียนเข้าร่วมกว่า 30,000 แห่ง ซึ่งแบ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และการศึกษาพิเศษ มีกิจกรรมอบรมครูและบุคลากรเพื่อเป็น “แม่พิมพ์คุณธรรม” กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เช่น ค่ายคุณธรรม โครงการจิตอาสา และการประเมินโรงเรียนคุณธรรมตามเกณฑ์ของ สพฐ. โดยเริ่มจาก ระดับ 1 ดาว ถึง ระดับ 4 ดาว ซึ่งผลสำเร็จพบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการลดระดับของปัญหาด้านพฤติกรรมนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะมากขึ้น และเกิดการสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี (สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2564) ที่สำคัญระหว่างปีการศึกษา 2565 - 2566 สถานศึกษาของไทยได้ดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเข้มข้น ผ่านกลยุทธ์ที่หลากหลายและสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ โดยมีการบูรณาการทั้งในระดับโรงเรียนและชุมชน ซึ่งประเด็นการพัฒนาบุคลากรดังกล่าว ได้นำไปสู่การวางแผนกำหนดนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาศักยภาพกำลังคนของประเทศ เพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 นำไปสู่การกำหนดกรอบการพัฒนาเกี่ยวกับการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

(Human Capital Potential Development) ไว้ในกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งมุ่งหมาย “พลิกโฉมประเทศไทยสู่ เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน” (Transformation to Hi-Value and Sustainable Thailand) ในห้วงเวลาของการดำเนินการปฏิรูปประเทศ และสถานการณ์โลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระแสโลกาภิวัตน์ (Influence of Globalization Stream) ที่เชื่อมโยงผู้คนจากทุกมุมโลกให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น ผลพวงจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โลกแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน (Borderless Communication) ทำให้เกิดการท้าทายข้อจำกัดต่างๆ เรื่องพรมแดนหรือเส้นกั้นแบ่งในเรื่องพื้นที่ ทำให้เกิดการไหลบ่าของวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่งอย่างง่ายดาย นอกจากนี้ ยังกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ด้วย การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรพาวิทยา เป็นสถานศึกษาตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ระดับ 3 ดาว ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากร พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน การอบรมเชิงปฏิบัติการด้านจริยธรรม อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เบื้องต้นผู้บริหารและครูพบว่า การบริหารคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนยังขาดระบบการติดตามผลที่ชัดเจน และบางกิจกรรมยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังพบว่าพฤติกรรมบางประการของนักเรียน เช่น การมาโรงเรียนสาย การไม่ส่งงาน และการไม่เคารพกฎระเบียบ ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ผู้วิจัย ซึ่งเคยบวชเรียนมานานถึง 12 ปี จนสำเร็จปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนภาษาอังกฤษ (เกียรตินิยม) และสำเร็จการศึกษาสูงสุด ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาได้นำเอาข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้นมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ กำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาสถานศึกษาโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรพาวิทยาให้สอดคล้องกับบริบทที่ตั้งของสถานศึกษา ให้ความสำคัญที่จะสร้างบุคลากรคุณภาพขึ้นมาได้ก็คือ “คุณธรรมนำความรู้” โดยผู้วิจัยให้นิยามว่า “การสร้างคนเก่งที่เป็นคนดี” โดยนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มาเป็นแนวทางกำหนดรูปแบบในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์บริบท วางแผน จัดทำคู่มือ ตลอดจนดำเนินการยกระดับคุณภาพนักเรียน โดยตั้งเกณฑ์ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มีการกำกับติดตามและนำผลการประเมินไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนแบบมุ่งเน้นเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษาว่า “คุณธรรมสูง (Strong Merit) ความรู้ดี (Deep Knowledge) สมรรถนะเด่น (High Competency)” และมุ่งสร้างสรรค์ “คนเก่งที่เป็นคนดี” เป็นผลผลิตออกสู่สังคมเป็นสำคัญ ดำเนินการโครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” ตามยุทธศาสตร์และเป้าหมายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งมิติการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มิติการสร้างค่านิยมสุจริตโปร่งใส โดยมุ่งหวังพัฒนาผู้เรียนให้ “เป็นคนเก่งที่เป็นคนดีและมีความสุข” มิติการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และมิติการป้องกันการทุจริต ผนวกกับกระแสการระดมการลงทุนและการพัฒนาประชากรเพื่อรองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและทุกภาคส่วนมุ่งหวัง

ให้เด็กมีความพร้อมต่อการเป็นแรงงานฝีมือคุณภาพรองรับการพัฒนาในอนาคต โรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา จึงได้ประยุกต์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ (Creative and Productive Organization: CPO) หรือ กระบวนการมุ่งสู่ความเป็นโรงเรียน CPS (Creative and Productive School) พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดผลิตภาพ และคิดรับผิดชอบ โดยมุ่งหมายให้สถานศึกษาเป็น ร่วมกับวงจรคุณภาพ PDCA (Deming, 1986)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งตอบคำถามหลักว่า โรงเรียนควรบริหารคุณธรรมจริยธรรมอย่างไรให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด ทั้งในด้านคุณภาพการบริหารจัดการ คุณภาพครู คุณภาพนักเรียนและการมีส่วนร่วมของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ
3. เพื่อนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ไปใช้บริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ
4. เพื่อประเมินผลรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบแบบผสมวิธี โดยมีระเบียบวิธีวิจัย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยการสอบถาม มีรายละเอียด ดังนี้

1.1.1 กลุ่มเป้าหมายในปีการศึกษา 2565 จำนวน 678 คน ประกอบด้วย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 36 คน นักเรียน จำนวน 625 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน

1.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คำถามทุกรายการมีค่า IOC อยู่ระหว่าง .60 - 1.00 ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .87 และได้ค่าความเที่ยงของสภาพที่คาดหวังเท่ากับ .87

1.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง โดยเป็นการตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ผ่านลิงค์และคิว

อาร์คิต ระหว่างวันที่ 1-15 มีนาคม 2565 จำนวน 678 ฉบับ ได้ตอบ กลับมาจำนวน 678 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

1.1.4 สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1976 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

1.2 ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้ความสำเร็จ โดยการสัมภาษณ์มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ระดับอุดมศึกษาและนักวิชาการอิสระ จำนวน 9 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติโดยมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอกด้านการบริหารการศึกษาหรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน อย่างน้อย 10 ปี โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย เป็นแบบปลายเปิด จำนวน 3 ประเด็น

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จด้วยตนเอง ในเดือนพฤษภาคม 2565

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้ความสำเร็จ

2.1 วิธีดำเนินการ ยกร่างรูปแบบโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรูปแบบเพื่อนำมา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบ และนำผลจากการศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จากตอนที่ 1 เพื่อสรุปการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้ความสำเร็จ จากนั้นดำเนินการ ตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้ความสำเร็จ โดยการสัมภาษณ์ผู้ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

2.2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ระดับอุดมศึกษาและนักวิชาการอิสระ จำนวน 17 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติโดยมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอกด้านการบริหารการศึกษาหรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน อย่างน้อย 10 ปี โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวาวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ เป็นการประเมินด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้เชี่ยวชาญ แล้วส่งแบบประเมินร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวาวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ ให้ผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการจัดสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) แบบออนไลน์ ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยผู้วิจัยนำเสนอกระบวนการพัฒนารูปแบบด้วยตนเอง

2.5 สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจากการจัดสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ผลการประเมินด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวาวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวาวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

3.1.1 ประชากร จำนวน 254 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 42 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 119 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 71 คน และชุมชน จำนวน 20 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 155 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มร้อยละ 5 และสุ่มแบบกำหนดโควตา (Quota sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 26 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 72 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 44 คน และชุมชน จำนวน 12 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวาวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คำถามทุกรายการมีค่า IOC ตั้งแต่ .60-1.00 ได้ค่าความเที่ยงของสภาพที่เป็นจริงเท่ากับ .87 และได้ค่าความเที่ยงของสภาพที่คาดหวังเท่ากับ .87

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวาวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ โดยการส่งแบบประเมินไปยังกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง โดยเป็นการตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ผ่านลิงค์และคิวอาร์โค้ด ระหว่างวันที่ 1 - 7 มีนาคม 2566 จำนวน 155 ฉบับ ได้แบบสอบถามกลับมา จำนวน 155 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3.3.2 เก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ในปีการศึกษา 2566 จากครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งจัดทำรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ตามระบบการประกันคุณภาพภายใน

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อและภาพรวมแล้วแปลความหมายเทียบกับเกณฑ์

ตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ

4.1 การศึกษาความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้สนับสนุนในชุมชน (STACS) ต่อการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ โดยการสอบถาม มีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 ประชากร จำนวน 818 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 42 คน นักเรียน จำนวน 754 คน และชุมชน จำนวน 20 คน

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 269 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มร้อยละ 5 และสุ่มแบบกำหนดโควตา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 14 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 248 คนและชุมชน จำนวน 6 คน

4.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คำถามทุกรายการมีค่า IOC ตั้งแต่ .80 - 1.00 และแบบประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คำถามทุกรายการมีค่า IOC ตั้งแต่ .60-1.00 ได้ค่าความเที่ยงของสภาพที่เป็นจริงเท่ากับ .87 และได้ค่าความเที่ยงของสภาพที่คาดหวังเท่ากับ .87

4.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการจัดการศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยเป็นการตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์

4.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายข้อและภาพรวมแล้วแปลความหมายเทียบกับเกณฑ์

4.2 ถอดบทเรียนความสำเร็จและนำเสนอผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 ถอดบทเรียนความสำเร็จของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ

4.2.2 นำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ความสำเร็จ กับหน่วยงานทางการศึกษาร่วมกับสังกัดต่าง ๆ

4.2.3 การเขียนรายงานการถอดบทเรียน สู่วิปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ดี และคุณลักษณะที่ 3 มีวินัย คุณลักษณะที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ คุณลักษณะที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนาความเป็นคนดีต้องยึดการปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดประพัตติตนเป็น แบบอย่างที่ดี และมีแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยการการสร้างการรับรู้ การสร้างวิปฏิบัติที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา

ที่	สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์	ระดับความคิดเห็น (N=678)		ความหมาย
		μ	σ	
1	รักชาติศาสน์กษัตริย์	4.25	.71	ดี
2	ซื่อสัตย์สุจริต	4.11	.85	ดี
3	มีวินัย	3.27	.95	ปานกลาง
4	ใฝ่เรียนรู้	3.40	.71	ปานกลาง
5	อยู่อย่างพอเพียง	4.58	.92	มากที่สุด
6	มุ่งมั่นในการทำงาน	3.36	1.19	ปานกลาง
7	รักความเป็นไทย	4.36	1.15	ดี
8	มีจิตสาธารณะ	4.22	.78	ดี
เฉลี่ยรวม		3.94	.91	ดี

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา พบว่า สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ความสำเร็จ ด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองสู่ความสำเร็จ ด้านความเหมาะสม

ที่	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม (n=17)		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
1	องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation)	4.67	.72	มากที่สุด
2	องค์ประกอบที่ 2 การสร้างการรับรู้ (Awareness)	4.74	.70	มากที่สุด
3	องค์ประกอบที่ 3 การสร้างวิธีปฏิบัติ (Implement)	4.75	.63	มากที่สุด
4	องค์ประกอบที่ 4 การประยุกต์ใช้ (Apply)	4.71	.74	มากที่สุด
5	องค์ประกอบที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision)	4.64	.79	มากที่สุด
6	องค์ประกอบที่ 6 การขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network)	4.79	.75	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.72	.72	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองสู่ความสำเร็จ ด้านความเหมาะสม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองสู่ความสำเร็จ ด้านความเป็นไปได้

ที่	องค์ประกอบ	ความเป็นไปได้ (n=17)		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
1	องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation)	4.74	.78	มากที่สุด
2	องค์ประกอบที่ 2 การสร้างการรับรู้ (Awareness)	4.78	.49	มากที่สุด
3	องค์ประกอบที่ 3 การสร้างวิธีปฏิบัติ (Implement)	4.59	.91	มากที่สุด
4	องค์ประกอบที่ 4 การประยุกต์ใช้ (Apply)	4.62	.92	มากที่สุด
5	องค์ประกอบที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision)	4.82	.86	มากที่สุด
6	องค์ประกอบที่ 6 การขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network)	4.68	.87	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.77	.81	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริรวิวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองสู่ความสำเร็จ ด้านความเป็นไปได้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการนำรูปแบบไปใช้บริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ มีดังนี้

3.1 การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation) โดยการร่วมมือดำเนินการวิเคราะห์บริบท (Analysis) และออกแบบนวัตกรรม ร่วมกันวิเคราะห์สภาพบริบท (SWOT) ตามหลักการ 5จ (เข้าใจ รู้ใจร่วมใจ พอใจ ภูมิใจ) ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ

3.2 การสร้างการรับรู้ (Awareness) โดยการสร้างความเข้าใจ การรับรู้ร่วมกันกับนักเรียน ผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ถึงความสำคัญที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา

3.3 การสร้างวิธีปฏิบัติ (Implement) โดยการจัดทำคู่มือการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา ที่มีการกำหนดกรอบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ รวมถึงการวัดและประเมินผล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3.4 การประยุกต์ใช้ (Apply) เป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ใน 4 มิติ คือ การพัฒนาผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหาร และผู้สนับสนุนในชุมชน โดยการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย การร่วมกันลงมือปฏิบัติในการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3.5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision) โดยการกำหนดวิธีการและจัดทำเครื่องมือการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจวิธีการและการใช้เครื่องมือการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน กำหนดปฏิทินการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และสรุปผลการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล และให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อพัฒนาปรับปรุงการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

3.6 การขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network) โดยการ Show แสดงผลงาน หรือ นิทรรศการ ผลลัพธ์ความสำเร็จ Share การถอดบทเรียนแบบอย่างที่ดีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Social การประชาสัมพันธ์ภายใต้สื่อสังคมออนไลน์ในหลากหลายช่องทาง และ Best Practice การถอดบทเรียนสู่วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

4. ผลการประเมินผลรูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ ด้านความเป็นประโยชน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ดี และคุณลักษณะที่ 3 มีวินัย คุณลักษณะที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ คุณลักษณะที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนา

ความเป็นคนดีต้องยึดการปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดประพัตินเป็น แบบอย่างที่ดี และมีแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรพาวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยการการสร้างการรับรู้ การสร้างวิถีปฏิบัติที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน ที่ผลปรากฏเป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของฝ่ายบริหาร ครู และนักเรียนในการระดมความคิด ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ จิตตินันท์ ดีหลาย (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนไสวณนทวิทย์ จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนโรงเรียนไสวณนทวิทย์ จังหวัดตราด มีระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านมีวินัย รองลงมาได้แก่ ด้านซื่อสัตย์สุจริต ด้านรักความเป็นไทย ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ด้านอยู่อย่างพอเพียง ด้านมีจิตสาธารณะ ด้านมุ่งมั่นในการทำงาน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านใฝ่เรียนรู้ สอดคล้องกับพระครูวินัยธรคุณ จนทสโล (เจ้าจันทิก) (2560) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนเกิดจากปัจจัยหลายด้าน เช่น ขาดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังในระดับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา จนกลายเป็นปัญหาในระดับสังคมและประเทศชาติ ค่านิยมทางวัตถุในปัจจุบันทำให้เยาวชนขาดการยับยั้งชั่งใจไม่รู้คุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของสิ่งของอุปโภคบริโภคจึงมีพฤติกรรมการใช้สอยสิ่งของแบบฟุ่มเฟือย ปัจจัยอีกด้านหนึ่งคือเยาวชนขาดความใส่ใจต่อคุณธรรมศีลธรรมส่งผลให้ขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจและอ่อนไหวต่อปัจจัยยั่วยงทางสังคมในยุคเทคโนโลยี ปัญหาที่พบบ่อย เช่น เยาวชนติดเกม ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่เชื่อฟังผู้ปกครองและครูอาจารย์ เป็นต้น สอดคล้องกับ สอนง สุตสะอาด (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารโรงเรียนคุณภาพที่มีประสิทธิผลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา ผลการวิจัยดังนี้ 1) สภาพปัจจุบันในการบริหารโรงเรียนคุณภาพที่มีประสิทธิผลในทุกด้านคือ 1) ด้านการบริหารจัดการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 3) ด้านสิ่งแวดล้อมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 4) ด้านการมีส่วนร่วม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรพาวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้ประสบความสำเร็จประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation) การสร้างการรับรู้ (Awareness) การสร้างวิถีปฏิบัติ (Implement) การประยุกต์ใช้ (Apply) การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision) และการขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network) โดยมีผลการประเมินด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลปรากฏเป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นพ้องคล้อยกับผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการและองค์ประกอบในการบริหารเพื่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรพาวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้สำเร็จ ว่าการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ควรประกอบด้วย การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation) การสร้างการรับรู้ (Awareness) การสร้างวิถีปฏิบัติ (Implement) การประยุกต์ใช้ (Apply) การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision) และการขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network) ซึ่งสอดคล้องกับ วนิดา ไหมพรม (2560) ได้ศึกษาการพัฒนา

คุณลักษณะความเป็นคนดีของนักเรียน โดยใช้ “กิจกรรมสร้างสรรค์ 5 ลักษณะ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาพบว่าการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นคนดีของนักเรียนโดยใช้ “กิจกรรมสร้างสรรค์ 5 ลักษณะ” โรงเรียนตะเคียนวิทยาตามความคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเครือข่ายชุมชน ปีการศึกษา 2559 โดยภาพรวมทั้งห้ากลุ่มที่ประเมินมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ปีการศึกษา 2560 โดยภาพรวมทั้งห้ากลุ่มที่ประเมิน มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการวิจัยของบุญชูธรรม พันธ์วัฒน์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่จากสภาพและปัญหาที่พบจึงดำเนินการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบตามวงจรพัฒนาคุณภาพของเดมมิ่ง ซึ่งได้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและปัญหารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดำเนินการคัดกรองนักเรียน 2) การดำเนินการตามแผนปฏิบัติงาน 3) การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนและ 4) การปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการวิจัยของศิริวรรณ พิริยคุณธร และคณะ (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการส่งเสริมเด็กวัยเรียนให้เป็นคนดี เก่ง และสุข ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสงขลา สรุปได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความเข้าใจ 2) การศึกษาสถานการณ์ 3) การกำหนดแผนปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติและการสะท้อนผลการปฏิบัติ (4) การประเมินผล สอดคล้องกับ สุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมที่มีประสิทธิผล พบว่าองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมที่มีประสิทธิผลมี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และ 7 องค์ประกอบย่อยได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย การนำองค์การและการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการ กระบวนการ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านผลผลิต ประกอบด้วย ผลลัพธ์การดำเนินงาน ภาพรวมของโรงเรียน และสอดคล้องกับ เลวิส Lewis (2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยในชั้นเรียนและความรับผิดชอบของนักเรียนโดยศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษา 21 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษา 21 โรงเรียน โดยศึกษาบทบาทของวินัยในชั้นเรียนที่ส่งเสริมความรับผิดชอบของนักเรียนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้และความเรียบร้อยในชั้นเรียน ผลการศึกษาบ่งชี้ว่านักเรียนมีความคิดเห็นว่าการมีปฏิกริยาโต้ตอบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียนโดยใช้วินัยในการลงโทษเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความรับผิดชอบและส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำกิจกรรมของนักเรียน ดังนั้น ครูควรใช้เทคนิคเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการเสริมแรงเพิ่มขึ้น เช่น การให้นักเรียนได้มีโอกาสอภิปรายการให้รางวัลสำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ดีและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3. ผลการนำรูปแบบไปใช้บริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ มีการทดลองใช้ใน 2 วงรอบ ได้แก่ ปีการศึกษา 2566 และปีการศึกษา 2567 โดยแต่ละวงรอบประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation) การสร้างการรับรู้ (Awareness) การสร้างวิธีปฏิบัติ (Implement) การประยุกต์ใช้ (Apply) การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision) และการขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ในปีการศึกษา 2566 พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีผลการเรียน 0 ลดลง คิดเป็นร้อยละ 34.45 ในปีการศึกษา

2567 พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีผลการเรียน 0 ลดลง คิดเป็นร้อยละ 22.38 มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) เฉลี่ยสูงกวาระดับประเทศ และระดับจังหวัดทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลปรากฏเป็นเช่นนี้เนื่องจาก ทุกคนได้รับรู้และเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นคนดีนักเรียน มีแนวทาง วิธีการปฏิบัติ มีโครงการ กิจกรรมในการพัฒนา มีการบูรณาการกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่โรงเรียนได้ดำเนินการอยู่แล้วทำให้การดำเนินงานไม่ซ้ำซ้อน มีตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นคนดีเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นักเรียนมีทักษะด้านวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิตและส่งผลให้นักเรียนได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติในระดับต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ปญฺชรัศมี พันธุ์วัฒน์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การทดลองใช้รูปแบบโดยครูหัวหน้าระดับพบว่า รูปแบบมีความเป็นระบบ เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน มีความชัดเจน ตรงกับความต้องการกระชับเวลาเอื้อต่อการทำงานของครูแต่คู่มือการใช้ไม่เอื้อต่อผู้สูงวัย 2) การใช้รูปแบบโดยครูที่ปรึกษาพบว่า มีความพึงพอใจต่อการใช้งานโปรแกรมพร้อมคัดกรองโดยรวมอยู่ระดับ มากที่สุด มีความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือโปรแกรมพร้อมคัดกรองโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวม อยู่ระดับ มากที่สุด 3) การศึกษาความพึงพอใจในแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าวมหาวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าครูกลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ น้ำทิพย์ ม่วงปลอด (2557) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ครูผู้ปกครอง และคณะกรรมการโรงเรียนขึ้นพื้นฐานต่อคุณภาพการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นคนดีของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์แม่แบบแก้ปัญหาเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาของโรงเรียนบ้านหัวถนน จังหวัดสงขลา พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนขึ้นพื้นฐานมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด และสอดคล้องกับ ออสกัทเธอร์ (Osguthorpe, 2006) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกด้านจริยธรรมของครูกับการพัฒนาด้านจริยธรรมของนักเรียน โดยได้ทำการเปรียบเทียบพฤติกรรมและการแสดงออกของนักเรียนที่ได้เรียนกับครู 2 คน โดยครูคนแรกมีพฤติกรรมการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนการแสดงออกที่แฝงจริยธรรม เปรียบเทียบกับครูอีกคนที่เน้นการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีนัยสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนตลอดจนการแสดงออกของครูที่มีการแฝงจริยธรรมเข้าไป โดยนักเรียนที่ได้เรียนกับครูทั้งสองคน มีพฤติกรรมการเรียนและการแสดงออกภายในห้องเรียนที่แตกต่างกัน

4. ผลการประเมินผลรูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สำเร็จ ด้านความเป็นประโยชน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องมาจากการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาวิทยานี้ได้ทีการสร้างตระหนักรู้และรับรู้ในทุกภาคส่วน มีกระบวนการทำงานและกระบวนการประเมินอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้นักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตาม

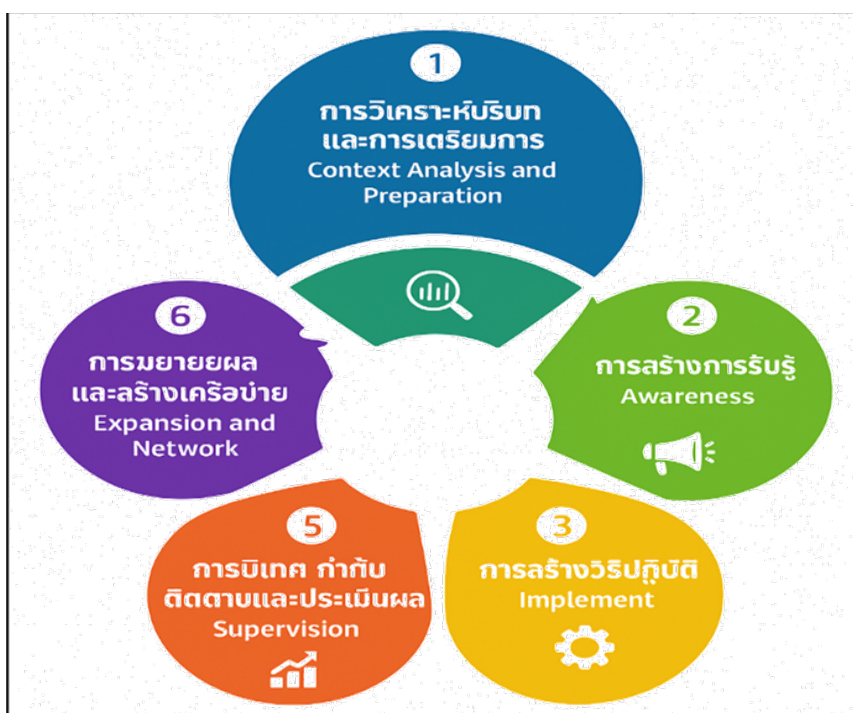
หลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ เจตนา เมืองมูล และนงคราญ ปัญญาสิทธิ์ (2561) ได้ทำวิจัย เรื่องการพัฒนามาตรฐานห้องเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของห้องเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า ด้านการปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) การพัฒนามาตรฐานห้องเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 ทำให้ได้มาตรฐานห้องเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 ด้าน ด้านที่ 1 การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อและส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านที่ 2 คุณภาพของครู และด้านที่ 3 คุณภาพนักเรียน ความเหมาะสมและเป็นไปได้ของคู่มือการใช้มาตรฐานห้องเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้มาตรฐานห้องเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่า ห้องเรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ โดยการประเมินของโรงเรียนมีผลการประเมินห้องเรียนคุณภาพอยู่ในระดับดีขึ้นไป ทั้งรายด้านและภาพรวมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับ มนตา ตัญญ์เมธการ และคณะ (2560) ได้ศึกษาการสังเคราะห์ห้องค์ความรู้ กระบวนการขยายผลโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมในส่วนภูมิภาคและประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม ในรายงานการวิจัย สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งได้รายงานข้อมูลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงการในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 1) ด้านสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ร่มรื่นเหมาะสมเป็นที่เรียนมากขึ้น 2) ด้านนักเรียน พฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้เป็นส่วนใหญ่ 3) นักเรียนพัฒนาตนเองในทิศทางที่ดีเพิ่มมากขึ้น 4) โรงเรียนส่วนใหญ่มีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น 5) โรงเรียนมีนวัตกรรม/องค์ความรู้ของการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม 6) โรงเรียนได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนใกล้เคียง ชื่อเสียงของโรงเรียนในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนให้ดีขึ้น ทำให้โรงเรียนใกล้เคียงมาศึกษาดูงานด้านคุณธรรมจริยธรรม และพบว่าผลพลอยได้จากการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทำให้ 1) โรงเรียนมีผลทดสอบทางการศึกษาในระดับชาติ (O-NET) ในระดับสูงขึ้น 2) โรงเรียนคุณธรรมมีนักเรียนที่เข้ามาศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพิ่มขึ้น 3) อัตราออกกลางคันของนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรมลดลง ในทางตรงกันข้ามพบว่า ส่วนใหญ่มีนักเรียนเข้ามาศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 4) โรงเรียนและนักเรียนได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากการประกวดแข่งขันต่างๆ การแข่งขันทางด้านวิชาการ ด้านกีฬา การประกวดสิ่งประดิษฐ์ หรืองานสร้างสรรค์ด้านศิลปะ การแข่งขันร้องเพลงและเล่นดนตรี ฯลฯ และ 5) ชุมชนมีการตื่นตัวในระดับสูงในการรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม พบว่าชุมชนจะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นฐานจัดการเรียนรู้ และสนับสนุนในด้านงบประมาณสถานที่ อุปกรณ์ และร่วมเป็นวิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่ามีความสอดคล้องกับ Abe (2005) ได้ศึกษาการใช้วิธีการสอนแบบใหม่มีผลกระทบต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์นักเรียนที่เป็นชาวแอฟริกันอเมริกันหรือไม่อย่างไร จากการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีผลกระทบต่อวินัยนักเรียน วิธีการจัดการเรียนการสอนจะนำมาซึ่งพฤติกรรมของนักเรียนในด้านบวกและการใช้วัสดุในการสอนสามารถช่วยลดพฤติกรรมของนักเรียนในด้านลบได้ การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างครูกับนักเรียน มีความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการตัดสินใจที่จะใช้อำนาจของครูสามารถมีผลที่ลดและเร่งให้เกิดปัญหาด้านระเบียบวินัยได้ นักเรียนมีแนวโน้มที่จะตอบสนองในด้านบวกต่อวิธีการจัดการเรียนการสอนที่แปลกใหม่ การใช้สื่อวัสดุด้านการจัดการเรียนการสอนสามารถช่วยลดพฤติกรรม

ด้านการผิวนัยและเพิ่มระดับความเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้ของนักเรียนที่เป็นชาวแอฟริกันอเมริกันมากขึ้น การใช้สื่อวัสดุด้านการจัดการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนกับปัจจัยด้านเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ เพศ อายุและประสบการณ์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยเหล่านี้ในการยืนยัน แนวโน้มเหมือนกับที่พบในการวิจัยครั้งก่อน ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมและยังสนับสนุนคำกล่าวที่ว่าจัดการเรียนการสอนและการจัดหลักสูตรแบบใหม่สามารถช่วยลดปัญหาด้านระเบียบวินัยในกลุ่มของนักเรียนที่เป็นชาวแอฟริกันอเมริกันได้มากขึ้น

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้คือรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ นั้น พบว่า ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation) การสร้างการรับรู้ (Awareness) การสร้างวิธีปฏิบัติ (Implement) การประยุกต์ใช้ (Apply) การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision) และการขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network) แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สู่ความสำเร็จ อธิบายได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทและการเตรียมการ (Context Analysis and Preparation) โดยการร่วมมือกันดำเนินการวิเคราะห์บริบท (Analysis) และออกแบบนวัตกรรม ร่วมกันวิเคราะห์สภาพบริบท (SWOT)

ตามหลักการ 5จ (เข้าใจ รู้ใจร่วมใจ พอใจ ภูมิใจ) ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สำเร็จ

2. การสร้างการรับรู้ (Awareness) โดยการสร้างความเข้าใจ การรับรู้ร่วมกันกับนักเรียน ผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ถึงความสำคัญที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา

3. การสร้างวิธีปฏิบัติ (Implement) โดยการจัดทำคู่มือการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา ที่มีการกำหนดกรอบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ รวมถึงการวัดและประเมินผล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

4. การประยุกต์ใช้ (Apply) เป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ใน 4 มิติ คือ การพัฒนาผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหาร และผู้สนับสนุนในชุมชน โดยการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย การร่วมกันลงมือปฏิบัติในการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

5. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล (Supervision) โดยการกำหนดวิธีการและจัดทำเครื่องมือการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจวิธีการและการใช้เครื่องมือการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน กำหนดปฏิทินการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และสรุปผลการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล และให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อพัฒนาปรับปรุงการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

6. การขยายผลและสร้างเครือข่าย (Expansion and Network) โดยการ Show แสดงผลงาน หรือนิทรรศการ ผลลัพธ์ความสำเร็จ Share การถอดบทเรียนแบบอย่างที่ดีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Social การประชาสัมพันธ์ภายใต้สื่อสังคมออนไลน์ในหลากหลายช่องทาง และ Best Practice การถอดบทเรียนสู่วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการและสังเคราะห์องค์ประกอบในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี เนื่องจากในแต่ละปีจะมีนักเรียนเข้ามาใหม่ที่โรงเรียนต้องดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้เป็นไปตามที่โรงเรียนกำหนด

1.2 ควรมีการนำผลที่ได้จากการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลของการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย มาใช้ในการทบทวนการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในครั้งต่อไปให้เป็นรูปธรรมให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประสิทธิผลของการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรวาทีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง สำเร็จ ไปใช้ในสถานศึกษาอื่น

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน หรือหน่วยงานภายนอก ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- จิตตินันท์ ดีหลาย. (2561). การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนไสวัญวิทย จังหวัด ตราด. การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกริก.
- เจตนา เมืองมูล และนงคราญ ปัญญาสีห์. (2561). การพัฒนามาตรฐานห้องเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1. รายงานงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- น้ำทิพย์ ม่วงปลอด. (2560). การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาขั้น พื้นฐานขนาดเล็ก ภาคใต้ฝั่งตะวันออก. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัย หาดใหญ่.
- บุญชูศรี พันธ์วัฒน์. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการ คัดกรอง นักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พระครูวินัยธรคุณ จนทสโล (เจ้าจันทิก). (2560). กระบวนการพัฒนาเยาวชนตาม หลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนตา ตูลย์เมธการ, อรุมา เจริญสุข, วิไลลักษณ์ ลังกา, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล และพนิดา มารุ่งเรือง. (2560). รายงานการสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการขยายผลโรงเรียน คุณธรรมจริยธรรมในส่วน ภูมิภาค และการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เดือนตุลา.
- มนฤดี ถือสมบัติ. (2556). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วนิดา ไหมพรม. (2560). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นคนดีของนักเรียนโดยใช้ “กิจกรรม สร้างสรรค์ 5 ลักษณะ โรงเรียนตะเคียนวิทยา. รายงานการวิจัย. กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศิริวรรณ พิริยคุณธร และคณะ. (2557). ประสบการณ์การนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาใช้ในการดำเนิน ชีวิตของผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังในชุมชนชนบท. วิทยาลัยพยาบาลสงขลานครินทร์, 34(2), 32-50.
- สนอง สุตสะอาด และศศิธรดา แวงไทย. (2561). สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารโรงเรียน คุณภาพที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา. วารสาร สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(Special), 150-159.
- สุภัทร พันธุ์พัฒนกุล. (2554). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผลสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. วิทยาลัย บัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา. (2564). ระเบียบบริหารราชการโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา พ.ศ. 2564. ชลบุรี: โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา.
- โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา. (2564). ความคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนต่อการบริหาร และการจัดการศึกษาของโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา ปีการศึกษา 2564. ชลบุรี: โรงเรียน หนองใหญ่ศิริวรราชวิทยา.

- โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย. (2564). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย พ.ศ. 2565 – 2567. ชลบุรี: โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566. ชลบุรี: โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2567. ชลบุรี: โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย. (2566). รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Self Assessment Report : SAR) ปีการศึกษา 2565. ชลบุรี: โรงเรียนหนองใหญ่ศิริวรราชวิทยาลัย.
- อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 5(3), 26-27.
- Abe, D.J. (2005). Effects of non-traditional instruction on the classroom discipline of African American students. Dissertation Abstracts International, 65(7), 2471-A.
- Lewis, M. (2001). Implementing the lexical approach: Putting theory into practice. Hove, England: Language Teaching Publications.
- Osguthorpe, (2006). Relationship between ethical expressions of teachers and the ethical development of students. The Journal of Leadership Studies, 5(1), 125-134.

**แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา วัดพระธาตุดอยคำ
ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา**
**GUIDELINES FOR THE PROMOTION OF BUDDHIST TOURISM AT WAT PHRA
THAT DOI KHAM, ROM YEN SUBDISTRICT, CHIANG KHAM DISTRICT,
PHAYAO PROVINCE**

¹พระครูปลัดตะวัน อจฺฉริยสิทธิ (กันทะสอน) PhrakhrupalatTawan Ajjhariyasiddhi (Kanthasorn)

²นภาพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong ³ชูชาติ สุทธิระ Chuchat Sutta

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Tawanbig56110@gmail.com

Article Received: September 12, 2025. Revised: December 24, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและข้อมูลบริบทการจัดการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุดอยคำ 2) ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระธาตุดอยคำ และ 3) เสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา วัดพระธาตุดอยคำ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชาชน นักท่องเที่ยว ผู้มาปฏิบัติธรรม จำนวน 50 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จำนวน 10 รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดพระธาตุดอยคำมีการจัดการท่องเที่ยว 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านศาสนสถาน เมืองค์พระธาตุและพระเจ้าทันใจ เสนาสนะต่างๆ (2) ด้านแหล่งเรียนรู้ มีจิตรกรรมฝาผนังที่สะท้อนประวัติศาสตร์ (3) ด้านการบริหารจัดการวัด มีเจ้าอาวาสเป็นประธานตามภารกิจคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน (4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีป้ายบอกทาง ห้องน้ำ ลานจอดรถ และมุมพักผ่อน (5) ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน มีการวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกัน และ (6) ด้านกิจกรรมประเพณี มีประเพณีสงกรานต์พระธาตุ และ ตักบาตรเทโวโรหนะ กินอ้อผญา 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับศักยภาพจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และ 3) แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยบูรณาการด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) การประชาสัมพันธ์สิ่งดึงดูดใจ ด้วยพละ 4 และสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาสื่อให้เข้าถึงง่ายและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม (2) การพัฒนาศักยภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้วยปฏิสังขาร 2 เพื่อให้การเดินทางสะดวกและปลอดภัย 3) การยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งแวดล้อม ด้วยสัปปายะ 7 และพละ 4 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ (4) การสร้างกิจกรรมใหม่และความร่วมมือกับชุมชน ด้วยสารานิยมธรรม 6 และพละ 4 เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การท่องเที่ยว, วัดพระธาตุดอยคำ

Abstract

This research aims to: 1. Study the current conditions and contextual information regarding the tourism management of Wat Phra That Doi Kham, 2. Assess the Buddhist tourism potential of Wat Phra That Doi Kham 3. Propose guidelines for the promotion of Buddhist tourism at Wat Phra That Doi Kham. This study employs a mixed-methods approach, integrating both quantitative and qualitative methodologies. The quantitative research utilized questionnaires administered to a sample of 50 individuals, including local residents, tourists, and meditation practitioners. The data were analyzed using basic statistical methods, including frequency, percentage, and standard deviation. The qualitative research involved interviewing 10 key informants related to tourism promotion. Data were analyzed using content analysis

The research findings identified six key areas of tourism management at Wat Phra That Doi Kham: (1) Religious sites, these include the Phra That and Phra Chao Tan Jai, and other religious structures. (2) Learning resources, these include murals that reflect historical education. (3) Temple management, the abbot is the chairman according to the six missions of the Sangha. (4) Facilities, these include directional signs, restrooms, parking areas, and relaxation corners. (5) Community participation, there is joint planning and organization of activities. (6) Traditional activities include the ritual bathing of the stupa (Song Nam Phra That), the Tak Bat Theworohana alms-giving ceremony, and the Kin Aoo Phaya tradition. 2) The overall Buddhist tourism potential of Wat Phra That Doi Kham was a high level. Potential was ranked, from highest to lowest, based on Attractions, Accessibility, and Facilities. 3) Guidelines for promoting tourism, integrating Buddhist principles, include the following: (1) Public relations and creating attractions through the Four Power (Pāla 4) and the Seven Supportive Conditions (Sappāya 7) to develop accessible media and create an environment conducive to learning and Dhamma practice. (2) Developing the potential for access to tourist attractions with Two Forms of Hospitality (Paṭisanthāra 2) to ensure convenient and safe travel. (3) Improving facilities and environment with the Seven Supportive Conditions (Sappāya 7) alongside the Four Powers (Pāla 4) to enhance service efficiency and (4) Creating new activities and community cooperation with the Six Conditions for Endearing Qualities (Sāraṇīyadhamma 6) and Four Powers (Pāla 4) to strengthen relationships and ensure sustainability.

Keywords: Promotion, Tourism, Wat Phra That Doi Kham

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทย ได้เล็งเห็นความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้านมากขึ้น ประกอบกับแต่ละพื้นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงทำให้ประเทศไทยเกิดแหล่งท่องเที่ยวทั้งดงาม น่าชื่นชม น่าค้นหา มีพิธีกรรมขนบธรรมเนียมอันดีงาม เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมมานานนับพันปี ถือได้ว่าเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา เพราะคนส่วนใหญ่นับถือ ได้นำหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทยตราบนานทุกวันนี้ วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ส่วนมากจะมีความผูกพันต่อพระพุทธศาสนา (กรณีย์ ถนอมกุล, 2547) อันทำให้เกิดกิจกรรมทางศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ และเกิดพุทธศิลป์ ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นจำนวนมาก (พระอลงกรณ์ ฐานสิริ, 2560) ผู้คนในปัจจุบันมีความเคร่งเครียดในการดำเนินชีวิตประจำวัน การท่องเที่ยวไปเพื่อการพักผ่อนสงบจิตใจ โดยการไปนมัสการไหว้พระขอพร หรือสักการะพระธาตุ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งด้านความเชื่อไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคชะตา ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์จึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น (นภาพร หงษ์ทอง และคณะ, 2560) วัดจึงเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตชาวพุทธ เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์กลางของชุมชนใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ และเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร เป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรม และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังเป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมชุมชน มีโบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นมรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มุ่งหวังที่จะได้รับความเพลิดเพลิน และได้บุญไปพร้อมกัน (กรมการศาสนา, 2557)

วัดพระธาตุดอยคำ ในสมัยหนึ่งมีพญาครองเมืองชะวาว หรือเมืองพุทธระสะ ได้ค้นพบตำนานพระธาตุดอยคำและพระเจ้านั่งดินเมื่อ ปี พ.ศ. 1213 ว่าสมัยพุทธกาลพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จมาโปรดเวไนยสัตว์ถึงเมืองพุทธระสะ (อำเภอเชียงคำปัจจุบัน) ซึ่งมี “พญาคำแดง” เป็นเจ้าเมืองและยังมีพญาหัวเมืองอีก 4 เมือง ได้ส่งบรรณาการมา เพื่อทูลขอราชธิดาของพญาคำแดง ซึ่งเป็นหญิงที่งดงามด้วยรูปพรรณสัณฐานอันล้ำเลิศยิ่งกว่าหญิงทั้งหลาย มีนามว่า “นางอินตาสวรรค์” แต่พญาคำแดงไม่ยอมยกให้ พญาหัวเมืองทั้งสี่ต่างก็ผิดหวังโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ต่างก็จึงยกกองทัพมาตีเมืองพุทธระสะ แต่ด้วยบุญอำนาจวาสนาของพญาคำแดงและราชบุตรเหนือกว่าจึงสู้ไม่ได้พ่ายแพ้ถึงแก่ทิวศตไปหมด ต่อมาพญาคำแดงบังเกิดความสะดุ้งกลัวต่อบาปกรรม จึงไปเฝ้ากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงตรัสสั่งพญาคำแดงว่า ให้ไปขุดเอาสระของพญาทั้งสี่มาเขารวมกัน แล้วบดผงผสมปั้นเป็นรูปสิ่งสี่ตัว เอาผอบทองคำใส่ตัวละใบ แล้วพระพุทธรูปองค์ที่ทรงสั่งจะอธิษฐานเอาฝ่าพระหัตถ์ลูบพระเศียรได้เกศาหนึ่งเส้น ทรงมอบให้แก่พญาคำแดง โดยให้บรรจุลงในผอบทองคำอีกใบหนึ่ง แล้วนำไปบรรจุไว้บนดอยสิงคุตร (พระธาตุดอยคำในปัจจุบัน) จงขุดเป็นหลุมลึกประมาณ 7-8 ศอก กว้าง 4 ศอก อยู่ตรงกลางแล้วเอาสิ่งของที่ปั้นนั้นไว้ตามทิศทั้งสี่ เมื่อบรรจุพระเกศาแล้วให้เอาอิฐก่อทับให้เป็นรูปเจดีย์ แล้วทำบุญอุทิศให้พญาทั้ง 4 พร้อมเสนาอำมาตย์บริวารทั้งหลายที่ได้ถึงแก่ชีวิตไป บาปกรรมที่ได้กระทำไปก็จะบรรเทาเบาบางลงได้ พร้อมกันนั้นพระพุทธรูปองค์ที่ทรงตรัสสั่ง แก่พระอรหันต์ที่เฝ้าอยู่ในที่นั้นว่า เมื่อเราตถาคตปรินิพพานไปแล้วให้นำเอาพระธาตุกระดูกข้อพระหัตถ์มาบรรจุไว้กับเจดีย์นี้ด้วย ที่ชื่อว่าพระธาตุดอยคำนั้น ด้วยเหตุที่ต่อมามีพญาเจ้าเมืององค์ใหม่ มีความโลภอยากได้สมบัติที่หญิงหม้ายไปพบทองคำแห่งใหญ่ยาว อยู่ระหว่างภูเขาสองลูกจรดหัวจรดท้ายกับภูเขา จึงตรัสสั่งให้ข้าทาสบริวารไปทำการตัด พอตัดขาดทองคำแห่งนั้นต่างก็แยกกันเข้าไปในดอยทั้งสองลูกอย่างปาฏิหาริย์นับแต่นั้นมา คนทั้งหลายจึงเรียกชื่อ

เจดีย้องค์นี้ว่า “พระธาตุดอยคำ” มาจนกระทั่งบัดนี้ (นาคฤห์, 2545) จะเห็นได้ว่าประวัติความเป็นมาตำนานของวัดพระธาตุดอยคำ มีมาอย่างยาวนาน และมีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา อย่างไรก็ตามวัดพระธาตุดอยคำ ยังขาดการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในวัดอีกมากมาย เช่น ด้านอำนวยความสะดวก ด้านศาสนสถาน ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ฯลฯ เป็นต้น

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ของวัดพระธาตุดอยคำ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อให้มีความเหมาะสมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน อำเภอ จังหวัด และประเทศ สร้างแนวทางการพัฒนาให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สร้างความพึงพอใจและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม สืบทอดพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและข้อมูลบริบทการจัดการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุดอยคำ
2. เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระธาตุดอยคำ
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาวัดพระธาตุดอยคำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ประชาชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในวัด จำนวน 40 คน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมภายในวัด จำนวน 10 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ จำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้ดูแลวัด ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 2) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือวิจัย โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา 3) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิจัยเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 4) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ข้อคำถาม จากผลงานวิจัยอื่นที่มีลักษณะเหมือนกัน/คล้ายคลึงกัน 5) สร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้ในการสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สัมภาษณ์เจ้าอาวาสหรือผู้ดูแลวัด ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยรวมทั้งค่ามัธยฐานและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาความเป็นกลางทางสถิติ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบตาราง และนำเสนอภาพประกอบโดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ออกเป็นตอนๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันข้อมูลบริบทเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุดอยคำ พบว่า วัดพระธาตุดอยคำมีการจัดการท่องเที่ยววัดแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านศาสนสถาน ได้แก่ วิหารสุวรรณหงส์ พระธาตุดอยคำ อุโบสถ พระเจ้าทันใจ มีความมั่นคง ปลอดภัย มีความโดดเด่นตระการตา ตั้งอยู่ใจกลางยอดเขาสามารถมองเห็นทิวทัศน์รอบตัวเมืองเชียงคำ อาคารสถานที่ เสนาสนะกว้างขวางเหมาะแก่การพักผ่อนและปฏิบัติธรรม 2) ด้านแหล่งเรียนรู้ มีภาพวาดประติมากรรม โดยเฉพาะประวัติ ตำนาน ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของบรรพชนในอดีต สามารถศึกษาได้ในศาลาปฏิบัติธรรม 3) ด้านการบริหารจัดการของวัด มีเจ้าอาวาสเป็นประธาน และพระภิกษุสามเณรภายในวัด กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนคือ เจ้าคณะตำบล ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด บุคลากรลูกจ้าง ดำเนินงานตามภารกิจสำคัญ 6 ด้านของคณะสงฆ์ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การเดินทาง มีความสะดวกสบาย มีป้ายบอกทาง และลานจอดรถที่กว้างขวาง มีจุดอำนวยความสะดวกให้บริการนักท่องเที่ยว และมุมพักผ่อน มุมถ่ายรูปที่ร่มรื่นสวยงาม มีถังขยะและห้องน้ำที่สะอาดเพียงพอ 5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และคนในชุมชน ร่วมกันจัดกิจกรรมวัฒนธรรมและประเพณีอย่างต่อเนื่อง พร้อมเปิดพื้นที่ให้คนในชุมชนสามารถนำสินค้าท้องถิ่นมาจำหน่ายในช่วงเทศกาลและงานประเพณีที่ทางวัดจัดขึ้น โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย 6) ด้านกิจกรรมประเพณีของวัด มีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี เช่น ประเพณีกินอ้อผญา ประเพณีแปดเป็งสงกรานต์น้ำพระธาตุดอยคำ ประเพณีถวายสลากภัต ทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมการทำบุญต่างๆ ที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ประชาชน เช่น การทำบุญสะเดาะเคราะห์ สืบชาติตา เป็นต้น

2. การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระธาตุดอยคำ พบว่า วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมในระดับมาก ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

	องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ด้านสิ่งดึงดูดใจ	4.16	0.92	มาก
2	ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.52	0.10	มาก
3	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.35	0.23	ปานกลาง
รวมทั้งหมด		3.68	1.25	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การจำแนกศักยภาพทางด้านต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้ 1) ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว โดยภาพรวม มีศักยภาพในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวม มีศักยภาพในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวม มีศักยภาพในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35

จากผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุดอยคำ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา หากจำแนกตามด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จะพบว่า

ศักยภาพทางด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว วัดพระธาตุดอยคำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยภาพรวม ถือได้ว่าวัดพระธาตุดอยคำมีต้นทุนเดิมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวดีอยู่แล้ว จะเห็นได้ว่า มีพระธาตุ และพุทธรูปที่เก่าแก่มิถำนาน มีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผู้คนต่างเล้าหลาบสืบ ๆ กันมา อันเต็มเปี่ยมไปด้วยความศรัทธาของผู้คนมาอย่างยาวนาน ตั้งอยู่บนภูเขาสูงทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ร่มรื่น สงบ ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติที่สวยงาม มีทิวทัศน์ที่สามารถมองเห็นตัวเมืองเชียงคำ เหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อน ดื่มด่ำธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมี กิจกรรมประเพณีท้องถิ่นประจำปีที่ร่วมกับชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ประเพณีตานสลากภัต กินอ้อผญา เป็นต้น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรม และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์วัดถ่มงคลเครื่องรางของขลังไว้เป็นขวัญและกำลังใจอีกด้วย ด้านสิ่งดึงดูดใจทั้งหมดนี้ดีมีอยู่แล้ว ควรค่าแก่การสืบสาน พัฒนา ต่อยอด อนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

ส่วนศักยภาพด้านการเข้าถึง วัดพระธาตุดอยคำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยภาพรวม ได้แก่ ระยะเวลาการเดินทางจากที่นี่ไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ มีความเหมาะสม มีแผนที่ ป้ายบอกทางที่ชัดเจน สภาพเส้นทางจากถนนสายหลักถึงสถานที่ท่องเที่ยวมีความสะดวก สิ่งที่ต้องพัฒนาปรับปรุงหรือขาดแคลน ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวัดพระธาตุดอยคำจากช่องทางโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ เพจบุ๊ก สื่อโฆษณา วิทยู ทิว ป้ายแผนผังสถานที่ต่าง ๆ ในวัดชัดเจน และเข้าใจง่าย รวมทั้งรถโดยสารรับจ้าง หรือประจำทาง ผ่าน – เข้าออกในพื้นที่เป็นประจำ

ส่วนศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก วัดพระธาตุดอยคำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง โดยภาพรวม ได้แก่ มีความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร เช่น สัญญาณโทรศัพท์ มีความรู้สึกลอดดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีลานจอดรถที่กว้างขวาง เพียงพอ มีมุนนังพักผ่อนหย่อนใจ ลานร่มรื่น ลานถ่ายรูป มีห้องน้ำที่สะอาด ให้เพียงพอต่อทุกเพศทุกวัย และคนพิการ สิ่งที่ต้องพัฒนาปรับปรุงหรือขาดแคลน ได้แก่ ที่ทิ้งขยะตามจุดต่าง ๆ ให้เพียงพอ ป้ายให้ความรู้ หรือข้อมูลประวัติสถานที่สำคัญในวัด จัดให้มีห้องพัก ลานกางเต็นท์สำหรับนักท่องเที่ยว หรือผู้มาปฏิบัติธรรม รวมทั้งมีบุคลากรให้การต้อนรับ และให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน และ มีร้านค้าจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม มีการให้บริการอินเทอร์เน็ตในวัด

จะเห็นได้ว่า ศักยภาพทั้ง 3 ด้านนี้ ในจุดที่ต้องพัฒนาปรับปรุงหรือขาดแคลน เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะเกิดขึ้นเองได้ ขึ้นอยู่กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ว่าจะมีแนวทาง แบบแผน หรือนโยบายในการขับเคลื่อน พัฒนาส่งเสริม ปรับปรุงให้ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด และเป็นไปในทิศทางไหน

3. แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาวัดพระธาตุดอยคำ

การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาวัดพระธาตุดอยคำ พบว่าการนำหลักธรรมมาบูรณาการเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนามีดังนี้

3.1 การเสริมสร้างและประชาสัมพันธ์สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวโดยใช้หลักพละ 4 และหลักสัปปายะ 7 การใช้ปัญญาในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เช่น จัดทำป้ายนิทรรศการ อินโฟกราฟิก วีดิทัศน์ ภาพยนตร์สั้น หรือแอปพลิเคชันนำเที่ยวเสมือนจริง (VR/AR) เล่าเรื่องตำนานการสร้างวัดและพระธาตุ ติดตั้งป้าย QR Code ตามจุดที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสแกนอ่านประวัติและชมภาพสามมิติ/ จัดทำป้ายบอกเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์และประสบการณ์ของผู้ที่มาขอพร/ส่งเสริมการจัดพิธีสืบชะตาและจุดเทียน สะเดาะเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ/ จัดมุมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัดมุงกลและเครื่องรางให้เป็นสัดส่วน มีป้าย แนะนำวิธีการบูชาที่ถูกต้อง/ จัดทำป้ายคำคมธรรมะ และประวัติศาสตร์ที่สวยงามและอ่านง่าย ติดตั้งในจุดที่เหมาะสม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงความสงบและได้รับความรู้ไปพร้อมกัน/ การปรับปรุงจุดชมวิว ที่นั่งพักผ่อน สร้างระเบียงชมวิวกว้างให้สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัย/ จัดมุมถ่ายภาพที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้รับทั้งความรู้ ความประทับใจ และแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน/ การเผยแพร่ธรรมะ และชีวประวัติของพระครูบาคำหล้า ส่วโร เช่น แหล่งเรียนรู้ หรือมูธรรมะ/ การสนทนาธรรมกับพระสงฆ์/ ส่งเสริมกิจกรรมที่มีอยู่ให้เป็นที่รู้จักและเข้าถึงง่าย เพิ่มกิจกรรมสวดมนต์หมู่ช่วงสั้นๆ หรือสอนการฝึกสมาธิเบื้องต้น

3.2 การพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้หลักปฏิสัมพันธ์ 2 การติดตั้งป้ายวัด และป้ายบอกทางให้โดดเด่นเห็นได้ง่าย รวมทั้งจัดทำป้ายแผนผังบริเวณทางเข้าวัด และตามจุดที่สำคัญต่าง ๆ ภายในวัดอย่างชัดเจนทั้งภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ/ การเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ออนไลน์ สม่ำเสมอ เพื่อสร้างเนื้อหาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ เช่น สร้างเพจ Facebook และ Instagram, TikTok ของวัด/ ร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวในการบรรจุวัดพระธาตุคอกคำในเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด/ จัดอบรมภาษาอังกฤษเบื้องต้นแก่พระภิกษุสามเณร บุคลากรในวัด และชาวบ้านที่มีความสนใจเป็นมัคคุเทศก์/ เตรียมบุคลากรในการต้อนรับ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการต้อนรับด้วยไมตรีจิต และการให้ข้อมูลที่ชัดเจน แก่บุคลากรในวัด และชาวบ้านที่มีความสนใจเป็นมัคคุเทศก์

3.3 การยกระดับศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักสัปปายะ 7 และพละ 4 การปรับปรุงห้องน้ำ และทางเดินให้สะอาดอยู่เสมอ เพิ่มอุปกรณ์ความปลอดภัย/ บันไดนาคทางเดินขึ้น – ลงวัด ควรมีการฉีคล้างทำความสะอาด และดูแลความปลอดภัยเป็นประจำ/ จัดสรรพื้นที่ภายในวัดที่เหมาะสม สร้างเรือนรับรองขนาดเล็ก หรือสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดหาที่พักแบบโฮมสเตย์/ ปรับปรุงอาคารอำนวยการให้มีร้านค้าจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าชุมชน ในราคาที่เหมาะสม/ บริการอินเทอร์เน็ต โดยการพิจารณาการติดตั้ง Wi-Fi ฟรีในพื้นที่ที่เหมาะสม/ จัดพื้นที่เฉพาะสำหรับจุดรูป ให้ห่างจากจุดรวมคน ติดตั้งระบบระบายอากาศที่ดี สนับสนุนให้ใช้รูปไร้ควัน หรือรูปสมุนไพรรดการเผาไหม้/ จัดเผาในถังถังแฉ่งในช่วงฤดูร้อน ติดตั้งระบบปล่อยน้ำเพื่อลดฝุ่น แฉกหน้ากากอนามัยในช่วงค่าฝุ่นสูง รวมถึงประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และท้องถิ่น/ จัดให้มีถังขยะแยกประเภท ติดตั้งให้เพียงพอตามจุดต่าง ๆ ทั่วบริเวณวัด มีป้ายรณรงค์รักษาความสะอาด จัดเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ/ เทพปั้นคอนกรีตให้เรียบเสมอกัน กำหนดช่องจอดรถให้ชัดเจน จัดระเบียบการจอดและการสัญจรภายในวัดให้เป็นระบบ/ จัดทำป้ายงดใช้เสียง และงดสัมผัสสัตว์โบราณ ทั้ง 2 ภาษา/ จัดเตรียมชุดคลุมหรือใส่รองเท้าบริการสำหรับผู้แต่งกายไม่สุภาพ

3.4 การส่งเสริมกิจกรรมใหม่ และการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ โดยใช้หลักสารณียธรรม 6 และพละ 4 การเปิดการเรียนการสอนนักเรียนมัธยมศึกษา และธรรมศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร

และชมราวาสที่สนใจ และส่งเสริมการปฏิบัติธรรม/ มีการสนับสนุนและประชาสัมพันธ์กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น กินอ้อผญา สรงน้ำพระธาตุ ถวายสลากภัต อย่างต่อเนื่อง/ พัฒนารูปแบบกิจกรรมที่มีอยู่ให้มีความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น จัดให้มีการแสดงดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนรำ พร้อมจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนในช่วงเทศกาลต่าง ๆ/ การจัดประชุมร่วมกับชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมประเพณีของวัด/ ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น ที่จะช่วยให้วัดสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ/ จัดกิจกรรมจิตอาสา เช่น การพัฒนาวัด กิจกรรม Big Cleaning Day ทำความสะอาดบริเวณศาสนสถาน และการปลูกต้นไม้ ต้นสมุนไพร/ ศูนย์การเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้าน และสมุนไพรในป่า ที่ใช้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ยาแก้ 5 ต้น โดยจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติรอบวัดพร้อมป้ายให้ความรู้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและข้อมูลบริบทเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุดอยคำ พบว่า วัดพระธาตุดอยคำตั้งอยู่บนเนินเขาทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ภายในวัดมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในวัดโดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ด้านศาสนสถาน มีองค์พระธาตุ และพระเจ้าทันใจศักดิ์สิทธิ์ มีตำนาน ประวัติศาสตร์เป็นที่เล่าขานสืบต่อกันมา มีเสนาสนะ ประกอบไปด้วย อุโบสถ วิหาร ศาลาปฏิบัติธรรม และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ มีสภาพดี งดงามไปด้วยพุทธศิลปกรรม 2) ด้านแหล่งเรียนรู้ มีจิตรกรรมฝาผนังในศาลาปฏิบัติธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และ 3) ด้านการบริหารจัดการของวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน และพระภิกษุสามเณร บุคลากรภายในวัดเป็นผู้สนองงานตามรอบภารกิจสำคัญทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์ และ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีป้ายบอกทางมายังวัด และมุมพักผ่อนที่ร่มรื่น มุมถ่ายรูปที่สวยงาม มีห้องน้ำที่เพียงพอ และลานจอดรถที่สะดวกสบาย 5) ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดกิจกรรมต่างๆ และ 6) กิจกรรมประเพณีของวัด เป็นจุดศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม อันเกี่ยวเนื่องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) (2555) ที่พบว่า รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวจะปรากฏตามอัตลักษณ์ที่สำคัญ ตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาและความเชื่อของท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค และมีกระบวนการจัดการที่แตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของวัดนั้น โดยมีรูปแบบ กิจกรรม อัตลักษณ์ และกระบวนการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันใน 5 ด้าน คือ 1) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น 3) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความงดงามของแหล่งพุทธศิลปกรรม 4) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว ตามแหล่งประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง และ 5) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ผลการศึกษาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระธาตุดอยคำ พบว่า โดยภาพรวมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของปิ่นฤทัย คงทอง และคณะ (2561) ที่พบว่า วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ใน

ด้านสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง และด้านการอนุรักษ์/ การรักษา ทั้งนี้มีความโดดเด่นเรื่องความมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ควรพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในทำนองเดียวกัน ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง ยังความสอดคล้องกับการวิจัยของนภาพร หงษ์ทอง และคณะ (2560) ที่พบว่า ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของ 9 พระธาตุ 9 อำเภอ ในจังหวัดพะเยา และผลการศึกษาศักยภาพด้านคุณค่า/ ปัจจัยหลัก/ สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ส่วนศักยภาพด้านปัจจัยสนับสนุน/ สิ่งอำนวยความสะดวก และมีศักยภาพด้านการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาวัดพระธาตุดอยคำ พบว่า มีแนวทางการดังต่อไปนี้ 1) การเสริมสร้างและประชาสัมพันธ์สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว โดยหลักพละ 4 สัปปายะ 7 2) การพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้หลักปฏิสันถาร 2 3) การยกระดับศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักสัปปายะ 7, พละ 4 4) การส่งเสริมกิจกรรมใหม่ และการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ โดยใช้หลักสาราณียธรรม 6, พละ 4 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุจินเจติยานุการ (เสถียร สุทธาจาโร) (2560) ที่พบว่า หากจะพัฒนาวัดพระธาตุผาเงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติที่ยั่งยืน และเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปนั้นนอกจากจะต้องยึดหลักความร่วมมือของชุมชนแล้วนั้น ควรต้องพัฒนาจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา เช่น อคันตุกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว), อาวาสกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของที่พัก หรือผู้ให้บริการการท่องเที่ยว), คมิกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะออกจากแหล่งท่องเที่ยว), เสนาสนวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้สอยเสนาสนะ หรือใช้สิ่งของส่วนรวม), วัจจกวัตร (ข้อปฏิบัติสำหรับการใช้ห้องน้ำของนักท่องเที่ยว), ปฏิสันถาร 2 (หลักธรรมสำหรับการต้อนรับ), สาราณียธรรม 6 (หลักธรรมที่ใช้สำหรับอยู่ร่วมกันปฏิบัติแล้วทำให้เกิดถึงกัน) ความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง เอาไรต์เอาเปรียบ และความรับผิดชอบในหน้าที่ ฯลฯ ซึ่งพบว่าเจ้าหน้าที่ บุคลากร ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี และชุมชนที่เกี่ยวข้องภายในวัดพระธาตุผาเงาได้ปฏิบัติตามจริยธรรมเหล่านี้ อาทิ ภายในวัดมีป้ายนิเทศ แนะนำห้องสุขา อาคาร สถานที่ท่องเที่ยว และข้อปฏิบัติที่ชัดเจน ผู้ประกอบการร้านค้า ซึ่งเป็นคนในชุมชน จำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ ตามราคาที่ติดป้ายไว้ให้กับนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าที่มาซื้อทุกคน ราคาของสินค้า ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับคุณภาพสินค้า เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการแผนกต่างๆ ของวัด มีความเป็นมิตรไมตรี แนะนำ ให้ความช่วยเหลือเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการทุกครั้ง พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี วางตัวเหมาะสม และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดด้วยความเต็มใจ กล่าวได้ว่า จริยธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้เป็นสิ่งที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เพราะหากบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการร้านค้า หรือแม้แต่พระสงฆ์ สามเณร แม่ชีและคนในชุมชน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม หลักจริยธรรมแล้วจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมเกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเที่ยวอีก กล่าวได้ว่า คุณประโยชน์ที่สำคัญยิ่งของจริยธรรม คือ ช่วยสร้างสันติภาพในสังคมโลก ประโยชน์ข้อนี้ตรงกับคุณลักษณะของการท่องเที่ยวที่ใช้เป็นเครื่องมือในการนาพาผู้คนต่างสังคมได้มาพบปะ ติดต่อกัน เจรจากัน จนนำไปสู่การเกิดสันติภาพ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา วัดพระธาตุตอดอยคำ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยสรุปเป็นองค์ความรู้การวิจัย ดังในภาพที่ 1

แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุตอดอยคำ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑. การเสริมสร้างและประชาสัมพันธ์สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว โดยหลักพละ ๔, สัปปายะ ๗

- การใช้ปัญญาในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ได้แก่ จัดทำป้ายนิทรรศการ/ อินโฟกราฟิก/ วิดีทัศน์/ ภาพยนตร์สั้น/ แอปพลิเคชันนำเที่ยวเสมือนจริง (VR/AR)/ ป้าย QR Code / ป้ายบอกเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ และประสบการณ์ของผู้ที่มาขอพร/ จัดมุมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เครื่องราง ป้ายแนะนำวิธีการบูชาที่ถูกต้อง
- การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม เช่น การปรับปรุงจุดชมวิว/ ติดตั้งป้ายธรรมะ/ เผยแพร่เรื่องราวและคำสอนของพระครูบาคำล้ำ ส่วไร/ จัดกิจกรรมสันทนาการ/ การสืบชาติา สะเดาะเคราะห์

๒. การพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยหลักปฏิสนธิ์ ๒

- ป้ายบอกทางและแผนผัง การติดตั้งป้ายที่โดดเด่นและชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- การประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์ Facebook/ Instagram/ TikTok/ เว็บไซต์ และช่องทางอื่น ๆ ของวัด
- การประชาสัมพันธ์และการตลาด จัดทำโปรแกรมทัวร์ที่เชื่อมโยงวัดกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด
- ส่งเสริมทักษะด้านภาษา ให้พระภิกษุสามเณร และมัคคุเทศก์ชุมชน มีทักษะภาษาอังกฤษเบื้องต้น
- การเตรียมบุคลากรในการต้อนรับ ให้มีทักษะในการต้อนรับด้วยไมตรีจิต และการให้ข้อมูลที่ชัดเจน

๓. การยกระดับศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยหลักสัปปายะ ๗ และพละ ๔

- ความพร้อมด้านกายภาพ ได้แก่ ห้องน้ำสะอาด/ ทางเดินปลอดภัย/ เรือนรับรอง/ ร้านค้า/ Wi-Fi/ จุดชมวิว และการจัดการพื้นที่จัดรูปอย่างเหมาะสม
- การใช้ทรัพยากรที่ได้จากการทำบุญ ได้แก่ การจัดการขยะ/ การลดฝุ่นควัน/ และการจัดระบบจอดรถ/ รวมถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

๔. การส่งเสริมกิจกรรมใหม่ และการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ โดยหลักสาราณียธรรม ๖ และพละ ๔

- เสริมสร้างกิจกรรมเชื่อมโยงวัดและชุมชน ได้แก่ เปิดการเรียนการพระปริยัติธรรม/ การปฏิบัติธรรม/ ศูนย์การเรียนรู้ นอกห้องเรียน/ สร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติดรอบวัด
- กิจกรรมและประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ สนับสนุนและประชาสัมพันธ์กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น/ พัฒนาและสร้างกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว
- การส่งเสริมความร่วมมือ ได้แก่ จัดประชุมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำ/ เปิดโอกาสให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมจิตอาสา เช่น การพัฒนาวัด/ Big Cleaning Day/ การปลูกต้นไม้

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย มีอธิบายดังนี้

1. การเสริมสร้างและประชาสัมพันธ์สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว บูรณาการด้วยหลักธรรมพละ 4 และสัปปายะ 7 ได้แก่ การพัฒนาสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวโดยใช้ปัญญาสร้างสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย และเข้าถึงง่าย เช่น ป้ายนิทรรศการ อินโฟกราฟิก วิดีโอแนะนำสถานที่ ภาพยนตร์สั้น และเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) การจัดทำ ป้าย QR Code ตามจุดสำคัญต่างๆ ป้ายสำหรับให้ความรู้เกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์

ประสบการณ์ของผู้มาขอพร หรือจัดมุมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางของขลัง พร้อมป้ายวิธีการบูชาอย่างถูกต้อง และการปรับปรุงบรรยากาศของวัด เช่น จุดชมวิว ป้ายธรรมะ การเผยแพร่คำสอนของพระครูบาทำหล้า ส่วโร และการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านจิตวิญญาณ ช่วยให้วัดกลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ และปฏิบัติธรรม และมีการจัดกิจกรรมที่ดึงดูดใจ เช่น สืบชะตา สะเดาะเคราะห์ หรือสันทนาธรรม ช่วยตอบสนองความต้องการของผู้แสวงหาทางจิตวิญญาณ

2. การพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว บูรณาการด้วยหลักธรรม ปฏิสันถาร 2 ได้แก่ การเดินทางเข้าถึงง่าย สะดวกสบาย การต้อนรับด้วยไมตรีจิตและข้อมูลที่ชัดเจน เช่น ป้ายบอกทางและแผนผังทั้งภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเส้นทางและประวัติศาสตร์ของวัดได้ง่ายขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ผ่าน สื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram, TikTok เว็บไซต์วัด เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ รวมทั้งเป็นการเชื่อมโยงวัดเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยจัดโปรแกรมทัวร์เชิงวัฒนธรรมระดับจังหวัด/ การอบรมพระภิกษุสามเณร และมีคฤศก์ชุมชน ให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐานได้ ซึ่งจะเพิ่มศักยภาพในการต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

3. การยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวก และการจัดการสิ่งแวดล้อม บูรณาการด้วยหลักธรรม สปปายะ 7 และ พละ 4 ได้แก่ การจัดการพื้นที่วัดให้เหมาะสมกับการรองรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสะดวก สะอาด และความปลอดภัย เช่น ห้องน้ำสะอาด ทางเดินปลอดภัย จุดชมวิว และบริการ Wi-Fi การวางระบบจัดการจุดรูปและควัน ให้เหมาะสม เพื่อลดมลภาวะทางอากาศ และไม่รบกวนบรรยากาศแห่งการปฏิบัติธรรม/ การใช้ทรัพยากรจากเงินทำบุญอย่างมีระบบ เช่น นำมาใช้พัฒนาเรื่องการจัดการขยะ, ระบบจอดรถ และลดปัญหาฝุ่นควัน เป็นการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน รวมทั้งการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

4. การส่งเสริมกิจกรรมใหม่ และสร้างความร่วมมือกับชุมชน บูรณาการหลักธรรมสราณียธรรม 6 และพละ 4 ได้แก่ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเรียนพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรม และการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาตรอบวัด การจัดกิจกรรมและประเพณีท้องถิ่น เช่น งานบุญประจำปีหรือเทศกาลวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทยและต่างชาติ/ การสร้างความร่วมมือกับชุมชน เช่น การจัดประชุมร่วมกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐและ เอกชนในท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งจะช่วยเพิ่มความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของพื้นที่ และสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

วัดพระธาตุตอดยคำควรทำการจัดเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อทำแบบสำรวจความพึงพอใจ หรือเก็บข้อมูลความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาปรับปรุงการบริการ และพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้นไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยววัดพระธาตุตอดยคำ รวมถึงโอกาสในการสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงชุมชนที่ยั่งยืน

2.2 ควรศึกษาแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเจาะลึกหาแนวทางและมาตรการป้องกันรับมือกับไฟป่า และดินโคลนถล่มอย่างละเอียด โดยผู้เชี่ยวชาญด้านธรณีวิทยา หรือผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรณีย์ ธนอมกุล. (2547). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กรมการศาสนา. (2557). แนวทางการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.
- นภาพร หงษ์ทอง และคณะ. (2560). 9 พระธาตุ 9 อำเภอ: จากตำนานสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นาคฤทธิ์. (2545). พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับฉะแสง. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- ปิ่นอุทัย คงทอง และคณะ. (2561). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5(2), 254-250.
- พระครูสุจิตต์เจติยานุกการ (สุทธาจาโร/เดชสอน). (2559). วิเคราะห์จริยธรรมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ). (2560). การศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส. ในจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1**
**GUIDELINES FOR HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN DIGITAL AGE BASED ON
KALYĀṆAMITTA DHAMMA PRINCIPLES FOR SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE UTHAITHANI PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1**

¹ละอองดาว กิตติศิริโชติ Laongdaw kittisirichot ²พระมหาอุดร อุตตโร PhramahaUdorn Uttaro
³ดิเรก ดั่งลอย Direk Duangloy
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: laongdaoounhapipatpong@gmail.com

Article Received: November 04, 2025. Revised: December 27, 2025. Accepted: December 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 154 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.962 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (1) สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา (2) ตั้งคณะกรรมการในการกำหนดคุณสมบัติโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประชาสัมพันธ์ในการรับสมัคร (3) มีเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงาน (4) นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการบริหารจัดการให้กับบุคลากร และ 3) การนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้านสำคัญ ประกอบด้วย (1) การวางแผนอัตรากำลัง เน้นการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามาช่วยในการจัดการ การใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์สถิติเพื่อวางแผนกำลังคนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการในอนาคต ผู้บริหารต้องร่วมกับคณะกรรมการจัดทำนโยบาย และเปิดประชุมรับฟังความคิดเห็นเพื่อพัฒนาแผนงานให้ทันยุคสมัย (2) การบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากร เน้นการจัดคนให้ตรงกับงานและเป้าหมายองค์กร การนำเทคโนโลยีมาช่วยวิเคราะห์เพื่อจัดสรรตำแหน่งให้เหมาะสม การติดตามข้อมูลบุคลากรอย่างใกล้ชิด และเปิดโอกาสให้มี

การรับฟังความคิดเห็นในกระบวนการจัดบุคลากร (3) การพัฒนาบุคลากร เน้นการพัฒนาที่มีเป้าหมายชัดเจน และวัดผลได้ สนับสนุนการอบรมสัมมนาการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัย สนับสนุนการทำงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการให้ความดีความชอบ เพื่อสร้างแรงจูงใจ (4) การธำรงรักษาบุคลากร เน้นการดูแลทั้งด้านการทำงานและจิตใจตามหลักกัลยาณมิตร สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาทางใจ และมีการนิเทศกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (5) การประเมินผล การปฏิบัติงาน เน้นความยุติธรรมและความทันสมัย ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวมข้อมูลและประเมินผล เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและแม่นยำ มีเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ชัดเจน สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ รวมถึงการแจ้งผลการประเมินพร้อมคำแนะนำ และนำข้อเสนอแนะของบุคลากรไปปรับปรุงแก้ไข

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, ยุคดิจิทัล, หลักกัลยาณมิตรธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research articles aimed to: 1) study the state of personnel management in the digital age among school administrators, 2) study the guidelines for developing personnel management in the digital age based on Kalyāṇamitta-dhamma principles among school administrators, and 3) propose guidelines for personnel management in the digital age based on the principles of Kalyāṇamitta-dhamma among school administrators under the Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 1. This was a mixed-methods research. Quantitative research collected data from a sample group of 154 school administrators. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.962. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative research involved interviewing 9 key informants using a structured interview guide, and the data were analyzed using content analysis.

The research results found that: 1) State of Personnel Management: The overall state of personnel management in the digital age among school administrators was rated at a high level. 2) Guidelines for developing personnel management in the digital age based on the principles of Kalyāṇamitta-dhamma among school administrators: (1) Schools should prepare personnel management manuals that are consistent with the needs of the school; (2) Establish a committee to determine qualifications by using digital technology to publicize recruitment; (3) Have performance evaluation criteria that are conducive to work; (4) Use technology to support management for personnel. 3) The presentation of guidelines, divided into 5 important areas: (1) Workforce planning, emphasizing the use of digital technology to help manage, using technology to analyze statistics to plan manpower to be consistent with future goals and needs. Administrators must work together with the committee to develop policies and hold meetings to listen to opinions in order to develop plans that are up-to-date. (2) Personnel recruitment and organization, emphasizing the placement of people in the right

jobs and organizational goals, using technology to help analyze and allocate positions appropriately, closely monitoring personnel data, and providing opportunities for listening to opinions in the personnel organization process. (3) Personnel development, emphasizing development with clear and measurable goals. Supporting training seminars on research to improve the quality of education and providing modern equipment to support work, promoting teamwork, providing opportunities for exchanging knowledge and giving merit to create motivation. (4) Maintaining personnel, focusing on caring for both work and mental health according to the principle of goodwill, supporting budget, materials, equipment and facilities for work, providing advice, helping to solve mental problems and having continuous supervision and monitoring to improve teaching and learning. (5) Performance evaluation, focusing on fairness and modernity, using digital technology to collect data and evaluate results to be quick and accurate, having clear indicators that are consistent with roles and responsibilities, including notifying the evaluation results with recommendations and taking the suggestions of personnel to improve and correct.

Keywords: Human Resource Management, Digital Age, The Kalyānamitta Dhamma Principles, School Administrators

บทนำ

ปัจจุบันมีความพยายามเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้ากับหลักการหรือทฤษฎีต่างๆ ของโลก สมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนากับเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น การบริหารการศึกษาก็เช่นกัน มีงานวิจัยของคนไทยมากมายที่พยายามเชื่อมโยงหลักพุทธธรรม ที่สอดคล้องกับการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาทุกระดับพระพุทธรูปได้แสดงธรรมหรือคำสอนเป็นจำนวนมาก เพื่อให้เหมาะสมกับอุปนิสัยของ บุคคล บางคนแสดงเพียงหัวข้อธรรมก็สามารถเข้าใจได้ บางคนต้องอธิบายหลายหัวข้อธรรมบางคน ต้องเคี้ยวเคี้ยวให้หนักถึงเข้าใจ แต่ก็มีบางคนที่มีแม้จะสั่งสอนอบรมหรือเคี้ยวเคี้ยวหนักเพียงใดก็ไม่สามารถเข้าใจในหลักพุทธธรรมได้ พระธรรมที่พระพุทธรูปนำมาเสนอแก่พุทธบริษัทยังมีจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งพระพุทธรูปเจ้าได้ตรัสรู้ การบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารที่มีความครอบคลุมถึงหลักการ ครองตน ครองคนและหลักการครองงาน เพื่อแสดงหลักการบริหารตามหลักพุทธธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552)

ศักยภาพของผู้ผู้นำในการที่ผู้นำนั้นใช้ความรู้ความสามารถ สติปัญญา หรือ อำนาจ อิทธิพลต่างๆ ของผู้นำ ในการจูงใจ โน้มน้าวจิตใจผู้อื่นหรือชักพาผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมของกลุ่มเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ในสภาพ สังคมปัจจุบัน นิยมผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ มีความอัจฉริยะ เพราะผู้นำที่มีศักยภาพในตนเองนั้น ผู้นำคือบุคคลที่มีลักษณะพิเศษกว่าคนอื่น ประกอบด้วยลักษณะที่มองเห็นได้และต้องใช้เวลาลึกลงไปจึงจะเห็นลักษณะผู้นำ ดังนั้น คุณลักษณะที่ผู้นำควรมี อันได้แก่ ภูมิฐาน ความสง่างามแผ่ ความสะอาดหมดจด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความพอเหมาะพอดีของรูปร่าง เครื่องแต่งกาย ท่วงที กิริยาท่าทางวาจา ความเป็นผู้ภูมิฐานนั้น แสดงถึง

บุคลิกลักษณะแห่งการเป็นหัวหน้าหรือผู้นำ ทำให้คนทั้งหลายมีความพึงใจยำเกรงและมีความเชื่อถือศรัทธา ภูมิวุฒิ หมายถึง ความเป็นผู้มีความรู้ในการปฏิบัติงาน คือมีความรู้เฉพาะวิชาการในหน้าที่โดยตรงอย่างแตกฉาน และภูมิธรรม หมายถึง ผู้นำ ผู้บังคับบัญชา แม้มีภูมิฐาน ภูมิวุฒิ ที่สูงส่งเพียงใด ถ้าประพฤติตนผิด ไร้วินัย ขาดศีลธรรม จริยธรรมแล้ว ความรู้หรือวิชาการที่มีก็ไร้ประโยชน์ เพราะผู้นำที่มีภูมิธรรมต่ำมักจะใช้ตำแหน่งหน้าที่ เพื่อประโยชน์ตนและพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม นำมาซึ่งความแตกแยก เสื่อมทรามของหน่วยงาน ส่วนผู้นำที่มีภูมิธรรม มีคุณลักษณะ ซื่อสัตย์ มั่นคง ยุติธรรม มีวินัย เป็นผู้ปรารถนาที่จะทำดีรับฟังความคิดเห็นและสำคัญที่สุด คือสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้พัฒนาสมรรถนะในหน้าที่การงาน (ภาวธรราสัทธา, 2543) การบริหารโรงเรียนนับว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่รับเอานโยบายระดับสูงไปปฏิบัติให้เกิดผล ภารกิจหลักของโรงเรียนคือการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การบริหารมีความสำคัญเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะที่ผู้บริหารเป็นผู้นำของบุคลากรในโรงเรียนมีอำนาจและหน้าที่ในการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนตลอดจนทำการควบคุมการจัดการศึกษาในโรงเรียนพฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกมาในการบริหารโรงเรียนจะมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของครูอาจารย์และบุคลากรในโรงเรียนโดยตรง (อุทัย บุญประเสริฐ, 2532)

การวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการพยากรณ์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ขององค์การในอนาคตเพื่อการใช้ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในแง่ปริมาณและคุณภาพ โดยสอดคล้องกับวิสัยทัศน์พันธกิจขององค์การในส่วนการบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานที่จะก่อปัญหาตามมาอีกมากมาย นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียวแต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544)

บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางด้านทรัพยากรมนุษย์ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดความต้องการทรัพยากรมนุษย์ เริ่มสรรหาทรัพยากรมนุษย์เข้ามาจนกระทั่งทรัพยากรมนุษย์ ออกจากองค์การไปจึงมีความครอบคลุมถึงกระบวนการ คือ กิจกรรมหลักทางการจัดทรัพยากรมนุษย์ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหา การคัดเลือก การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม และพัฒนา การบรรจุแต่งตั้ง การประเมินผลการปฏิบัติงาน การบริหารค่าตอบแทน การสื่อสาร และการให้คำปรึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายจัดการกับสหภาพแรงงาน และการควบคุม โดยมีขอบเขตสำคัญในกระบวนการวางแผนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีกิจกรรมหลักที่สำคัญประกอบด้วย 1) การดึงดูดเอากำลังแรงงานที่มีคุณภาพเข้ามาทำงาน เช่น การสรรหา การคัดเลือก และการบรรจุคนเข้าทำงาน เป็นต้น 2) การพัฒนากำลังงานให้มีคุณภาพ เช่น การปฐมนิเทศ การอบรมพัฒนา และการวางแผนอาชีพ เป็นต้น 3) การบำรุงรักษากำลังงานที่มีคุณภาพ เช่น การจัดการเกี่ยวกับการรักษาพนักงานให้อยู่กับองค์กร การเข้าออกของพนักงาน การให้ความก้าวหน้า การประเมินผลงาน ค่าตอบแทน และสวัสดิการต่างๆ การจัดการแรงงานสัมพันธ์จนกระทั่งการจัดการกับพนักงานเมื่อออกจากงาน 4) การใช้พนักงานที่มีคุณภาพให้เหมาะสมกับงานที่ทำงานภายในองค์กร เช่น การโยกย้ายเพื่อความเหมาะสม เป็นต้น (กฤตินี กุลเพ็ง, 2556)

สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้วิเคราะห์สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา มีข้อเสนอแนะสภาพและปัญหาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า 1) ด้านปัญหาการกำหนดอัตรา และสรรหาบุคคล 2) ด้านการบรรจุแต่งตั้งจัดบุคลากร เข้าปฏิบัติงาน 3) การพัฒนาบุคลากร 4) ด้านการธำรงรักษาบุคลากร การย้ายบุคลากรบ่อย และ 5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และให้บุคลากรพ้นจากการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการบริหารงาน ที่ยังมีระบบอุปถัมภ์ และผู้บริหารไม่กล้าตัดสินใจในการกระทำผิดของบุคลากร (จิตติยา ปทุมราชภักดิ์ และ จินฉัตร ปะโคทั้ง, 2557) และผู้บริหารการศึกษายังขาดความเข้าใจในการใช้หลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ขาดความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือให้การแนะนำในระหว่างการทำงานร่วมกัน ขาดความ กระตือรือร้นที่จะทำงานให้องค์กร การศึกษายังมีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความเป็นกลางเลือกปฏิบัติเฉพาะบุคคล ขาดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในองค์กร อีกทั้งยังขาดความเป็นผู้นำที่จะนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จและยังขาดความสามัคคีให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน และยังไม่ช่วยส่งเสริมในด้านการบริหารสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงครูยังขาดการพัฒนาการทำงานของครูผู้สอนทำให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นขาดคุณภาพด้วย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1, 2566)

จากเหตุและผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานโรงเรียนที่เป็นบทบาทที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อส่งผลในการช่วยพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนให้คิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นมีความเป็นกัลยาณมิตรธรรมที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลแก่สถานศึกษาสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสานวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และข้าราชการครูทั้งหมด ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 และได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และข้าราชการครูทั้งหมด จำนวน 513 คน โดยได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 154 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแนวทางการบริหารบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จากเครือข่าย อินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์ 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.962 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นใน 5 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3.2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระมก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน รองลงมาด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการธำรงรักษาบุคลากร ด้านการบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ในภาพรวม

สภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	4.22	0.66	มาก	2
2. ด้านการบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน	4.17	0.69	มาก	4
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.13	0.73	มาก	5
4. ด้านการธำรงรักษาบุคลากร	4.19	0.73	มาก	3
5. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.24	0.66	มาก	1
ภาพรวม	4.17	0.66	มาก	

2. การพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

2.1 การวางแผนอัตรากำลัง ได้แก่ 1) ผู้บริหารวางแผนกำลังคนตามความต้องการในยุคดิจิทัล
บุคคลในการศึกษา 2) ผู้บริหารใช้ข้อมูลดิจิทัลในการวิเคราะห์ตำแหน่งงานและหน้าที่ที่จำเป็น 3) ผู้บริหาร
วางแผนกำลังคนที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร 4) ผู้บริหารใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการวางแผนกำลังคนและ
จัดสรรงานอย่างเหมาะสม 5) ผู้บริหารวางแผนพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต 6)
ผู้บริหารใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยในการวางแผนการจัดสรรกำลังคน 7) ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใน
การติดตามข้อมูลเกี่ยวกับกำลังคน 8) ผู้บริหารร่วมมือกับคณะกรรมการวิชาการจัดทำนโยบายและแผนงาน
วิชาการ 9) ผู้บริหารจัดประชุมหารือกับครูและบุคลากรเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการวางแผนกำลังคน

2.2 การบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน ได้แก่ 1) ผู้บริหารให้ความสำคัญใน
การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานทำวิจัยดีเด่นได้
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครูทั้งในและนอกโรงเรียน 3) ผู้บริหารมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ
ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างชัดเจน 4) ผู้บริหารพิจารณาให้ความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษแก่ครู
ที่มีผลการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาดีเด่น 5) ผู้บริหารมีการส่งเสริมความรู้ด้านการวิจัยแก่ครู จัดวิทยากร การ
อบรม สัมมนา ประชุมเชิง ปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ 6) ผู้บริหารจัดหาอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
เพื่อส่งเสริมการทำวิจัย 7) ผู้บริหารจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาใน
สถานศึกษา 8) ผู้บริหารนำผลการรายงานการดำเนินงานวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา 9)
ผู้บริหารสนับสนุนการทำงานเป็นทีมและการสร้างความร่วมมือระหว่างบุคลากร

2.3 การพัฒนาบุคลากร ได้แก่ 1) ผู้บริหารให้ความสำคัญในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานทำวิจัยดีเด่นได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ
เพื่อนครูทั้งในและนอกโรงเรียน 3) ผู้บริหารมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา
อย่างชัดเจน 4) ผู้บริหารพิจารณาให้ความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษแก่ครูที่มีผลการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา
ดีเด่น 5) ผู้บริหารมีการส่งเสริมความรู้ด้านการวิจัยแก่ครู จัดวิทยากร การอบรม สัมมนา ประชุมเชิง
ปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ 6) ผู้บริหารจัดหาอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อส่งเสริมการทำวิจัย 7)
ผู้บริหารจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา 8) ผู้บริหารนำผลการ
รายงานการดำเนินงานวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา 9) ผู้บริหารสนับสนุนการทำงานเป็นทีม
และการสร้างความร่วมมือระหว่างบุคลากร

2.4. การธำรงรักษาบุคลากร ได้แก่ 1) ผู้บริหารมีการจัดทำเอกสารให้ครูในเรืองการ
นิเทศการสอน 2) ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม นิเทศการสอนภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 3) ผู้บริหารมี
การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่ผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศ 4) ผู้บริหารมีการจัดทำ
สรุปรายงานผลการนิเทศการสอนภายในสถานศึกษาประจำทุกภาคการศึกษา 5) ผู้บริหารเื้อื้ออำนวยความสะดวก
ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ 6) ผู้บริหารมีการนำผลการนิเทศไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียน
การสอนของครู 7) ผู้บริหารมีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่ผู้นิเทศและผู้รับการ
นิเทศ 8) ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการนิเทศการสอนภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ของตนเอง 9) ผู้บริหารให้การสนับสนุนด้านจิตใจและการแก้ไขปัญหาของบุคลากรในเวลาที่เหมาะสม

2.5 การประเมินผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1) ผู้บริหารกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของบุคลากร 2) ผู้บริหารมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ชัดเจนและโปร่งใส 3) ผู้บริหารใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวมข้อมูลและประเมินผลการทำงานของบุคลากร 4) ผู้บริหารสนับสนุนการใช้ระบบออนไลน์ในการบันทึกและประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน 6) ผู้บริหารจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 7) ผู้บริหารแจ้งผลการประเมินให้บุคลากรทราบพร้อมคำแนะนำในการพัฒนา 8) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากบุคลากรในกระบวนการประเมิน 9) ผู้บริหารมีการติดตามผลการพัฒนาหลังการประเมินผลการปฏิบัติงาน

3. การนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

3.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นฐานในการตัดสินใจ นำข้อมูลเชิงสถิติและเทคโนโลยีมาวิเคราะห์ความต้องการกำลังคนให้สอดคล้องกับเป้าหมายองค์กรและทิศทางในอนาคต ใช้เทคโนโลยีในการติดตามและจัดสรรงาน และเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นจากครูและคณะกรรมการวิชาการในการวางแผนร่วมกัน

3.2 ด้านการบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสนับสนุนการทำงานเป็นทีมที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิจัยและพิจารณาความดีความชอบพิเศษแก่ผู้มีผลงานวิจัยดีเด่น และจัดหาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการทำงาน

3.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูผ่านกระบวนการวิจัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการวิจัย เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัยทั้งภายในและภายนอก และนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

3.4 ด้านการธำรงรักษามูลค่าบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้กลไกการนิเทศและการสร้างขวัญกำลังใจ ในการดูแลบุคลากร มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการสอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ สนับสนุนงบประมาณ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และสร้างขวัญกำลังใจแก่ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ให้การสนับสนุนด้านจิตใจ และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของบุคลากรในยามจำเป็น

3.5 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นความ โปร่งใส ยุติธรรม และใช้ระบบดิจิทัล กำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ นำเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบออนไลน์มาใช้ในการบันทึกและประเมินผล มีการแจ้งผลพร้อมคำแนะนำเพื่อการพัฒนา และเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 พบว่า ผู้บริหารและครูมีความเห็นต่อสภาพแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ในระดับมาก เนื่องจากการประเมินผลการปฏิบัติงานการวางแผน อัตราค่าจ้าง การดำรงรักษาบุคลากร การบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน และการพัฒนาบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบุรณ์ ธรรมลังกา (2541) ที่พบว่า การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนเอกชนใน จังหวัดเชียงรายในด้านโครงสร้างการบริหารงานบุคลากร ได้จัดทำแผนภูมิโครงสร้าง และนำเสนอหรือปิด ประกาศไว้ปรากฏชัดเจนมีการวางแผน กรอบอัตราค่าจ้างไว้ล่วงหน้า กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรใน โรงเรียนได้อย่างเหมาะสม ได้จัดทำและจัดเก็บทะเบียนประวัติบุคลากร ส่วนในด้านการสรรหาบุคลากรได้มีการ แต่งตั้ง คณะกรรมการร่วมกับการ พัฒนาบุคลากรได้มีการอบรมระยะสั้นเป็นประจำทุกปี ให้ครูมีส่วนร่วม ในการวางแผนพัฒนาบุคลากร ส่วนด้านการดำรงรักษาบุคลากรได้จัดสวัสดิการให้เพียงพอกับความต้องการ ของบุคลากรได้พิจารณาความดี ความชอบในการเลื่อนขั้นเงินเดือนให้ แก่บุคลากรอย่างยุติธรรม และได้สร้าง สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อ การทำงานสำหรับด้านการให้พ้นจากงานได้ดำเนินการโดยแจ้งเหตุแห่งการพ้น จากงานให้ทราบล่วงหน้า และได้จัดสวัสดิการด้านต่างๆ ให้แก่บุคลากรที่พ้นจากงานอย่างเหมาะสม ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมพร ใจคำปัน (2546) ที่พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารบุคคล ในเรื่องการวางแผนใช้บุคลากรได้ประโยชน์สูงสุด การใช้แผนปฏิบัติงานควบคู่กับการทำงาน การมีคำสั่งแต่งตั้งให้บุคลากรเข้าปฏิบัติได้อย่างชัดเจน การประชุมชี้แจงแก่บุคลากรก่อนเริ่มปฏิบัติงาน การ ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองได้อย่างอิสระ การพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรม และการเปิด โอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง ส่วนปัญหาที่พบ คือ บุคลากรไม่ เพียงพอ จัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานไม่ตรงกับความรู้ ความสามารถ ขาดงบประมาณสนับสนุน การพัฒนา บุคลากร และขาดการวางแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพรัตน์ แนวสุข (2548) ที่พบว่า การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาราย ด้านพบว่า ด้านการวางแผนอัตราค่าจ้าง และการกำหนดตำแหน่ง และด้านเสริมสร้างประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานอยู่ใน ระดับมาก ส่วนด้านการสรรหา ด้านการรักษาวินัย และด้านการลาออกจากราชการอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างกลุ่ม พบว่าไม่ แตกต่างกัน ในขณะที่ด้านการวางแผนอัตราค่าจ้าง และการกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหา ด้านการรักษาวินัย และด้านการลาออก มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากรคือควร มุ่งเน้น การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ และจัดประชุมสัมมนาเพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความรู้ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานบุคคลของโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมุณทา สาธุกานนท์ (2558) ที่พบว่า การบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร คือ ด้าน การวางแผนกำลังคน ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของ บุคลากรทางการศึกษา

2. ผลการศึกษาการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 เป็นแนวทางการ พัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (1) สถานศึกษา ควรจัดทำคู่มือการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา (2) ตั้งคณะกรรมการในการ กำหนดคุณสมบัติโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประชาสัมพันธ์ในการรับสมัคร (3) มีเกณฑ์การประเมินการ ปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงาน (4) นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการบริหารจัดการให้กับบุคลากร ผลการวิจัย ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ต้องเริ่มจาก การประเมินผลการปฏิบัติงาน การวางแผนอัตรากำลัง การดำรงรักษาบุคลากร การบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน และการพัฒนาบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลรัตน์ พงกษากิริมย์ (2548) ที่พบว่า หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกัลยาณมิตร คือ การคบมิตรแท้ มิตรเทียม การคบบัณฑิต กัลยาณมิตรธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรจันทร์ สุทธิเมตติโก (2552) ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารบุคคล ควรมีการวางแผนอัตรากำลังที่เหมาะสมกับตำแหน่ง เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการสรรหาบุคคล มีการส่งเสริมขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่หลากหลาย มีการส่งเสริมด้านการฝึกอบรมสัมมนาทางวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติธรรม มีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามระบบคุณธรรม เปียนปฏิบัติ และในการพิจารณาให้พ้นจากงานนั้นให้พิจารณาถึง ระเบียบขอสถานศึกษาเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของเทอดชาติ ชัยพงษ์ (2553) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบ ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานบุคคล การวางแผน อัตรากำลัง และกำหนด ตำแหน่งการสรรหา และบรรจุแต่งตั้ง การบำเหน็จความชอบ และทะเบียนประวัติการพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การวินัย และนิติการและการวิจัยการบริหารงานบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยนันท์ นิลพัฒน์ (2555) ที่พบว่า องค์ประกอบจริยธรรมในการบริหารงานบุคคลของคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการดำรงตน 2) หลักความเป็นธรรม 3) หลักกัลยาณมิตร 4) หลักความรับผิดชอบ 5) หลักการรักษาระเบียบวินัย และ 6) หลักความเสมอภาค

3. ผลการนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 เป็นการนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 5 ด้านสำคัญ ประกอบด้วย (1) การวางแผนอัตรากำลัง เน้นการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามาช่วยในการจัดการ การใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์สถิติเพื่อวางแผนกำลังคนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการในอนาคต ผู้บริหารต้องร่วมกับคณะกรรมการจัดทำนโยบาย และเปิดประชุมรับฟังความคิดเห็นเพื่อพัฒนาแผนงานให้ทันสมัย (2) การบรรจุแต่งตั้งและการจัดบุคลากร เน้นการจัดคนให้ตรงกับงานและเป้าหมายองค์กร การนำเทคโนโลยีมาช่วยวิเคราะห์เพื่อจัดสรรตำแหน่งให้เหมาะสม การติดตามข้อมูลบุคลากรอย่างใกล้ชิด และเปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นในกระบวนการจัดบุคลากร (3) การพัฒนาบุคลากร เน้นการพัฒนาที่มีเป้าหมายชัดเจนและวัดผลได้ สนับสนุนการอบรมสัมมนาการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัย สนับสนุนการทำงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการให้ความดีความชอบเพื่อสร้างแรงจูงใจ (4) การดำรงรักษาบุคลากร เน้นการดูแลทั้งด้านการทำงานและจิตใจตามหลักกัลยาณมิตร สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาทางใจ และมีการนิเทศกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน เน้นความยุติธรรมและความทันสมัย ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวมข้อมูลและประเมินผลเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและแม่นยำ มีเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ชัดเจน สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ รวมถึงการแจ้งผลการประเมินพร้อมคำแนะนำ และนำเสนอแนะของบุคลากรไปปรับปรุงแก้ไข จากผลการวิจัยในเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารวางแผนกำลังคนตามความต้องการในยุคดิจิทัลบุคคลในการศึกษา ผู้บริหารใช้ข้อมูลดิจิทัลในการวิเคราะห์ตำแหน่งงานและหน้าที่ที่จำเป็น ผู้บริหารให้ความสำคัญในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานทำวิจัยดีเด่นได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน

ครูทั้งในและนอกโรงเรียน ผู้บริหารให้ความสำคัญในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูที่มีผลงานทำวิจัยดีเด่นได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครูทั้งในและนอกโรงเรียน ผู้บริหารมีการจัดทำเอกสารให้ความรู้แก่ครูในเรื่องการนิเทศการสอน ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม นิเทศการสอนภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยผลการวิจัยนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blanks (1991) ที่พบว่า การบริหาร บุคคล ของโรงเรียนยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา แต่ยังล่าช้ากว่าการบริหารบุคคลของหน่วยงานอื่นๆ ถึงแม้ว่า บุคลากรที่รับผิดชอบด้านบริหารบุคคลจะมีพื้นฐานความรู้สูงก็ตาม แต่ในด้านวิชาการแล้ว เขา เหล่านั้นก็ยังไม่ พร้อมในด้านการบริหารบุคคล จึงต้องให้บุคคลเหล่านั้นฝึกทักษะความชำนาญ ไม่ว่าจะเป็นด้านการฝึกอบรม ในลักษณะประจำการหรือการศึกษานอกระบบ โรงเรียน การบริหารบุคคลของโรงเรียนจำเป็นต้องกำหนด ความสำคัญก่อนหลังโดยเฉพาะงบประมาณ และการวางตัวทำงาน หรือตำแหน่งของบุคลากร และสอดคล้อง กับงานวิจัยของ Murry (1996) ที่พบว่า คุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพ ได้แก่ การดูแลห่วงใย ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ ส่วนการศึกษาคุณธรรมของผู้บริหาร จะส่งผล สะท้อนออกมา คือ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ความยุติธรรม และความมีประชาธิปไตย ผู้บริหารจะต้อง พิจารณาถึงคุณค่าของจริยธรรมความมีประชาธิปไตย ผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าของจริยธรรม ความเห็น และมติที่ประชุมอันจะเป็นตัวช่วยพัฒนารูปแบบและยุทธวิธีในการเสริมสร้างคุณธรรมให้กับ ผู้บริหารในโรงเรียน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตร ธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ได้แก่ “MCHEP Model”

M หมายถึง Manpower ด้านการวางแผนกำลังคนและกำหนดตำแหน่งในยุคดิจิทัล การจัดทำ คู่มือและแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานบุคคลอย่างชัดเจน การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลตาม ความรู้ ความสามารถให้เหมาะสมกับงาน กระบวนการสำรวจความต้องการเพิ่มหรือลดจำนวน บุคลากร การจัดทำ แผนอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความ ต้องการของสถานศึกษา การ วิเคราะห์ปริมาณงานของบุคลากร

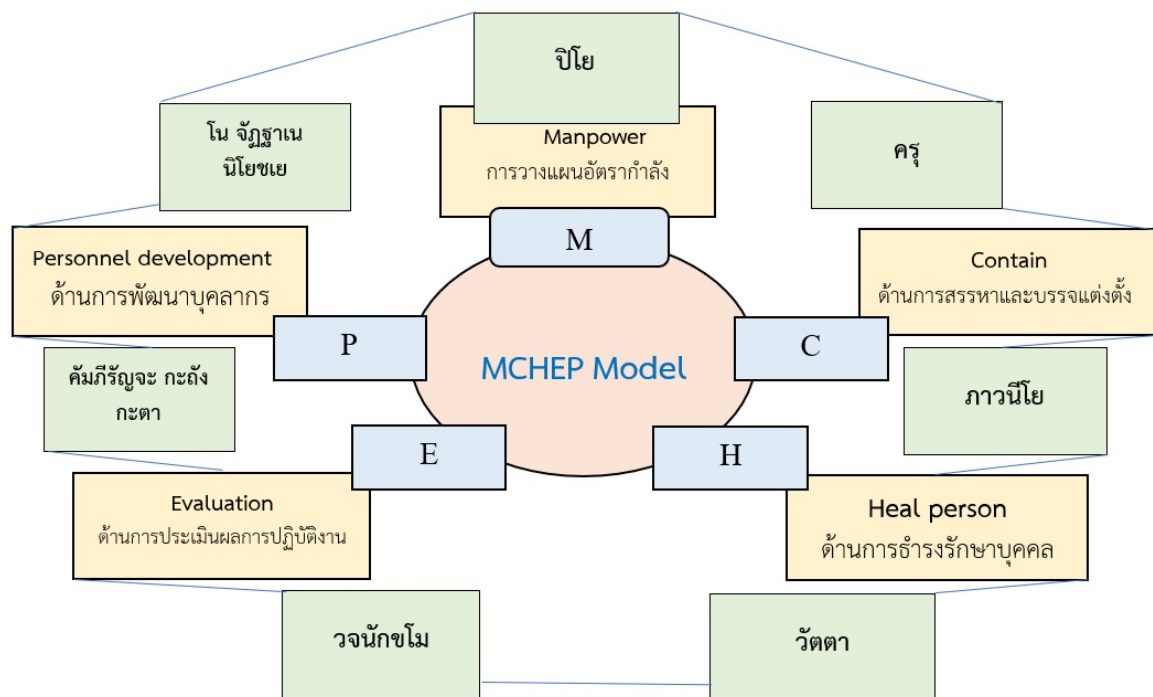
C หมายถึง Contain ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งในยุคดิจิทัล กระบวนการและหลักการต่างๆ ที่เหมาะสม ในการสรรหาบุคคล กำหนดคุณสมบัติในการสรรหาบุคลากร ประชาสัมพันธ์ในการสรรหาบุคลากร การสร้างแรงจูงใจในเรื่องของโอกาสในความก้าวหน้า และกลวิธีในการค้นหาบุคคลที่มี ความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงานเข้ามาร่วมปฏิบัติงาน

H หมายถึง Heal person ด้านการธำรงรักษาบุคคลในยุคดิจิทัล กระบวนการดูแล สนับสนุน บุคลากรที่อยู่ภายในองค์กร เกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานประกอบการพิจารณาความดีความชอบอย่าง ชัดเจน การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานสร้างประสบการณ์ ความรู้ที่ดี เพื่อให้บุคลากร ปฏิบัติงานใน สถานศึกษาด้วยความมั่นใจ และยกย่องชมเชยกรณีที่มีผลงานดีเด่นหรือประสบ ความสำเร็จ

E หมายถึง Evaluation ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล การให้บำเหน็จความชอบ คำชมเชย รางวัล เครื่องหมายเชิดชูเกียรติการประเมินผลงานของบุคลากรอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง ในการ

ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานโดย วิธีการและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีมาตรฐานเดียวกัน เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของ บุคลากรอย่างเป็นธรรมและชัดเจน และเปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวทางการประเมินผลการ ปฏิบัติงาน

P หมายถึง Personnel development ด้านการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัล การจัดกิจกรรม ศึกษาในงานในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน กิจกรรมส่งเสริมความรู้ความสามารถ ให้แก่ บุคลากรในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง การจัดให้บุคลากรเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา การ ปฏิบัติการ ด้านวิชาการ และการสร้างผลงานด้านต่าง ๆ กระบวนการปรับปรุงเจตคติที่ไม่ดีให้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา และกระบวนการ เพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาสรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย “MCHEP Model”

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดหาทรัพยากรบุคคลให้เพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน
 - 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกลวิธีในการค้นหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงานเข้าร่วมปฏิบัติงาน
 - 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเป็นธรรม
 - 1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประเมินค่าผลการปฏิบัติงานของบุคคลโดยใช้วิธีการสังเกต จดบันทึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

- 1.5 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการส่งเสริมเจตคติที่ดีให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา
 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1
 - 2.2 ควรศึกษาวิธีพัฒนาการบริหารงบประมาณในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1
 - 2.3 ควรศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานทั่วไปในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1
-

เอกสารอ้างอิง

- กฤติน กุลเพ็ง. (2556). การวางแผนและการวิเคราะห์อัตราากำลังเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- ชัยนนท์ นิลพัฒน์. (2555). จริยธรรมในการบริหารงานบุคคลของคณะอนุกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตติยา ปทุมราษฎร์ และจิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2557). สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, 9(1), 1-18.
- เทอดชาติ ชัยพงษ์. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นวทัศน์ แนวสุข. (2548). การบริหารงานบุคคลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2552). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2552). พุทธธรรมฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- พระมหานรินทร์ สุทธิเมตติโก. (2552). การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกอกน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. (2543). ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วีไลรัตน์ พงกษาภิรมย์. (2548). ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ประเมินภายนอกตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบุรณ์ ธรรมลังกา. (2541). การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนเอกชนในจังหวัด. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สมพร ใจคำปัน. (2546). การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอสตอด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1. (2566). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. แหล่งที่มา <https://www.utt1.go.th/history> สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2566.
- สุนทนา สารุภานนท์. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2532). การวางแผนทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Blank, E.B. (1991). A Model Job Description for Personnel Administrator position in North Carolina Public School System. North Carolina: The University of North Carolina at Greensboro.
- Murry Joseph H. JR. (1996). A Study of the Morai Aspect of Leadership in an Urban. New Orleans Louisiana: University of New Orleans.

**แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท**
**GUIDELINES FOR ACADEMIC MANAGEMENT IN THE 21ST CENTURY ACCORDING
TO THE IDDHIPĀDA 4 PRINCIPLES DHAMMASOF THE EDUCATIONALINSTITUTE
ADMINISTRATORS UNDER CHAINAT PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE**

¹กัลยรัตน์ มั่นคง Kanyarat Mankhong ²พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ Phrakhrusrisuthamniwit
³พระมหาอุดร อุตโตโร PhramahaUdorn Uttaro
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: mao88kanyarat2@gmail.com

Article Received: November 03, 2025. Revised: December 2, 2025. Accepted: December 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 302 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระบามากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ และ 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามุ่งเน้นการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 และบริบทของชุมชน โดยบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่นและมีระบบนิเทศติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมให้ครูจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ (3) ด้านการวัดและประเมินผล พัฒนาระบบสารสนเทศและส่งเสริมการสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการติดตามและประเมินผลการบริหารงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ (4) ด้านสื่อ วัตกรรมการเรียนการสอน สนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อที่ทันสมัย อำนวยความสะดวกด้านงบประมาณ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาวัสดุ วัสดุ และ (5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ดำเนินการนิเทศอย่างสร้างสรรค์ เน้นการสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน ช่วยเหลือแก้ปัญหาอุปสรรค และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ศตวรรษที่ 21, หลักอิทธิบาท 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article aims 1) to study the state of 21st-century academic administration of school administrators and 2) to present guidelines for 21st-century academic administration based on the Four Noble Truths of school administrators. It is a mixed-methods research. Quantitative research uses questionnaires from a sample group of 302 school administrators. Data is analyzed using basic statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative research uses interviews with 9 key informants. Data is analyzed using content analysis.

The research results found that 1) the overall state of 21st-century academic administration is at the highest level of practice. When considering each aspect, it was found to be at the highest level in all 5 aspects, namely: internal supervision of the school, school curriculum development, learning process, measurement and evaluation of learning outcomes, and teaching and learning innovation media, respectively; and 2) the guidelines for 21st-century academic administration based on the Four Noble Truths consist of 5 aspects, namely: (1) school curriculum development, focusing on the creation and development of a modern curriculum that is consistent with 21st-century skills and the community context. by integrating local resources and having a continuous supervision and evaluation system (2) in terms of learning processes, encouraging teachers to organize diverse learning processes with an emphasis on the learner, giving all parties the opportunity to participate in planning and developing creative learning models (3) in terms of measurement and evaluation, developing an information system and promoting the creation of effective measurement tools, including regular monitoring and evaluation of academic administration (4) in terms of media, innovation and teaching technology, supporting the production and development of modern media, facilitating budget allocation, and coordinating cooperation with external agencies to procure innovations, and (5) in terms of internal supervision within the educational institution, conducting creative supervision, focusing on motivating and encouraging teachers, helping to solve problems and obstacles, and giving personnel the opportunity to participate in decision-making to develop an effective supervision system.

Keywords: Academic Administration, 21st Century, The Four Noble Truths, School Administrators

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การศึกษาในประเทศไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยีและความต้องการทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อแนวทางการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมและทันสมัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับความท้าทายที่พวกเขาจะเผชิญในอนาคต การก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลทำให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษา นักเรียนในปัจจุบันต้องมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เช่น การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การเข้าถึงข้อมูลออนไลน์ และการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างมีวิจารณญาณ สิ่งนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลทำงานร่วมกับผู้อื่น และพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับอาชีพในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญคือความต้องการในตลาดแรงงานซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจุบันนายจ้างมักมองหาผู้ที่มีทักษะที่หลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะความรู้ทางวิชาการเท่านั้น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับทีมเป็นสิ่งที่นายจ้างให้ความสนใจ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2561) ดังนั้น โรงเรียนจึงจำเป็นต้องออกแบบหลักสูตรที่พัฒนาทักษะเหล่านี้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนร่วม เช่น การใช้โครงงาน การเรียนรู้โดยการทำ (Project-based Learning) และการศึกษาแบบข้ามสาขาวิชา (Interdisciplinary Learning) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2562) นอกจากนี้ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการเผชิญกับความท้าทายในอนาคต การฝึกทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ สุดท้ายนี้ การทำงานร่วมกับผู้อื่นและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นต่อการทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย การศึกษาในปัจจุบันจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะในโครงการหรือกิจกรรมที่ต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะช่วยพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้กับผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการศึกษาในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนอย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้พวกเขาสามารถเผชิญกับความท้าทายของโลกในอนาคตได้อย่างมั่นใจ

ในปัจจุบันการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย โดยเฉพาะในยุคที่การศึกษาและตลาดแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทจำเป็นต้องมีแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน โดยสามารถประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความตั้งใจมุ่งมั่น), และ วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในหลายด้าน ดังนี้ 1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางหลักสูตร โดยใช้หลักฉันทะเพื่อสร้างความพอใจและความตั้งใจในการพัฒนา นอกจากนี้ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องต้องใช้หลักวิริยะ ซึ่งจะทำให้ครูมีความรู้และทักษะในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม ในส่วนของจิตตะ ต้องส่งเสริมให้

ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่วิสัยสาเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของหลักสูตร เพื่อให้มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างมีระบบ 2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ จำเป็นต้องมีการสร้างประสบการณ์ที่น่าสนใจ โดยการใช้แนวทางการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning) เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน หลักฉันทะจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกสนาน ในขณะเดียวกัน การเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องใช้หลักวิริยะในการสร้างกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของนักเรียน นอกจากนี้ ต้องมีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนตามหลักจิตตะ และส่งเสริมให้มีการไตร่ตรองถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ของตนเองตามหลักวิมังสา 3. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ควรใช้เครื่องมือที่หลากหลาย โดยหลักฉันทะจะช่วยให้การประเมินสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน การส่งเสริมการวัดผลที่ต่อเนื่องและมีระบบตามหลักวิริยะจะทำให้สามารถปรับปรุงวิธีการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างวัฒนธรรมการประเมินที่เน้นการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขันตามหลักจิตตะ และการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างมีระเบียบตามหลักวิมังสา 4. ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน มีความสำคัญอย่างยิ่ง หลักฉันทะสามารถส่งเสริมการใช้สื่อที่หลากหลายและทันสมัย เช่น สื่อดิจิทัล เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการเรียนรู้ ส่วนวิริยะควรมีการจัดอบรมให้ครูมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อการสอนใหม่ ๆ ในขณะที่จิตตะควรกำหนดเป้าหมายการใช้สื่ออย่างชัดเจน และวิมังสาต้องมีการวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้สื่อใหม่ ๆ ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 5. ด้านนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักฉันทะจะช่วยสร้างบรรยากาศการนิเทศที่เปิดกว้าง และให้ครูมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่วนวิริยะควรส่งเสริมการนิเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะของครู ขณะที่จิตตะต้องกระตุ้นให้ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศักยภาพของครู โดยการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาวิชาการ ในขณะเดียวกัน วิมังสาควรใช้ข้อมูลจากการนิเทศในการปรับปรุงวิธีการสอนและการบริหารงานภายในสถานศึกษา

การบริหารงานวิชาการในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่การศึกษาเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโลกของการศึกษาและตลาดแรงงานมีความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปัจจัยหลายประการส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับตัวเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับอนาคตที่ไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อวิธีการเรียนรู้และการสอนอย่างมาก ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลาย เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) นอกจากนี้ การเข้าถึงข้อมูลที่ง่ายดายในยุคดิจิทัลยังทำให้ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการเลือกและใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ ความต้องการในการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องสามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลอย่างถูกต้อง รวมถึงการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความหลากหลาย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2561) การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมในปัจจุบัน การพัฒนา หลักสูตรที่มีคุณภาพจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของผู้เรียน (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2562) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เรียนต้องสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งหลักสูตรที่มีคุณภาพจะช่วยเตรียม

ความพร้อมในด้านนี้ (สำนักการศึกษา, 2562) อีกทั้ง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเหมาะสมจะช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลยังสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแผนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะส่งเสริมการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ นอกจากนี้ การนิเทศยังเป็นการสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา ซึ่งมีผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม (สำนักพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ด้วยเหตุนี้ การบริหารงานวิชาการในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยนาทจึงต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่ต้องการการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท, 2565)

สภาพและปัญหาที่สำคัญที่ก่อให้เกิดสภาพดังกล่าว คือ ปัญหาอุปสรรคและความต้องการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ คือ การใช้หลักสูตรสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและท้องถิ่น เนื่องจากส่วนใหญ่ครูยังยึดติดกับแนวคิดแบบเดิม ภาระงานมีมากทำให้ไม่สามารถบริหารงานด้านวิชาการได้เต็มที่ ครูส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม ไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นให้มีส่วนกลางในการจัดทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ปรับปรุงหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นแนวทางเดียวกัน หลักสูตรไม่มีความต่อเนื่องระหว่างโรงเรียน งานและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดผล ประเมินผลมีมากเกินไปและการวัดผลแต่ละโรงเรียนมีมาตรฐานแตกต่างกัน ภาระงานมาก ครูบางส่วนไม่ปรับพฤติกรรม ขาดแคลนครู ขาดบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้ งบประมาณไม่เพียงพอ ภาระหนี้สิน และไม่ใช้สื่อการสอน ขาดการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท, 2565) ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ครูขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากเหตุและผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท” โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานโรงเรียนที่เป็นบทบาทที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนเพื่อจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายของการศึกษา อันจะส่งผลในการช่วยพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนให้คิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นมีความเป็นกัลยาณมิตรธรรมที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลแก่สถานศึกษาสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยวิธีแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท 163 โรงเรียน จำนวนผู้บริหาร 163 จำนวนครู 1,161 คน รวมทั้งสิ้น 1,324 คน 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร 37 คน และครู 261 คน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท รวมทั้งสิ้น 298 คน จากการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan โดยการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนประชากรแต่ละโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบงานของการบริหารวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำปฎิบัติหน้าที่โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (check list) และตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วทั้งหมด นำมาหาคะแนน ตามแนวทางการ ประเมินความคิดเห็น ประมาณค่า 5 ระดับ Rating Scale โดยการใช้เกณฑ์ระดับความคิดเห็น ซึ่งมีการแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยผู้วิจัยได้แปลความจากบุญชม ศรีสะอาด (2535) 2) แปลผลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ความหมาย ค่าเฉลี่ยของคะแนน แล้วนำแปลผลความหมายตามที่กำหนด ตอนที่ 1 แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าร้อยละ ตอนที่ 2 แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 หาแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญในด้านหลักธรรม ที่อยู่ในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท จำนวน 9 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เพื่อหาแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ในภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระมามากที่สุด เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ ด้านสื่อวัตกรรมมการเรียนการสอนตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

สภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.67	0.51	มากที่สุด	2
2. ด้านการกระบวนการเรียนรู้	4.64	0.42	มากที่สุด	3
3. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.59	0.60	มากที่สุด	4
4. ด้านสื่อนวัตกรรมมการเรียนการสอน	4.55	0.60	มากที่สุด	5
5. ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา	4.72	0.45	มากที่สุด	1
รวม	4.64	0.51	มากที่สุด	

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเพียรจัดทำหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความพึงพอใจเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเพียรในการนิเทศติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรของครูอย่างต่อเนื่อง 4) ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความคิดไตร่ตรองร่วมวางแผนเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 5) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอาใจใส่กำกับดูแลออกแบบกระบวนการจัดทำหลักสูตรบูรณาการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด 6) ผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาใคร่ครวญ วิเคราะห์หาจุดเด่นจุดด้อยของหลักสูตร เพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอาใจใส่สนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตร

2.2 ด้านการกระบวนการเรียนรู้ 1) สถานศึกษามีความเอาใจใส่สนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่เปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีความไตร่ตรองจัดระบบให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 4) ผู้บริหารสถานศึกษาไตร่ตรองจัดระบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างหลากหลาย 5) ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจใ้รักในการจัดทำแผนการบริหารวิชาการอย่างเป็นระบบมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจน 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจสนับสนุนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ของครู 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอาใจใส่กำหนดให้ครูส่งแผนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีความพึงพอใจส่งเสริมการจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดและประเมินผล 2) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่ให้ ครูมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการใช้วัดและประเมินผล 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีความไตร่ตรองจัดระบบปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 4) ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจใฝ่รักให้คำแนะนำแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล 5) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่ส่งเสริมให้ครูสอนปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีความไตร่ตรองติดตามการวัดผลและประเมินผลการบริหารวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ 7) ผู้บริหารสถานศึกษาติดตามและเอาใจใส่การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอ

2.4 ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความรู้ในการผลิตและพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนและเทคโนโลยี 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจกับนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 3) ผู้บริหารสถานศึกษาพอใจส่งเสริมให้ครู มีการเผยแพร่สื่อวัตกรรมการเรียนการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรวิชาชีพครู 4) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่ติดตามการใช้สื่อวัตกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ 5) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอาใจใส่อำนวยความสะดวกด้านงบประมาณในการผลิตสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน 6) ผู้บริหารสถานศึกษาแนะนำเอาใจใส่ในการผลิตสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนที่แปลกใหม่ ทันสมัย เหมาะสมกับการเรียนในศตวรรษที่ 21 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีความไตร่ตรองสร้างแรงจูงใจในการผลิตสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนที่ดี

2.5 ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจใฝ่รักจัดการนิเทศอย่างสร้างสรรค์ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่ให้การช่วยเหลือและร่วมแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่ปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนของครู 4) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่ให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้สอน 5) ผู้บริหารสถานศึกษาเอาใจใส่สร้างแรงจูงใจ ชื่นชม ให้กำลังใจครูผู้มีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอน 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอาใจใส่เยี่ยมชั้นเรียนตามแผนการนิเทศอย่างสร้างสรรค์ 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีความไตร่ตรองพัฒนาปรับปรุงระบบการนิเทศติดตามอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า ในภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระบามากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ จากผลการวิจัยในเบื้องต้นแสดงให้เห็น ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อสภาพแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ในระดับที่มากที่สุด เนื่องจาก ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางลักขณ์ เรือนทอง (2550) ที่พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย

1) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) ผู้บริหารและครูเป็นมืออาชีพ 3) การประกันคุณภาพการตรวจสอบได้และความน่าเชื่อถือ 4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) การมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน 6) เน้นการเรียนการสอน 7) การสอนที่มีวัตถุประสงค์ และ 8) มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิดา ทองมณโฑ (2554) ที่พบว่า พฤติกรรมการใกล้เคียงของผู้บริหาร คือ 1) ทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้ใกล้เคียง 2) การจัดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) ทักษะการใกล้เคียง 4) การคิดแก้ไขปัญหาเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหามานิตย์ บัวเพชร (2548) ที่พบว่า การบริหารจัดการเรียนการสอนและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมความรู้สึก 2) ด้านกระบวนการเรียนการสอน 3) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน 4) ด้านการจัดสื่อและเทคนิควิธีการกระตุ้นความสนใจใคร่รู้ 5) ด้านการส่งเสริมบุคลิกภาพของครูที่เหมาะสมกับครู 6) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของชารี บาประจง (2557) ที่พบว่า การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของบุคลากรโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาผลการวิจัยนี้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ ราชโสภา (2554) ที่พบว่า การบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยในลำดับสูงสุด ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และรายชื่อส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในลำดับสูงสุดได้แก่ การส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา สถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่ โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ ราชโสภา (2554) ที่พบว่า การบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยในลำดับสูงสุด ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และรายชื่อส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในลำดับสูงสุดได้แก่ การส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา สถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่ โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งเน้นการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 และบริบทของชุมชน โดยบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่นและมีระบบนิเทศติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สร้างสรรค์ (3) ด้านการวัดและประเมินผล พัฒนาระบบสารสนเทศและส่งเสริมการสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการติดตามและประเมินผลการบริหารงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ (4) ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการเรียนการสอน สนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อที่ทันสมัย อำนวยความสะดวกด้านงบประมาณ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหานวัตกรรม และ (5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ดำเนินการ

นิเทศอย่างสร้างสรรค์ เน้นการสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน ช่วยเหลือแก้ปัญหาอุปสรรค และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ต้องเริ่มจาก ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของเพชริน สงค์ประเสริฐ (2550) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมมี 4 องค์ประกอบหลักดังนี้ 1) ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน 2) การพัฒนาทีมงานวิชาการในสถานศึกษา 3) การกิจขอบข่ายงานวิชาการในสถานศึกษา 4) กระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของเตือนใจ รักษาพงศ์ (2551) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย กิจกรรม การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการนิเทศการสอน 2) ด้านกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การระบุนความรู้ การพัฒนาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรศักดิ์ อุ่นใจ (2556) ที่พบว่า การบริหารงานวิชาการเชิงกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนากิจกรรมตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ 3) ด้านการวัดผลแบบดุลยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรวี จันทะนาม (2557) ที่พบว่า รูปแบบมีแนวทางการนำเสนอ 6 ขั้นตอน ได้แก่ หลักการจุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การบริหารการเรียนการสอน 4) การวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของคัมภีร์ สุดแท้ (2553) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก องค์ประกอบหลักที่ 1 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 2) การวางแผนด้านวิชาการ 3) การเรียนการสอนและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 4) การพัฒนาหนังสือ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ 5) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอน 6) การนิเทศการศึกษา 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การแนะแนว 9) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 10) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน 11) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาบุคคล ครอบครัว ชุมชนและองค์กรอื่นที่จัดการศึกษา องค์ประกอบหลักที่ 2 กระบวนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก คือ 1) การระบุเป้าหมาย 2) การจัดทำแผนกลยุทธ์ 3) การปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ 4) การส่งเสริม ควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศ 5) การตรวจสอบและประเมินผล 6) การสะท้อนผลรายงานผลการดำเนินงานและการนำผลการประเมินไปใช้

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท สรุปเป็น “CLEIS Model” สามารถอธิบาย ได้ว่า

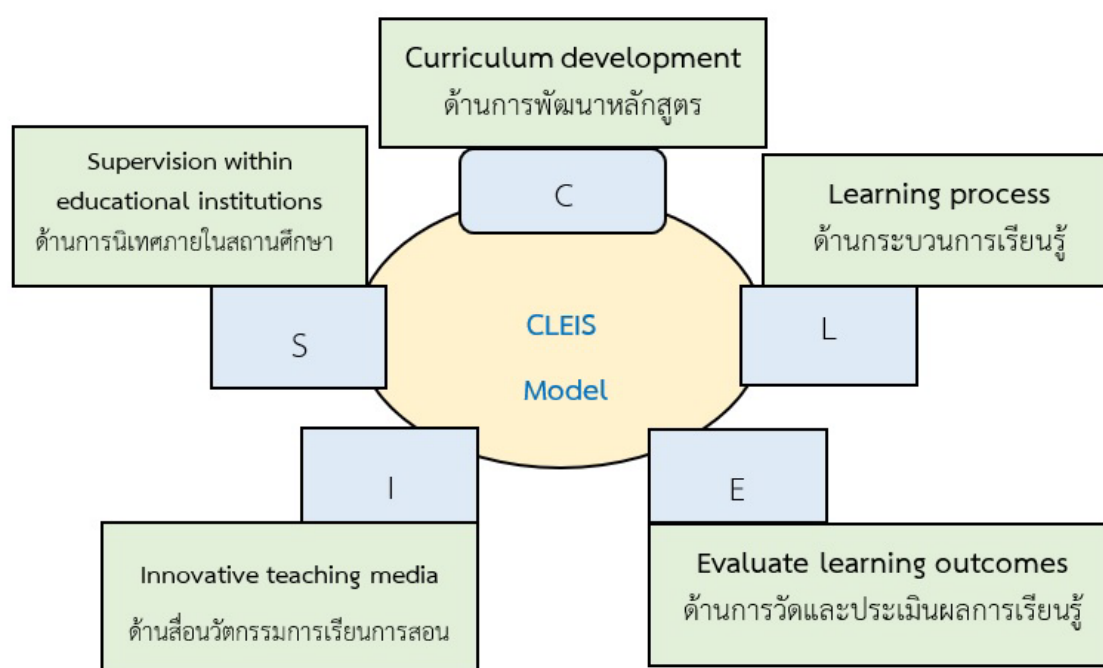
C หมายถึง curriculum development ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษามีความเพียรจัดทำหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับ สภาพปัจจุบัน ผู้บริหาร สถานศึกษาสร้างความความ พึงพอใจ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุง หลักสูตรสถานศึกษา

L หมายถึง learning process ด้านกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอา ใจใส่ สนับสนุนให้ครูผู้สอนจัด กระบวนการเรียนการสอนที่ หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษา เอา ใจใส่เปิดโอกาสให้ค รูได้ใช้ ความสามารถในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้

E หมายถึง Evaluate learning outcomes ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้บริหาร สถานศึกษามีความพึง พอใจส่งเสริมการจัดระบบ สารสนเทศด้านการวัดและ ประเมินผล ผู้บ ริหาร สถานศึกษาเอาใจใส่ให้ครูมีการ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือใน การใช้วัดและประเมินผล

I หมายถึง Innovative teaching media ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหาร สถานศึกษามีความพอใจ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความรู้ในการผลิต และพัฒนาสื่อวัตกรรมการและเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจกับ วัตกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริม ให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ใน ศตวรรษ ที่ 21

S หมายถึง Supervision within educational institutions ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีความพอใจเฝ้ารัก จัดการนิเทศอย่างสร้างสรรค์ผู้บริหาร สถานศึกษาเอาใจใส่ให้การ ช่วยเหลือ และร่วมแก้ปัญหาในการจัดการเรียน การสอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย SDCP Model

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 สถานศึกษาควรมีการจัดหาทรัพยากรบุคคลให้เพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน
 - 1.2 สถานศึกษาควรมีกลวิธีในการค้นหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานเข้ามาร่วมปฏิบัติงาน
 - 1.3 สถานศึกษาควรมีการให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเป็นธรรม
 - 1.4 สถานศึกษาควรมีการประเมินค่าผลการปฏิบัติงานของบุคคลโดยใช้ วิธีการ สังเกตจดบันทึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
 - 1.5 สถานศึกษาควรมีกระบวนการส่งเสริมเจตคติที่ดีให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา
 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
 - 2.2 ควรศึกษาวิธีพัฒนาการบริหารทั่วไปในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
 - 2.3 ควรศึกษาแนวทางการบริหารงบประมาณในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
-

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2561). ทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเผยแพร่.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). การศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แนวทางการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชนิษฐ์ศรี ลีอารีย์. (2539). การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยาเขตการศึกษา 12. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คัมภีร์ สุดแท้. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เจริญ ราชโสภา. (2554). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนิดา ทองมณเฑาะ. (2554). รูปแบบการไกล่เกลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ซารี มาประจง. (2557). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- เตือนใจ รักษาพงศ์. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทรงวุฒิ เทพรักษา. (2544). การบริหารการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนบน
พื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- ธานินทร์ นามม. (2546). การบริหารการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนร่วมสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- นงลักษณ์ เรือนทอง. (2550). รูปแบบการการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ พูลสวัสดิ์. (2533). ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- ปราโมทย์ ภูมิพันธ์. (2543). การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการ จังหวัด
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พรศักดิ์ อุ่นใจ. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเชิงกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดศรีสะเกษ. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- พระเจริญ จิริสโภ (เมืองประทับ). (2552). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธุดิ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร). (2552). การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียน
ในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามานิตย์ บัวเพชร. (2548). การบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำรง เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เพชริน สงค์ประเสริฐ. (2550). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รวี จันทะนาม. (2557). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนขนาดกลาง.
ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย. (2562). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการเรียนรู้.
กรุงเทพมหานคร: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- สวนดี นานอน. (2554). การจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน 14 จังหวัด
ภาคใต้. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2565.
ชัยนาท: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). รายงานการศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงการศึกษา
ภายในประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
สำนักพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). การนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้าพรินต์.

วัดกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
TEMPLES IN THE PROMOTION OF LOCAL WISDOM: A CASE STUDY OF TEMPLES
IN CHIANG KHAM DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

¹พระครูสังฆรักษ์บดินทร์ ฐิตเมธี (ทนุติ) PhrakhrusangharakBodin Thitamedhi (Thanudi)

²นางพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong ³ชูชาติ สุทธะ Chuchat Sutta

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: thanudee2534@gmail.com

Article Received: September 11, 2025. Revised: December 24, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของวัดกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) เพื่อสำรวจและประเมินรูปแบบกิจกรรมและบทบาทของวัดในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และ 3) เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัดในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจชุมชน เช่น การส่งเสริมการทอดผ้า การจักสาน และการทำอาหารพื้นบ้าน ผ่านการจัดงานบุญและกิจกรรมต่างๆ ด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ วัดเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดประเพณี งานศิลปะ และการแสดงพื้นบ้าน สะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ด้านการศึกษาและเยาวชน วัดเปิดโอกาสให้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจากครูภูมิปัญญาและผู้เชี่ยวชาญ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรม และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน วัดสร้างเวทีให้คนทุกช่วงวัยได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรักษาภูมิปัญญา 2) รูปแบบกิจกรรมของวัดในอำเภอเชียงคำครอบคลุมงานประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เวิร์กช็อปฝึกทักษะ การถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกับเครือข่าย และการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ซึ่งส่งเสริมความต่อเนื่องของภูมิปัญญา เปิดโอกาสให้ชุมชนและเยาวชนได้เรียนรู้ สร้างทักษะ และสร้างรายได้ รวมทั้งสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่น จากการประเมินกิจกรรมที่ผ่านมาพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่รู้สึกดีและภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมเป็นรูปธรรม และ 3) แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของวัดและชุมชน ผ่านการปฏิบัติจริงและการถ่ายทอดทักษะจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้และเวทีอนุรักษ์วัฒนธรรม สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา ศิลปะ และดนตรีพื้นบ้านให้เยาวชนสามารถสืบสานต่อได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: วัด, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การสืบทอดความรู้, ชุมชน

Abstract

This research article aims to 1) analyze the role of temples in promoting local wisdom, 2) explore and assess the activities and roles of temples in promoting local wisdom in Chiang Kham District, Phayao Province, and 3) propose guidelines for the promotion of local

wisdom by temples in the area. This is a qualitative study employing in-depth interviews with 25 key informants. The data were analyzed using Content Analysis.

From the study, the following results are found: 1) Temples play a significant role in local economy by supporting traditional crafts such as weaving, basketry, and local food production through festivals and various activities. In terms of culture and identity, temples serve as central hubs for transmitting traditions, arts, and local performances, thereby reflecting the region's unique characteristics. Regarding education and youth, temples offer opportunities for learning and practicing skills under the guidance of local experts, fostering pride in cultural roots. Moreover, temples create participatory spaces that encourage all community members to engage in thinking, practicing, and preserving local wisdom. 2) The activity formats of temples in Chiang Kham District encompass traditional festivals and rituals, skill-development workshops, knowledge-sharing networks, and exhibitions. These activities collectively contribute to the preservation of local wisdom, providing opportunities for community and youth to learn, develop skills, and create supplementary income, while also fostering awareness and pride in local identity. Evaluation of past activities indicates a strong sense of pride and positive feeling among villagers regarding their tangible participation. 3) Guidelines for promoting local wisdom should prioritize authentic participation by both temples and communities, practical skills training, and intergenerational transfer. Temples should be established as learning centers and platforms for cultural preservation, support community-based economic initiatives, and promote the learning of local language, traditional arts, and music to ensure the sustainability and continuity of local heritage.

Keyword: Temples, Local Wisdom, Knowledge Inheritance, Communities

บทนำ

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ตัวแทนของพระพุทธศาสนา นอกจากจะมีพระธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอีกทั้งวัดนั้นยังมีความสัมพันธ์กับประชาชนกันอย่างใกล้ชิดมาเป็นเวลานาน

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนากับสังคมไทยมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นครอบคลุมทุกชั้นวรรณะนับตั้งแต่กษัตริย์จนถึงราษฎร วัดเป็นเสมือนสถานศึกษาและสถานสงเคราะห์ที่คอยให้ความรู้ปลูกฝังศีลธรรม และส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน สถานศึกษาในอดีตจะจำกัดอยู่ในวงแคบ คือ อยู่ในวังกับวัดเท่านั้น ประชาชนมีความสัมพันธ์และความผูกพันกับวัดมากกว่าวัง เพราะส่วนใหญ่วังในอดีตจะถูกจำกัดพื้นที่ให้เฉพาะขุนนางและราชวงศ์เท่านั้น วัดในอดีตจึงมีบทบาทและพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญต่อชุมชนของตนมากกว่าบทบาท ของรัฐ (พระมหาภุชญา นันทเพชร, 2540) 2.บทบาทของวัดในอดีตแบ่งหน้าที่ได้ 6 หน้าที่ ดังนี้ 1) เป็นสถานที่การศึกษา 2) เป็นที่รักษาพยาบาล 3) เป็นที่ฝึกอาชีพ 4) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 5) เป็นที่ใกล้เคียงกรณีพิพาท 6) เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจชุมชน (พระสุธีวรญาณ, 2549)

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่น รวมไปถึงกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะจนเป็นที่ยอมรับในสังคม หมู่บ้าน และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นระเบียบแบบแผนของสังคมอันเกิดจากภูมิปัญญาอันชาญฉลาดในการแก้ไขปัญหาของคนในสมัยก่อนในเรื่องต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสั่งสม และเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น เป็นการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมในการจัดการชีวิตประจำวัน และแสดงถึงความสัมพันธ์ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นเกิดขึ้นจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของคนในชุมชน ที่ได้นำประสบการณ์เหล่านั้นมาถ่ายทอดสืบสานต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (น้ำทิพย์ จุลละนันท์, 2557)

วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของคนในอดีตจึงเป็นศาสตร์และศิลป์ของการจัดระเบียบชุมชนได้เป็นอย่างดีปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในยุคโลกาภิวัตน์มุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อดำรงอยู่ด้วยตนเอง เป็นระบบทุนที่ทำให้วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ทำให้พฤติกรรมด้านดีในอดีตของคนเปลี่ยนไป เพราะมุ่งแต่ผลประโยชน์ที่ตนจะได้ระบบทุนและการสื่อสารไร้ขอบเขตได้เปลี่ยนวิธีคิด ความเชื่อของชุมชน ความดีกลายเป็นสินค้าที่ต้องมีการตอบแทนด้วยเงินทองมากกว่าความสุขที่ได้จากการดูแลกันช่วยเหลือกัน คติคำสอนผ่านพิธีกรรม การละเล่น นิทาน คำกลอนที่มีในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชนไม่สามารถถ่ายทอดสู่ลูกหลานได้เท่าเทียมกัน รูปแบบของการโฆษณาในรายการโทรทัศน์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ตามแผงหนังสือ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลโดยตรงกับการดำรงอยู่ของคติความเชื่อคำสั่งสอนของชุมชน กล่าวคือคนในชุมชนเริ่มลืมเลือนคำสอนของปู่ ย่า ตา ยาย ในอดีตสิ่งที่ตามมาอย่างเห็นได้ชัด คือ การแยกส่วนความสัมพันธ์ในชุมชน การพึ่งพากันและกันลดลง ความเชื่อด้านศีลลดลง การแข่งขันเกิดขึ้นในหมู่ญาติมิตรตนเอง พ่อแม่ผู้ปกครองเกิดภาวะเครียดกับหนี้สินที่เกิดขึ้นจากระบบทุนนิยม ลูกหลานไม่ยอมอยู่บ้าน คบเพื่อนดื่มสุรา ทะเลาะวิวาท เกิดปัญหาชุมชนตามมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งยากต่อการแก้ไข เพราะเบื้องลึกของการเกิดปัญหา คือ คติความเชื่อที่มีในวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชนลดลง (ประจวบ จันทร์หมื่น, 2550)

จากการศึกษารายงานสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา นั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ได้แก่ การทำเทียน และการฉลุ และแกะสลักป้ายอักษรไม้มงคล การทอผ้า การทำกระดาดสา การทำกาละแม และการทำไม้กวาดดอกหญ้า รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวล้วนแล้วแต่มีการรวมกลุ่มและจัดทำกันในวัดทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ดีกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ยังมีปัญหาในเรื่องของการสืบทอดที่ปัจจุบันมักพบได้เฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุเท่านั้น ประกอบกับการประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มที่แต่เดิมได้ดำเนินการสร้างและหารายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน จากเดิมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้เป็นจำนวนมาก กลับลดลงอย่างมากในปัจจุบัน

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง วัดกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อหาแนวทางที่จะช่วยให้ส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ยังสามารถสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง และอยู่คู่กับชุมชน และวัดสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของวัดกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อสำรวจและประเมินรูปแบบกิจกรรมและบทบาทของวัดในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
3. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัดในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย แล้วสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบบเฉพาะเจาะจง คือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 25 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มคณะสงฆ์ จำนวน 6 รูป กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 6 ท่าน ผู้นำชุมชน จำนวน 10 ท่าน ประชากรในพื้นที่ จำนวน 2 ท่าน กระทรวงวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 1 ท่าน
2. เครื่องมือการวิจัย แบบสัมภาษณ์ วัดกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ บทบาทและรูปแบบกิจกรรมของวัดในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัด ซึ่งคำถามลักษณะเป็นปลายเปิด
3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

สรุปผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเชียงคำมีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต สุขภาพ และเศรษฐกิจการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเหล่านี้มีความสำคัญต่อการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นหลักๆ ประกอบไปด้วย 1) ด้านเกษตรกรรม ชาวบ้านยังคงดำรงชีพด้วยการเกษตรแบบผสมผสาน ทั้งการปลูกผักสวนครัว การเพาะพันธุ์พื้นเมือง รวมถึงการทำเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ แสดงถึงวิถีชีวิตที่พอเพียงและการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ 2) ด้านหัตถกรรม โดดเด่นที่สุดคือการทอผ้าไทลื้อที่มีลายเฉพาะถิ่น รวมถึงงานจักสานไม้ไผ่ การทำไม้กวาดและโคมไม้ไผ่ ซึ่งไม่เพียงใช้ในครัวเรือนแต่ยังสร้างรายได้ให้กับชุมชน 3) ด้านธุรกิจชุมชน มีการใช้สมุนไพรพื้นบ้านเพื่อดูแลสุขภาพ และการทำอาหารขนมพื้นถิ่น เช่น กาละแม ข้าวแคบ ขนมเปียกปูน ซึ่งช่วยรักษาภูมิปัญญาและสร้างรายได้เสริม 4) ด้านศิลปกรรม ชุมชนยังคงรักษาศิลปะการฟ้อน ดนตรีพื้นเมือง การแกะสลักไม้ และทำกลองสะบัดชัย อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า 5) ด้านภาษาและวรรณกรรม คนในพื้นที่ใช้ภาษาล้านนาและถิ่นพะเยาในชีวิตประจำวัน รวมถึงในพิธีกรรมต่างๆ ทำให้ภาษาเป็นทั้งเครื่องมือสื่อสารและเครื่องยืนยันอัตลักษณ์ 6) ด้านศาสนาและประเพณี วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทั้งทางจิตใจและวัฒนธรรม ขณะที่ชุมชนยังคงสืบสานพิธีกรรมดั้งเดิม เช่น ปอยหลวง สืบชะตา และเลี้ยงผีบ้านผีเรือน ซึ่งสะท้อนการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อท้องถิ่น อีกทั้งยังมีบทบาทของวัดจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังเป็น

ศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษารากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง ขณะเดียวกันก็เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน บนฐานของความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

2. วัดในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกิจกรรมหลายประเภท ซึ่งสะท้อนถึงความต่อเนื่องและความหลากหลายของวัดในการเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมหลักที่พบ ได้แก่

กิจกรรมในงานประเพณีและศาสนา วัดจัดงานบุญประจำปี งานสลากภัต งานชาติพันธุ์ไทลื้อ และการแสดงพื้นบ้าน เปิดโอกาสให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งยังเป็นเวทีให้เยาวชนได้เรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมของตน

กิจกรรมฝึกทักษะและอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) วัดจัดเวิร์กช็อปทอผ้า จักสาน การทำขนมพื้นบ้าน และฝึกอาชีพต่างๆ ให้เยาวชนและชุมชนได้เรียนรู้จากครูภูมิปัญญาและผู้เชี่ยวชาญ ช่วยสร้างทักษะที่สามารถต่อยอดเป็นอาชีพหรือสร้างรายได้เสริม

กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกับเครือข่าย วัดทำงานร่วมกับโรงเรียน หน่วยงานรัฐ และองค์กรชุมชน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การตัดตุ้ม การสักรักแบบไทลื้อ และการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสร้างความยั่งยืนทางสังคม

กิจกรรมจัดนิทรรศการและแสดงผลงาน วัดเปิดพื้นที่ให้ชุมชนจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผ้าทอ เครื่องจักสาน ขนมพื้นบ้าน และสมุนไพร เป็นเวทีสร้างรายได้และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การประเมินจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นพบว่า วัดสามารถเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในเชิงกิจกรรมและวิถีชีวิต ส่งเสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการช่วยให้เยาวชนใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์และสร้างทักษะที่นำไปต่อยอดในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมที่วัดในอำเภอเชียงคำจัดขึ้นมีข้อดีที่เด่นชัดคือเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมอัตลักษณ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบประเพณี การอบรม และการจัดนิทรรศการร่วมกับเครือข่ายภาครัฐและเอกชน อย่างไรก็ตาม ยังขาดระบบติดตามผลและประเมินผลที่เป็นระบบ ทั้งในแง่การใช้ประโยชน์จริงและผลลัพธ์ระดับชุมชน จึงควรพัฒนาแบบประเมิน ติดตามผลระยะยาว และสร้างตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อเสริมความยั่งยืนของกิจกรรมในอนาคต อีกทั้งวัดในอำเภอเชียงคำมีบทบาทที่สำคัญมากต่อการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมิได้ทำหน้าที่เพียงทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็น ศูนย์กลางองค์ความรู้ ศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์รวมใจของชุมชน ในการสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้คงอยู่ เป็นแรงหนุนสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัดในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้วัดและคนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเน้นการลงมือปฏิบัติและการสืบทอดทักษะจากรุ่นสู่รุ่น กิจกรรมเหล่านี้ครอบคลุมทั้งการจัดงานวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภายในวัด การใช้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น รวมถึงการรักษาและถ่ายทอดภาษา ศิลปะ และดนตรีพื้นบ้านให้เยาวชนได้เรียนรู้และสืบสานต่อไป

วัดในอำเภอเชียงคำไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสถานที่ประกอบศาสนพิธี แต่ยังเปรียบเสมือนหัวใจของการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยวัดและชุมชนมุ่งสร้างการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัย ตั้งแต่การฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น งานบุญล้านนา ฟ้อนรำ และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ไปจนถึงการใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และฝึกทักษะดั้งเดิม ถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านสู่เยาวชน นอกจากนี้ วัดยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ให้ชุมชนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรม ผ่านการตั้งคณะกรรมการจัดกิจกรรม การจัดค่ายเยาวชน และกิจกรรมอาสาสมัคร เพื่อเก็บรักษาเรื่องราวและความทรงจำของท้องถิ่น พร้อมกันนี้ วัดยังสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนด้วยการจัดตลาดสินค้าพื้นบ้าน ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมการเรียนรู้ยังสอดแทรกความสนุก เช่น การสอนภาษาเหนือผ่านเพลง นิทาน และสุภาษิต รวมถึงการฝึกเล่นเครื่องดนตรีพื้นเมือง เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และเสน่ห์ของล้านนา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายการวิจัยได้ดังนี้

1. วัดมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และการพัฒนาชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางศาสนาและแหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการสืบสานองค์ความรู้ดั้งเดิม ควบคู่กับการสนับสนุนกิจกรรมอาชีพและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของอังคณา จิตตามาศ และอัมมพร กว้างสวัสดิ์ (2565) ที่พบว่า แหล่งภูมิปัญญาในอำเภอหัวหินและตำบลหนองแกยังคง ครอบคลุมหลายสาขา ได้แก่ เทคโนโลยีพื้นบ้าน การดูแลสุขภาพ ประเพณีและพิธีกรรม การดำรงชีพและโภชนาการพื้นบ้าน และนาฏศิลป์ สะท้อนให้เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีความหลากหลายและมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนร่วม สมัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกพร นิมพลี (2555) ที่พบว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบทอดกันมา จนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบทอดกันมา

2. วัดมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและศาสนา ทำหน้าที่เป็นพื้นที่รวมตัวของชุมชน จัดงานประเพณี พิธีกรรม และเป็นเวทีให้เยาวชนเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรม นอกจากนี้ วัดยังถ่ายทอดความรู้และทักษะดั้งเดิม เช่น การทอผ้า จักสาน และการทำอาหารพื้นบ้าน ช่วยสืบทอดภูมิปัญญา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืน ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผล สร้างฐานข้อมูลผู้เข้าร่วม และกำหนดตัวชี้วัดด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อถอดบทเรียนและขยายผลได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของนพรัตน์ สัจจะวิสัย (2558) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับเทศบาลช่วยให้เกิดรายได้เสริม ความพึงพอใจ และความภาคภูมิใจในการสืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งเป็นคุณค่าที่ไม่สามารถประเมินราคาได้ และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ รุจิรานุกูล และเกศินี ศิริสุนทรไพบูลย์ (2556) ที่พบว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นท่ายโจก ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับ การเล่นท่ายโจกอย่างกว้างขวาง โดยการเริ่มปลูกฝังความรู้การเล่นท่ายโจกให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน 2) การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่มีความตระหนักและรู้คุณค่าใน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

การผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้ 3) การประสานความร่วมมือกัน ของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายใจัก ควรเป็นกลุ่มคนทุกกลุ่มร่วมมือกัน เช่น ครู อาจารย์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ทรงภูมิปัญญา ตลอดจนชาวบ้านในชุมชน 4) หน่วยงานหรือสถาบันที่มีความสำคัญในทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายใจัก ได้แก่ วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และชุมชน พยายามนำเอาการเล่นทายใจักไปบรรจุลงในกิจกรรมของหน่วยงาน

3. การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัดในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ควรเน้นการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การจัดงานวัฒนธรรมและประเพณีในวัด การใช้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา การอนุรักษ์ภาษา ศิลปะ และดนตรีพื้นบ้านให้เยาวชนสืบสาน การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกในการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมร่วมกัน แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบัญชา สญญจิตโต (อัครชาติ), สุทัศน์ ประทุมแก้ว และพระพรสวรรค์ ฐิติญาโณ (2566) ที่พบว่า การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นทำได้ผ่าน 7 แนวทาง เช่น การอบรมจากครอบครัว ระบบเครือข่าย การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม การส่งเสริมกิจกรรม การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น และการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนา เช่น สังคหวัตถุ 4, พรหมวิหาร 4, อปปริหานิยธรรม 7 และสาราณียธรรม 6 มาใช้เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันและสืบทอดภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปนัดดา สัพโส (2559) ที่พบว่า แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ คือ วิธีการถ่ายทอดความรู้ บุคคล สื่อและการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการความรู้ สถานที่ และงบประมาณ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือวัดกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. วัดในฐานะศูนย์กลางการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น วัดในปัจจุบันมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธีหรือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนเท่านั้น หากยังทำหน้าที่เป็น ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เปิดพื้นที่ให้คนในชุมชนได้เข้ามาถ่ายทอดความรู้และทักษะดั้งเดิม เช่น การทอผ้า การทำอาหารพื้นบ้าน การจักสาน รวมถึงการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ การมีบทบาทในลักษณะนี้ ทำให้วัดกลายเป็นกลไกสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนคือหัวใจของการสืบสานภูมิปัญญา กิจกรรมที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลายพื้นที่ล้วนเกิดจาก การมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุ ครูภูมิปัญญา หรือแม้แต่พระสงฆ์ ซึ่งต่างเข้ามามีบทบาทในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดเวิร์กช็อปฝึกอาชีพ การสอดแทรกการเรียนรู้ในงานบุญประเพณี หรือการจัดค่ายเยาวชนภูมิปัญญา กิจกรรมเหล่านี้มิได้เพียงสร้างโอกาสในการเรียนรู้ แต่ยังช่วยให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (Ownership) ของคนในชุมชน

3. การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติจริง ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และจดจำ การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ เช่น การฝึกทอผ้า การทำขนมพื้นบ้าน หรือการผลิตสมุนไพรพื้นบ้าน เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง ซึ่งทรงพลังมากกว่าการรับรู้เพียงจากการฟังหรือการดู เพราะผู้เรียนสามารถทดลองปรับปรุง และนำความรู้ไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้ลักษณะนี้ หรือที่เรียกว่า เรียนรู้ด้วยมือ (learning by doing) จึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากไม่เพียงแต่สร้าง

การจดจำที่ยั่งยืน แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถต่อยอดความรู้ไปสู่การสร้างนวัตกรรมหรือพัฒนาอาชีพได้ในอนาคต

4. วัดสามารถเป็นจุดเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่าง คนรุ่นเก่า และ คนรุ่นใหม่ วัดเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สั่งสมมาตลอดชีวิต พร้อมทั้งจัดเวทีให้เยาวชนได้แสดงออกและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สิ่งนี้ไม่เพียงช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย แต่ยังสร้างสายสัมพันธ์แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ภูมิปัญญาได้รับการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นอย่างเป็นธรรมชาติ วัดจึงทำหน้าที่เป็นเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างปัจจุบันกับอดีต เป็นพื้นที่ที่ความรู้ดั้งเดิมซึ่งใกล้จะเลือนหาย ได้รับการฟื้นคืน มีชีวิต และกลับมาเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนอีกครั้ง

5. กระบวนการประเมินแบบมีส่วนร่วมช่วยให้เห็นผลลัพธ์ที่แท้จริง การประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับ เสียงของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นความพึงพอใจ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง ช่วยสะท้อนให้เห็นผลลัพธ์เชิงลึก ที่ตัวเลขไม่อาจบอกได้ เช่น ความภูมิใจในรากเหง้า ความผูกพันกับวัฒนธรรม หรือการเกิดพลังตื่นตัวของชุมชน แนวทางที่เหมาะสมจึงควรใช้ การประเมินเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม ที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นและกำหนดเกณฑ์ความสำเร็จร่วมกัน วิธีนี้ไม่เพียงแต่ทำให้การวัดผลครอบคลุมมิติเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น แต่ยังช่วยเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของ และสร้างความต่อเนื่องให้กับกระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

6. การขยายผลยังต้องการการเชื่อมโยงกับภาคีอื่น เช่น โรงเรียน หน่วยงานรัฐ และตลาด แม้วัดจะเป็นแกนกลางที่สำคัญในการขับเคลื่อนภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่การทำให้ภูมิปัญญาเหล่านี้เติบโตอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยแรงสนับสนุนจากหลายภาคส่วนควบคู่กันไป โรงเรียนสามารถเข้ามามีบทบาทในการบูรณาการภูมิปัญญาเข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐสามารถสนับสนุนด้านงบประมาณและนโยบาย ในขณะที่ภาครัฐหรือเครือข่ายตลาดสามารถช่วยสร้างช่องทางจำหน่ายและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน ความร่วมมือในลักษณะ พหุภาคี จึงกลายเป็นกุญแจสำคัญที่จะยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ก้าวจากการเป็นเพียงการอนุรักษ์ ไปสู่การพัฒนาและสร้างรายได้ที่ตอบโจทย์ทั้งการดำรงวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของชุมชน

จะเห็นได้ว่า ในเขตอำเภอเชียงคำ นั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า และสำคัญเป็นอย่างมากที่ได้รับการถ่ายทอดและรักษาไว้มาเป็นอย่างดี ดังนั้นวัดในเขตอำเภอเชียงคำมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกมิติ โดยเน้นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และสามารถสืบทอดองค์ความรู้ได้จริง แนวทางการพัฒนาในอนาคตควรเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การบูรณาการการศึกษา และการพัฒนาระบบประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นกลายเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ซึ่งสามารถแสดงออกมาได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ควรสนับสนุนให้วัดจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยมีครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้
 - 1.2 ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภูมิปัญญาประจำวัดที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน
 - 1.3 ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านสื่อออนไลน์โดยวัดเป็นศูนย์กลางการสื่อสารกับชุมชนและนักท่องเที่ยว
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 วัดควรจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดแค่ในช่วงเทศกาล

2.2 ควรพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น เช่น การทอผ้าสำหรับเยาวชนในช่วงปิดเทอมเพื่อสืบทอดความรู้จากคนรุ่นเก่า

2.3 ควรจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน เช่น โครงการเยาวชนรักษามรดกภูมิปัญญาและเชื่อมโยงเข้ากับแหล่งเรียนรู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นิยมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน : กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นพรัตน์ สัจจะวิสัย. (2558). การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของเทศบาลเมืองต้นเป้า อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- น้ำทิพย์ จุลละนันท์. (2557). ประเพณีแห่หน้าโคโหดกับบทบาทด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ปนัดดา สัพโส. (2559). แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประจวบ จันทร์หมื่น. (2550). การบูรณาการ คติ ความเชื่อ ในวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาของชาวส่วย เขมร ลาว เยอ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดูแลลูกหลานในภาวะการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พระบัญชา สลัญจิตโต (อัครชาติ). (2566). สุทัศน์ประทุมแก้ว และพระพรสวรรค์ฐิติญาโณ. การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธของชุมชนชาวกูย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากษัตริย์ นันทเพรช. (2540). ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระสุธีวรญาณ. (2549). พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ : รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พัชรินทร์ รุจิรานุกูล และเกศินี ศิริสุนทรไพบูลย์. (2556). กระบวนการสืบทอดและแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเล่นทอยโจ๊ก อำเภอพนมสนิม จังหวัดชลบุรี. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อังคณา จัดตามาศ และ อัมมาพร กว่างสวาสดี. (2565). การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมภูมิสารสนเทศสำหรับบริการข้อมูลสารสนเทศชุมชนของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล.

อยุธยาเมตาเวิร์ส : การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา AYUTTHAYA METAVERSE : DEVELOPMENT OF VIRTUAL REALITY TOURS OF TEMPLES IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

¹ถาวร ภูษา Dhaworn Bhusa ²พิพัฒน์ แก้วใส Pipat Kaewsai

³พิชิต เชาว์ชาญ Phichit Chaochan ⁴ประวิทย์ ชัยสุข Prawit Chaisuk*

^{1, 2, 3, 4}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: prawit.cha@mcu.ac.th

Article Received: December 12, 2025. Revised: December 24, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้งานแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัด สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง รวมเป็นจำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (อยุธยาเมตาเวิร์ส) 2) แบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (อยุธยาเมตาเวิร์ส) และมีสถิติที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปพบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (อยุธยาเมตาเวิร์ส) ซึ่งเป็นเว็บแอปพลิเคชันใช้งานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเนื้อหาแสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบบภาพเสมือนจริง 360 องศา ที่ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงได้ โดยกำหนดจุดเชื่อมต่อระหว่างภาพถ่าย 360 องศา เพื่อสร้างเส้นทางการเดินชม มีป้ายข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ที่เป็นจุดสนใจและมีความสำคัญ เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถคลิกเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติม ซึ่งมีส่วนต่อประสานกับผู้ใช้งานโดยมีเมนูนำทางในการใช้งาน ซึ่งประกอบไปด้วย เมนูขยายเข้า-ออก เมนูหมุนภาพแบบ 360 องศาอัตโนมัติ เมนูแสดงภาพตัวอย่างจุดเชื่อมต่อ เมนูการฉายภาพแบบสามมิติ และเมนูแสดงผลเต็มหน้าจอ และ 2) ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้งานแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (อยุธยาเมตาเวิร์ส) ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อการใช้งานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจ ด้านเนื้อหา เป็นอันดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านกราฟิกและการออกแบบ รวมทั้งด้านการนำไปใช้งาน ตามลำดับ

คำสำคัญ: อยุธยาเมตาเวิร์ส, แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง, วัด

Abstract

This research aims to 1) develop a virtual tourist attraction of temples in Ayutthaya Province and 2) study user satisfaction with the virtual tourist attraction of temples in Ayutthaya Province. The sample group consisted of 35 users of the virtual tourist attraction of temples, selected using a purposive sampling method. The research instruments comprised

1) the virtual tourist attraction of temples in Ayutthaya Province (Ayutthaya Metaverse) and 2) a satisfaction evaluation form for using the virtual tourist attraction of temples in Ayutthaya Province (Ayutthaya Metaverse). The statistical methods used in the research included percentage, mean, and standard deviation.

The research results concluded that: 1) The virtual tourist attraction of temples in Ayutthaya Province (Ayutthaya Metaverse) is a web-based application. The content displays virtual tourist information of temples in Ayutthaya Province in a 360-degree virtual reality format that users can access. Connecting points between 360-degree photographs are defined to create walking routes. Information signs about various points of interest and importance are provided, allowing users to click for more details. The user interface includes a navigation menu consisting of zoom in/out menus, automatic 360-degree image rotation menus, and a menu displaying previews of connecting points. The study examined two aspects of the virtual reality experience: 1) the 3D projection menu and the full-screen display menu; and 2) the results of the user satisfaction evaluation of the virtual reality tourist attractions of temples in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province (Ayutthaya Metaverse). Overall satisfaction was at the highest level. When categorized by dimension, users were most satisfied with the content, followed by graphics and design, and usability, respectively.

Keywords: Ayutthaya Metaverse, Virtual Reality Tours, Temples

บทนำ

การท่องเที่ยววัดในประเทศไทยมีปัญหาหลายอย่างที่ต้องพิจารณาว่าวัดต้องระมัดระวัง บางวัดยังไม่ได้มีการบริหารจัดการที่ดีเพียงพอในการบริการของผู้ที่เข้าชมวัด ส่งผลให้เกิดความวุ่นวายและความไม่สะดวกสบายในการท่องเที่ยว บางวัดยังไม่ได้มีการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ ทำให้มีส่วนที่เสื่อมสภาพหรือซึ่งไม่เหมาะสมในการเข้าชม ซึ่งอาจส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีตามความคาดหวัง บางวัดมีนโยบายที่ไม่เหมาะสมในการเก็บรักษาสิ่งของบูชา ทำให้มีการขายหรือนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจส่งผลให้มีการลักลอบหยิบสิ่งของบูชาไปขายในตลาด บางวัดมีจำนวนผู้เข้าชมมากเกินไปในช่วงเวลาทำให้เกิดความไม่สะดวกสบายในการเดินทางภายในวัดและอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการแพร่เชื้อโรค

ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในวัดในประเทศไทย อาทิเช่น การขาดการบริหารจัดการท่องเที่ยวในวัด ซึ่งวัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญมากในวัฒนธรรมและศาสนาของไทย แต่ยังไม่มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวในวัดอย่างเต็มรูปแบบ เช่นการจัดส่งและรับแขกให้เหมาะสม การพัฒนาระบบการตลาดและการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความสนใจในการเข้าชมวัด ปัญหาการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวเสมือนจริงในวัดมีความต้องการที่ผู้ดูแลวัดต้องปรับตัวเข้ากับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ที่เป็นเรื่องใหม่และยังไม่ค่อยคุ้นเคย นอกจากนี้ยังต้องมีการดูแลรักษาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพและไม่เสียหาย เมื่อเทียบกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ (Rujivanarom, 2019) การท่องเที่ยวในวัดมีปัญหาอยู่บ้าง เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และถือเป็นสถานที่ศึกษา อีกทั้ง

ยังมีการปฏิบัติธรรมที่ต้องปฏิบัติตามวิถัวัฒนธรรมของศาสนาพุทธ ซึ่งทำให้ต้องมีการระมัดระวังและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ทำให้เกิดการรบกวนในพิธีการทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวัด นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ เช่น การเก็บถ่ายภาพในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ การปล่อยเสียงดังหรือเล่นเพลงในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ การจำหน่ายสิ่งของหรือทำการค้าในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทั้งหมดนี้อาจจะมีผลต่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นไปได้ของการเจริญเติบโตของวัดในอนาคต หนึ่งในปัญหาการท่องเที่ยวในวัดอีกประการ คือการไม่ให้ความเป็นเคารพสำหรับวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในวัด ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมาเพื่อชมความงดงาม ไม่มีการตระหนักถึงเรื่องศิลปวัฒนธรรมของวัด ซึ่งอาจส่งผลให้มีการนำศิลปวัฒนธรรมออกจากวัดมาขายเป็นของที่ระลึกและสินค้าท่องเที่ยว จึงทำให้ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดหรือท้องถิ่นนั้นสูญหายไป (วัชรวิทย์ บุญเรือง, 2554)

การท่องเที่ยวเสมือนจริงเกี่ยวกับวัดเป็นหนึ่งในแนวโน้มที่กำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในสถานการณ์ Covid-19 โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีวัดมากมายที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวเสมือนจริงเกี่ยวกับวัดสามารถช่วยให้ผู้ที่สนใจได้สัมผัสกับวัฒนธรรมและประเพณีของไทยได้อย่างครบถ้วน โดยมีความสำคัญ ในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยให้ผู้สนใจได้อย่างครบถ้วน โดยการให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัด ช่วยสร้างความเป็นมาตรฐานสุขภาพและความปลอดภัย เป็นทางเลือกที่ปลอดภัยสำหรับผู้ที่ไม่ต้องการเดินทางไปถึงที่จริงๆ โดยไม่ต้องเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด-19 ที่อาจเกิดขึ้นจากการเดินทางไกล

การท่องเที่ยวเสมือนจริงเป็นเทคโนโลยีที่กำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในสถานการณ์ Covid-19 ช่วยลดค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวแต่ไม่ต้องการเดินทางไปถึงที่จริงๆ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่อยู่ห่างไกลหรืออยู่ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ การท่องเที่ยวเสมือนจริงช่วยให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสถานที่ต่างๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ การท่องเที่ยวเสมือนจริงช่วยเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้เข้าชม โดยการให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสกับสถานที่ท่องเที่ยวแบบเสมือนจริง ซึ่งช่วยสร้างความสนุกสนานและประทับใจในการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเสมือนจริงเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยสำหรับผู้ที่ไม่ต้องการเดินทางไปถึงที่จริง ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ช่วยรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

เมตาเวิร์ส (Meta-verse) (Cox, A. L. and Aranzulla, M., 2020) คือ โลกเสมือนที่ถูกสร้างขึ้นด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งเป็นโลกเสมือนที่มีความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นโดยสามารถสร้างสรรค์และจัดการโดยผู้ใช้งานได้อย่างอิสระ ในเมตาเวิร์ส ผู้ใช้สามารถสร้างบุคลิกลักษณะ (Avatar) เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้งานอื่นได้ นอกจากนี้ยังมีการจำลองพฤติกรรมของโลกจริง ซึ่งให้ผู้ใช้งานได้สัมผัสประสบการณ์ในการเดินทาง การช้อปปิ้ง การท่องเที่ยว หรือการแลกเปลี่ยนความรู้สึกต่างๆ ในรูปแบบที่เหมือนจริงมากยิ่งขึ้น เมตาเวิร์ส (Metaverse) (Kzero, 2011) คือ โลกเสมือนที่ถูกสร้างขึ้นจากเทคโนโลยีการสร้างภาพจำลองคอมพิวเตอร์ ที่ใช้เทคโนโลยีการจำลองสภาพแวดล้อม 3 มิติ และให้ผู้ใช้งานเข้าไปในโลกเสมือนด้วยตัวละครออนไลน์ โดยสามารถสร้างบ้าน ร้านค้า หรือแม้กระทั่งเมืองได้เอง และสามารถเข้าไปพบปะกับผู้ใช้งานอื่นๆ ได้ในโลกเสมือนนั้นๆ การใช้เทคโนโลยีเมตาเวิร์สนั้นได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเสมือนไปยังสถานที่ต่างๆ หรือการจัดกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยกัน โดยเฉพาะในช่วงโควิด-19 ที่จำกัดการเดินทาง การใช้เทคโนโลยีเมตาเวิร์สกลายเป็นทางเลือกที่ดีในการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริง แต่การใช้เทคโนโลยีเมตาเวิร์สนั้นก็ยังมีความเสี่ยงที่จะเกิดอย่างมากมาย เช่น การละเมิดความเป็น

ส่วนตัวของผู้ใช้งาน การโจมตีไซเบอร์ และการกระทำผิดกฎหมายอื่นๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้งานด้วย

การท่องเที่ยวเสมือนจริงมีหลายรูปแบบ เช่น การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ออนไลน์ การเดินทางด้วยภาพ 360 องศา การเข้าชมสถานที่ผ่านวิดีโอที่บันทึกไว้ หรือการท่องเที่ยวในรูปแบบเกมออนไลน์ เป็นต้น การท่องเที่ยวเสมือนจริงไม่เพียงช่วยให้เราสามารถเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวได้แบบไม่จำกัด แต่ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่สมจริง และเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว หรือไม่สามารถเดินทางได้ในขณะนั้น การท่องเที่ยวเสมือนจริง หรือ Virtual Reality Tour เป็นระบบจำลองสถานที่ท่องเที่ยว มาจากเทคโนโลยีเสมือนจริง หรือ Virtual Reality (VR) ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อจำลองสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งจากสภาพแวดล้อมจริงขึ้นมาด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ผู้ใช้งานมีความรู้สึกเหมือนอยู่ในสถานที่นั้นจริง โดยใช้งานผ่านอุปกรณ์เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต และแว่น VR

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ของประเทศไทย มีวัดโบราณที่สวยงามและมีความสำคัญมากมาย ซึ่งเป็นที่นาสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาการท่องเที่ยวเสมือนจริงเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สมจริงและน่าสนใจยิ่งขึ้น ขยายโอกาสการเข้าถึง เพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะต้องมีการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงในวัดอย่างมีคุณภาพ โดยสามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมจริง และเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างความตอบรับและเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมวัด โดยการนำเสนอและโปรโมทผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ท่องเที่ยว โซเชียลมีเดีย เป็นต้น

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าถึงการท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัดที่น่าสนใจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของวัดโดยไม่ต้องเดินทางมายังสถานที่จริง เป็นนวัตกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยว และกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวในสถานที่จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัย เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยแบบเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาตามหลักการของ ได้ดำเนินการตามหลักวงจรพัฒนาซอฟต์แวร์ (Software Development Life Cycle: SDLC) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการ

พัฒนาซอฟต์แวร์ โดยได้มีการกำหนดขั้นตอนต่างๆ เพื่อสามารถพัฒนาและส่งมอบซอฟต์แวร์ ได้อย่างมีคุณภาพและสมบูรณ์ โดยทั่วไปแล้ว SDLC จะประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอนได้แก่ การกำหนดความต้องการ (Requirement Definition) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) การออกแบบระบบ (System Design) การพัฒนาระบบ (System Development) การทดสอบระบบ (System Testing) การติดตั้งระบบ (System Implement) การบำรุงรักษาระบบ (System Maintenance)

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประชากร ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ชุมชน นักท่องเที่ยว เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2 กลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษา พบว่า จำนวนของผู้ทดสอบในการใช้งาน 5 คน จะทดสอบประสิทธิภาพได้ถึง 85 % และจำนวนของผู้ทดสอบในการใช้งาน 10 คนขึ้นไป จะได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 35 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงสร้างการวิจัยดังกล่าวเน้น ตั้งประเด็นหลักในการศึกษาด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้เครื่องมือสำคัญ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบเนื้อหาการวิจัย 2) แพลตฟอร์ม อยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม คือ แบบประเมินความพึงพอใจในอยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างเครื่องมือ 2) ศึกษาทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) กำหนดแผนในการเขียนคำถามการวิจัย 4) นำแบบสอบถามที่สร้างให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของแบบสอบถามซึ่งเป็นค่าความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face validity) และทำการพิจารณาค่า IOC ของแบบสอบถามแต่ละข้อและคัดเลือกคำถามที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .05 5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงและผ่านเกณฑ์แล้วไปหาค่าความเชื่อมั่นใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's α -Coefficient)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะทำตามขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) สร้างแบบวัดในการเก็บข้อมูลและทำการทดสอบคุณภาพของแบบวัด 2) นำแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใช้กับกลุ่มตัวอย่างและประเมินความพึงพอใจในการใช้งาน และ 3) ทำการเก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลต่อไป

4. สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์ความเหมาะสมโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทียบกับเกณฑ์การประเมินดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

4.2 วิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจ ผู้วิจัยนำแบบประเมินความพึงพอใจ มาวิเคราะห์ความเหมาะสมโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการเขียนพัฒนาแพลตฟอร์มเว็บแอปพลิเคชันบนโปรแกรมภาษา HTML5 โปรแกรมเวิร์ดเพรสส์ (Wordpress) ซึ่งเป็นเว็บไซต์สำหรับการจัดการเนื้อหาออนไลน์ และโปรแกรม Pano2VR ตามหลักวงจรพัฒนาซอฟต์แวร์ (Software Development Life Cycle: SDLC) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาซอฟต์แวร์ โดยได้มีการกำหนดขั้นตอนต่างๆ เพื่อสามารถพัฒนาและส่งมอบซอฟต์แวร์ ได้อย่างมีคุณภาพและสมบูรณ์ ประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ในการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) คือ R1: การศึกษาและวิเคราะห์ ได้แก่ 1) การกำหนดความต้องการ (Requirement Definition) 2) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) D1: การพัฒนาต้นแบบ (Prototype) ได้แก่ 3) การออกแบบระบบ (System Design) 4) การพัฒนาระบบ (System Development) R2: การทดสอบและประเมินผล ได้แก่ 5) การทดสอบระบบ (System Testing) D2: การพัฒนาและติดตั้งระบบ ได้แก่ 6) การติดตั้งระบบ (System Implement) 7) การบำรุงรักษาระบบ (System Maintenance) หลังจากพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดเสร็จแล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบระบบทั้งระบบ ซึ่งเป็นการทดสอบการทำงานของระบบในภาพรวม การสนองตอบต่อการใช้งานระบบความถูกต้องในการแสดงผลข้อมูล โดยจัดสภาวะแวดล้อมของการทดสอบให้เหมือนการทำงานจริงมากที่สุด เพื่อสังเกตปัญหาที่เกิดขึ้น และทำการแก้ไขก่อนนำแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดไปใช้

สำหรับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการทดสอบผลการการทำงานของแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดบนเว็บแอปพลิเคชันว่าเหมาะสมกับผู้ใช้งานหรือไม่ โดยนำเว็บแอปพลิเคชันที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมของรายละเอียดของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บแอปพลิเคชัน การแสดงผลข้อมูลสื่อดิจิทัล วิธีการนำเสนอข้อมูลของเว็บแอปพลิเคชัน อยุธยาเมตาเวิร์ส การจัดวางองค์ประกอบหน้าจอ รูปแบบตัวอักษร พื้นหลัง และภาพประกอบ

การติดตั้งระบบ โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าถึงเว็บแอปพลิเคชันอยุธยาเมตาเวิร์ส และอบรมการใช้งานแก่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อเผยแพร่วิธีการใช้งาน จากนั้นผู้วิจัยจึงสรุปผลการดำเนินการวิจัย และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

1.2 ผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลังจากที่ได้วิเคราะห์และออกแบบตามขั้นตอนกระบวนการทำงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในบทที่ 3 แล้ว ผู้วิจัย ได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้ 1) หน้าหลักระบบ อยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบไปด้วยภาพพื้นหลังแบบ 360 องศา และป้ายกำกับของแหล่งท่องเที่ยววัดต่างๆ พร้อมเสียงดนตรีบรรเลงอยู่พื้นหลังในระบบ 2) หน้าระบบการท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในแต่ละวัด แบบ 360 องศา ที่เลือกมุมมองที่สวยงาม แสงสว่างเพียงพอ และปราศจากสิ่งกีดขวาง ครอบคลุมทุกมุมมองของสถานที่ 3) หน้าระบบการท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัด ที่เป็นจุดเชื่อมต่อของแต่ละจุดภายในแหล่งท่องเที่ยวที่

ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงได้ โดยกำหนดจุดเชื่อมต่อระหว่างภาพถ่าย 360 องศา เพื่อสร้างเส้นทางการเดินชม 4) หน้าระบบป้ายข้อมูล การท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัด ป้ายข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ จุดสนใจเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถคลิกเพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติม 5) หน้าระบบส่วนต่อประสานกับผู้ใช้งาน หรือเมื่อนำทางในการใช้งานระบบอยุธยาเมตาเวิร์ส ซึ่งประกอบไปด้วย เมนูขยายเข้า เมนูขยายออก เมนูหมุนภาพแบบ 360 องศา อัตโนมัติ เมนูแสดงภาพตัวอย่างที่เชื่อมต่อ เมนูการฉายภาพแบบสามมิติ และเมนูแสดงผลเต็มหน้าจอ 6) หน้าระบบการเข้าสู่ลิงก์การประเมินภายหลังการใช้งานอยุธยาเมตาเวิร์ส แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัด ซึ่งอยู่ในหน้าหลักของระบบอยุธยาเมตาเวิร์ส 7) หน้าระบบการเข้าการใช้งานอยุธยาเมตาเวิร์สในสมาร์ตโฟนที่รองรับการแสดงผลแบบ VR แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง

2. การศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการประเมินความพึงพอใจที่ต่อการใช้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

ตารางที่ 1 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหา

ข้อ	รายการประเมิน	การประเมินโดยผู้ใช้งาน			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
1	ความสะดวกในการเรียกดูและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส)	4.54	0.51	มากที่สุด	5
2	แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีข้อมูลครอบคลุมตามความต้องการ	4.57	0.50	มากที่สุด	3
3	แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีเมนูการใช้งานง่าย	4.57	0.61	มากที่สุด	2
4	แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความถูกต้อง ชัดเจน น่าเชื่อถือของข้อมูล	4.63	0.49	มากที่สุด	1
5	การใช้งานแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) ช่วยให้คุณสามารถสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ดี	4.54	0.56	มากที่สุด	4
ภาพรวม		4.57	0.53	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหา พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาพบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความถูกต้อง ชัดเจน น่าเชื่อถือของข้อมูลอยู่ในระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีเมนูการใช้งานง่าย อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีข้อมูลครอบคลุมตามความต้องการ อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกราฟิกและการออกแบบ

ข้อ	รายการประเมิน	การประเมินโดยผู้ใช้งาน			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
6	แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีองค์ประกอบของหน้าจอที่ความสวยงาม สะดวกต่อการใช้งาน	4.54	0.61	มากที่สุด	3
7	รูปภาพที่ใช้ออกแบบ แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความเหมาะสมและสื่อความหมาย	4.60	0.55	มากที่สุด	1
8	สีที่ใช้ออกแบบ แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความเหมาะสมและสื่อความหมาย	4.57	0.61	มากที่สุด	2
9	ไอคอนหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ออกแบบแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความเหมาะสมและสื่อความหมาย	4.60	0.55	มากที่สุด	1
10	รูปแบบตัวอักษรที่ใช้ออกแบบ แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความเหมาะสมและสื่อความหมาย	4.51	0.61	มากที่สุด	4
11	เสียงประกอบที่ใช้ออกแบบ แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความเหมาะสมและสื่อความหมาย	4.60	0.55	มากที่สุด	1
12	ความเร็วในการแสดงผลข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส)	4.37	0.73	มาก	5
รวม		4.50	0.60	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกราฟิกและการออกแบบ พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาพบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจกับ รูปภาพ ไอคอนหรือสัญลักษณ์ เสียงประกอบ ที่ใช้ออกแบบแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) อยู่ในระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจกับสีที่ใช้ออกแบบ แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความเหมาะสมและสื่อความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีองค์ประกอบของหน้าจอที่ความสวยงาม สะดวกต่อการใช้งานอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการนำไปใช้งาน

ข้อ	รายการประเมิน	การประเมินโดยผู้ใช้งาน			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
13	แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ต่อยอด	4.40	0.65	มาก	3
14	แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนได้เสีย	4.54	0.61	มากที่สุด	2
15	แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) เป็นสื่อในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์	4.66	0.59	มากที่สุด	1
รวม		4.50	0.60	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการนำไปใช้งาน พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาพบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) เป็นสื่อในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนได้เสีย อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ต่อยอดอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 3 ด้าน

ด้าน	รายการประเมิน	การประเมินโดยผู้ใช้งาน			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
1	ด้านเนื้อหา	4.57	0.53	มากที่สุด	1
2	ด้านกราฟิกและการออกแบบ	4.50	0.60	มากที่สุด	2
3	ด้านการนำไปใช้งาน	4.50	0.60	มากที่สุด	2
รวม		4.52	0.58	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่ออยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ด้านเนื้อหา ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านกราฟิกและการออกแบบ ด้านการนำไปใช้งาน ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ห้อยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดนี้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงการท่องเที่ยวช่วยให้ผู้คนที่สามารถเข้าถึงและสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยววัดได้ โดยไม่ต้องเดินทางจริง เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ที่มีข้อจำกัดในการเดินทาง ขยายโอกาสให้ผู้คนที่จากทั่วโลกได้รู้จักและเยี่ยมชมวัด การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ช่วยเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับวัดไว้ในรูปแบบดิจิทัล ป้องกันความเสียหายจากการเสื่อมสภาพของวัด เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมของวัด ได้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สมจริง โดยเทคโนโลยีโลกเสมือนจริงช่วยสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เหมือนจริง ผู้ใช้สามารถเดินชมวัด สัมผัสบรรยากาศ และเรียนรู้เกี่ยวกับวัดได้อย่างใกล้ชิด เพิ่มการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย กระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทย

2. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานห้อยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) ด้านเนื้อหา ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อการใช้งานห้อยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้ใช้งานมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (ห้อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีความถูกต้อง ชัดเจน น่าเชื่อถือของข้อมูล มีเมนูการใช้งานง่าย มีข้อมูลครอบคลุมตามความต้องการ 2) ด้านกราฟิกและการออกแบบ ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อการใช้งานห้อยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้ใช้งานมีความพึงพอใจกับรูปภาพ ไอคอนหรือสัญลักษณ์ เสียงประกอบ สีที่ใช้ออกแบบ และแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (ห้อยุธยาเมตาเวิร์ส) มีองค์ประกอบของหน้าจอที่ความสวยงาม สะดวกต่อการใช้งาน และ 3) ด้านการนำไปใช้งาน ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อการใช้งานห้อยุธยาเมตาเวิร์ส : แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้ใช้งานมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง (ห้อยุธยาเมตาเวิร์ส) เป็นสื่อในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ มีประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนได้เสีย และมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ต่อยอด ผลสอดคล้องกับการวิจัยของดุสิต ขาวเหลือง และอภิชาติ อนุกุลเวช (2562) ได้ทำวิจัยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้สามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักศึกษาอาชีวศึกษาที่มีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่างกัน ผลพบว่า ความความพึงพอใจของนักศึกษาอาชีวศึกษาที่มีต่อสื่อการเรียนรู้สามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ห้อยุธยาเมตาเวิร์ส : การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. กระบวนการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ภายใต้หลักการวงจรพัฒนาซอฟต์แวร์ (Software Development Life Cycle: SDLC) ทั้ง 7 ขั้นตอนดังนี้

R1: การวิจัยเพื่อกำหนดความต้องการและวิเคราะห์ระบบ

1.1 การกำหนดความต้องการ (Requirement Definition) ในขั้นตอนนี้จะรวบรวมความต้องการและความสามารถที่ต้องการจากผู้ใช้งาน เช่น การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงที่สามารถให้ผู้เข้าชมวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ผ่านภาพถ่าย 360 องศา เป็นต้น

1.2 การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) ในขั้นตอนนี้จะวิเคราะห์ความต้องการและจุดประสงค์ของระบบ เพื่อทำความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และข้อจำกัดของโครงการ การศึกษาความต้องการของผู้ใช้และการแบ่งแยกองค์ประกอบของโครงการ อาจเป็นการวิเคราะห์ว่าจะมีภาพถ่ายแบบไหนบ้างที่จะนำมาใช้ในแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริง

D1: การออกแบบระบบ

1.3 การออกแบบระบบ (System Design) จากการวิเคราะห์ระบบแล้ว ขั้นตอนนี้จะออกแบบโครงสร้างของระบบ รวมถึงการกำหนดโครงสร้างข้อมูลและการออกแบบอินเทอร์เฟซผู้ใช้งาน

1.4 การพัฒนาระบบ (System Development) ขั้นตอนนี้เป็นการสร้างระบบตามการออกแบบที่ได้ การสร้างซอฟต์แวร์โดยใช้ภาษาโปรแกรมมิ่งและเครื่องมือที่เหมาะสม เช่น HTML, Wordpress สำหรับการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน หรือภาษาโปรแกรมมิ่งอื่นๆ ตามความเหมาะสมของโครงการ

R2: การวิจัยเพื่อทดสอบระบบ

1.5 การทดสอบระบบ (System Testing) หลังจากการพัฒนาระบบเสร็จสิ้นแล้ว ขั้นตอนนี้จะทำการทดสอบระบบเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ประสิทธิภาพ และความเสถียรของระบบ

D2: การพัฒนาและติดตั้งระบบ

1.6 การติดตั้งระบบ (System Implement) หลังจากทีระบบผ่านการทดสอบและได้รับการอนุมัติ จะทำการติดตั้งระบบให้กับผู้ใช้งาน พร้อมทั้งการฝึกอบรมให้กับผู้ใช้งานเพื่อการใช้งานที่เต็มประสิทธิภาพ

1.7 การบำรุงรักษาระบบ (System Maintenance) หลังจากการใช้งานจริง เกิดความจำเป็นในการบำรุงรักษาระบบเพื่อรักษาประสิทธิภาพและความเสถียรของระบบต่อไป ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงและการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระบบ

2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากการวิจัย "อยุธยาเมตาเวิร์ส": การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้อิทธิพลที่สำคัญ ดังนี้

2.1 การเข้าถึงการท่องเที่ยว ช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงและสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยววัดได้ โดยไม่ต้องเดินทางจริง เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ที่มีข้อจำกัดในการเดินทาง ขยายโอกาสให้ผู้คนจากทั่วโลกได้รู้จักและเยี่ยมชมวัด

2.2 การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ช่วยเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับวัดไว้ในรูปแบบดิจิทัล ป้องกันความเสียหายจากการเสื่อมสภาพของวัด เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมของวัด

2.3 ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สมจริง เทคโนโลยีโลกเสมือนจริง ช่วยสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เหมือนจริง ผู้ใช้สามารถเดินชมวัด สัมผัสบรรยากาศ และเรียนรู้เกี่ยวกับวัดได้อย่างใกล้ชิด เพิ่มการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว

2.4 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย กระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทย สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้ใช้งานที่สนใจอยุธยาเมตาเวิร์ส แหล่งท่องเที่ยวเสมือนจริงของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถซึ่งใช้งานแพลตฟอร์มได้บนทุกอุปกรณ์ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
 - 1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น วัดต่างๆ รัฐบาล เพื่อเป็นช่องทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรมีการเพิ่มข้อมูลเนื้อหาภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชาวต่างชาติ
 - 2.2 ควรมีการเพิ่มกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดในแต่ละเทศกาลหรือกิจกรรมที่น่าสนใจ
 - 2.3 ควรมีการอัปเดตภาพเสมือนจริงแบบ 360 องศาให้ความชัดเจรมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกวรินทร์ จันทรดำ. (2565). การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันความเป็นจริงเสมือน 360 องศา ส่งเสริมการท่องเที่ยวรอบกว๊านพะเยา. วารสารวิชาการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 8(2), 67-80.
- ชาญชัย นามพล. (2562). การพัฒนาสื่อสามมิติโดยการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงเสริมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี กรณีศึกษาการท่องเที่ยวในเชิงพุทธศาสนาและพุทธสถานของจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 12(2), 123.
- ดุสิต ขาวเหลือง และอภิชาติ อนุกุลเวช. (2562). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้สามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยี ความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักศึกษาอาชีวศึกษา ที่มีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่างกัน. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดุสิต ขาวเหลือง และอภิชาติ อนุกุลเวช. (2562). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้สามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักศึกษาอาชีวศึกษาที่มีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่างกัน. รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา และแผนกวิชาอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยเทคนิคชลบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วัชรวิทย์ บุญเรือง. (2554). การบูรณาการการท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรมที่วัดสร้างสรรค์ กรณีศึกษาวัดศรีภูมิ จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Cox, A. L. and Aranzulla, M. (2020). Meta-verse: Weighing the Pros and Cons of a Fully Immersive Web. IEEE Technology and Society Magazine, 39(3), 24-30.
- Kzero. (2011). Metaverse Roadmap Overview. From <https://www.metaverseroadmap.org/overview> Retrieved March 15, 2023.
- Rujivanarom, P. (2019). Thailand's temple troubles: Can we solve the problem of tourist behaviour?. The Nation Thailand.

**แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3
ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2**
**GUIDELINES FOR DEVELOPING DESIRABLE CHARACTERISTICS OF SCHOOL
ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL AGE BASED ON THE THREE PAPANIKA-
DHAMMA PRINCIPLES IN SCHOOLS FOR INTELLECTUALLY DISABLED
STUDENTS OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION, GROUP 2**

¹พนิดา กลมกล่อม Phanida Klomklorm ²วรกฤต เกื่อนช้าง Worrakrit Thuenchang

³ธานี เกสทอง Thanee Gesthong

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Phanidakwang1996@gmail.com

Article Received: November 05, 2025. Revised: December 27, 2025. Accepted: December 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3 และ 3) เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3 โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 เป็นแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีกลุ่มตัวอย่างคือครู จำนวน 148 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 หาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมิน 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความประโยชน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3 ได้แก่ (1) ด้านการสื่อสาร พัฒนาวิสัยทัศน์ระบบการสื่อสารที่รองรับความหลากหลายของนักเรียนเตรียมความพร้อมเทคโนโลยีช่วยเหลือและวางแผนการสื่อสารเชิงป้องกัน (2) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ มองภาพรวมเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนวางแผนระยะยาวอย่างยั่งยืน และพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่าง (3) ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล วางแผนเชิงกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีอย่างยั่งยืน เลือกเทคโนโลยีเหมาะกับนักเรียนพิเศษ และพัฒนาศักยภาพบุคลากร (4) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ใช้เครื่องมือดิจิทัลหลากหลาย สร้างบรรยากาศการมี

ส่วนร่วม และใช้การสื่อสารหลากหลายช่องทาง (5) ด้านคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการคิด สร้างระบบที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน พร้อมคู่มือที่เหมาะสมกับผู้ที่มีข้อจำกัดทางสติปัญญา และ 3) ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปณิกธรรม 3 โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: คุณลักษณะที่พึงประสงค์, ผู้บริหาร, ยุคดิจิทัล, หลักปาปณิกธรรม 3, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed to: 1) study the desirable characteristics of administrators in the digital age in schools for students with intellectual disabilities, 2) find guidelines for developing the desirable characteristics based on the Three Pāṇḍika-dhamma Principles, and 3) evaluate the guidelines for developing the desirable characteristics of administrators in the digital age based on the Three Pāṇḍika-dhamma Principles in schools for students with intellectual disabilities under the Office of Special Education Administration, Group 2. A mixed-methods research design was employed, conducted in three phases: Phase 1 (Quantitative research): Studied the desirable characteristics of administrators among a sample of 148 teachers. The research instrument was a questionnaire, and data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Phase 2 (Qualitative research): Developed the guidelines through focus group discussions with 7 experts, integrating the Pāṇḍika-dhamma principles. Data were processed using content analysis. Phase 3, (Evaluation): Assessed the guidelines with a sample of 12 school administrators and teachers. The evaluation utilized a four-dimensional framework: Accuracy, Appropriateness, Feasibility, and Utility. Statistical analysis included percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that: 1) Current State: The overall desirable characteristics of school administrators in the digital age for schools serving students with intellectual disabilities were rated at a high level. 2) Guidelines for Development based on the Three Pāṇḍika-dhamma Principles: included: (1) Communication: developing a vision for a communication system that supports the diversity of students, preparing assistive technology, and planning preventive communication; (2) Relationship building: looking at the overall picture of complex relationship networks, and planning for long-term sustainability. and develop an environment that promotes acceptance of differences; (3) Technology and digital use, strategic planning for sustainable use of technology, selecting technology suitable for special learners, and developing the potential of personnel; (4) Vision setting, using a variety of digital tools, creating an atmosphere of participation, and using various communication channels; (5) Critical thinking, creative initiative, using technology to promote thinking, creating a concrete and sustainable system with a manual suitable for people with intellectual

disabilities, and 3) The results of the evaluation of the guidelines for developing desirable characteristics of administrators in the digital age based on the Three Pāpaṇika-dhamma Principles, revealed that all four dimensions rated at the highest level.

Keywords: Desirable Characteristics, Administrators, The Digital age, The Three Pāpaṇika-Dhamma Principles, Schools

บทนำ

โลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การดำเนินชีวิต และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางด้านการสนเทศทำให้เกิดเครือข่ายโทรคมนาคมดิจิทัลที่เชื่อมโยงโลกในแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เช่น คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งปัจจุบันอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทุกคนต้องมีไว้เพื่อตอบสนองต่อการก้าวทันการเติบโตของโลกทำให้เกิดทักษะแห่งอนาคตใหม่ในยุคดิจิทัล เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยในฐานะการเป็นพลเมืองของโลกที่มีการดำรงชีวิตท่ามกลางโลกแห่งเทคโนโลยี โลกของเศรษฐกิจและการค้าโลกาภิวัตน์กับเครือข่าย ความสมดุลของสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ความเป็นสังคมเมือง ความเป็นสังคมผู้สูงอายุ และความเป็นโลกส่วนตัวอยู่กับตัวเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตามไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในยุคดิจิทัล (พิเชษฐ ยังตรง และคณะ, 2560)

โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ เนื่องจากโรงเรียนเป็นที่ ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ฝึกทักษะอาชีพ เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และฝึกทักษะชีวิตอันจำเป็นในการดำรงชีพให้กับนักเรียน สรรสร้างบุคลิกภาพทางสังคม ให้แก่นักเรียน เพื่อให้สามารถปรับตัวเองในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและปฏิบัติตนให้มีคุณค่าแก่สังคม ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ตามความต้องการทางสังคม โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารจัดการ คอยกำกับ ติดตาม และดูแลดำเนินการของโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีคุณภาพในที่สุด สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในยุคดิจิทัล จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญที่สุดต่อการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา

เนื่องจากการบริหารจัดการศึกษา ของสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาจัดบุคลากรให้ร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ที่กำหนดแนวทางการทำงานของบุคลากร ให้สามารถดำเนินงานไปด้วยความเรียบร้อย ถ้าปราศจากผู้บริหารสถานศึกษาแล้วบุคลากรที่รวมกันขึ้นก็จะเป็นความหมายและไม่สามารถทำอะไรได้สำเร็จ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 นับเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้การบริหารงานบรรลุผลสำเร็จตาม

ต้องการและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการวิจัยของปัญญาวุฒิ ศรีสม และพิมพ์ไธโร ลิ้มปัทม์ (2566) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำดิจิทัลของครู ประกอบด้วย ด้านการสื่อสารของผู้นำดิจิทัล ด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำดิจิทัลด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญของผู้นำดิจิทัล ด้านการมีวิสัยทัศน์ของผู้นำดิจิทัล และด้านสภาพแวดล้อมของผู้นำดิจิทัล องค์ความรู้ใหม่นี้สามารถนำไปพัฒนาคุณลักษณะให้เหมาะสมกับการพัฒนาครูเป็นผู้นำดิจิทัล นักเรียนเป็นพลเมืองดิจิทัล และสถานศึกษาเป็นองค์กรดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งผู้บริหารควรมีความรู้และความชำนาญในเรื่องการใช้เทคโนโลยี โปรแกรมหรือเครื่องมือที่มีความทันสมัยมาใช้ในการบริหารงาน มีการคิดค้นหรือสรรหานวัตกรรมในการบริหารจัดการหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำสูงตลอดจนมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องและความเป็นประชาธิปไตย หากผู้บริหารมีคุณลักษณะและความสามารถที่เหมาะสม ก็จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ร่วมงานในองค์กร ตลอดจนชุมชนและท้องถิ่น

โรงเรียนเฉพาะความพิการ กลุ่ม 2 ประกอบด้วย 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล โรงเรียนระยองปัญญานุกูลและโรงเรียนลพบุรีปัญญานุกูล ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และออทิสติกซึ่งนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ บริการ และสนับสนุนทางการศึกษา ที่สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการจำเป็น ความถนัดและความสนใจที่แตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งเน้นเด็กทุกคนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพตามความต้องการที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจความต้องการจำเป็นของนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาย่อมมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในยุคดิจิทัลอยู่แล้ว แต่ได้เกิดประเด็นที่น่าสนใจขึ้นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาภาคตะวันออก มีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมากน้อยเพียงใด

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จึงศึกษาถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 โดยมุ่งหวังว่าข้อค้นพบจากผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาภาคตะวันออกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลัก ปาปนิกรรม 3 ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลัก ปาปนิกรรม 3 ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ได้แบ่งขั้นตอนเป็น 3 ระยะ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2

1.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรครูของโรงเรียน ในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 185 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie and Morgan จำนวน 148 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.982 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์แบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักป้าปณิกรรม 3 ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม เป็นผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นนักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักป้าปณิกรรม 3 โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักป้าปณิกรรม 3 ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2

3.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 6 โรงเรียน รวม 12 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล ตามหลักปาปนิกรรม 3 โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 แบ่งเป็น 4 มาตรฐาน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้านเช่นกัน คือ ด้านการสื่อสาร ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และด้านคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 โดยภาพรวม

ด้านที่	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ด้านการสื่อสาร	4.47	0.39	มาก	1
2	ด้านการสร้างความสัมพันธ์	4.26	0.32	มาก	2
3	ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	4.21	0.39	มาก	4
4	ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	4.25	0.34	มาก	3
5	ด้านคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.18	0.33	มาก	5
ภาพรวม		4.28	0.21	มาก	

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรรม 3 ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2

2.1 ด้านการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาระบบการสื่อสารที่รองรับความหลากหลายของนักเรียน พร้อมเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยีช่วยเหลือในอนาคต และวางแผนการสื่อสารเชิงป้องกันในภาวะวิกฤตอย่างรอบคอบ มีการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างรอบด้าน ทั้งภาษามือสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาการได้ยิน การใช้เทคโนโลยี AAC เนื้อหาที่เหมาะสมกับการทางสติปัญญา และการประเมินประสิทธิผลด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยสร้างเครือข่ายกับผู้เชี่ยวชาญ พัฒนาทักษะการสื่อสารกับผู้ปกครอง ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ครอบครัว และจัดการความขัดแย้งอย่างเข้าใจบริบทของนักเรียนอย่างรอบด้าน

2.2 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ผู้บริหารควรมองภาพรวมของเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงพัฒนาการของนักเรียนในแต่ละช่วงวัย และเตรียมพร้อมรับมือกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนมีความเชี่ยวชาญในการสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวที่มีบุตรหลานพิการทางสติปัญญา เข้าใจความเครียดและความกังวลของพ่อแม่ มีทักษะในการสร้าง

ทีมสหวิชาชีพที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญหลากหลายด้าน และสามารถจัดการความขัดแย้งหรือไกล่เกลี่ยในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่าง เสริมสร้างขวัญกำลังใจและความสามัคคีผ่านกิจกรรม เช่น การยกย่องความสำเร็จของนักเรียนและครู พร้อมทั้งสร้างช่องทางสื่อสารที่เปิดกว้างและปลอดภัยสำหรับการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

2.3 ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ผู้บริหารควรมองเห็นโอกาสและวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างยั่งยืน โดยเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนพิเศษและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่สามารถติดตามผลได้ เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการเฉพาะได้อย่างแท้จริง มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดผล โดยมีความรู้พื้นฐานเพื่อสามารถสนับสนุนและแนะนำครูได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นการสื่อสารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการยอมรับและความต่อเนื่อง โดยการให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบจะช่วยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกล รวบรวมข้อมูลทั้งภายในและภายนอกองค์กร พร้อมใช้เครื่องมือดิจิทัลหลากหลาย แสดงถึงความเข้าใจและใช้ศักยภาพเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เน้นกระบวนการเป็นระบบและใช้ความเชี่ยวชาญ จัดตั้งทีมที่ปรึกษาแสดงความรอบรู้ พร้อมเข้าใจและไม่กดดันผู้บริหารที่มีข้อจำกัดทางสติปัญญา และมุ่งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ด้วยการสื่อสารหลากหลายช่องทางและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สะท้อนทักษะมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสารที่ยอดเยี่ยม

2.5 ด้านคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการคิด นำ Design Thinking และ Critical Thinking มาปรับใช้อย่างมองการณ์ไกล พร้อมสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางความคิดเพื่อเปิดศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ มุ่งสร้างระบบที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน ด้วยคู่มือที่เหมาะสมกับผู้ที่มีข้อจำกัดทางสติปัญญาและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย แสดงถึงความรอบรู้และเข้าใจบริบทเฉพาะอย่างครอบคลุม โดยบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงออก ด้วยคำชมเชยอย่างจริงใจ และการสร้าง Psychological Safety ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปนิกรธรรม 3 โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ตามหลักปาปนิกรธรรม 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล มีการส่งเสริมและพัฒนาให้ครูมีความรู้ มีคุณลักษณะตามมาตรฐานด้านการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ครูออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดทำแผนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับยุคดิจิทัล ก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และ

ในที่สุดจะทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่สร้างนวัตกรรมหรือองค์กรแห่งนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญส่ง กรุงขาลี (2561) พบว่า ทักษะการบริหารในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และอภิปรายผลการวิจัยรายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 มีการส่งเสริมสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีความเข้าใจ เชื่อมมั่นในทักษะการใช้เทคโนโลยี ที่ให้สามารถแสดงความคิดเห็น มีอิสระในการตัดสินใจ ส่งเสริมการสร้างผลงานอย่างเต็มที่และสามารถนำพาองค์กรให้เติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปฏิฐาน มหิเมือง (2565) ที่พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารยุคดิจิทัลโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงรายโดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ส่งข่าวสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในยุคดิจิทัลได้อย่างทันทั่วทั้ง รวมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ในการปฏิบัติงานกันระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษา รับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยใช้วิจารณ์ญาณในการไตร่ตรอง ความถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือตามหลักพรหมวิหาร 4 มีการสร้างแรงจูงใจทำให้บุคลากรเกิดการรับรู้ร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวัฒน์ สุวรรณเหลา (2564) ที่พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีไปสนับสนุนส่งเสริมและบูรณาการในการจัดการศึกษา นำไปใช้ในการบริหารองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา นามวงศ์ (2566) ที่พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 เป็นผู้ดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเพื่อขับเคลื่อนองค์กร ภายใต้การตอบสนองตามนโยบาย ส่งเสริมให้ครูมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง สร้างการยอมรับความไว้วางใจและจิตสำนึกเชิงบวกในการปฏิบัติงานให้แก่ครูรวมถึงนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้และบูรณาการให้เกิดการยกระดับและความเป็นเลิศทางด้านการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิรพงศ์ พูลเกษร (2565) ที่พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

1.5 ด้านจิตวิเคราะห คติริเริ่มสร้างสรรค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 มีทักษะด้านความคิดรวบยอดและความคิดสร้างสรรค์ สามารถประยุกต์คติวิเคราะหและแปลความหมายข้อมูล

อย่างน่าเชื่อถือ ปรับแนวคิดในการบริหารจัดการบูรณาการที่เน้นการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง กระตุ้นให้บุคลากรแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีการบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี ใช้แนวคิดที่สร้างสรรค์และกลยุทธ์ใหม่ๆ ในการบริหารจัดการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นสากล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวัฒน์ สุวรรณเหล่า (2564) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลักปาปิณกรรม 3 โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ประกอบด้วย 1) ด้านการสื่อสาร พัฒนาศักยภาพระบบการสื่อสารที่รองรับความหลากหลายของนักเรียนเตรียมความพร้อมเทคโนโลยีช่วยเหลือและวางแผนการสื่อสารเชิงป้องกัน 2) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ มองภาพรวมเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน วางแผนระยะยาวอย่างยั่งยืน และพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่าง (3) ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล วางแผนเชิงกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีอย่างยั่งยืน เลือกเทคโนโลยีเหมาะสมกับผู้เรียนพิเศษ และพัฒนาศักยภาพบุคลากร 4) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ใช้เครื่องมือดิจิทัลหลากหลาย สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม และใช้การสื่อสารหลากหลายช่องทาง 5) ด้านจิตวิเคราะห คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการคิด สร้างระบบที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน พร้อมคู่มือที่เหมาะสมกับผู้ที่มีข้อจำกัดทางสติปัญญา ซึ่งในการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2551) ได้กล่าวไว้ว่า ปาปิณกรรม 3 หลักพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้า คือ 1) จักขุมา มีตาดี (รู้จักสินค้า ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทุน เก่งกำไร แม่นยำ) 2) วิธูโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจ และรู้จักเอาใจลูกค้า) 3) นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย(เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่ แหล่งทุนใหญ่ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย) นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพูนศิริ พงษ์ถาวร (2564) พบว่า ผู้บริหารที่สามารถวางโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงระบบและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้เกิดความร่วมมือที่มั่นคงและยั่งยืนส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประจักษ์ ภูคกงัง (2566) พบว่าด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการนิเทศและประเมิน เช่น นิเทศผ่านระบบออนไลน์หรือสื่ออื่น ๆ ที่เหมาะสม ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดหาสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ ติดตามประเมินผลการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับผู้เรียน จัดทำแผนงานโครงการการเข้าการใช้เทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาวิชาชีพ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณะอยู่เสมอ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของประจักษ์ ภูคกงัง (2566) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูทำข้อตกลงในการพัฒนางาน ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายในการสร้างนวัตกรรม นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานครูอยู่เสมอ ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผลิตสื่อและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน และการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในชั้นเรียน

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัลตามหลัก ปาปณนิกรรม 3 โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำปัญหาสูงสุดในแต่ละด้าน มาหา แนวทาง โดยการหาแนวทางนั้น ผู้วิจัยได้จัดทำร่างแนวทางโดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีมา ประกอบการร่างแนวทางประกอบกับผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มเชิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน โดย คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละกลุ่มวิชาชีพประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมโดยได้ เปรียญธรรม 5 ประโยคขึ้นไปหรือจบปริญญาเอก ด้านพุทธศาสตร์จำนวน 2 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญระดับ สถานศึกษา จำนวน 2 คนผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญที่เป็น นักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และนำผลการเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์ เป็นแนวทาง จึงทำให้ผลการประเมินขั้นตอนและแนวทางภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของวชิรพงศ์ พูลเกษร (2565) พบว่าที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนให้ผู้บริหาร สถานศึกษาเข้ารับการอบรมเสริมความรู้ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมให้จัดระบบงานโดยใช้ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการ เรียนรู้ให้ครูนำความรู้และทักษะดิจิทัลไปใช้ในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสนับสนุน งบประมาณและอุปกรณ์ให้สถานศึกษาอย่างทั่วถึง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุค ดิจิทัลตามหลักปาปณนิกรรม 3 สำหรับโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 เป็นแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสาร ผู้บริหาร ต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาระบบสื่อสารที่รองรับความหลากหลายและเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (AAC) มีทักษะการสื่อสารรอบด้านทั้งภาษามือและการสื่อสารเชิงป้องกันในภาวะวิกฤต รวมถึงการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ปกครอง 2) ด้านความสัมพันธ์ เน้นการมองภาพรวมเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างนักเรียน ครู และชุมชน โดยมีการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว เข้าใจ บริบทความเครียดของผู้ปกครองที่มีบุตรหลานพิการ และสามารถบริหารจัดการทีมสหวิชาชีพเพื่อลดความ ขัดแย้ง 3) ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ผู้บริหารควรวางแผนกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบท ผู้เรียนพิเศษ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบเพื่อสร้าง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ 4) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ต้องรวบรวมข้อมูลรอบด้านและใช้เครื่องมือดิจิทัลในการ วิเคราะห์ จัดตั้งทีมที่ปรึกษา และสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมด้วยการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและไม่สร้างความ กดดัน 5) ด้านคิดวิเคราะห์และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่งเสริมการนำ Design Thinking และ Critical Thinking มาปรับใช้ สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางความคิด (Psychological Safety) และจัดทำระบบคู่มือการทำงานที่เป็น รูปธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนา สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ควรส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้บริหารสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยทางความคิด (Psychological Safety) สร้างพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่ผู้ใต้บังคับบัญชา รู้สึกปลอดภัยที่จะเสนอความคิดเห็นและความคิดใหม่ๆ โดยไม่กลัวความผิดพลาดหรือการถูกตำหนิ ใช้คำชมเชยและการยอมรับความผิดพลาดเป็นโอกาสเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการแสดงออก

1.2 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ควรส่งเสริมทักษะและกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผ่านเทคโนโลยีส่งเสริมการใช้ Design Thinking และ Critical Thinking ในการแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ

1.3 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ควรส่งเสริมการสร้างทีมและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันอย่างเปิดกว้างกระตุ้นให้ผู้บริหารส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคลากร ควรสร้างโอกาสให้บุคลากรทุกระดับได้มีบทบาทในการพัฒนาองค์กรและแสดงออกซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.4 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ควรพัฒนาโปรแกรมอบรมและเวิร์กช็อปที่เน้นทักษะคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ จัดกิจกรรมฝึกอบรมที่เน้นการใช้เทคนิค Design Thinking และ Critical Thinking สำหรับผู้บริหารและบุคลากร ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1.5 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 2 ควรติดตามและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีและกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่องมีระบบติดตามผลและประเมินประสิทธิภาพของการนำเทคโนโลยีและ

แนวความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในองค์กร ปรับปรุงแนวทางตามผลสะท้อนและข้อเสนอแนะจากบุคลากรและ
ผู้เรียนเพื่อความเหมาะสมและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในยุคดิจิทัล เพื่อนำไป
ปรับใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ให้สอดคล้องกับยุคสมัยเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา นามวงศ์.(2566) ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ธนวัฒน์ สุวรรณเหลา. (2564). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- บุญส่ง กรุงเทพฯ. (2561). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปฏิฐาน มหิเมือง. (2565). การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารยุคดิจิทัล โรงเรียนใน
สังกัดเทศบาลนครเชียงราย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ประจักษ์ ภูคกกิ่ง. (2566). การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาใน
ยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม, 17(3), 286-283.
- ปัญญาวุฒิ ศรีสม และพิมพ์อุไร ลิ้มปัทม์. (2566). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำดิจิทัลของครูสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(3), 93-107.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 16.
กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พิเชษฐ ยิ่งตรง และคณะ. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานในยุคดิจิทัล. วารสารสุทธิปริทัศน์. 31(100), 1-12.
- พูนศิริ พงษ์ถาวร. (2564). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- วชิรพงศ์ พูลเกษตร. (2565). แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน
ตำบลบ้านตำ อำเภอมือง จังหวัดพะเยา
GUIDELINES FOR THE PROMOTION OF VIRTUE AND MORALITY AMONG YOUTH
AT WAT TAM MON, BAN TAM SUBDISTRICT, MUEANG PHAYAO DISTRICT,
PHAYAO PROVINCE

¹พระครูสุวัฒน์สังฆโสภณ Phrakhrusuwatsangphasophon ²ชูชาติ สุทธะ Chuchat Sutta
³นภาพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: suchat.bm43@gmail.com

Article Received: September 12, 2025. Revised: December 24, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 รูป/คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบันเยาวชนกำลังเผชิญกับปัญหาสังคมที่ซับซ้อนหลากหลาย เช่น ความก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การติดเกมและสื่อออนไลน์ พฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ รวมทั้งการขาดความรับผิดชอบ การแก้ไขปัญหานี้โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 เพื่อสร้างเมตตาและลดความก้าวร้าว, อิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์, อปายมุข 6 และเบญจศีล เพื่อป้องกันพฤติกรรมเสื่อมเสีย และฆราวาสธรรม 4 เพื่อเสริมสร้างความซื่อสัตย์ อดทน และเสียสละ การส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้ให้แก่เยาวชน จะช่วยให้เยาวชนมีพัฒนาการทางกาย จิตใจ และสังคมที่มั่นคง พร้อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน 2) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน วัดตำม่อนได้พัฒนากิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน โดยยึดหลักการบูรณาการ “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ส่งผลให้กิจกรรมมีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม และสังคม กิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาตน เช่น ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ค่ายกล้าคุณธรรม และโครงการบรรพชา-อุปสมบทภาคฤดูร้อน เพื่อเสริมสร้างวินัย ความรับผิดชอบ ความกตัญญู และการเสียสละ, กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม เช่น การทำบุญตักบาตร เวียนเทียน และสวดมนต์ข้ามปี ปลูกฝังความเคารพในประเพณี ความภาคภูมิใจในรากเหง้า และการสืบสานคุณค่าของชุมชน รวมทั้งกิจกรรมจิตอาสาและสังคม เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การดูแลผู้สูงอายุ และการร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อพัฒนาความเมตตา ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 3) แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เน้นการคิดวิเคราะห์

และแก้ปัญหาเชิงสถานการณ์ (2) การขยายการเรียนรู้เชิงบูรณาการในพื้นที่จริงผ่านกิจกรรมจิตอาสาและชุมชน (3) การสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน (บวร) เพื่อปลูกฝังคุณธรรมอย่างองค์รวม (4) การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาสติ สมาธิ และปัญญา และ (5) การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเผยแพร่ธรรมะให้เข้าถึงง่ายและสอดคล้องกับพฤติกรรมเยาวชน แนวทางทั้ง 5 นี้เป็นกระบวนการบ่มเพาะที่ครอบคลุมทั้งความรู้ การปฏิบัติจริง และการใช้ชีวิตร่วมสมัย อันนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนให้มีจิตใจเข้มแข็ง มีความรับผิดชอบ และพร้อมสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามและยั่งยืน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, คุณธรรมจริยธรรม, เยาวชน, วัดท่าม่อน

Abstract

This research article aims: 1) to study the promotion of Virtue and Morality for youth according to Buddhist principles, 2) to study the activities for promoting Virtue and Morality for youth at Wat Tam Mon, and 3) to propose guidelines for promoting Virtue and Morality for youth at Wat Tam Mon. This is a qualitative study employing in-depth interviews, observation, and participatory activities. The study involved 30 key informants, selected using a purposive sampling method and analyze the data using content analysis.

Research Findings: 1) Promotion of Virtue and Morality among Youth according to Buddhist Principles. Today's youth face complex social challenges such as aggression, conflict, online addiction, risky behaviors, and deficits in responsibility. The application of Buddhist principles addresses these issues; for instance, Brahmavihara 4 (The Four Sublime States) fosters kindness and reduces aggression; Iddhipada 4 (The Four Paths to Power) promotes the creative use of technology; Abayamukha 6 (The Six Gates to Ruin) and the Five Precepts prevent misconduct; and Kharavasa Dhamma 4 (The Four Virtues of a Lay Householder) builds honesty, patience, and sacrifice—helps in their physical, mental, and social development. By promoting these virtues, youth can achieve stable physical, mental, and social development, thus preparing them to become a vital force for sustainable societal progress. 2) Virtue and Morality Promotion Activities at Wat Tam Mon. Wat Tam Mon has systematically developed activities based on the "Baan-Wat-Rongrian" (Home-Temple-School) integration model. These diverse activities are categorized into religious, cultural, and social domains. Learning and Self-Development: Activities such as the Sunday Buddhist Education Center, Virtue Camp, and Summer Ordination Program effectively strengthen discipline, responsibility, gratitude, and self-sacrifice. Cultural Preservation: Activities such as merit-making, candlelit processions, and New Year's chanting instill respect for tradition and community values. Volunteer and Social Engagement: Activities such as public service and elderly care develop compassion, unity, and social responsibility. 3) Guidelines for Promoting Virtue and Morality among Youth at Wat Tam Mon. The study identified five key guidelines to align with the digital age: (1) Developing curricula and activities that emphasize critical

thinking and contextual problem-solving skills. (2) Expanding integrated learning into real-world settings through community engagement and volunteerism, (3) Fostering comprehensive collaboration among home, temple, school, and community (Baan-Wat-Rongrian), (4) Encouraging daily practice of Buddhist principles to cultivate Sati (mindfulness), Samadhi (concentration), and Paññā (wisdom), and (5) using technology as a tool to make Buddhist teachings accessible and relevant to youth behavior. These five guidelines are a comprehensive process that covers knowledge, practical application, and modern life, leading to the development of strong, responsible youth capable of contributing to a sustainable society.

Keywords: Promoting, Virtue and Morality, Youth, Wat Tam Mon

บทนำ

สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมข่าวสาร พร้อมทั้งอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทยทำให้เกิดความเจริญทางด้านวัตถุโดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น อีกทั้งภาวะทางเศรษฐกิจที่ค่าครองชีพสูงขึ้นและความสับสนทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยซึ่งแต่เดิมเคยอยู่กันอย่างเรียบง่าย ทำมาหากินตามสบาย มีความสุขกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมมีน้ำใจไมตรีเกื้อกูลพึ่งพากัน สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากสังคมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีคุณธรรม มีเมตตาธรรมตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (พระครูโสภิตสัทธาธรรม, 2560) คนไทยต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากิน และแสวงหาโอกาสเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน คนในเมืองใหญ่อยู่กันอย่างแออัด สภาพชีวิตที่สับสนวุ่นวาย ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพกายสุขภาพจิตต่างมีความเห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบ ฉกฉวยโอกาสโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ขาดความรับผิดชอบศีลธรรมอันดีงามหมดไป สังคมจึงขาดความสงบสุข เกิดปัญหามากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาแหล่งอบายมุข โดยเฉพาะปัญหาเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม การมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม อาทิเช่น ติดเกม ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ มีนิสัยก้าวร้าว เป็นเด็กแว้น เที่ยวกลางคืน ติดยาเสพติด ทะเลาะวิวาท ลักขโมย และตั้งครรภ์ก่อนวันอันควรจากการที่พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมลูก และการใช้สื่อออนไลน์ในทางไม่สร้างสรรค์

ปัญหาเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันเป็นเรื่องที่น่ากังวลอย่างยิ่ง เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและความเป็นอยู่ของเยาวชนไทย ปัญหาเหล่านี้รวมถึงการใช้ ยาเสพติด ความเครียดทางการเรียน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และอาชญากรรม (สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญเชื้อ, 2551) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนไทยจำนวนมาก และอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ร้ายแรง เช่น ปัญหาสุขภาพ การล้มเหลวทางการศึกษา และการกระทำผิดทางอาญา อีกทั้งการลดลงของการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา และอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกและลัทธิบริโภคนิยม ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เด็กและเยาวชนไทยเห็นห่างจากวัดมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางจริยธรรมและศีลธรรมของเยาวชนไทย

จากรายงานผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประจำจังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2566 พบว่า เด็กนักเรียนและเยาวชนยังขาดคุณธรรมจริยธรรม เช่น ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนาที่นับถือ ขาดความเมตตากรุณามีน้ำใจและช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่มีความรับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่ไม่สำเร็จ พูดคำไม่สุภาพ สนใจและร่วมกิจกรรมน้อย แต่งกายไม่สุภาพ (ศูนย์การศึกษาพิเศษ, 2566)

ปัญหาดังกล่าว หากได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ก็จะช่วยลดความรุนแรงและสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมให้เยาวชนได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ “โครงการค่ายพุทธบุตร” ของโรงเรียนสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่มุ่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน (โรงเรียนสามโคก, 2567) โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการอบรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ (1) การบรรยายธรรมและสนทนาธรรมโดยพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือวิทยากรผู้มีความรู้ เพื่อให้เยาวชนได้เข้าใจหลักธรรมเบื้องต้น (2) การฝึกปฏิบัติธรรม เช่น การสมาทานศีล การทำวัตรเช้า-เย็น การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม (3) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความสามัคคี การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น (4) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การทำความสะอาดบริเวณวัด โรงเรียน หรือชุมชน เพื่อปลูกฝังจิตอาสา (5) กิจกรรมสร้างสรรค์และนันทนาการที่สอดแทรกหลักธรรม เช่น การเล่านิทานธรรมะ การแสดงละครธรรมะ หรือเกมที่ส่งเสริมคุณธรรม และ (6) การถวายทานและบำเพ็ญบุญ เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และปฏิบัติในเรื่องการให้และการเสียสละ

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง จังหวัดนนทบุรี เป็นที่รู้จักกันดีในฐานะศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ซึ่งเน้นการปฏิบัติธรรมที่เข้าถึงง่ายและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน วัดแห่งนี้มีการจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในชื่อ “ค่ายคุณธรรม” หรือ “โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน” (วัดชลประทานรังสฤษฎ์, 2566) โดยมีจุดเด่นคือ (1) เน้นการปฏิบัติ ไม่เพียงแต่การฟังธรรมแต่ยังรวมถึงการฝึกสมาธิ เดินจงกรม การทำวัตรสวดมนต์ และการปลูกฝังวินัยในชีวิตประจำวัน (2) กิจกรรมหลากหลาย มักมีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เกม หรือนิทานธรรมะ เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้ธรรมะได้อย่างสนุกสนานและเข้าใจง่าย (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน มักเปิดโอกาสให้ชุมชนและโรงเรียนใกล้เคียงส่งนักเรียนเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมคุณธรรมในวงกว้าง

นอกจากนี้ วัดหนองเล็ง จังหวัดยโสธร ยังส่งเสริมคุณธรรมในเยาวชนผ่านหลากหลายแนวทาง เช่น (1) การจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน โดยมีพระสงฆ์วิทยากรฝึกฝนเยาวชนให้มีทักษะชีวิตตามคำสอนและวัตรปฏิบัติของพระพุทธเจ้า (2) การส่งเสริมให้สถานศึกษานำเด็กและเยาวชนฝึกนั่งสมาธิและยืนสมาธิวันละ 10 นาทีก่อนเรียนชั่วโมงแรกทุกวันเพื่อพัฒนาจิตและลดความเครียด (3) การส่งเสริมให้สถานศึกษานิมนต์พระมาบรรยายธรรมผ่านระบบออนไลน์ เพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (4) จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นฐานของชุมชนที่มั่นคงและเข้มแข็งในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับและประชาชนทั่วประเทศ และ (5) การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนด้วยการฝึกฝนจิตใจให้ไม่ขุ่นมัว และฝึกฝนพฤติกรรมดี เช่น การทำกิจกรรมความสะอาดวัดและการทำความสะอาดสถานที่ฝึกอบรม

ในทำนองเดียวกัน วัดด้าม้อน จังหวัดพะเยา ได้เล็งเห็นปัญหาของเด็กและเยาวชน จึงคิดกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้เยาวชนเข้ามาร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยในปี พ.ศ. 2538 จังหวัดพะเยาได้จัดการ

ประกวดแข่งขันการตีกลองสะบัดชัยแบบประยุกต์เป็นครั้งแรก ซึ่งจุดประกายให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สืบสานศิลปการแสดงอันทรงคุณค่า รวมทั้งแนวทางในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 วัดตำม่อนได้รวมกลุ่มเด็กเยาวชนวัดตำม่อนเพื่อศึกษาเรียนรู้และฝึกซ้อมการตีกลองสะบัดชัยแบบประยุกต์ การแสดงของกลุ่มเยาวชนได้รับการชื่นชมอย่างกว้างขวางในจังหวัดพะเยา สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กๆ ให้ขยันฝึกซ้อมและพัฒนาทักษะจนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง การได้รับคำกล่าวชื่นชมและรางวัลต่างๆ ทำให้เด็กเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง แม้กระทั่งผู้ปกครองก็รู้สึกภูมิใจและคอยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเด็กๆ ในกิจกรรมระหว่างชุมชนมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชน วัดตำม่อน โดยเริ่มศึกษาจากการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเยาวชนในทางพระพุทธศาสนา ไปจนถึงกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาเยาวชนของวัดตำม่อนให้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนทั่วไป รวมทั้งนำเสนอแนวทางการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยทั้งการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนวัดตำม่อน ตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ 2 รูป ผู้นำท้องถิ่น/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6 คน กรรมการวัด 5 คน ผู้ปกครอง 6 คน ตัวแทนเยาวชนรุ่นพี่ 4 คน และตัวแทนเยาวชน 7 คน รวม 30 รูป/คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
3. เครื่องมือวิจัย คือ การศึกษาเอกสารและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยครอบคลุมพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น กรรมการวัด ผู้ปกครอง และเยาวชน
4. การรวบรวมข้อมูล
 - 4.1 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก รวมถึงข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนบริบทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนวัดตำม่อน
 - 4.2 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย สถิติ และบทความที่เกี่ยวข้อง
5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พร้อมบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเพิ่มความน่าเชื่อถือ โดยอาศัยวิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ผ่านการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง หลายวิธี และการเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

1. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันเยาวชนถือเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศ แต่กลับเผชิญกับปัญหาหลากหลายที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน ปัญหาที่พบได้บ่อย ได้แก่ พฤติกรรมก้าวร้าวและการทะเลาะวิวาท การติดเกม ติดมือถือและโซเชียลมีเดีย การขับขีรถจักรยานยนต์เสี่ยงดังและยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด รวมถึงการขาดความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นแยกจากกัน แต่มีรากฐานและปัจจัยซ้อนทับกันทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม เช่น พฤติกรรมก้าวร้าวมักมีสาเหตุมาจากบรรยากาศครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ขาดการสื่อสารที่เข้าใจ และแรงกดดันจากเพื่อนหรือสังคมรอบข้าง รวมถึงอิทธิพลของสื่อที่เน้นความรุนแรง ทำให้เยาวชนเรียนรู้การใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหา และนำพฤติกรรมดังกล่าวไปสู่สังคมภายนอก ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและลดความสงบเรียบร้อยในชุมชน ในขณะที่ปัญหาการติดเกม ติดมือถือ และติโซเซียลมีเดีย ทำให้เยาวชนใช้เวลาว่างอย่างไม่เกิดประโยชน์ลดประสิทธิภาพในการเรียน ขาดการใช้เวลาพัฒนาทักษะชีวิตและความสัมพันธ์กับครอบครัว ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขาดเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน และทักษะในการจัดการตนเอง นอกจากนี้ พฤติกรรมการขับขีรถจักรยานยนต์เสี่ยงดังและการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นปัญหาที่มีผลกระทบในวงกว้างต่อความปลอดภัยส่วนบุคคลและสังคม การกระทำเหล่านี้ไม่เพียงเพิ่มความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุและสุขภาพของเยาวชนเอง แต่ยังส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของเยาวชนในชุมชน และเพิ่มความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ประการสุดท้าย การขาดความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์สะท้อนถึงการขาดคุณธรรมพื้นฐาน ทำให้เยาวชนไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีวินัยและเชื่อถือได้ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการพัฒนาตนเอง

การแก้ไขปัญหายาวชนเหล่านี้จึงต้องใช้แนวทางแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งการบ่มเพาะคุณธรรม ทักษะชีวิต และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนอย่างยั่งยืน อาทิ ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สามารถช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวและการทะเลาะวิวาท ด้วยการปลูกฝังความรักและความเมตตาต่อผู้อื่น ฝึกความเห็นอกเห็นใจ เปิดใจยินดีในความสุขของผู้อื่น และการวางใจอย่างสมคูล ทำให้เยาวชนมีสติรู้จักควบคุมอารมณ์ และแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี สำหรับปัญหาการติดเกม ติดมือถือ และติโซเซียลมีเดีย ใช้หลักอริยบท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในเป้าหมาย) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความตั้งใจจดจ่อ) และวิมังสา (การไตร่ตรอง) ช่วยให้เยาวชนสามารถเปลี่ยนโฟกัสจากสิ่งล่อใจที่ไม่มีประโยชน์ มาสู่การตั้งเป้าหมายชีวิตที่มีคุณค่าและดำเนินชีวิตอย่างมีวินัย ในขณะที่ปัญหาการขับขีรถจักรยานยนต์เสี่ยงดังและยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ใช้หลักอภัยมุข 6 เดือนให้เยาวชนเห็นโทษของการกระทำที่ไม่เหมาะสม เช่น การดื่มสุรา การเที่ยวกลางคืน และการคบคนชั่ว รวมถึงการใช้ เเบญจศีล ซึ่งเน้นเรื่องการไม่ทำลายชีวิต ไม่ลักทรัพย์ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด เสริมสร้างจิตสำนึกพื้นฐานในการดำรงตนอย่างถูกต้อง สุดท้าย การขาดความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์สามารถแก้ไขได้ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย สัจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (การข่มใจ) ขันติ (ความอดทน) และจาคะ (การเสียสละ) ซึ่งช่วยปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่มีวินัยมีความรับผิดชอบ และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

ดังนั้น การแก้ไขปัญหายาวชนต้องอาศัยการบูรณาการหลักธรรมเหล่านี้ควบคู่ไปกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางใจ ลดพฤติกรรมเสี่ยง และสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมอย่างยั่งยืน การบ่มเพาะคุณธรรม

ทักษะชีวิต และสภาพแวดล้อมที่ดีไม่เพียงช่วยป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ยังสร้างพื้นฐานให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถรับผิดชอบตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างมั่นคง ทำให้แนวทางการพัฒนานี้เป็นทั้งการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและการสร้างความยั่งยืนทางสังคมควบคู่กัน

2. กิจกรรมที่ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนของวัดตำม่อน วัดตำม่อน ตำบลบ้านต้า อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน ผ่านกิจกรรมหลากหลายที่ออกแบบเพื่อให้เยาวชนเข้าใจหลักคุณธรรมและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง ทั้งในด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การสืบสานวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาและสังคม โดยกิจกรรมเหล่านี้ยังช่วยพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่อการทำความดีและสร้างความพร้อมในการช่วยเหลือผู้อื่น วัดตำม่อนได้จัดตั้ง ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้คุณธรรมสำหรับเยาวชนและชุมชนภายใต้แนวคิด “บวร” ที่บูรณาการบ้าน วัด และโรงเรียน โดยเน้นการเรียนรู้ ธรรมศึกษา การปฏิบัติธรรม และการสืบสานประเพณีท้องถิ่นผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น “บวร สานรัก 3 วัย สานใจใกล้ธรรม” และค่ายคุณธรรม “ละอ่อนกล้าดี” และ “ละอ่อนฮักดี” ที่ปลูกฝังจิตอาสา ความรับผิดชอบ และความกล้าทำความดี นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการทำกิจกรรมวัฒนธรรม เช่น การทำโคลนลานนาและการฟื้นฟูประเพณีตานต้อด เพื่อเสริมสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมและความสามัคคีในชุมชน

นอกจากนี้ วัดตำม่อนได้จัดค่ายกล้าคุณธรรม ซึ่งเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เปิดโอกาสให้เยาวชนปฏิบัติจริงทั้งการปฏิบัติธรรม ฝึกวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และกิจกรรมจิตอาสา เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน การเยี่ยมผู้สูงอายุ และการทำความสะอาดวัด โรงเรียน โดยมีพระสงฆ์ ครู และพี่เลี้ยงคอยดูแลเพื่อสร้างบรรยากาศใกล้ชิดและอบอุ่น ข้อมูลการดำเนินงานปี พ.ศ. 2566 แสดงให้เห็นว่ามีค่ายถึง 75 รุ่น มีผู้เข้าร่วมกว่า 14,000 คน ซึ่งบางส่วนกลับมาทำหน้าที่เป็นแกนนำหรือพี่เลี้ยง สร้างวงจรการถ่ายทอดคุณธรรมที่ยั่งยืน อีกทั้งโครงการบรรพชา-อุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน ยังเป็นเวทีบ่มเพาะคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความกตัญญู ความอดทน ความรับผิดชอบ และการมีวินัย ผ่านการอบรม ฝึกกิจวัตรประจำวัน และปฏิบัติธรรมร่วมกับพระสงฆ์ ทำให้เยาวชนได้สัมผัสวิถีชีวิตเรียบง่ายและเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุข

ในด้านการสืบสานวัฒนธรรม วัดตำม่อนได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การเวียนเทียน การทำบุญตักบาตร การฟังธรรม และกิจกรรมพิเศษ เช่น การสวดมนต์ข้ามปี เพื่อให้เยาวชนสะท้อนตนเอง ฝึกสมาธิ และตั้งเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมในปีใหม่ ขณะเดียวกันกิจกรรม “ตักถ้องสะบัดชัย” ถือเป็นตัวอย่างของการเชื่อมโยงคุณธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยฝึกวินัย ความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความกตัญญู ผ่านการทำงานเป็นทีมและการเรียนรู้จากครูบาอาจารย์ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมบ้านเกิด และสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เยาวชน

ด้านกิจกรรมจิตอาสาและสังคม วัดตำม่อนได้จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การทำความสะอาด การช่วยเหลือผู้สูงอายุ การปลูกป่า และการจัดอบรมให้ความรู้จากชุมชน ซึ่งช่วยปลูกฝังคุณค่าเรื่อง การให้ ความเมตตา การเสียสละ ความรับผิดชอบ วินัย และความสามัคคี นอกจากนี้ยังมีการเข้าร่วมกิจกรรมตามสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เช่น การร้องเพลงชาติ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การถวายพระพร และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และการเสียสละต่อส่วนรวม กิจกรรมเหล่านี้ยังช่วยให้เยาวชนสามารถน้อมนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และฝึกใช้สติและสัมปชัญญะควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญปัญหา

ดังนั้น วัดตำม่อนได้วางแนวทางการพัฒนาเยาวชนอย่างองค์รวมและต่อเนื่อง ผ่านการผสมผสานหลักพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมเพื่อสังคม กิจกรรมสำคัญได้แก่การเปิดศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดค่ายคุณธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ การสืบสานการติกลองสะบัดชัย และการเข้าร่วมกิจกรรมสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยเน้นทั้งการเรียนรู้ทฤษฎีและปฏิบัติจริง พร้อมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของเยาวชนให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และพร้อมเป็นพลเมืองคุณภาพของสังคมในอนาคต

3. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนของวัดวัดตำม่อน การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในหมู่เยาวชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสังคมที่มั่นคงและยั่งยืน วัดตำม่อนได้ดำเนินกิจกรรมหลายด้านเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชน ทั้งการจัดค่ายคุณธรรม การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การติกลองสะบัดชัย กิจกรรมจิตอาสา การสวดมนต์ ฟังเทศน์ และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติ

นอกจากกิจกรรมพื้นฐาน วัดตำม่อนยังเน้นการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เช่น ฐานคุณธรรม เกมสร้างสรรค์ธรรมะ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ค่ายบ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) และโครงการศูนย์เรียนรู้บ้านสวนกล้าแผ่นดิน อีกทั้งยังเชื่อมโยงคุณธรรมกับกรณีศึกษาที่เป็นปัญหาร่วมสมัย เช่น ข่าวปลอมบนสื่อออนไลน์ หรือการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ซึ่งช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้การตัดสินใจเชิงคุณธรรมในสถานการณ์จริง

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การส่งเสริมคุณธรรมมีความต่อเนื่องและเข้มแข็ง วัดตำม่อนควรพัฒนาต่อยอดกิจกรรมที่มีอยู่แล้ว ด้วยการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยมากขึ้น เช่น การจัดหลักสูตรคุณธรรมประจำปี หรือโครงการต่อยอดค่ายคุณธรรม เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจเชิงคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งสร้างกิจกรรมบูรณาการที่เชื่อมโยงคุณธรรมกับชีวิตจริง

นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงบูรณาการในพื้นที่จริง เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อม การปลูกผักอินทรีย์ การคัดแยกขยะ และการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เป็นการเปลี่ยนความรู้เชิงทฤษฎีให้กลายเป็นประสบการณ์ตรง ช่วยให้เยาวชนฝึกความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น วัดตำม่อนควรต่อยอดได้โดยขยายกิจกรรมระยะยาวและเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี เช่น การบันทึกการปฏิบัติ หรือใช้สื่อออนไลน์ในการสะท้อนผลลัพธ์ของกิจกรรม ทำให้เยาวชนเห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ต่อเนื่อง

การสร้างความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เป็นอีกกลไกสำคัญที่วัดตำม่อนได้ดำเนินการอยู่แล้ว กิจกรรมเช่น ค่ายคุณธรรม การทำจิตอาสา และโครงการบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติคุณธรรมผ่านประสบการณ์ตรง แต่ในอนาคต วัดตำม่อนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและต่อเนื่องมากขึ้น เช่น การตั้ง “เครือข่ายเยาวชนคุณธรรม” หรือ “คณะทำงานร่วมบวร” เพื่อวางแผนกิจกรรมการติดตามผล และสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน

อีกด้านที่สำคัญคือการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน วัดตำม่อนได้สอนสมาธิแบบง่ายๆ การใช้หลักธรรมแก้ปัญหาในชีวิต และสร้างแรงบันดาลใจจากบุคคลต้นแบบ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนมีสติและความเข้มแข็งทางจิตใจ วัดตำม่อนควรต่อยอดได้โดยพัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับฝึก

สมาธิและติดตามผลการปฏิบัติ รวมถึงสร้างเวทีแบ่งปันประสบการณ์ เพื่อให้เยาวชนเห็นความก้าวหน้าของตนเองและเกิดแรงจูงใจ

การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเผยแผ่ธรรมะก็เป็นแนวทางสำคัญในยุคดิจิทัล วัดตำม่อนได้ใช้วีดีโอ สั้น พอดแคสต์ อินโฟกราฟิก และกิจกรรมออนไลน์ เช่น การติ๊กต็อกสวดชัยออนไลน์ เพื่อให้เยาวชนเข้าถึงหลักธรรมได้ง่ายและสนุกมากขึ้น แต่ยังสามารถต่อยอดได้โดยสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ติดตามผลการเรียนรู้ และเชื่อมกิจกรรมออนไลน์เข้ากับกิจกรรมปฏิบัติจริง เช่น การบูรณาการค่ายคุณธรรมและกิจกรรมจิตอาสา

ดังนั้น วัดตำม่อนได้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนอย่างครอบคลุมแล้ว แต่เพื่อสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืน ควรพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัย ขยายการเรียนรู้ในพื้นที่จริง สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน และประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อเผยแผ่ธรรมะ การต่อยอดเหล่านี้จะช่วยให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และจิตใจงดงาม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเยาวชนวัดตำม่อนมีรากฐานสำคัญมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมและครอบคลุม ได้แก่ ศีล 5, สติปัฏฐาน 4, พรหมวิหาร 4, การเจริญวิปัสสนา, หลักทาน และ สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแกนกลางของการพัฒนาคุณธรรมส่วนบุคคล หากยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมเชิงจิตใจในระดับกลุ่มเยาวชน เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบความสอดคล้องอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในงานของพระมหาประเสริฐ สุเมธ (เพชรศรี) (2557) ซึ่งได้นำเสนอแนวทาง “ไตรสิกขา” ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา ซึ่งสะท้อนถึงการใช้ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นรากฐาน ในการพัฒนาเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรม อันสอดคล้องโดยตรงกับแนวทางของวัดตำม่อน ในทำนองเดียวกัน พระครูปัญญาธรรมสาทร (2562) เน้นบทบาทของพระสงฆ์ในการถ่ายทอดหลักธรรมโดยตรง เช่น การรู้จักบาปบุญคุณโทษ การฝึกพรหมวิหาร 4 และการสร้างสัมมาทิฐิในหมู่เยาวชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่วัดตำม่อนนำมาใช้อย่างต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจเยาวชน และงานวิจัยของณัฐกร ไชยบุตร (2566) ที่พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจากคำสอนพญาล้านนา ได้แสดงให้เห็นว่าหลักคำสอนดั้งเดิม เช่น ความเมตตา ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อสังคมสะท้อนแนวคิดพรหมวิหาร 4 และศีล 5 ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเยาวชนได้อย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ภาคเหนือ อันสอดคล้องกับหลักการที่วัดตำม่อนดำเนินการอยู่ในบริบทวัฒนธรรมล้านนาเช่นกัน

2. กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเยาวชนวัดตำม่อน วัดตำม่อนได้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนอย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งมุ่งหวังให้เยาวชนได้สัมผัสและซึมซับคุณธรรมผ่านการ “ลงมือปฏิบัติจริง” มากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว กิจกรรมสำคัญ เช่น ค่ายกล้าคุณธรรม, กิจกรรมศิลปวัฒนธรรม, กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์, และ กิจกรรมทางศาสนา ล้วนเป็นกิจกรรมที่เน้น “ประสบการณ์ตรง” ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและจิตใจของเยาวชนในเชิงบวก กิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับงานของพระครูโสภิตสัทธาธรรม

(2560) ซึ่งเสนอให้มีการจัด “ค่ายคุณธรรมจริยธรรม” เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเยาวชน โดยให้เนื้อหาครอบคลุมทั้งเรื่องความซื่อสัตย์ ความสุภาพและสามัคคี ซึ่งพบได้ในกิจกรรมที่ วัดตำม่อนได้จัดขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ พระปลัดนิคม กตปุญโญ (2564) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านคุณธรรมควรใช้กิจกรรมศาสนา เช่น การทำวัตรสวดมนต์ และการจัดกิจกรรมประสบการณ์ร่วม ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมสวดมนต์ ฟังธรรม และการเวียนเทียนที่วัดตำม่อนใช้เป็นประจำในการสร้างวินัยและจิตสำนึกในหมู่เยาวชนที่เน้นกิจกรรม “จิตอาสา” เป็นฐานในการพัฒนาเยาวชนให้มีค่านิยมที่ดี ซึ่งพบความเชื่อมโยงโดยตรงกับกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของวัดตำม่อน อาทิ การเยี่ยมผู้สูงอายุ การปลูกต้นไม้ และการช่วยงานบุญในชุมชน

3. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเยาวชนวัดตำม่อนมีหลักการพระธรรมวินัยเป็นแกนกลาง และใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การบูรณาการกับศิลปวัฒนธรรม การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตใจที่เอื้อต่อการฝึกฝน และการพัฒนารูปแบบ “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เป็นกลไกเสริมที่สำคัญในการดำเนินการให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน แนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูโสภิตสัทธาธรรม(2560) ที่เสนอระบบการฝึกอบรมอย่างเป็นโครงสร้าง โดยมีการวางแผนด้านเนื้อหา วิทยากร สถานที่ และงบประมาณให้เหมาะสมกับบริบทของเยาวชน ในขณะเดียวกัน แนวทางของวัดตำม่อนที่ให้พระสงฆ์เป็นผู้นำการพัฒนาเยาวชนด้านคุณธรรม สอดคล้องกับข้อเสนอของ พระครูปัญญาธรรมสาทร (2562) ที่เน้นการเพิ่มบทบาทของพระสงฆ์ในชุมชน ควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากครอบครัวและโรงเรียนด้านการปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย วัดตำม่อนยังได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการถ่ายทอดธรรมะ เช่น การผลิตสื่อธรรมะผ่านโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับธัญญ์ณภัส วิรัตน์เกษม (2564) ที่ใช้รูปแบบ PAOR-R ในการพัฒนาคุณธรรมในยุค New Normal อีกทั้งแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวมของวัดตำม่อน ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณนั้น สอดคล้องกับแนวทาง “3 Hs” (Head-Heart-Hand) ในงานของณัฐกร ไชยบุตร (2566) ซึ่งผสมผสานคุณธรรมเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาอย่างกลมกลืน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนของวัดตำม่อน ตำบลบ้านด้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ดังนี้

1. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชนถือเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่ดีงามและยั่งยืน เพราะหากเยาวชนเติบโตด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติและเหตุผล พวกเขาจะสามารถเผชิญอุปสรรคและความท้าทายในชีวิตได้อย่างมั่นคง การส่งเสริมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นระบบ หลักธรรมหลายประการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการอบรมเยาวชนได้อย่างเหมาะสม เช่น อริยสัจ 4 ที่ช่วยให้เยาวชนเข้าใจความทุกข์และแนวทางการพ้นทุกข์ มัชฌิมาปฏิปทา ที่สอนให้ดำเนินชีวิตอย่างสมดุล พรหมวิหาร 4 ที่สร้างน้ำใจและความสัมพันธ์อันดี สัปปุริสธรรม 7 ที่ปลูกฝังความซื่อสัตย์ อดทน และความรับผิดชอบ อิทธิบาท 4 ที่เน้นความตั้งใจและความพากเพียรในการทำสิ่งดี และฆราวาสธรรม 4 ที่ช่วยให้เยาวชนอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างซื่อสัตย์และมีสัมพันธภาพที่ดี การน้อมนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ทั้งในครอบครัว

โรงเรียน และชุมชน จะช่วยให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม มีสติมีเหตุผล และพร้อมร่วมสร้างสังคมที่อบอุ่น ยุติธรรม และยั่งยืน

2. กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนของวัดตำม่อน วัดตำม่อนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนอย่างหลากหลายและสอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กและเยาวชน เช่น การเปิดศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดค่ายคุณธรรมและค่ายจิตอาสา โครงการบรรพชา-อุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนตักลงสะบัดชัย รวมถึงกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมเหล่านี้เน้นการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติจริง และการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ทำให้เยาวชนได้ฝึกฝนคุณธรรมสำคัญ เช่น ความรับผิดชอบ เมตตา วินัย ความอดทน และจิตอาสา นอกจากนี้ การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและชุมชนยังช่วยให้เยาวชนเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การเคารพผู้อื่น และการเห็นคุณค่าของการให้ การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องยังช่วยให้คุณธรรมเหล่านี้ซึมซับเป็นค่านิยมและพฤติกรรมที่ยั่งยืน สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและสร้างผลดีต่อครอบครัว โรงเรียน และชุมชนได้อย่างแท้จริง

3. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนของวัดตำม่อน แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยหลายด้านที่สอดคล้องกันอย่างเหมาะสม เริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของยุคปัจจุบัน โดยใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือเผยแพร่ธรรมะ ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้คุณธรรมได้ง่ายขึ้น พร้อมทั้งสร้างการเรียนรู้เชิงบูรณาการในพื้นที่จริง เพื่อปลูกฝังคุณธรรมผ่านประสบการณ์ตรง เช่น การทำกิจกรรมจิตอาสาและการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน (บวร) ยังเป็นสิ่งสำคัญในการบ่มเพาะคุณธรรมอย่างรอบด้าน และการส่งเสริมให้เยาวชนนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกสมาธิ การใช้หลักธรรมแก้ปัญหา และการพัฒนาสติปัญญา จะช่วยให้คุณธรรมซึมซับเป็นพฤติกรรมที่ยั่งยืน อีกทั้งการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อปรับปรุงกิจกรรมและสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ทำให้เยาวชนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม มีสติ และพร้อมสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคมอย่างแท้จริง สรุปเป็นภาพองค์ความรู้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ขยายและเสริมสร้างความร่วมมือในรูปแบบ “บ้าน-วัด-โรงเรียน-ชุมชน” ให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 ผลิตและเผยแพร่สื่อธรรมะในรูปแบบดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น วิดีโอคลิป พอดแคสต์ หรือเกมออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคดิจิทัล
 - 1.3 จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เยาวชนสามารถฝึกฝนและซึมซับคุณธรรมเข้าสู่ชีวิตประจำวัน
 - 1.4 ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนในการเป็นผู้นำทางคุณธรรม ผ่านการอบรม การเป็นวิทยากรน้อย หรือการผลิตสื่อธรรมะ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 1.5 พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยผสมผสานองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ทักษะชีวิต และเทคโนโลยี เพื่อรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ศึกษาผลของการใช้สื่อดิจิทัล เช่น TikTok YouTube หรือเกมออนไลน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในระยะยาว
 - 2.2 ศึกษาความแตกต่างของกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในแต่ละบริบท
 - 2.3 ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ที่ส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชนยุคใหม่อย่างลึกซึ้ง
 - 2.4 วิจัยรูปแบบและกระบวนการในการสร้างผู้นำทางคุณธรรมในเยาวชน เพื่อพัฒนาโมเดลต้นแบบที่สามารถนำไปใช้ในชุมชนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกร ไชยบุตร. (2566). รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนบนฐานคำสอนผญาล้านนา จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 4(2), 91-105.
- ธัญญ์ณภัส วรรธนะเกษม. (2564). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมด้านพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมในวิถีชีวิตความปกติใหม่ (New Normal) ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดโพธิ์ จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 7(2), 114-127.
- พระครูปัญญาวรรณสาทร (คารม รุจิธมฺโม). (2562). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ตำบลหนองหลัก อำเภอยะหา จังหวัดอุดรธานี. วารสารการศึกษาพุทธและการวิจัย, 5(2), 253-264.
- พระครูโสภิตสัทธาธรรม. (2560). รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ของวัดในจังหวัดสิงห์บุรี. คุชฌ์นิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดนิคม กตปญฺโญ. (2564). การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. คุชฌ์นิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาประเสริฐ สุเมโธ (เพชรศรี). (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม. วารสารเกษมบัณฑิต, 15(1), 56–74.
- โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. (2568). ค่ายสามโคกปลูกปัญญา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียน. แหล่งที่มา <https://pathumpao.go.th> สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2568.
- วัดชลประทานรังสฤษฎ์. (2568). หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. แหล่งที่มา <https://pagoda.or.th> สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2568.
- ศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดพะเยา. (2568). รายงานผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประจำจังหวัดพะเยา. แหล่งที่มา <https://anyflip.com/napxq/dyom/basic> สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2568.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2568). วิกีชุมชน. แหล่งที่มา <https://wikicomunity.sac.or.th/community/124> สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2568.
- สมพงษ์ จิตระดับ และอัญมณี บุญชื้อ. (2551). หลักสูตรสิทธิเด็กและการวางแผนท้องถิ่นเพื่อเด็กและเยาวชน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**แนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ
ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ**
**GUIDELINES FOR DEVELOPING DIGITAL-ERA TEACHERS ACCORDING TO THE
PRINCIPLES OF BHĀVANĀ 4 IN SCHOOLS FOR STUDENTS WITH INTELLECTUAL
DISABILITIES UNDER THE OFFICE OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION**

¹ชรินทร์ สายทอง Charin Saithong ²ธานี เกสทอง Thanee Gesthong

³วรกฤต เกื่อนช้าง Worrakrit Thuenchang

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Charin.benz2499@gmail.com

Article Received: November 05, 2025. Revised: December 27, 2025. Accepted: December 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัล 2) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัล และ 3) เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 310 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 หาแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 เก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัลของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้านความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ด้านทักษะการออกแบบการเรียนการสอน ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มุ่งเน้นให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และมีจริยธรรมในการรักษาข้อมูลผู้เรียน รวมถึงมีทักษะการใช้อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ (2) ด้านทักษะการออกแบบการเรียนการสอน ส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมตามหลัก Universal Design for Learning (UDL) และการเข้าถึงข้อมูล โดยใช้ข้อมูลเชิงลึก และ AI มาช่วยปรับการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล (3) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เน้นการสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับสุขภาพกายและใจ ปลูกฝังความเป็นพลเมืองดิจิทัล และส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์รู้เท่าทันสื่อ (4) ด้านนวัตกรรมและความคิด

สร้างสรรค์ สนับสนุนการปฏิบัติจริงในการผลิตสื่อและนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์ภายใต้การเคารพลิขสิทธิ์ พร้อมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยอมรับความผิดพลาดเพื่อการพัฒนา (5) ด้านความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ส่งเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจในการเปิดรับและเรียนรู้ เทคโนโลยีใหม่ด้วยวิจรรย์ญาณ เพื่อเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับผู้เรียน (6) ด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการบริหารเวลาเพื่อเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้พัฒนาผู้เรียนด้วยความเข้าใจและอดทน และ 3) ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัล ตามหลักภาวะ 4 อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ ตามลำดับ

คำสำคัญ: ครู, ยุคดิจิทัล, หลักภาวะ 4, โรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

Abstract

This research aims to 1) study the state of digital-era teacher development, 2) find guidelines for digital-era teacher development, and 3) evaluate the guidelines for digital-era teacher development based on the Fourfold Path. The research employed a mixed-methods approach with three phases: Phase 1 involved a sample of 310 school administrators and teachers. The instrument used was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.92. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations. Phase 2 focused on finding guidelines for digital-era teacher development based on the Fourfold Path, collecting data through focus group discussions with 7 experts. Content analysis was used. Phase 3 involved evaluating the guidelines for digital-era teacher development based on the Fourfold Path, with 16 key informants. The instrument used was an evaluation form for the guidelines. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations.

The research findings revealed that 1) the overall state of digital-era teacher development in schools for intellectually disabled students under the Office of Special Education Administration was at a high level. When considering each aspect individually, opinions were at the highest level in all six aspects, namely, continuous self-development. The development guidelines for digital teachers based on the 4 principles of the Special Education School for Intellectually Disabled Students under the Office of Special Education Administration consist of 6 areas: (1) Digital Technology Skills, focusing on teachers using technology safely, hygienically, and ethically in protecting student data, as well as having skills in using assistive devices for disabled people; (2) Instructional Design Skills, promoting the design of activities based on the principles of Universal Design for Learning (UDL) and access to information, using data insights and AI to help adapt teaching to individual learners; (3) Technology Skills to Promote Learning, emphasizing the creation of a balance between the use of technology and physical and mental health, cultivating digital citizenship, and promoting critical thinking and media literacy skills; (4) Innovation and Creativity, supporting

practical application in the production of creative media and innovations while respecting copyright, and creating an atmosphere conducive to exchanging knowledge and accepting mistakes for development; (5) Adaptability to New Technologies, promoting mental flexibility in accepting and learning new technologies with critical thinking to choose appropriate tools for learners; (6) Continuous Self-Development. 1) It supports time management for continuous learning and self-development, emphasizing the application of knowledge to develop learners with understanding and patience. 2) The evaluation results of the digital-era teacher development guidelines based on the Fourfold Path of Meditation were at the highest level in all four aspects: accuracy, usefulness, appropriateness, and feasibility, respectively.

Keywords: Teacher, Digital Age, Fourfold Path of Meditation, Schools for Intellectually Disabled Students

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญกับการพัฒนาประเทศเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า แก้ปัญหาต่างๆ สามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวทันกับยุคของการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา ในสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะของฝีมือแรงงานหรือการเตรียม “คน” ให้มีคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ล้วนแต่ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นในสังคมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม “การศึกษามีความสำคัญสูงสุดและมีบทบาทต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ฉะนั้นต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ครูเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัด มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ดังนั้น การพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูเพื่อเป็นผู้มีความรู้และทักษะต่างๆ ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการจึงมีความจำเป็นมากขึ้น เนื่องจากวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคมไทย อันมีผลกระทบมาจากการพัฒนาในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ขอบข่ายของการสืบเสาะ ค้นคว้า แสวงหา และการถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว พร้อมกับการขยายอย่างกว้างขวางของความรู้แห่งศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการปรับและเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา (สาโรช บัวศรี, 2526)

การบริหารงานในสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อีสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่ยุ่งยากที่ซับซ้อนเพราะต้องทำงานเกี่ยวกับคนซึ่งมีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนมีความสำนึกแตกต่างกันและที่สำคัญคนเป็นสิ่งที่มีความมีชีวิตจิตใจ มีอารมณ์ ผู้บริหารจึงต้องประสบปัญหาต่างๆ ในการบริหารบุคคลซึ่งปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการวางแผนการบริหารงานบุคคล ปัญหาการสรรหาและการแต่งตั้งบุคคล ปัญหาการพัฒนาบุคคล ปัญหาการประเมินผลการปฏิบัติงาน ปัญหาการให้บุคคลพ้นจากงานและปัญหาการควบคุมกำกับ ติดตาม และนิเทศบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

สังคมไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ มุ่งเน้นให้ศาสนิกชนปฏิบัติตนในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยการนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเรื่อยมาตั้งแต่อดีตกาล การพัฒนาส่งเสริมบุคลากรของโรงเรียนตามแนวพุทธศาสตร์เป็นขั้นตอนการจัดการและส่งเสริมของบุคลากรที่มุ่งเน้นกระตุ้นให้ครูได้สัมผัส รับรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสู่ความเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เติบโตตามศักยภาพของครูยุคใหม่ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สอดคล้องกับหลักท้าวานา 4 อันประกอบด้วย พัฒนาการทางด้านกาย (กายท้าวานา) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลท้าวานา) พัฒนาการทางด้านจิต (จิตท้าวานา) พัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาท้าวานา) อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตตามวิถีทางที่ดี โดยให้ผู้เรียนตระหนักถึงการนำหลักธรรมไปใช้ปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดีมีจริยธรรมที่ดีงาม เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมบุคลากรเป็นพลเมืองที่ดีมีประสิทธิภาพของบ้านเมืองและประเทศชาติในอนาคต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543)

การจัดการศึกษาพิเศษเพื่อคนพิการถือนโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศทั้งนี้เพื่อช่วยให้คนพิการได้รับถึงการพัฒนาคูณภาพชีวิต เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมจนสามารถช่วยเหลือตนเองได้และยังอาจสามารถช่วยเหลือสังคมได้อีกด้วย นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ประกาศในปี 2542 ว่า "คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน" นับเป็นการเร่งขยายโอกาสและบริการการศึกษาสำหรับคนพิการให้ทั่วถึงและมีคุณภาพมากขึ้นถือเป็นการประกาศเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนพิการ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นโรงเรียนเฉพาะทางพิการทางสมอง มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นเรียนเตรียมความพร้อมก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีทั้งการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ มีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะประเภทความพิการที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละกลุ่มแต่ละคน มีการจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ เทคโนโลยีและเป็นโรงเรียนประจำ ซึ่งเด็กสามารถเข้าพักที่นอนของโรงเรียนที่จัดให้เพื่อสะดวกต่อการดูแลและความปลอดภัยของเด็ก ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีศักยภาพในการดูแลตนเองของแต่ละคนและให้โอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องด้านทางสติปัญญามีข้อจำกัดและสภาพปัญหาไม่เหมือนกัน แต่ต้องให้โอกาสที่เท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษาที่ควบคู่ไป

กับการบำบัดการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้านโดยเร็วที่สุด เพื่อให้บุคคลเหล่านี้เกิดความพร้อมในการเรียนการ พัฒนาทุกด้านถึงขีดสุด แล้วยังคำนึงถึงการอยู่ร่วมในสังคมปกติกับคนปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมี วิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้พิการโดยจัดเป็นรายบุคคลให้มากที่สุดหรืออาจจัดเป็นกลุ่มเล็กๆ และควร จัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องที่มีทั้งการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อการเรียนต่อใน ขั้นที่สูงขึ้นการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตตลอดจนการฝึกอาชีพเพื่อให้สามารถประกอบ อาชีพและช่วยเหลือตนเองได้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แนวทางการ พัฒนาครูคฤคิจิตลตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบ สภาพ เพื่อได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางในการแก้ไขสภาพการพัฒนาครูคฤคิจิตล เพื่อนำ ผลการวิจัยนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน แก้ไข ปรับปรุงพัฒนาและแก้ไขสภาพการพัฒนาครูคฤคิจิตลของ โรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเทบกพร่องทางสติปัญญา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และส่งผลที่ดีต่อคุณภาพ ของผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาครูคฤคิจิตลของโรงเรียนเฉพาะความพิการประเทบกพร่องทาง สติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาครูคฤคิจิตลตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาครูคฤคิจิตลตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสานวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 79 คน และครูจำนวน 1,434 คน รวม 1,513 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตาราง เครซี่และมอร์แกน ได้ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 16 คน ครู 294 คน รวม 310 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้าน หลักธรรม ผู้เชี่ยวชาญระดับสถานศึกษา ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่และนักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการประเมินในครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลการ ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาครูเป็นที่ยอมรับในสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 8 คน และครูในโรงเรียนที่ ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานอยู่ โรงเรียนละ 2 คน รวม 8 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 16 คน ซึ่งเป็น การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.924 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาคูของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยผู้วิจัยใช้วิธีสังเคราะห์ได้องค์ประกอบหลักการพัฒนาคู 6 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3.2 แบบแบบบันทึกการสนทนากลุ่มและร่างแนวทางการพัฒนาคูยุคดิจิทัลตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภอบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย 1) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) ทักษะการออกแบบการเรียนการสอน 3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ 4) นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ 5) ความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ และ 6) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องซึ่งในแต่ละด้านจะบูรณาการด้วยหลักทฤษฎี 4

3.3 แบบประเมินแนวทางการพัฒนาคูยุคดิจิทัลตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภอบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สร้างขึ้นโดยประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินที่เสนอจากคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโครงการทางการศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยจะนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมตรวจ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคูของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายด้านและรายข้อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนาคูยุคดิจิทัลตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจากการสนทนากลุ่มโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวะ 4 ของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษใน 4 ด้าน ใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัลของโรงเรียนเฉพาะความพิการประเภทบกพร่องทางสติปัญญาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัลของโรงเรียนเฉพาะความพิการประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม

ด้านที่	สภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัล	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	๔.๓๙	๐.๖๒	มาก	๖
2	ทักษะการออกแบบการเรียนการสอน	๔.๔๐	๐.๖๔	มาก	๕
3	การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้	๔.๔๔	๐.๖๔	มาก	๓
4	นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์	๔.๔๓	๐.๖๑	มาก	๔
5	ความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ	๔.๔๖	๐.๕๙	มาก	๒
6	การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	๔.๔๘	๐.๕๙	มาก	๑
รวมเฉลี่ย		๔.๔๔	๐.๕๘	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัลของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้านความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ด้านทักษะการออกแบบการเรียนการสอน ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวะ 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีดังนี้

2.1 ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีจริยธรรม โดยสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดูแลสุขภาพ เช่น การนั่งทำงานให้ถูกท่า พักสายตาเป็นระยะ และใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างปลอดภัย รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยจากสัญญาณรบกวนและอุปกรณ์ไฟฟ้า ตลอดจนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวินัย ในด้านจริยธรรม ส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีด้วยความเคารพสิทธิของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความเปราะบาง เช่น การรักษาความลับ การเคารพสิทธิ และการใช้ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งสร้างจรรยาบรรณในการแบ่งปันข้อมูลอย่างเหมาะสม สนับสนุนให้ครูมีสติ สมาธิ และทัศนคติที่ยืดหยุ่นในการจัดการปัญหาเทคโนโลยี สร้างเครือข่ายช่วยเหลือกันในหมู่ครู เพื่อเสริมความมั่นใจและลดความเครียด และฝึกให้สามารถถ่ายทอดความสงบและความมั่นใจสู่ผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการใช้และแก้ไขปัญหาอุปกรณ์

ช่วยเหลือพิเศษ เช่น โปรแกรมอ่านหน้าจอหรืออุปกรณ์สื่อสารเสริม พร้อมทั้งเตรียมแผนสำรองเมื่อต้องรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้การเรียนรู้การสอนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านทักษะการออกแบบการเรียนการสอน พบว่าผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีการศึกษาอย่างเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความหลากหลาย โดยเน้นการสื่อสารด้วยภาษากาย น้ำเสียง และท่าทางที่เหมาะสม รวมถึงส่งเสริมให้ครูเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พร้อมออกแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงข้อจำกัดทางกายภาพ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมในด้านจริยธรรมและความเสมอภาค ควรสนับสนุนให้ครูยึดหลัก Universal Design for Learning (UDL) และคำนึงถึง Accessibility เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างแท้จริง รวมถึงส่งเสริมจรรยาบรรณในการใช้ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างปลอดภัยและไม่ละเมิดสิทธิยังควรส่งเสริมให้ครูมีความสงบ ตั้งใจรับฟัง และเข้าใจอารมณ์ของนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและผ่อนคลาย รวมถึงปลูกฝังความอดทนเมื่อผู้เรียนต้องปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ควรส่งเสริมให้ครูใช้ข้อมูลเชิงลึก (Learning Analytics) และเทคโนโลยี AI ในการปรับการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล พร้อมพัฒนาทักษะในการประเมินและเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่าผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยเน้นการจัดอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพระหว่างเรียนรู้ผ่านหน้าจอ เช่น การพักสายตา การนั่งให้ถูกท่า และการใช้เทคโนโลยีที่กระตุ้นการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างสมดุลด้านร่างกายและจิตใจของผู้เรียน ยังส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีด้วยคุณธรรม โดยปลูกฝังจริยธรรมในการใช้งาน เช่น การเคารพลิขสิทธิ์ การอ้างอิงอย่างถูกต้อง และการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเคารพผู้อื่นและใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ในด้านสมาธิและสติ ควรสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนจดจ่อ มีเป้าหมาย และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกสมาธิก่อนเรียน การตั้งเป้าหมายรายวัน หรือการใช้แอปวางแผนการเรียนรู้ควรผลักดันให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนพิเศษ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

2.4 นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ผู้บริหารมีควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริง เช่น การสร้างวิดีโอ แอนิเมชัน หรือเกมการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และพลังบวกในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนพิเศษควรปลูกฝังจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี โดยเน้นการใช้ซอฟต์แวร์อย่างถูกลิขสิทธิ์ การให้เครดิตแหล่งข้อมูล และการคัดเลือกรights ที่ปลอดภัยและเหมาะสมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนยังควรส่งเสริมให้ครูมีความมั่นคงทางอารมณ์ เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและกล้าลองสิ่งใหม่ ๆ พร้อมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้จากความผิดพลาดควรสนับสนุนให้ครูใช้วิจารณ์งานและข้อมูลเชิงวิเคราะห์ในการออกแบบกิจกรรมอย่างมีนวัตกรรม พร้อมจัดอบรมเกี่ยวกับการคิดนอกกรอบ และสร้างพื้นที่ให้ครูได้ทดลองและแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเพื่อนร่วมวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

2.5 ความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ พบว่าผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างมั่นใจและเหมาะสม โดยสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนอย่างสมดุลในด้านจริยธรรม ควรปลูกฝังให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างมีสำนึก ไม่หลงไปกับกระแสที่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนพิเศษ พร้อมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการเคารพลิขสิทธิ์ ความเป็นส่วนตัว และ

สิทธิของผู้อื่น เพื่อให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดียังควรส่งเสริมให้ครูมีความยืดหยุ่นทางจิตใจ กล้าเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ และไม่ยึดติดกับวิธีเดิม โดยจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางอารมณ์ เช่น การเจริญสติและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีและพลังบวกในการเรียนการสอนควรสนับสนุนให้ครูใช้วิจารณญาณในการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างรอบคอบ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาวิธีการสอนให้ทันต่อยุคดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

2.6 การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการจัดกิจกรรมและอบรมที่ช่วยให้ครูบริหารเวลาและร่างกายได้แม้มีภาระการสอน พร้อมเน้นให้ครูนำความรู้ไปใช้จริงอย่างเหมาะสมกับบริบทและความสามารถของนักเรียนรวมถึงดูแลสุขภาพของครูและผู้เรียนด้วยควรส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ โดยให้ครูเรียนรู้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนพิเศษอย่างแท้จริง ปลูกฝังความเคารพต่อครูฝึกและเพื่อนร่วมงาน และส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ด้วยใจบริการยังสนับสนุนให้ครูกล้าเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ แม้จะเผชิญความท้าทาย พร้อมสร้างแรงบันดาลใจให้ครูใช้สมาธิและความตั้งใจในการพัฒนา เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้กับผู้เรียนพิเศษอย่างอดทนและเข้าใจความแตกต่างควรเน้นการใช้ปัญญาในการเลือกเทคโนโลยีและวิธีการที่เหมาะสม โดยจัดระบบติดตามผลการใช้งานสนับสนุนทักษะคิดวิเคราะห์และการประเมินผลเทคโนโลยีใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริงที่ตอบโจทย์ผู้เรียนพิเศษ

3. การประเมินแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษโดยภาพรวมพบว่า ความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัลของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีความตระหนักถึงความพร้อมของครูในการปรับตัวต่อยุคดิจิทัล รวมถึงการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ สาเหตุที่สภาพการพัฒนาอยู่ในระดับมากเกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครูทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจและโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การอบรมและแนวทางที่ชัดเจน ครูเข้าร่วมการอบรมด้านดิจิทัลเป็นประจำ พร้อมทั้งมีคู่มือและแนวทางการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทำให้สามารถนำไปปรับใช้ในห้องเรียนได้จริง ความตระหนักและความต้องการของครูในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น อุปกรณ์เทคโนโลยีพื้นฐานและอินเทอร์เน็ตที่เพียงพอ สนับสนุนให้ครูทดลองใช้สื่อและเครื่องมือดิจิทัล รวมถึงแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูท่านอื่น นอกจากนี้ครูยังสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เช่น การใช้เกมเพื่อการเรียนรู้ สื่อมัลติมีเดีย หรือแอปพลิเคชันเฉพาะทาง สรุปได้ว่าสภาพการพัฒนาครูยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมาก เพราะมีการสนับสนุนจาก

หน่วยงาน การอบรมอย่างต่อเนื่อง ความตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทำให้ครูสามารถปรับตัวและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเพ็ญสุตา หิรัญเกิด (2564) ที่พบว่า ความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสามารถอภิปรายผลการวิจัยในรายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ครูในโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ภายใต้สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีศักยภาพพื้นฐานด้านดิจิทัลค่อนข้างดี และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้นับสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จุดที่ยังมีข้อจำกัดและควรพัฒนา คือ ทักษะการแก้ไขปัญหาทางเทคนิคพื้นฐานเกี่ยวกับอุปกรณ์ดิจิทัล เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือระบบเครือข่าย ซึ่งครูจำนวนมากอาจยังขาดความรู้เชิงลึกและการฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่ด้าน IT ส่งผลให้การเรียนการสอนอาจสะดุดเมื่อเกิดปัญหา นอกจากนี้ การเรียนรู้และใช้แอปพลิเคชันหรือซอฟต์แวร์ใหม่ๆ ด้วยตนเองยังเป็นเรื่องท้าทายสำหรับครูบางคน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ในขณะที่ทักษะการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูลและทรัพยากรการเรียนการสอนถือว่ามีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ครูคุ้นเคยและใช้เป็นประจำ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพครูในอนาคตควรมุ่งเน้นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติ การสร้างระบบสนับสนุนด้านเทคนิคภายในโรงเรียน และการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมความคล่องตัวในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนุสบา เห่งศรี (2566) ที่พบว่า ความสามารถด้านดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว มีปัญหาด้านความสามารถด้านการใช้งานเครื่องมือดิจิทัล หรือแอปพลิเคชันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านทักษะการออกแบบการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ครูในโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ภายใต้สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษมีความสามารถและความเข้าใจในกระบวนการออกแบบการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนค่อนข้างดี อย่างไรก็ตาม จุดที่ยังต้องพัฒนามากที่สุดคือการออกแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน รองลงมาคือการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์ที่น่าสนใจ ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการเลือกกลยุทธ์และเทคโนโลยีที่ดึงดูดความสนใจและสร้างปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ส่วนด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือการสร้างสื่อการเรียนการสอนดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียน เนื่องจากครูมีทักษะและเครื่องมือสนับสนุนเพียงพอ ดังนั้นการพัฒนาต่อไปควรมุ่งเน้นการอบรมด้านเทคนิคและกลยุทธ์การกระตุ้นการมีส่วนร่วม การออกแบบกิจกรรมเชิงโต้ตอบบนสื่อออนไลน์ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับลักษณะและศักยภาพของผู้เรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพศ โจนสันติยะ (2565) ที่พบว่า สมรรถนะดิจิทัลสมรรถนะใหม่ของครูในยุคปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ครูในโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษมีความสามารถด้านการออกแบบการเรียนการสอนและการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและความสามารถ

ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามครูยังควรพัฒนาการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การออกแบบกิจกรรมออนไลน์ที่น่าสนใจ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน การประยุกต์สื่อเชิงโต้ตอบ เกมการเรียนรู้ หรือเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความสนใจของผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนยุคดิจิทัลมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการพิเศษของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรณัญญ์ ฐิตาการพงศ์สถิต, สมาลี ศรีพุทธรินทร์ และวัชร ช่างบุญเรือง (2565) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีทิศทางที่ชัดเจนและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ครูส่วนใหญ่มีความสามารถในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ การที่ผลการวิจัยชี้ว่ามีระดับมาก แสดงถึงความตระหนักและความตั้งใจของครูในการพัฒนาตนเอง รวมถึงการสนับสนุนจากผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดเชิงนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม แม้ภาพรวมจะอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่ครูต้องการการพัฒนาต่อยอด โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งยังเป็นจุดที่ควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของนุสบา เห่งศรี (2566) ที่พบว่า ความสามารถด้านดิจิทัลของของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว ด้านการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารเห็นว่าครูในโรงเรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ภายใต้สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ต้องมีพร้อมที่จะพัฒนาตนเองเพื่อให้อาจสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัญหาสำคัญที่สุดคือการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนว่าครูยังต้องการการสนับสนุนในการออกแบบและปรับรูปแบบการสอนอย่างยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ข้อถัดมาคือความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีใหม่ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะเชิงเทคนิคและการแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติ ส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือการเปิดรับแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ แสดงให้เห็นว่า ครูส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีและพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ เพียงแต่ยังขาดเครื่องมือและการฝึกฝนเพื่อให้อาจนำไปปรับใช้ได้จริง ดังนั้น แม้ภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ก็ยังมีความจำเป็นที่ต้องเน้นการพัฒนาทักษะด้านการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการแก้ปัญหาทางเทคนิคควบคู่ไปกับการสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของกานต์กฤษา ธรรมกุล, อัศนีย์ ณ น่าน และศศิชา วงศ์ไชย (2566) ที่พบว่า ระดับสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรด้านการศึกษาในจังหวัดลำปางภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก

1.6 ด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเชิงลึกพบว่าปัญหาสำคัญที่สุดคือการเข้าร่วม

การอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และโอกาสในการเข้าถึงการพัฒนาวิชาชีพ รองลงมาคือการทดลองใช้วิธีการสอนใหม่ๆ ที่ใช้เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ แสดงให้เห็นว่าครูยังขาดความมั่นใจหรือทรัพยากรที่สนับสนุนให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือการประเมินและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีในการสอนของตนเอง สะท้อนว่าครูมีความตระหนักรู้และพยายามทบทวนการปฏิบัติของตนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ แต่ยังต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาในเชิงปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังนั้น แม้ภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีความจำเป็นในการสร้างระบบสนับสนุนที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง ทั้งในด้านโอกาสการอบรม การส่งเสริมให้ทดลองวิธีการใหม่ๆ และการจัดสรรเวลาและทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับการพัฒนาตนเองของครูในยุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของฐิตินาฏ ปันโงน และณัฏฐ์รัตน์ศิริณิกุล (2568) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลครูอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักทฤษฎี 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายรายด้านได้ดังนี้

2.1 ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีจริยธรรม โดยสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดูแลสุขภาพ เช่น การนั่งทำงานให้ถูกท่า พักสายตาเป็นระยะ และใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างปลอดภัย รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยจากสัญญาณรบกวนและอุปกรณ์ไฟฟ้า ตลอดจนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวินัย ในด้านจริยธรรมส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีด้วยความเคารพสิทธิของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความเปราะบาง เช่น การรักษาความลับ การเคารพสิทธิ และการใช้ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งสร้างจรรยาบรรณในการแบ่งปันข้อมูลอย่างเหมาะสม สนับสนุนให้ครูมีสติ สมาธิ และทัศนคติที่ยืดหยุ่นในการจัดการปัญหาเทคโนโลยี สร้างเครือข่ายช่วยเหลือกันในหมู่ครู เพื่อเสริมความมั่นใจและลดความเครียด และฝึกให้สามารถถ่ายทอดความสงบและความมั่นใจสู่ผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการใช้และแก้ไขปัญหาอุปกรณ์ช่วยเหลือพิเศษ เช่น โปรแกรมอ่านหน้าจอหรืออุปกรณ์สื่อสารเสริม พร้อมทั้งเตรียมแผนสำรองเมื่อต้องรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูไม่ได้จำกัดเพียงแค่การใช้เครื่องมือเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างวินัย คุณธรรม และการดูแลสุขภาพกายใจไปพร้อมกัน ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกานต์กฤษา ธรรมกุล, อัศนีย์ ณ น่าน และศศิชา วงศ์ไชย (2566) ที่พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรด้านการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้แก่ ด้านการรู้ดิจิทัล ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ด้านการใช้ดิจิทัล และด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล

2.2 ด้านทักษะการออกแบบการเรียนการสอน พบว่าผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีการศึกษาอย่างเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความหลากหลาย โดยเน้นการสื่อสารด้วยภาษากาย น้ำเสียง และท่าทางที่เหมาะสม รวมถึงส่งเสริมให้ครูเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พร้อมออกแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงข้อจำกัดทางกายภาพ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมในด้านจริยธรรมและความเสมอภาค ควรสนับสนุนให้ครูยึดหลัก Universal Design for Learning (UDL) และคำนึงถึง Accessibility เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างแท้จริง รวมถึงส่งเสริมจรรยาบรรณในการใช้ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างปลอดภัยและไม่ละเมิดสิทธิยังควรส่งเสริมให้ครูมีความสงบ ตั้งใจรับฟัง และเข้าใจอารมณ์ของนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร

และผ่อนคลาย รวมถึงปลูกฝังความอดทนเมื่อผู้เรียนต้องปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ควรส่งเสริมให้ครูใช้ข้อมูลเชิงลึก (Learning Analytics) และเทคโนโลยี AI ในการปรับการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล พร้อมพัฒนาทักษะในการประเมินและเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การออกแบบการสอนที่ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมไม่ได้เป็นเพียงการจัดเนื้อหา แต่ยังต้องคำนึงถึงความเสมอภาค ความแตกต่างระหว่างบุคคล และการใช้จริยธรรมกำกับควบคุมกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงและได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพิชิต สนั่นเอื้อ (2566) ที่พบว่า ปัจจุบันครูมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงเบื้องต้นได้สามารถประยุกต์ใช้ Social media ในรูปแบบต่างๆ ตามคุณลักษณะเฉพาะเพื่อการรับส่งข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับงานมีความสามารถในการค้นคว้าข้อมูลผ่านเว็บไซต์และเข้าถึงข้อมูลในส่วนต่างๆ ของเว็บเพจได้ แต่ยังขาดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อมัลติมีเดียที่เหมาะสม ไม่มีความรู้ในการสร้างระบบแหล่งข้อมูลสารสนเทศ และการสื่อสารกับผู้เรียนผ่านระบบเครือข่ายไม่สามารถนำโปรแกรมแบบสอนเสริม และโปรแกรมแบบฝึกหัดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.3 ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยเน้นการจัดอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพระหว่างเรียนรู้ผ่านหน้าจอ เช่น การพักสายตา การนั่งให้ถูกท่า และการใช้เทคโนโลยีที่กระตุ้นการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างสมดุลด้านร่างกายและจิตใจของผู้เรียน ยังส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีด้วยคุณธรรม โดยปลูกฝังจริยธรรมในการใช้งาน เช่น การเคารพลิขสิทธิ์ การอ้างอิงอย่างถูกต้อง และการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเคารพผู้อื่นและใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ในด้านสมาธิและสติ ควรสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนจดจ่อ มีเป้าหมาย และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกสมาธิก่อนเรียน การตั้งเป้าหมายรายวัน หรือการใช้แอปวางแผนการเรียนรู้ควรผลักดันให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนพิเศษ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงการนำเครื่องมือมาใช้ แต่ต้องบูรณาการกับคุณธรรม จริยธรรม สุขภาวะ และสมาธิ เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งร่างกาย จิตใจ และทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกานต์ภิกษา ธรรมกุล, อศินีย์ ณ น่าน และศศิชา วงศ์ไชย (2566) ที่พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรด้านการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้แก่ การรู้ดิจิทัล การปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล การใช้ดิจิทัล และการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล

2.4 ด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ผู้บริหารมีควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริง เช่น การสร้างวิดีโอ แอนิเมชัน หรือเกมการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และพลังบวกในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนพิเศษควรปลูกฝังจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี โดยเน้นการใช้ซอฟต์แวร์อย่างถูกลิขสิทธิ์ การให้เครดิตแหล่งข้อมูล และการคัดเลือกรายการที่ปลอดภัยและเหมาะสม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนยังควรส่งเสริมให้ครูมีความมั่นคงทางอารมณ์ เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และกล้าลองสิ่งใหม่ๆ พร้อมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้จากความผิดพลาดควรสนับสนุนให้ครูใช้วิจารณ์ญาณและข้อมูลเชิงวิเคราะห์ในการออกแบบกิจกรรมอย่างมีนวัตกรรม พร้อมจัดอบรมเกี่ยวกับการคิดนอกกรอบ และสร้างพื้นที่ให้ครูได้ทดลองและแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเพื่อนร่วมวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาไม่ได้อาศัยเพียงทักษะการใช้เทคโนโลยี แต่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ จริยธรรม

ความมั่นคงทางอารมณ์ และการเรียนรู้ร่วมกันของครู เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพิชิต สนั่นเอื้อ (2566) ที่พบว่า ปัจจุบันครูมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงเบื้องต้นได้สามารถประยุกต์ใช้ Social media ในรูปแบบต่างๆ ตามคุณลักษณะเฉพาะเพื่อการรับส่งข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับงาน มีความสามารถในการค้นคว้าข้อมูลผ่านเว็บไซต์ และเข้าถึงข้อมูลในส่วนต่างๆ ของเว็บเพจได้แต่ยังขาดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อมัลติมีเดียที่เหมาะสม ไม่มีความรู้ในการสร้างระบบแหล่งข้อมูลสารสนเทศ และการสื่อสารกับผู้เรียนผ่านระบบเครือข่าย ไม่สามารถนำโปรแกรมแบบสอนเสริม และโปรแกรมแบบฝึกหัด มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.5 ด้านความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างมั่นใจและเหมาะสม โดยสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนอย่างสมดุลในด้านจริยธรรม ควรปลูกฝังให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างมีสำนึก ไม่หลงไปกับกระแสที่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนพิเศษ พร้อมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการเคารพสิทธิส่วนบุคคล ความเป็นส่วนตัว และสิทธิของผู้อื่น เพื่อให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดียังควรส่งเสริมให้ครูมีความยืดหยุ่นทางจิตใจ กล้าเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ และไม่ยึดติดกับวิธีเดิม โดยจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางอารมณ์ เช่น การเจริญสติและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีและพลังบวกในการเรียนการสอนควรสนับสนุนให้ครูใช้วิจารณญาณในการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างรอบคอบ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาวิธีการสอนให้ทันต่อยุคดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ไม่เพียงสะท้อนถึงความสามารถเชิงเทคนิคของครูเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับการมีทัศนคติที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกานต์กฤษา ธรรมกุล, อศินีย์ ณ น่าน และ ศศิชา วงศ์ไชย (2566) ที่พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรด้านการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้แก่ การรู้ดิจิทัล การปรับตัว การเปลี่ยนแปลงดิจิทัล การใช้ดิจิทัล และการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล

2.6 ด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการจัดกิจกรรมและอบรมที่ช่วยให้ครูบริหารเวลาและร่างกายได้แม้มีภาระการสอน พร้อมเน้นให้ครูนำความรู้ไปใช้จริงอย่างเหมาะสมกับบริบทและความสามารถของนักเรียน รวมถึงดูแลสุขภาพของครูและผู้เรียนด้วยควรส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ โดยให้ครูเรียนรู้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนพิเศษอย่างแท้จริง ปลูกฝังความเคารพต่อครูฝึกและเพื่อนร่วมงาน และส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ด้วยใจบริการยังสนับสนุนให้ครูกล้าเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ แม้จะเผชิญความท้าทาย พร้อมสร้างแรงบันดาลใจให้ครูใช้สมาธิและความตั้งใจในการพัฒนา เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้กับผู้เรียนพิเศษอย่างอดทนและเข้าใจความแตกต่างควรเน้นการใช้ปัญญาในการเลือกเทคโนโลยีและวิธีการที่เหมาะสม โดยจัดระบบติดตามผลการใช้งาน สนับสนุนทักษะคิดวิเคราะห์และการประเมินผลเทคโนโลยีใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริงที่ตอบโจทย์ผู้เรียนพิเศษ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการพัฒนาตนเองของครูอย่างต่อเนื่องถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการสอนและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองกับผู้เรียนพิเศษได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพิชิต สนั่นเอื้อ (2566) ที่พบว่า ปัจจุบันครูมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงเบื้องต้นได้สามารถประยุกต์ใช้ Social media ในรูปแบบต่างๆ ตามคุณลักษณะเฉพาะเพื่อการรับส่งข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับงาน มีความสามารถในการ

ค้นคว้าข้อมูลผ่านเว็บไซต์ และเข้าถึงข้อมูลในส่วนต่างๆ ของเว็บเพจได้แต่ยังขาดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อมัลติมีเดียที่เหมาะสม

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวะ 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่ามีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำสภาพต่ำสุดในแต่ละด้านมาหาแนวทางโดยการหาแนวทางนั้น ผู้วิจัยได้จัดทำร่างแนวทาง โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีมาประกอบการร่างแนวทาง ประกอบกับผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มเชิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญการในแต่ละกลุ่มวิชาชีพประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรโดยได้เปรียญธรรม 5 ประโยคขึ้นไปหรือจบปริญญาเอก ด้านพุทธศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญระดับสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านพัสดุโรงเรียน และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย และนำผลการเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์เป็นแนวทาง จึงทำให้ผลการประเมินขั้นตอนและแนวทางภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของฐิตินาฏ ปันโงน และณัฏฐ์ รัตนศิริณชุล (2568) ที่พบว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลครูอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลตามหลักภาวะ 4 ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ประเภทบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้แนวทาง ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีจริยธรรม โดยสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดูแลสุขภาพ เช่น การนั่งทำงานให้ถูกท่า พักสายตาเป็นระยะ และใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างปลอดภัย รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยจากสัญญาณรบกวนและอุปกรณ์ไฟฟ้า ตลอดจนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวินัย ในด้านจริยธรรม ส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีด้วยความเคารพสิทธิของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความเปราะบาง เช่น การรักษาความลับ การเคารพสิทธิ และการใช้ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งสร้างจรรยาบรรณในการแบ่งปันข้อมูลอย่างเหมาะสม สนับสนุนให้ครูมีสติ สมาธิ และทัศนคติที่ยืดหยุ่นในการจัดการปัญหาเทคโนโลยี สร้างเครือข่ายช่วยเหลือกันในหมู่ครู เพื่อเสริมความมั่นใจและลดความเครียด และฝึกให้สามารถถ่ายทอดความสงบและความมั่นใจสู่ผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการใช้และแก้ไขปัญหาอุปกรณ์ช่วยเหลือพิเศษ

2. ด้านทักษะการออกแบบการเรียนการสอน ได้แนวทางผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีการศึกษาอย่างเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความหลากหลาย โดยเน้นการสื่อสารด้วยภาษากาย น้ำเสียง และท่าทางที่เหมาะสม รวมถึงส่งเสริมให้ครูเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พร้อมออกแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงข้อจำกัดทางกายภาพ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมในด้านจริยธรรมและความเสมอภาค ควรสนับสนุนให้ครูยึดหลัก Universal Design for Learning (UDL) และคำนึงถึง Accessibility เพื่อให้ นักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างแท้จริง รวมถึงส่งเสริม

จรรยาบรรณในการใช้ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างปลอดภัยและไม่ละเมิดสิทธิยังควรส่งเสริมให้ครูมีความสงบ ตั้งใจรับฟัง และเข้าใจอารมณ์ของนักเรียน

3. ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แนวทาง ผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยเน้นการจัดอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพระหว่างเรียนรู้ผ่านหน้าจอ เช่น การพักสายตา การนั่งให้ถูกท่า และการใช้เทคโนโลยีที่กระตุ้นการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างสมดุลด้านร่างกายและจิตใจของผู้เรียน ยังส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีด้วยคุณธรรม โดยปลูกฝังจริยธรรมในการใช้งาน เช่น การเคารพลิขสิทธิ์ การอ้างอิงอย่างถูกต้อง และการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเคารพผู้อื่นและใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ในด้านสมาธิและสติ ควรสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนจดจ่อ มีเป้าหมาย และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกสมาธิก่อนเรียน การตั้งเป้าหมายรายวัน หรือการใช้แอปวางแผนการเรียนรู้ควรผลักดันให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนพิเศษ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

4. ด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ได้แนวทางผู้บริหารมีควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริง เช่น การสร้างวิดีโอ แอนิเมชัน หรือเกมการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และพลังบวกในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนพิเศษควรปลูกฝังจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี โดยเน้นการใช้ซอฟต์แวร์อย่างถูกลิขสิทธิ์ การให้เครดิตแหล่งข้อมูล และการคัดลอกสื่อที่ปลอดภัยและเหมาะสม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนยังควรส่งเสริมให้ครูมีความมั่นคงทางอารมณ์ เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และกล้าลองสิ่งใหม่ ๆ พร้อมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้จากความผิดพลาดควรสนับสนุนให้ครูใช้วิจารณ์ญาณและข้อมูลเชิงวิเคราะห์ในการออกแบบกิจกรรมอย่างมีนวัตกรรม พร้อมจัดอบรมเกี่ยวกับการคิดนอกกรอบ และสร้างพื้นที่ให้ครูได้ทดลองและแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเพื่อนร่วมวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้แนวทาง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างมั่นใจและเหมาะสม โดยสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนอย่างสมดุลในด้านจริยธรรม ควรปลูกฝังให้ครูใช้เทคโนโลยีอย่างมีสำนึก ไม่หลงไปกับกระแสที่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนพิเศษ พร้อมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการเคารพลิขสิทธิ์ ความเป็นส่วนตัว และสิทธิของผู้อื่น เพื่อให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดียังควรส่งเสริมให้ครูมีความยืดหยุ่นทางจิตใจ กล้าเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ และไม่ยึดติดกับวิธีเดิม โดยจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางอารมณ์

6. ด้านการพัฒนาตนเองต่อเนื่อง ได้แนวทางผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการจัดกิจกรรมและอบรมที่ช่วยให้ครูบริหารเวลาและร่างกายได้แม้มีภาระการสอน พร้อมเน้นให้ครูนำความรู้ไปใช้จริงอย่างเหมาะสมกับบริบทและความสามารถของนักเรียน รวมถึงดูแลสุขภาพของครูและผู้เรียนด้วยควรส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ โดยให้ครูเรียนรู้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนพิเศษอย่างแท้จริง ปลูกฝังความเคารพต่อครูฝึกและเพื่อนร่วมงาน และส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ด้วยใจบริการยังสนับสนุนให้ครูกล้าเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ แม้จะเผชิญความท้าทาย พร้อมสร้างแรงบันดาลใจให้ครูใช้สมาธิและความตั้งใจในการพัฒนา สรุบบังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ทักษะ และวินัยด้านสุขภาพและความปลอดภัย โดยเน้นการนั่งทำงานถูกท่า พักสายตา ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลอย่างระมัดระวัง จัดสภาพแวดล้อมปลอดภัย และเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยแก่ผู้เรียน

1.2 ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้ภาษากาย น้ำเสียง และท่าทางที่เหมาะสม เข้าใจพฤติกรรมนักเรียนที่มีความบกพร่อง ออกแบบกิจกรรมและเลือกเทคโนโลยีช่วยเหลือที่เหมาะสม พร้อมปรับสภาพแวดล้อมห้องเรียนให้ทุกคนเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียมและปลอดภัย

1.3 ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีวินัยในการใช้เทคโนโลยี จัดอบรมเรื่องการใช้หน้าจออย่างเหมาะสม การพักสายตา การนั่งที่ถูกต้อง และการดูแลสุขภาพ พร้อมแนะนำเทคโนโลยีหรือแอปที่กระตุ้นการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างสมดุลระหว่างร่างกายกับการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างมีสุขภาวะ

1.4 ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูพร้อมด้านร่างกายและพฤติกรรมในการใช้เทคโนโลยี โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติ เช่น การทำวิดีโอ แอนิเมชัน หรือเกมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ฝึกใช้เครื่องมือใหม่อย่างคล่องแคล่ว และถ่ายทอดกิจกรรมด้วยพลังบวก เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาในห้องเรียนพิเศษ

1.5 ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูฝึกใช้อุปกรณ์ดิจิทัลใหม่ผ่านการอบรมสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มทักษะและความมั่นใจ พร้อมจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติและสมดุลทางกายภาพ

1.6 ผู้บริหารจัดอบรมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ แม้มีภาระสอน โดยเน้นการนำความรู้ไปใช้จริงให้เหมาะกับบริบท ความสามารถของนักเรียน และไม่เป็นการระต่อสุขภาพของครูและผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาครูยุคดิจิทัลของโรงเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเพื่อนำไปปรับใช้ในการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับยุคสมัยเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรณัญญ์ จิตการพงศ์สถิต, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ และวัชรีย์ แสงบุญเรือง. (2565). สภาพ ความต้องการจำเป็น และแนวทางพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กานต์ภิชชา ธรรมกุล, อศินีย์ ณ น่าน และ ศศิชา วงศ์ไชย. (2566). สมรรถนะดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการศึกษาในจังหวัดลำปาง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(3), 29–38.
- กิตติพิศ โคนสันเทียะ. (2565). สมรรถนะดิจิทัล: สมรรถนะใหม่ของครูในยุคปัจจุบัน. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, 22(2), 14.
- จิตินาฏ ปันโงน และณัญญ์ รัตนศิริณิกุล. (2568). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 8(1), 76-89.
- นุสบา เห่งาศรี. (2566). แนวทางการพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิชิต สนั่นเอื้อ. (2566). รูปแบบการพัฒนาครูผู้สอนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุดรธานี. ออนไลน์: สำนักงานศึกษาธิการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). โรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สาโรช บัวศรี. (2526). จริยธรรมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
หิรัญเกิด เพ็ญสุดา. (2564). แนวทางการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
นเรศวร.

**แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท**
GUIDELINES FOR PARTICIPATORY SCHOOL MANAGEMENT BASED ON THE
IDDHIPĀDA 4 OF THE BASIC EDUCATION INSTITUTION COMMITTEE
UNDER CHAINAT PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

¹วรรณภา อิมสบาย Wannapa Aimsbai ²พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ Phrakhrusrisuthamniwit
³พระมหาอุดร อุตโตโร PhramahaUdorn Uttaro
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: mn_mymanow@hotmail.com

Article Received: November 06, 2025. Revised: December 28, 2025. Accepted: December 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบการมีส่วนร่วม 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 297 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระบามากที่สุด เพื่อพิจารณารายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ 2) การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการประยุกต์การบริหารสถานศึกษาแบบการมีส่วนร่วม 4 กับหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารวิชาการ ขับเคลื่อนด้วยความรักในวิชาชีพ (ฉันทะ) ความมุ่งมั่นในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน (วิริยะ) การเอาใจใส่ต่อนักเรียนและการนิเทศติดตาม (จิตตะ) และการใช้ปัญญาไตร่ตรองเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการ (วิมังสา) (2) ด้านการบริหารงบประมาณ เน้นความโปร่งใสและคุ้มค่า โดยมีความพอใจในการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม (ฉันทะ) ความเพียรในการวางแผนและตรวจสอบการใช้จ่าย (วิริยะ) การจดจ่อติดตามผลการใช้งบประมาณ (จิตตะ) และการวิเคราะห์ความคุ้มค่าเพื่อปรับปรุงระบบงาน (วิมังสา) (3) ด้านการบริหารงานบุคคล มุ่งเน้นการสร้างขวัญกำลังใจ โดยเริ่มจากความปรารถนาดีต่อผู้ร่วมงาน (ฉันทะ) ความพยายามในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร (วิริยะ) การเอาใจใส่ในสวัสดิการและความก้าวหน้า (จิตตะ) และการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม (วิมังสา) (4) ด้านการบริหารทั่วไป ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ชุมชน โดยมีความรักในการพัฒนาอาคารสถานที่ (ฉันทะ) ความขยันหมั่นเพียรในการดูแลความปลอดภัยและธุรการ (วิริยะ) การใส่ใจในปัญหาสาธารณูปโภคและ

สัมพันธ์ชุมชน (จิตตะ) และการวางแผนปรับปรุงระบบงานให้ทันต่อเหตุการณ์ (วิมังสา) และ 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ 1) ด้านการบริหารวิชาการ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน การนิเทศติดตาม การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ให้ความสำคัญกับการวางแผนใช้งบประมาณล่วงหน้า การสร้างระบบงานที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว คุ่มค่า มีการติดตามประเมินผลและรายงานผลอย่างโปร่งใส 3) ด้านการบริหารงานบุคคล เน้นการสรรหาบุคลากรตามสมรรถนะ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การส่งเสริมระเบียบวินัยและจรรยาบรรณ รวมถึงการบริหารงานที่เป็นระบบและตรวจสอบได้ และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป มุ่งเน้นการสื่อสารให้ชุมชนตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ และปลอดภัย ตลอดจนการส่งเสริมทักษะการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพที่ดี

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, การมีส่วนร่วม, หลักอริยสัจ 4, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research article aims to 1) study the state of participatory school administration, 2) study the guidelines for participatory school administration based on the Four Noble Truths, and 3) propose guidelines for participatory school administration based on the Four Noble Truths. The research uses a mixed-methods approach, consisting of quantitative research using questionnaires to collect data from a sample group of 297 school administrators. Data was analyzed using statistical methods such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative research involved interviews with 9 key informants, and data was analyzed using content analysis.

The research results found that: 1) The overall state of participatory school administration by the basic education school board was at the highest level of practice. When considering each aspect, practice was at the highest level in all four aspects: academic administration, budget administration, general administration, and personnel administration, respectively. 2) Participatory school administration based on the Four Noble Truths is an application of participatory school administration with the Four Noble Truths, consisting of (1) academic administration. Driven by love for the profession (Chantha), commitment to curriculum and teaching development (Virya), care for students and supervision (Chitta), and the use of reflective intellect to solve academic problems (Vimangsa). (2) Budget management: Emphasis on transparency and cost-effectiveness, with satisfaction in the fair allocation of resources (Chantha), diligence in planning and monitoring expenditures (Virya), focused monitoring of budget results (Chitta), and cost-effectiveness analysis to improve the work system (Vimangsa). (3) Personnel management: Focus on building morale, starting with goodwill towards colleagues (Chantha), efforts to promote and develop personnel potential (Virya), care for welfare and advancement (Chitta), and fair consideration of performance

evaluation (Vimangsa). (4) General administration: Emphasis on the environment and community relations. It comprises: 1) Academic administration, focusing on participation in the learning process, creating a conducive learning environment, supervision, promoting local wisdom, and utilizing technology for sustainable student development; 2) Budget management, emphasizing proactive budget planning, efficient and cost-effective systems, transparent monitoring and reporting; 3) Personnel administration, focusing on competency-based recruitment, employee participation in decision-making, promoting discipline and ethics, and systematic and auditable management; and 4) General administration, focusing on communicating technological changes to the community, managing buildings and the environment for hygiene and safety, and promoting communication skills and positive relationships.

Keywords: Educational Administration, Participation, Iddhibhata 4 Principles, Primary School

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญ และทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของทุนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการจัดการบริหารและการจัดการไว้ในหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 39 ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เป็นการกระจายอำนาจการจัดการและการบริหารการศึกษาไปให้เขตพื้นที่การศึกษา การบริหารมิใช่การสั่งการจากส่วนกลาง ดังที่เคยเป็น หากแต่เขตพื้นที่และสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ โดยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรภายใน

โรงเรียน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการและบริหารการศึกษา ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สถานศึกษาจะมีบทบาทและภารกิจหลายประการ จึงต้องพร้อมกับการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การจัดการศึกษาตามภารกิจของสถานศึกษาจึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนั้น ต้องมาจากคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นองค์กรชนิดหนึ่งของสังคม เป็นสิ่งที่สังคมสร้างหรือกำหนดให้มีขึ้นเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของสังคม ในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ สถานศึกษามีบทบาทโดยตรงในด้านการพัฒนามนุษย์คือมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาให้เยาวชน หรือพัฒนาคนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานศึกษาให้เป็นคนที่สมบูรณ์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการ บริหารงานของสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีเทคนิค และวิธีการบริหารหลากหลายรูปแบบสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานในหน้าที่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงสุด และเกิดผลสำเร็จขององค์กร การปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องใช้ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จึงจะนำโรงเรียนบรรลุความสำเร็จตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน การเป็นผู้บริหารมืออาชีพจะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะเฉพาะและอาศัยกระบวนการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร และทุกฝ่ายทุกสถาบัน ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษาและการบริหารโดยใช้องค์คณะบุคคล (จรัญ คิติกัยัน, 2564)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตัดสินใจร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษานั้นภาพลักษณ์ของกรรมการสถานศึกษาจะต้องเปี่ยมด้วยคุณธรรมหลายประการจึงจะเอื้ออำนวยต่อการบริหารงาน และการบริหารงานที่ประกอบด้วยคุณธรรมจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรไปสู่เป้าหมายได้ดีเสมอ ดังนั้นกรรมการสถานศึกษาควรมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงาน คือหลักอิทธิบาท 4 หมายถึง 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา อันเป็นหลักธรรมสำคัญที่เป็นเครื่องมือนำสู่ความสำเร็จสำหรับนักบริหารมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษา ในขอบข่ายภาระงานทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้ การบริหารงานสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2551)

จากรายงานผลการดำเนินการประจำปีงบประมาณ 2566 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยนาท การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการบริหารงานด้านต่างๆ การกระจายอำนาจเพราะการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้บริหารใช้วิธีการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร ตลอดจนการให้อำนาจและอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเอง ภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มอบหมาย อาจยังมีน้อยมากในสถานศึกษา เนื่องจากในด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่สถานศึกษา ได้ดำเนินการบริหารจัดการ และพัฒนาคุณภาพ ตามกรอบนโยบาย กลยุทธ์

จุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการขับเคลื่อน นโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ โดยใช้แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เป็นเครื่องมือในการดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษา และมีการกำกับ ติดตาม การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจโปร่งใส (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท, 2566) พบว่า สภาพและปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กยังมีปัญหาในด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่สถานศึกษา การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและการสร้างความเข้มแข็งต่อองค์กรบุคคลทั้งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะเป็นกลไกนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท, 2565)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยบท 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานโรงเรียนที่เป็นบทบาทที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายของการศึกษา และเป็นแนวทางในการพัฒนาในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
2. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยบท 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยบท 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยการเปิดตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 297 คน จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 27 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 270 คน รวมทั้งสิ้น 297 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้มีความรู้ทางด้านหลักพุทธธรรม จำนวน 3 รูป/คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 3 คน และประธานหรือกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ตำราวิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร สื่อออนไลน์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษา

สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมายจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.82 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ในภาพรวม ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวม

สภาพแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. ด้านการบริหารวิชาการ	4.58	0.50	มากที่สุด	1
2. ด้านการบริหารงบประมาณ	4.58	0.49	มากที่สุด	2
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	4.56	0.50	มากที่สุด	4
4. ด้านด้านการบริหารทั่วไป	4.57	0.49	มากที่สุด	3
ภาพรวม	4.58	0.48	มากที่สุด	

ตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระบามากที่สุด เพื่อพิจารณารายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ

2. การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

2.1 การบริหารวิชาการ ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลการประเมินผลการเรียนอย่างเหมาะสม 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้ 4) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดทำแผนการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดหาสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้กับผู้สอนและผู้เรียนอย่างเพียงพอและสอดคล้องกับ กระบวนการเรียนรู้ 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการดำเนินการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการประเมินผลการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อเสนอแนะบุคลากรในสถานศึกษา

2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการกำหนดเป้าหมายโดยมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติและเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการเบิกจ่ายงบประมาณเป็นไปตามแผนปฏิบัติการและได้รวดเร็วตรงตามโครงการ/กิจกรรม และตรงตามระยะเวลาที่กำหนด 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการถ่ายทอดยุทธศาสตร์พันธกิจนโยบายและเป้าหมายขององค์กรให้บุคลากรทราบ 4) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการบริหารโดยการกำหนดบุคลากรที่เหมาะสมกับภาระงานของหน่วยงานซึ่งมีการบริหารทรัพยากร ต้นทุนและงบประมาณเหมาะสมกับองค์กร 5) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดทำสรุปและรายงานผลการตรวจสอบงบประมาณเสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมระบบโครงสร้างในการดำเนินงานบริหารงบประมาณสถานศึกษาที่ชัดเจน 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ และมอบหมายงานอย่างชัดเจน

2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ ความสามารถอย่างเหมาะสม 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมสถานศึกษามีการจัดทำแผนอัตรากำลังครูสอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวงระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมกระบวนการดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุบุคคลเข้า ปฏิบัติงานเป็นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สถานศึกษากำหนด 4) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล 5) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการบริหารงานตามแผนที่กำหนดอย่างเป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้ 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดทำแผนอัตรากำลังครูสอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษาตามหลักความถูกต้องดีงาม 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการส่งเสริมให้บุคลากรมีระเบียบวินัย มีการลงโทษผู้ประพฤติดิตตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ และจรรยาบรรณ ด้วยความยุติธรรม เสมอภาค เป็นธรรมและชอบธรรม

2.4 ด้านการบริหารทั่วไป ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมความความรักและศรัทธาในงานที่รับผิดชอบ และทำงานอย่างเต็มใจ เต็มศักยภาพ และเต็มเวลา 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงานเอกสาร และสามารถจัดทำแผนปฏิบัติงาน กำหนดงานในช่วง

ระยะเวลาต่างๆ ได้ 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมความรู้และสามารถใช้งานในระบบสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุในสถานศึกษา เช่น เครื่องมือดับเพลิง 5) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและกลยุทธ์การสื่อสารโน้มน้าวใจ เพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์และวิธีการสร้างความสัมพันธ์ 6) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมรู้จักบทบาทภารกิจหน้าที่ของตนเองและมีความรับผิดชอบต่องานหน่วยงานและเป็นผู้รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด 7) ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมความรู้ความสามารถในการอ่าน การตีความและสรุปสาระสำคัญ และมีความรู้ความเข้าใจ ในโครงสร้าง ภาระงานและภารกิจของหน่วยงาน

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของบุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมส่งเสริมให้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการประเมินผลการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อเสนอแนะบุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการดำเนินการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้

3.2 ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการกำหนดกระบวนการดำเนินงานที่ยึดถือประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นหลักไม่สั่นเปื่อยระยะทางและเวลา จนทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ใช้บริการ ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดทำกระบวนการปฏิบัติงานด้านงบประมาณอย่างมีระบบและขั้นตอนที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีการประกาศให้ทราบทั่วทั้งองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการวางแผนการใช้งบประมาณในแต่ละปีงบประมาณล่วงหน้าและดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ และมอบหมายงานอย่างชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมระบบโครงสร้างในการดำเนินงานบริหารงบประมาณสถานศึกษาที่ชัดเจน

3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการสรรหาบุคคลตามความสามารถและคุณสมบัติเหมาะสมกับภารกิจงานของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมส่งเสริมให้บุคลากรมีระเบียบวินัย มีการลงโทษผู้ประพฤติดิตตามระเบียบแบบแผนของทางราชการและจรรยาบรรณ ด้วยความยุติธรรม เสมอภาค เป็นธรรมและชอบธรรม ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการจัดทำแผนอัตรากำลังครูสอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษาตามหลักความถูกต้องดีงาม

3.4 ด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการสื่อสารให้ผู้ร่วมงานตลอดจนชุมชนตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และความจำเป็นที่จะต้องมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมการปฏิบัติตามนโยบายบริหารจัดการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และจัดสถานที่อาคาร และสภาพแวดล้อมให้ถูกหลักสุขาภิบาล ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมหมั่นตรวจสอบอาคารเรียน

สิ่งก่อสร้าง และสภาวะแวดล้อมเสมอๆ ถ้าพบสิ่งชำรุด ทดโทรมควรรีบเร่งแก้ไขซ่อมแซมทันที ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมความรู้ความสามารถในการอ่าน การตีความและสรุปสาระสำคัญ และมีความรู้ความเข้าใจ ในโครงสร้าง ภาระงานและภารกิจของหน่วยงาน ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมรู้จักบทบาทภารกิจหน้าที่ของตนเองและมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนและเป็นผู้รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคลซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของราตรี พูลพัฒน์ (2553) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป สถานศึกษายังได้ให้ความสำคัญและความตระหนักต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินพร เพ็ชรฉกรรจ์ (2555) พบว่าการศึกษามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนระยองวิทยาคม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนระยองวิทยาคม จำแนกตาม เพศ พบว่าโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่ มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนระยองวิทยาคม จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่ มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้าน งบประมาณ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Minudin (1978) ที่พบว่า บทบาททางวิชาการของผู้บริหารในรัฐซาบาห์มาเลเซียผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ผู้บริหารมีหน้าที่หลัก คือ การประเมินโครงการของโรงเรียน สนับสนุนให้ผู้ร่วมงานมีการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ กำหนดเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน ควบคุมโครงการและกิจกรรมอื่นๆ ทั้งหมดของโรงเรียน และการสอนในระดับชั้น มีความรู้ความเข้าใจกฎข้อบังคับในการเรียนรายวิชา

2. ผลการศึกษาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท เป็นการประยุกต์การบริหารสถานศึกษาแบบการมีส่วนร่วม 4 กับหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารวิชาการ ขับเคลื่อนด้วยความรักในวิชาชีพ (ฉันทะ) ความมุ่งมั่นในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน (วิริยะ) การเอาใจใส่ต่อนักเรียนและการนิเทศติดตาม (จิตตะ) และการใช้ปัญญาไตร่ตรองเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการ (วิมังสา) (2) ด้านการบริหารงบประมาณ เน้นความโปร่งใสและคุ้มค่า โดยมีความพอใจในการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม (ฉันทะ) ความเพียรในการวางแผนและตรวจสอบการใช้จ่าย (วิริยะ) การจดจ่อติดตามผลการใช้งบประมาณ (จิตตะ) และการวิเคราะห์ความคุ้มค่าเพื่อปรับปรุงระบบงาน (วิมังสา) (3) ด้านการบริหารงานบุคคล มุ่งเน้นการสร้างขวัญกำลังใจ โดยเริ่มจากความปรารถนาดีต่อผู้ร่วมงาน (ฉันทะ) ความพยายามในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร (วิริยะ) การเอาใจใส่ในสวัสดิการและความก้าวหน้า (จิตตะ) และการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม (วิมังสา) (4) ด้านการบริหารทั่วไป ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ชุมชน โดยมีความรักในการพัฒนาอาคารสถานที่ (ฉันทะ) ความ

ขยันหมั่นเพียรในการดูแลความปลอดภัยและธุรการ (วิริยะ) การใส่ใจในปัญหาสาธารณูปโภคและสัมพันธ์ชุมชน (จิตตะ) และการวางแผนปรับปรุงระบบงานให้ทันต่อเหตุการณ์ (วิมังสา) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวรภาส ประสมสุข (2549) ที่พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษาแยกตามหลัก การครองงาน สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ อิทธิบาท 4 และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญมี บุญเอี่ยม (2544) ที่พบว่า พนักงานศูนย์ ควบคุมการบินภูเก็ตรับการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยอาศัย แรงจูงใจภายนอกการนำอิทธิบาท 4 ไปใช้คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจเป็นเบื้องต้นก่อนเพื่อให้ เกิดความชอบที่จะทำงานนั้นๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะเพื่อที่จะอดทนต่ออุปสรรคต่างๆ ที่จะทำให้งานนั้น บรรลุเป้าหมายในขณะทำงานต้องมีจิตตะ คือความตั้งใจและเอาใจใส่ในงานมีความรับผิดชอบในงาน ที่ทำและสุดท้ายใช้วิมังสา คือการพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบมีการตรวจตรา สอบ ข้อบกพร่องเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ McCarthy (1971) ที่พบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เรื่องการสังเกตการณ์สอน การวัดผลประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการการบริหาร ฝ่ายวิชาการ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการ

3. การนำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารวิชาการ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน การนิเทศติดตาม การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำเทคโนโลยีมาเพื่อพัฒนาผู้เรียน อย่างยั่งยืน 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ให้ความสำคัญกับการวางแผนใช้งบประมาณล่วงหน้า การสร้างระบบงานที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว คุ่มค่า มีการติดตามประเมินผลและรายงานผลอย่างโปร่งใส 3) ด้านการบริหารงานบุคคล เน้นการสรรหาบุคลากรตามสมรรถนะ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การส่งเสริมระเบียบวินัยและจรรยาบรรณ รวมถึงการบริหารงานที่เป็นระบบและตรวจสอบได้ 4) ด้านการบริหารทั่วไป มุ่งเน้นการสื่อสารให้ชุมชนตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ตลอดจนการส่งเสริมทักษะการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของมะลิมาศ เสี่ยงแก้ว (2550) ที่พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาส่งเสริมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ประกอบด้วย รูปแบบย่อย 4 รูปแบบ คือ รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงานวิชาการ รูปแบบการมีส่วนร่วม การบริหารงบประมาณ รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงานบุคลากร และรูปแบบการมีส่วนร่วม การบริหารงานทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญใจ เสือใหญ่ (2559) พบว่า แนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตตำบลเขาพระทอง อำเภอชะวอด จังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่าด้านปิยวาจา ควรจัดสัมมนาอบรมบุคลากรในความรู้เทคนิคด้านการสอน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความสามารถและกล่าวพูดในที่ประชุม ด้านสมานัตตตา คือ ผู้บริหารต้องบริหารงานบุคลากรทุกระดับอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกันเสมอต้นเสมอปลายต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และด้านทานควรมีการติดตามบุคลากรแต่ละหน่วยงานว่ามีการขาดตกบกพร่องอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rideout (1997) ที่พบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครูอาจารย์ มีบทบาทร่วมจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษาและต้องการให้สภา

โรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือหรือดำเนินการดังกล่าว รวมทั้ง ต้องการให้สภาโรงเรียนมีการปรับปรุงแนวการดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Murry (1996) ที่พบว่า คุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพ ได้แก่ การดูแลห่วงใย ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนการศึกษาคุณธรรมของผู้บริหารจะส่งผลสะท้อนออกมา คือ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ความยุติธรรม และความมีประชาธิปไตย ผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าของจริยธรรมความมีประชาธิปไตย ผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าของจริยธรรมความเห็นและมติที่ประชุมอันจะเป็นตัวช่วยพัฒนารูปแบบและยุทธวิธีในการเสริมสร้างคุณธรรมให้กับผู้บริหารในโรงเรียน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท สรุปเป็น “ABHG Model” มีอธิบายดังนี้

A หมายถึง Academic administration ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการจัดการและดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและบรรลุผลตามหลักสูตรที่กำหนด การบริหารงานวิชาการครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเสริม กระบวนการทำงานต้องอาศัยความรักและความพอใจในงานวิชาการ (ฉันทะ) ความเพียรพยายามในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การวัดผลประเมินผล และการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน (วิริยะ) ความเอาใจใส่และตั้งใจจริงในการนิเทศและติดตามงาน (จิตตะ) และการใคร่ครวญวิเคราะห์ผลการเรียนรู้เพื่อนำไปปรับปรุงให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น (วิมังสา)

B หมายถึง Budget management ด้านการบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดการ การวางแผน การควบคุม และการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของหน่วยงานหรือองค์กร ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนงบประมาณ การจัดสรร การเบิกจ่าย การติดตามประเมินผล และการรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณ เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และตรงตามเป้าหมายที่กำหนด โดยเริ่มจากรักและความพึงพอใจในการใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาโรงเรียน (ฉันทะ) มุ่งมั่นในการติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างต่อเนื่อง (วิริยะ) เอาใจใส่ในทุกรายละเอียดของการเบิกจ่ายและจัดสรรงบประมาณ (จิตตะ) และใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อประเมินผลการใช้จ่ายและปรับปรุงระบบการบริหารงบประมาณ (วิมังสา)

H หมายถึง Human resource management ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการจัดการทรัพยากรบุคคลในองค์กร เพื่อให้องค์กรได้บุคลากรที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับงาน รวมถึงการพัฒนาและดูแลบุคลากรเหล่านั้นให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำงานอย่างมีความสุข โดยสร้างความรักและความผูกพันต่อองค์กร (ฉันทะ) ส่งเสริมให้บุคลากรมีความเพียรพยายามในการพัฒนานตนเอง

และวิชาชีพ (วิริยะ) เอาใจใส่ต่อสวัสดิการและบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูล (จิตตะ) และประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง (วิมังสา)

G หมายถึง General administration ด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นส่วนงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ โดยครอบคลุมงานธุรการ, สารบรรณ, บุคคล, การเงิน, พัสดุ, การประชุม, และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายใน ให้เกิดความราบรื่น มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของโรงเรียน เริ่มจากการมีความพอใจและศรัทธาในงานธุรการและงานสนับสนุน (ฉันทะ) การเพียรพยายามพัฒนาระบบงานและสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง (วิริยะ) ความเอาใจใส่และตั้งใจจริงในรายละเอียดของการบริการ การประสานงาน และการดูแลความเรียบร้อย (จิตตะ) และการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ (วิมังสา) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ABHG Model

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดหาทรัพยากรบุคคลให้เพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน
 - 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกกลวิธีในการค้นหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงานเข้ามาร่วมปฏิบัติงาน

- 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเป็นธรรม
 - 1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประเมินค่าผลการปฏิบัติงานของบุคคลโดยใช้วิธีการสังเกต
จดบันทึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
 - 1.5 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการส่งเสริมเจตคติที่ดีให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา
 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาการบริหารสถานศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานตามหลักธรรมข้ออื่นของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท
 - 2.2 ควรศึกษาการบริหารด้านอื่นๆ แบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท
-

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2533). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.
- ขวัญใจ เสือใหญ่. (2559). ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัด 4 ของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตตำบลเขาพระทอง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จรัญ คิธขันธ์. (2564). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มเครือข่าย โรงเรียน กรุดป่าร่อน คลองสระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จินพร เพ็ชรฉกรรจ์. (2555). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารงานโรงเรียนระยองวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชาติรี แนวจำปา. (2552). การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญมี บุญเยี่ยม. (2544). ศึกษาการนำอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการทำงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประเสริฐ มิ่งเมือง. (2555). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านบึง “มนูญวิทยาการ” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมคิด โครธา. (2547). การใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พระสมุห์ขวัญชัย ปณฺญาวโร (สาละวัน). (2561). การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มะลิกามาต เสริมแก้ว. (2550). การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ราตรี พูลพัฒน์. (2553). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วรภาส ประสมสุข. (2549). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2565. ชัยนาท: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. (2566). รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2566. ชัยนาท: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุขพรรษา พระโรมย์. (2556). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุภัทรกร อุ้นทะวาริ. (2566). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนเทศบาลอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- Blank. E.B. (1991). A Model Job Description for Personnel Administrator position in North Carolina Public School System. North Carolina. The University of North Carolina at Greensboro.
- McCarthy. (1971). The School Managers: Power and conflict in American Public Education. West Sport. CT: Greenwood.
- Minudin. (1978). The Role of the Secondary Schools Principals in Sabh Malaysia. Dissertation Abstracts International.
- Murry Joseph H.JR. (1996). A Study of the Morai Aspect of Leadership in an Urban. New Orleans Louisiana: University of New Orleans.
- Nyanatiloka. (1980). Buddhist Dictionary: Manual of Buddhist Terms and Doctrines Fourth Revised Edition. Sri Lanka: Buddhist Publication Society.
- Rideout. Frederick David. (1977). School-based Management for small schools in Newfoundland and Labrador. Dissertation Abstracts International.

**แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4
ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ**
**GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN
PROVIDING CARE AND SUPPORT SYSTEMS FOR STUDENTS, BASED ON THE
FOUR BRAHMAVIHARA PRINCIPLES IN SCHOOLS FOR THE DEAF UNDER THE
OFFICE OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION**

¹มหัสร์ณ เจริญผล Mahisorn Charoenphol ²วรฤต เตือนช้าง Worrakrit Thuenchang
³ดิเรก ดวงลอย Direk Duangloy

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: hugchampion@gmail.com

Article Received: October 26, 2025. Revised: December 28, 2025. Accepted: December 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 และ 3) เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยแบ่งเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใช้แบบสอบถามประชากรการวิจัย จำนวน 126 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 หาแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 มีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ใช้แบบประเมิน 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านการส่งต่อ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ส่วนอีก 3 ด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมและพัฒนา และด้านการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบและรอบด้าน ครอบคลุมทั้งมิติกาย จิตใจ และสังคม เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการดูแล (2) ด้านการคัดกรองนักเรียน มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคลากรผ่านการอบรม เพื่อให้กระบวนการคัดกรองนำไปสู่การช่วยเหลืออย่างแท้จริง (3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา เน้นการบูรณาการความร่วมมือภายในองค์กร เพื่อออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนแต่ละบุคคล (4) ด้านการป้องกัน

และแก้ไขปัญหา กำหนดมาตรการเชิงรุกโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลรอบด้าน เพื่อวางระบบป้องกันและแก้ไข
ปัญหาได้อย่างตรงจุด (5) ด้านการส่งเสริม ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนและ
ครอบครัวอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นคงในระยะเปลี่ยนผ่าน และ 3) แนวทางการพัฒนาบทบาทการ
บริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา มีผลการประเมินอยู่ใน
ระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม ตามลำดับ
คำสำคัญ: บทบาทการบริหารงาน, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, ผู้บริหารสถานศึกษา, หลักพรหมวิหาร 4

Abstract

This research aims to 1) study the role of student care and support system administration, 2) find guidelines for developing the role of student care and support system administration based on the Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4), and 3) evaluate the guidelines for developing the role of student care and support system administration based on the Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4). The research employed a mixed-methods approach divided into four phases: Phase 1 involved studying the role of student care and support system administration using questionnaires administered to 126 participants. Data was analyzed using basic statistics: mean and standard deviation. Phase 2 involved finding guidelines for developing the role of student care and support system administration based on the Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4), with 9 key informants providing data. Data was analyzed using content analysis. Phase 3 involved evaluating the guidelines for developing the role of student care and support system administration based on the Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4), with 21 experts participating. An evaluation form was used, assessing four aspects: accuracy, appropriateness, feasibility, and usefulness. Data was analyzed using basic statistics: mean and standard deviation.

The research findings indicated that 1) the overall role of student care and support system administration by school administrators in schools for the deaf under the Office of Special Education Administration was at a high level. When considering each aspect, it was found that there were 2 aspects with a very high level of opinion: referral and knowing students individually. The other 3 aspects had a moderate level of opinion: prevention and problem solving, promotion and development, and student screening, respectively. 2) Guidelines for developing the role of student care and support system management based on the Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4) consist of 5 important aspects: (1) Knowing students individually: Administrators should establish a policy for systematically and comprehensively collecting student data, covering physical, mental, and social dimensions, to serve as a database for care. (2) Student screening: Focus on creating a correct understanding among personnel through training so that the screening process leads to genuine assistance. (3) Promotion and development: Emphasize the integration of cooperation

within the organization to design activities that respond to the special needs of each individual student. (4) Prevention and problem solving: Establish proactive measures by analyzing comprehensive data to create a system for preventing and solving problems effectively. (5) Referral: Emphasize continuous support and counseling for students and their families to create stability during the transition period. and 3) Guidelines for developing the role of student care and support system management by administrators of schools for the deaf. The evaluation results were at a high level in all four areas: feasibility, accuracy, usefulness, and appropriateness, respectively.

Keywords: Administrative Role, Student Support System, School Administrators, The Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4)

บทนำ

ประเทศไทยตระหนักและให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน และโอกาสการพัฒนาสมรรถนะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) อย่างทั่วถึง และเท่าเทียม สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556, 2551) และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการ ด้วยการพัฒนาด้านการศึกษาซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพประชากรรองรับการเปลี่ยนผ่านประเทศสู่สังคม แห่งความมั่นคง – มั่งคั่งและยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี” ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับคนที่บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคมการสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาสต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสองได้จัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ได้ระบุไว้ว่า คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการจนตลอดชีวิตพร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา นอกจากนี้ก็มีสิทธิที่จะเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษาโดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น อีกทั้ง

ยังมีสิทธิได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐาน และประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556, 2551)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายและเจตนารมณ์ที่จะขยายโอกาส และการศึกษาสำหรับเด็กพิการให้ทั่วถึง และมีคุณภาพเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมติคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการ ในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 - 2561 ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพทั่วถึง และเสมอภาค” ภายใต้นโยบาย 4 ข้อ คือ 1) คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และเสมอภาค 2) คนพิการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุก ระบบ และรูปแบบการศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสำหรับคนพิการ (Ministry of Education, 2010) (นโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 – 2561, 2554) จากเนื้อความข้างต้นจะเห็นว่ารัฐกล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาในมิติใหม่ โดยการกำหนดสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย การเปิดโอกาสให้บุคคลครอบครัวและชุมชน มีสิทธิเสรีภาพและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ของตน จัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า เด็กพิการทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ถ้าได้รับโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความพิการของแต่ละคน โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา เพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาสการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการให้บริการทางการศึกษา การฝึกอบรมเพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาสสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นสามารถประกอบอาชีพและพึ่งตนเองได้ตามศักยภาพสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคนพิการและผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพด้วยรูปแบบที่หลากหลายเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคลเพื่อให้มีทักษะชีวิตสามารถพึ่งตนเองได้ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรีมีคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะคนพิการจะได้รับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดตามความเหมาะสมมีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและประสานการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและแผนการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาสที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นอกเหนือจากปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็มีปัญหาด้านอารมณ์หรือครอบครัว เช่น ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้เพราะต้องทำงานหนักหรือผู้ปกครองทะเลาะตบตีกันต่อหน้าเด็กทำให้เด็กในครอบครัวกลายเป็นเด็กที่ขาดความอบอุ่นหรือมีภาวะทางอารมณ์ที่ไม่เหมือนเด็กปกติ อีกทั้งผู้ปกครองบางคนไม่ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาและทำให้เด็กไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวจึงทำให้เด็กนักเรียนขาดเรียนบ่อยและซ้ำชั้น ประสิทธิภาพการศึกษาจึงลดลงแม้ว่าเด็กจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี แน่แน่นอนว่าคุณภาพทางอารมณ์ของเด็กก็จะมีแนวโน้มที่จะแย่ลง บางคนอาจเปลี่ยนตัวเองไปเป็นคนหัวร้นต่อต้านซึมโหม่ สุดท้ายอาจจะเลือก

ทางเดินที่ผิดได้และด้วยเหตุผลที่ยกตัวอย่างมานี้ส่งผลให้เด็กที่มีคุณภาพหลายคนหลุดจากโอกาสที่ได้รับการพัฒนาตัวเอง (อุษา ชูชาติ และลัดดา อินทร์พิมพ์, 2558)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อ นอกจากนี้ยังมีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรภายนอก ภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียน ให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ดำเนินการต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโตองงามเป็นบุคคลที่คุณค่าของสังคมต่อไป เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงานมีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิควิธีการ หรือการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือสังคม

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเป็นสถานศึกษาที่จัดขึ้น เพื่อให้ความรู้ประสบการณ์ และให้การศึกษาแก่เยาวชนที่มีความพิการ หรือมีความต้องการพิเศษ ทางการศึกษาในด้านต่างๆ ให้เป็นพลเมืองดีของชาติ และมีศักยภาพเพียงพอในการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข มีบุคลากร ทางการศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้แผนงานโครงการและนโยบายของโรงเรียนสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริงโรงเรียนที่สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษทั้งหมด 48 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 19 โรงเรียน โรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 21 โรงเรียน โรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย 5 โรงเรียน โรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตา 2 โรงเรียน และโรงเรียนที่จัดการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ 1 แห่ง เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ มีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำ แยกประเภทความพิการแต่ละประเภท โดยจัดให้ทุกระดับตั้งแต่ชั้นเรียนเตรียมความพร้อมก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาทั้ง การศึกษาสายสามัญ และสายอาชีพมีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะบุคคลมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีสื่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการที่เพียงพอและมีคุณภาพ พัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรมและวิถีชีวิต ที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีลักษณะและพฤติกรรมที่มีปัญหาในเรื่องการสื่อความหมายทำให้ไม่สามารถเรียนรู้และเข้าใจภาษาได้ตามปกติทำให้เกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะการแสดงออกทางอารมณ์และสังคม เนื่องมาจากการสื่อสารกับผู้อื่น หากเด็กสามารถสื่อสารได้ดีปัญหาทางอารมณ์ก็ลดลง ทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ แต่ถ้าเด็กไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีก็เกิดความคับข้องใจส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ส่วนใหญ่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไม่ชอบเข้ากลุ่มกับใครชอบอยู่ตามลำพังอ่อนไหวง่ายหวาดระแวง ขี้สงสัย ไม่ค่อยยอมรับความสนิทสนมของผู้อื่นอย่างฉันทมิตร เมื่อพูดด้วยก็จะจ้องหน้านาน และเมื่อมีปัญหา ก็จะเก็บไว้คนเดียว ดังนั้นจึงมีปัญหาในการปรับตัว ซึ่งมีผลมาจากการสื่อสาร การปรับตัวเข้ากับคนอื่นค่อนข้างยาก เห็นแก่ตัว มีบางรายเท่านั้นที่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม

และการดูแลเอาใจใส่ของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะทางจิตวิทยาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน กล่าวไว้ว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีลักษณะไปในทางเอาตัวเองเป็นจุดศูนย์กลางขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้จักควบคุมอารมณ์ไม่เข้าใจตนเองและพัฒนาการทางจิตวิทยาของเด็กมีความล่าช้า ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีอาการทางระบบประสาทและมีปัญหาในการปรับตัวมากกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดจากความบกพร่องของตัวนักเรียนแล้ว ปัญหาอื่นเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสารเทคโนโลยีต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้วในเชิงลบก็ปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่าปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ความวิตกกังวลความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง

จากการรายงานสรุปการประชุมหรือหาแนวทางดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในการหารือประเด็นปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโสตศึกษา/โรงเรียนเฉพาะความพิการสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า สถานการณ์ปัจจุบันนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีจำนวนลดลงแต่ขณะเดียวกันจะมีความพิการซ้อนเพิ่มเข้ามา เช่น พฤติกรรม ปัญญาหรือตาบอดและปัญหาด้านสุขภาพจิตของเด็กคือมีปัญหาโรคซึมเศร้า ชอบเก็บตัวอยู่คนเดียวหรือทำร้ายร่างกายตัวเองซึ่งในกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะเป็นปัญหามาก เนื่องจากเขาไม่สามารถที่จะสื่อสารออกมาได้เบื้องต้นโรงเรียนมีการแก้ปัญหาโดยแจ้งให้ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนทราบทุกคน เพื่อช่วยสอดส่องดูแลในทุกพื้นที่ของโรงเรียน และให้ครูที่ผ่านการอบรมด้านจิตวิทยาคลินิกคอยดูแลเป็นพิเศษ มีการวิดีโอคอลพูดคุยกับจิตแพทย์มีปฏิสัมพันธ์พูดคุยและหักท้ายเด็กในทุก ๆ วันและให้กลับบ้านทุกอาทิตย์ซึ่งพบว่าเด็กมีอาการดีขึ้นและพฤติกรรมเสี่ยงน้อยลงแต่ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนโสตศึกษายังต้องหาแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ ซึ่งคำว่า “พรหมวิหาร” มีความหมายว่าธรรมอันเป็นที่อยู่ของพรหม การยึดถือหลักธรรมดังกล่าวจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเชื่อว่ามนุษย์จะประเสริฐได้ ต่อเมื่อมีคุณธรรมพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ได้แก่ 1) เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขมีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่นรวมถึงมีเมตตาต่อสัตว์ 2) กรุณา คือความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความสงสารและเห็นใจผู้อื่นที่ประสบทุกข์ 3) มุทิตา คือความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ไม่อิจฉาริษยา ร่วมชื่นชมและยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น 4) อุเบกขา คือความวางเฉย วางใจเป็นกลาง ไม่เข้าเติมคนที่กำลังทุกข์หรือพลุ่งพล่าน โดยการนำหลักพรหมวิหาร 4 ประยุกต์กับขั้นตอนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาวางแผน รวบรวมแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนและดำเนินชีวิตด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เป็นวิถีชีวิตหลักในการดำเนินชีวิตและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาร่องแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติให้

เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อนักเรียน และการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้สถานศึกษา ครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 21 โรงเรียน โรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 126 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร สื่อออนไลน์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์เอกสารรายงานผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนโสตศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.82 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 3 รูป/คน ด้านการบริหารจัดการศึกษา จำนวน 3 คน ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ 21 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินที่ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยมี ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีความ คิดเห็นอยู่ในระดับมากมาก 2 ด้าน คือ ด้านการส่งต่อ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ส่วนอีก 3 ด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมและ พัฒนา และด้านการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวม

บทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร สถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.00	0.74	มาก
2. การคัดกรองนักเรียน	3.95	0.75	ปานกลาง
3. การส่งเสริมและพัฒนา	3.97	0.75	ปานกลาง
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา	3.98	0.72	ปานกลาง
5. การส่งต่อ	4.01	0.74	มาก
ภาพรวม	3.98	0.74	มาก

2. แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

ด้านที่ 1 การรู้จักนักเรียนรายบุคคล ผู้บริหารมีนโยบายหรือแนวทางในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละรายอย่างเป็นระบบ โดยควรครอบคลุมทั้งด้านข้อมูลส่วนบุคคล สุขภาพ กายภาพ จิตใจ สังคม ความสามารถพิเศษ และความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อสะท้อนศักยภาพและบริบทเฉพาะของนักเรียนแต่ละรายอย่างแท้จริง โดยตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหาร 4 อย่างครบถ้วนดังนี้ 1) มุ่งหวังให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ข้อมูลทุกชิ้นที่เก็บควรมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนานตนเองอย่างดีที่สุด (เมตตา) 2) พิจารณาความต้องการจำเป็นของนักเรียนแต่ละราย เพื่อวางแผนการช่วยเหลือที่ตรงจุด ไม่ปล่อยให้เด็กที่มีปัญหาถูกมองข้าม (กรุณา) 3) ซึ่ซมและยินดีกับศักยภาพที่ค้นพบในตัวนักเรียนทุกคน แม้ความก้าวหน้าจะเป็นเพียงก้าวเล็ก ๆ (มุทิตา) 4) การรวบรวมข้อมูลต้องดำเนินไปอย่างเป็นกลาง ปราศจากอคติ ลำเอียง หรือการตัดสินบนพื้นฐานของความคิดเห็นส่วนตัว (อุเบกขา)

ด้านที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ผู้บริหารมีการจัดอบรมหรือประชุมเพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจตรงกันในกระบวนการคัดกรองนักเรียน ควรวางแผนจัดการอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจตรงกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเป้าหมายของการคัดกรองนักเรียน โดยมุ่งหวังให้การคัดกรองนำไปสู่การช่วยเหลืออย่างแท้จริง โดยตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหาร 4 อย่างครบถ้วนดังนี้ 1) ปลูกฝังทัศนคติให้บุคลากรมองการคัดกรองเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับการสนับสนุน ไม่ใช่การตัดสินหรือตีตรา (เมตตา) 2) ส่งเสริมความเข้าใจว่าการพบข้อบกพร่องของนักเรียนคือโอกาสในการยื่นมือช่วยเหลือ ไม่ใช่การตำหนิ (กรุณา) 3) สนับสนุนการชื่นชมความสามารถ หรือพัฒนาการของนักเรียนที่ปรากฏในกระบวนการคัดกรอง (มุทิตา) 4) การพิจารณาข้อมูลคัดกรองต้องตั้งอยู่บนความเป็นธรรม ใช้มาตรฐานเดียวกันกับนักเรียนทุกคน (อุเบกขา)

ด้านที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนา ผู้บริหารมีการประสานงานกับบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อออกแบบและดำเนินกิจกรรมส่งเสริมที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ควรส่งเสริมการประสานงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ตรงตามความต้องการจำเป็น และส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนแต่ละราย โดยตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหาร 4 อย่างครบถ้วนดังนี้ 1) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในทุกด้าน โดยไม่จำกัดเฉพาะนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเท่านั้น (เมตตา) 2) พัฒนากิจกรรมที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ ช่วยเติมเต็มศักยภาพของนักเรียนที่มีข้อจำกัดหรือด้อยโอกาส (กรุณา) 3) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรร่วมยินดีกับความก้าวหน้าและพัฒนาการของนักเรียนทุกระดับ (มุทิตา) 4) การออกแบบและดำเนินกิจกรรมต้องคำนึงถึงความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ ให้นักเรียนทุกคนเข้าถึงกิจกรรมอย่างเท่าเทียม (อุเบกขา)

ด้านที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญา ผู้บริหารมีแนวทางหรือแผนป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในนักเรียนอย่างเป็นระบบ ควรวางแผนการป้องกันเชิงระบบ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงอย่างเป็นองค์รวม และกำหนดมาตรการป้องกันที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะรายนักเรียน โดยตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหาร 4 อย่างครบถ้วนดังนี้ 1) การเฝ้าระวังปัญหาโดยหวังให้นักเรียนปลอดภัยและได้รับโอกาสในการเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ (เมตตา) 2) การเข้าไปช่วยเหลือและประคับประคองนักเรียนที่เริ่มมีสัญญาณเสี่ยงอย่างจริงจังและรวดเร็ว (กรุณา) 3) การยินดีในความพยายามของนักเรียนที่สามารถเอาชนะอุปสรรค

หรือพัฒนาแนวทางแก้ไขตนเองได้ (มูทิตา) 4) การจัดการปัญหาโดยตั้งอยู่บนข้อมูลและข้อเท็จจริง ไม่ตัดสินจากอคติหรือความรู้สึกส่วนตัว (อุเบกขา)

ด้านที่ 5 การส่งต่อ ผู้บริหารมีการให้คำแนะนำและสนับสนุนแก่นักเรียนและครอบครัวในช่วงการปรับตัวหลังจากการส่งต่อ ควรจัดทำแนวทางให้คำแนะนำและการสนับสนุนที่ต่อเนื่องแก่นักเรียนและครอบครัว เพื่อช่วยให้การเปลี่ยนผ่านเป็นไปอย่างราบรื่นและมั่นคง โดยตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหาร 4 อย่างครบถ้วนดังนี้ 1) การส่งเสริมให้นักเรียนและครอบครัวเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความหวังในการเปลี่ยนแปลงใหม่ (เมตตา) 2) การให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดเมื่อครอบครัวและนักเรียนประสบความยากลำบากในการปรับตัว (กรุณา) 3) การยินดีกับความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อยในการปรับตัวของนักเรียน เพื่อเป็นพลังใจ (มูทิตา) 4) การติดตามและให้การสนับสนุนอย่างเป็นกลาง ยอมรับความแตกต่างในระยะเวลาที่แต่ละครอบครัวต้องการในการเปลี่ยนแปลง (อุเบกขา)

3. การประเมินแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า มีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาด้านบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีความตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของสุวัฒน์ อ่อนน้อม (2561) พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการสร้างระบบดูแลที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนรายบุคคล และมีการดำเนินงานที่ยึดหลักความเมตตาและการเคารพศักดิ์ศรีของนักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังอภิปรายผลการวิจัยรายด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารมีการประเมินประสิทธิภาพของระบบการรู้จักนักเรียนรายบุคคลผ่านการตรวจสอบหรือประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับการประเมินเพื่อปรับปรุงการดูแลนักเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของพิมลพรรณ เหลืองสุวรรณ (2563) กล่าวไว้ว่า การมีระบบประเมินผลที่ต่อเนื่องช่วยให้สามารถวางแผนการช่วยเหลือที่เหมาะสมเฉพาะรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ผู้บริหารประเมินความสำเร็จของระบบคัดกรองนักเรียนผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลหรือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจและพัฒนาระบบคัดกรอง ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของศิริวรรณ อันเอี่ยม (2564) กล่าวไว้ว่า วิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นหัวใจสำคัญในการปรับปรุงระบบคัดกรองให้มีความแม่นยำ 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ผู้บริหารมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมุ่งเน้นผลลัพธ์ของกิจกรรมและการพัฒนาศักยภาพนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของจิราภรณ์ ธรรมะวรรณ (2562) กล่าวไว้ว่า การติดตามผลการจัดกิจกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้บริหารมีขั้นตอนในการแจ้งเหตุการณ์และดำเนินการแก้ไขปัญหาทันทีเมื่อพบสัญญาณของ

ปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีระบบเฝ้าระวังที่เข้มแข็งและตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างทันท่วงทีซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของนันท์นภัส ปานทอง (2561) กล่าวไว้ว่า การดำเนินการเชิงรุกเมื่อพบปัญหาช่วยลดผลกระทบทางอารมณ์และพฤติกรรมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน และ 5) ด้านการส่งต่อ ผู้บริหารมีแนวทางในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งต่อนักเรียนที่ต้องการการดูแลเฉพาะทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของศิวพร เพชรเสถียร (2565) กล่าวไว้ว่า การประสานภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้การช่วยเหลือนักเรียนมีความต่อเนื่องและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อการดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคลในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการส่งต่อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามด้านการคัดกรองนักเรียนกลับอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในประเด็นการจัดอบรมบุคลากรซึ่งอยู่ในระดับน้อยจึงควรพัฒนาเชิงระบบเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ผลลัพธ์สะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างกลไกสนับสนุนและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมในทุกขั้นตอนของระบบดูแลนักเรียน

2. ผลการหาแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 การรู้จักนักเรียนรายบุคคล ผู้บริหารควรพัฒนานโยบายและแนวทางในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละรายอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านประวัติส่วนตัว สุขภาพ สภาพร่างกาย จิตใจ สังคม ความสามารถพิเศษ และความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถสะท้อนศักยภาพและบริบทเฉพาะของนักเรียนแต่ละคนอย่างแท้จริง การจัดเก็บข้อมูลควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้เต็มศักยภาพ ไม่ปล่อยให้นักเรียนที่มีปัญหาถูกมองข้าม พร้อมทั้งชื่นชมและส่งเสริมจุดแข็งที่พบในตัวนักเรียน ข้อมูลที่รวบรวมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง ปราศจากอคติและไม่ตัดสินจากความเห็นส่วนตัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญของข้อมูลเชิงลึกในการวางแผนพัฒนานักเรียนอย่างตรงจุด ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของพิมพ์พรรณ เหลืองสุวรรณ (2563) กล่าวไว้ว่าการมีฐานข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนและอัปเดตจะช่วยให้สามารถวางแผนการพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสม สร้างความรู้สึกได้รับการยอมรับในศักยภาพ

2.2 การคัดกรองนักเรียน ผู้บริหารควรวางแผนการจัดอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทาง หลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ของการคัดกรองนักเรียนอย่างชัดเจน การคัดกรองควรได้รับการสื่อสารให้เข้าใจว่าเป็นเครื่องมือในการ “เปิดโอกาส” ให้แก่นักเรียน ไม่ใช่การตัดสินหรือตีตรา การค้นพบข้อจำกัดของนักเรียนควรนำไปสู่การให้ความช่วยเหลืออย่างตรงจุด และสนับสนุนความสามารถที่มีอยู่ในตัวเด็กอย่างแท้จริง โดยต้องใช้หลักเกณฑ์ที่เป็นธรรมและเท่าเทียมสำหรับนักเรียนทุกคน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารตระหนักถึงบทบาทของการคัดกรองในการเปิดโอกาสและให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของศิริวรรณ อ้นเอี่ยม (2564) กล่าวไว้ว่าการมีแผนอบรมและปรับความเข้าใจที่ตรงกันช่วยลดการตีความผิดพลาด และทำให้กระบวนการคัดกรองมีความเป็นธรรมและแม่นยำมากขึ้น

2.3 การส่งเสริมและพัฒนา ผู้บริหารควรส่งเสริมการประสานงานอย่างมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการเฉพาะราย กิจกรรมที่จัดขึ้นควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพในทุกมิติไม่จำกัดเฉพาะนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษแต่รวมถึงนักเรียนที่มีข้อจำกัดหรือด้อยโอกาสด้วย กิจกรรมต้องคำนึงถึงความเสมอภาคและเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าร่วมได้อย่างเท่าเทียม พร้อมส่งเสริมให้ครูร่วมยินดีกับความก้าวหน้าของนักเรียนในทุกระดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางการศึกษาและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของจิราภรณ์ ธรรมะวรรณ (2562) กล่าวว่า การส่งเสริมกิจกรรมที่คำนึงถึงความเสมอภาคและโอกาสของนักเรียนทุกคนช่วยเพิ่มความมั่นใจและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้บริหารควรวางแผนทางหรือแผนการป้องกันปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อตรวจจับปัจจัยเสี่ยงและเตรียมมาตรการรับมือที่เหมาะสมกับนักเรียนรายบุคคล การเฝ้าระวังควรทำอย่างใกล้ชิดด้วยเจตนาช่วยเหลืออย่างจริงใจและเร่งด่วนเมื่อตรวจพบสัญญาณปัญหา การจัดการต้องตั้งอยู่บนข้อมูลจริงใช้เหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัวและเปิดพื้นที่ให้กับนักเรียนที่พยายามปรับตัวได้พัฒนาตนเองอย่างมั่นใจและปลอดภัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีระบบติดตามและการตอบสนองปัญหาที่เป็นระบบและทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของนันท์นภัส ปานทอง (2561) กล่าวว่า การตอบสนองอย่างทันทั่วที่จากผู้บริหารเมื่อพบปัญหาช่วยลดโอกาสที่นักเรียนจะเข้าสู่ความเสี่ยงระยะยาว และส่งผลต่อพฤติกรรมในเชิงบวก

2.5 การส่งต่อ ผู้บริหารควรจัดทำแนวทางให้คำแนะนำและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องแก่ครอบครัวและนักเรียนหลังจากกระบวนการส่งต่อ เพื่อช่วยให้การเปลี่ยนผ่านเป็นไปอย่างมั่นคงและราบรื่น การดูแลในช่วงปรับตัวยังต้องส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง และปลูกฝังความหวังในสิ่งใหม่ๆ พร้อมให้การช่วยเหลือเชิงประคับประคองเมื่อพบอุปสรรค และยินดีกับความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อย ผู้บริหารควรติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยยอมรับความหลากหลายของนักเรียนแต่ละรายในการปรับตัวและเปลี่ยนผ่านในบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารใส่ใจในช่วงเปลี่ยนผ่านของนักเรียนและให้การดูแลอย่างต่อเนื่องและเข้าใจบริบท ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของศิวพร เพชรเสถียร (2565) กล่าวว่า การส่งต่อนักเรียนอย่างมีระบบควบคู่กับการติดตามและสนับสนุนภายหลังช่วยสร้างเสถียรภาพทางจิตใจและความเชื่อมั่นในตนเอง

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา (ความปรารถนาดี), กรุณา (คิดอยากช่วยเหลือ), มุทิตา (แสดงความยินดี) และอุเบกขา (ความยุติธรรมเที่ยงตรง) ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวสะท้อนถึงมิติของการบริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งเสริมความเสมอภาค การยอมรับในความแตกต่าง และการเคารพในศักดิ์ศรีของนักเรียนแต่ละรายอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังแสดงถึงการบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารงานในสถานศึกษาพิเศษได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม อันนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เกื้อกูลเต็มไปด้วยความเข้าใจ และส่งเสริมการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม

3.1 ด้านความถูกต้อง แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักวิชาการและหลักคุณธรรมตามหลัก

พรหมวิหาร 4 อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของวรารณ ธรรมพินิจ (2562) กล่าวไว้ว่า แนวทางที่ชัดเจนและเป็นระบบ มีผลต่อความถูกต้องและประสิทธิภาพของการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 ด้านความเป็นไปได้ แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนโสตศึกษาและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของจิราภรณ์ ธรรมะวรรณ (2562) กล่าวไว้ว่า ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและหน่วยงานเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ด้านความเหมาะสม แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ครู และชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของพีรพงษ์ ศรีสุวรรณ (2563) กล่าวไว้ว่า ความเหมาะสมของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องอิงบริบทเฉพาะของผู้เรียน และต้องมีความยืดหยุ่นตามสภาพความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน

3.4 ด้านความเป็นประโยชน์ แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษตามหลักพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของศิวพร เพชรเสถียร (2565) กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิตและการดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การประเมินแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษตามหลักพรหมวิหาร 4 มีความถูกต้องเป็นไปได้ เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในระดับมาก สะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการยกระดับการบริหารงานในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ให้มีความเป็นมนุษยธรรมสูงขึ้น บุคลากรหลักพุทธธรรมกับการบริหารการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีอธิบายว่า แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้แก่

ด้านที่ 1 การรู้จักนักเรียนรายบุคคล ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละรายอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมข้อมูลส่วนบุคคล สุขภาพ กาย จิตใจ สังคม ความสามารถพิเศษ และความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตาต่อการพัฒนาศักยภาพนักเรียน มีกรุณาในการวางแผนช่วยเหลือรายบุคคล มีมุทิตาในการชื่นชมความก้าวหน้า และมีอุเบกขาในการเก็บข้อมูลอย่างเป็นกลางและยุติธรรม

ด้านที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ผู้บริหารควรจัดอบรมและประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ในกระบวนการคัดกรองนักเรียน มุ่งเน้นการคัดกรองเพื่อการช่วยเหลืออย่างแท้จริง โดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตาในการเปิดโอกาสแก่นักเรียน มีกรุณาในการค้นหาปัญหาเพื่อการช่วยเหลือ มีมุทิตาในการชื่นชมศักยภาพ และมีอุเบกขาในการประเมินอย่างเป็นธรรมและปราศจากอคติ

ด้านที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนา ผู้บริหารควรประสานความร่วมมือกับบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อออกแบบและดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนแต่ละราย โดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตาในการสนับสนุนศักยภาพทุกคน มีกรุณาในการลดความเหลื่อมล้ำ มีมุทิตาในการยินดีกับพัฒนาการของนักเรียน และมีอุเบกขาในการจัดกิจกรรมอย่างเสมอภาคและทั่วถึง

ด้านที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ผู้บริหารควรกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างเป็นระบบ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน และวางมาตรการที่ตรงกับสภาพปัญหา

โดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตาในการแผ่ระวังเพื่อความปลอดภัย มีกรุณาในการให้ความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว มีมุทิตาในการส่งเสริมการแก้ไขตนเอง และมีอุเบกขาในการจัดการปัญหาด้วยความยุติธรรม

ด้านที่ 5 การส่งต่อ ผู้บริหารควรกำหนดแนวทางการให้คำแนะนำและสนับสนุนที่ต่อเนื่องแก่นักเรียนและครอบครัวในช่วงการส่งต่อ เพื่อให้การปรับตัวเป็นไปอย่างมั่นคง โดยตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตาในการเสริมสร้างความเชื่อมั่น มีกรุณาในการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด มีมุทิตาในการชื่นชมความสำเร็จในการปรับตัว และมีอุเบกขาในการให้การสนับสนุนอย่างเป็นกลางตามความจำเป็นเฉพาะราย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 พัฒนาฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคลที่มีข้อมูลครบถ้วนรอบด้าน และมีการอัปเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.2 จัดทำแผนการคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่ครูและบุคลากร และต้องมีการติดตามทบทวนผลการคัดกรองอย่างต่อเนื่อง
 - 1.3 ออกแบบกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาเด็กที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการเฉพาะรายของนักเรียน เพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียม
 - 1.4 วางระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาเชิงรุก ผ่านการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงอย่างรอบด้าน พร้อมกำหนดแผนการเฝ้าระวัง และการดำเนินการเมื่อพบปัญหาอย่างทันท่วงที
 - 1.5 จัดทำแนวทางการสนับสนุนและติดตามนักเรียนหลังการส่งต่อ โดยเน้นการให้กำลังใจ การเสริมสร้างความมั่นใจ และการยอมรับความแตกต่างของระยะเวลาในการปรับตัวของนักเรียนแต่ละคน
 - 1.6 สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่เน้นการเคารพศักดิ์ศรีนักเรียน การมีความเมตตา และการให้ความช่วยเหลือโดยไม่เลือกปฏิบัติในสถานศึกษา
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ทศนคติของบุคลากร การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และนโยบายสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เป็นระบบในการพัฒนาการบริหารงานดังกล่าว
 - 2.2 ควรพัฒนาเครื่องมือวิจัยที่มีความเฉพาะเจาะจงในการวัดระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ ชัดเจน และสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาแนวทางในเชิงนโยบายและการปฏิบัติต่อไป
 - 2.3 ควรศึกษาผลลัพธ์ในระยะยาวของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ว่าส่งผลต่อการพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ ทักษะชีวิต และการปรับตัวในสังคมของนักเรียนอย่างไร เพื่อยืนยันประสิทธิผลของแนวทางนี้ในเชิงประจักษ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ. (2566). การประชุมหรือหาแนวทางดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- จิราภรณ์ ธรรมะวรรณ. (2562). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- นโยบายปฏิบัติการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 – 2561 (2554). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- นันทน์ภัส ปานทอง. (2561). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พิมลพรรณ เหลืองสุวรรณ. (2563). การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พิรพงษ์ ศรีสุวรรณ. (2563). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วราภรณ์ ธรรมพินิจ. (2562). แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ศิริวรรณ อันเอี่ยม. (2564). การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิวพร เพชรเสถียร. (2565). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อุษา ชูชาติ และลัดดา อินทร์พิมพ์. (2558). มุมมองด้านการศึกษานายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา). วารสารวิจัยการศึกษา, 3(6), 1-7.

**การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4
สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ**
**RISK MANAGEMENT OF SCHOOLS FOR THE DEAF IN THE DIGITAL ERA
ACCORDING TO THE SAMMAPPADHANA 4 UNDER THE SPECIAL EDUCATION BUREAU**

¹สุกัญญา เบี้ยจรัส Sukunya Bearjrus ²วรกรฤต เดือนช้าง Worrakrit Thuenchang

³อานนท์ เมธีวรฉัตร Anond Metheewarachatra

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Sukanya.may1424@gmail.com

Article Received: November 10, 2025. Revised: December 28, 2025. Accepted: December 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษา ยุคดิจิทัล 2) เพื่อหาแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 และ 3) ประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 เป็นการวิจัย แบบผสมวิธีแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลประชากรที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 126 คน วิเคราะห์ ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 การหาแนวทางการบริหาร ความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียน โสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 การใช้แบบประเมินกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ความเสี่ยงด้านกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ตามลำดับ 2) แนวทางการ บริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัล ตามหลักสัมมนา 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา พิเศษ ประกอบด้วย (1) ด้านกลยุทธ์ มุ่งเน้นการป้องกันความเสี่ยงจากการขาดการมีส่วนร่วม โดยการนำ แพลตฟอร์มดิจิทัลที่รองรับภาษามือและคำบรรยายแทนเสียงมาใช้ในการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้มี ส่วนได้เสียทุกฝ่าย พร้อมทั้งศึกษาต้นแบบ กำหนดตัวชี้วัด และวางระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (2) ด้านการปฏิบัติงาน เน้นการป้องกันความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดหาซอฟต์แวร์ที่มีความ ปลอดภัยและตรวจสอบได้ ควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และวางมาตรการ ความปลอดภัยทางไซเบอร์เพื่อรักษาคุณภาพข้อมูล (3) ด้านการเงิน ให้ความสำคัญกับการวางแผนงบประมาณ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจน เลือกใช้เครื่องมือบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และใช้งานง่าย รวมถึงมี การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและการบำรุงรักษาระบบให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ (4) ด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกำกับติดตามและควบคุมภายใน อาทิ ระบบสแกน

ลายนิ้วมือและกล้องวงจรปิดออนไลน์ โดยมีการอบรมการใช้งาน ปรับปรุงกระบวนการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และดูแลรักษาเครื่องมือให้พร้อมใช้งาน และ 3) ผลการประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมัตตปธาน 4 พบว่า มีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง, โรงเรียนโสตศึกษา, ยุคดิจิทัล, หลักสัมมัตตปธาน 4

Abstract

This research aims to 1) study the current state of risk management in digital-era schools for the deaf, 2) find guidelines for risk management in digital-era schools for the deaf based on the Four Right Efforts (Sammāpadhāna 4), and 3) evaluate the guidelines for risk management in digital-era schools for the deaf based on the Four Right Efforts. The research employed a mixed-methods approach divided into three phases: Phase 1 involved a quantitative study of the current state of risk management using questionnaires to collect data from 126 school administrators and teachers. Data was analyzed using basic statistics, including mean and standard deviation. Phase 2 involved finding guidelines for risk management in digital-era schools for the deaf based on the Four Right Efforts (Sammāpadhāna 4) through interviews with 7 key informants. Data was analyzed using content analysis. Phase 3 involved evaluating the guidelines for risk management in digital-era schools for the deaf based on the Four Right Efforts (Sammāpadhāna 4) using an evaluation form with 15 experts. Data was analyzed using basic statistics, including percentage, mean, and standard deviation.

The research findings indicated that 1) the overall state of risk management in digital-era schools for the deaf was at a high level. When considering the four aspects, they are at a high level, namely: legal, regulatory, financial risk, operational risk, and strategic risk, respectively. 2) Risk management guidelines for schools for the hearing impaired in the digital age, according to the Four Noble Truths, under the Office of Special Education Administration, consist of: (1) Strategic aspect: focusing on preventing risks arising from a lack of participation by using a digital platform that supports sign language and audio description for brainstorming meetings with all stakeholders, along with studying models, defining indicators, and establishing a continuous monitoring and evaluation system. (2) Operational aspect: focusing on preventing errors in data analysis by procuring secure and verifiable software, coupled with developing personnel competencies, creating operational manuals, and establishing cybersecurity measures to maintain data quality. (3) Financial aspect: focusing on clear budget planning for digital technology, selecting transparent, verifiable, and easy-to-use management tools, and continuously monitoring and evaluating performance and maintaining the system for efficiency. (4) Legal, regulatory, and rule-related aspect: using digital technology for internal monitoring and control, such as fingerprint scanning systems and online CCTV cameras, with

training on usage and improving processes to suit the context of the educational institution. and maintaining the equipment to be ready for use; and 3) the results of the evaluation of the risk management guidelines for schools for the hearing impaired in the digital age based on the Four Right Efforts found that they were highly accurate, highly feasible, highly appropriate, and highly beneficial.

Keywords: Risk Management, Schools for the Hearing Impaired, Digital Age, Four Right Efforts

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพที่ดีซึ่งเป็นรากฐานอันสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาประเทศมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าของเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การศึกษาแก่เยาวชนของชาติเพื่อเตรียมให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณธรรม สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสเป็นพิเศษและต้องจัดให้กับผู้มีความสามารถพิเศษด้วยรูปแบบอันเหมาะสมกับความสามารถของบุคคลในประเทศไทย ข้อที่ 2 การยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึงโดยเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา คือ กระบวนการช่วยให้คนมีความรู้ สติปัญญาเกิดการพัฒนาด้านตนเองในด้านต่างๆ อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ รัฐบาลได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้คนในประเทศได้รับการศึกษาโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้คนไทยทุกคนมีสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สิทธิทางการศึกษา ของคนพิการได้กำหนดไว้ใน มาตรา 10 วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุว่า คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงและมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 จากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2549)

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและลึกซึ้งจนส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคมรวมถึงการศึกษาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนี้จึงต้องมีการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ และทักษะด้านดิจิทัลที่เพียงพอ รวมถึงมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลนี้ทำให้เกิดการทบทวนถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่

จำเป็นในยุคปัจจุบัน เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) ที่ไม่เพียงแต่ต้องนำพาคณะครูและบุคลากรการศึกษาไปสู่การพัฒนาที่เน้นผลสัมฤทธิ์ แต่ยังต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการเทคโนโลยีและข้อมูล รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบที่ทันสมัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนี้ (ธัญญภัทร์ วีรลักษณ์ภรณ์, จิรศักดิ์ สุรงค์พิพชรธน์ และ ทนง ทองภูศรี, 2567)

ในปัจจุบันความเสี่ยงเป็นเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษา ตลอดจนสามารถจัดการควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่สถานศึกษายอมรับได้โดยคำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถานศึกษาเป็นสำคัญ จึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะนำไปสู่การบริหารเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ และเป็นประโยชน์สำคัญต่อการเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ตลอดจนสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษาในยุคใหม่ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ความเพียรชอบ 4 ประการ คือ 1) สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้เกิดบาปอกุศลที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น 2) ปหานปธาน เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว มิให้เกิดขึ้นอีกต่อไป 3) ภวนาปธาน เพียรอบรมเจริญกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้เกิดมีขึ้น 4) อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ตั้งมั่นเจริญงอกงามไปพลุลยต่อไป ความเพียร 4 ประการ เปรียบเหมือนการวางหลักในการปฏิบัติไว้เป็นหลักใหญ่ๆ 4 ข้อ ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญยิ่ง สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พึ่งตนเอง อาศัยความเพียรพยายามของตนเองเท่านั้น ในการละความชั่วและทำความดีให้ถึงพร้อมเพียงแต่ผู้ปฏิบัติเข้าใจในหลักธรรมในสัมมปธาน 4 แล้ว ก็นำมาเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจให้เบาบางลง เมื่อเบาบางลงแล้วก็ย่อมเป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ นั่นก็คือเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรม เมื่อปฏิบัติธรรมถึงขั้นสูงสุดแล้ว ก็ย่อมเข้าถึงซึ่งการบรรลุถึงมรรค ผล และนิพพานในที่สุดซึ่งเป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วนำเอาหลักธรรมนั้นไปเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาที่ดีสืบต่อไปซึ่งจากจุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ประกอบกับแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ว่าหากผู้บริหารสถานศึกษานำหลักธรรมสัมมปธาน 4 มาใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษาก็จะทำให้งานต่างๆ ในขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสอดคล้องกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544 ที่กำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการประเมินความเสี่ยงและปรับปรุงระบบควบคุมภายใน รวมไปถึงสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล สถานศึกษาทุกแห่งจึงจำเป็นต้องจัดทำการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาทุกระดับ เพื่อลดมูลเหตุที่จะเกิดความเสี่ยงให้ระดับและขนาดของความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อยู่ในระดับที่ยอมรับควบคุม ประเมินและตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายตามภารกิจหลักของสถานศึกษาและเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการราชการประจำปีของต้นสังกัด (พรพรรณ งามโรจน์, 2566)

ทั้งนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดความเสี่ยงให้ควบคุมความเสี่ยงทุกประเภทโดยจำแนกไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) คือเหตุการณ์ใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และส่งผลกระทบ หรือสร้างความเสียหาย หรือความล้มเหลว หรือลดโอกาสที่จะบรรลุเป้าประสงค์ตามกลยุทธ์การดำเนินงาน 2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน (Operational Risk) คือเหตุการณ์ใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และส่งผลกระทบหรือสร้างความเสียหาย

หรือความล้มเหลว หรือลดโอกาสที่จะบรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากเกิดปัญหาทางด้านกระบวนการปฏิบัติงานและกระบวนการดำเนินงานขององค์กร 3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) คือ เหตุการณ์ใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และส่งผลกระทบต่อ หรือสร้างความเสียหายในด้านลบต่อการบริหารจัดการทางการเงินขององค์กรในทุกมิติและ 4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Risk) คือเหตุการณ์ใดๆ ที่อาจเกิดขึ้น ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินการที่คลาดเคลื่อนจากบทบัญญัติที่กำหนดตามกฎหมายความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ นอกจากนี้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้เล็งระดับความสำเร็จของการจัดระบบบริหารความเสี่ยงที่หน่วยงานในสังกัดต้องดำเนินงาน และได้ปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายในที่กำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการประเมินความเสี่ยง และปรับปรุงระบบควบคุมภายใน (นฤมล บินหะยือว้าง, 2553)

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องดำเนินการควบคุมภายในและการบริหารจัดการความเสี่ยงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้มีสถานศึกษา 3 ประเภท ประกอบด้วย 1) โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ 2) โรงเรียนเฉพาะ ความพิการ และ 3) ศูนย์การศึกษาพิเศษ (เขตการศึกษา/ประจำจังหวัด) เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละประเภท มีภารกิจและบทบาทหน้าที่แตกต่างกันโรงเรียนโสตศึกษาเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลจัดให้สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินให้ได้รับการศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินให้ได้รับการศึกษาเทียบเท่าคนปกติ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาโดยรัฐบาลให้การอุดหนุนเรียนฟรีให้นักเรียนทุกคน โดยไม่มีข้อผูกพันและพักประจำในโรงเรียนตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งการบริหารสถานศึกษาอาจมีความเสี่ยงในการจัดการศึกษาโดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ยังไม่มีสารสนเทศแนวทางการบริหารความเสี่ยงที่เป็นของโรงเรียนโสตศึกษามาดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนโสตศึกษา ในสังกัดมีการดำเนินการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพและกำหนดแนวทางการบริหารความเสี่ยง ซึ่งเป็นการช่วยให้การบริหารจัดการของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นจากรายงานผลการรายงานผลประเมินคุณภาพในภายนอก ปีพ.ศ. 2565 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ของโรงเรียนโสตศึกษาพบปัญหาที่เกิดความเสี่ยง ทั้งตัวนักเรียน ครู และสถานศึกษาสรุปได้ว่า ด้านผู้เรียน/ผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน ยังขาดการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรด้านครู/การจัดการเรียนการสอน ครูมีจำนวนไม่เพียงพอขาดทักษะในการจัดการเรียน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2560)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อเป็นแนวทางการบริหารความเสี่ยงและนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการฝ่ายต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและป้องกันโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงในโรงเรียนโสตศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2. เพื่อหาแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

3. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 21 โรงเรียน และมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 21 โรงเรียน โรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 126 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ

2.1 แนวทางการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักสัมมนา 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ 7 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัล และเชี่ยวชาญด้านศาสนา

2.2 ประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักสัมมนา 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จากวารสาร ตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมายจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.8 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย 4 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีประเด็นคำถามแบบปลายเปิด 4 ด้าน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักสัมมนา 4

3.3 แบบประเมินที่ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักสัมมนา 4 โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ และค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์คะแนนค่าเฉลี่ยระดับคะแนน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ความเสี่ยงด้านกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม

สภาพการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์	3.94	1.01	มาก	4
2. ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน	3.85	1.02	มาก	3
3. ความเสี่ยงด้านการเงิน	3.95	1.01	มาก	2
4. ความเสี่ยงด้านกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ	3.96	0.97	มาก	1
รวมเฉลี่ย	3.92	0.96	มาก	

2. แนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัล ตามหลักสัมมนา 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.1 ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ผู้บริหารใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อกำหนดเป้าหมายและรายละเอียดแผนงาน 1) ผู้บริหารป้องกันความเสี่ยงในการใช้เครื่องมือดิจิทัลสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดหาโปรแกรมหรือแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ และมีระบบจัดเก็บที่ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดฝึกอบรมให้ครูและบุคลากรใช้งานได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ (สังวรปธาน) 2) ผู้บริหารแก้ไขและจัดปัญหาจากการใช้เครื่องมือดิจิทัล โดยตรวจสอบความถูกต้องของรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ (ปหานปธาน) 3) ผู้บริหารศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยงานหรือโรงเรียนต้นแบบที่มีการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตรฐาน เพื่อนำมาปรับใช้ในโรงเรียน (ภาวนาปธาน) 4) ผู้บริหารรักษามาตรฐานคุณภาพของข้อมูลและระบบการวิเคราะห์ โดยมีการตรวจสอบและประเมินผลเป็นระยะ (อนุรักษนาปธาน)

2.2 ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ผู้บริหารดำเนินงานโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ 1) ผู้บริหารป้องกันความเสี่ยงด้วยการจัดหาโปรแกรมที่มีความปลอดภัยและฝึกอบรมการใช้งานแก่บุคลากร (สังวรปธาน) 2) ผู้บริหารแก้ไขปัญหาความคลาดเคลื่อน โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างต่อเนื่อง (ปหานปธาน) 3) ผู้บริหารศึกษาและนำแนวปฏิบัติที่ดีจากโรงเรียนต้นแบบมาพัฒนาโรงเรียน (ภาวนาปธาน) 4) ผู้บริหารรักษามาตรฐานและคุณภาพของข้อมูลให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน (อนุรักษนาปธาน)

2.3 ความเสี่ยงด้านการเงิน ผู้บริหารใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลดิจิทัลเพื่อประเมินและติดตามความเสี่ยงทางการเงิน 1) ผู้บริหารป้องกันความเสี่ยงด้านการเงิน โดยใช้ระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบย้อนหลังได้ และไม่ซับซ้อนเกินไป (สังวรปธาน) 2) ผู้บริหารตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร หากมีข้อบกพร่องให้คำแนะนำและฝึกอบรมเพิ่มเติม (ปหานปธาน) 3) ผู้บริหารศึกษาและเรียนรู้จากโรงเรียนต้นแบบที่มีระบบบริหารการเงินดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาปรับใช้ (ภาวนาปธาน) 4) ผู้บริหารพัฒนาความรู้ด้านการเงินแก่บุคลากร และบำรุงรักษาโปรแกรมให้สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง (อนุรักษนาปธาน)

2.4 ความเสี่ยงด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับ ผู้บริหารใช้ระบบดิจิทัลเพื่อช่วยติดตามและควบคุมการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับให้มีประสิทธิภาพ 1) ผู้บริหารป้องกันความเสี่ยงด้วยการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น เครื่องสแกนลายนิ้วมือ กล้องวงจรปิดที่เชื่อมต่อออนไลน์ เพื่อช่วยติดตามควบคุมภายในโรงเรียน (สังวรปธาน) 2) ผู้บริหารจัดปัญหาจากการใช้เครื่องมือดิจิทัล โดยการฝึกอบรมบุคลากรให้ใช้งานได้อย่างถูกต้อง (ปหานปธาน) 3) ผู้บริหารศึกษาและเรียนรู้จากหน่วยงานหรือโรงเรียนต้นแบบที่มีระบบติดตามและควบคุมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ (ภาวนาปธาน) 4) ผู้บริหารพัฒนาความรู้ของบุคลากรและดูแลบำรุงรักษาแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อนุรักษนาปธาน)

3. ผลการประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัล ตามหลักสัมมปธาน 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า มีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่าสภาพการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล คือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบ

ราชการ (ก.พ.ร.) ที่กำหนดให้หน่วยงานราชการดำเนินการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมทั้งพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 หมวด 4 การบัญชีการรายงานและการตรวจสอบ มาตรา 79 ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มีการตรวจสอบภายในการควบคุมภายในและการบริหารจัดการความเสี่ยง ถือปฏิบัติตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการบริหารจัดการความเสี่ยง สำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้จัดทำแผนบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานของรัฐแล้ว รายงานให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวิจัยของพรพรรณงามโรจน์ (2561) ที่พบว่า แนวทางการจัดการความเสี่ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 1 ความเสี่ยงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการวิจัยของวชิระ บุญสาร (2564) ที่พบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังนี้ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านกระบวนการจัดการ ด้านผู้ปฏิบัติงาน และด้านทรัพยากรเทคโนโลยี และ สอดคล้องกับการวิจัยของนิตยา กรุฬิมา และคณะ (2567) ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุดคือด้านการระบุเหตุการณ์ความเสี่ยง ดังนั้นควรให้สถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการระบุความเสี่ยงรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ความเสี่ยงที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต รวมถึงคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อลดโอกาสความสูญเสีย ความรุนแรง และความผิดพลาดในการบริหารงานด้านงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ

2. ผลการหาแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมนา 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย (1) ด้านกลยุทธ์ มุ่งเน้นการป้องกันความเสี่ยงจากการขาดการมีส่วนร่วม โดยการนำแพลตฟอร์มดิจิทัลที่รองรับภาษามือและคำบรรยายแทนเสียงมาใช้ในการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย พร้อมทั้งศึกษาต้นแบบ กำหนดตัวชี้วัด และวางระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (2) ด้านการปฏิบัติงาน เน้นการป้องกันความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดหาซอฟต์แวร์ที่มีความปลอดภัยและตรวจสอบได้ ควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และวางมาตรการความปลอดภัยทางไซเบอร์เพื่อรักษาคุณภาพข้อมูล (3) ด้านการเงิน ให้ความสำคัญกับการวางแผนงบประมาณด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจน เลือกใช้เครื่องมือบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และใช้งานง่าย รวมถึงมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและการบำรุงรักษาระบบให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ (4) ด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกำกับติดตามและควบคุมภายใน อาทิ ระบบสแกนลายนิ้วมือและกล้องวงจรปิดออนไลน์ โดยมีการอบรมการใช้งาน ปรับปรุงกระบวนการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และดูแลรักษาเครื่องมือให้พร้อมใช้งาน สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ที่พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์ม มีข้อเสนอจากผู้เชี่ยวชาญต่อรัฐบาลคือ ควรปรับระบบบริหารจัดการ และงบประมาณเพื่อการศึกษา โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับครูและเอื้องบประมาณให้ครูมีความสะดวกต่อการจัดการศึกษา ระบบการจัดซื้อจัดจ้างต้องมีความครอบคลุมการบริการหลังการขายด้วย เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีความทันสมัยเอื้อต่อการจัดการศึกษาให้เท่าทันต่อพัฒนาการของโลก รวมทั้งควรให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจการจัดซื้อจัดจ้างให้กับสถานศึกษา การผลิตและพัฒนาครูให้มีทักษะด้านดิจิทัลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเร่งด่วน และ

ผู้บริหารสถานศึกษา สมควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลยังสอดคล้องกับการวิจัยของณิรดา เวชญาลักษณ์ (2566) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผู้บริหารควรจัดโครงการอบรมการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ให้แก่บุคลากร สร้างข้อตกลงระหว่างบุคลากรให้ได้รับการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีให้สามารถใช้งานได้ ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบ Zoom cloud Meetings อบรมผู้บริหารเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้วยวิธีการที่หลากหลาย อบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการการใช้เทคโนโลยี อำนาจความสะดวก และการมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้ส่งเสริมและการสร้างรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การวิจัยทางการศึกษาและการประเมินผลการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ สนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์สื่อเทคโนโลยีแก่สถานศึกษาอย่างเพียงพอ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ จัดตั้งศูนย์พัฒนาเทคโนโลยี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำข้อมูลสารสนเทศหรือการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ มอบหมายบุคลากรที่มีความสามารถรับผิดชอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษา สอดคล้องกับสุพัตรา มหาทรัพย์ (2564) ที่กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์สถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า การใช้ระบบดิจิทัลช่วยผู้บริหารในการกำหนดยุทธศาสตร์และตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่องส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีความคล่องตัวและลดความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ และสอดคล้องกับสมชาย พูนสวัสดิ์ (2564) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารความเสี่ยงด้านกฎหมายและความปลอดภัยของโรงเรียนด้วยการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น กล้องวงจรปิด และระบบตรวจสอบการเข้าออกโรงเรียน มาใช้ช่วยลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและการละเมิดกฎระเบียบ

3. ผลการประเมินแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมปธาน 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า มีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการหลักสัมปธาน 4 กับการบริหารความเสี่ยงเป็นการนำหลักธรรมนี้มาใช้เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยได้ดี คือ 1) สัจจปธาน (เพียรระวัง) สอดคล้องกับการป้องกันความเสี่ยง คือการระวังไม่ให้ความเสี่ยงใหม่ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะภัยในโลกดิจิทัล 2) ปหานปธาน (เพียรละ) สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาคือการกำจัดความเสี่ยงหรือจุดอ่อนที่เกิดขึ้นแล้วในโรงเรียนให้หมดไป 3) ภาวนาปธาน (เพียรเจริญ) สอดคล้องกับการพัฒนาโอกาสคือการสร้างนวัตกรรมหรือระบบดิจิทัลใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 4) อนรรักขนาปธาน (เพียรรักษา) สอดคล้องกับการติดตามและรักษามาตรฐานคือการรักษาความดีหรือระบบที่ดีที่ทำไว้แล้วให้คงอยู่และดียิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของธนภุต จันทรพิชญ์ (2556) ที่พบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารกลยุทธ์สถานศึกษา การเลือกใช้เทคโนโลยีต้องสอดคล้องกับกลยุทธ์และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา มีความสอดคล้องกับณฤมล อุทัย (2564) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารความเสี่ยงด้านกฎหมายและความปลอดภัยของโรงเรียน ในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีดิจิทัลทำให้การจัดการงบประมาณปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับวุฒิชัย แสงมณี (2565) ที่พบว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลกับการบริหารความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงานในโรงเรียน และการบริหารงานโดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลพร้อมระบบตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่องเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยป้องกันความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในโรงเรียน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมปปธาน 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สรุปเป็นภาพองค์ความรู้การวิจัย ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้การวิจัย คือ การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนโสตศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัมมปปธาน 4 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีอธิบายดังนี้

วงกลมด้านนอก หมายถึง การบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตามหลักสัมมปปธาน 4 มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ 2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน 3) ความเสี่ยงด้านการเงิน 4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ

วงกลมตรงกลาง หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการบูรณาการเพื่อหาแนวทางการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัล ในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ คือหลักสัมมปปธาน 4 ได้แก่ 1) สังวรปธาน (เพียรระวัง) 2) ปหานปธาน (เพียรละ) 3) ภาวนาปธาน (เพียรทำ) 4) อุทรักขาปธาน (เพียรรักษา)

วงกลมด้านใน หมายถึง แนวทางการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัล ในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ คือหลักสัมมปปธาน 4 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ผู้บริหารใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อกำหนดเป้าหมายและรายละเอียดแผนงาน สังวรปธาน (เพียรระวัง) ป้องกันความเสี่ยงในการใช้เครื่องมือดิจิทัลสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดหาโปรแกรมหรือแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ และมีระบบจัดเก็บที่ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดฝึกอบรมให้ครูและบุคลากรใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปหานปธาน (เพียรละ) แก้ไขและขจัดปัญหาจากการใช้เครื่องมือดิจิทัล โดยตรวจสอบความถูกต้องของรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ภาวนาปธาน (เพียรทำ) ศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก

หน่วยงานหรือโรงเรียนต้นแบบที่มีการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตรฐาน เพื่อนำมาปรับใช้ในโรงเรียนอนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา) รักษามาตรฐานคุณภาพของข้อมูลและระบบการวิเคราะห์ โดยมีการตรวจสอบและประเมินผลเป็นระยะ

2. ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ผู้บริหารดำเนินงานโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ สังวรปธาน (เพียรระวัง) ป้องกันความเสี่ยงด้วยการจัดทำโปรแกรมที่มีความปลอดภัยและฝึกอบรมการใช้งานแก่บุคลากร ปธานปธาน (เพียรละ) แก้ไขปัญหาความคลาดเคลื่อน โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ภาวนาปธาน (เพียรทำ) ศึกษาและนำแนวปฏิบัติที่ดีจากโรงเรียนต้นแบบมาพัฒนาโรงเรียน อนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา) รักษามาตรฐานและคุณภาพของข้อมูลให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ความเสี่ยงด้านการเงิน ผู้บริหารใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลดิจิทัลเพื่อประเมินและติดตามความเสี่ยงทางการเงิน สังวรปธาน (เพียรระวัง) ป้องกันความเสี่ยงด้านการเงิน โดยใช้ระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบย้อนหลังได้ และไม่ซับซ้อนเกินไป ปธานปธาน (เพียรละ) ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร หากมีข้อบกพร่องให้คำแนะนำและฝึกอบรมเพิ่มเติม ภาวนาปธาน (เพียรทำ) ศึกษาและเรียนรู้จากโรงเรียนต้นแบบที่มีระบบบริหารการเงินดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาปรับใช้ อนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา) พัฒนาความรู้ด้านการเงินแก่บุคลากร และบำรุงรักษาโปรแกรมให้สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง

4. ความเสี่ยงด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับ ผู้บริหารใช้ระบบดิจิทัลเพื่อช่วยติดตามและควบคุมการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับให้มีประสิทธิภาพ สังวรปธาน (เพียรระวัง) ป้องกันความเสี่ยงด้วยการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น เครื่องสแกนลายนิ้วมือ กล้องวงจรปิดที่เชื่อมต่อออนไลน์ เพื่อช่วยติดตามควบคุมภายในโรงเรียน ปธานปธาน (เพียรละ) จัดปัญหาจากการใช้เครื่องมือดิจิทัล โดยการฝึกอบรมบุคลากรให้ใช้งานได้ถูกต้อง ภาวนาปธาน (เพียรทำ) ศึกษาและเรียนรู้จากหน่วยงานหรือโรงเรียนต้นแบบที่มีระบบติดตามและควบคุมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ อนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา) พัฒนาความรู้ของบุคลากรและดูแลบำรุงรักษาแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ใช้งานได้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจัดทำแผนการดำเนินงานที่ระยะสั้น (1 ปี) สำหรับการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน ระยะกลาง (2-3 ปี) สำหรับการพัฒนาระบบและบุคลากร และระยะยาว (4-5 ปี) สำหรับการยกระดับมาตรฐานและการสร้างนวัตกรรม พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและระยะเวลาที่ชัดเจน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจัดโครงการกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารความเสี่ยง และทักษะการสื่อสารกับผู้เรียนสื่อดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและมีการติดตามประเมินผลหลังการฝึกอบรม และการสร้างระบบพี่เลี้ยงภายในสถานศึกษา

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรทดลองนำร่องในบางส่วนที่มีความเสี่ยงมากที่สุดก่อนการขยายผลไปยังส่วนอื่นๆ

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผล โดยมีผู้แทนจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และกำหนดให้มีการรายงานผลและนำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษา ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ในการบริหารความเสี่ยงว่ามีผลกระทบอย่างไรต่อคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน รวมถึงการศึกษาความพึงพอใจและการยอมรับของผู้ใช้งาน

2.2 ควรมีการศึกษาและขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องประเภทอื่นๆ เช่น โรงเรียนตาบอด โรงเรียนเด็กออทิสติก เป็นต้น เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม

2.3 ควรมีการศึกษาควรศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยี AI และ Machine Learning มาใช้ในการคาดการณ์และป้องกันความเสี่ยงในโรงเรียนสตรีศึกษา รวมถึงการพัฒนาระบบเตือนภัยอัตโนมัติและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อการตัดสินใจ

2.4 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการบริหารความเสี่ยงดิจิทัลในโรงเรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษระหว่างประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ที่มีการพัฒนาทางด้านนี้เพื่อนำแนวปฏิบัติที่ดีมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 18(1), 45-58.
- ธนกฤต จันทรเพ็ญ. (2556). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารกลยุทธ์สถานศึกษา. วารสารเศรษฐศาสตร์, 41(2), 101-115.
- ธัญญภัทร์ วีรลักษณ์ภรณ์, จิรศักดิ์ สุรงค์พิพพรรณ และทนง ทองภูศรี. (2567). การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(5), 1215 - 1216.
- นฤมล บินหะยือว้าง. (2553). ความคิดเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นฤมล อุทัย. (2564). การใช้ซอฟต์แวร์บัญชีดิจิทัลในการบริหารงบประมาณสถานศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา, 12(1), 77-90.
- นิตยา กรุพินาย และคณะ. (2567). แนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(3), 776-786.
- พรพรรณ งามโรจน์. (2566). แนวทางการจัดการความเสี่ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วชิระ บุญสาร. (2564). แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วุฒิชัย แสงมณี. (2565). แพลตฟอร์มดิจิทัลกับการบริหารความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงานในโรงเรียน. วารสารการจัดการศึกษา, 10(1), 65-80.

- สมชาย พูนสวัสดิ์. (2564). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารความเสี่ยงด้านกฎหมายและความปลอดภัยของโรงเรียน. วารสารนโยบายและการจัดการศึกษา, 5(1), 33-48.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2549). มาตรฐานการศึกษาตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2549 - 2553). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์ม. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2560). แนวทางการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้เด็กพิการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- สุพัตรา มหาทรัพย์. (2564). การวางแผนกลยุทธ์สถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการครูศาสตร์, 15(2), 23-37.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา A MODEL OF BUDDHIST SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES FOR THAI TEMPLES IN THE UNITED STATES OF AMERICA

¹ณัฐวรารักษ์ เพ็งเปลี่ยน Natthawarang Pengplian ²สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

³ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritragarn

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: ampjampathom@hotmail.com

Article Received: December 12, 2025. Revised: December 25, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทย ใช้แบบสอบถามประชากรทั้งหมดในการวิจัยจำนวน 55 รูปหรือคน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 รูปหรือคน ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 30 รูปหรือคน และระยะที่ 4 ประเมินด้วยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน และผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น จำนวน 25 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นรูปแบบเชิงข้อความ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ระบบและกลไก รวมถึงกิจกรรมส่งเสริมบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทย ตามหลักพุทธธรรมไตรสิกขา วิธีการดำเนินงาน แนวทางการประเมินผลเงื่อนไขความสำเร็จ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมไตรสิกขา 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารโรงเรียนพุทธศาสนา, หลักพุทธธรรม, วัดไทย

Abstract

This research aims to present an administration model of Buddhist school based on Buddhist principles in Thai temples in the United States. It employs a multiphase mixed methods research design. Stage 1 examines the current conditions of Buddhist school administration based on Buddhist principles in Thai temples using questionnaires to collect data from the research population of 55 monks or individuals; Stage 2 develops the model through interviews with 24 key informants; Stage 3 implements the model through workshops with 30 monks or individuals; and Stage 4 evaluates the model through group discussions with 10 experts and 25 respondents.

The research found that: 1) The administration model of Buddhist school based on Buddhist principles in Thai temples in the United States is a textual model encompassing principles, objectives, systems and mechanisms, including activities designed to promote the administration of Buddhist schools based on the Threefold Training (Trisikha), operational methods, evaluation guidelines, conditions for success, and the integration of the Threefold Training; 2) The overall results of implementing the administration model of Buddhist school based on Buddhist principles were found to be at a high level; and 3) The overall results of evaluating the administration model of Buddhist school based on Buddhist principles in Thai temples in the United States were also found to be at a high level.

Keywords: Model, Administration of Buddhist Schools, Buddhist Principles, Thai Temples

บทนำ

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศมหาอำนาจ ประกอบไปด้วยรัฐ 50 รัฐ ถ้าเราสังเกตธงชาติของสหรัฐอเมริกา จะปรากฏของดาวจำนวน 50 ดวง ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีพรรคการเมืองที่สามารถกุมเก้าอี้ประธานาธิบดีหลักๆ อยู่ 2 พรรคการเมือง คือ 1) พรรคเดโมแครต (The Democratic Party) 2) พรรครีพับลิกัน (The Republican Party) ในระยะแรก คนไทยได้ย้ายมาอยู่แถบรัฐแคลิฟอร์เนียเป็นจำนวนมาก มีการก่อตั้งร้านค้า ร้านอาหารไทย อยู่รวมกันมากขึ้น จึงเกิดเป็นชุมชนคนไทย และเป็นที่โด่งดัง ผู้คนจะรู้จัก คือ ไทยทาวน์ (Thai Town) เนื่องจากมีคนไทย ย้ายมาอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกามากขึ้นตามรัฐต่างๆ ทั่วประเทศ ประกอบกับคนไทยโดยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดไทยเกิดขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทย “วัด” จึงเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ประกอบคุณความดีและเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารของคนไทยด้วยกันเอง ทั้งนี้มีบุตรหลานที่ติดตามผู้ปกครองมาวัด เป็นหน่อเนื้อเชื้อสายไทย ทางคณะสงฆ์ตามวัดต่างๆ ทั่วประเทศ มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน อยากเห็นเด็กไทยในต่างแดน ได้มีความรู้ทางด้านภาษาไทย ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นประโยชน์ในอนาคตข้างหน้า จึงมีการเปิดการเรียนการสอนขึ้น นับเป็นจุดเริ่มต้นโรงเรียนพระพุทธรูปของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

ผู้วิจัยได้ศึกษา พบว่า ทฤษฎี 4Ms มีความสอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้ช่วยในการวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหา ที่ได้นำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย (1) คนหรือบุคลากรทางการศึกษา (2) การเงินหรืองบประมาณ (3) วัสดุหรืออุปกรณ์การเรียนการสอน เทคโนโลยี สารสนเทศ สถานที่ และการบำรุงรักษาในโครงการต่างๆ (4) การบริหารจัดการ วิธีการดำเนินงาน การวิเคราะห์ ตรวจสอบ ทั้งหมดนี้จะสามารถช่วยให้ การบริหารเป็นไปอย่างเป็นระบบ ทฤษฎี 4Ms หรือกรอบการวิเคราะห์นี้ (Man, Money, Material, Management) ไม่ได้ถูกสร้างโดยบุคคลเดียว แต่เป็นวิธีการที่มีพัฒนาการขึ้นเรื่อยมา จากการประยุกต์ โดยใช้ความรู้ ประสบการณ์จากหลายธุรกิจ และสายอุตสาหกรรมต่างๆ โดยส่วนใหญ่ใช้ในงานด้านการผลิต และบริหารความสามารถในการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการระบุและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น หรือทำให้สถานศึกษามีระบบในการทำงาน มีประโยชน์ ช่วยในการวิเคราะห์ นำไปสู่การพัฒนา กระบวนการดำเนินงาน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณภาพต่อสถานศึกษา

แม้ว่ามีไขบุคคลใด บุคคลหนึ่ง ที่ได้สร้างทฤษฎี 4Ms นี้ แต่กรอบของทฤษฎีได้รับความนิยม และถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย รวมทั้งการบริหารสถานศึกษา ก็เพื่อการวิเคราะห์และปรับปรุง ซึ่งสามารถสร้างความมั่นคง และช่วยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการทำงาน

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเพียงด้านเดียว ไม่สามารถตอบโจทย์ได้ทั้งหมด เราจำเป็นต้องพัฒนาทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมจิตใจควบคู่ไปด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรหันไปใส่ใจให้ความรู้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ พ่อแม่ ผู้ปกครองที่ต้องย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในประเทศอเมริกา เมื่อผู้ปกครองต้องเลี้ยงดูบุตรหลานของตน ปัญหาที่พบเห็นได้ง่าย คือ เยาวชนไทยตัวน้อยนี้ อาจจะต้องประสบกับปัญหา สองวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกันมาก ทำอย่างไรถึงจะสอนบุตรหลาน ให้เป็นเด็กดี มีศีลธรรม รู้จักขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย ให้เด็กได้รับประโยชน์อันสูงสุดของการเติบโต ที่นานกันถึงสองวัฒนธรรมในเวลาเดียวกัน ต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับสังคมอเมริกันแต่ยังคงรักษาความเป็นคนไทย เช่น การเคารพ นอบน้อมต่อผู้ใหญ่ การกตัญญูทวดที่ วางตัวให้เหมาะสมให้ถูกกาลเทศะ ตามมารยาทของสังคมไทย

ถ้าเรานึกย้อนกลับไปสู่ประเทศไทยในอดีต ตั้งแต่ยุคที่ไม่มีโรงเรียนอย่างเช่นในปัจจุบัน คนโบราณจะไปหาวิชาความรู้กันได้จากที่ไหน ถ้าไม่ใช่วัด ดังนั้น วัดคือแหล่งความรู้ ทั้งทางด้านวิชาการ การอ่านออก เขียนได้ คนไทยโบราณก็ไปเรียนตำรา มาจากวัดทั้งสิ้น นอกเหนือจากความรู้ที่ได้รับแล้ว พระสงฆ์ยังปลูกฝังให้นักเรียนยึดหลักธรรม ทำให้เป็นเด็กดี มีศีลธรรม เพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตใจงดงามต่อไป เห็นเป็นโอกาสอันควร ทางคณะสงฆ์ วัดพุทธาวาส มลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เข้าใจถึงสภาพปัจจุบันจึงเล็งเห็นถึงปัญหาเด็กไทย ที่เกิดและเติบโตในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือเด็กบางคนที่ได้ติดตามผู้ปกครองมาจากประเทศไทย เราจะทำอย่างไรให้เป็นประโยชน์แก่คนไทย ที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเหล่านี้ เพื่อเด็กจะได้มีโอกาสรู้จักการใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง อ่านออก เขียนได้ รู้จักขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย รู้จักวัฒนธรรมไทย รักและภูมิใจในความเป็นคนไทย จึงจัดตั้ง โรงเรียนพุทธศาสนา วัดพุทธาวาส ซึ่งก่อตั้งและดำเนินงานอยู่ในบริเวณวัด

นอกเหนือจากนี้ สภาพปัจจุบันในการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลายปัจจัย ซึ่งที่ผ่านมา ทางโรงเรียนพุทธศาสนา วัดพุทธาวาส จำเป็นต้องแก้ไขในสภาพปัจจุบันมาโดยตลอด อาทิ สถานที่สอน มีความพร้อมมากพออยู่ในระดับใด ประสบการณ์ครูผู้สอน จะสามารถเข้าถึงเด็กสองภาษา สองวัฒนธรรม ได้ดีหรือไม่ เนื่องจากตัวเด็กนักเรียนจะมีบุคลิกลักษณะมันใจในตัวเองกล้าแสดงออก แม้บางครั้ง คนไทยจะมองว่านี่คือการเถียง แต่สำหรับเด็กนักเรียนที่นี่ อาจมองว่า นี่คือการอธิบาย นี่คือการเหตุผลของเขา เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมีบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ควรที่จะเข้าใจเด็ก และต้องมีพื้นฐานภาษาอังกฤษที่ดีพอ เพื่อจะได้สื่อสารกันได้อย่างถูกต้อง การเติบโตของเด็กสองวัฒนธรรม ครูผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจพื้นฐาน อุปนิสัย เพื่อกำหนดทิศทางการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกัน ระหว่างด้านวัฒนธรรมผสม ความเป็นฝรั่งและวัฒนธรรมไทย รวมไว้ด้วยกัน ให้กลมกลืนกันได้อย่างไรที่จะไม่ทำลายความเป็นธรรมชาติของนักเรียน เราควรนำสิ่งที่เป็ประโยชน์ นำข้อดี ของแต่ละวัฒนธรรมมาผนวกไว้ ให้เด็กนักเรียนได้รับความรู้ จะได้มีประสบการณ์ที่ดี และคิดเห็นไปในแนวทางถูกต้อง เนื่องจากเด็กนักเรียนเหล่านี้ จะต้องใช้ชีวิตประจำวัน อยู่ในสังคมอเมริกันเป็นส่วนใหญ่ ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจะทำอย่างไรที่ทำให้ผสมกลมกลืนของสองวัฒนธรรมได้อย่างงดงาม

อนึ่ง ผู้ปกครอง ก็เป็นปัญหาในโรงเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มี พ่อ หรือ แม่ เป็นชาวต่างชาติ เมื่อนักเรียนกลับบ้าน ไม่มีการทบทวนบทเรียน ไม่มีการสนทนาเป็นภาษาไทยที่บ้าน เพราะพูดภาษาอังกฤษ

เป็นหลัก เมื่อมาโรงเรียนในสัปดาห์ถัดไป เด็กจะมีการขาดเรียน และไม่สามารถพัฒนาความรู้ต่อจากเดิมได้เท่าที่ควร เมื่อเทียบกับครอบครัวที่มีทั้ง พ่อ และ แม่ เป็นคนไทยทั้งคู่ เงินทุนหมุนเวียน ในการส่งเสริมกิจกรรมและการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า ยังไม่ปรากฏหน่วยงานใด ยื่นมือเข้าช่วยเหลือโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา เงินอุปถัมภ์วัด มาจากการร่วมถวายปัจจัยให้วัด ทางวัดจึงนำเงินบางส่วน มาสนับสนุนโรงเรียนวัด แต่ก็ยังขาดแคลน ไม่เพียงพอ เช่น เมื่อต้องการจะสร้างห้องเรียน การหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อนักเรียน ในด้านต่างๆ การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน และการบำรุงซ่อมแซม เป็นต้น นอกเหนือจากนี้ สิ่งที่ยังขาดสภาพปัจจุบันนี้ไปไม่ได้ นั่นก็คือ แหล่งเงินทุน ทางโรงเรียนจะหาเงินได้จากที่ไหนได้บ้าง เพราะตามกฎหมายชาติมีการเปลี่ยนแปลง ทุกอย่างย่อมมีการเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา ถ้ามีเงินทุน ทางโรงเรียนจะสามารถนำปัจจัยนี้ มาพัฒนาปรับปรุง เช่น สถานที่เรียน ทาสีอาคารใหม่ จัดหาโต๊ะเก้าอี้ หรือชุดที่นักเรียนมีไว้สวมใส่ในการแสดงต่างๆ หรือนำเงินไปจัดกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อหาอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยขึ้น ทางโรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศในการเรียน ให้เด็กมีความสนใจในบทเรียนนั้นๆ และเป็นที่ทราบกันว่าในขณะนี้ โควิด 19 ยังเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก ในช่วงที่มีการระบาดอย่างหนักในระยะแรก โรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทย ได้ทำการปิดการเรียนการสอนไว้ชั่วคราว ในปีพุทธศักราช 2566 บางโรงเรียนเริ่มทยอยเปิดการเรียนการสอนตามปกติ ดังนั้น การที่นักเรียนเข้าเรียนและร่วมกิจกรรมกันเป็นหมู่คณะ ทางโรงเรียนได้เห็นความสำคัญของปัญหานี้ และมีวิธีการป้องกันโรคติดต่อในสถานศึกษาในอนาคต ต่อไปอย่างไรบ้าง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา เหตุการณ์และสภาพปัญหาดังกล่าวมานี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีฉันทะสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพุทธะ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีประชากรผู้บริหารสถานศึกษาและครูใหญ่ ครูอาสาจากเมืองไทย ครูอาสาประจำท้องถิ่น และคณะตัวแทนผู้ปกครอง ของโรงเรียนพุทธศาสนาวันพุทธาวาส มลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 55 รูป/คน ใช้แบบสอบถามเรื่องสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 รูปหรือคน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประชุม จำนวน 30 รูปหรือคน ใช้คู่มือการทดลองใช้รูปแบบฯ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 10 รูปหรือคน และผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น จำนวน 25 รูปหรือคน ด้วยแนวทางการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ หลักการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเภทรูปแบบที่สร้างโมเดลการบริหารงาน เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามที่ได้สร้างไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยในการจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบรูปแบบนั้นเป็นผลมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก อย่างไรก็ตาม รูปแบบก็ไม่สามารถมีอย่างตายตัว เพราะว่ามีรูปแบบต่างๆ ขึ้นอยู่เงื่อนไขและปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อให้งานนั้นๆ โดยมีการพัฒนารูปแบบคือ การศึกษาสภาพ การพัฒนารูปแบบ และการเสนอรูปแบบ มีองค์ประกอบของรูปแบบ 4 ประการได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การบูรณาการหลักพุทธธรรมไตรสิกขา และ 4) การประเมินรูปแบบ

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของรูปแบบเป็นผลที่คาดว่าจะเมื่อนำรูปแบบไปใช้แล้วจะได้ประโยชน์ โดยผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

1. สามารถใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผล และสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น การแสดงของนักเรียนในงานสำคัญต่างๆ ความร่วมมือในการจัดหาชุดการแสดงให้นักเรียน การช่วยกันหาวัสดุอุปกรณ์และเงินทุนสนับสนุน

2. มีโครงสร้างหรือกลไกเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในเชิงเหตุผลได้อย่างชัดเจน โดยนำทฤษฎี 4Ms ปัจจัยในกระบวนการ 4 ด้าน 1) คน 2) การเงิน 3) วัสดุอุปกรณ์ 4) การจัดการ เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นตัวแปรในการบริหารการศึกษา ของโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด

3. สร้างแนวความคิดใหม่ หรือความสัมพันธ์ใหม่ที่มีความสอดคล้องระหว่างรูปแบบและทฤษฎี เช่น การสร้างสัมพันธ์และความเข้าใจในด้านการสื่อสารที่ชัดเจน ของเด็กสองภาษา และเข้าใจวัฒนธรรมของเด็กที่เติบโตในประเทศสหรัฐอเมริกา

4. การบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ควรมีแนวความคิดให้แก่บุคลากรทางการศึกษา ส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษให้แก่บุคลากรทางการศึกษาทั้งทางด้านทัศนคติที่ดี วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การมองโลกและทันโลกตามความเป็นจริง โดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นสำคัญ

องค์ประกอบที่ 3 ระบบและกลไก ระบบและกลไกของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ทฤษฎี 4Ms 2) หลักไตรสิกขา และ 3) การบูรณาการหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) รายละเอียด ดังนี้

1. ทฤษฎี 4Ms นั้นคือ ปัจจัยในกระบวนการผลิต 4 ด้าน 1) คน 2) การเงิน 3) วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ และ 4) การบริหารจัดการ เป็นหลักการบริหารที่สำคัญในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด

Man (บุคลากร/คน) หมายถึง ทรัพยากรบุคคล ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร (เช่น เจ้าอาวาส ผู้อำนวยการ) พระอาจารย์ ครู (ทั้งพระและฆราวาส) บุคลากรสนับสนุน (เจ้าหน้าที่ธุรการ แม่บ้าน พนักงานขับรถ) อาสาสมัคร ผู้ปกครอง และนักเรียน ทุกคนล้วนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาโรงเรียน การบริหาร Man จะเน้นที่การสรรหา การพัฒนา การจูงใจ การดูแลสวัสดิการ การสร้างขวัญกำลังใจ

Money (เงิน/งบประมาณ) หมายถึง ทรัพยากรทางการเงิน ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานทุกด้านของโรงเรียน ซึ่งรวมถึงรายรับ (เงินบริจาค ค่าเล่าเรียน เงินสนับสนุนจากภาครัฐ/เอกชน) และรายจ่าย (เงินเดือน ค่าสาธารณูปโภค ค่าอุปกรณ์ ค่าบำรุงรักษา ค่ากิจกรรมต่างๆ) การบริหาร Money จะเน้นที่การจัดทำงบประมาณ การจัดหาทุน การควบคุมการใช้จ่าย การบัญชี และการตรวจสอบเพื่อให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

Material (วัสดุ/วัตถุ/อุปกรณ์) หมายถึง ทรัพยากรทางกายภาพ ที่เป็นสิ่งจำเป็นในการสนับสนุนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งครอบคลุมถึงอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การเรียนการสอน (เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ สื่อการเรียนรู้) หนังสือ อุปกรณ์สำนักงาน โต๊ะ เก้าอี้ ยานพาหนะ และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ การบริหาร Material จะเน้นที่การจัดหา การจัดเก็บ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์สูงสุด และการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและปลอดภัย

Management/Method (การจัดการ/วิธีการ) หมายถึง กระบวนการและระบบการดำเนินงาน ทั้งหมดที่ใช้ในการบริหารโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำองค์กร (Leading/Directing) การควบคุม (Controlling) การตัดสินใจ การสื่อสาร การประเมินผล และการพัฒนากลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน

2. หลักไตรสิกขา

ศีล (Morality/Discipline) ข้อปฏิบัติ กฎระเบียบ วินัย ความประพฤติชอบ ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อความสงบเรียบร้อยและปราศจากโทษ

สมาธิ (Concentration/Mental Development) การฝึกจิตให้ตั้งมั่นแน่วแน่ มีสติ สมาธิ เพื่อความสงบ และความพร้อมของจิตใจในการทำงานและการเรียนรู้

ปัญญา (Wisdom/Insight) ความรู้ ความเข้าใจตามความเป็นจริง การรู้คิดอย่างมีเหตุผล การมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ การแก้ปัญหาอย่างฉลาด

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ทุกคนในโรงเรียนประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกที่ควร ตามทำนองคลองธรรม และยังส่งผลให้สังคมในโรงเรียนมีความสงบสุขซึ่งนำทฤษฎี 4Ms บูรณาการกับหลักไตรสิกขา คือ 1) ศีล 2) สมาธิ และ 3) ปัญญา

องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ

4.1 ด้านคน (Man)

1. ผู้บริหารให้ข้อเสนอแนะต่อบุคลากรทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ ครูอาสาสมัครที่มาจากประเทศไทย ครูอาสาสมัครประจำท้องถิ่น จะต้องมีความเข้าใจต่อเด็กสองภาษา โดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วางแผนร่วมกัน ทำความเข้าใจพื้นฐานของเด็กที่เกิด หรือเติบโตอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา กับความแตกต่างของเด็กไทยที่อยู่ในประเทศไทย เช่น ความมั่นใจในตัวเอง บุคลิก ลักษณะที่ถูกปลูกฝัง ให้เป็นคนช่วยเหลือตนเองได้ดี ความตรงไปตรงมา กล้าคิดกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะผิดหรือถูก ไม่อายที่จะถูกตำหนิ ซื่อสัตย์กับความรู้สึกละตัวเอง เปิดกว้างกับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้สึกสนุกและท้าทายกับสิ่งแปลกใหม่ เป็นต้น

2. บุคลากรทางการศึกษาพัฒนาการทักษะด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษ ทั้งการพูด อ่าน เขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูอาสาสมัครที่มาจากประเทศไทย เพื่อลดปัญหาด้านการสื่อสารในชั้นเรียน

3. ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับนโยบายของโรงเรียน รวมถึงการขอความช่วยเหลือเพื่อกำหนดเป้าหมายให้ไปในทิศทางเดียวกัน มีความเข้าใจที่ตรงกัน นำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. จัดประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน หรือ ประชุมเพื่อหาแนวคิดใหม่ๆ ร่วมกันอยู่เสมอ เช่น ผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายสงฆ์ ผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายฆราวาส ครูอาสาสมัครจากประเทศไทย ครูอาสาสมัครประจำท้องถิ่น ผู้ปกครอง ผู้อุปถัมภ์วัด

4.2 ด้านเงิน (Money)

1. ตรวจสอบรายรับ รายจ่าย ให้เพียงพอต่อการขับเคลื่อนโรงเรียน
2. หาแหล่งเงินทุนสนับสนุนต่อระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน
3. หาผู้สนับสนุนทางการเงิน เพื่อใช้ในการจัดการแสดงของนักเรียน
4. หามาตรการสำหรับการลดรายจ่ายให้กับผู้ปกครอง
5. สามารถตรวจสอบระบบเงินหมุนเวียนได้อย่างโปร่งใส

4.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

1. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทำการแก้ไข ซ่อมบำรุง หรือ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

2. เลือกวัสดุที่มีความปลอดภัยต่อเด็กนักเรียน และครูผู้สอน
3. หาผู้สนับสนุนทางด้านอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการฝึกซ้อมและการแสดงของนักเรียน
4. พัฒนาอุปกรณ์ให้ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเรียนการสอน

4.4 ด้านการจัดการ (Management)

1. จัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน

2. เลือกเฟ้นครูผู้สอนที่มีความชำนาญในแต่ละสาขาวิชา

3. ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนวัดไทยในต่างพื้นที่อยู่เสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และส่งเสริมการจัดกิจกรรมร่วมกันในโอกาสพิเศษ

4. สร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียน สามารถทำให้เด็กมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ถึงแม้ว่าในชีวิตของเด็ก อยู่ห่างไกลจากประเทศไทย แต่ยังคงรักและมีความสุขในการเรียนภาษาไทย ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย

5. สนับสนุนความร่วมมือของผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความสามัคคี ประองตองในหมู่คณะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จัดกิจกรรม ระดมความคิด ผนวกรวมในโครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน ขวนขวายในงานของโรงเรียน ช่วยกันทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6. ปลุกฝังให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีทางด้านจริยธรรม เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยยึดหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

องค์ประกอบที่ 5 แนวทางการประเมินผลรูปแบบ

5.1 การประเมินเชิงคุณภาพ ได้แก่

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาของวัด การศึกษาประวัติความเป็นมาของโรงเรียน สืบค้น ทำเนียบครู สืบค้นทำเนียบนักเรียน สืบค้นหนังสือและวารสารของวัด ค้นหารูปภาพที่เกี่ยวกับการแสดง และ กิจกรรมของนักเรียนจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2. การสังเกตพฤติกรรม การกล้าแสดงออก ความมั่นใจ ความภาคภูมิใจ การฝึกซ้อม แร่ บันดาลใจ ในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรมไทย

3. การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครูอาสาสมัคร ผู้ปกครอง คณะผู้บริหารโรงเรียนทั้งฝ่ายพระสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส ทางด้านวิสัยทัศน์ ประสพการณ์ ความสามารถในการทำงาน ทักษะคติ แรงบันดาลใจในการทำงาน

4. แบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการ บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา สามารถเขียนได้อย่างอิสระ เพื่อให้ได้ข้อมูล เชิงลึกเกี่ยวกับความรู้สึก ความคาดหวัง และทัศนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์กรณีศึกษา ศึกษาตัวอย่างกรณี โรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศ สหรัฐอเมริกา ที่มีความโดดเด่นทางด้านการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทย เช่น โรงเรียนที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะตัว มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ไม่เหมือนใคร มีการวางแผนด้านการเงินที่ต่างจากที่อื่น มีกลุ่มเป้าหมายที่มาเรียนที่หลากหลาย เป็นต้น

5.2 การประเมินเชิงปริมาณ ได้แก่

1. ใช้แบบสอบถามมาตรวัดการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยใน ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับ เพื่อวัดระดับการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนา ของวัดไทยในมิติต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ และหลักไตรสิกขา เป็นต้น

2. การวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในโรงเรียนพุทธศาสนา เช่น ผล ความพึงพอใจ ของการบริหารการศึกษา จากผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อช่วยในการพัฒนา ประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารได้ดียิ่งขึ้น

3. การสัมภาษณ์ ใช้เก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

4. การสังเกต ใช้สังเกตการณ์การเรียนการสอน และกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน

5. การวิเคราะห์เอกสาร ใช้ตรวจสอบหลักสูตร แผนการสอน และรายงานต่างๆ ของโรงเรียน

6. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะอื่นๆ ของนักเรียน อนึ่ง ควรเน้นการ ประเมินผลของกิจกรรม ควรมีหลักกรรมแทรกในกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน การบริหาร วิทยาลัยตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

องค์ประกอบที่ 6 เงื่อนไขของรูปแบบ

1. การนำรูปแบบการบริหารการศึกษาไปใช้จำเป็นต้องมีการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้บริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อให้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา
2. การจัดกิจกรรมและการประชุมร่วมกับทุกฝ่ายจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และร่วมมือกันในการพัฒนา
3. ควรมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการบริหารการศึกษา รวมถึงความพร้อมในการฝึกอบรมหรือพัฒนาทักษะให้กับครูและบุคลากร
4. มีงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดฝึกอบรม การจัดกิจกรรมทางการศึกษา หรือการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก
5. สถานศึกษาควรมีวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการเปิดรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การนำรูปแบบการบริหารการศึกษามีผลสำเร็จ
6. การสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือและการพัฒนาความเป็นผู้นำในองค์กรจะช่วยให้การบริหารการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
7. การมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหารการศึกษาจะช่วยให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น
8. การสร้างแรงจูงใจให้กับครูและบุคลากรเพื่อให้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หรือ ครูใหญ่, ครูอาสาสมัครจากเมืองไทย ครูอาสาสมัครประจำท้องถิ่น, คณะตัวแทนผู้ปกครอง ของโรงเรียนพุทธศาสนา วัดพุทธาวาส มลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา มีระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก คือ แนวทางการประเมินวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน หลักการของการบริหาร ระบบและกลไก เงื่อนไข และการบูรณาการหลักธรรมตามลำดับ ซึ่งนำมาใช้พัฒนารูปแบบฯ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากน้อยไปหามาก พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ตามลำดับสามารถนำไปเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาได้

อภิปรายผลการวิจัย

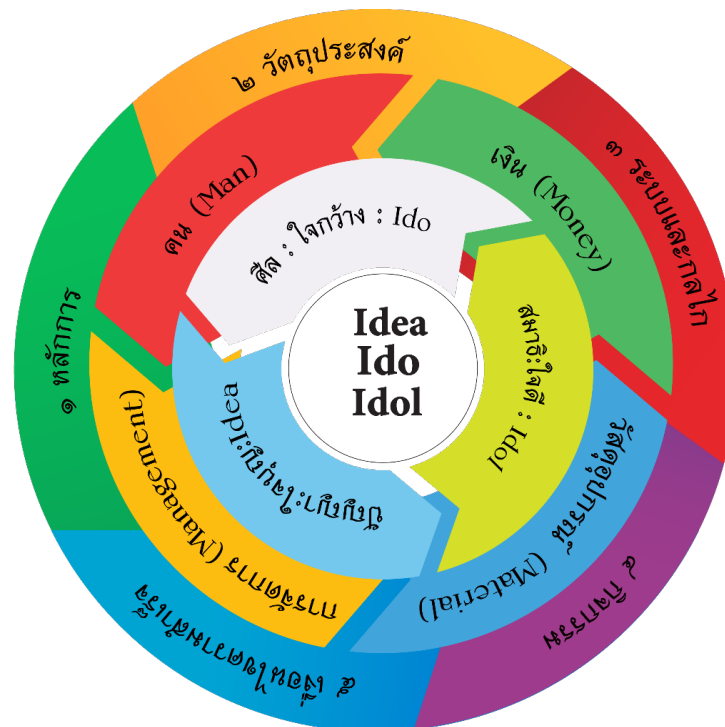
การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นรูปแบบเชิงข้อความ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ระบบและกลไก รวมถึงกิจกรรมส่งเสริมบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทย ตามหลักพุทธธรรมไตรสิกขา วิธีการดำเนินงาน แนวทางการประเมินผลเงื่อนไข

ความสำเร็จ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมไตรสิกขา ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของ พระมหาบุญลือ วชิรเมธี (แก้วมหา) (2567) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตามหลักพุทธธรรมของสำนักเรียนคณะสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการบริหารที่เจ้าอาวาส กรรมการบริหารสมัชชาสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา คณะครูอาจารย์ นักเรียน และพุทธศาสนิกชน ผู้สนับสนุนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักเรียนคณะสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ส่งเสริม ให้มีการบูรณาการการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองสร้างความเชื่อมั่นในการ ส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาต่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางด้านวิชาการกับสำนักเรียนอื่นๆ อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การนำหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้กับนักเรียนในโรงเรียนแล้ว สามารถสร้างเด็กให้มีจริยธรรม ศีลธรรม และ อ่อนน้อมถ่อมตน เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง มีมารยาททางสังคม เอาใจเขาใจเรา มีการพัฒนา ทางด้านอารมณ์ ความประพฤติที่ดีงาม เป็นที่น่าชื่นชมในความสำเร็จดังที่กล่าวมา แม้แต่ตัวผู้ปกครองเอง ก็ได้รับอานิสงส์จากการใกล้ชิดพฤติกรรมของบุตรหลาน ที่ได้มาฝึกฝนอบรมตนเองตามหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็น การสร้างเสริมประสบการณ์ที่ดี เสริมสร้างพัฒนาการทางด้านพฤติกรรม โดยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เช่น รับส่งบุตรหลานมาโรงเรียนได้ตรงเวลา มีวินัย และมีทัศนคติที่ดีมากขึ้น สามารถลดการขัดแย้งกันในเรื่องเล็กน้อยได้ดี ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการเรียนรู้หลักไตรสิกขาในการส่งเสริม ให้ทุกคนเป็นคนที่ดีขึ้นได้ในทุกช่วงวัย ซึ่งสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของ ประภัศร ทวีการ, พระครูสาทรปริยัติคุณ และทองดี ศรีตระกูล (2566) ที่พบว่า แนวทางพัฒนาการบริหารงานงานวิชาการตาม หลักไตรสิกขาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา 4 ด้าน 1) ด้านหลักสูตร นิเทศติดตามการเรียนการสอนและปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ปรับปรุงหลักสูตรให้ กระชับควบคู่ไปกับจัดลำดับความสำคัญ เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียน 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม จัดสอนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน จัดให้มีแหล่ง การเรียนรู้และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน จัดอบรมการใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ ใช้สื่อที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมตามหลักไตรสิกขา 4) ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา ประชุมชี้แจงให้ ครูเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ นำผลการวัดประเมินผลแต่ละครั้ง มาเป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง การเรียนการสอน เน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัด ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย IDea IDo IDol Model

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา” สามารถนำไปส่งเสริมและพัฒนามีการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยให้มีประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้น ตามการบริหารทฤษฎี 4Ms คือ ด้านคน(Man) ด้านเงิน (Money) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) และด้านการจัดการ (Management) ด้วยการบูรณาการหลักไตรสิกขาอันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ “IDea IDo IDol Model” นำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ ดังนี้

Idea (ปัญญา) ใจบุญ แนวคิด ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นพื้นฐานของปัญญา

I Do (ศีล) ใจกว้าง การลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม สร้างวินัยในตนเองและผู้อื่น

Idol (สมาธิ) ใจดีความตั้งมั่น ความสม่ำเสมอ นำไปสู่การเป็นแบบอย่างที่ดี

หลักไตรสิกขา คือ ใจกว้าง ใจดี ใจบุญ

ศีล - ใจกว้าง คือความประพฤติที่ดีงามทางกายและวาจา เช่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่โกหก ไม่ลักขโมย ฯลฯ ซึ่งใจกว้าง หมายถึง การรู้จักยับยั้งชั่งใจ เห็นคุณค่าของผู้อื่น มีวินัย เคารพกติกาสังคม รวมความคือการมีศีลทำให้เราอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุข เป็นพื้นฐานของการพัฒนาจิตใจ ต่อไป

สมาธิ - ใจดี คือการตั้งใจมั่น แน่วแน่ ไม่ออกแวก ไม่ฟุ้งซ่าน ซึ่งใจดี หมายถึง มีความสงบเยือกเย็น ไม่หุนหันพลันแล่น เป็นผู้ฟังที่ดี และมีความอดทน ทำให้ใจที่มีสมาธิย่อมนำไปสู่การคิด การพูด และทำด้วยความระมัดระวังและเมตตา

ปัญญา - ใจบุญ คือความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เห็นตามความจริง ทำให้ใจบุญ หมายถึง ผู้ที่รู้จักใช้ปัญญาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น คิดดี ทำดี อย่างมีเหตุผล ไม่หลงมกมาย ซึ่งปัญญาช่วยให้การทำบุญหรือการช่วยเหลือมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ

- ยึดหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณธรรม
- การเรียนรู้ที่ดีต้องเริ่มจากความเข้าใจ → ปฏิบัติจริง → เป็นแบบอย่าง
- การพัฒนาตนเองและสังคมควรมีระบบที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์

- เพื่อส่งเสริมการใช้ปัญญาในการแยกแยะสิ่งที่ควร-ไม่ควร
- เพื่อสร้างวินัยและจริยธรรมผ่านการลงมือปฏิบัติ
- เพื่อส่งเสริมความสม่ำเสมอและความมั่นคงทางจิตใจจนเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น

องค์ประกอบที่ 3 ระบบและกลไก

ระบบคิด (Idea)การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม เช่น อภิปราย, ปัญหาเชิง

จริยธรรม

ระบบปฏิบัติ (I Do) สร้างกิจกรรมบริการสังคม วินัยในโรงเรียน กติกาห้องเรียน

ระบบต้นแบบ (Idol) ส่งเสริมบุคคลต้นแบบ/รางวัล/การยกย่องผู้ประพฤติดี

องค์ประกอบที่ 4 กิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน

Idea สนทนาเชิงคุณธรรม วิเคราะห์ปัญหาในชีวิตจริง สร้างสถานการณ์จำลอง ใช้คำถามกระตุ้นคิด

I Doกิจกรรมจิตอาสา การรักษากติกาในชั้นเรียน สร้างแผนงานร่วมกับนักเรียน และฝึกการมีวินัย

ทุกวัน

Idol ประกวดคนดีประจำห้อง จัดมุม “แบบอย่าง” ให้เพื่อนโหวต/เสนอชื่อ มอบรางวัลเชิง

สัญลักษณ์

องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ

- มีการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง
- ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดของไตรสิกขาอย่างลึกซึ้ง
- มีกิจกรรมต่อเนื่อง ไม่เป็นเพียงโครงการชั่วคราว
- ระบบติดตามและประเมินผลอย่างชัดเจน

สรุปการประยุกต์ใช้

เริ่มต้นด้วยปัญญา (Idea) – เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง (ปัญญา)

ลงมือด้วยศีล (I Do) – ประพฤติดีงาม (ใจกว้าง)

สานต่อด้วยสมาธิ (Idol) – มั่นคงจนกลายเป็นแบบอย่างที่ดี (ใจดี)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โรงเรียนควรยึดหลักหลักไตรสิกขา ในการบริหารอย่างต่อเนื่อง และนำมาประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความปรองดอง สามัคคี ไปยังเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถมีสติ มีปัญญา มีความคิดที่เป็นประโยชน์ จะนำมาซึ่งความสำเร็จ

1.2 โรงเรียนควรให้ความรู้ต่อจิตอาสาในพื้นที่ สร้างศิษย์เก่าที่จบไปแล้ว ชักจูงให้กลับมาสอนรุ่นน้อง เพราะศิษย์เก่าที่จบไปแล้ว ได้รับความรู้ มีความสามารถ ทางโรงเรียนควรมีนโยบาย ผลักดัน ส่งเสริม

การเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดทักษะ จะมีศักยภาพถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในรุ่นปัจจุบันได้ อีกทั้งไม่มีปัญหาทางด้านการสื่อสาร เพราะเป็นเด็กที่โตในประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่แล้ว สามารถเข้าใจพื้นฐาน สำหรับเด็กสองภาษาและสองวัฒนธรรม เนื่องจากมีประสบการณ์จากชีวิตของตนเช่นกัน

1.3 โรงเรียนควรใช้เทคโนโลยี ให้ความรู้ประชาชน และกระจายข่าวประชาสัมพันธ์ เพื่อเกิดค่านิยมร่วมมือกัน ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนในทุกด้าน เช่น วิชาการ การแสดง สันทนาการ พุทธศาสนา วัฒนธรรมไทย เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้รับทราบข้อมูล และเป็นแหล่งที่มาของการสนับสนุน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุน ในวิธีการต่างๆ สำหรับเปิดการเรียนการสอน และพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 โรงเรียนควรมีหน่วยงานกลาง มามีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบการบริหาร ให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อต่อการวัดและประเมินผล เพื่อการสร้างหลักสูตรให้เป็นมาตรฐานเหมือนกันในทุกพื้นที่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ควรสนับสนุน จัดโครงการแลกเปลี่ยนครูอาสาสมัคร โดยนำวิชาความรู้ที่ตนถนัดถ่ายทอด แบ่งกัน ให้ครูอาสา ด้วยกัน และจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ให้ได้มีความหลากหลายในองค์ความรู้มากขึ้น

1.5 โรงเรียนควรจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองในแต่ละโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือคณะบริหารโรงเรียน ในการร่วมสนับสนุนโครงการต่างๆ ของโรงเรียน ช่วยกันสอดส่องสายตา ดูแลนักเรียนในบริเวณโรงเรียน ไม่ให้เกิดอันตรายใดๆ เมื่อมีการแสดง สามารถอำนวยความสะดวก และสามารถแนะนำ ต่อผู้ปกครองคนอื่นๆ และผู้มาเข้าชมการแสดงได้

1.6 โรงเรียนควรเปิดสอนในระบบออนไลน์ เพื่อให้เด็กนักเรียนที่อยู่ห่างไกล สามารถเรียนรู้ได้จากที่บ้าน หรือ เด็กบางคนขาดเรียน สามารถกลับมาดูย้อนหลังได้ หรือ ถ้ายังมีข้อสงสัยอะไร สามารถกลับมาเปิดทบทวนสิ่งที่ตนเองยังไม่เข้าใจ ให้เข้าใจได้มากขึ้น

1.7 โรงเรียนควรจัดทำหนังสือรุ่น ทำเนียบครู ทำเนียบเจ้าอาวาส ประวัติวัด ประวัติโรงเรียน เพื่อต่อการสืบค้นในอนาคต และสามารถนำมาเรียนรู้โดยสืบมาจากข้อมูลในอดีต เพื่อการพัฒนาให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและเพื่อสร้างคุณงามความดี เป็นประโยชน์ต่อสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาควรปลูกฝังหลักธรรมไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสม สำหรับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และนักเรียน อย่างไรก็ตาม การเริ่มต้นจากหลักธรรมขั้นพื้นฐาน คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพและแข็งแกร่งในทุกด้าน เพราะเมื่อทุกคนมีศีล เป็นข้อกำหนดร่วมกันของคนในโรงเรียน มีระเบียบวินัย และมีความแน่วแน่ มุ่งมั่น มีสมาธิในการเรียนการสอน ทุกคนในโรงเรียนจะรู้จักแก้ไขปัญหา รู้แจ้งในความเป็นจริง มีเหตุผล ใจกว้าง ทำให้มีปัญหาในการเรียนรู้ มีปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์สิ่งที่ เป็นประโยชน์ ทำความดีติดตัวเป็นนิสัย สังคมจะมีความน่าอยู่ อีกทั้งยังรู้จักความเป็นไทย ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา เด็กๆ สามารถไหว้พระ สมาทานศีล รู้หลักพื้นฐานในการเป็นคนดีการเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาของวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากจะได้รับความรู้ทางด้านวิชาการแล้ว ยังได้รับประสบการณ์ทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีร่างกายที่แข็งแรง อดทน ฝึกฝน ในการฝึกซ้อมดนตรี นาฏศิลป์ เข้าแถว นั่งสมาธิ ร้องเพลง สันทนาการต่างๆ ส่งเสริมทักษะ และสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้เป็นอย่างดี ฝึกฝนอบรมตนเองตั้งแต่ยังเล็ก เมื่อเติบโตขึ้น จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ทำประโยชน์แก่สังคม ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ด้านคน (Man) ในบริบทของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดไทยในประเทสหรัฐอเมริกาควรศึกษาเกี่ยวกับครูอาสาสมัครจากประเทศไทยที่มาใหม่ หากท่านใดที่ยังขาดประสบการณ์การสอนในต่างประเทศ จะเข้าใจด้านทัศนคติพื้นฐานของเด็กสองภาษา คณะผู้ปกครองและฝ่ายบริหารโรงเรียนควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อปรับพื้นฐานกันในระยะแรกก่อนเปิดเรียน ทางโรงเรียนควรส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษให้แก่บุคลากรทางการศึกษาเนื่องจากบางครั้ง ต่างคนต่างไม่เข้าใจภาษาในการสื่อสาร เด็กนักเรียนเข้าใจภาษาไทยได้น้อย ในขณะที่ครูผู้สอนก็ไม่เข้าใจภาษาอังกฤษได้อย่างลึกซึ้ง รวมทั้งความแตกต่างในการแสดงออกทางด้านอารมณ์ การแสดงออกต่างๆ ที่แตกต่างระหว่างครูอยู่ในประเทศไทยกับเด็กนักเรียนที่เติบโตในประเทศสหรัฐอเมริกา

2.2 ด้านการเงิน (Money) ในบริบทของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดไทยในประเทสหรัฐอเมริกา ควรศึกษาการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองขึ้น เพื่อระดมทุนสนับสนุนอุปกรณ์ทางการศึกษา ทำให้โรงเรียนเกิดความพร้อมมากขึ้น สามารถนำเงินพัฒนาสาธารณูปโภค อุปกรณ์การเรียนการสอน ปรับปรุงสถานที่และบรรยากาศโดยรอบ ปรับปรุงห้องเรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน มีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมต่อความต้องการของนักเรียน

2.3 ด้านการจัดการ (Management) ในบริบทของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดไทยในประเทสหรัฐอเมริกา ควรศึกษาเกี่ยวกับทางคณะผู้บริหารโรงเรียน คณะสงฆ์ และผู้ปกครองจะพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน จัดโครงการต่างๆ เพื่อระดมเงินทุน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย และสนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียน ผู้ปกครอง และครูอาสาสมัคร สามารถใช้พื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เกิดเป็นความสามัคคีในหมู่คณะ มีวินัย พัฒนาการทางด้านสังคม อารมณ์ ความประพฤติที่ดี มีศีลธรรม ใจกว้าง รู้จักการแก้ไขปัญหา ปลุกจิตสำนึก และปลูกฝังการทำประโยชน์เพื่อสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นิพนธ์ กินาวงศ์. (2521). หลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- ประภัสสร ทวีการ, พระครูสาทรปริยัติคุณ และทองดี ศรีตระการ. (2566). การพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 21(2).
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2545). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญลือ วชิรเมธี (แก้วมหา). (2567). รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักพุทธธรรมของสำนักเรียนคณะสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาวิทยาลัย. (2525). พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2543). รวมธรรมะ. กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2535). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิพุทธธรรม.

**แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหาร
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร**
**GUIDELINES FOR CHARACTER DEVELOPMENT ACCORDING TO THE PRINCIPLES
OF SANGHA VADDHU 4 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE DON
MUEANG DISTRICT OFFICE BANGKOK**

¹พงษ์ศิริ สกุนสง Phongsiri Sakunsong ²พระครูกิตติญาณวิสิฐ Phrakhrui Kittianawisit
³พระครูภัทรธรรมคุณ Phrakhrui Phattharathamkhun
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: phongsiri321@gmail.com

Article Received: November 08, 2025. Revised: December 24, 2025. Accepted: December 25, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 แก่ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม เก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 187 คน ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก จากปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรมนั้นเกิดจากคุณลักษณะส่วนบุคคล ประสบการณ์ บรรยายาการ ทำงาน และการสนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนางานองค์กรและคุณภาพการศึกษา 2) การพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ให้โอกาส ความรู้ และกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ปิยวาจา พูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจ อุตถจริยา เป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างเต็มที่ เสียสละ และช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเต็มที่ ส่งเสริมการพัฒนาดตนเองและผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง และสมานัตตตา วางตัวอย่างเหมาะสม ยุติธรรม และให้เกียรติแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความรู้สึกเป็นธรรมและเสมอภาคในการทำงาน การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน 3) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีดังนี้ (1) ทาน ผู้บริหารควรเป็นผู้ให้ ไม่เพียงแต่ให้สิ่งของ แต่ยังให้โอกาส ความรู้ และกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (2) ปิยวาจา ผู้บริหารควรพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจ (3) อุตถจริยา ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างเต็มที่ เสียสละ และช่วยเหลือผู้อื่น

อย่างเต็มใจ ส่งเสริมการพัฒนาตนเองและผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง (4) สมานัตตา ผู้บริหารควรวางตัวอย่างเหมาะสม ยุติธรรม และให้เกียรติแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความรู้สึกเป็นธรรมและเสมอภาคในการทำงาน

คำสำคัญ: คุณลักษณะของผู้บริหาร, หลักสังคหวัตถุ 4, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed to: 1) to study the needs and characteristics of school administrators under the Don Mueang District Office, Bangkok, 2) to study the methods for developing characteristics of school administrators under the Don Mueang District Office, Bangkok, according to the principles of the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu 4), and 3) to propose guidelines for developing characteristics according to the principles of the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu 4) for school administrators under the Don Mueang District Office, Bangkok. The research employed a mixed-methods design. The quantitative study collected data via questionnaires from a sample of 187 administrators, teachers, and educational personnel. Data were analyzed using descriptive statistics such as mean and standard deviation. The qualitative component involved in-depth interviews with 7 key experts/informants. The qualitative data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) The overall characteristics of school administrators under the Don Mueang District Office, Bangkok, were found to be at an overall high level. The factors in terms of management, ability, personality, and morality and ethics are the result of personal characteristics, experience, work atmosphere, and support for policies that promote organizational development and educational quality. 2) The research findings reveal that the development of characteristics of school administrators under the Don Mueang District Office, Bangkok, according to the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu 4): Dāna (Giving): Emphasizing sharing benefits fairly, promoting teamwork, and offering opportunities, knowledge, and encouragement to colleagues; Piyavācā (Kind Speech): Using polite and gentle language, actively listening to opinions, and creating a positive and supportive working atmosphere; Atthacariyā (Constructive Action): Being an exemplary role model who sacrifices, willingly helps others, and works to the fullest capacity, promoting continuous development of oneself and others; and Samānattatā (Impartiality): Ensuring fairness, equality, and respect for everyone and creating a sense of impartiality in working. The application of these four principles helps to build effective and sustainable characteristics. 3) Guidelines for developing administrator characteristics according to Saṅgahavatthu 4: (1) Dāna: Executives should be givers of resources, opportunities, knowledge, and encouragement to colleagues, actively promoting teamwork and equitable benefit sharing. (2) Piyavācā: Executives must speak politely and gently, foster a positive working atmosphere,

and actively listen to others' opinions with genuine intent. (3) Atthacariyā: Executives should serve as role models by working diligently, sacrificing, and helping others willingly, promoting continuous self and personnel development. 4) Samānattatā: Executives should be appropriate, fair and respect everyone equally, creating an organizational culture of fairness and equity.

Keywords: School Administrator Characteristics, Saṅghavatthu 4 (Four Bases of Social Solidarity), School

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญในการสร้างความมั่นคง และความเจริญงอกงาม ก้าวหน้าของชาติ ดังนั้นโรงเรียนจึงนับเป็นสถาบันทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด และครูโรงเรียนก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง การที่จะบริหารงานทางการศึกษาในโรงเรียนให้ดี และมีประสิทธิภาพนั้นครูจะต้องมีความสามารถในการบริหารงานภายในโรงเรียน ให้มีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะต้องเป็นครูที่มีศักยภาพ มีทักษะ มีวิสัยทัศน์ จึงจะทำให้การบริหารงานในโรงเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างสูงสุด การบริหารงานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทรัพยากรพื้นฐานในการบริหารงาน มีองค์ประกอบหลัก 4 อย่าง ได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการบุคลากร ถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด เพราะบุคลากรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหาร และถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์อย่างมหาศาล (นิภาพร เหล่าพรมมา, 2556)

โดยภาพรวมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครมีภารกิจจัดการศึกษาเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษา ซึ่งมีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 6 โรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 22 คน ครู/บุคลากร จำนวน 341 คน และมีนักเรียนจำนวน 7,536 คน รวมทั้งสิ้น 7,899 คน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครถือว่าเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จที่ยั่งยืนต่อการปฏิบัติงานท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาองค์กรทางการศึกษาและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานเขตดอนเมือง, 2567)

การบริหารงานเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา และสิ่งสำคัญที่สุดย่อมเป็นปัจจัยด้านบุคลากร เพราะบุคลากรเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ต้องเป็นคนดี และเก่งในสายตาประชาคมแล้วต้องอาศัยหลักพุทธธรรมในการสร้างคุณลักษณะให้เป็นคนดีต้นแบบที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน และชุมชน สังคม โดยมีหลักธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเก่งสองอย่างพร้อมๆ กัน กล่าวคือการเก่งคน ประยุกต์ใช้กับภาวะผู้นำและการติดต่อสื่อสาร เพื่อเกื้อกูลกันของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ควรยึดหลักธรรมนี้เพื่อการครองใจคน ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 สถานศึกษานับเป็นสถาบันทางการศึกษาที่สำคัญสถาบันหนึ่ง ที่น่านโยบายของทางการศึกษาไปสู่ภาคปฏิบัติ

ให้เกิดความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งการจัดการศึกษาในสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ งานจะดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพหรือไม่นั้น ล้วนขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง เพราะการที่จะบริหารคนอย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูไพโรจน์กิจจาทร (สกุล สุภโท), 2563)

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาปรับใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้สถานศึกษามีการพัฒนาจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอื่น ๆ อีกนานัปการ เมื่อวัตถุและวัฒนธรรมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปดังนั้น การจัดการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านโดยนำการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก 3) อตถจริยา ความประพฤติประโยชน์ และ 4) สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอ เข้ามาช่วยให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัวรวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิชาการสามารถพัฒนาบุคลากรได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในพื้นที่เขตสำนักงานเขตดอนเมืองได้มีความสามารถในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาที่ก้าวหน้า มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ตามหลักสังคหวัตถุ 4
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 แก่ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 341 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แรน ได้จำนวน 187 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร และครู เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับวิธีการคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 จำนวน 7 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารและหลักสังคหวัตถุ 4 จากวารสาร ตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.896 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของครู ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน เป็นการเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นใน 4 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในพื้นที่เขตสำนักงานเขตดอนเมือง ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในพื้นที่เขตสำนักงานเขตดอนเมือง

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ และค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครเป็นเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารครู และบุคลากรทางการศึกษา ในสังกัดกรุงเทพมหานครในพื้นที่เขตสำนักงานเขตดอนเมือง วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์คะแนนค่าเฉลี่ยระดับคะแนน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 ศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญคุณลักษณะผู้บริหารทั้ง 4 ด้าน และเชี่ยวชาญด้านศาสนา จำนวน 7 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิด กว้างหรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เพื่อจะได้มาซึ่งมุมมองการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยนำผลจากการศึกษาแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร และผลจากการศึกษาแบบสอบถามสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารของครูและผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่รายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความสามารถ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ด้านบุคลิกภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร	n=187 คน			
	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.13	0.54	มาก	4
2. ด้านความสามารถ	4.24	0.48	มาก	1
3. ด้านบุคลิกภาพ	4.15	0.51	มาก	3
4. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	4.21	0.49	มาก	2
ภาพรวม	4.19	0.48	มาก	

2. วิธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้นำผลการสัมภาษณ์นำมาสังเคราะห์และนำเสนอต่อไปนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ การบริหารด้านการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพในโรงเรียน ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจของบุคลากร โดยส่งเสริมการให้ การพูดจาไพเราะ และการทำประโยชน์ร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความสามัคคีในองค์กร การบริหารจัดการครอบคลุมทั้งการออกกำลังกายและการจัดการความเครียดเพื่อให้บุคลากรมีชีวิตที่สมดุลและมีความสุข

2.2 ด้านความสามารถ การบริหารด้านความสามารถ เน้นการสร้างวัฒนธรรมแห่งการให้ ความเมตตา และการช่วยเหลือผู้อื่น โดยครูจะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจและแสดงความเมตตาในทุก สถานการณ์ การมีน้ำใจงามช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเคารพสิทธิ์และร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.3 ด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารควรมีบุคลิกภาพที่ดี อุทิศตนเพื่อส่วนรวมพูดจาด้วยความสุจริต ประพฤติตนตามหลักศีลธรรม และมีความยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและความยุติธรรมในทีม รวมทั้ง การสนับสนุนให้บุคลากรมีความอดทน ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนยัง ช่วยพัฒนาคุณลักษณะของบุคลากรให้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และมีจิตสำนึกในการทำดี

2.4 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม การบริหารด้านคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนตาม หลักสังคหวัตถุ 4 เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมของทั้งบุคลากร และชุมชน โดยส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ การสื่อสารที่สร้างสรรค์ และการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างความยุติธรรมและความผูกพันในการทำงานร่วมกัน

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการ มีแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ แบ่งปันความรู้ ทักษะ หรือสิ่งของแก่กัน เช่น การจัดอบรมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การ จัดอาหารที่มีคุณภาพตามหลักโภชนาการ การตรวจสุขภาพประจำปี สนับสนุนให้ครูบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ ยากไร้ หรือจัดกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกัน และดูแลในกรณีที่ครูเจ็บป่วยหรือมีอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ สร้างวัฒนธรรมการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เช่น การเขียนขอบคุณ การให้คำชมเชยหรือการจัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจ 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ จัดอบรมการสื่อสารให้บุคลากรเรียนรู้ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การฟังอย่างตั้งใจ และการแสดงออกซึ่งความเห็นด้วยความสุภาพ กำหนดกฎระเบียบในการใช้ภาษาที่ เหมาะสมในโรงเรียน และส่งเสริมการใช้คำพูดที่เป็นกำลังใจและสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศการรับฟัง เปิด โอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น จัดกิจกรรมที่ทำให้ครูได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเปิดใจการชื่นชมผลงานของนักเรียนหรือครูอย่างเปิดเผย 3) อัถถจริยา ผู้บริหารควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน การบำเพ็ญประโยชน์ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายร่วมกัน การจัดกิจกรรมสันทนาการ ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้ง ต่อส่วนรวมและส่วนตัว เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การปลูกต้นไม้ เป็นต้น 4) สมานัตตตา ความมีตน เสมอ ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรมสร้างความสามัคคีในองค์กร เช่น

จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3.2 ด้านความสามารถ มีแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาความรู้ความสามารถ การให้ความช่วยเหลือ เวลา หรือการให้คำแนะนำโดยไม่หวังผลตอบแทน การส่งเสริมให้ครูมีน้ำใจไปสู่นักเรียน มีความเสียสละในเวลาราชการหรืออุทิศตนในการทำงาน เช่น การไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ตลอดจนองค์กรต้องดูแลครอบครัวของครูด้วย เช่น ดูแลพ่อแม่ บุตร ของครูเมื่อเจ็บป่วย หรือประสบอุบัติเหตุ 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้คำพูดที่สุภาพและมีความหมายดีจะช่วยสร้างความรู้สึที่ดีและสามารถสร้างน้ำใจที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมการใช้คำพูดที่ช่วยเหลือและสร้างสรรค์ เช่น การให้คำแนะนำที่ดี การใช้คำพูดที่แสดงความขอบคุณ และยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น 3) อุตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการเรียนรู้ และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานหรือผู้อื่นด้วยการกระทำที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อน เช่น การจัดกลุ่มนักเรียนช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหาทางการเรียน การไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือการทำกิจกรรมเพื่อสังคม 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กรส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและการอยู่ร่วมกัน โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจ โดยใช้วิธีการที่สร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น สร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่าง เช่น การอภิปรายหรือการจัดกิจกรรมที่ทุกคนมีโอกาสพูดถึงความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนเอง

3.3 ด้านบุคลิกภาพ มีแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ การแบ่งปันสิ่งดีๆ ในทุกๆ ด้านผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง โดยเสียสละ การให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนปัจจัย อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ลดภาระงานต่างๆ ของครูที่ไม่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนหรือจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อการศึกษา 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยยึดหลักการสร้างวัฒนธรรมของการพูดจาที่สุภาพและมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ส่งเสริมการใช้คำพูดเชิงบวกที่กระตุ้นการทำงานที่ดีและให้กำลังใจในการพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ 3) อุตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยมีวินัยสนับสนุนให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณค่าและความสุขขององค์กร การสอนและส่งเสริมการทำความดี เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การดูแลสวน การอบรมทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม และการพัฒนาความสามารถทางวิชาการ เป็นต้น 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยยึดธรรมแห่งที่มาและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมกลุ่มสร้างโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันจากกลุ่มที่มีความแตกต่าง เช่น การจัดกิจกรรมกีฬา การทำงานในกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อให้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในสถานการณ์ต่าง ๆ

3.4 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ การแบ่งปันสิ่งดีๆ ในทุกๆ ด้านผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยเสียสละ การให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนปัจจัย อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ลดภาระงานต่างๆ ของครูที่ไม่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน หรือจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อการศึกษา 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ

ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง โดยซื้อสัตย์การสร้างวัฒนธรรมของการพูดจาที่สุภาพและมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ส่งเสริมการใช้คำพูดเชิงบวกที่กระตุ้นการทำงานที่ดีและให้กำลังใจในการพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ 3) อุตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยมีวินัยสนับสนุนให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณค่าและความสุขขององค์กร การสอนและส่งเสริมการทำความดี เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การดูแลสวน การอบรมทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม และการพัฒนาความสามารถทางวิชาการ เป็นต้น 5) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยยุติธรรมแหล่งที่มาและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมกลุ่ม สร้างโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันจากกลุ่มที่มีความแตกต่าง เช่น การจัดกิจกรรมกีฬา การทำงานในกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อให้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพ คุณธรรมและจริยธรรม การบริหารจัดการ และความสามารถ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลจิรา รักษนคร (2568) ที่ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มีประสิทธิภาพควรมีคุณลักษณะด้านต่างๆ ได้แก่ ความตระหนักรู้ด้านวัฒนธรรม การจัดการความรู้ ด้านเทคโนโลยี ทางสติปัญญา การมีวิสัยทัศน์ การมีมนุษยสัมพันธ์ ความสัมพันธ์กับงานและความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยยังพบว่า วิธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 สามารถทำได้โดยการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูไพโรจน์กิจจาทร (สกุล สุภทโท) (2567) ที่พบว่า การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และส่งผลให้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงขึ้น

1.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่าด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมืองมีความต้องการจำเป็นในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.66 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยในภาพรวมของคุณลักษณะทั้งหมดผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูไพโรจน์กิจจาทร (สกุล สุภทโท) (2567) พบว่า การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลให้ผู้บริหารมีประสิทธิภาพในการบริหารงานสูงขึ้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมืองมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ เช่น การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยความสุภาพ การประพุดติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้บริหารจะมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการในระดับมากที่สุดแต่ยังคงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาอันจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด

1.2 ด้านความสามารถ จากการวิจัย พบว่า ด้านความสามารถ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีความต้องการจำเป็นในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.65 ซึ่งแม้จะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในภาพรวมของคุณลักษณะทั้งหมดเล็กน้อย แต่ก็แสดงให้เห็นว่า เช่นความสามารถในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย ความสามารถในการสื่อสารและสร้างแรงบันดาลใจ ความสามารถในการจัดการความรู้และเทคโนโลยี และความสามารถในการแก้ไขความขัดแย้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าผู้บริหารมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาด้านความสามารถ เช่นการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ให้กับบุคลากรในโรงเรียน การใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ การให้กำลังใจและการชื่นชมความสำเร็จของบุคลากร เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองและบุคลากรในด้านความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ในการบริหารจัดการศึกษาและเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลจิรา รักษนคร (2568) ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของคุณลักษณะด้านความสามารถของผู้บริหารความสามารถเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับผู้บริหาร

1.3 ด้านบุคลิกภาพ พบว่าด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.70 ซึ่งสูงที่สุดในบรรดาคุณลักษณะทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหาร เช่น การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีวาทีศิลป์ในการสื่อสาร มีความเป็นผู้นำ และมีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้บริหารมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ เช่น การมีบุคลิกภาพที่แสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน การใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน การควบคุมอารมณ์และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาบุคลิกภาพเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรหมั่นสำรวจและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่และเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อความเชื่อมั่น ศรัทธาและความร่วมมือจากบุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภมาส วิสัชนาม (2568) ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่ดีของผู้บริหาร

1.4 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม จากการวิจัย พบว่า ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.69 ซึ่งสูงเป็นอันดับสองรองจากด้านบุคลิกภาพ สะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้บริหารพึงมี เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ ศรัทธาและความไว้วางใจจากบุคลากรในองค์กร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าผู้บริหารมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การเสียสละ การพูดจาด้วยความจริงใจ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริตและการมีความยุติธรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องปลูกฝังและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับตนเอง และบุคลากรในองค์กร ผ่านกิจกรรม การอบรมและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีงาม เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครู

ไฟโรจน์กิจจาทร (สกุล สุภโท) (2567) และงานวิจัยของกุลจิรา รักชนกร (2568) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นผู้นำที่ดีและเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความไว้วางใจ ความยุติธรรมและความสามัคคีในองค์กร

2. ผลการศึกษาวិธีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้แบ่งปันความรู้ทักษะหรือสิ่งของแก่กัน เช่น การจัดอบรมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การจัดทำอาหารที่มีคุณ ตามหลักโภชนาการ การตรวจสุขภาพประจำปี สนับสนุนให้ครูบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ หรือจัดกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกัน และดูแลในกรณีที่ครูเจ็บป่วยหรือมีอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพสร้างวัฒนธรรมการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เช่น การเขียนขอบคุณ การให้คำชมเชยหรือการจัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจจัดอบรมการสื่อสารให้บุคลากรเรียนรู้ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การฟังอย่างตั้งใจและการแสดงออกซึ่งความเห็นด้วยความสุภาพ กำหนดกฎระเบียบในการใช้ภาษาที่เหมาะสมในโรงเรียนและส่งเสริมการใช้คำพูดที่เป็นกำลังใจและสร้างสรรค์ สร้างบรรยากาศการรับฟัง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น จัดกิจกรรมที่ทำให้ครูได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเปิดใจการชื่นชมผลงานของนักเรียนหรือครูอย่างเปิดเผยผู้บริหารควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การปลูกต้นไม้ เป็นต้นผู้บริหารควรปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรมสร้างความสามัคคีในองค์กร เช่น จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริพร พันยุโธ (2567) พบว่า การบำเพ็ญประโยชน์ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายร่วมกัน การจัดกิจกรรมสันตนาการ ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อส่วนรวมและส่วนตัว

2.2 ด้านความสามารถ ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาความรู้ความสามารถการให้ความช่วยเหลือ เวลาหรือการให้คำแนะนำโดยไม่หวังผลตอบแทน การส่งเสริมให้ครูมีน้ำใจไปสู่นักเรียนมีความเสียสละในเวลาราชการหรืออุทิศตนในการทำงาน เช่น การไปเยี่ยมบ้านนักเรียนตลอดจนองค์กรต้องดูแลครอบครัวของครูด้วย เช่น ดูแลพ่อแม่ บุตร ของครูเมื่อเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้คำพูดที่สุภาพและมีความหมายดีจะช่วยสร้างความรู้สึที่ดีและสามารถสร้างน้ำใจที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมการใช้คำพูดที่ช่วยเหลือและสร้างสรรค์ เช่น การให้คำแนะนำที่ดี การใช้คำพูดที่แสดงความขอบคุณและยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น เป็นผู้นำในการเรียนรู้ และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ เช่น การจัดกลุ่มนักเรียนช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหาทางการเรียน การไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและการอยู่ร่วมกัน โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจ โดยใช้วิธีการที่สร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น สร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่าง เช่น การอภิปรายหรือการจัดกิจกรรมที่ให้ทุกคนมีโอกาสพูดถึงความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนเอง Stogall (1974) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานหรือผู้อื่นด้วยการกระทำที่เป็นประโยชน์ส่งเสริมการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อน

2.3 ด้านบุคลิกภาพ พบว่าด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.70 ซึ่งสูงที่สุดในบรรดาคุณลักษณะทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหาร เช่น การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีวาทีศิลป์ในการสื่อสาร มีความเป็นผู้นำและมีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้บริหารมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ เช่น การมีบุคลิกภาพที่แสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน การใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน การควบคุมอารมณ์และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาบุคลิกภาพเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรหมั่นสำรวจและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่และเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อความเชื่อมั่น ศรัทธา และความร่วมมือจากบุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภมาส วิชันนาม (2568) ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่ดีของผู้บริหาร

2.4 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเองโดยเสียสละ การให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนปัจจัย อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ลดภาระงานต่างๆ ของครูที่ไม่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน หรือจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อการศึกษา โดยซื้อสัตย์การสร้างวัฒนธรรมของการพูดจาที่สุภาพและมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ มีวินัยสนับสนุนให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณค่าและความสุขขององค์กร การสอนและส่งเสริมการทำความดี เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การดูแลสวน การอบรมทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม และการพัฒนาความสามารถทางวิชาการ เป็นต้นและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมกลุ่ม สร้างโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันจากกลุ่มที่มีความแตกต่าง เช่น การจัดกิจกรรมกีฬา การทำงานในกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อให้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยพจน์ ตูลาชม (2567) กล่าวถึงการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพส่งเสริมการใช้คำพูดเชิงบวกที่กระตุ้นการทำงานที่ดีและให้กำลังใจในการพัฒนาตนเอง

3 ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีประสิทธิภาพต่อผลลัพธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เสนอเป็นแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้แบ่งปันความรู้ ทักษะหรือสิ่งของแก่กัน เช่น การจัดอบรมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การจัดหาอาหารที่มีคุณภาพ ตามหลักโภชนาการ การตรวจสุขภาพประจำปี สนับสนุนให้ครูบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือจัดกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกันและดูแลในกรณีที่ครูเจ็บป่วยหรือมีอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพสร้างวัฒนธรรมการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เช่น การเขียนขอบคุณ การให้คำชมเชยหรือการจัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจ 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ จัดอบรมการสื่อสารให้บุคลากรเรียนรู้ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การฟังอย่างตั้งใจและการแสดงออกซึ่งความเห็นด้วยความสุภาพ กำหนดกฎระเบียบในการใช้ภาษาที่เหมาะสมในโรงเรียนและส่งเสริมการใช้คำพูดที่เป็นกำลังใจและสร้างสรรค์ สร้างบรรยากาศ

การรับฟัง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น จัดกิจกรรมที่ทำให้ครูได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเป็นใจการชื่นชมผลงานของนักเรียนหรือครูอย่างเปิดเผย 3) อัตถจริยา ผู้บริหารควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน การบำเพ็ญประโยชน์ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายร่วมกัน การจัดกิจกรรมสันทนาการ ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อส่วนรวมและส่วนตัว เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การปลูกต้นไม้ เป็นต้น 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรมสร้างความสามัคคีในองค์กร เช่น จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยกุลจิรา รักษาคร (2568) เสนอถึงองค์ประกอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญ และเป็นตัวแปรที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

3.2 ด้านความสามารถ การพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีประสิทธิภาพต่อผลลัพธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เสนอเป็นแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาความรู้ความสามารถ การให้ความช่วยเหลือ เวลาหรือการให้คำแนะนำโดยไม่หวังผลตอบแทน การส่งเสริมให้ครูมีน้ำใจไปสู่นักเรียน มีความเสียสละในเวลาราชการหรืออุทิศตนในการทำงาน เช่น การไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ตลอดจนองค์กรต้องดูแลครอบครัวของครูด้วย เช่น ดูแลพ่อแม่ บุตร ของครูเมื่อเจ็บป่วย หรือประสบอุบัติเหตุ 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้คำพูดที่สุภาพและมีความหมายดีจะช่วยสร้างความรู้สึที่ดีและสามารถสร้างน้ำใจที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมการใช้คำพูดที่ช่วยเหลือและสร้างสรรค์ เช่น การให้คำแนะนำที่ดี การใช้คำพูดที่แสดงความขอบคุณและยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น 3) อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการเรียนรู้ และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานหรือผู้อื่นด้วยการกระทำที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อน เช่น การจัดกลุ่มนักเรียนช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหาทางการเรียน การไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือการทำกิจกรรมเพื่อสังคม 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและการอยู่ร่วมกัน โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจ โดยใช้วิธีการที่สร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น สร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่าง เช่น การอภิปรายหรือการจัดกิจกรรมที่ให้ทุกคนมีโอกาสพูดถึงความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ รุญเจริญ (2567) เสนอถึงลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ ด้านความสามารถสามารถสร้างสิ่งใหม่และพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ด้านบุคลิกภาพ การพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีประสิทธิภาพต่อผลลัพธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เสนอเป็นแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ การแบ่งปันสิ่งดี ๆ ในทุก ๆ ด้าน ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยเสียสละการให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนปัจจัย อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ลดภาระงานต่างๆ ของครูที่ไม่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนหรือจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อการศึกษา 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยยึดถือการสร้างวัฒนธรรมของการพูดจาที่สุภาพและมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ส่งเสริมการใช้คำพูดเชิงบวกที่กระตุ้นการทำงานที่ดีและให้กำลังใจในการพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ 3) อัตถจริยา การบำเพ็ญ

ประโยชน์ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยมีวินัยสนับสนุนให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณค่าและความสุขขององค์กร การสอนและส่งเสริมการทำความดี เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การดูแลสวน การอบรมทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม และการพัฒนาความสามารถทางวิชาการ เป็นต้น 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยยุติธรรมแหล่งที่มาและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมกลุ่ม สร้างโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันจากกลุ่มที่มีความแตกต่าง เช่น การจัดกิจกรรมกีฬา การทำงานในกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อให้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pressel (1986) ได้เสนอว่า การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารควรมีบุคลิกภาพที่ดีจะกระตุ้นเพื่อนร่วมได้ดี สร้างสิ่งใหม่และพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นผู้นำในการเรียนรู้

3.4 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีประสิทธิภาพต่อผลลัพธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เสนอเป็นแนวทางดังนี้ 1) ทาน การให้ การแบ่งปันสิ่งดีๆ ในทุกๆ ด้านผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยเสียสละ การให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนปัจจัย อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ลดภาระงานต่างๆ ของครูที่ไม่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน หรือจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อการศึกษา 2) ปิยวาจา วาจาสุภาพ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยซื่อสัตย์การสร้างวัฒนธรรมของการพูดจาที่สุภาพและมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ส่งเสริมการใช้คำพูดเชิงบวกที่กระตุ้นการทำงานที่ดีและให้กำลังใจในการพัฒนาดตนเอง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ 3) อตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยมีวินัยสนับสนุนให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณค่าและความสุขขององค์กร การสอนและส่งเสริมการทำความดี เช่น การทำความสะอาดโรงเรียน การดูแลสวน การอบรมทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม และการพัฒนาความสามารถทางวิชาการ เป็นต้น 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ ผู้บริหารควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยยุติธรรมแหล่งที่มาและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมกลุ่ม สร้างโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันจากกลุ่มที่มีความแตกต่าง เช่น การจัดกิจกรรมกีฬา การทำงานในกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อให้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูไพโรจน์กิจจาทร (สกุล สุภทโท) (2567) เสนอว่าการบริหารจัดการคุณธรรมยังช่วยพัฒนาคุณลักษณะของบุคลากรให้มีความรับผิดชอบ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร สรุปรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีอธิบายว่า
 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง ผู้บริหารควรเสียสละเวลา ทรัพยากร และประโยชน์ส่วนตน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน และช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน ใช้คำพูดที่ไพเราะสุภาพ ให้เกียรติ และสร้างแรงบันดาลใจในการสื่อสารกับบุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม และมีความสม่ำเสมอในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน

2. ด้านความสามารถ หมายถึง ผู้บริหารควรแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ให้กับบุคลากรในโรงเรียน ใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ให้กำลังใจ และชื่นชมความสำเร็จของบุคลากร พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ให้โอกาสบุคลากรทุกคนในการแสดงความสามารถ

3. ด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคลากรและนักเรียน พูดจาไพเราะอ่อนหวาน สุภาพ มีสัมมาคารวะ และให้เกียรติผู้อื่น แต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีกิริยามารยาทที่ดี ปฏิบัติต่อบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ และให้เป็นธรรม

4. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหารควรเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม พูดจาด้วยความจริงใจ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะของตนเองตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยมุ่งเน้นการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร และสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.2 ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและการอยู่ร่วมกัน เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เอื้อต่อการเรียนรู้ เสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในการพัฒนาองค์กร อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
 - 1.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน และการพัฒนาสังคมในอนาคต
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงลึกเพื่อศึกษาถึงกระบวนการในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยเน้นศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคในการพัฒนาคุณลักษณะ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
 - 2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในโรงเรียนขนาดต่าง ๆ เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแต่ละขนาด
 - 2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในระยะยาว เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่มีต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน
 - 2.4 ควรมีการวิจัยขยายผลการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 ไปยังโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ เพื่อให้ครอบคลุมโรงเรียนในทุกสังกัด และเพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- กุลจิรา รักชนคร. (2568). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. แหล่งที่มา <https://soo6.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/download/241162/165120> สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2568.
- ธีระ รุญเจริญ. (2567). ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- นิภาพร เหล่าพรมมา. (2556). การบริหารบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยพจน์ ตูลาชม. (2567). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษา, 11(43), 173.
- พระครูไพโรจน์กิจจาทร (สกุล สุภโท). (2563). การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 1-13.
- ศุภมาส วิสัยนาม. (2568). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชนอำเภอเมืองจันทบุรี. แหล่งที่มา <http://www.etheses.bru.ac.th/showthesis.php/theid2728group=20> สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2568.
- สำนักงานเขตดอนเมือง. (2567). ข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. แหล่งที่มา <https://webportal.bangkok.go.th/> สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2567.
- สุริพร พันยุโธด. (2567). คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. Journal of ThaiInterdisciplinary Research, 11(4). 34-40.
- Pressel, D, A. (1986). A study of the Relationship Between Personality Factors and Aspiration for Leadership. Dissertation Abstract International.
- Stogdill, R, M. (1974). Handbook of leadership: A survey of theory and research. New York: Free Press.

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาค
ตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน
GUIDELINES FOR A LEARNING MANAGEMENT SUSTAINABLE RESPONSE TO THE
EMERGENCE OF SOFT POWER IN THE EASTERN ECONOMIC CORRIDOR (EEC)
IN CHACHOENGSAO PROVINCE

¹เยาวิตา เสี่ยวเส็ง Yaowatida Siewseeng ²วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน Wanphen Burusungnoen
³ชนม์ภูพจน์ รักลีลาวจน์ Chontaphat Rakleelawat ⁴นงลักษณ์ ภิญโญ Nongluk Pinyo
¹สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา Chachoengsao Provincial Education Office, Thailand
²สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education, Thailand
^{3, 4}สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา Chachoengsao Provincial Education Office, Thailand
Corresponding Author E-mail: yaowatida13@gmail.com

Article Received: September 02, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน และ 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการขับเคลื่อน Soft Power และผู้บริหารการศึกษาระดับนโยบาย รวมทั้งสิ้น 22 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการขับเคลื่อน Soft Power และผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งสิ้น 18 คน โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและแบบประเมินแนวทาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้สถิติเพื่อประเมินแนวทาง คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการศึกษา Soft Power ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการจัดการเรียนรู้ Soft Power 11 ด้าน ประกอบด้วย ด้านประเพณี ด้านการท่องเที่ยว ด้านอาหาร ด้านศิลปะ ด้านการออกแบบ ด้านกีฬา ด้านดนตรี ด้านหนังสือ ด้านภาพยนตร์ และด้านแฟชั่น ด้านที่เด่นชัดและเห็นเป็นรูปธรรมที่สุดคือด้านอาหาร และด้านประเพณี 2) แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 4 แนวทางคือ จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดเป็นสาระการเรียนรู้บูรณาการ และจัดเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้หรือกิจกรรมชุมนุม ผลการประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด

Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ Soft Power, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, ความยั่งยืน

Abstract

This research, titled “Guidelines for organizing learning that responds to the emergence of soft power in the Eastern Economic Corridor (EEC) area of Chachoengsao Province in a sustainable” aimed to 1) study the conditions and approaches to learning management that respond to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor (EEC) Province, and 2) create and examine learning management approaches that respond to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor Province, Chachoengsao Province, sustainably. The research methodology consisted of 2 steps: Step 1: Study the conditions and approaches to learning management that respond to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor Province, Chachoengsao Province, sustainably. The target groups included 22 educational professional with an administrative position, local government representative responsible for soft power operations Step 2: Create and examine learning management approaches that respond to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor Province. Chachoengsao Province in sustainable. The target group consisted of 4 school administrators, 3 lecturer in the curriculum and instruction department, 1 academic from the Ministry of Culture involved in promoting Soft Power, 3 soft power researcher, 4 executive at the Office of the Permanent Secretary, and 3 executives at the Educational Service Area Office and Provincial Education Office levels. The data collection tools included an interview form regarding the conditions and approaches to learning management that respond to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor, Chachoengsao Province in a sustainable way, a focus group discussion record to examine the draft learning management approach that responds to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor, Chachoengsao Province in a sustainable way, and an evaluation form for learning management approaches that respond to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor, Chachoengsao Province in a sustainable way. Data were analyzed by content analysis, means, and standard deviations.

The results of the research found that: 1) the state of soft power education in Chachoengsao Province should integrate local wisdom, culture, and identity into the curriculum, along with developing teachers and inviting local experts to share their knowledge directly, providing opportunities for students to participate in creative activities that reflect cultural values, in collaboration with public and private sector networks. Use technology to disseminate knowledge and create continuous, sustainable learning, leading to the true

development of the area's Soft Power. We have developed learning management guidelines that respond to the emergence of Soft Power in the Eastern Special Development Zone, Chachoengsao Province, in a sustainable manner in 10 areas: tradition, tourism, food, art, design, sports, music, books, movies, and fashion.2) The learning management approach that sustainably responds to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor (EEC), Chachoengsao Province, consists of four approaches: additional subjects, extra-curricular activities, integrated learning content, and activities that reduce study time and increase learning time or club activities. It focuses on integrating local wisdom and identity with practical learning, giving students opportunities to create works, demonstrate their potential, and extend towards sustainable development through the cooperation of teachers, communities, and network partners in all sectors. The overall analysis of the draft learning management approach that sustainably responds to the emergence of Soft Power in the Eastern Economic Corridor (EEC), Chachoengsao Province, was at a high level.

Keywords: Soft Power for Learning Management, The Eastern Economic Corridor, Sustainable

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2567) โดยมุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม และเร่งรัดการเตรียมพร้อมกำลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่สามารถส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต การพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัยที่ผ่านมาได้มีความพยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทำให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระควบคู่กับมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมภาคีการพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาและการเรียนรู้มากขึ้น โดยเฉพาะการจัดการอาชีวศึกษาและการอุดมศึกษาในหลายรูปแบบ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2566)

นโยบายที่เป็นจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ถูกบรรจุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อาทิ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ พฤติกรรมเรียนรู้เพื่อเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2567) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาครูให้มีกรอบความคิดเติบโต ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการพัฒนาครู ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเฉพาะการเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการรู้ดิจิทัลผ่านการจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนที่ใช้เทคโนโลยีและ

นวัตกรรมมาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้จะสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะการรู้ดิจิทัลไปพร้อมกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระ เนื่องจากโลกยุคปัจจุบันมีความเชื่อมโยงถึงกัน ในเวลาอันรวดเร็วทั่วทุกมุมโลกและมีความหลากหลายทางบริบท ในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังมีความหลากหลายอย่างแท้จริง อาทิ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ สีผิว ภาษา ศาสนา เพศ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ด้วยความหลากหลาย (ไพรัช สุขเกษม, 2567)

รัฐบาลไทยเร่งเดินหน้าแผนพัฒนา Soft Power ไทย ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) จัดตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ Soft Power แห่งชาติ ทำหน้าที่กำหนดทิศทางและขับเคลื่อนนโยบายตั้งหน่วยงาน Thacca – Thailand Creative Content Agency เป็นกลไกสะท้อนเสียงจากภาคเอกชนประกอบด้วย คณะอนุกรรมการ 12 คณะ ครอบคลุม แฟชั่น หนังสือ ภาพยนตร์ ละคร ดนตรี อาหาร กีฬา ศิลปะ ฯลฯ สมาชิกเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รู้ปัญหาจริง และมุ่งมั่นพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของตน ซึ่งแผนพัฒนา Soft Power มี 3 ขั้นตอนสำคัญขั้นที่ 1 พัฒนาค้น ผ่านการบ่มเพาะทักษะสร้างสรรค์ เลือก 20 ล้านคนจาก 20 ล้านครัวเรือน ขั้นที่ 2 พัฒนาอุตสาหกรรม Soft Power ไทยในประเทศ เช่น อาหาร ภาพยนตร์ แฟชั่น เทศกาล และประเพณีไทย และขั้นที่ 3 ผลักดันอุตสาหกรรม Soft Power ไทยสู่เวทีโลก ด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนประเทศไทยมีทุนทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งอาหาร ศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิง เพลง และการท่องเที่ยวสิ่งเหล่านี้จะถูกยกระดับเป็นพลังอ่อนที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวก เปิดโอกาสใหม่ และเป็นสินค้าส่งออกทางวัฒนธรรมของไทย (ธนกร วังบุญคงชนะ, 2565)

จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือว่าเป็นอีกจังหวัดที่มีความพร้อมแบบครบเครื่อง ทั้งลักษณะและที่ตั้งของเมืองเป็นเมืองที่น่าอยู่ มีความพร้อมด้านการศึกษา เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ มีผลิตภัณฑ์ในชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ช่วยให้ผู้ประกอบการในชุมชนมีรายได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านการบูรณาการด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดฉะเชิงเทรา การพัฒนาพื้นที่เชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของจังหวัดฉะเชิงเทรา นับได้ว่ามีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจการผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพมีศักยภาพ และขีดความสามารถในการแข่งขัน ตามความต้องการของประเทศ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการค้า การลงทุน และการอำนวยความสะดวกในการประกอบกิจการ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทและศักยภาพในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ 10 เขตพื้นที่ของประเทศไทย โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” รวมทั้งการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ที่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดในภาคตะวันออก การนำ Soft Power เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถทำให้เกิดการขยาย เผยแพร่ สืบต่อค่านิยม วัฒนธรรมได้

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา มีภารกิจเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด การปฏิบัติราชการตามอำนาจหน้าที่ นโยบาย และยุทธศาสตร์ของส่วนราชการต่างๆ ที่มอบหมาย และให้มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนางานด้านวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการในระดับจังหวัด ประกอบกับนโยบายและจุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะด้าน Soft Power ให้กับผู้เรียน จึงมีแนวคิดที่จะใช้กระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย ศึกษา ค้นคว้าหาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัด

ฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีแนวทางจัดการเรียนรู้ในลักษณะ “Co-people” หรือความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน ชุมชน ผู้บริหาร และครูร่วมมือกันในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถที่หลากหลายให้ผู้เรียนมีเป้าหมาย และใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Design Thinking) ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อให้เกิด Soft Power รวมถึงการพัฒนากระบวนการศึกษาที่สร้างอาชีพให้กับผู้เรียนในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืน

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ครูผู้สอน จำนวน 8 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน และอาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน

1.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับเคลื่อน Soft Power ประกอบด้วย นักวิชาการการศึกษา ที่มีตำแหน่งระดับบริหาร จำนวน 1 คน นักวิชาการสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อน Soft Power จำนวน 1 คน นักวิจัยด้าน Soft Power จำนวน 1 คน และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับ Soft Power จำนวน 1 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

1.3 การสร้างและการตรวจคุณภาพเครื่องมือ

1.3.1 ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

1.3.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปตรวจหาคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องในด้านเนื้อหาภาษาที่ใช้และนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งตามคำแนะนำ แล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC)

1.3.3 ปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน โดยดำเนินการดังนี้ 1) ออกหนังสือจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในสถานศึกษา หรือส่วนงานต้นสังกัด 2) นัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อลงพื้นที่สัมภาษณ์ 3) ลงพื้นที่สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัด เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับเคลื่อน Soft Power และผู้บริหารการศึกษา รวม 12 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

2.2.1 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

2.2.2 แบบประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน 4 ด้าน ประกอบด้วย ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้

2.3 การสร้างและการตรวจคุณภาพเครื่องมือ

2.3.1 ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำมาสร้างแบบประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน 4 ด้าน ประกอบด้วย ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นแบบประเมินเป็นมาตรประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ

2.3.2 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นไปตรวจหาคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องในด้านเนื้อหาภาษาที่ใช้และนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งตามคำแนะนำ แล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2.3.3 ปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และแบบประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลผลการสนทนากลุ่มโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

2.5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน โดยแปลผลจากค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

1.1 สภาพการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษา Soft Power ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ยังค้นพบประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการพัฒนา Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอย่างยั่งยืน ควรเริ่มจากการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับ Soft Power ลงในหลักสูตรรายวิชาต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของพื้นที่ นอกจากนี้ควรมีการจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการสร้าง Soft Power อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เรียนโดยตรงเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งควรส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกทักษะการสื่อสาร และสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญในการพัฒนา Soft Power อย่างยั่งยืนในระยะยาว การปลูกจิตสำนึกตั้งแต่เด็กใช้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ส่งเสริมภูมิปัญญา ส่งเสริมพื้นที่เอกลักษณ์ไทย ฉะเชิงเทรา มีอะไร สินค้าอะไร การเดินทางแหล่งเรียนรู้ใกล้บ้าน ชุมชน อาหารแปรรูปเป็นครัวของโลก ต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนา และต่อยอดให้มีกิจกรรมทุกกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ มีภาคีเครือข่ายจากหน่วยงานต่างๆ ทุกหน่วยงานทุกองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มประสบการณ์ ทักษะในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ หน่วยงาน ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน สร้างการรับรู้ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมแหล่งข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับ Soft Power เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และยั่งยืน จึงนำไปสู่การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 ผลการศึกษาแนวการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

1.2.1 ด้านประเพณี แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft Power ด้านประเพณี สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา ที่เกี่ยวกับเรื่องของประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลาม เป็นบูรณาการเข้าไปในรายวิชาต่างๆ โดยเฉพาะวิชาการงานอาชีพมีความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดโครงการและเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาให้ความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนออกแบบนวัตกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยวิเคราะห์ปัญหาของนักท่องเที่ยว เช่น การสร้างแผนที่ท่องเที่ยวหรือประชาสัมพันธ์เทศกาลตลอดปี

1.2.2 ด้านท่องเที่ยว แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft Power ด้านท่องเที่ยว สถานศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยพาผู้เรียนลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนผ่านการพูดคุยและกิจกรรม บทบาทสมมติ (Role-playing) เป็นไกด์หรือผู้ประกอบการ "ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทักษะภาษาจัดให้มีการฝึกฝนภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ ที่จำเป็น เช่น ภาษาจีน รวมถึงทักษะการบริการและการจัดการ

1.2.3 ด้านอาหาร แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft power ด้านอาหาร สถานศึกษาดำเนินการตามโครงสร้างหลักสูตร เน้นภาคปฏิบัติโดยใช้เทคนิค Project Based Learning จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัตถุดิบพื้นถิ่นสำคัญสำหรับประกอบอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดฉะเชิงเทรา เช่น ปลาช่อน มะม่วง ลูกจาก เพื่อให้ผู้เรียนออกแบบเมนูที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด และอาจนำไปสู่ Soft Power ใหม่ อาจมีใบประกาศนียบัตรรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นเครื่องหมายการันตีความสามารถและความคิดสร้างสรรค์

1.2.4 ด้านศิลปะ แนวทางการจัดการเรียนรู้ soft power ด้านศิลปะ สถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการหลักสูตรให้มีรายวิชาเพิ่มเติมทางด้านปะติมากรรม ศิลปะพื้นถิ่น และการออกแบบผลงานที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยเรียนรู้จากศิลปะที่พบเห็นในสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดฉะเชิงเทรา แล้วนำมาผสมผสานออกแบบเป็นผลงานที่มีความทันสมัยยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมทัศนศึกษาและจัดเวทีแสดงศักยภาพ เช่น งานเปิดบ้าน หรืองานแสดงผลงานศิลปะในพื้นที่ชุมชน

1.2.5 ด้านการออกแบบ แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft power ด้านเกม สถานศึกษาสามารถบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้เข้าใจบทบาทในอุตสาหกรรมเกม เน้นพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะการเล่นเกม การทำงานเป็นทีม ความเป็นผู้นำ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างความสนใจในสายงาน STEAM

1.2.6 ด้านกีฬา แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft power ด้านกีฬา กำหนดกีฬาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเลือกกีฬาที่มีความโดดเด่นหรือเป็นที่นิยมในพื้นที่นั้น ๆ เช่น มวยไทย มวยดัดจาก ปลา กัด หรือกีฬาพื้นบ้าน สร้างเรื่องราวเชื่อมโยงเรื่องราวของนักกีฬาในท้องถิ่นเข้ากับกีฬาที่ฝึกฝน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความผูกพัน ใช้สื่อประชาสัมพันธ์ใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สารคดีสั้น หรือภาพยนตร์เพื่อเผยแพร่เรื่องราวและเอกลักษณ์ของกีฬานั้น เป็นต้น

1.2.7 ด้านดนตรี แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft Power ด้านดนตรี ได้แก่ การจัดการหลักสูตรเฉพาะของแต่ละความถนัดของผู้เรียน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการแสดงดนตรีพื้นบ้าน การประกวดหรือเทศกาลดนตรีผู้เรียน เพื่อเป็นเวทีให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถและเผยแพร่วัฒนธรรม การใช้สื่อดิจิทัลใช้ช่องทางออนไลน์การจัดโชว์การแสดงดนตรีของผู้เรียนในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

1.2.8 ด้านหนังสือ แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft power ด้านหนังสือ มีดังนี้ สถานศึกษาจัดโครงการส่งเสริมการอ่านและปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน จัดกิจกรรมหลากหลาย ส่งเสริมผู้เรียนเข้าห้องสมุด มีการนำเสนอสำนวนไทยและจัดทำหนังสือเล่มเล็ก ส่งเสริมการจัดทำหนังสือเล่มเล็กที่บูรณาการคุณธรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่น สถานศึกษาในจังหวัดส่งเสริมให้นำหนังสือประวัติศาสตร์เมืองฉะเชิงเทรา มาเป็นสื่อการสอน และจัดงานวันพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) มุ่งเน้นการส่งเสริมทักษะภาษาและ

คุณธรรมควบคู่กัน โดยมีการบูรณาการการจัดทำหนังสือเล่มเล็กเข้าไปในรายวิชาสังคมศึกษา ฝึกผู้เรียนจัดทำหนังสือเล่มเล็กเพื่อลดการใช้เวลาบนสื่อออนไลน์จัดกิจกรรมฝึกคำศัพท์ผ่านเกมและการใช้พจนานุกรม เป็นต้น

1.2.9 ด้านภาพยนตร์ แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft power ด้านภาพยนตร์ ส่งเสริมให้สถานศึกษาส่งผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันภาพยนตร์สั้น มีการสอนตัดต่อวิดีโอ คัดเลือกนักแสดง และถ่ายทอดเรื่องราวตามโอกาสในการแข่งขันหรือประกวดจัดเป็นกิจกรรมชมรม/ชุมนุม หรือกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ สร้างความเข้าใจองค์ประกอบพื้นฐานของภาพยนตร์สั้น ในการเขียนบท การถ่ายทำ การตัดต่อ และการนำเสนอ ฝึกทักษะผ่านการปฏิบัติจริง บูรณาการกับวิชาภาษาและวรรณกรรม สังคมศึกษา (สารคดีท้องถิ่น) และศิลปะ (การออกแบบฉาก/เสื้อผ้า) จัดกิจกรรมฉายภาพยนตร์สั้นที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเอง

1.2.10 ด้านแฟชั่น แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft Power ด้านแฟชั่น สถานศึกษามีการบริหารจัดการหลักสูตรให้มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเสื้อผ้า (แฟชั่น) โดยนำผ้าสีด่อนมาบูรณาการออกแบบลวดลายต่างๆ และบูรณาการลวดลายของศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดฉะเชิงเทราลงในผ้าสีด่อนให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด จัดกิจกรรมเวทีแสดงศักยภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองในโอกาสสำคัญ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งจังหวัด สนับสนุนให้ผู้เรียนออกแบบลวดลายด้วยเทคนิคต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด โดยมีผู้เชี่ยวชาญถ่ายทอดความรู้ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ทดลองทำงานจริงผ่านการจัดค่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างผลงานจริงบูรณาการผ่านกิจกรรมชุมนุมหรือชมรมเพื่อสร้างงานและรายได้

2. ผลสร้างและตรวจสอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน

2.1 ผลการสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน ไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกันได้ จึงกำหนดแนวทางไว้ดังนี้

แนวทางที่ 1 การจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา มาจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือวิชาเลือกได้ โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนและความพร้อมของสถานศึกษา การพัฒนารายวิชาควรกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน และเชื่อมโยง Soft Power ให้ตรงประเด็น เช่น ด้านหนังสือ อาจใช้วรรณกรรมของพระยาศรีสุนทรโวหารเป็นสาระ การเรียนรู้ หรือด้านภาพยนตร์อาจเชื่อมโยงกับประวัติท้องถิ่นและสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัด สำหรับด้านอาหารสามารถจัดเนื้อหาทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อสร้างทักษะจริง รายวิชาเหล่านี้ควรมอบหมายให้กลุ่มสาระที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ เช่น ภาษาไทย กับ Soft Power ด้านวรรณกรรม ศิลปะ กับ Soft Power ด้านดนตรี หรือพลศึกษา กับ Soft Power ด้านกีฬา รายวิชาเพิ่มเติมจึงต้องสะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทันสมัย และตอบสนองต่อความสนใจของผู้เรียนได้จริง

แนวทางที่ 2 การจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร สถานศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราไปจัดกิจกรรมในรูปแบบการประกวดโครงงาน การออกแบบนวัตกรรม

การจัดเวทีวิชาการ เวทีสมรณะ หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น การแข่งขันดนตรี การออกแบบอิมกีฬาสี การจัดนิทรรศการ หรือการพัฒนาศึกษาแหล่งเรียนรู้ Soft Power ของจังหวัด เช่น วัดโสธรวราราม ตลาดน้ำบางคล้า หรือพิพิธภัณฑ์ภูมิพลอดุลยเดชฯ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากสถานที่จริงและผู้เชี่ยวชาญในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความภาคภูมิใจในประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมอาจเชื่อมโยงกับการเรียนภาษาและการสื่อสาร เช่น การฝึกคำศัพท์ผ่านเกม หรือการสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ตัวอย่างกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น “แฟนพันธุ์แท้แปดริ้ว” “คลิปเรียลสั้นสร้างรายได้” หรือ “ดนตรีในสวนโรงเรียน” ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมเสริมควรพิจารณาการออกแบบที่ชัดเจน กำหนดกรอบสาระและการประเมินผล พร้อมเปิดโอกาสให้ปราชญ์ชุมชนและเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างความหลากหลายและความท้าทายให้แก่ผู้เรียน

แนวทางที่ 3 การจัดเป็นสาระการเรียนรู้บูรณาการ สถานศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปบูรณาการ Soft Power เข้าสู่สาระการเรียนรู้เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งและใช้ความรู้ได้รอบด้าน สถานศึกษาสามารถบูรณาการภายในวิชา ระหว่างกลุ่มสาระ หรือข้ามสาระ เช่น การให้ผู้เรียนถ่ายทำสารคดีเกี่ยวกับสถานที่สำคัญของจังหวัด ซึ่งต้องใช้ทักษะจากคอมพิวเตอร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และศิลปะ หรือการสร้างละครประวัติศาสตร์เมืองแปดริ้วที่บูรณาการวิชาสังคมศึกษา ศิลปะ ดนตรี และภาษาไทย การบูรณาการนี้เน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Project Based Learning) ผู้เรียนจะได้ฝึกคิด วิเคราะห์ วางแผน ทำงานเป็นทีม และแก้ปัญหา พร้อมทั้งสร้างชิ้นงานที่นำไปใช้พัฒนาอาชีพในอนาคต ครูผู้สอน ควรวิเคราะห์สาระในรายวิชาของตนเอง แล้วเชื่อมโยง Soft Power อย่างเป็นระบบ พร้อมกำหนดภาระงานและเกณฑ์ประเมินที่ชัดเจน หากเป็นการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ ครูควรวางแผนร่วมกันเพื่อให้การจัดการเรียนรู้สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน วิธีการนี้ไม่เพียงช่วยลดภาระงานผู้เรียน แต่ยังเปิดโอกาสให้พัฒนาทักษะ ที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดได้จริง

แนวทางที่ 4 การจัดเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้หรือกิจกรรมชุมนุม สถานศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปจัดทำเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ หรือกิจกรรมชุมนุมที่สอดคล้องกับ Soft Power เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่ตนสนใจอย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างเช่น การสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้เสมือนจริง การส่งเสริมการอ่านผ่านกิจกรรมห้องสมุดดิจิทัล การฝึกบทบาทสมมติเป็นมัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว หรือผู้ประกอบการเพื่อเสริมทักษะการสื่อสาร การบริการ และการแก้ปัญหา กิจกรรมยังสามารถเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ด้านภาษา เช่น ภาษาอังกฤษและภาษาจีน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว หรือทักษะการจัดการ เช่น การวางแผน การเงิน และทรัพยากรบุคคล ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เช่น การสร้างภาพยนตร์สั้นจากบทกวีหรือเรื่องสั้นที่เรียน การออกแบบฉาก เสื้อผ้า หรือลดเวลาผ้าพื้นเมือง การจัดเวทีแสดงผลงานในโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการเข้าร่วมค่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนแสดงศักยภาพของตนเองเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ได้อย่างยั่งยืน

2.2 ผลการตรวจสอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืน ผลการวิเคราะห์ภาพรวมร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.48, S.D.=0.03) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ =4.61, S.D.=0.12) อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.57, S.D.=0.07) ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก และด้านความถูกต้อง ($\bar{X}$ =4.26, S.D.=0.07) อยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาพรวมร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านความถูกต้อง	4.26	0.07	มาก	4
ด้านความเหมาะสม	4.46	0.06	มาก	3
ด้านความเป็นประโยชน์	4.61	0.12	มากที่สุด	1
ด้านความเป็นไปได้	4.57	0.07	มากที่สุด	2
ภาพรวม	4.48	0.03	มาก	-

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ Soft Power ในจังหวัดฉะเชิงเทรายังอยู่ในระดับเริ่มต้นและต้องการการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยปัจจุบันมีความพยายามบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับ Soft Power เข้าสู่รายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ประจำจังหวัด อีกทั้งมีการจัดอบรมครูและการเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ แต่ยังคงต้องการความต่อเนื่องและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโครงสร้างหลักสูตรและรูปแบบการเรียนรู้ในสถานศึกษายังไม่เปิดกว้างมากพอที่จะรองรับความหลากหลายของ Soft Power และยังขาดการบูรณาการเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพนัส จันทรศรีทอง (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการศึกษากับซอฟต์แวร์ Education Development and Soft Power ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยควรวางแผนและกำหนดแนวปฏิบัติชัดเจนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานได้ตรงตามเป้าหมาย พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ 3R และ 8C ของศตวรรษที่ 21 พร้อมจริยธรรมคุณธรรม และการนำซอฟต์แวร์มาช่วยเผยแพร่ค่านิยมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดบุคคลที่เรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนผ่านการศึกษา

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม Soft Power ในจังหวัดฉะเชิงเทรารอบคลุม 10 ด้าน ได้แก่ ประเพณี การท่องเที่ยว อาหาร ศิลปะ เกม กีฬา ดนตรี หนังสือ ภาพยนตร์ และแฟชั่น โดยแต่ละด้านต่างเชื่อมโยงกับทุนทางวัฒนธรรมและศักยภาพของพื้นที่ เช่น การสอนประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลามผ่านโครงการ การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นเป็นเมนูใหม่ หรือการสร้างหนังสือสั้นสะท้อนเรื่องราวท้องถิ่น แนวทางเหล่านี้

เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Active Learning) และการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างผลงานจริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีพลังในการสร้างแรงบันดาลใจและปลูกฝังคุณค่าได้ดีกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอังคนางค์ ชากีรา บำรุงสรณ์ และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power ผลการศึกษาพบว่า แนวทางพัฒนาที่สำคัญ คือ การสื่อสารนโยบายอย่างชัดเจนทุกระดับ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์กรให้ชัดเจน การพัฒนาศักยภาพและทักษะบุคลากร การจัดสรรงบประมาณและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อผลักดัน Soft Power ในมิติทางวัฒนธรรมของไทย เช่น อาหาร ภาพยนตร์ แฟชั่น ศิลปะการต่อสู้ และเทศกาล ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศ

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้ Soft Power ไว้ 4 แนวทางหลัก คือ 1) การจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสนใจ 2) การจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น โครงการประกวด หรือเวทีวิชาการ (3) การจัดเป็นสาระการเรียนรู้บูรณาการ ที่เชื่อมโยงหลายวิชาเข้าด้วยกัน 4) การจัดเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้หรือชุมนุม ที่ตอบสนองความสนใจของผู้เรียนโดยตรงแนวทางเหล่านี้แสดงถึงความยืดหยุ่นในการจัดการศึกษา สามารถปรับใช้ได้ตามบริบทสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่มีหลายรูปแบบช่วยรองรับความหลากหลายของผู้เรียน และทำให้การพัฒนา Soft Power ไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโชคชัย จาดเมือง และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์ (Soft Power) กับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริม Soft Power ในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งสะท้อนถึงรากฐานความเข้มแข็งของสังคมไทย แนวทางการพัฒนาที่เสนอ ได้แก่ การสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ การบูรณาการวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีความยั่งยืนและตอบสนองต่อบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21

4. ผลการตรวจสอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและได้รับการยืนยันว่ามีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในสถานศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าแนวทางดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นฉะเชิงเทราได้ดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการออกแบบแนวทางมีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน คัดเลือกเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ท้องถิ่น และมีการจัดทำให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพรัช สุขเกษม (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมชุมนุมตามแนวคิด Soft Power เพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดภาษาอังกฤษสำหรับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมหลักสูตรตามแนวคิด Soft Power เพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 การจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม แนวทางที่ 2 การจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร แนวทางที่ 3 การจัดเป็นสาระการเรียนรู้บูรณาการ แนวทางที่ 4 การจัดเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้หรือกิจกรรมชุมนุม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัด เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืน

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัด เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างยั่งยืน อธิบายได้ดังนี้

1. การจัดรายวิชาเพิ่มเติม เป็นรายวิชาที่สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถเปิดสอนเพิ่มเติมจากสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางฯ เพื่อให้สอดคล้องกับจุดเน้น ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หรือความต้องการของท้องถิ่น โดยกำหนด “ผลการเรียนรู้” เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในรายวิชาเพิ่มเติมต่างๆ ในด้านการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการเกิด Soft Power ให้สถานศึกษามอบหมายกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตรงตามการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม Soft Power ในแต่ละมิติ เช่น Soft Power ด้านหนังสือของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย Soft Power ด้านดนตรีกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หรือ Soft Power ด้านกีฬาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา โดยมอบหมายให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่ส่งเสริมการเกิด Soft Power ของจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้สาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาจาก

สภาพปัจจุบันหรือบริบทความโดดเด่นของท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งต้องจัดทำเป็นรายวิชาที่ทันต่อยุคสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตัวอย่างรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริม Soft Power ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เช่น การสร้างบอร์ดเกมจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด กีฬาเรียงแก้ว กีฬาชักเย่อ ฟุตบอล 7 คน แพชั่นจากวัสดุพื้นถิ่น อาหารแปดริ้ว เกษตรกรออนไลน์ Influencer เพื่อการท่องเที่ยว โครงการจากผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

2. การจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใฝ่หาความรู้ แสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ ซึ่งต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ระเบียบวินัยของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการทำงานโดยการใช้กระบวนการกลุ่มในการทำประโยชน์เพื่อชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนการทำนุบำรุงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวจากประวัติศาสตร์เพื่อนำมาต่อยอดในการสร้างผลงานใหม่ ๆ โดยเน้นไปที่การเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ (พิพิธภัณฑ์ภูมิพลอดุลยเดชฯ โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร) เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ของจังหวัดฉะเชิงเทรา รวมไปถึงเรียนรู้เทศกาลประเพณีสำคัญของจังหวัดโดยจัดกิจกรรม ผ่านผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่น จะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์เทศกาลสำคัญ และมีความภาคภูมิใจในเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะต้องเชื่อมโยงประเด็น หัวข้อ รายละเอียด หรือองค์ประกอบเกี่ยวกับ Soft Power ของจังหวัดฉะเชิงเทราอย่างชัดเจน นอกจากนี้ควรเน้นการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริงแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดการเรียนรู้โดยการพานักเรียนหรือนักศึกษาลงพื้นที่จริงในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของจังหวัดฉะเชิงเทรา เช่น วัดโสธรวรารามวรวิหาร ตลาดน้ำบางคล้า แหล่งท่องเที่ยวสายมู ตลาดโบราณคลองสวนร้อยปี ฯลฯ เพื่อให้เห็นภาพจริงและเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจการมีส่วนร่วมกับชุมชนให้นักเรียนได้พูดคุยหรือทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน เช่น การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านอาหารท้องถิ่น หรือการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งจัดกิจกรรมฝึกคำศัพท์ผ่านการเล่นเกมน การเปิดพจนานุกรม และกิจกรรมภาษาอื่น ๆ เพื่อวางรากฐานความรู้ด้านภาษาไทยให้มั่นคงยิ่งขึ้น

3. การจัดเป็นสาระการเรียนรู้บูรณาการ กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระทั้งหลายเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งการบูรณาการหลักสูตรยังเป็นวิธีการสร้างการศึกษาให้มีความหมายยิ่งขึ้นด้วย การจัดเป็นสาระการเรียนรู้บูรณาการ Soft Power ในจังหวัดฉะเชิงเทราจะเป็นวิธีการที่ช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ กระบวนการและเจตคติเกี่ยวกับความเป็นจังหวัดฉะเชิงเทราอย่างลึกซึ้ง แต่การเลือกวิธีนี้ครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์เนื้อหา สาระการเรียนรู้ในรายวิชาของตนเอง และจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับ Soft Power เข้าสู่หน่วยการเรียนรู้ ทั้งนี้จะต้องมีความเชื่อมโยงให้เห็น Soft Power ในจังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างชัดเจน โดยกำหนดให้มีชิ้นงานหรือผลงานที่มีคะแนนเพื่อวัดและประเมินผลผู้เรียนได้ นอกจากนี้หากใช้วิธีการ บูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะต้องปรึกษาหารือกัน ออกแบบและวางแผนร่วมกัน โดยจัดการเรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกัน

โดยเฉพาะการกำหนดภาระงาน หรือชิ้นงานที่สามารถวัดผลและประเมินผลร่วมกันได้ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยลดภาระผู้เรียนได้มาก และเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านความร่วมมือของครูผู้สอนอย่างแท้จริง

4. การจัดเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้หรือกิจกรรมชุมนุม เพื่อลดเวลาเรียนภาควิชาการลงแต่ต้องไม่กระทบเนื้อหาหลักที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ และครูปรับ การเรียนการสอน การจัดกิจกรรม โดยเพิ่มเวลาและโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ทุกด้าน สถานศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมให้มีเวทีการแสดงศักยภาพของนักเรียนด้านต่าง ๆ เช่น ด้านแพชชั่น จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งจังหวัด โดยอาจเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองหรือผ้าพื้นเมืองในโอกาสสำคัญเมื่อจังหวัดจะชิงเทรามีเทศกาลหรือประเพณีต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นภาพจำและสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับคนในชุมชน เช่น งานนมัสการหลวงพ่อพระพุทธรูป งานเทศกาลมะม่วง เป็นต้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสออกแบบลดเวลาด้วยเทคนิคต่างๆ โดยมีแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจะชิงเทร่า เช่น การพิมพ์ลายที่สามารถหาอุปกรณ์ในการจัดทำได้ง่ายในท้องถิ่นซึ่งการจัดกิจกรรมอาจให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์มาถ่ายทอด จะทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดสำหรับสร้างสรรค์ผลงานต่อไปอย่างยั่งยืน จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงได้ทดลองทำงานจริงผ่านการจัดค่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างผลงานจริง เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้ และเกิดทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เช่น การสร้างลดเวลาของผ้า การตัดเย็บเสื้อผ้า การจัดทำหมวก กระเป๋าผ้า หรือชิ้นงานต่างๆ ที่มีความทันสมัยและใช้งานได้จริง เพื่อให้สามารถต่อยอด เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีกลไกการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของกระทรวงศึกษาธิการและนโยบาย Soft Power จังหวัดจะชิงเทร่า กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ฯ ประกอบด้วยกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม การประสานกลไกความร่วมมือ และเครือข่าย การทำบันทึกข้อตกลง (MOU) มีระบบติดตามและประเมินผล

1.2 ควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลของการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเกิด Soft Power ในพื้นที่จังหวัดเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) จังหวัดจะชิงเทร่าอย่างยั่งยืนไปบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามหรือการวิเคราะห์เชิงสถิติ เพื่อเก็บข้อมูลจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในวงกว้าง อันจะช่วยยืนยันผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ และทำให้นวทางการจัดการเรียนรู้มีความน่าเชื่อถือและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรขยายการวิจัยไปยังพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างด้านบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการจัดการศึกษา อันจะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ Soft Power ที่มีความเหมาะสมทั้งในเชิงเฉพาะพื้นที่และเชิงนโยบายระดับภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- โชคชัย จาดเมือง และคณะ. (2568). แนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์ (Soft Power) กับการจัดการเรียนรู้
ในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กำแพงเพชร. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 9(17), 66-77.
- ธนกร วังบุญคงชนะ. (2565). ซอฟต์แวร์ไทย: ยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากวัฒนธรรม.
https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_3310760 สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน
2567.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พนัส จันทศรีทอง. (2565). การพัฒนาการศึกษาซอฟต์แวร์. วารสารครุศาสตร์สาร, 16(2), 33-46.
- ไพรัช สุขเกษม .(2567). การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมชุมนุมตามแนวคิด Soft Power เพื่อเสริมสร้างทักษะการ
พูดภาษาอังกฤษสำหรับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.
การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2567). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
2567). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566—2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- อังคนางค์ ชากีร์ บำรุงสรณ์. และคณะ. (2568). การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power.
วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 10(1), 268-283.

แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 2

GUIDELINES FOR PROMOTING PERSONNEL MANAGEMENT EFFICIENCY IN THE DIGITAL AGE BASED ON THE FOUR GHARĀVĀSA-DHAMMA PRINCIPLES FOR ROMKLAO SCHOOL GROUP UNDER THE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

¹ณัฐนันท์ กล่อมเกลี้ยง Nuttanon Klomkleang ²ลำพอง กลมกุล Lampong Klomkul

³ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritrakan

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: peem.kl22@gmail.com

Article Received: November 04, 2025. Revised: December 27, 2025. Accepted: December 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า 2) เพื่อพัฒนาวิธีการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักฆราวาสธรรม 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักฆราวาสธรรม 4 เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประชากรทั้งหมดในวิจัย คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 81 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารมีการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรในสถานศึกษา (2) ผู้บริหารมีการพัฒนาด้านวินัยในการบริหารงานอย่างสม่ำเสมอ (3) ผู้บริหารมีการส่งเสริมวัฒนธรรมการรับฟังและการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง (4) ผู้บริหารมีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและแบ่งปันองค์ความรู้ และ 3) แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ประกอบด้วย (1) ด้านการวางแผน อัตรากำลัง เน้นความรอบคอบและการมองการณ์ไกล มีการวิเคราะห์ปริมาณงานเทียบกับความต้องการกำลังคนอย่างละเอียด วางแผนครอบคลุมทั้งความต้องการในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้มีบุคลากรเพียงพอและเหมาะสม (2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง เน้นการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจ เปิดโอกาสให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการบุคลากร กระบวนการคัดเลือกเป็นที่ยอมรับสร้างความพึงพอใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (3) ด้านวินัยและการดำเนินการทางวินัย เน้นความยุติธรรมและ

ความเป็นกลาง ผู้บริหารพิจารณาความดีความชอบและการให้รางวัลอย่างเหมาะสม ดำเนินการด้วยความโปร่งใส ไม่มีความลำเอียง (4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน เน้นการสร้างขวัญและกำลังใจ ใช้การประเมินผลเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความตื่นตัว ผลการประเมินนำไปสู่การสร้างขวัญกำลังใจในการปรับปรุงและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น (5) ด้านการอบรมพัฒนาบุคลากร เน้นการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง การอบรมช่วยสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความต้องการที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การบริหารงานบุคคล, ยุทธวิธี, ฆราวาสธรรม 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article aimed to: 1) study the state of personnel management in the digital age within the Romklao School Group, 2) develop methods to promote the efficiency of personnel management based on the Four Gharāvāsa-dhamma Principles (Four Virtues for a Layperson), and 3) propose guidelines for promoting the efficiency of personnel management in the digital age based on the Four Gharāvāsa-dhamma Principles for schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 2. This was a mixed-methods research, with quantitative research collected data from the entire population of 81 school administrators and teachers using a questionnaire. Data were analyzed using percentage, frequency, mean, and standard deviation. The qualitative research involved in-depth interviews with 6 key informants, and the data were processed through content analysis.

The research results revealed that: 1) The current state of personnel management in the digital age within the Romklao School Group was rated at a high level overall. 2) Methods to promote the efficiency of personnel management in the digital age based on the Four Gharāvāsa-dhamma Principles (Four Virtues for a Layperson) consisting of: (1) Truthfulness (Sacca): administrators build confidence and trust between administrators and personnel in educational institutions; (2) Self-Restraint (Dama): administrators consistently develop discipline in management; (3) Patience (Khanti): administrators promote a culture of listening and accepting different opinions; (4) Generosity (Cāga): administrators promote teamwork and knowledge sharing. 3) Guidelines for promoting personnel management efficiency based on the Four Gharāvāsa-dhamma Principles cover five strategic dimensions: (1) Workforce planning, emphasizing prudence and foresight, analyzing workload compared to manpower needs in detail, planning covering both current and future needs to ensure sufficient and appropriate personnel; (2) Recruitment and appointment, emphasizing participation and satisfaction, giving educational institutions or agencies the opportunity to participate in proposing personnel needs, the selection process is acceptable, creating satisfaction for stakeholders; (3) Discipline and disciplinary actions, emphasizing fairness and impartiality, administrators consider merit and rewards appropriately, conducting operations

transparently, without bias; (4) Performance evaluation, focus on building morale and motivation, using performance evaluation as a tool to motivate personnel to be alert. The evaluation results lead to building morale in improving and developing work to be better; (5) Personnel training and development, focus on creating motivation for self-development. Training helps create motivation in performing work, encouraging personnel to want to develop themselves continuously.

Keywords: Efficiency, Human Resource Management, Digital Age, The Four Gharāvāsa-dhamma Principles, School Administrators

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญใน การสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ใน การพัฒนาการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากร ที่สำคัญ และจำเป็นต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานด้านการศึกษาเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และต้องมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารการศึกษา ซึ่งยุทธศาสตร์แห่งชาติ พ.ศ. 2561-2580 ได้กำหนดให้บุคลากร ภาครัฐเป็นคนดีและเก่ง ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก มีความซื่อสัตย์ มุ่งมั่น และเป็นมืออาชีพ ในการปฏิบัติหน้าที่และขับเคลื่อนภารกิจยุทธศาสตร์ชาติ โดยภาครัฐมีกำลังคนที่เหมาะสม ทั้งปริมาณและคุณภาพ มีระบบการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร ให้เหมาะสมกับความต้องการในการปฏิบัติงาน มีความก้าวหน้าในอาชีพสารพัดใจ ให้คนดี คนเก่ง ทำงานในภาครัฐ มีระบบพัฒนาขีดความสามารถ บุคลากรภาครัฐให้มี สมรรถนะใหม่ๆ สารพัดรองรับการเปลี่ยนแปลง บริบทการพัฒนา มีการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (ยุทธศาสตร์ชาติ ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

การดำเนินงานด้านการพัฒนาการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 มุ่งมั่นที่จะพัฒนารูปแบบ การส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น และการนำนโยบายปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษามีคุณภาพ บนความร่วมมือของบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ประธานเครือข่ายการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ทุกภาคส่วน เป็นพลังขับเคลื่อนนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ แต่ยังพบว่ามีจุดอ่อน ด้านบุคลากรของสถานศึกษา ว่ามีความขาดแคลนครู และผู้สอนไม่ตรงตามวิชาเอก จึงส่งผล ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีภาระรับผิดชอบ งานสอนหลายวิชาอีกทั้งยังต้องปฏิบัติหน้าที่อื่น นอกเหนืองานสอน ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2,

2564) ภาระงานของครูเพิ่มมากขึ้นคุณภาพการศึกษาไทยลดลงเนื่องจากภาระงานของครู ในเรื่องเอกสารมีปริมาณมาก และเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ระบบกำหนดให้ ต้องปฏิบัติงานหลายด้านครูจึงไม่สามารถพัฒนางานด้านการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงทำให้ครูจำนวนมากตัดสินใจเดินทางออกจากอาชีพแม่พิมพ์ของชาติ (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2564)

การประเด็นปัญหาและความสำคัญดังกล่าวทำให้แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักธรรมาภิบาล 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จะเป็นแบบอย่างและแนวทางในการบริหารสถานศึกษา มุ่งเน้นให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีความสุขในการทำงาน ความสุขที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดกระบวนการทางความคิดทำให้งานที่ได้รับมอบหมาย มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อพัฒนาวิธีการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักธรรมาภิบาล 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักธรรมาภิบาล 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยวิธีแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนใน สถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 6 โรงเรียน มีผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 6 คน และครูจำนวน 75 คนรวมทั้งสิ้นจำนวน 81 คน

2.. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติงานต่อการบริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยแบบสอบถามมี ลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีอยู่ 5 ระดับตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert's Scale)

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนาวิธีการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลัก ฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 6 ท่าน ด้วยการเลือกแบบเจาะจงคุณสมบัติ
2. เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาวิธีการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

3. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 เสนอแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลัก ฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย ปรับปรุง และแก้ไขแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาปรับปรุง /แก้ไขและนำเสนอ

1. เครื่องมือการวิจัย แบบศึกษาเอกสาร
2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการอบรมพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผน อัตราค่าจ้าง ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านวินัยและการดำเนินการทางวินัย ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียน ร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

สภาพการบริหารแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการ		N = 81 คน			
บริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล		μ	σ	แปลผล	ลำดับ
1.	ด้านการวางแผนอัตราค่าจ้าง	3.89	0.87	มาก	3
2.	ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.28	0.85	มาก	1
3.	ด้านวินัยและการดำเนินการทางวินัย	3.65	0.88	มาก	5
4.	ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	3.82	0.92	มาก	4
5.	ด้านการอบรมพัฒนาบุคลากร	3.92	0.87	มาก	2
ภาพรวม		3.91	0.88	มาก	

2. วิธีการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักธรรมาภิบาล 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นการพัฒนาการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักธรรมาภิบาล 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนอัตรากำลัง 2) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3) วินัยและการดำเนินการทางวินัย 4) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) การอบรมพัฒนาบุคลากร โดยประยุกต์ตามหลักธรรมาภิบาล 4 ได้แก่ 1) สัจจะ (ความจริงใจ ซื่อสัตย์ มุ่งมั่นในหน้าที่) 2) ทมะ (การฝึกตน การควบคุมตนเอง และการมีวินัย) 3) ขันติ (ความอดทน อดกลั้น และความมุ่งมั่น) และ 4) จาคะ (การเสียสละ แบ่งปัน และมีน้ำใจ) ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ตามหลักหลักธรรมาภิบาล 4 ประการ ที่เกี่ยวข้อง สัจจะ (ความซื่อสัตย์), ทมะ (การฝึกตน), ขันติ (การอดทน) และจาคะ (การบริจาค/การเสียสละ) ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ การวางแผนอัตรากำลังถือเป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการทำงานอย่างมีคุณธรรม โดยเฉพาะ หลักธรรมาภิบาล 4 ประการ ที่นำมาใช้ในการวางแผนอัตรากำลัง ในการวางแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา การนำหลักธรรมาภิบาล 4 ประการมาใช้ถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานมีคุณธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ โดย สัจจะ ช่วยให้การวิเคราะห์และจัดสรรบุคลากรเป็นไปอย่างตรงไปตรงมาและยุติธรรม, ทมะ ช่วยเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรฝึกตนให้มีวินัยและใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ, ขันติ ช่วยให้สามารถเผชิญข้อจำกัดและแรงกดดันด้วยความอดทนและสติ และ จาคะ ช่วยให้เกิดการเสียสละและการทำงานเพื่อประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

2.2 ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ตามหลักหลักธรรมาภิบาล 4 ประการ ที่เกี่ยวข้อง สัจจะ (ความซื่อสัตย์), ทมะ (การฝึกตน), ขันติ (การอดทน) และจาคะ (การบริจาค/การเสียสละ) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากรในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างมีระเบียบและยึดหลักธรรมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความโปร่งใสในการเลือกสรรบุคลากรที่มีคุณภาพ ซึ่งหลักธรรมาภิบาล 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ (ความซื่อสัตย์), ทมะ (การฝึกตน), ขันติ (การอดทน), และจาคะ (การบริจาค/การเสียสละ) จะช่วยในการเสริมสร้างกระบวนการที่มีประสิทธิภาพกระบวนการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากรในสถานศึกษานับเป็นภารกิจที่สำคัญในการสร้างคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเมื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล 4 ประการแล้ว จะช่วยให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส ยุติธรรม และเกิดผลลัพธ์ที่ดี โดย สัจจะ ช่วยยืนยันความซื่อสัตย์และความโปร่งใสในการดำเนินการสรรหา, ทมะ ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความเหมาะสมกับตำแหน่ง, ขันติ ช่วยเสริมความอดทนในการดำเนินงานและการตัดสินใจอย่างรอบคอบ และ จาคะ ทำให้เกิดการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม ความสามัคคี และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างยั่งยืน

2.3 ด้านวินัยและการดำเนินการทางวินัย ตามหลักหลักธรรมาภิบาล 4 ประการ ที่เกี่ยวข้อง สัจจะ (ความซื่อสัตย์), ทมะ (การฝึกตน), ขันติ (การอดทน) และจาคะ (การบริจาค/การเสียสละ) การดูแลเรื่องวินัยและการดำเนินการทางวินัยของบุคลากรในสถานศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญซึ่งต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ เป็นธรรม และสร้างบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัย โดยได้นำ หลักธรรมาภิบาล 4 ประการ มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ การดำเนินการด้านวินัยและการรักษาระเบียบภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องอาศัยความรอบคอบ ความยุติธรรม และการยึดหลักคุณธรรม ซึ่งเมื่อประยุกต์ใช้

หลักขรวาธธรรม 4 ประการแล้ว จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่โปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นในองค์กร โดย สัจจะ ทำให้การดำเนินการทางวินัยตั้งอยู่บนความจริงและความยุติธรรม, ทมะ ส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรฝึกตนควบคุมอารมณ์และประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม, ขันติ ช่วยให้สามารถอดทนต่อแรงกดดันและยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้อง และ จาคะ ทำให้ผู้บริหารพร้อมเสียสละความสบายใจส่วนตัวเพื่อประโยชน์และความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ทั้งหมดนี้นำไปสู่การสร้างระเบียบวินัยที่มั่นคงและการพัฒนาบุคลากรอย่างยั่งยืน

2.4 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ตามหลักหลักขรวาธธรรม 4 ประการ ที่เกี่ยวข้อง สัจจะ (ความซื่อสัตย์), ทมะ (การฝึกตน), ขันติ (การอดทน) และจาคะ (การบริจาค/การเสียสละ) การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษานั้น ผมยึดหลัก ขรวาธธรรม 4 ประการเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างกระบวนการประเมินที่ยุติธรรม โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาบุคลากรและคุณภาพการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรและยกระดับการศึกษา ซึ่งเมื่อดำเนินการโดยยึดหลักขรวาธธรรม 4 ประการแล้ว จะช่วยให้การประเมินเป็นธรรม โปร่งใส และเกิดผลลัพธ์เชิงบวก โดย สัจจะ ทำให้การประเมินตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงและปราศจากอคติ, ทมะ ส่งเสริมให้ทั้งผู้ประเมินและผู้ถูกประเมินฝึกตนและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง, ขันติ ช่วยให้ผู้ประเมินรับฟังความคิดเห็นและข้อร้องเรียนอย่างรอบคอบ พร้อมเปิดโอกาสให้ปรับปรุงตนเอง และ จาคะ สะท้อนการเสียสละเวลาและความสะดวกส่วนตัวเพื่อให้การประเมินมีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรอย่างแท้จริง ทั้งหมดนี้ทำให้การประเมินผลไม่ใช่เพียงการตรวจสอบแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้และการเติบโตที่ยั่งยืนของบุคลากรทางการศึกษา

2.5 ด้านการอบรมพัฒนาบุคลากร ตามหลักหลักขรวาธธรรม 4 ประการ ที่เกี่ยวข้อง สัจจะ (ความซื่อสัตย์), ทมะ (การฝึกตน), ขันติ (การอดทน) และจาคะ (การบริจาค/การเสียสละ) การอบรมและพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาถือเป็นภารกิจสำคัญในการยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ผมได้นำหลัก ขรวาธธรรม 4 ประการ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน การอบรมและพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน การนำหลักขรวาธธรรม 4 ประการมาใช้ทำให้กระบวนการพัฒนามีคุณธรรมและประสิทธิภาพ โดย สัจจะ ทำให้การจัดอบรมมุ่งสู่เป้าหมายที่แท้จริงและเกิดผลลัพธ์ต่อการปฏิบัติงาน, ทมะ ส่งเสริมให้บุคลากรมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง, ขันติ ช่วยเสริมความอดทนในการเรียนรู้และการนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดผลในระยะยาว และ จาคะ ทำให้บุคลากรพร้อมเสียสละเวลาและความสะดวกส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของนักเรียนและองค์กร โดยทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของสถานศึกษา

3. แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักขรวาธธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

3.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ในการวางแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา การนำหลักขรวาธธรรม 4 ประการมาใช้ถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานมีคุณธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ โดย สัจจะ ช่วยให้การวิเคราะห์และจัดสรรบุคลากรเป็นไปอย่างตรงไปตรงมาและยุติธรรม, ทมะ ช่วยเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรฝึกตนให้มีวินัยและใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ, ขันติ ช่วยให้สามารถเผชิญข้อจำกัด

และแรงกดดันด้วยความอดทนและสติ และ จาคะ ช่วยให้เกิดการเสียสละและการทำงานเพื่อประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

3.2 ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง กระบวนการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากรในสถานศึกษานับเป็นภารกิจที่สำคัญในการสร้างคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเมื่อประยุกต์ใช้หลักท้าวาสธรรม 4 ประการแล้ว จะช่วยให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส ยุติธรรม และเกิดผลลัพธ์ที่ดี โดย สัจจะ ช่วยยืนยันความซื่อสัตย์และความโปร่งใสในการดำเนินการสรรหา, ทมะ ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความเหมาะสมกับตำแหน่ง, ขันติ ช่วยเสริมความอดทนในการดำเนินงานและการตัดสินใจอย่างรอบคอบ และ จาคะ ทำให้เกิดการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม ความสามัคคี และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างยั่งยืน

3.3 ด้านวินัยและการดำเนินการทางวินัย การดำเนินการด้านวินัยและการรักษาระเบียบภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องอาศัยความรอบคอบ ความยุติธรรม และการยึดหลักคุณธรรม ซึ่งเมื่อประยุกต์ใช้หลักท้าวาสธรรม 4 ประการแล้ว จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่โปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นในองค์กร โดย สัจจะ ทำให้การดำเนินการทางวินัยตั้งอยู่บนความจริงและความยุติธรรม, ทมะ ส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรฝึกตนควบคุมอารมณ์และประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม, ขันติ ช่วยให้สามารถอดทนต่อแรงกดดันและยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้อง และ จาคะ ทำให้ผู้บริหารพร้อมเสียสละความสบายใจส่วนตัวเพื่อประโยชน์และความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ทั้งหมดนี้นำไปสู่การสร้างระเบียบวินัยที่มั่นคงและการพัฒนาบุคลากรอย่างยั่งยืน

3.4 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรและยกระดับการศึกษา ซึ่งเมื่อดำเนินการโดยยึดหลักท้าวาสธรรม 4 ประการแล้ว จะช่วยให้การประเมินเป็นธรรม โปร่งใส และเกิดผลลัพธ์เชิงบวก โดย สัจจะ ทำให้การประเมินตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงและปราศจากอคติ, ทมะ ส่งเสริมให้ทั้งผู้ประเมินและผู้ถูกประเมินฝึกตนและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง, ขันติ ช่วยให้ผู้ประเมินรับฟังความคิดเห็นและข้อร้องเรียนอย่างรอบคอบพร้อมเปิดโอกาสให้ปรับปรุงตนเอง และ จาคะ สะท้อนการเสียสละเวลาและความสะดวกส่วนตัวเพื่อให้การประเมินมีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรอย่างแท้จริง ทั้งหมดนี้ทำให้การประเมินผลไม่ใช่เพียงการตรวจสอบ แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้และการเติบโตที่ยั่งยืนของบุคลากรทางการศึกษา

3.5 ด้านการอบรมพัฒนาบุคลากร การอบรมและพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน การนำหลักท้าวาสธรรม 4 ประการมาใช้ทำให้กระบวนการพัฒนามีคุณธรรมและประสิทธิภาพ โดย สัจจะ ทำให้การจัดอบรมมุ่งสู่เป้าหมายที่แท้จริงและเกิดผลลัพธ์ต่อการปฏิบัติงาน, ทมะ ส่งเสริมให้บุคลากรมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง, ขันติ ช่วยเสริมความอดทนในการเรียนรู้และการนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดผลในระยะยาว และ จาคะ ทำให้บุคลากรพร้อมเสียสละเวลาและความสะดวกส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของนักเรียนและองค์กร โดยทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านวินัยและการดำเนินการทางวินัยตามลำดับ ผลการศึกษาในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้ามีความพร้อมและตระหนักถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและ สพฐ. ที่มุ่งเน้นระบบบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) และการใช้ Big Data เช่น ระบบ DMC, ระบบ HRMS เข้ามาช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจักรพันธ์ ฐานสมปนโน (แก้วก่า) (2564) ที่พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านการวางแผนงานบุคลากร ด้านดำรงรักษา บุคลากร และด้านการจัดบุคลากรเข้าทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดยุทพิชัย ญาณสิทธิเมธี (พักเขียว) (2222) ที่พบว่า การบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดเลยโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการพัฒนาวิธีการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารมีการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารมีการพัฒนาด้านวินัยในการบริหารงานอย่างสม่ำเสมอ 3) ผู้บริหารมีการส่งเสริมวัฒนธรรมการรับฟังและการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และ 4) ผู้บริหารมีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและแบ่งปันองค์ความรู้ เป็นการพัฒนาการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักธรรมาธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนอัตรากำลัง 2) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3) วินัยและการดำเนินการทางวินัย 4) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) การอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยประยุกต์ตามหลักธรรมาธรรม 4 ได้แก่ 1) สัจจะ (ความจริงใจ ซื่อสัตย์ มุ่งมั่นในหน้าที่) 2) ทมะ (การฝึกตน การควบคุมตนเอง และการมีวินัย) 3) ขันติ (ความอดทน อดกลั้น และความมุ่งมั่น) 4) จาคะ (การเสียสละ แบ่งปัน และมีน้ำใจ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชินทร์ ชุตินฺธะ (อรรคบุตร) (2222) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย การวางแผนอัตรากำลังอย่างมีระบบ การสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมกับหน้าที่ การส่งเสริมศักยภาพครูอย่างต่อเนื่องโดยเน้นเทคโนโลยี การเพิ่มเติมงบประมาณในส่วนที่จำเป็น รวมถึงการยกย่องผู้มีพฤติกรรมดีเด่นและมีวินัย เพื่อรักษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิชัย วิชโย (ชินภิรมย์) (2222) ที่พบว่า กระบวนการตามหลักธรรมาธรรม 4 ในพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางคุณธรรมที่ผู้ครองเรือนควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อบุคคลรอบข้าง โดยหลักธรรมาธรรมทั้ง 4 ประการประกอบด้วย 1) สัจจะ ความจริง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ และความจริงใจ ทั้งในการพูดและการกระทำ เป็นการยึดมั่นในความถูกต้อง ไม่หลอกลวงหรือ

บิดเบือน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจในครอบครัวและสังคม 2) ทมะ การฝึกฝนและการข่มใจ การรู้จักปรับตัว ควบคุมอารมณ์ และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง 3) ขันติ ความอดทนต่ออุปสรรคและความยากลำบาก ความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร และไม่ย่อท้อต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นการแสดงออกถึงพลังใจที่มั่นคงในการทำหน้าที่และการครองชีวิต และ 4) จาคะ ความเสียสละ การลดละกิเลส ความเห็นแก่ตัว และความสะดวกสบายส่วนตน พร้อมที่จะรับฟัง เข้าใจ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตใจกว้างขวางในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

3. การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักหลักฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย (1) ด้านการวางแผนอัตรากำลัง เน้นความรอบคอบและการมองการณ์ไกล มีการวิเคราะห์ปริมาณงานเทียบกับความต้องการกำลังคนอย่างละเอียด วางแผนครอบคลุมทั้งความต้องการในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้มีบุคลากรเพียงพอและเหมาะสม (2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง เน้นการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจ เปิดโอกาสให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการบุคลากร กระบวนการคัดเลือกเป็นที่ยอมรับ สร้างความพึงพอใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (3) ด้านวินัยและการดำเนินการทางวินัย เน้นความยุติธรรมและความเป็นกลาง ผู้บริหารพิจารณาความดีความชอบและการให้รางวัลอย่างเหมาะสม ดำเนินการด้วยความโปร่งใส ไม่มีความลำเอียง (4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน เน้นการสร้างขวัญและกำลังใจ ใช้การประเมินผลเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความตื่นตัว ผลการประเมินนำไปสู่การสร้างขวัญกำลังใจในการปรับปรุงและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น (5) ด้านการอบรมพัฒนาศักยภาพ เน้นการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง การอบรมช่วยสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความต้องการที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมบัติ สมปตติโก (คลังภูเขียว) (2222) ที่พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรเน้นให้นักเรียนนำหลักฆราวาสธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยครูมีบทบาทในการกระตุ้นความสนใจ ตั้งปัญหาแบ่งกลุ่ม ค้นคว้า เสนอผลงาน และประเมินผลอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ การคิด การทำงาน และทักษะชีวิตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ตามหลักฆราวาสธรรม 4 กลุ่มโรงเรียนร่มเกล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับคุณธรรมในการจัดการบุคลากรในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มจาก สัจจะ คือการมีความซื่อสัตย์ โปร่งใสในการใช้ข้อมูลดิจิทัล เช่น การรายงานผลการประเมิน การใช้ระบบออนไลน์ในการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ทมะ คือการฝึกตนให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีปรับตัวเรียนรู้ระบบดิจิทัลใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ และปฏิบัติตามนโยบายด้านความปลอดภัยของข้อมูล ขันติ คือความอดทนต่อการเปลี่ยนแปลงและแรงกดดันจากเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงเร็ว เช่น การเรียนรู้แพลตฟอร์มใหม่ หรือการปรับตัวกับระบบประเมินผลออนไลน์ จาคะ คือการเสียสละเวลาและความรู้ เช่น การแบ่งปันทักษะด้านดิจิทัลให้เพื่อนร่วมงาน หรือช่วยเหลือกันแก้ปัญหาทางเทคนิค การใช้หลักธรรมทั้ง 4 นี้ทำให้การบริหารบุคคลไม่เพียงมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงไว้ซึ่งจริยธรรมและความเป็นมนุษย์ท่ามกลางโลกดิจิทัล สรุปลงค์ความรู้จากการวิจัยดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ส่งเสริมการบริหารงานบุคคลโดยยึดหลักธรรมาภิบาลตามหลักทฤษฎี 4 สร้างนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูใช้หลักสังจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (การฝึกตน) ขันติ (ความอดทน) และจาคะ (การเสียสละ) ในการบริหารงานบุคคล เช่น การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและการประเมินผล

1.2 จัดระบบการอบรมพัฒนาผู้บริหารและบุคลากร โดยเน้นพัฒนาจิตใจควบคู่กับทักษะดิจิทัล จัดให้มีหลักสูตรอบรมอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในบริบทของการบริหารยุคใหม่ โดยเน้นการพัฒนาทั้ง Soft skills เช่น การเสียสละ ความอดทน และ Hard skills เช่น ความรู้ด้าน HR เทคโนโลยีสารสนเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่นในพุทธศาสนาร่วมกับการบริหารงานบุคคล

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ผ่านระบบเครือข่ายเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือแนวปฏิบัติ (Best Practices) หรือแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหารและครู

เอกสารอ้างอิง

- กนก วงษ์ตระหง่าน. (2564). อาชีพแม่พิมพ์ของชาติ. แหล่งที่มา <https://www.eef.or.th/news-16-04-21-2/>. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2567.
- นริศรา วงษ์รัตน์. (2567). สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล ของพนักงานสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยพะเยา. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พระครูปลัดยุทฺธิชัย ญาณสิทธิเมธี (ฟักเขียว). (2564). แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจักรพันธ์ ฐานสมปนโน (แก้วก่า). (2564). แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักพุทธธรรม ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชินทร์ ชุตินฺธะ (อรรคบุตร). (2565). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาตัญญ์วัฒน์ ธมฺมธโร (ถั่วปาก). (2564). แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิชัย วิชโย (ชินภิรมย์). (2566). การบูรณาการหลักฆราวาสธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมบัติ สมปตฺติโก (คลังเขียว). (2564). การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 โดยใช้รูปแบบความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเขายี่สารพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิทักษ์ ภูศรีฤทธิ์. (2564). การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. (2564). ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน พ.ศ. 2564. แหล่งที่มา <https://www.rayong2.go.th/>. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2567.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: פרקหวานกราฟฟิค.

ความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี
THE NEEDS FOR ACADEMIC ADMINISTRATION FOR SECONDARY SCHOOLS
UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE LOPBURI

¹อัจฉระพรรณ ทองสันต์ Artcharapan Thongsan ²สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo
³พระมหาญาณวัณน์ ฐิตวาทโน PhramahaYannawat Thitavaddhano
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: mynameis.artcharapan@gmail.com

Article Received: September 16, 2025. Revised: December 25, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูสายผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,431 คน และมีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูสายผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำนวน 303 คน ด้วยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี อันดับ 1 คือ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันดับ 2 คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อันดับ 3 คือ การจัดการเรียนการสอน อันดับ 4 คือ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา อันดับ 5 คือ การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน และอันดับ 6 คือ การนิเทศการศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารวิชาการ, โรงเรียนมัธยมศึกษา, การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

Abstract

This research aimed to study the needs for Academic Administration for secondary schools under the Secondary Educational Service Area Office Lopburi. It was quantitative research with a population of 1,431 school committees, administrators, and teachers in schools under the Secondary Educational Service Area Office Lopburi in 2024. The sample group of 303 participants was determined using the sample size table by Krejcie and Morgan.

Data were analyzed using basic statistics, including percentage, mean, standard deviation, and the Priority Needs Index.

The research results found that the actual academic administration of secondary schools, overall, had a high average level. The ideal academic administration of secondary schools, overall, had the highest average level. The needs for academic administration of secondary schools under the Secondary Educational Service Area Office Lopburi were ranked as follow 1) Research to develop educational quality, 2) Curriculum development, 3) Teaching and learning management, 4) Development of educational media, innovation and technology, 5) Measurement, evaluation and transfer of learning outcomes, and 6) Educational supervision.

Keywords: Academic Administration, Secondary Schools, Research to Improve the Quality of Education

บทนำ

การศึกษาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการพัฒนาบุคคล สังคม และประเทศชาติ เป็นกระบวนการพัฒนาให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นในแต่ละยุคสมัยการจัดการศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการให้มีการประกันโอกาสทางการศึกษาแก่คนไทยทุกคนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระคล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจาก ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาการซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ และเป็นงานหลักของการบริหารและการจัดการในสถานศึกษาที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและให้เวลามากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Smith, R.H. and Other (1980) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรก คิดเป็น ร้อยละ 40 ของงานบริหารโรงเรียนทั้งหมด และสอดคล้องกับปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์ (2544) ที่ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานทางวิชาการ การที่ผู้บริหารได้ตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะสามารถแก้ไขและปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 9 กล่าวถึง การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก 6 ข้อ ดังนี้ 1) มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ 2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา

ทุกระดับและประเภทการศึกษา 4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาและการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และ 6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น การบริหารจัดการศึกษาให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการจัดการศึกษา ให้การสนับสนุนทั้งด้านกำลังความคิด กำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ พร้อมทั้งร่วมกำกับติดตามตรวจสอบและประเมินผล เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2567 – 2568 โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งในด้านโอกาส ความเท่าเทียม ความเสมอภาค คุณภาพและสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นตามบริบทของประเทศและสังคมโลก โดยเน้นให้ผู้เรียน “เรียนดี มีความสุข” ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วน ดังที่กล่าวไว้ว่า “จับมือไว้ แล้วไปด้วยกัน” เพื่อเป็นแนวทางให้ทุกหน่วยงานในสังกัดและในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการนำไปใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดและแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกาศ ณ วันที่ 28 มกราคม 2564 ตั้งอยู่ในโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ถนนนารายณ์มหาราช ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565 ได้ย้ายสถานที่ตั้งสำนักงานมาที่โรงเรียนโคกกะเทียมวิทยาลัย เลขที่ 88 หมู่ 7 ตำบลเขาพระงาม อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี 15160 มีนายศุภศิษฐ์ นุ่มฤทธิ์ เป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 25 แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 21,683 คน เมื่อพิจารณาข้อมูลสารสนเทศปีการศึกษา 2567 พบว่า ข้อมูลนักเรียนพิการและด้อยโอกาส ปีการศึกษา 2567 จำนวน 8,583 คน คิดเป็นร้อยละ 39.58 ของนักเรียนทั้งหมด ข้อมูลนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 0.46 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 ข้อมูลนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ประกอบอาชีพและไม่ได้ศึกษาต่อ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.09 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 และไม่มีนักเรียนออกกลางคัน ในปีการศึกษา 2566 และเมื่อพิจารณาผลคะแนนผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O – NET) พบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แยกตามรายวิชา ดังนี้ คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทย เท่ากับ 49.52 ต่ำกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 50.73) คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษ เท่ากับ 30.89 ต่ำกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 31.76) คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ เท่ากับ 25.27 ต่ำกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 25.38) คะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์ เท่ากับ 30.03 สูงกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 30.00) ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แยกตามรายวิชา ดังนี้ ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) โดยมีผลการทดสอบเฉลี่ยแยกตามรายวิชา ดังนี้ คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทย เท่ากับ 40.60 ต่ำกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 40.78) คะแนนเฉลี่ยวิชาสังคมศึกษา เท่ากับ 33.13 สูงกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 33.09) คะแนนเฉลี่ยวิชา

ภาษาอังกฤษ เท่ากับ 25.67 ต่ำกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 26.19) คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ เท่ากับ 20.89 สูงกว่าระดับประเทศ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 19.96) คะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์ เท่ากับ 29.51 สูงกว่าระดับเขตพื้นที่ (คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 29.09) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี, 2567) ซึ่งผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสะท้อนถึงคุณภาพการศึกษา คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนจะเป็นไปในทิศทางที่ดีหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา หากโรงเรียนมีการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพแล้วจะส่งผลให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายและตรงตามมาตรฐานที่ระบุไว้

ผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามมาตรฐานการศึกษาและระดับคุณภาพ พบว่า มาตรฐานที่ 1 มีสัดส่วนได้ระดับคุณภาพดี สูงสุด จำนวน 12 แห่ง (ร้อยละ 48.00) มาตรฐานที่ 2 มีสัดส่วนได้ระดับคุณภาพ ดีเลิศ สูงสุด จำนวน 15 แห่ง (ร้อยละ 60.00) มาตรฐานที่ 3 มีสัดส่วนได้ระดับคุณภาพ ดีเลิศ สูงสุด จำนวน 13 แห่ง (ร้อยละ 52.00) และภาพรวมของสถานศึกษา มีสัดส่วนได้ระดับคุณภาพ ดีเลิศ สูงสุด จำนวน 14 แห่ง (ร้อยละ 56.00) และจากผลการวิเคราะห์ ประสิทธิภาพและโอกาสในการพัฒนาคุณภาพ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี (2565) มีสถานศึกษากลุ่ม NYY จำนวน 15 แห่ง (ร้อยละ 60.00) เป็นกลุ่มสถานศึกษา ขาดความพร้อมด้านกายภาพ บุคลากรและการสนับสนุนจากผู้ปกครองและหน่วยงานภายนอกแต่มี กระบวนการบริหารและจัดการและกระบวนการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มี ประสิทธิภาพส่งผลให้เด็ก ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมาย ตามที่สถานศึกษากำหนดหรือสูงกว่า จุดที่ควร พัฒนาจำแนกตามมาตรฐาน พบว่า ด้านคุณภาพผู้เรียน คือ ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น (ร้อยละ 80.00) รองลงมา คือ ความสามารถในการอ่านการเขียนการสื่อสารและการคิดคำนวณ (ร้อยละ 60.00) และ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์ญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา (ร้อยละ 52.00) ตามลำดับ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ คือ การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญ ทางวิชาชีพ (ร้อยละ 44.00) รองลงมา คือ ระบบบริหารและการจัดการคุณภาพของสถานศึกษา (ร้อยละ 24.00) และการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ (ร้อยละ 20.00) ตามลำดับ และด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ จัดการเรียนรู้ผ่าน กระบวนการคิดและปฏิบัติจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ (ร้อยละ 72.00) รองลงมา คือ การใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (ร้อยละ 64.00) การบริหารจัดการเรียนการสอนโดย ใช้การวิจัยเป็นฐาน (ร้อยละ 8.00) ตามลำดับ ซึ่งโอกาสในการพัฒนาของสถานศึกษาและแนวทางการส่งเสริม นิเทศ ติดตามของหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ การพัฒนาสื่อแหล่งเรียนรู้จัดห้องปฏิบัติการให้อยู่ในสภาพดี เพียงพอและพร้อมใช้งาน จัดสรรบุคลากรสนับสนุนงานวิชาการและธุรการ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา และการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนมากขึ้นและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำและ นิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

จากผลการประเมินสภาพปัจจุบันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ปัจจุบันภายในที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านโครงสร้างและนโยบาย องค์กร มีโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ (เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพจังหวัด สหวิทยา

เขต และศูนย์พัฒนากลุ่มสาระการเรียนรู้) ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหารจัดการ ผู้เรียนมีความสามารถทางด้านวิชาการและมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ ผู้เรียนบางส่วนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ขาดความกระตือรือร้น การแสวงหาความรู้ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ สถานศึกษาขาดแคลนครูวิชาเอกในสาขาวิชาหลักส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ครูบางส่วนไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้และยังขาดทักษะในการเรียนรู้ และปัจจัยภายนอกเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยเฉพาะด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามแม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จะมีอุปสรรคภายนอกแต่มีจุดแข็งจากภายในหลายๆ อย่างส่งผลให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี มีสถานภาพโน้มเอียงไปในตำแหน่งที่ “ไม่เอื้อแต่แข็ง” หรือตำแหน่ง Cash Cows (วัวแม่ลูกอ่อน) คือ ต้องพัฒนาสมรรถนะภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรีให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างโอกาสในการดำเนินงานให้เจริญเติบโตต่อไปเมื่อมีโอกาส ภายนอกขององค์กรมีอุปสรรคแต่ภายในองค์กรมีความเข้มแข็ง มีความพร้อม หากรอให้ปัจจัยภายนอกเป็นโอกาสเอื้อต่อการพัฒนาองค์กรหรือพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสนี้จะสามารถพัฒนาองค์กรนำไปสู่สภาพที่เอื้อและแข็งได้ ทั้งนี้เพื่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่ค่านิยมองค์กร One Team Lopburi To Quality Organization (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี, 2567)

จากความเป็นมาของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งจะรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ทุกรูปแบบ รู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา 277 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 64 คน ข้าราชการครู จำนวน 1,090 คน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ปีการศึกษา 2567 รวมจำนวน 1,431 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำนวน 303 คน โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ในประเด็น 4 ต่อไปนี้ 1) เพศ 2) อายุ 3) วุฒการศึกษา และ 4) ประสบการณ์ในการทำงาน และตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำนวน 42 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหาการบริหารวิชาการ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 7 ข้อ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา จำนวน 6 ข้อ 3) ด้านการนิเทศการศึกษา จำนวน 7 ข้อ 4) ด้านการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา จำนวน 7 ข้อ 5) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 7 ข้อ และ 6) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จำนวน 7 ข้อ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, Rensis, 1967) 5 ระดับ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 1) ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสังเคราะห์เป็นความรู้เบื้องต้น เพื่อประมวลสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย 2) สร้างแบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารวิชาการที่เหมาะสม มีคุณภาพ และตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น 4) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (IOC) ด้วยเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยงานวิจัยฉบับนี้ทุกข้อคำถามได้รับการยอมรับจากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงภาษาให้สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ 5) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Coefficient) เป็นเกณฑ์ชี้วัดว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง โดยถือเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ระหว่าง 0.60 - 1.00 เป็นเกณฑ์ชี้วัดว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง โดยงานวิจัยฉบับนี้ ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.9695 ซึ่งถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพสามารถนำไปใช้เพื่อทำการเก็บข้อมูลได้ 6) ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ ก่อนนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลในการทำการวิจัยเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำส่งถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี

3.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ส่งหนังสือขอความร่วมมือส่งไปยังสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง 25 แห่ง ผ่านระบบสนับสนุนการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (AMSS++) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถามที่สร้างจาก Google Forms เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับมาครบถ้วนตามวันเวลาที่กำหนด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยนำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางประกอบความเรียง

4.2 ข้อมูลสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี วิเคราะห์โดยนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางประกอบความเรียง

4.3 ความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น วิเคราะห์โดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) ซึ่งปรับสูตรการคำนวณมาจากดัชนี PNI โดยการหารหาค่าผลต่างของ (I-D) โดยใช้หลักการกำหนดความต้องการจำเป็นจากระดับของสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น (สุวิมล ร่องวานิช, 2558)

สรุปผลการวิจัย

ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี $PNI_{modified}$ ของสภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยภาพรวม

	ความต้องการจำเป็น การบริหารวิชาการของโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ลพบุรี โดยภาพรวม	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			$PNI_{modified}$	อันดับที่ $PNI_{modified}$
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.05	0.83	มาก	4.75	0.47	มากที่สุด	0.17	2
2	การจัดการเรียนการสอน	4.09	0.85	มาก	4.73	0.48	มากที่สุด	0.16	3
3	การนิเทศการศึกษา	4.29	0.76	มาก	4.77	0.41	มากที่สุด	0.11	6
4	การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผล การเรียนรู้	4.16	0.82	มาก	4.74	0.47	มากที่สุด	0.14	5
5	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา	3.82	0.91	มาก	4.59	0.60	มากที่สุด	0.20	1
6	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา	4.14	0.83	มาก	4.76	0.46	มากที่สุด	0.15	4
	ภาพรวม	4.09	0.83	มาก	4.72	0.48	มากที่สุด	0.16	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นจริงการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การนิเทศการศึกษา การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามลำดับ

สภาพที่ควรจะเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การนิเทศการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การจัดการเรียนการสอน และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามลำดับ

เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการความจำเป็นของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนามาก่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นทุกขั้นตอน $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.11 - 0.20 โดยภาพรวมค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ในที่นี้ คือ 0.16 และพบว่า ความต้องการความจำเป็นอันดับ 1 คือ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันดับ 2 คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อันดับ 3 คือ การจัดการเรียนการสอน อันดับ 4 คือ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา อันดับ 5 คือ การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน และอันดับ 6 คือ การนิเทศการศึกษา ดังในตารางที่ 1

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี สภาพที่เป็นจริงของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การนิเทศการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี มีการประสานความร่วมมือกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาของโรงเรียน โดยเปลี่ยนจากการนิเทศเชิงตรวจสอบไปสู่การนิเทศเพื่อพัฒนาและการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ทำให้กระบวนการสามารถตอบสนองต่อความต้องการของครูได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้ครูนำผลการนิเทศไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม เกิดการยอมรับและสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุญาดา เสงชัยโย (2563) ที่พบว่า สภาพการบริหารวิชาการโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และพบว่า ด้านการนิเทศการศึกษา มีการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการความรู้ มีการสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ร่วมกัน อยู่ในระดับมากที่สุด ยังพบว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิภาพร พินิจมนตรี (2563) ที่พบว่า สภาพบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการนิเทศ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การ จัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศภายในเขตพื้นที่การศึกษา อยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี

พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การนิเทศการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี มีการพัฒนา รูปแบบและเครื่องมือการนิเทศการเรียนรู้การสอนที่หลากหลายและเหมาะสม และส่งเสริมการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า ความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการทุกกิจกรรมทุกประเภทในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามความถนัดและความสนใจ เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขอบข่ายที่สำคัญ ได้แก่

1. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัย สนับสนุนให้การวิจัยเป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูใช้งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ นำผลการวิจัยมาใช้เพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตลอดจนประสานความร่วมมือ สร้างเครือข่าย เผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษากับโรงเรียนและหน่วยงานอื่นๆ

2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้หลักสูตรมีความหลากหลาย ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3. การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการและความถนัดของผู้เรียน

4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา โรงเรียนมีการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัย รูปแบบการนำเสนอเข้าใจง่ายและน่าสนใจ พัฒนาและประยุกต์ใช้สื่อที่มีความหลากหลาย เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน โรงเรียนมีการกำหนดกระบวนการ เกณฑ์ และเครื่องมือ ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและได้มาตรฐาน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง สามารถเทียบโอนผลการเรียนกับสถานศึกษาอื่นตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

6. การนิเทศการศึกษา โรงเรียนมีกระบวนการติดตาม สนับสนุน ให้คำแนะนำด้วยวิธีการที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน ดังนี้

1.1 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รายข้อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน คือ โรงเรียนส่งเสริมการนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการนำผลการวิจัยมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกำหนดให้เป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าของบุคลากร เพื่อกระตุ้นให้ครูเห็นความสำคัญกับการวิจัยมากขึ้น สนับสนุนงบประมาณและจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน

1.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รายข้อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน คือ หลักสูตรสถานศึกษามีความหลากหลาย ยืดหยุ่น มีความเหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารควรดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงความต้องการจำเป็น ความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของนักเรียน พร้อมทั้งจัดประชุมหรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน โดยจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการ

ประเมินผลเป็นประจำทุกปี เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงหลักสูตรอย่างเป็นระบบให้ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนและครูอย่างแท้จริง

1.3 การจัดการเรียนการสอน รายข้อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน คือ โรงเรียนสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างมีเหตุผล ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยส่งเสริมให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และเชื่อมโยงบทเรียนกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ผู้บริหารควรพัฒนาและจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน รวมถึงสนับสนุนทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนระบบการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้เชิงกระบวนการอย่างแท้จริง พัฒนาศักยภาพครูด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ครูได้เรียนรู้เทคนิคและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์จริง และส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ

1.4 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา รายข้อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน คือ โรงเรียนจัดให้มีสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ทันสมัย สนับสนุนให้ครูมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและพัฒนาห้องเรียนให้เป็น Smart Classroom หรือห้องเรียนอัจฉริยะ เพื่อรองรับการจัดการเรียนการสอนแบบดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ อบรมพัฒนาศักยภาพครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้มีความรู้และทักษะในการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทั้งในระดับพื้นฐานและการประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สนับสนุนการจัดเวทีให้ครูได้นำเสนอผลงานหรือนวัตกรรมที่เกิดจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในโรงเรียน

1.5 การวัด ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน รายข้อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน คือ โรงเรียนส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและได้มาตรฐาน ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ครูเข้าใจหลักการและแนวทางการวัดและประเมินผล และ การใช้เครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย พร้อมทั้งให้ครูได้ลงมือปฏิบัติจริงในการออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จัดทำคู่มือระเบียบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของโรงเรียน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อให้ครูมีแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ชัดเจน

1.6 การนิเทศการศึกษา รายข้อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน คือ โรงเรียนมีการพัฒนารูปแบบและเครื่องมือการนิเทศการเรียนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ เปิดโอกาสให้ครูที่มีความเชี่ยวชาญทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สังเกตการสอนจริงในห้องเรียน และสะท้อนผลการสอนร่วมกันเพื่อหาแนวทางปรับปรุงให้ดีขึ้น ถือเป็นการนิเทศที่เน้นการปฏิบัติจริงและส่งเสริมการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ส่งเสริม

การนิเทศแบบผสมผสาน เช่น การบันทึกวิดีโอการสอนเพื่อสะท้อนผล หรือการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการให้คำปรึกษา ทำให้การนิเทศมีความยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยบูรณาการหลักการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรสนับสนุน ผู้เรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน เข้ามามีบทบาทในการร่วมให้ข้อมูล ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น หลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันของบุคคลในองค์กร เพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารวิชาการในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 – 2568. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- นิภาพร พินิจมนตร์. (2563). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, 7(8), 190-203.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น (ฉบับปรับปรุงใหม่). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์. (2544). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี. (2565). การสังเคราะห์รายงานผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2565. ลพบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. ลพบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี. (2567). สารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2567. ลพบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี.
- สุญาดา เสงชัยโย. (2563). รูปแบบการบริหารวิชาการสู่คุณภาพมาตรฐานสากลของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมอญ). รายงานวิจัย. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1967). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607 - 610.
- Likert Rensis. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale in Reading on Attitude Theory and Measurement. Ed, New York: Wiley & Son.
- Smith, R.H. and Other. (1980). Management: Making organizations perform. New York: Macmillan.

**แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี**
**GUIDELINES FOR DEVELOPING DIGITAL AGE ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS BASED ON THE IDDHIPADA IV PRINCIPLES IN THE BUENG
SAM PHAN SCHOOL NETWORK, PATHUM THANI PROVINCE**

¹ปรัชญา นพวรรณ Prutchaya Noppawan ²พระสุรชัย สุรชัย PhraSurachai Surachayo
³พีรวัฒน์ ชัยสุข Perawat Chaisuk

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: aoprutchaya1993@gmail.com

Article Received: November 09, 2025. Revised: December 25, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ 2) ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประชากรที่ใช้วิจัยที่เป็นครู จำนวน 126 คน วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร ใช้แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานีในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 กับภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้าน (1) ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำดิจิทัล (2) ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (3) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ (4) ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร (5) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำดิจิทัล ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการยกระดับการบริหารจัดการและการเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใช้ ICT (2) ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มุ่งเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล (3) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยบุคลากรต้องได้รับการพัฒนาตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (4) ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้มีการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการทำงานและการสอน

โดยคำนึงถึงความถูกต้องทางจริยธรรมและการรู้เท่าทันสื่อ และ (5) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความรวดเร็ว ทันสมัย (Real-Time) และส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำวิชาการ, ยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, อิทธิบาท 4

Abstract

This research aims to 1) Study the current state of digital age academic leadership among school administrators in the Bueng Samphan school network, 2) Study the development of digital-age academic leadership among school administrators based on the Iddhipada 4, and 3) Propose guidelines for developing digital age academic leadership among school administrators based on the Iddhipada 4. This research employs a mixed-methods approach. Quantitative research was conducted using questionnaires administered to a population of 126 teachers, with statistical analysis including percentages, frequencies, means, and standard deviations. Qualitative research involved document analysis, interviews with seven experts, and content analysis.

The research found that 1) The overall perception of the current state of academic leadership in the digital age among school administrators in the Bueng Samphan school network, Pathum Thani Province was found to be at a high level. 2) The method of developing academic leadership in the digital age of school administrators is an integration of Iddhipada 4 with the five aspects of academic leadership in the digital age. (1) Having a vision as a digital leader. (2) Creating a learning network in the digital age. (3) Excellence in the use of technology for learning. (4) Development and promotion of technological advancement of personnel. (5) Being a citizen in the digital age. 3) The guidelines for developing digital age academic leadership of school administrators based on Iddhipada 4 in the Bueng Samphan School network, Pathum Thani Province, consists of five aspects. (1) Having a vision as a digital leader, school administrators must recognize the importance of information technology and use it to enhance management and learning while fostering an organizational culture that supports the use of ICT. (2) Creating a learning network in the digital age, emphasizing on the use of social media and technological devices to facilitate collaboration among teachers, students and parents with the aim of reducing inequality and increasing access to information. (3) Excellence in using technology for learning. (4) In terms of personnel development and promotion of technological advancement, administrators must promote the integration of technology into work and teaching, while ensuring ethical practices and media literacy. (5) In terms of being citizens in the digital age, adjustments must be made to the learning management process to emphasize efficiency, modern approaches, and to encourage learners to pursue knowledge extensively.

Keywords: Academic Leadership, Digital Age, School Administrators, Iddhipada 4

บทนำ

ผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาและผลงานของหน่วยงาน ผู้นำเป็นส่วนสำคัญของหน่วยงานและผู้นำเปรียบเสมือนหลักชัยในการดำเนินงาน ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) (2546) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ เช่น สติ ปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม พุทธองค์ตรัสไว้ในโคบาลสูตรโดยการเปรียบเทียบฝูงโคและโคจ่าฝูง เกี่ยวกับผู้นำและผู้ตามไว้ว่า “เหมือนโคหัวหน้าฝูงว่ายน้ำไปสู่ฝั่งตรงกันข้าม หากโคหัวหน้าฝูงว่ายน้ำไปตรง เมื่อฝูงโคทั้งหลายก็ไปตรงตามกัน และประสบกับความปลอดภัย หากโคหัวหน้าฝูงพาวว่ายน้ำไปคดโคทั้งหลายก็คดตามย่อมจะดำเนินไปคด และประสบกับความลำบากฉันทใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันทนั้น บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ หรือเป็นผู้นำหากมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตหรือในการปกครองแล้วผู้ตามย่อมจะเดินตามแบบของผู้นำด้วยดีและประสบกับความปลอดภัยหากว่าผู้นำ หรือหัวหน้าไม่ประกอบด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิตในการปกครองแล้วผู้ตามย่อมจะดำเนินไปตามและประสบกับความลำบากฉันทนั้น

การเป็นผู้นำทางวิชาการโดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหมวด 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน และสะดวกต่อการนำไปปฏิบัติให้คำปรึกษาแนะนำและสร้างพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2550) การบริหารงานวิชาการคือหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่ เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ อันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร โดยผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับขอบข่ายต่าง ๆ ของงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม โดยกระตุ้นและส่งเสริมครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยผู้บริหารควรใช้หลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพอันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา งานวิชาการจึงเป็นงานหลักที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวัง เนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยตรง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีภาวะผู้นำทางวิชาการ

ในยุคดิจิทัลมีการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและมีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมโลก โรงเรียนต้องเตรียมพร้อมผู้เรียนสำหรับยุคดิจิทัล โดยโรงเรียนจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการที่จะให้ ความรู้แก่ผู้เรียนด้วยการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้นที่มุ่งเน้นการพัฒนาในภาพรวม โรงเรียนต้องสร้าง หลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้และทักษะผู้เรียนทุกคนในยุคดิจิทัล ต้องสามารถคิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ และสามารถสื่อสารได้ รวมทั้งมีความสามารถทางเทคนิค ผู้บริหารและครูต้องปลูกฝังความรู้และทักษะที่จำเป็นโดยแสดงให้เห็นว่าความรู้ และทักษะนี้ใช้กับโลกความเป็นจริงได้ และต้องพยายามเพิ่มความใฝ่รู้ของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้ เรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนควรมีกิจกรรมในการพัฒนาผู้เรียน โดยคำนึงถึงแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงด้านประชากรและการออกแบบการเรียนการสอน โรงเรียนสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ ทักษะและความสามารถที่จำเป็นเพื่อประสบความสำเร็จในการเผชิญหน้ากับ เหตุการณ์จริงทางสังคม และเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น โรงเรียนควรมี

การจัดการรวมความรู้และทักษะที่จำเป็นเข้าไว้ด้วยกันมีระบบสนับสนุนที่ได้มาตรฐาน มีการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอนและเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาพร้อมที่จะเจริญเติบโตในโลกยุคดิจิทัล

การพัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องนำหลักธรรมที่จะทำให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและหลักอริยบท 4 คือหลักธรรมหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งมี 4 ประการ คือ ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา หรือหมายความว่า มีใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝึกฝนใช้ปัญญาสอบสวน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2549) หากผู้บริหารนำหลักอริยบท 4 มาบูรณาการเข้ากับภาวะผู้นำทางวิชาการทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย 2) ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน 3) ด้านการนิเทศการสอน และ 4) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จะสามารถทำให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ทั้งในระดับองค์กรและระดับชาติได้

จากประเด็นปัญหาและความสำคัญดังกล่าวทำให้การศึกษากาการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษามุ่งเน้นให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีความสุขในการทำงาน ทำให้งานที่ได้รับมอบหมาย มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ครู จำนวน 126 คน ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยเลือกประชากรทั้งหมดในการเก็บข้อมูลวิจัย
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงส้มพันธ์ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีและงานวิจัย กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความ

เหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 2) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.949 3) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้บริหารและครู ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวม

สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหาร สถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี		N=ประชากร 126 คน			
		ระดับความคิดเห็น			
		μ	σ	ระดับ	อันดับ
1	ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำด้านดิจิทัล	4.11	0.56	มาก	1
2	ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล	3.92	0.65	มาก	4
3	ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	4.07	0.59	มาก	3
4	ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร	4.09	0.59	มาก	2
5	ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล	3.67	0.74	มาก	5
รวม		3.98	0.48	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดพทุมธานีในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำด้านดิจิทัล ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ตามลำดับ

2. การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดพทุมธานี

2.1.ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำด้านดิจิทัล ในยุคดิจิทัลมีการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและมีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมโลก โรงเรียนต้องเตรียมพร้อมผู้เรียนสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 โดยโรงเรียนจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการที่จะให้ ความรู้แก่ผู้เรียนด้วยการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้นที่มุ่งเน้นการพัฒนาในภาพรวม โรงเรียนต้องสร้าง หลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้และทักษะผู้เรียนทุกคนในศตวรรษที่ 21 ต้องสามารถคิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ และสามารถสื่อสารได้ รวมทั้งมีความสามารถทางเทคนิค และการออกแบบการเรียนการสอน โรงเรียนสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ ทักษะและความสามารถที่จำเป็นเพื่อประสบความสำเร็จในการเผชิญหน้ากับเหตุการณ์จริงทางสังคม และเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น โรงเรียนควรมีการจัดการรวมความรู้และทักษะที่จำเป็นเข้าไว้ ด้วยกัน มีระบบสนับสนุนที่ได้มาตรฐาน มีการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอนและเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาพร้อมที่จะ เจริญเติบโตในโลกยุคดิจิทัลที่ โดยการ ปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนโฉมครูให้เป็นครูยุคใหม่ การเพิ่ม ประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับทุกประเภท การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความตื่นตัวให้ คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับ นานาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม, 2561) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย เนื่องจากผู้บริหาร เป็นจักรสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศและสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาการสร้างสรรค์คุณภาพการเรียนการสอน ผู้บริหารมีบทบาท สำคัญในการบริหารงานวิชาการ ที่ต้องมีความรู้ ความเข้าใจทั้งเรื่องหลักสูตรและการปฏิรูปการศึกษา บทบาทผู้บริหารจึงเป็น บทบาทที่ละเอียดอ่อนและมีความสำคัญ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถกระตุ้นและเสริมสร้างทั้งทางด้านวิชาการ และด้านขวัญและ

2.2 ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล การที่กลุ่มคนหรือกลุ่มที่มีการประสานงานด้วยระบบอินเทอร์เน็ต หลากหลายช่องทางในการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวิชาการ สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทางวิชาการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีการจัดรูปแบบการจัดการให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกัน และ ตระหนักร่วมกันในเป้าหมายและแผนงานที่จะทำ แนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และการพัฒนาขณะปฏิบัติงาน สำหรับข้อดีของการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการคือ เป็นการอบรมปฏิบัติการเพื่อให้ครูได้ร่วมกันวางแผน คิดหาวิธีการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน โดยมี ผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษา และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดตลอดการฝึกอบรม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่าง เป็นระบบ ตามความจำเป็นในการฝึกอบรม ที่มุ่งปรับปรุงและเพิ่มพูน ความรู้ ทักษะหรือทัศนคติในการปฏิบัติงาน ของบุคลากร สอดคล้อง

กับแนวคิดของวิวัฒน์ เพชรศรี และธีรพงษ์ จันเปรียง ที่นำเสนอว่า หลักสูตรฝึกอบรมเชิง ปฏิบัติการ เป็นการ พัฒนาบุคลากรอย่างมีระเบียบแบบแผน ให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถทักษะหรือความ ชำนาญตลอดจน ประสพการณ์ และ เจตคติที่ดีให้เหมาะสมกับการทำงานและส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการ ทำงานอันเป็นเป้าหมายหลักขององค์กร

2.3 ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการทำงานและมีการพัฒนาความคิดร่วมกับแนวทางปฏิบัติที่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่ เปลี่ยนไปตามกลยุทธ์เพื่อให้ได้คุณภาพ โดยผู้นำต้องมีการบริหารงานเป็นทีมเดียวกัน (วาสนา เลิศมะเลา และ เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2561)และประสิทธิผลขององค์กรขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการเรียนรู้ สถานการณ์ แนวคิด เทคนิคการดำเนินงาน และเทคโนโลยี ปัจจัยสำคัญที่สรรค์สร้างให้เกิดนวัตกรรม คือ บุคลากร ปัญญาความรู้และทักษะความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ที่ขับเคลื่อนองค์กรให้เติบโตอย่างมั่นคง (อภิรักษ์ บุญผาชื่น, 2563) ซึ่งองค์กรมีวิธีการสร้างและจัดการความรู้ด้วยวิธีการรวบรวมและถ่ายทอดความรู้ ของบุคลากรในองค์กรจากแหล่งต่างๆ เพื่อสร้างความรู้ใหม่ มีการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องระหว่างองค์กร เพื่อใช้ในการสร้างนวัตกรรมและวางแผนกลยุทธ์ขององค์กรมีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) โดยการรวบรวมแหล่งความรู้และข้อมูลจากภายในและภายนอกองค์กร การค้นหาวิธีการท างานที่เป็นเลิศและ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้องค์กรมีพนักงานที่มีความรู้และทักษะที่ทันสมัย และสามารถปรับตัวตาม สถานการณ์ได้ และการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานช่วยให้ข้อมูลเปลี่ยนเป็น สารสนเทศที่ถูกจัดการและสามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลให้เกิดความรู้ นำมาประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยสถานศึกษาควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินงานทั้ง ด้านการเรียนการสอนและการบริหารงานภายในองค์กร เพื่อสนับสนุนนโยบายขององค์กรให้ก้าวไปข้างหน้า อย่างรวดเร็วพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้ หากจะเปรียบเทียบแล้ว องค์กรก็เปรียบเสมือน เครื่องจักรกลขนาดใหญ่ หากเครื่องจักรกลเครื่องนั้นมีการบำรุงรักษาทั่วทั้งระบบ ไม่เว้นแม้แต่ฟันเฟืองชิ้นเล็ก ชิ้นน้อย ก็จะทำให้เครื่องจักรกลขนาดใหญ่เครื่องนั้นมีผลลัพธ์ที่ดี หรือผลผลิตเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ได้จำนวนตามที่ต้องการ และทันต่อเวลา หรือเรียกรวม ๆ ได้ว่าเกิดประสิทธิภาพ เป็นความพยายามในทุก วิถีทางที่จะใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาขององค์กรและการฟื้นฟูองค์กรเพื่อพัฒนา ความสามารถขององค์กรที่จะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้วางไว้

2.4 ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร การกำหนด แนวทางการพัฒนาบุคลากรในภาครัฐ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญโดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาข้าราชการ พลเรือน มีเป้าประสงค์หลักให้ข้าราชการมีสมรรถนะและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติราชการ ยึดหลักการบริหาร จัดการภาครัฐแนวใหม่และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี นักบริหารทุกระดับมีศักยภาพในการเป็นผู้นำการ บริหารราชการยุคใหม่ เพื่อให้ภาคราชการมีขีดความสามารถและมาตรฐานการปฏิบัติงานในระดับสูงเทียบเท่า เกณฑ์สากล โดยมียุทธศาสตร์การเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะให้แก่ทรัพยากรบุคคลภาครัฐ รวมทั้งการ สร้างสภาพแวดล้อมและพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ที่เอื้อต่อการสร้างกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ในการปฏิบัติงาน เช่น การฝึกอบรมทางไกล การฝึกอบรมโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) การเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาบุคลากร ภาครัฐดังกล่าว เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและบริหารกำลังคน ภาครัฐ เพื่อที่จะทำให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

พร้อมทั้งเตรียมอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่บุคลากรทุกคนในองค์กร

2.5 ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล แนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สำคัญที่จะช่วยให้พลเมืองสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานหรือพัฒนาองค์กรได้อย่างปลอดภัยจากภัยบนโลกออนไลน์ต่าง ๆ ได้ เช่น การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น เข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อสังคม รู้จักเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคมในโลกสมัยใหม่ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้าง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือองค์กรในเชิงบวก ดังนั้นการที่บุคคลใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารองค์กร สมาชิกในองค์กร หรือบุคคลทั่วไปต้องพัฒนาทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีและการคิดขั้นสูงซึ่งเป็นทักษะและความรู้ที่จำเป็นในโลกปัจจุบันและอนาคตแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี

3.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำดิจิทัล ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการนำพาองค์กรสู่การพัฒนามีคุณภาพต้องพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญรวมทั้งเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการบริหารจัดการในทุกมิติ และสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ ICT อย่างแพร่หลายไม่จะเป็นการจัดการเรียนการสอนของครู การบริหารงานสถานศึกษาในด้านต่างๆ ตลอดจนการให้นักเรียนสามารถใช้และเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆผ่าน Internet ได้ตลอดเวลา

3.2 ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เครือข่ายสังคมออนไลน์ มีความสำคัญในการบริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมเพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจได้รู้และเข้าใจกิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้เครื่องมือในรูปแบบดิจิทัล ผ่านอุปกรณ์เครื่องมือทางสื่อสังคมออนไลน์ด้วย คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตหรืออุปกรณ์อื่น ด้วยการเชื่อมโยงโครงข่ายด้วยอุปกรณ์เครือข่าย เซิร์ฟเวอร์ ไคลเอนต์ ฮับ เนทเวิร์คสวิตช์ เราต์เตอร์ เพื่อเป็นอุปกรณ์ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงที่อยู่ของสถานีต้นทางสู่ปลายทาง เครือข่ายสังคมออนไลน์มีประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ เป็นคลังข้อมูลขนาดย่อมสามารถเสนอและแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร สร้างความเชื่อมั่น ให้ผู้รับบริการ โดยเฉพาะผู้เรียนในการเรียนรู้และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เครือข่ายสังคมออนไลน์สามารถลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมและทั่วถึงในด้านการศึกษาด้วยข้อจำกัดด้านต้นทุนต่อหัวและงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด

3.3 ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ถูกต้องก็ต้องอาศัยผู้สอนที่เข้าใจและมีความรู้ในด้านการใช้เทคโนโลยีด้วยในโลกอนาคตที่เป็นยุคดิจิทัล การจัดการเรียนรู้โดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรโดยเฉพาะครูผู้สอนต้องพัฒนาองค์กร พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจะเกิดความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างเต็มศักยภาพ

3.4 ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และการจัดการในสถานศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์และเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีมาบูรณาการใช้ในการจัดการศึกษาและการทำงานภายในสถานศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการของผู้เรียน ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนมีความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีและใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีความรอบรู้และรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี

3.5 ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องออกแบบและวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในยุคดิจิทัลทำให้แสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วสามารถอัปเดตสิ่งต่าง ๆ ได้ในรูปแบบ Real-Time ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้รับการอัปเดตอยู่เสมอให้ทันต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อให้ผู้สอนได้มีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดพทุมธานี พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำด้านดิจิทัล ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของสุพชาติ ชุ่มชื่น (2554) ที่พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านการจัดการทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาการของครู ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการสอนของครู ด้านการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาและปรับปรุงงานวิชาการ ด้านการติดตามผลการปฏิบัติงานด้านการสอนของครู และด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีบรรยากาศทางวิชาการ

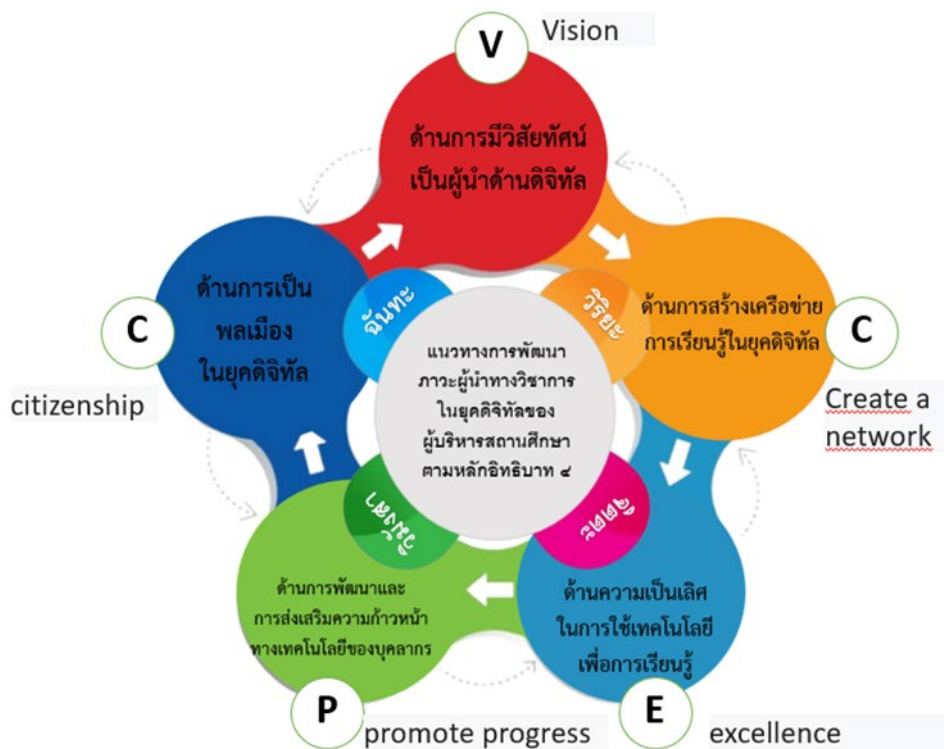
2. ผลการศึกษากการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดพทุมธานี เป็นการบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 กับภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้าน 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำดิจิทัล 2) ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 3) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร 5) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของเกียรติศักดิ์ สุขเหลือ (2557) ที่พบว่า หลักธรรมและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 โดยหลักพุทธธรรมเหล่านี้เป็นคุณธรรมสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อก่อให้เกิดความเจริญ และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำวิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ การพัฒนาภาวะผู้นำวิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ต้องนำหลักพุทธธรรม คือ หลักอิทธิบาท 4 ตามตัวแบบ Synthesis Model มาบูรณาการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำวิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ทางจิตใจ

อารมณ์และสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้นำให้สามารถบริหารตน บริหารคน บริหารงาน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายองค์การด้วยควมมีคุณภาพและคุณธรรม

3. ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำดิจิทัล ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการยกระดับการบริหารจัดการและการเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใช้ ICT 2) ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มุ่งเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล 3) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยบุคลากรต้องได้รับการพัฒนาตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้มีการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการทำงานและการสอน โดยคำนึงถึงความถูกต้องทางจริยธรรมและการรู้เท่าทันสื่อ และ 5) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความรวดเร็ว และส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของพัชรี ชำนาญศิลป์ (2557) ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีความรอบคอบ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์และกำหนดทิศทาง มีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีประสบการณ์ มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝน ตั้งใจอดทน ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ จริงใจ มีสัจจะ คำนับสัญญา มีจิตใจเป็นกลาง กระจายอำนาจ ส่งเสริมการศึกษา นำหลักธรรมมาใช้ มีเหตุและผล รอบคอบ ใส่ใจ ประเมินผล สร้างศรัทธาความเชื่อมั่น ยึดหลักอิทธิบาท 4 และการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ องค์ประกอบด้านคุณธรรม (อิทธิบาท 4) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ความซื่อสัตย์สุจริต สร้างความศรัทธาเชื่อมั่น ส่งเสริมมีการศึกษาเพิ่มเติม ใส่ใจการประเมินผล

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำด้านดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลต้องปรับตัว เปลี่ยนแปลง วิธีปฏิบัติวิธีการบริหารจัดการ วิธีจัดการศึกษาแบบใหม่ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยตนเอง สมรรถนะดิจิทัล และมีความเป็นมืออาชีพ
2. ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างเครือข่ายการอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และการพัฒนาขณะปฏิบัติงาน สำหรับ ข้อดีของการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการคือ เป็นการอบรมปฏิบัติการเพื่อให้ครูได้ร่วมกันวางแผน คิดหาวิธีการ พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน
3. ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ในการ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการ บริหาร จัดการอย่างชัดเจน มีทักษะการสื่อสารกลยุทธ์ขององค์กรให้กับบุคลากรภายในและ ภายนอกได้ อย่างมีประสิทธิภาพ นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรปฏิบัติงาน ได้ อย่างเต็มความสามารถ
4. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ผู้บริหารต้องสามารถ กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล ส่งเสริมบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการบริหาร องค์กร ต้องมีทักษะการสื่อสารวิสัยทัศน์ขององค์กร สามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการ บริหาร ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

5. ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้ขับเคลื่อนทิศทางการศึกษาในสถานศึกษาให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเอง พัฒนางานพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถเลือกวิธีบริหารได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพที่เป็นผลให้ประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 โรงเรียนควรมีการพัฒนาบุคลากรเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.2 โรงเรียนควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่น
 - 1.3 โรงเรียนควรมีการฝึกอบรมหลักสูตรของผู้บริหารสถานศึกษา ควรบรรจุเนื้อหาการพัฒนาทางวิชาการและภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลไว้ในหลักสูตรให้มากขึ้น
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำด้านทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธีการพัฒนาด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านสังคม เครือข่าย

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2557). การพัฒนาภาวะผู้นำวิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์. ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). สู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2546). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2549) การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พัชรี ชำนาญศิลป์. (2557). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุพชาติ ชุ่มชื่น. (2554). ความคิดเห็นครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนวมินทราชินูทิศสวนกุหลาบวิทยาลัยปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
THE VIRTUAL CLASSROOM LEARNING MANAGEMENT ON EXEMPLARY
FOLLOWERS FOR MATHAYOM 5 STUDENTS AT PHAYUHA PITTAYAKOM
SCHOOL IN PHAYUHA KHIRI DISTRICT NAKHON SAWAN PROVINCE

¹ณรงค์ศักดิ์ ก้อนสุวรรณ Narongsak Konsuwan

²พิศมัย รบชนะชัย พูลสุข Pitsamai Robchanachai Poolsuk ³สุพรต บุญอ่อน Sooprot Boon-on

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Narongsak2475@gmail.com

Article Received: August 13, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ให้เป็นไปตามตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลัง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ใช้การวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้การทดลองแบบ การทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pre-test Post-test Design) โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม และสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่ามีการพัฒนาและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีอัตราสูงขึ้น ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง, ศาสนิกชนตัวอย่าง

Abstract

The objectives of this academic article were 1) To develop and determine the efficiency of learning management using a virtual classroom model on the topic exemplary followers for Mathayom 5 students at Phayuha Phitthayakhom School, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province, in accordance with the 80/80 criterion. 2) To compare students' learning achievement before and after learning management using the virtual classroom model. 3) To study students' satisfaction with the virtual classroom model. The study employed an experimental research design, specifically a One Group Pre-test Post-test Design, to implement the virtual classroom learning management on the topic exemplary followers. A student satisfaction questionnaire regarding the virtual classroom model was also utilized.

The research revealed the following findings: 1) The results of implementing the virtual classroom learning management on the topic exemplary followers for Mathayom 5 students at Phayuha Phitthayakhom School, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province, revealed that the program met the 80/80 criterion of the standard. 2) Students' learning achievement after the implementation of the virtual classroom learning management showed that their learning achievement significantly improved at the .05 level. 3) Students' satisfaction with the virtual classroom learning management was at the highest level overall.

Keywords: Learning Management, Virtual Classroom Learning, Exemplary Followers

บทนำ

ในปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งนำไปสู่การปฏิวัติดิจิทัลและอุตสาหกรรม 4.0 รวมถึงการเปลี่ยนแปลงบริบททางเศรษฐกิจและสังคมตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ตลอดจนผลกระทบจากการเป็นประชาคมอาเซียน ปัจจัยเหล่านี้ผลักดันให้ประเทศไทยต้องปรับตัวสู่ยุค 4.0 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทักษะประชากรในศตวรรษที่ 21 เพื่อรับมือกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข ความขัดแย้ง หรือวิถีชีวิตกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อตอบสนองต่อพลวัตโลกนี้ (สุริยาฉาย ปิ่นแก้ว และพิสิษฐ์ ฌอน บัวนก, 2567) จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญสองประการ ประการแรกคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะพื้นฐาน 3Rs ได้แก่ การอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และทักษะสำคัญ 8Cs อันได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสร้างสรรค์ ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ความร่วมมือ การสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ คอมพิวเตอร์และ ICT ทักษะอาชีพและการเรียนรู้ รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ประการที่สองคือการจัดการศึกษา 5 ประการ เพื่อให้ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และพร้อมที่จะตอบสนองและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ห้องเรียนเสมือนจริง เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้โดยผู้เรียนและผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ และทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนเสมือนจริงมุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้อย่างอิสระและต่อเนื่อง ซึ่งความสำคัญของห้องเรียนเสมือนจริงในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ลดข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถกำหนดจังหวะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (วันวิสา อินทร์พันธ์, 2557)

รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566 ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา ได้พบปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยพบว่าในปีการศึกษา 2566 ที่ผ่านมา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายลดลง นอกจากนี้เนื่องด้วยเนื้อหาในรายวิชาพระพุทธศาสนามีเนื้อหาที่ค่อนข้างมาก ประกอบกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนที่จำกัด จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนและไม่มีความสุขในการเรียน (โรงเรียนพยุหะพิทยาคม, 2566) จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในรายวิชาพระพุทธศาสนาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมการสอนแบบห้องเรียนเสมือนจริง เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ โดยจุดเด่นของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ metaverse คือการจำลองการเรียนรู้ได้ โลกเสมือนจริงที่มีการโต้ตอบกันและมีภารกิจงานที่ต้องทำ อาจทำให้โรงเรียนเป็นเหมือนวิดีโอเกมที่ทำให้นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นที่จะทำงานให้สำเร็จ ซึ่ง Metaverse หมายถึง โลกเสมือนที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเปิดให้ผู้คนได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ และสามารถทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมพบปะพูดคุย ติดต่อกัน ท่องเที่ยว บ้านเชิง หรือช้อปปิ้งเสมือนอยู่ในโลกจริงผ่านตัวตนที่เป็นอวตาร

เนื่องด้วยปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงนำ ผลการวิจัยของ บงกช ไชยรบ และศรีสุตา ด้วงโด้ เรื่อง การพัฒนาห้องเรียนเสมือนจริงด้วยเทคโนโลยี Metaverse เรื่อง การแก้ปัญหาด้วยคอมพิวเตอร์ที่ส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาห้องเรียนเสมือนจริงเป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 2) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อห้องเรียนเสมือนจริง โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 0.57 (บงกช ไชยรบ และศรีสุตา ด้วงโด้, 2566) จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น และด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง มีความน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงนำมาใช้ในงานวิจัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนาให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลัง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้การทดลองแบบ One Group Pre-test Post-test Design มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยตามลำดับดังนี้

1.1 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวน 5 แผน

1.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 ข้อ

1.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 30 ข้อ แล้วทำการเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบไว้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในขั้น

2.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยก่อนทำการสอนแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจะให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียนแต่ละชุด แล้วบันทึกคะแนนที่ได้จากการทดสอบเป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง แต่ละเรื่องได้ดำเนินจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

2.3 การทดสอบหลังเรียน (Post-test) เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการวิจัยแล้วให้นักเรียนทำสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อประเมินดูว่าการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพต่อไป

2.4 สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 15 ข้อ

2.5 นำผลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างทั้งหมดมีประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ (E_1) 81.47 / (E_2) 90.67 จากผลข้างต้นแสดงว่า การพัฒนาและประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้น มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

แผนการจัดการเรียนรู้	ประสิทธิภาพ		
	E ₁	E ₂	E ₁ /E ₂
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1	78.00	90.67	78.00/90.67
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2	81.33	86.67	81.33/86.67
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3	84.00	94.00	84.00/94.00
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4	85.33	92.67	85.33/92.67
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5	78.67	89.33	78.67/89.33
รวม	81.47	90.67	81.47/90.67

2. ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 11.44 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 26.32 แสดงว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	ค่าเฉลี่ยคะแนนเต็ม 30	ค่าสถิติทดสอบ (T-Test)	ค่าระดับสำคัญทางสถิติ *
ก่อนเรียน	25	11.44	-32.647	.000
หลังเรียน	25	26.32		

3. นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

	ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ครูมีการชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง	4.68	0.48	มากที่สุด
2	การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอนแบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง	4.64	0.49	มากที่สุด
3	เนื้อหาที่สอนทันสมัยนำไปใช้ได้จริง	4.32	0.63	มาก
4	ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.52	0.59	มากที่สุด
5	ครูส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และรายบุคคล	4.48	0.51	มาก
6	ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมกันอภิปราย	4.60	0.50	มากที่สุด
7	กิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างสนุกสนานและน่าสนใจ	4.56	0.51	มากที่สุด
8	ครูให้โอกาสนักเรียนซักถามปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง	4.72	0.46	มากที่สุด
9	ครูใช้วิธีการสอนและใช้สื่ออย่างหลากหลาย	4.40	0.58	มาก
10	ครูให้ความสนใจแก่นักเรียนอย่างทั่วถึงขณะสอน	4.60	0.58	มากที่สุด
11	ครูส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ	4.64	0.49	มากที่สุด
12	ครูตั้งใจสอน ให้คำแนะนำช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการทำกิจกรรม	4.68	0.56	มากที่สุด
13	นักเรียนทราบเกณฑ์การประเมินผลล่วงหน้าเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง	4.56	0.51	มากที่สุด
14	นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน	4.48	0.59	มาก
15	นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขที่ได้เรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง	4.52	0.59	มากที่สุด
	รวม	4.56	0.54	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่ามีการพัฒนาและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (E_1) 81.47 / (E_2) 87.73 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ปกติ 80/80 ทั้งนี้ เพราะ การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ตามแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาที่ประกอบด้วยหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพ สามารถใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ ซึ่งแสดงว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจใน

รายละเอียดของหลักสูตรสังคมศึกษา ซึ่งเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มั่นใจว่าเนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับเป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ มีการวิเคราะห์ตัวชี้วัด ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ระบุพฤติกรรมหรือความสามารถที่ผู้เรียนพึงมีเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยหรือหัวข้อ การวิเคราะห์ตัวชี้วัดช่วยให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบกิจกรรมและการประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ อย่างชัดเจนใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ผ่านห้องเรียนเสมือนจริง ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากกระยะไกล มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นผ่านช่องทางดิจิทัลและมีหัวข้อการเรียนรู้ที่ชัดเจนคือ ศาสนาพุทธด้วยอย่าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีการออกแบบการเรียนรู้กับการปฏิบัติจริงในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของวันวิสา อินทร์พันธ์ (2557) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คิดเป็นร้อยละ 83.06 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) คิดเป็นร้อยละ 83.17 ห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษามีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ $83.06/83.17$

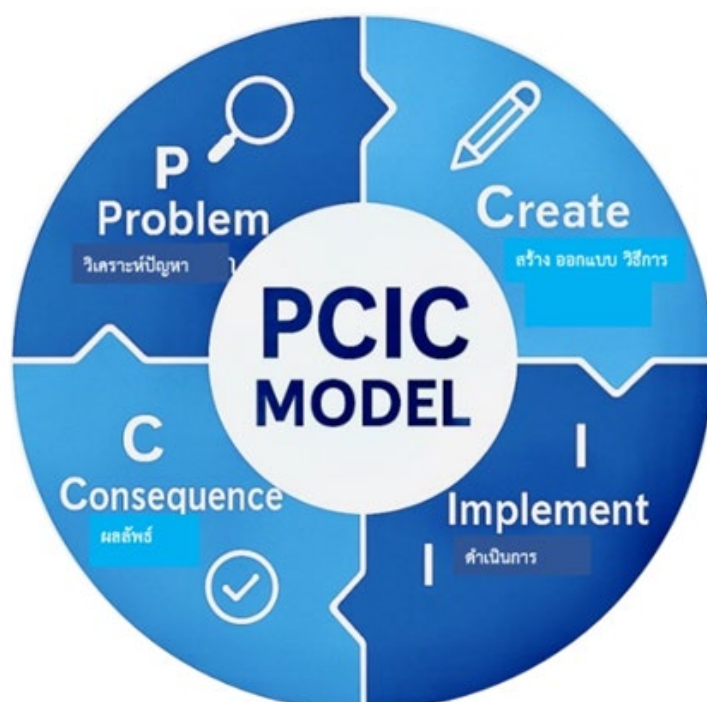
2. ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนสูงกว่าหลังเรียนด้วยรูปแบบห้องเรียนเสมือนจริง และเมื่อทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบห้องเรียนเสมือนจริง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะ หลังจากที่ได้เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนาพุทธด้วยอย่าง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น แสดงถึงการพัฒนาของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนาพุทธด้วยอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของวันวิสา อินทร์พันธ์ (2557) พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่เรียนด้วยห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า หลังจากเรียนด้วยห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน คือ คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.80 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.63 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกันนั้น ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนาพุทธด้วยอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคม อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนาพุทธด้วยอย่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะครูให้อาสาสมัครนักเรียนซักถามปัญหาเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถถามคำถามและแสดงความสงสัยได้อย่างอิสระ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง ลดความสับสน และรู้สึกว่าได้ได้รับการใส่ใจและสนับสนุนในการเรียนรู้ การที่ครูเปิดโอกาสนี้แสดงถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครูมีการชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนการสอน และเตรียมการสอนครูมีการวางแผนและเตรียมเนื้อหา กิจกรรม และสื่อการสอนมาอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจและความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนรู้สึกว่าการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ และได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยาฉาย ปิ่นแก้ว และพิสิษฐ์ วัฒน บัวกนก (2567) ที่พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยห้องเรียนเสมือน เรื่องการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ผู้เรียนเข้าใจคำอธิบายการใช้งาน เสียงประกอบชัดเจน สีและขนาดอักษรอ่านง่าย มองเห็นได้ชัดเจน เนื้อหาบทเรียนในห้องเรียนเสมือนเข้าใจง่าย ห้องเรียนเสมือนมีความดึงดูดความสนใจ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และรู้สึกสนุกสนานเมื่อเรียนด้วยห้องเรียนเสมือน ห้องเรียนเสมือนยังช่วยกระตุ้นความคิด ให้ผู้เรียนแก้ปัญหาด้วยตนเอง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพยุหะพิทยาคมอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

PCIC MODEL P (Problem) การวิเคราะห์ปัญหาของผู้เรียนโดยแบ่งกลุ่มตามความสามารถ (เก่ง, กลาง, อ่อน) เพื่อระบุความต้องการที่แตกต่างและนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมที่ตรงจุด จากนั้นเข้าสู่ C (Create) การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยห้องเรียนเสมือนจริงเรื่องศาสนิกชนตัวอย่าง และนำไปทดลองใช้ในกลุ่มเล็กเพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไป I (Implement) ดำเนินการใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลัง หากผลเป็นที่น่าพอใจจึงจะสรุปผล แต่หากไม่บรรลุเป้าหมายก็จะกลับไปแก้ไขใหม่ สุดท้ายคือ C (Consequence) การสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมด วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงเนื้อหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

P – Problem เป็นขั้นตอนที่ 1 การวางแผน หรือ Plan ปัญหา เป็นขั้นเริ่มต้นการวิเคราะห์ปัญหาของผู้เรียน โดยขั้นตอนนี้ต้องมีการกำหนดให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มไปจนถึงสิ้นสุด โดยแบ่ง

ผู้เรียนเป็นกลุ่ม เก่ง กลาง อ่อน จะช่วยให้เห็นว่าปัญหาหลักของแต่ละกลุ่มคืออะไร เช่น กลุ่มอ่อนอาจมีปัญหา ด้านพื้นฐานความรู้ กลุ่มกลางอาจขาดแรงจูงใจ หรือกลุ่มเก่งอาจต้องการความท้าทายที่มากขึ้น ข้อมูลนี้จะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมหรือวิธีการสอนที่ตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น การเริ่มต้นวิเคราะห์ปัญหาด้วยการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน และการใช้กระบวนการค้นหาข้อมูลที่อาจรวมถึงการแบ่งบริบทของผู้เรียน จะช่วยให้การทำความเข้าใจปัญหาเป็นไปอย่างรอบด้านและนำไปสู่การออกแบบแนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพและตรงจุดมากยิ่งขึ้น

C – Create เป็นขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ หรือ Do ขั้นตอนนี้เป็นการออกแบบวิธีการสอน เครื่องมือ และแบบทดสอบ ในที่นี้คือแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนา นิคมชนตัวอย่าง จำนวน 5 แผน และนำไปทดลองใช้ในกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อระบุจุดอ่อน ข้อผิดพลาด หรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการใช้งานจริงของวิธีการสอน เครื่องมือ และแบบทดสอบ เพื่อตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือและแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้น หลังจากทำการทดลองในกลุ่มเล็กแล้ว ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อระบุข้อบกพร่อง จุดที่ควรปรับปรุง และข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น จากนั้น จะดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขวิธีการสอน

I – Implement เป็นขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ หรือ Check เป็นขั้นตอนของการตรวจสอบ การสังเกต วิเคราะห์ และประเมินผลลัพธ์ของการดำเนินการของประสิทธิภาพของนวัตกรรมหรือวิธีการสอนที่พัฒนาขึ้น ในที่นี้คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนา นิคมชนตัวอย่าง จำนวน 5 แผน โดยการนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ของการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้เครื่องมือหรือวิธีการสอนที่พัฒนาขึ้นและวัดผลอย่างเป็นระบบ หากผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจจึงจะถือว่านวัตกรรมนั้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในวงกว้างได้ เพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับสิ่งที่คาดหวัง และนำไปสู่การตัดสินใจในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

C - Consequence ผลลัพธ์ เป็นขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนสุดท้ายคือ Act หรือการปรับปรุง เป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายหลักคือการดำเนินการเพื่อปรับปรุงแก้ไขกระบวนการตามผลการตรวจสอบ (จากขั้น C) และนำสิ่งที่เรียนรู้มาปรับปรุงแผนในรอบถัดไป จะเป็นการสรุปผลการดำเนินการและดำเนินงานทั้งหมดที่ได้ผ่านมา ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การออกแบบ การทดลองใช้ในกลุ่มเล็ก การนำไปใช้จริง และการเปรียบเทียบผลลัพธ์ โดยจะนำข้อมูลและข้อค้นพบทั้งหมดมาประมวลและวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค และสิ่งที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอน เครื่องมือ และแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สอนควรนำเสนอเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับความสนใจและประสบการณ์ของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการนำเสนอกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน หรือตัวอย่างการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างสมจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์ที่ทันสมัยสามารถนำไปใช้ในจริงได้

1.2 ครูผู้สอนควรใช้เครื่องมือได้ตอบอย่างสม่ำเสมอ สอดแทรกกิจกรรมที่ต้องมีการโต้ตอบ เช่น การถาม-ตอบด้วยเสียงหรือข้อความ การแสดงความคิดเห็น อย่างน้อยทุก 10-15 นาทีของการจัดการ

เรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง

1.3 ครูผู้สอนควรมีความยืดหยุ่นในการมอบหมายงาน พิจารณาถึงความแตกต่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้เรียน และมีทางเลือกในการส่งงานที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง

1.4 การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง เรื่องศาสนิกชนตัวอย่าง ควรให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง และควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสนใจกับนักเรียนทุกกลุ่ม เช่น เก่ง ปานกลาง และอ่อน ห้องเรียนเสมือนจริงควรเพิ่มการใช้วิดีโอ หรือสถานการณ์ กิจกรรมที่น่าสนใจเพิ่มเติม เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกันกับลักษณะผู้เรียนที่ต่างกัน

2.2 ควรศึกษาห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกันกับเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ต่างกัน และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบห้องเรียนเสมือนจริงให้อยู่ในรูปแบบออนไลน์ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 ควรศึกษาการใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับกลุ่มสาระอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ทิตินา แหมมณี. (2566). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บงกช ไชยรบ และศรีสุดา ดั่งไธดี. (2566). การพัฒนาห้องเรียนเสมือนจริงด้วยเทคโนโลยี Metaverse เรื่อง การแก้ปัญหาด้วยคอมพิวเตอร์ ที่ส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารวิจัยและพัฒนาอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง, 2(3), 38-47.
- พันทิพา อุทัยสม. (2542). ระบบการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โรงเรียนพยุหะพิทยาคม. (2566). รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566. นครสวรรค์ : โรงเรียนพยุหะพิทยาคม.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2539). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วันวิสา อินทร์พันธ์. (2557). การพัฒนาห้องเรียนเสมือนจริงด้วยการเรียนรู้ร่วมกันที่ส่งผลต่อผลงานสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศศิธร เวียงวะลัย. (2556). การจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2544). การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กทม: ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: พรินทรวรรณกราฟฟิค.

- สิริพร ทิพย์คง. (2545). หลักสูตรและการสอนคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- สุรพล พรหมกุล. (2554). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สุรียาฉาย ปิ่นแก้ว และฟิลิกส์ ฌอน บัวกนก. (2567) การพัฒนาห้องเรียนเสมือน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา เรื่องการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 7(2), 37.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2549). กลยุทธ์การสอนคิดสังเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

**แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักปาปนิกรรม 3 ของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1**
**GUIDELINES FOR INTERNAL SUPERVISION MANAGEMENT BASED ON THE THREE
PĀPAṆIKA-DHAMMA PRINCIPLES IN SCHOOLS UNDER PHRA NAKHON SI
AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1**

¹สุเมธ รักธรรม Sumed Ruktum ²สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai

³เพ็ญ จงสกุลศิริ Padet Jongsakulsiri

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: sumedruktum05@gmail.com

Article Received: November 06, 2025. Revised: December 25, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารนิเทศภายในสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักหลักปาปนิกรรม 3 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักหลักปาปนิกรรม 3 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 เป็นแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุสามเณร จำนวน 217 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารนิเทศภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) วิธีการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักหลักปาปนิกรรม 3 ได้แก่ (1) ด้านสภาพปัจจุบันและปัญหา เน้นทักษะและความสัมพันธ์มุ่งเน้นการพัฒนา 2 ส่วนหลัก คือ ทักษะ (วิธฺโร) พัฒนาทักษะเฉพาะด้านให้ครู ความสัมพันธ์ (นิสสยสัมปันโน) (2) ด้านการวางแผนการนิเทศ เน้นคนสำคัญ งานสำเร็จ รับฟังเสียงครู ใช้คนให้ตรงงาน (วิธฺโร) (3) ด้านการปฏิบัติ เน้นทัศนคติและภูมิปัญญา การสร้างพลังบวกใช้หลักปาปนิกรรม 3 การเติมเต็มความรู้ (4) ด้านการประเมินผล เน้นระบบและความต่อเนื่อง การเป็นระบบและโปร่งใส การพัฒนา นำผลประเมินมาปรับปรุงกระบวนการทำงานในระยะยาว และ 3) แนวทางวิธีการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักปาปนิกรรม 3 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ประกอบด้วย (1) ด้านสภาพปัจจุบันและปัญหา เน้นหลักจักขุมด้วยการวิเคราะห์ความจริง ผู้บริหารต้องมองเห็นสภาพปัญหาตามความเป็นจริง เข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคอย่างลึกซึ้ง (2) ด้านการวางแผน เน้นหลักวิธฺโร จัดการเก่ง โดยวางระบบชัดเจน วางแผนเชิงกลยุทธ์ จัดทำปฏิทินการนิเทศ และวางระบบงานอย่างต่อเนื่อง ด้วยการรับผิดชอบร่วมกัน (3) ด้านการปฏิบัติ เน้นวิธฺโรผสมกับนิสสยสัมปันโน มนุษย์สัมพันธ์ดี ด้วยการมีกัลยาณมิตร นิเทศแบบเป็นกันเอง ให้คำปรึกษาที่ชัดเจน และเป็นศูนย์กลางในการกระตุ้นทีมงาน และมีระบบตรวจสอบและติดตามผล โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ (4) ด้านการประเมินผล เน้นหลักนิสสยสัมปันโน ฟังพา

อาศัยได้ โดยการประเมินผลโดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกฝ่ายเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียน

คำสำคัญ: การบริหารงานนิเทศภายใน, หลักปาปณิกธรรม 3, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed to: 1) study the state of internal supervision administration in educational institutions, 2) study the methods of internal supervision administration in educational institutions according to the three principles of Pāpaṇika-dhamma, and 3) propose guidelines for internal supervision administration in educational institutions according to the three principles of Pāpaṇika-dhamma in educational institutions under the Office of the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area 1. A mixed-methods research design was employed. Quantitative research used questionnaires with a sample group of 217 monks and novices, and data were analyzed using percentages, means, and standard deviations. Qualitative research used interviews with 5 key informants, and data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) the overall state of internal supervision administration in educational institutions was rated at the highest level, and 2) the methods of internal supervision administration in educational institutions according to the three principles of Pāpaṇika-dhamma included (1) the current situation and problems, the focus was on skills and relationships, with an emphasis on developing two main parts: Skills (with a focus on developing specific skills for teachers) and Relationships (with a focus on developing relationships). (2) Planning for supervision focused on people's happiness, successful work, listening to teachers' voices, and aligning staff competencies with appropriate tasks (with a focus on skills). (3) Practice focused on attitudes and wisdom, creating positive energy using the three principles of the Pāpaṇika-dhamma, and continuous knowledge enhancement. (4) Evaluation focused on systems and continuity, being systematic and transparent, development, and utilizing results for long-term process improvement. And 3) Guidelines for internal supervision management of educational institutions according to the three principles of the Pāpaṇika-dhamma of educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area of Phra Nakhon Si Ayutthaya District 1, consisting of: (1) Current situation and problems, focusing on the principle of Chakkhumā to gain a realistic perspective. This involved a deep-dive analysis of the actual state of affairs, including a comprehensive SWOT analysis (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats) to understand the root causes of problems. (2) Planning, focusing on the principle of Vithuro, by establishing a clear, systematic framework included strategic planning, creating a supervision calendar, and developing a continuous workflow based on shared responsibility. (3) Practice, emphasis on

the combination of virtuousness and good human relations through "Friendly Supervision" and mentoring (Kalyanamitra), providing clear guidance, motivating the team, and maintaining a robust monitoring system built on mutual trust between the supervisor and the supervisee. (4) Evaluation, emphasis on the principle of virtuousness and reliability (Nissayasampanno), by evaluating results by focusing on building good relationships and understanding among all parties in order to develop the learners.

Keywords: Internal Supervision Administration, The Three Pāpaṇika-Dhamma Principles, School

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาจนส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์หลายรูปแบบขึ้นในสังคมทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดกระแสเรียกร้องการปฏิรูปการศึกษาขึ้นเพื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของประเทศอย่างแท้จริง เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้อง มุ่งสร้างสรรค์สังคมให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศชาติโดยรวม มุ่งสร้างคนหรือผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงให้มีคุณลักษณะที่มีศักยภาพและความสามารถที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองเรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษานี้เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆที่ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องยาวนานเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามต้องการอย่างได้ผล และมุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดตามแนวทางการจัดการเรียนรู้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ครูจะต้องมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสูงตามมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาชาติ และโรงเรียนมีศักยภาพในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบ การประกันคุณภาพการศึกษาและการยกระดับโรงเรียนชั้นนำของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความพร้อมสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีระบบการพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตร และการจัดการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดมาตรฐานสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาไว้ส่วนหนึ่งว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศมีระบบที่ทรงประสิทธิภาพ ในการกำกับดูแล ติดตามประเมินผลและนิเทศสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดความเข้มแข็งด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุงพัฒนาด้านงานวิชาการให้กับสถานศึกษาในสังกัดโดยเฉพาะกับครูผู้สอน งานหลัก คืองานด้านวิชาการเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะปฏิบัติการกิจได้ครบถ้วนตามรูปแบบและกระบวนการนิเทศ แต่ในภาพรวมของคุณภาพการศึกษาที่ปรากฏยังไม่สามารถส่งผลไปยังคุณภาพผู้เรียนที่น่าพึงพอใจได้

หลักการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นศาสตร์ที่มีหลักการที่ถูกเรียบเรียงอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้ในการนิเทศการศึกษาได้อย่างดีในการกระทำและพฤติกรรม ของแต่ละบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับหลักทางการปรัชญาแห่งชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดเป้าหมายและแรงจูงใจในการกระทำพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ในการนิเทศการศึกษาเป็นการรวบรวมหลักการและพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนและในการศึกษาซึ่งถูกควบคุมโดยเป้าหมาย หลักการ ธรรมชาติความจริงของสถานการณ์ในห้องเรียนซึ่งในหลักการก็จะเป็นแนวทางในการกระทำของบุคคลในอนาคตซึ่งหลักการถูกรวบรวมจากข้อเท็จจริงประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์เพื่อเป็น แนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทำให้เกิดเทคนิควิธีการในการนิเทศในการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาต่อไป (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2557)

หลักการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ดีควรอยู่บนพื้นฐาน ปรัชญาการศึกษา ควรเป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถสรุปผลจากข้อมูลหรือข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้ ความเป็นประชาธิปไตยที่เคารพในความคิดความเชื่อของคนที่มีความแตกต่างบนฐานของการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและความคิดสร้างสรรค์รวมถึงส่งเสริมให้ทุกคนได้แสดงออกอย่างเสรีเพราะทุกทุกความคิดย่อมมีคุณค่าและมีความหมายรวมถึงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นของการนิเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต (วชิรา เครือคำอ้าย, 2558) โดยบทบาทหน้าที่ของผู้ทำกรนิเทศภายในสถานศึกษามีไว้ ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในและหลักสูตร 2) ร่วมประชุมวางแผนกับคณะครูในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน 3) สนับสนุนด้านงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนขวัญและกำลังใจ 4) เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีทางการศึกษา 5) กระตุ้นให้ผู้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอในด้านวิชาการ 6) ติดตามและประเมินผลการนิเทศภายใน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญหน่วยงานหนึ่งที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคลากรหลักที่สำคัญประการหนึ่งคือการดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนให้สามารถสร้างเสริมนักเรียนให้มีพัฒนาการทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจและสังคมเต็มตามวัยและเต็มศักยภาพการกิจนี้ให้บรรลุผลคือครูผู้สอนครูที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียนแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานเจตคติที่มีต่อวิชาชีพบุคลิกภาพความต้องการความรับผิดชอบความถนัด ความสนใจผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังของครูที่มีความแตกต่างกันนี้ให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตนจนประสบความสำเร็จตามภารกิจหลักของหน่วยงานและของสถานศึกษาในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพโดยการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถประสบการณ์ในการทำงานเพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาครูคือการนิเทศภายในโรงเรียนที่เป็นระบบและต่อเนื่องจะช่วยพัฒนาครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้นในการปฏิบัติงานของตนเอง

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักปณิธธรรม 3 ของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ว่ามีความจำเป็นในการศึกษาและมีความสำคัญอย่างไรสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักปณิธาน 3 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักปณิธาน 3 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร-ครู ในสถานศึกษาพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 1,872 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 320 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 7 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร สื่อออนไลน์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานนิเทศภายใน 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมายจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.945 6) ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

3.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามได้ใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ด้วยวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ในภาพรวม ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับปฏิบัติ/เป็นจริงเพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ในภาพรวม

ด้าน	สภาพการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1	ระดับปฏิบัติ/เป็นจริง			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1.	ด้านสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน	4.61	0.53	มากที่สุด	1
2.	ด้านการวางแผนการนิเทศ	4.49	0.69	มาก	4
3.	ด้านการปฏิบัติการนิเทศ	4.57	0.54	มากที่สุด	3
4.	ด้านการประเมินผลการนิเทศ	4.59	0.52	มากที่สุด	2
ภาพรวม		4.58	0.53	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จำแนกตามรายด้าน พบว่า มีระดับปฏิบัติ/เป็นจริง ในระดับสูงสุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน ด้านการประเมินผลการนิเทศ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ และด้านการวางแผนการนิเทศ เป็นลำดับสุดท้าย

2. วิธีการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักปณิธาน 3 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1

2.1 ด้านสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการการนิเทศภายใน เป็นการศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อส่งเสริมการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการฝึกทักษะเฉพาะด้านให้แก่ครูซึ่งงานวิจัยนี้มุ่งพัฒนาทักษะเฉพาะด้านให้แก่ครู เช่น การใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการฝึกฝนอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างประสบการณ์ตรง เน้นพัฒนาความชำนาญด้านเทคนิคเฉพาะทางเพื่อการสอนที่มีคุณภาพการสร้างรูปแบบการนิเทศภายในเชิงมิตรสัมพันธ์ในโรงเรียนประถมศึกษา งานวิจัยนี้พัฒนารูปแบบการนิเทศที่มุ่งเน้นทักษะนิสสยสัมพันธ์ หรือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้บริหาร เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและเกื้อหนุนกันแนวทางการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นการพัฒนาทักษะ นิสสยสัมพันธ์ โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ในการร่วมพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายการศึกษาของโรงเรียนเพิ่มความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.2 ด้านการวางแผนการนิเทศ ความสำคัญของการวางแผนการนิเทศที่คำนึงถึงความต้องการและข้อเสนอแนะจากครู ซึ่งจะช่วยให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของครูและนักเรียนในแต่ละพื้นที่ การพิจารณาความต้องการของครูจะทำให้การนิเทศสามารถตอบสนองต่อปัญหาหรือข้อจำกัดที่ครูกำลังเผชิญ และสามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะการสอนของครูได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ข้อเสนอแนะจากครูยังช่วยในการปรับปรุงกระบวนการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนการสอนในพื้นที่ต่าง ๆ มากขึ้น โดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาวิชาชีพครูในระดับที่สูงขึ้น วิธูโร หมายถึง จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการวางแผนการนิเทศภายในได้พิจารณาถึงความต้องการและข้อเสนอแนะจากครูในการให้ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานได้ตรงตามความรู้ความสามารถหรือความชำนาญตามความเหมาะสมก็จะทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสถานศึกษา

2.3 ด้านการปฏิบัติการนิเทศ หลักปาณิถรรรม 3 ในพระพุทธศาสนาเป็นการชี้แนะวิธีการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ โดยการใช้หลักการของการพัฒนาตนเองและการมีทัศนคติที่ดี ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในตัวเองและสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานได้ การนำปาณิถรรรม 3 มาปรับใช้ในการนิเทศการสอนนั้น ผู้นิเทศสามารถกระตุ้นให้ครูผู้สอนมองปัญหาในมุมบวก และสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยคามมุ่งมั่นและพัฒนาตัวเองไปในทางที่ดีขึ้นตามหลักของการเจริญเติบโตทางจิตใจและความคิดนิมนต์พระมาเทศและการเจริญวิทยาการที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ แก่ผู้บริหารและครูได้รับความรู้ทักษะประสบการณ์โดยตรงจากวิทยากรเสริมสร้างทักษะวิชาชีพให้เกิดความเชื่อมั่นความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานและเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

2.4 ด้านประเมินผลการนิเทศการใช้หลักปาณิถรรรม 3 จะช่วยให้การประเมินผลมีความเป็นระบบและเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหในระยะยาวเช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและการนำข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการ ทำงานการประเมินอย่างเป็นรูปธรรม จะช่วยให้สามารถติดตามผลได้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดเกณฑ์ชี้วัดผลการพัฒนา และการให้ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนเพื่อการแก้ไขปัญหาย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งช่วยให้กระบวนการนิเทศมีความโปร่งใสและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง.

3. แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักปาณิถรรรม 3 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

3.1. ด้านสภาพปัจจุบัน ในสภาวะปกติของนิเทศภายในโรงเรียนตามหลัก "จิกขุมา" หรือมีส่วนบกพร่องที่มองปัญหาไกลนั้นเป็นสาเหตุจากที่นั่นและวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนเพื่อตรวจสอบมิติผู้บริหารต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ ขึ้นสู่ข้อมูลที่ถูกต้องและนำเสนอ (ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนที่มีคุณสมบัติของครูและทรัพยากรที่โรงเรียนพุดถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในรูปลักษณะภายนอก เช่น นโยบายการศึกษาเทคโนโลยีและข้อสังเกตของ ชุมชนที่จะปรับเปลี่ยนให้ทันกับสถานการณ์การนิเทศที่ดีต้องคำนึงถึงการเข้าใจข้อเท็จจริงในปัจจุบันเพื่อตรวจสอบจุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและความถี่ (SWOT Analysis) อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูและความสามารถในการมองเห็นและสะท้อนความคิดในสภาพปัจจุบันที่เกี่ยวข้อง

3.2. ด้านการวางแผน ควรมีดำเนินการด้วยความต่อเนื่องและต่อเนื่อง (วิธูโร) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางแผนเชิงกลยุทธ์และจัดระบบของงานสร้างปฏิทินนิเทศที่ระบบเรียกร้องและการควบคุมของโรงเรียน เช่น การพัฒนาครูอย่างแม่นยำ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ การนิเทศแบบรายกลุ่ม นอกจากนี้ นิเทศรายบุคคล วางแผนการนิเทศที่สนับสนุน เช่น ระบบติดตามผลออนไลน์ และเตรียมแผนงบประมาณและทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้เป็นประจำเพื่อให้ทำหน้าที่ได้อย่างแม่นยำในทีม งานนิเทศเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันอย่างมีคุณภาพดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่วางแผนตามนโยบายไว้ล่วงหน้า

3.3. ด้านการปฏิบัติ มีระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน เทคนิควิธีการเน้นย้ำ (วิธูโร) เพื่อให้ความสัมพันธ์ที่ดี (นิสสัยสัมพันธ์) ผู้บริหารหรือหัวหน้าทีมเทคนิคควรให้คำปรึกษาและคำแนะนำอย่างชัดเจนแก่ครูและเป็นศูนย์กลางของการกระตุ้น สาเหตุของกิจกรรมการปฏิบัติที่เกิดปัญหาในกิจกรรมต่างๆ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร ได้แก่ Coaching และ Mentoring ช่วยพัฒนาและบรรยากาศของครูในบรรยากาศที่มีความสำคัญ เช่น คอนเฟอเรนซ์ และเครื่องมือออนไลน์ในการสื่อสารและติดตามงาน ส่วนที่เหลืออีกประการหนึ่งคือผลงานที่มีลักษณะเด่นของการดำเนินการที่จะช่วยให้เกิดพลังบวกในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

3.4. ด้านประเมินผลการนิเทศ การส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ติดตาม จุดมุ่งหมายควรอาศัยหลัก "นิสสัยสัมพันธ์" ที่เน้นสร้างความเชื่อมโยงและการมองเห็นทุกฝ่ายที่ประเมินให้ดียิ่งขึ้น เช่น สังเกตที่สังเกตได้จากผลลัพธ์ของนิเทศ ผู้ดูแลการประเมินผล อาจารย์และความเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคนิคและคำแนะนำในการปรับปรุงการนิเทศรายงานผลควรตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพและความสามารถได้นำเสนอผลสรุปต่อผู้พิจารณาที่เข้าใจง่าย ในที่สุดผลการด้านประเมินการนิเทศจะช่วยให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบนิเทศที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการนำการบริหารงานนิเทศภายใน มาประยุกต์หรือบูรณาการใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการปฏิบัติในด้านสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการนิเทศภายในสูงกว่าทุกด้าน โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้นพบปัญหาตลอดมา แต่ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ไปสู่จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงร่วมมือร่วมใจปรับปรุง พัฒนา แก้ไขปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับหลักการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546) ที่กล่าวว่า การนิเทศนั้นต้องตั้งอยู่บนหลักการวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความสามารถเชิงสร้างสรรค์ ทั้งด้านความคิดเห็นและการกระทำใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรองทอง จิระเดชกุล (2550) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการปฏิบัติงานกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องในการปรับปรุง แก้ไข พัฒนาการปฏิบัติกรณิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพและส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทุกด้านและบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงทำให้ปัญหาการนิเทศภายในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สอดคล้องกับแนวคิดของไชยยันต์ สุดสุริยะ (2548) พบว่า ปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนจำแนกตามสภาพผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมมีปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนการนิเทศและด้านการปฏิบัติการนิเทศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2546) ที่กล่าวไว้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงาน ที่ประกอบด้วยการวางแผน การจัดรูปงานและกำลังคน การจูงใจและการควบคุมบุคลากรภายในหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ความสามารถ ประสิทธิภาพ ตลอดจนได้รับการฝึกฝนมาพอสมควร จึงจะสามารถบริหารงานในหน้าที่ความรับผิดชอบให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาวิธีการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาตามหลักปาณิกธรรม 3 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย (1) ด้านสภาพปัจจุบันและปัญหา เน้นทักษะและความสัมพันธ์มุ่งเน้นการพัฒนา 2 ส่วนหลัก คือ ทักษะ (วิธวิธี) พัฒนาทักษะเฉพาะด้านให้ครู ความสัมพันธ์ (นิสสยสัมพันธ์) (2) ด้านการวางแผนการนิเทศ เน้นคนสำราญงานสำเร็จ รับฟังเสียงครู ใช้คนให้ตรงงาน (วิธวิธี) (3) ด้านการปฏิบัติ เน้นทัศนคติและภูมิปัญญา การสร้างพลังบวกใช้หลักปาณิกธรรม 3 การเติมเต็มความรู้ (4) ด้านการประเมินผล เน้นระบบและความต่อเนื่อง การเป็นระบบและโปร่งใส การพัฒนา นำผลประเมินมาปรับปรุงกระบวนการทำงานในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประยุทธ ชูสอน (2548) กล่าวไว้สรุปในงานวิจัยว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำที่กล่าวถึงในที่นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยและพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบหลักในการศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำสำหรับกำหนดกรอบความคิดเพื่อการวิจัย โดยผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์จากผลการศึกษาของนักวิชาการและผลการวิจัยต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมล จันทรแก้ว (2555) พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 ขั้นตอน 1) การวิเคราะห์สังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนา (1) การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (2) การทดลองรูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (3) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ (4) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 2) คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนา มี 5 คุณลักษณะ คือ การเป็นผู้นำ การเรียนรู้แบบทีม ผู้นำของผู้นำ ผู้นำที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำการบริหารความเสี่ยง และผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

3. ผลการเสนอแนวทางการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักปาณิกธรรม 3 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย (1) ด้านสภาพปัจจุบันและปัญหา เน้นหลักจักษุมด้วยการวิเคราะห์ความจริง ผู้บริหารต้องมองเห็นสภาพปัญหาตามความเป็นจริง เข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคอย่างลึกซึ้ง (2) ด้านการวางแผน เน้นหลักวิธวิธี จัดการเก่ง โดยวางระบบชัดเจน วางแผนเชิงกลยุทธ์ จัดทำปฏิทินการนิเทศ และวางระบบงานอย่างต่อเนื่อง ด้วยการรับผิดชอบร่วมกัน (3) ด้านการปฏิบัติ เน้นวิธวิธีผสมกับนิสสยสัมพันธ์ มนุษย์สัมพันธ์ ด้วยการมีกัลยาณมิตร นิเทศแบบเป็นกันเอง ให้คำปรึกษาที่ชัดเจน และเป็นศูนย์กลางในการกระตุ้นทีมงาน และมีระบบตรวจสอบและติดตามผล โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ (4) ด้านการประเมินผล เน้นหลักนิสสยสัมพันธ์ ฟังพาอาศัยได้ โดยการประเมินผลโดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกฝ่ายเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียน ผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของเกียรติศักดิ์ สุขเหลือ (2557) ที่พบว่า ลักษณะภาวะผู้นำในยุคปัจจุบัน ภาวะผู้นำควรมุ่งเป้าหมายในการเป็นผู้นำเพื่อมุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์รองลงมาคือ

เป็นผู้นำที่ใช้หลักธรรมาภิบาล ผู้นำแบบเครือข่าย ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำในการมีส่วนร่วม ผู้นำที่ขอคำปรึกษา ผู้นำแบบออกคำสั่ง และเป็นผู้นำที่ไม่มีความชัดเจนในการตัดสินใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอภิรัตน์ จิตวิริโย และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2561) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิกรสูตรสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้ คือ 1) ด้านจักษุมา คือการมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองการไกล ประกอบด้วย สร้างวิสัยทัศน์ในองค์การมีความรู้ความสามารถ มีการวางแผน แนวความคิดใหม่ๆ 2) ด้านวิจิโร คือ จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน ประกอบด้วย ความหมั่นเพียรในการฝึกฝน มีเทคนิคและความถนัด มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์การทำงาน มีทักษะความชำนาญในงานมีความตั้งใจ อดทนต่อการทำงาน และ 3) ด้านนิสยสัมปโน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วยความสุภาพอ่อนโยน เอาใจใส่ กระตือรือร้น มีใจผูกพันอยู่กับงาน สร้างมิตรภาพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นการยกย่องให้เกียรติผู้อื่น

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักปาปนิกรสูตร 3 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่

1. ด้านสภาพปัจจุบัน จักษุมา (P Shrewd) ด้านสภาพปัจจุบัน ในสภาวะปกติของนิเทศภายในโรงเรียนตามหลัก "จักษุมา" หรือมีส่วนบกพร่องที่มองปัญหาไกลนั้นเป็นสาเหตุจากที่นั่นและวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนเพื่อตรวจสอบมิติ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ ขึ้นสู่ข้อมูลที่ถูกต้องและนำเสนอ (ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนที่มีคุณสมบัติของครูและทรัพยากรที่โรงเรียนพูดถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในรูปลักษณะภายนอก

2. ด้านการวางแผน วิจิโร (p Capable of administering business) ควรมีดำเนินการด้วยความต่อเนื่องและต่อเนื่อง (วิจิโร) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางแผนเชิงกลยุทธ์และจัดระบบของงานสร้างปฏิทินนิเทศที่ระบบเรียกร้องและการควบคุมของโรงเรียน เช่น การพัฒนาครูอย่างแม่นยำ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ การนิเทศแบบรายกลุ่ม นอกจากนั้นนิเทศรายบุคคล วางแผนการนิเทศที่สนับสนุน เช่น ระบบติดตามผลออนไลน์ และเตรียมแผนงบประมาณและทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้เป็นประจำเพื่อให้ทำหน้าที่ได้อย่างแม่นยำในทีม งานนิเทศเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันอย่างมีคุณภาพ

3. ด้านการปฏิบัติ วิจิโร (A Capable of administering business) ด้านการปฏิบัติ มีระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน เทคนิควิธีการเน้นย้ำ (วิจิโร) เพื่อให้ความสัมพันธ์ที่ดี (นิสยสัมปโน)ผู้บริหารหรือหัวหน้าทีมนิเทศควรให้คำปรึกษาและคำแนะนำอย่างชัดเจนแก่ครูและเป็นศูนย์กลางของการกระตุ้นสาเหตุของกิจกรรมการปฏิบัติที่เกิดปัญหาในกิจกรรมต่าง ๆ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร ได้แก่ Coaching และ Mentoring ช่วยพัฒนาและบรรยากาศของครูในบรรยากาศที่มีความสำคัญ

4. ด้านประเมินผลการนิเทศ นิสยสัมปโน (E Having good credit rating) ด้านประเมินผลการนิเทศ การส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ติดตาม จุดมุ่งหมายควรอาศัยหลักนิสยสัมปโนที่เน้นสร้างความเชื่อมโยงและการมองเห็นทุกฝ่ายที่ประเมินให้ดียิ่งขึ้น เช่น สังเกตที่สังเกตได้จากผลลัพธ์ของนิเทศ ผู้ดูแลการประเมินผล อาจารย์และความเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคนิคและคำแนะนำในการปรับปรุงการ

นิเทศรายงานผลควรตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถได้นำเสนอผลสรุปต่อผู้พิจารณาที่เข้าใจง่าย ในที่สุดผลการดำเนินงานประเมินการนิเทศจะช่วยให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบนิเทศที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 การบริหารงานนิเทศภายในผู้บริหารควรกล้าตัดสินใจในสถานการณ์ที่ต้องการความชัดเจน
 - 1.2 การบริหารงานนิเทศภายในผู้บริหารควรมีความสามารถในการจูงใจผู้ตามและเสียสละในการปฏิบัติงานต่อองค์กร
 - 1.3 การบริหารภายในควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน
 - 1.4 การบริหารควรมีการพัฒนาระบบการสื่อสารและข้อมูลที่ทันสมัย
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักทฤษฎีอื่นๆ
 - 2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารงานนิเทศภายในตามหลักทฤษฎี
- 3 ของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรองทอง จิระเดชากุล. (2557). คู่มือนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ชาร์อักษร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2557). การพัฒนาภาวะผู้นำวิเทศในยุคลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ไชยยันต์ สดสุริยะ. (2548). ปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดตราด-จันทบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ประยุทธ์ ชูสอน. (2548). พฤติกรรมภาวะผู้นำและแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระอภรณ์ ฐิตวิริโย และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2561). ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 5(1), 41-53.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2557). การนิเทศการศึกษา. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- วชิรา เครือคำอ้าย. (2558). การนิเทศการศึกษา. เชียงใหม่: ส.การพิมพ์.
- วิมล จันทรแก้ว. (2555). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). สรุปผลนิเทศติดตามประเมินการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2546. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานสถาบันราชภัฏ. (2546). เอกสารสารการเรียนรู้ประกอบชุดวิชาผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถาบันราชภัฏ.

แนวทางการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี GUIDELINES FOR DEVELOPING THE STATE OF AWARENESS BASED ON THE PRINCIPLES OF MINDFULNESS AMONG STUDENTS IN NONTHABURI PROVINCE

¹พระครูวิโรจน์กาญจนเขต Phrakruwirojkanchanakhet

²พระครูวิรุฬห์สุตคุณ PhrakhruWirunsuttakun ³บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: surachaihongtrakool@gmail.com

Article Received: October 26, 2025. Revised: December 25, 2025. Accepted: December 26, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพภาวะตื่นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน จำนวน 351 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพภาวะตื่นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านตื่นรู้ในความคิด ด้านตื่นรู้ที่หัวใจ ด้านตื่นรู้ในชีวิต 2) วิธีการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ (1) ด้านตื่นรู้ในความคิด มุ่งเน้นการฝึกฝนสติและสมาธิ จัดกิจกรรมที่หลากหลาย และสร้างบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความตื่นตัวทางปัญญา (2) ด้านตื่นรู้ที่หัวใจ สร้างความเข้าใจใน คุณค่าของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความไม่สมบูรณ์แบบ และมีความเมตตา ฝึกสังเกตอารมณ์โดยไม่ตัดสิน และอยู่กับปัจจุบัน ส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา การช่วยเหลือ และการให้อภัย เพื่อลดอัตตาและเพิ่มความเห็นอกเห็นใจ (3) ด้านตื่นรู้ในชีวิต ปลูกฝัง คุณธรรมและจริยธรรม การมีกฎระเบียบชัดเจน ฝึกการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาจริยธรรมจากสถานการณ์จริง และสะท้อนความคิดเพื่อเชื่อมโยงสู่การใช้ชีวิต และ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี เป็นการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อสร้างสติและสัมปชัญญะ โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านตื่นรู้ในความคิด เน้นฝึก สติและสมาธิ สังเกตความคิด มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการใช้เหตุผล การวิเคราะห์ และการสื่อสารที่ดี (2) ด้านตื่นรู้ที่หัวใจ เน้นความเข้าใจความสัมพันธ์ของ ร่างกายและอารมณ์ มีเป้าหมายเพื่อให้รู้เท่าทันความรู้สึกและจัดการอารมณ์ได้เหมาะสม (3) ด้านตื่นรู้ในชีวิต เน้นการรู้จักตนเอง และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ มีเป้าหมายเพื่อการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง

คำสำคัญ: ภาวะตื่นรู้, หลักสติปัฏฐาน 4, นักเรียน

Abstract

This research article aimed to: 1) study the state of mindfulness of students in Nonthaburi Province, 2) study the methods of developing mindfulness based on the Satipaṭṭhāna principle (Four Foundations of Mindfulness) among students in Nonthaburi Province, and 3) propose guidelines for developing mindfulness based on the Satipaṭṭhāna principle (Four Foundations of Mindfulness) among students in Nonthaburi Province. This was a mixed-methods research, with quantitative research using questionnaires administered to 351 students, with data analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Qualitative research involved interviews with 15 key informants, and the data were analyzed using content analysis.

The research findings showed that: 1) The overall state of mindfulness of students in Nonthaburi Province was rated at a high level in all three aspects: mindfulness of thought, mindfulness of the heart, and mindfulness of life. 2) Methods for developing mindfulness based on the Satipaṭṭhāna principle (Four Foundations of Mindfulness) among students in Nonthaburi Province included: (1) Mindfulness of thought (Cittānupassanā): focusing on practicing mindfulness and concentration, organizing diverse activities, and creating an environment conducive to learning to foster intellectual alertness; (2) Mindfulness of the heart (Vedanānupassanā): cultivating understanding of one's own and others' values, accepting imperfection, and cultivating compassion, practicing non-judgmental emotional observation, and living in the present. Promoting volunteer activities, helping and forgiving to reduce ego and increase empathy (3) mindfulness of life (Dhammānupassanā): cultivating morality and ethics, having clear rules, practicing analytical thinking to solve ethical problems from real situations and reflecting on thoughts to connect to life. 3) Guidelines for developing awareness based on the Satipaṭṭhāna principle (Four Foundations of Mindfulness) among students in Nonthaburi Province is the application of the Four Satipaṭṭhāna principles to create mindfulness and awareness, divided into 3 areas of development: (1) Awareness in thought, focusing on practicing mindfulness and concentration, observing thoughts, with the goal of using reason, analysis and good communication; (2) Awareness of the heart, focusing on understanding the relationship between the body and emotions, with the goal of being aware of feelings and managing emotions appropriately; (3) Awareness in life, focusing on knowing oneself and seeing the value in what one does, with the goal of living a simple and sufficient life.

Keywords: Mindfulness, The Principle of Satipaṭṭhāna (Four Foundations of Mindfulness), Students

บทนำ

เด็กสมัยนี้ส่วนใหญ่ถูกตามใจจนเคยตัว พ่อแม่เอาใจมากเกินไป ทำให้ขาดความอดทน ขาดวินัย คุณพ่อคุณแม่หลายท่านจึงอยากให้ลูกปฏิบัติธรรมตั้งแต่วัยเด็ก จะได้เป็นคนมีคุณธรรม คิดดี ทำดี มีธรรมะเป็นภูมิคุ้มกันชีวิต แต่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มั่นใจว่าลูกจะทำได้ เพราะคงไม่ใช่นักที่จะสร้างแรงจูงใจให้เด็กๆ อยากรับปฏิบัติธรรม หรือหาวิธีทำให้เด็กนั่งนิ่งๆ ได้นานเกิน 5 นาที การสอนเด็กปฏิบัติธรรม ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การฝึกปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสิ่งที่สอนได้ดีขึ้น การเรียนจากการปฏิบัติจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในใจ ตามหลักสำคัญทางพุทธศาสนา คือ การลงมือปฏิบัติ ฝึกสติสัมปชัญญะ สมาธิภาวนา จนเกิดปฏิเวธ คือ การเข้าใจ รู้แจ้งเห็นจริง การเกิดปรีดี นั่นคือ หลักธรรมคำสั่งสอน (ThaiHealth Official, 2553)

ภาวะตื่นรู้เป็นคำใหม่และมีการนำมาใช้เมื่อไม่นานมานี้ มีความหมายกว้างๆ ว่าเป็นภาวะที่สภาพจิตหลุดพ้นจากการถูกกิเลสครอบงำ" เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Awakening มาจากศัพท์ว่า พุทธะ ในภาษาบาลี หมายถึง ตื่นแล้ว รู้แล้ว เบิกบานแล้ว คือ ตื่นจากความเชื่อของบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติที่ไม่เป็นไปเพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่แท้จริงในชีวิต การรู้มีได้เพราะการศึกษาพัฒนาปัญญา ในพรหมายสูตรให้อธิบายความหมายของพุทธะ ไว้ว่า "สิ่งที่ควรรู้อย่างเรารู้แล้ว สิ่งที่ควรสะเรารู้แล้ว สิ่งที่ควรเจริญเรารู้แล้ว ดังนั้น เราจึงเป็นพุทธะ " ภาวะตื่นรู้จึงเป็นภาวะที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาจิต พระพุทธศาสนาแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิตว่ามีผลต่อกันและกันดังพุทธดำรัสว่า "แต่เมื่อเราตรีกตรองอยู่นานเกินไป ร่างกายก็เหน็ดเหนื่อย เมื่อร่างกายเหน็ดเหนื่อย จิตก็ฟุ้งซ่าน เมื่อจิตฟุ้งซ่าน จิตก็ห่างจากสมาธิ" แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวโยงระหว่างกายกับจิตที่ต้องอิงอาศัยกันถ้ามีร่างกายหรือจิตเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

โดยพระไพศาล วิสาโล (2567) ได้กล่าวว่า ความหมายเบื้องต้นของการตื่นรู้คือ การมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม เพราะคนเราส่วนใหญ่มักจะอยู่ในความหลง หลงเข้าไปในความคิด หลงเข้าไปในอารมณ์ ซึ่งทำให้เราไม่ต่างจากคนหลับหรือคนละเมอ คนเราที่หลงมีอยู่ 2 แบบ แบบแรกคือ หลงเพราะลืมตัวหรือไม่รู้ตัว แบบนี้เป็นกันเยอะ แต่แบบที่สองที่เป็นกันมากที่สุดก็คือ หลงเพราะไม่รู้ความจริง ไม่รู้ความจริงของสรรพสิ่ง ซึ่งครอบคลุมถึงไม่รู้ความจริงเกี่ยวกับตัวเราเองด้วย ไปหลงคิดว่าสิ่งทั้งปวงมันเที่ยง มันเป็นสุข มันเป็นตัวเป็นตน แบบนี้เรียกว่าเป็นความหลงขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำให้เกิดความยึดติดถือมั่น หลงแบบนี้บางทีเรารู้จักเรียกว่า “อวิชชา” มีความอยากได้เข้ามาครอบครองเป็นของกู มีความหวงเหวนว่าเป็นพวกของกู ซึ่งก็นำไปสู่การรู้สึกเป็นปฏิปักษ์กับสิ่งที่ถือว่าไม่ใช่ของกู เพราะฉะนั้นมันก็เป็นความหลงที่นำไปสู่การเบียดเบียน และการทำลาย เมื่อใดก็ตามที่เราตื่นรู้ เริ่มจากมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม ก็ทำให้เราไม่หลงเข้าไปในความคิด ไม่หลงเข้าไปในอารมณ์ และไม่ถูกกิเลสครอบงำ ถ้าเราต้องการที่จะมีความสุข มีอิสระ ก็ต้องทำใจของเราให้ตื่น เริ่มจากมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม อยู่แบบไม่ใช่คนหลับหรือคนละเมอ แล้วความรู้สึกตัวทั่วพร้อมนี้แหละที่จะเป็นพื้นฐานไปสู่การทำความดี และเห็นความจริง มันก็จะพาเราไปสู่การตื่นรู้ เป็นอิสระจากมายาภาพ จากอวิชชา จากความหลงมกมาย ที่ไปเห็นสิ่งต่างๆ คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เราจะไม่เห็นคนอื่นเป็นศัตรู แม้ว่าเขาจะมีความคิดต่างจากเรา แม้ว่าเขาจะมีผิวสี เชื้อชาติ หรือสถานะต่างจากเรา ก็ยังเป็นมิตรกัน ทุกวันนี้องค์แห่งการตื่นรู้มีหลากหลายมากขึ้น มันไม่คับแคบแค่วิธีการเดียว ซึ่งล้วนแต่เป็นประโยชน์ ถ้าเรารู้จักเอาหลากหลายวิธีนี้มา เรารู้จักเลือกใช้เลือกสรรก็จะทำให้ความตื่นรู้เกิดขึ้นได้เร็ว โดยที่ไม่ต้องหลีกเลี่ยงออกจากโลกที่เราอยู่ก็ได้

จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญของภาวะตื่นรู้ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาจิต เนื่องจากจิตนี้สามารถกระทำให้ออกได้ (มโนสุจริต) ให้ผิดได้ (มโนทุจริต) ผู้ที่มีจิตไม่มั่นคง ไม่รู้แจ้งสัจธรรมมี

ความเลื่อมใสเลือนลอย ย่อมไม่มีปัญญาสมบูรณ์" การแก้ไขในด้านจิตจึงเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนามนุษย์ โดยองค์รวม" เพราะจิตที่ตั้งไว้อย่อมอำนวยให้ได้ผลที่ประเสริฐยิ่ง" เมื่อจิตได้รับการอบรมพัฒนาให้ดีขึ้นแล้วจะทำให้เป็นจิตที่มีประสิทธิภาพ มีความเห็นชัดในหลักธรรมชาตและหลักชีวิตตามจริงที่เรียกว่า "จิตตื่นรู้" หรือ "ภาวะตื่นรู้" (ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล, 2552) ซึ่งในพระพุทธศาสนาการปฏิบัติกัมมัฏฐาน ตั้งแห่งการงานทางใจ เป็นการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการได้บรรลุฌาน มรรค ผล นิพพาน ซึ่งเป็นภาษาบาลี ถ้าเป็นภาษาสันสกฤตจะใช้คำว่า "กรรมฐาน" การเจริญภาวนา หรือกัมมัฏฐาน ในพระพุทธศาสนามี 2 วิธี คือ สมถกัมมัฏฐาน และ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งปรากฏหลักฐานที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม 2 ประการนี้เพื่อสลัดความไม่ประมาทและเป็นเหตุให้เกิดปัญญาธรรม 2 อย่างนั้น ได้แก่ อโหสิกรรม 1 วิปัสสนา 1" (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การปฏิบัติทางจิตจึงเป็นการตื่นรู้ที่สอดคล้องกับการมีสติในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสังฆาธิการเป็นผู้นำด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนในชุมชนและสังคมจึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัญญาของนักเรียน จังหวัดนนทบุรีเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้สนใจกับการปฏิบัติธรรมนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ลดปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะตื่นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัญญาของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัญญาของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จำนวน 3,153 คนและโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี จำนวน 740 คน รวมทั้งสิ้น 3,893 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยได้มาจากการสุ่มด้วยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรและกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ครูหัวหน้าหมวด และผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัญญา รวมจำนวน 15 รูป/คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัญญาของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศอายุ ระดับการศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถาม สภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี เป็นแบบสอบถาม ชนิดเลือกตอบจำแนกตามสภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี จำนวน 3 ด้านด้านละ 8 ข้อ ได้แก่ ด้านต้นรู้ในความคิด ด้านต้นรู้ที่หัวใจ และด้านต้นรู้ในชีวิต รวม 24 ข้อ โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale (สุรชัย ศิริโกภากรมย์, 2546) ซึ่งแต่ละคำถามจะมีคำตอบเป็นตัวเลือก 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

การสร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะต้นรู้ และหลักสถิติพื้นฐาน 2) กำหนดนิยามปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งในการสร้างแบบสอบถามผู้วิจัยจะคำนึงถึงการสร้างแบบสอบถามให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องและการได้แบบสอบถามที่ดีมีคุณภาพมีความตรงทั้งในเชิงโครงสร้างและความตรงเชิงเนื้อหา รวมทั้งความเชื่อมั่น 4) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยดำเนินการดังนี้ (1) นำร่างแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้น จำนวน 24 ข้อเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจแก้ไขและปรับปรุงให้มีความเหมาะสม (2) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา การใช้ภาษาและพิจารณาว่าแบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่โดยการหาค่าดัชนี (IOC) 5) พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 ถึง 1.00 มีจำนวน 24 รายการ และปรับปรุงแก้ไขภาษาตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การทดลองใช้ต่อไป 6) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (tryout) กับนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ นนทบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุดในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี จำนวน 30 คน ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.910 7) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามผ่าน application line ส่วนตัวในการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามและตรวจสอบความถูกต้องเพื่อนำสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะต้นรู้ตามหลักสถิติพื้นฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จะใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และข้อมูลสภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรีใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี สรุปผลการวิจัยดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 3 ด้าน

	สภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1	ด้านต้นรู้ในความคิด	4.11	0.82	มาก	1
2	ด้านต้นรู้ที่หัวใจ	4.09	0.80	มาก	2
3	ด้านต้นรู้ในชีวิต	4.03	0.80	มาก	3
	ภาพรวม	4.09	0.82	มาก	

2. วิธีการพัฒนาภาวะต้นรู้ตามหลักสติปัญญาของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี

2.1 ด้านต้นรู้ในความคิด สามารถเข้าใจและอธิบายแนวคิดทางธรรมะหรือปรัชญาที่ซับซ้อนได้ มองเห็นมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ และเข้าใจว่าไม่มีมุมมองไหนที่ถูกต้องที่สุด ตั้งคำถามกับความเชื่อของตัวเองและเปิดใจรับฟังความคิดเห็นใหม่ๆ คิดวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข้อมูลที่ผิด ตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณคิดสร้างสรรค์และหาวิธีแก้ปัญหาใหม่ๆ มีสติสัมปชัญญะ รู้ตัว รู้เท่าทันความคิดของตัวเอง สามารถปล่อยวางความคิดที่ไม่ดีหรือไม่จำเป็นได้

2.2 ด้านต้นรู้ที่หัวใจ สามารถรู้สึกถึงอารมณ์ของตัวเองได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกดขี่หรือหลีกเลี่ยง เข้าใจที่มาของอารมณ์ของตัวเอง แสดงอารมณ์ของตัวเองอย่างเหมาะสมและมีสุขภาพดี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเมตตาต่อตัวเองและผู้อื่น สามารถให้อภัยตัวเองและผู้อื่นได้ มีความรักและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีความรู้สึกสงบสุขและเป็นสุข

2.3 ด้านต้นรู้ในชีวิต มีเป้าหมายในชีวิตอย่างชัดเจน ใช้ชีวิตอย่างมีสติและตั้งใจปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง รู้และเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตนเอง มีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะคุณ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง มีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของชุมชน ฟังพอใจในการดำเนินชีวิตของตนเองในแต่ละวัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะต้นรู้ตามหลักสติปัญญาของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี

3.1 ด้านต้นรู้ในความคิด ได้แก่ 1) ฝึกฝนสติและสมาธิ ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ เดินจงกรม การฝึกหายใจ และการฝึกสติในชีวิตประจำวัน 2) สังเกตความคิด อารมณ์ และความรู้สึก สอนนักเรียนให้รู้จักสังเกตโดยไม่ตัดสิน เพียงรับรู้ว่าเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป 3) สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ บรรยากาศที่เปิดกว้าง ปลอดภัย ยอมรับความแตกต่าง ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง 4) เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งครูและผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการมีสติ รู้ตัว รู้เท่าทันความคิดของตนเอง 5) จัดกิจกรรมเสริมสร้างสติสัมปชัญญะ เช่น การฝึกหายใจ การเขียนบันทึก การระดมสมอง และเกมต่างๆ 6) ประยุกต์ใช้หลักสติปัญญา 4 กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา 7) ปรับใช้ให้เหมาะสมกับวัย เลือกรูปแบบและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก 8) ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ การเจริญสติต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจึงจะเกิดผล 9) จัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การไต่ถาม การจำลองสถานการณ์ เพื่อฝึกการใช้เหตุผล การวิเคราะห์ และการสื่อสาร 10) ส่งเสริมให้นักเรียนมีภาวะต้นรู้ สามารถมองเห็นมุมมองที่หลากหลายและเข้าใจว่าไม่มีมุมมองไหนที่ถูกต้องที่สุด

3.2 ด้านต้นรู้ที่หัวใจ ได้แก่ 1) เข้าใจมนุษย์ ปลุกฝังความเข้าใจในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความไม่สมบูรณ์แบบ เรียนรู้จากความผิดพลาด เห็นอกเห็นใจผู้อื่น 2) ฝึกฝนสติ สังเกตอารมณ์ตนเองโดยไม่ตัดสิน ฝึกอยู่กับปัจจุบันขณะ ทำจิตใจสงบ พร้อมรับมือสถานการณ์ต่างๆ 3) ลงมือทำ ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร ช่วยเหลือเพื่อน ให้กำลังใจตนเองและผู้อื่น 4) สื่อสารดี ใช้คำพูดไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน ให้เกียรติผู้อื่น 5) เป็นแบบอย่าง ครูและผู้ปกครองเป็นแบบอย่างแสดงความเมตตาในความคิด คำพูด การกระทำ 6) กิจกรรมเสริม จัดกิจกรรมส่งเสริมความเมตตา เช่น เขียนบันทึก บทบาทสมมติ อาสาสมัคร เล่านิทาน 7) กายานุปัสสนา ตระหนักรู้ในร่างกาย ยอมรับความไม่สมบูรณ์แบบ ดูแลตัวเองด้วยความเมตตา 8) เวทนานุปัสสนา รู้เท่าทันอารมณ์ เข้าใจความรู้สึก ระบุและเข้าใจอารมณ์ตนเอง 9) จิตตานุปัสสนา รู้เท่าทันความคิด ควบคุมความคิด สงบจิตใจ ควบคุมอารมณ์ และ 10) อัมมานุปัสสนา เข้าใจธรรมชาติของอารมณ์ว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ลดการยึดติดในตัวตน

3.3 ด้านต้นรู้ในชีวิต ได้แก่ 1) ปลุกฝังคุณธรรม ปลุกฝังคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ การให้เกียรติผู้อื่น 2) สร้างบรรยากาศ ครูและผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี โรงเรียนมีกฎระเบียบชัดเจน จัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม 3) คติวิเคราะห์ กระตุ้นการตั้งคำถาม ฝึกวิเคราะห์ แก้ปัญหาทางจริยธรรม คำนึงถึงผลกระทบต่อนตนเองและผู้อื่น 4) เชื่อมโยงชีวิต ยกตัวอย่างสถานการณ์จริงให้นักเรียนสะท้อนความคิดและประสบการณ์ด้านจริยธรรม 5) กายานุปัสสนา รับรู้การกระทำทางกาย ตระหนักถึงพฤติกรรม รับผิดชอบต่อการกระทำ 6) เวทนานุปัสสนา เข้าใจผลกระทบจากการกระทำ รู้เท่าทันความรู้สึกตนเองและผู้อื่น 7) จิตตานุปัสสนา รู้เท่าทันเจตนา เข้าใจและพัฒนาเจตนาที่ดีงาม 8) อัมมานุปัสสนา เข้าใจหลักธรรมนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม 9) กิจกรรมเสริม จัดกิจกรรมส่งเสริม เช่น บทบาทสมมติ ทำโครงการอาสาสมัคร 10) เรียบง่าย พอเพียง ฝึกสติ รู้เท่าทันความต้องการ เข้าใจคุณค่า ไม่ยึดติดวัตถุภายนอก มีความสุขที่แท้จริง รู้จักประมาณตน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี พบว่า สภาพภาวะต้นรู้ของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านต้นรู้ในความคิด ด้านต้นรู้ที่หัวใจ และด้านต้นรู้ในชีวิต ตามลำดับ จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึง นักเรียนมีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อชีวิต อย่างเรียบง่ายและพอเพียง มีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะคุณ พึงพอใจในการดำเนินชีวิตของตนเองในแต่ละวัน มีความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่นสามารถแสดงอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสมและมีสุขภาพดี รู้สึถึงอารมณ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกดขี่หรือหลีกเลี่ยง โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอริการยงยงค์ยุธ เทชธมโม (สุขสำราญ) (2560) ที่พบว่า ภาวะต้นรู้เป็นภาวะของบุคคลที่มีความสมบูรณ์ด้วยสติและสัมปชัญญะ โดยรู้เห็นตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้เกิดสมาธิเกิดปัญญาตามหลักอริยสัจ 4 หลักธรรมที่เกี่ยวกับภาวะต้นรู้ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ มรรคและไตรสิกขาการพัฒนาตั้งอยู่บนหลักอินทรีย์ ได้แก่ ศรัทธาวิริยะสติสมาธิและปัญญารวมทั้งการฝึกสติปัญญา เพราะปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดภาวะต้นรู้คือ สติและสัมปชัญญะ อันมีฐานเกิดสำคัญที่มาจาก กาย เวทนา จิตและธรรมภาวะต้นรู้นี้มีผลมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ส่วนปัจเจกบุคคล คือ สามารถพัฒนาร่างกายพฤติกรรม สามารถสร้างภูมิคุ้มกันโรค ช่วย

ระงับความเจ็บป่วย ในด้านจิตใจ ทำให้มีความสงบเยือกเย็น มีความสุขไม่ฟุ้งซ่าน ผ่อนคลาย เกิดความสุขุมรอบคอบ และในด้านสติปัญญาทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับการวิจัยของศุภกิจ เจริญสุข เพ็ญพรรณ พิทักษ์สงคราม และไมเคิล คริสโตเฟอร์ (2563) ที่พบว่า สตรีไทยที่ปฏิบัติธรรมบรรยายประสบการณ์ใน 2 ประเด็นหลักคือ ความหมาย และปัจจัยบ่มเพาะสติ โดยความหมายของสติมี 4 ประเด็นย่อย คือ 1) การอยู่กับปัจจุบันขณะ 2) ตระหนักรู้ตนเอง 3) ใคร่ครวญตามความเป็นจริง 4) เป็นกลาง เป็นธรรมชาติ ในส่วนของปัจจัยบ่มเพาะสติ มี 2 ประเด็นย่อย คือ 1) ปัจจัยภายในบุคคล ซึ่งมี 4 หัวข้อ ได้แก่ (1) การมีศรัทธาและฉันทะ (2) การมีศีล (3) ความพร้อมของร่างกาย (4) การหมั่นฝึกฝน 2) ปัจจัยภายนอกบุคคล ซึ่งมี 2 หัวข้อ ได้แก่ (1) การอยู่ในสถานที่สงบ (2) การที่ได้เรียนรู้หรือมีการศึกษา การศึกษานี้ทำให้เข้าใจความหมายของสติ และทราบปัจจัยบ่มเพาะสติ ของสตรีไทยที่ปฏิบัติธรรม ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิต และพัฒนาโปรแกรมการบำบัดทั้งทางกายและทางจิตโดยใช้สติเป็นฐาน ตลอดจนพัฒนาเครื่องมือประเมินการมีสติในบริบทของไทย

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะตื่นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ (1) ด้านตื่นรู้ในความคิด มุ่งเน้นการฝึกฝนสติและสมาธิ จัดกิจกรรมที่หลากหลาย และสร้างบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความตื่นตัวทางปัญญา (2) ด้านตื่นรู้ที่หัวใจ สร้างความเข้าใจในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความไม่สมบูรณ์แบบ และมีความเมตตา ฝึกสังเกตอารมณ์โดยไม่ตัดสิน และอยู่กับปัจจุบัน ส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา การช่วยเหลือ และการให้อภัย เพื่อลดอัตตาและเพิ่มความเห็นอกเห็นใจ (3) ด้านตื่นรู้ในชีวิต ปลูกฝัง คุณธรรมและจริยธรรม การมีกฎระเบียบชัดเจน ฝึกการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา จริยธรรมจากสถานการณ์จริง และสะท้อนความคิดเพื่อเชื่อมโยงสู่การใช้ชีวิต จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสติสัมปชัญญะ เช่น กายานุปัสสนา (การพิจารณากาย) เวทนานุปัสสนา (การพิจารณาเวทนา) จิตตานุปัสสนา (การพิจารณาจิตใจ) และธัมมานุปัสสนา (การพิจารณาธรรม) เป็นต้น สิ่งสำคัญ คือ การปรับใช้กิจกรรมและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การได้วาทิ และการจำลองสถานการณ์ ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนการใช้เหตุผล การวิเคราะห์ และการสื่อสาร การนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์ใช้ ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้างจะช่วยให้ส่งเสริมให้นักเรียนมีภาวะตื่นรู้ สามารถมองเห็นมุมมองที่หลากหลาย และเข้าใจว่าไม่มีมุมมองไหนที่ถูกต้องที่สุด ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลาย จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของอารี นัยบ้านด่าน และคณะ (2559) ที่พบว่า การฝึกสมาธิแบบการเจริญสติโดยการเคลื่อนไหวมือเป็นการมีสติคือรู้สึกตามการเคลื่อนไหวของมือที่สร้างจังหวะในการเคลื่อนไหวตลอด และขณะเคลื่อนไหวมือให้ได้ปัจจุบัน เมื่อมีทวารอื่นมากระทบให้ย้ายไปรับรู้ เช่น เห็นหนอ ยืนหนอ คั่นหนอ ปวดหนอ เมื่อยหนอ เบื่อหนอ ง่วงหนอ โยกหนอ ผงกหนอ กลืนหนอ คิดหนอ ฟุ้งซ่านหนอ สงสัยหนอ เป็นต้น เมื่ออารมณ์นั้นหมดไปแล้วค่อยกลับย้ายมาดูที่พองยุบ ก็รู้เท่าทันอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั่นคือ การมีสติ ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติได้รักษาศีล สมาธิและเกิดปัญญา กลุ่มทดลองได้ฝึกปฏิบัติจำนวน 10 วัน วันละ 40 นาที ย่อมเกิดทักษะและความเข้าใจในการปฏิบัติจนกระทั่งทำให้มีระดับสติที่สูงกว่าในช่วงวันแรกๆ ของการฝึกปฏิบัติ และสอดคล้องกับการวิจัยของ Morrissey and group (2005) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่จัดภายนอกโรงเรียนและการพัฒนาที่ดีของเยาวชนจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและครอบครัวโดยมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือต้องการที่จะเสนอกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และคาดหวังว่ากิจกรรมจะป้องกันเยาวชนจากปัญหาต่างๆ

ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้เพราะมีงานวิจัยรายงานที่ศึกษาเกี่ยวกับยาเสพติด ความรุนแรงหรือปัญหาพฤติกรรมอื่นๆ พบว่า กิจกรรมที่จัดภายนอกโรงเรียนมีผลต่อการเสนอแนวทางแก้ปัญหาและใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมอาสาสมัคร โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดีของเยาวชน ประกอบด้วย ครูผู้สอน การจัดการของโรงเรียน ครอบครัวและผู้นำหนดนโยบาย โดยครอบครัวและชุมชนนั้นเป็นสถานที่แรกในการพัฒนาของเยาวชน

3. ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะต้นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี เป็นการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อสร้างสติและสัมปชัญญะ โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านต้นรู้ในความคิด เน้นฝึก สติและสมาธิ สังเกตความคิด มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการใช้เหตุผล การวิเคราะห์ และการสื่อสารที่ดี (2) ด้านต้นรู้ที่หัวใจ เน้นความเข้าใจความสัมพันธ์ของ ร่างกายและอารมณ์ มีเป้าหมายเพื่อให้รู้เท่าทันความรู้สึกและจัดการอารมณ์ได้เหมาะสม (3) ด้านต้นรู้ในชีวิต เน้นการ รู้จักตนเอง และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ มีเป้าหมายเพื่อการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาภาวะต้นรู้ในนักเรียนจังหวัดนนทบุรี มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อส่งเสริมสติและสัมปชัญญะในด้านต่างๆ โดยในด้าน ต้นรู้ในความคิด เน้นการฝึกฝนสติ สมาธิ และการสังเกตความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เพื่อให้เกิดการใช้เหตุผล วิเคราะห์ และสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนด้าน ต้นรู้ที่หัวใจส่งเสริมให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับอารมณ์ รู้เท่าทันความรู้สึก และจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ขณะที่ด้าน ต้นรู้ในชีวิต ปลูกฝังการมีสติ รู้จักความต้องการของตนเอง เข้าใจคุณค่า และใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย พอเพียง โดยการฝึกฝนสติ สมาธิ และการสังเกตความรู้สึก ความคิด ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย และมีครู ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้นักเรียนเติบโตอย่างมีคุณภาพมีความสุข และสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ในชีวิต จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิสัย (2550) ที่พบว่า การศึกษาเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมกับสตรีทั่วไป เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และเพื่อให้สตรีมีการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข และสามารถลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของตนเองได้ โดยผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ควรส่งเสริม และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อสถาบันครอบครัว องค์กรต่างๆ ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2566) กล่าวไว้ว่า สติ คือ ความระลึกรู้ถึงความคิด-ชอบ-ชั่ว-ดี เป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้คิด พุด ทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้ไม่ลืมหืม ไม่เผลอตัว ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญสิ่งต่างๆ ได้ ธรรมชาติของจิตมีการนึกคิดตลอดเวลา การนึกคิดนี้ถ้าไม่มีสติกำกับก็จะกลับกลายเป็นความคิดฟุ้งซ่านต่างๆ ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ แต่ถ้ามีสติแล้วจะทำให้ไม่เผลอ ควบคุมความนึกคิดได้ ไม่ปล่อยใจให้เลื่อนลอยไป ไม่ปล่อยอารมณ์ให้เป็นไปตามสิ่งที่มากระทบ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาภาวะต้นรู้ตามหลักสติปัฏฐานของนักเรียน จังหวัดนนทบุรี โดยนำหลักสติปัฏฐาน 4 (กาย เวทนา จิต ธรรม) มาบูรณาการกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้ต้นรู้ใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1. ด้านต้นรู้ในความคิด (Intellectual Wakefulness) มุ่งเน้นการใช้สติและปัญญาในการกลั่นกรองความคิด

เป้าหมาย: สร้างทักษะการใช้เหตุผล การวิเคราะห์ และการสื่อสาร

การประยุกต์ใช้: ใช้กิจกรรมอภิปราย โต้วาที หรือจำลองสถานการณ์ เพื่อเปิดกว้างทางความคิด
ผลลัพธ์: นักเรียนยอมรับความแตกต่าง มองเห็นมุมมองที่หลากหลาย ไม่ยึดติดว่าความคิดตนเองถูกต้องที่สุดเพียงคนเดียว

2. ด้านตื่นรู้ที่หัวใจ (Emotional Wakefulness) มุ่งเน้นความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และสุขภาพจิต

เป้าหมาย: ให้ความรู้เท่าทันอารมณ์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ

การประยุกต์ใช้ 1) กายานุปัสสนา: สังเกตอาการทางกายเมื่อเกิดอารมณ์ ผึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อ
2) เวทนานุปัสสนา: ผึกตั้งชื่ออารมณ์ (เช่น ตอนนี้นั้นโกรธ) เพื่อรู้ทัน 3) จิตตานุปัสสนา: สังเกตความคิดที่มาพร้อมอารมณ์ (เช่น โกรธแล้วอยากทำลาย) 4) อัมมานุปัสสนา: เข้าใจว่าอารมณ์เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป (ไม่เที่ยง)

ผลลัพธ์: นักเรียนจัดการอารมณ์ได้ ไม่ถูกอารมณ์ครอบงำ และเติบโตอย่างมีความสุข

3. ด้านตื่นรู้ในชีวิต (Lifestyle Wakefulness) มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง และมีความสุขที่ยั่งยืน

เป้าหมาย: รู้เท่าทันความต้องการ (Needs vs Wants) ลดการยึดติดวัตถุ

การประยุกต์ใช้: 1) ผึกสังเกตความหิว/อิ่ม และรับประทานอาหารอย่างมีสติ 2) ผึกทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และซ่อมแซมสิ่งของ

ผลลัพธ์: สร้างภูมิคุ้มกันในสังคมบริโภคนิยม เข้าใจว่าความสุขที่แท้จริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุภายนอก

3. กระบวนการสำคัญในการพัฒนา (Common Guidelines) ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางปฏิบัติที่เหมือนกันทั้ง 3 ด้าน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

รูปแบบกิจกรรม: ต้องหลากหลาย (นั่งสมาธิ, เดินจงกรม, เกม, การเขียนบันทึก) และเหมาะสมกับวัย/พัฒนาการ

บทบาทครูและผู้ปกครอง: ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) ในการมีสติและรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง

บรรยากาศ: ต้องเปิดกว้าง ปลอดภัย และยอมรับความแตกต่าง

หลักการสำคัญ: ต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจึงจะเกิดผล

หัวใจของการสอน: สอนให้แค่รู้/แค่ดู (สังเกตโดยไม่ตัดสิน) ให้เห็นความจริงว่าทุกอย่าง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยด้านต้นรู้ในชีวิต ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง มีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะคุณ พึงพอใจในการดำเนินชีวิตของตนเอง ในแต่ละวัน ใช้ชีวิตอย่างมีสติและตั้งใจปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง

1.2 จากผลการวิจัยด้านต้นรู้ที่หัวใจ ควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเมตตาต่อตัวเองและผู้อื่น สามารถแสดงอารมณ์ของตัวเองอย่างเหมาะสมและมีสุขภาพดี สามารถรู้สึกถึงอารมณ์ของตัวเองได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกดขี่หรือหลีกเลี่ยง สามารถเข้าใจที่มาของอารมณ์ของตัวเอง มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรักและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาด้านต้นรู้ในชีวิตโดยศึกษาในประเด็นการมีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง มีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะคุณ เสริมสร้างความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตของตนเองในแต่ละวัน

2.2 ควรศึกษาด้านต้นรู้ที่หัวใจ ในประเด็นของการมีความเมตตาต่อตัวเองและผู้อื่นสามารถแสดงอารมณ์ของตัวเองอย่างเหมาะสมและมีสุขภาพดี สามารถรู้สึกถึงอารมณ์ของตัวเองได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกดขี่หรือหลีกเลี่ยง สามารถเข้าใจที่มาของอารมณ์ของตัวเอง

เอกสารอ้างอิง

- ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. (2552). จิตวิทยาแนวพุทธ: แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตโงมมนุษย์, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 24(4), 288-208.
- พระไพศาล วิสาโล. (2566). การตื่นรู้. แหล่งที่มา <https://weoneness.com/awareness> สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2567.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2566). การฝึกสติ. แหล่งที่มา <http://www.thaigoodview.com/library/studentshow/st2545/5-5/no27-1/sec02p02.html> สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566.
- พระอธิการยงยงค์ยุธ เตชธมโม (สุขสำราญ). (2560). การศึกษาภาวะตื่นรู้ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิสัย. (2550). การปรับพฤติกรรมของสตรีผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภรใจ เจริญสุข, เพ็ญพรรณ พัทธสังคราม และไมเคิล คริสโตเฟอร์. (2563). ความหมายและปัจจัยบ่มเพาะสติ จากประสบการณ์ของสตรีไทยที่ปฏิบัติธรรม. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 25(3), 70-83.
- สุวรีย์ ศรีโกคาภิรมย์. (2546). การวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- อารี นัยบ้านดำน และคณะ. (2559). ผลการฝึกปฏิบัติสมาธิแบบการเจริญสติโดยการเคลื่อนไหวมีต่อความเครียดและระดับสติของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. รายงานการวิจัย. คณะพยาบาลศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ThaiHealth Official. (2567). การพัฒนาจิตเยาวชน แบบบูรณาการ. แหล่งที่มา <https://www.thaihealth.or.th> สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2567.
- Morrissey. Kathleen M. and Ronald Jay Werrer-Wilson. (2005). He Relationship Between Out-of-School Activities and Positive Youth Development: An Investigation of the influences of Communities and Family.

**ความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี**

**THE NEEDS ASSESSMENT FOR AN EDUCATIONAL ADMINISTRATION MODEL
TOWARDS QUALITY SCHOOLS ACCORDING TO THE FOUR IDHIPADA IN THE
SARABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE**

¹วิรุต นองหงอก Wiroot Nongngok ²สิน งามประโคน Sin Ngampracon

³พีรวัฒน์ ชัยสุข Peravat Chaisuk

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: wiroot214@gmail.com

Article Received: August 25, 2025. Revised: December 24, 2025. Accepted: December 25, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 103 คน นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี พบว่า ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียนคุณภาพ, การจัดการเรียนรู้, อิทธิบาท 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This study assessed the needs for effective management of quality schools in terms of learning management within the Saraburi Primary Educational Service Area Office. The target population comprised 103 school committee members from schools within the Saraburi Primary Educational Service Area Office during the 2024 academic year. Data were analyzed using descriptive statistics including percentage, mean, and standard deviation and the Priority Needs Index (PNI modified).

The needs assessment for quality school management in terms of learning management based on the principles of the Four Paths to Success (Iddhipāda 4) in the Saraburi Primary Educational Service Area Office, revealed an overall high level of need. In terms of individual consideration, the priority needs, ranked from highest to lowest, are: Curriculum development, Educational supervision, and Development and Utilization of educational technology resources.

Keywords: Quality School Administration, Learning Management, Iddhipāda 4, Educational Administrators

บทนำ

โรงเรียนเป็นองค์การทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาโดยมีเจตนารมณ์ที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาคนในทศวรรษที่ 21 ให้มีทักษะการเรียนรู้ การอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดแก้ปัญหา ทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานและมีความรอบรู้ พัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย มีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคมเป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยและมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนร่วม โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาคนให้ประสบความสำเร็จและมีคุณภาพ คือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร อย่างมีคุณภาพและมาตรฐานมีแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีระบบและกลไกการวัดการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ (ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2560)

การปฏิรูปการศึกษาของไทยที่ไม่สามารถไปถึงคุณภาพได้นั้น มีสาเหตุสำคัญสรุปได้ดังนี้ 1) โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาเป็นแบบรวมศูนย์ 2) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลต่อการบริหารจัดการ 3) ระบบการศึกษาไม่เอื้อต่อการสร้างความรับผิดชอบ (Accountability) ทั้งในส่วนของ การทดสอบระบบประเมินผล โรงเรียนและครูและระบบการเงินเพื่อการศึกษา 4) แนวคิดวัฒนธรรมที่มีต่อระบบการศึกษาของคนไทยที่มุ่งเน้นการทดสอบแบบท่องจำ วัฒนธรรมการศึกษาเพื่อการแข่งขันการประกวด การประเมิน รวมถึงการประเมินของสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลนำชื่อเสียงมาสู่ครู ผู้บริหารและโรงเรียน 5) หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีไม่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เด็กไทยมีชั่วโมงเรียนมาก และมีสัดส่วนจำนวนชั่วโมงเรียนมาก จำนวนวิชามาก และมีสัดส่วนจำนวน ชั่วโมงต่อวิชาเรียนหลักอาจไม่เหมาะสม และ 6) ระบบพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ยังไม่มีการประเมินสมรรถนะตามวิชาชีพที่แท้จริง ดังนั้นจึง จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (มนต์นภัส มโนการณ, 2561)

สภาวะการศึกษาไทยในช่วงปี 2561-2562 พบว่า สภาวะการศึกษาไทยใช้งบประมาณการศึกษาในระดับสูงทั้งในเชิงปริมาณ และสัดส่วนของงบประมาณขณะที่จำนวนนักเรียนนักศึกษาผู้สำเร็จการศึกษาเริ่มลดลง ด้านความสามารถในการแข่งขันและสมรรถนะการศึกษาของไทย ไทยมีประชากรมากเป็นอันดับ 21

และพื้นที่การเกษตรใหญ่เป็นที่ 18 ของโลก แต่พัฒนาคุณภาพ/ประสิทธิภาพประชากรและพัฒนาเศรษฐกิจสังคมได้ในเกณฑ์ต่ำ ผลการทดสอบเปรียบของไทยเทียบกับนานาชาติอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าหลายประเทศ โดยด้านปัญหาหลักและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทย ปัญหา มี 2 ด้านใหญ่ๆ คือ (1) ปัญหาเชิงปริมาณ ยังให้บริการแก่เด็กเยาวชนประชาชนทั่วประเทศได้อย่างไม่ทั่วถึง มีคนที่ไม่ได้เรียนและออกกลางคันราวร้อยละ 30 ของประชากรวัยเดียวกัน (2) ปัญหาเชิงคุณภาพ สอนบรรยายให้นักเรียนท่องจำไปสอบแบบปรนัย นักเรียนยังคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ได้น้อย และมีความแตกต่างด้านคุณภาพอย่างมาก และแนวทางปฏิรูปต้องปฏิรูปผู้บริหาร ครูอาจารย์ ปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนการวัดผลและปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการให้มีคุณภาพ/ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ปฏิรูปการคัดเลือกคนที่ต้องการเรียนครูและปฏิรูปหลักการสอน การวัดผล เน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าการประกวดแข่งขันระดับชาติ ความรู้/ทักษะสำหรับโลกยุคดิจิทัล ความก้าวหน้ากระโดดในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้การผลิตและการบริหารจัดการ เปลี่ยนไปสามารถระบบคอมพิวเตอร์หุ่นยนต์ระบบอัตโนมัติปัญญาประดิษฐ์ (AI) มากขึ้น เน้นการใช้งานแรงงานที่มีความรู้ ทักษะแบบคิดวิเคราะห์มีจินตนาการและเรียนรู้ใหม่ๆ ได้ปรับตัวได้เก่งเพิ่มขึ้น การจัดการศึกษาของไทยต้องเปลี่ยนแปลงการปฏิรูป เพื่อพัฒนาพลเมืองที่มีความรู้/ทักษะทำงานกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้ การปฏิรูปเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผล การปฏิรูปทางการเมืองและสังคมในแนวทางการกระจายทรัพยากร รายได้ ความรู้ อำนาจต่อรอง ไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรมเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูปการจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพเป็นจริงได้ สรุปภาพรวมการปฏิรูปการศึกษาไทยที่ควรเป็น จะมีเป้าหมายที่กว้างไกลมากกว่าการสร้างมนุษย์ทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นแข่งขันหาเงินและบริโภค ควรพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์มีทั้งความรู้/ทักษะที่สามารถใช้ในการทำมาหากิน เลี้ยงตัวเองและครอบครัว และความฉลาด/ทักษะด้านอารมณ์และสังคม หรือการใช้ชีวิตที่สัมพันธ์กับผู้อื่นได้ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ช่วยกันแก้ไขและพัฒนาสังคมที่เน้นความสันติสุขสมดุลเป็นธรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในแนวทางอนุรักษ์ระบบนิเวศได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

การขับเคลื่อนโรงเรียนคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายคือการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านความปลอดภัย ด้านโอกาส ด้านคุณภาพ และด้านประสิทธิภาพ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาสื่อวัสดุอุปกรณ์และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้ได้ผลผลิต คือ ผู้เรียนมีคุณภาพด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) โรงเรียนคุณภาพนั้นหมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาหรือโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาซึ่งพิจารณาจากแผนที่และสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความพร้อมและเหมาะสม โดยมีโรงเรียนเครือข่ายโดยรอบสามารถนำนักเรียนมารวมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เกิดเชื่อมั่นต่อชุมชนและผู้ปกครอง โดยนโยบายขับเคลื่อนโรงเรียนคุณภาพลงสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เริ่มแนวคิดในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กมีการควบรวมการเรียนการสอน เพื่อแก้ไขปัญหาครูไม่ครบชั้น ครูมีความสุขกับการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาพร้อมที่จะพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้มีการบริหารจัดการเพิ่มโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกโรงเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตั้งอยู่ในพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการศึกษาของประเทศไทยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นต้นแบบสาธิตให้บริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน มีอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการบริหาร บ้าน วัด รัฐ โรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งถือเป็น

หลักประกันกับชุมชนว่าโรงเรียนคุณภาพนั้นจะส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้รับความรู้ มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงตนดำรงชีวิต ในการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศตลอดจนให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดการยอมรับในการเปลี่ยนแปลง สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน นำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามบริบทของตนเอง สร้างโอกาสให้นักเรียนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่เกิดความเท่าเทียมและครอบคลุมทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่พบข้างต้นเป็นสิ่งที่เราทุกคนหนีไม่พ้นเลย คือ การเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้บริหารและครูทุกคนต้องไม่หยุดที่จะเรียนรู้และทำสิ่งใหม่ๆ เช่นเดียวกันกับการบริหารโรงเรียนที่มีความจำเป็นปริมาณครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่ยังขาดซึ่งคุณภาพไม่ทันยุคทันสมัย ไม่มีความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาคุณภาพ การสร้างโอกาสความเท่าเทียม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาสื่อวัสดุอุปกรณ์และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้ได้ผลผลิต คือ ผู้เรียนมีคุณภาพด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานที่กำหนด รวมถึงปัญหาความผันผวนไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือของโลกในปัจจุบัน ส่งผลต่อความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับปรุงระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาและเตรียมความพร้อมบุคลากรของประเทศให้พร้อมรับมือ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่สามารถขับเคลื่อนและพัฒนาให้มีคุณภาพได้อย่างรวดเร็ว และเดินไปพร้อมกันเนื่องจากมีจำนวนโรงเรียนอยู่จำนวนมากและหลายขนาด หลายประเภท และกระจายครอบคลุมอยู่หลายพื้นที่บริบทที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันมีจำนวนนักเรียนลดลงแต่มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเด็กขาดโอกาสทางการศึกษา แต่ยังคงพัฒนาให้มีคุณภาพอย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาวิธีและแนวทางการบริหารให้มีความเหมาะสมกับสภาพบริบทแต่ละพื้นที่ และสอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยุคแห่งความไม่แน่นอนซับซ้อนคลุมเครือ เพื่อให้โรงเรียนได้พัฒนาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพในทุกมิติ เป็นโรงเรียนคุณภาพตามเป้าหมายสำคัญและต้องเร่งดำเนินการขับเคลื่อนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ว่า “สพฐ. วิถีใหม่ วิถีคุณภาพพื้นที่เป็นฐานนวัตกรรมขับเคลื่อน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การเพียรพยายามขัดเกลาจิตใจตน ด้วยการเพิ่มปัญญา วิชา อันเป็นตัวความรู้ให้สามารถบริหารตนได้มากพอสมควรที่จะเข้าไปส่วนในการบริหารคนอื่นจากคนหนึ่งไปถึงหลายๆ คน จนถึงบริหารองค์กรต่างๆ ที่ถ้ามองในแง่ของความจริงแล้ว การบริหารทุกอย่างต้องเริ่มที่การบริหารตนมาก่อนทั้งนั้น การบริหารองค์การตลอดถึงประเทศชาติ การทำงาน การประสานงานร่วมแรงร่วมใจกันในการทำหน้าที่ป้องกันบำบัดและทำนุบำรุงรักษาองค์การของคนที่ศึกษา ผูกมัดหรืออบรมตนมาดีแล้วนั่นเอง การบริหารองค์การจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากคนเป็นจำนวนมากที่ฝึกปรือกันมาในด้านต่างๆ จนเกิดความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมเหมาะสมที่จะทำงานในฐานะนั้นๆ การนำหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเกี่ยวกับการบริหารงานทุกระดับ จะเห็นได้ว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพราะเป็นหลักธรรมสำหรับการปกครองตนเองและผู้อื่น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานทุกประเภท ทั้งยังเป็นหลักธรรมนำชีวิตให้ประสบสุขในแนวทางจริยธรรมของ

พุทธศาสนาด้วยเช่นกัน หลักธรรมอริยบท 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุและผลที่ใกล้เคียงมากที่สุด พร้อมทั้งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่ายที่สุดหลักหนึ่ง ผู้ที่ปฏิบัติงานตามหลักธรรมนี้ย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้า และสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ประกอบกิจการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด จนเป็นส่วนหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยหลักธรรมอริยบท 4 เป็นการดำเนินการอันเป็น 4 ขั้นตอนต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อนึ่ง ผู้บริหารองค์การต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อร่วมงานปฏิบัติงานตามแนวทางนี้ ถ้าบุคคลใดกระทำได้จะประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดแน่นอน

การวิจัย เรื่อง "ความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี " เพื่อจักเป็นข้อมูลสารสนเทศใหม่ นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี สำหรับการวางแผนเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารยกระดับคุณภาพการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี จำนวน 252 โรงเรียน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 103 คน โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. and D.W. Morgan (1970)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อการศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี มี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) (Likert, R, 1967) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปกกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 1) ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือ เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น 3) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ทำการตรวจสอบ

ประเมิน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item Objective Congruence Index) โดยใช้สูตรในการคำนวณ ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) (สุวิมล ติรภานันท์, 2550) นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ ทุกคนที่ประเมินมากรอกลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ เพื่อหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถาม คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ ข้อคำถามที่มี ค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง ผลการทดสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล วิจัยครั้งนี้ ได้ค่า IOC รายข้อคำถามแต่ละข้อคะแนน คือ 0.60-1.00 แสดงว่า ข้อคำถามสามารถนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทใกล้เคียงกับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่า 0.842 ซึ่งถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพสามารถ นำไปใช้เพื่อทำการเก็บข้อมูลได้ และ 5) ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ ก่อนนำแบบสอบถามไปแจกกับ กลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จะใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบ ตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 ข้อมูลระดับความคิดเห็นความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการ เรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดย ใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) ของสุวิมล ว่องวานิช (2558) ได้ปรับสูตรการ คำนวณมาจากดัชนี PNI โดยการหารค่าผลต่างของ (I-D) โดยใช้หลักการกำหนดความต้องการจำเป็นจากระดับ ของสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น

สรุปผลการวิจัย

ความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี PNI_{modified} ของสภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีโดยภาพรวม

ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี โดยภาพรวม				
ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ในภาพรวม	I	D	PNI _{Modified}	อันดับ
ด้านที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.48	3.71	0.208	1
ด้านที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.53	3.87	0.171	4
ด้านที่ 3 การวัดผล ประเมินผล	4.51	3.91	0.153	6
ด้านที่ 4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษา	4.45	3.91	0.138	7
ด้านที่ 5 การนิเทศการศึกษา	4.50	3.76	0.190	2

ด้านที่ 6 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	4.49	3.86	0.167	5
ด้านที่ 7 การพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.49	3.80	0.182	3
ภาพรวม	4.50	3.83	0.175	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นทุกขั้นตอน $PNI_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.138 - 0.208 โดยภาพรวม $PNI_{Modified} = 0.175$ เมื่อเรียงอันดับรายด้านจากมากไปน้อย ตามความต้องการจำเป็นที่มีค่า $PNI_{Modified}$ คือ อันดับที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.208$) อันดับที่ 2 การนิเทศการศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.190$) อันดับที่ 3 การพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.182$) อันดับที่ 4 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($PNI_{Modified} = 0.171$) อันดับที่ 5 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.167$) อันดับที่ 6 การวัดผล ประเมินผล ($PNI_{Modified} = 0.153$) และอันดับที่ 7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.138$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ในภาพรวม เมื่อเรียงอันดับรายด้านจากมากไปน้อย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา และ การพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามลำดับ ผู้วิจัย ได้นำผลดังกล่าวมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เรียงลำดับความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้หลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ด้านที่มากที่สุด ได้ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การนิเทศการศึกษา 3) การพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สามารถไปส่งเสริมให้ครูมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีขึ้นจากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทำให้การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ: ความพอใจ, วิริยะ: ความเพียร, จิตตะ: ความเอาใจใส่, วิมังสา: การไตร่ตรอง) ในทั้งสามด้านนี้ จะช่วยสร้างแรงจูงใจภายใน ความมุ่งมั่น การเอาใจใส่ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพันเอกจารุมาศ เรืองสุวรรณ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของมลวิภา สีหะเรศ (2559) ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษานั้นถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตลอดจนตอบสนองความต้องการของสังคมโลกได้พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา และการปฏิบัติหลักคำสอนทั้งหลายในพระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักความเป็น

จริงตามกฎธรรมชาติทั้งนี้หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักศีลธรรม และจริยธรรมมุ่งเน้นให้รู้เท่าทันความจริงของโลก และชีวิตในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของประจวบ หนูเลี้ยง (2559) ที่พบว่า การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมควรมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงาน การร่วมติดตาม การร่วมประเมินผล และการร่วมในผลประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Eileen Goode (1994) ที่พบว่า การที่ผู้บริหารโรงเรียนทำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารแบบ SBM ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ ได้แก่ การปรับโครงสร้างการบริหารโรงเรียน การกระจายอำนาจโรงเรียนทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวิชาการได้รับความร่วมมือในการตัดสินใจจากผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบุคลากร การกำหนดกฎระเบียบแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nicolai, Dante (1971) ที่พบว่า 1) ครูใหญ่ส่วนมากเชื่อในพฤติกรรมทางการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติว่า ศึกษาธิการประสานงานกับคณะกรรมการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพศึกษาธิการมีความสามารถในการตัดสินใจและสามารถเป็นผู้นำได้ ศึกษาธิการช่วยเหลือโรงเรียน และสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการสอนได้ดี 2) การที่ศึกษาธิการไปเยี่ยมโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนบ่อยๆ เป็นการช่วยเหลือให้มีการเรียนการสอนดีขึ้นและมีการทำ ให้เกิดความเข้าใจระหว่างครู และผู้บริหารดีขึ้น และพฤติกรรมที่จะทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพหรือไม่ในทัศนะของครูใหญ่เชื่อว่า การมีมนุษยสัมพันธ์และการตัดสินใจที่ดีย่อมส่งผลให้การบริหารงานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในสามมิติหลัก ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยาบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เมื่อพิจารณารายข้อที่มีความต้องการจำเป็น สูงสุด 2 อันดับ สถานศึกษามีการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการจนเกิดคุณภาพ และ สถานศึกษามีการกำหนดภารกิจเป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ต่างๆ การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน การนิเทศหลักสูตร การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

2. การนิเทศการศึกษา ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยาบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เมื่อพิจารณารายข้อที่มีความต้องการจำเป็น สูงสุด 2 อันดับ คือ สถานศึกษามีการติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของโรงเรียน และ สถานศึกษามีระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนและการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับโรงเรียน

3. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยาบท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ด้านที่ 7 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อที่มีความต้องการจำเป็น ที่ สูงสุด 2 อันดับ คือ สถานศึกษามีสื่อ / อุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย และแหล่งการเรียนรู้ละภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถานศึกษามีการศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1. จัดทำแผนบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักอริยาบท 4 ที่เป็นรูปธรรม พัฒนากลไกการนิเทศภายในที่หลากหลายและเน้นการพัฒนา และสร้างระบบการติดตามและประเมินผลหลักสูตรที่เข้มแข็ง
 - 1.2. การจัดทำแผนการสอนแบบเชื่อมโยง และสร้างกลไกการติดตามและประเมินผลที่เน้นการสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุง
 - 1.3. จัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการและสร้างชุมชนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี และพัฒนาระบบสนับสนุนทางเทคนิค
 - 1.4. จัดอบรมและพัฒนาผู้นิเทศภายใน พัฒนารูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบท และสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อการนิเทศ
 - 1.5. บูรณาการหลักอริยาบท 4 ในแผนปฏิบัติการประจำปี จัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือและเครือข่าย และพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เชิงรุก
 - 1.6. จัดตั้งศูนย์นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมการทำงานร่วมกันในการพัฒนานวัตกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารหลักสูตรตามหลักอิทธิบาท 4 และการวิจัยเพื่อพัฒนากลไกการนิเทศและการประเมินหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและผู้บริหาร

2.2 ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับรูปแบบการเชื่อมโยงเป้าหมายสถานศึกษากับวัตถุประสงค์ชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และวิจัยเชิงสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเป้าหมายไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน

2.3 ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ และวิจัยเชิงสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรทางการศึกษา

2.4 ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดประเด็นวิจัย

2.5 ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบโค้ชซึ่งส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 และวิจัยเชิงสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการนิเทศ

2.6 ควรวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษา และวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคส่วนต่างๆ

2.7 ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมครูในการผลิตและใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 และวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย. (2560). พื้นฐานการจัดการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด.(2545). การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: ชมรมเต็ก.
- ประจวบ หนูเลี้ยง. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วมของจังหวัดพัทลุง. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- พันเอกจรรมาศ เรืองสุวรรณ. (2548). การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท 4 ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. .มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนต์ภัส มโนการณ. (2561). การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 19(1), 1-15.
- มลวิภา สีหเรศ. (2559). การบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 3(1), 113-126.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). ร่างโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). คู่มือการจัดตั้งงบประมาณประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สพฐ-วิถีใหม่-วิถีคุณภาพ 2563. แหล่งที่มา <http://www.obec.go.th/wp-content/uploads/2024/26/> สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2568.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุวิมล ตีรกันันท์. (2550). การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Eileen Goode. (1994). Sit-Based Management in public education: a challenge for criticalpragmatism. Dissertation Abstracts International.
- Krejcie, R. V. and D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.
- Nicolai, Dante. (1971). The Administrative Behavior of the Superintendent of School as Perceived by High School Principals. Dissertation Abstracts International.

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารเครือข่ายการศึกษา
เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATIONAL NETWORK
MANAGEMENT FOR ENHANCED LEARNING EFFICIENCY

¹อรนุช หงวนไธสง Oranut Nguanthisong

²พิลาศลักษณ์ จงตระการสมบัติ Piladluck Jongtrakansombat

³อำพร เจริญพร้อม Ampon Jareanprom ⁴ธีรทัศน์ ปิติภาคย์พงษ์ Teerathat Pitipakpong*

¹สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand, Thailand

²สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 Nakhon Pathom Primary Education Service Area Office 1, Thailand

³สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ Nakhon Sawan Secondary Educational Service Area Office, Thailand

⁴สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท Chainat Primary Educational Service Area Office, Thailand

*Corresponding Author E-mail: pikbma14@gmail.com

Article Received: October 16, 2025. Revised: December 19, 2025. Accepted: December 21, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการบริหารเครือข่ายการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และยกระดับการจัดการศึกษาในภาพรวม ผ่านการวิจัยเชิงเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากยุทธศาสตร์ชาติ รายงาน และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยผลการศึกษาพบว่า ทั้งโลกและประเทศไทยต่างให้ความสำคัญกับการนำ AI มาใช้ปฏิรูปการศึกษา โดยมีเทคโนโลยีสำคัญ ได้แก่ ระบบการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนได้ แพลตฟอร์มวิเคราะห์การเรียนรู้ แชนบอต และระบบสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้มีศักยภาพสูงในการสร้างการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนรายบุคคล ลดภาระงานของบุคลากรทางการศึกษา และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร อย่างไรก็ตาม การนำไปปฏิบัติในประเทศไทยยังเผชิญความท้าทายสำคัญด้านความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล และความจำเป็นในการพัฒนากฎระเบียบและบุคลากรที่มีทักษะดิจิทัล บทความจึงเสนอแนะว่า การจะปลดล็อกศักยภาพของ AI ได้อย่างเต็มที่จำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่ชัดเจนในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างระบบนิเวศข้อมูลที่ปลอดภัย การพัฒนาหลักสูตรเพื่อยกระดับทักษะ AI ให้กับครูและนักเรียน และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านสู่การศึกษาดิจิทัลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เท่าเทียม และยั่งยืน

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การบริหารการศึกษา, เครือข่ายการศึกษา, ประสิทธิภาพการเรียนรู้, เทคโนโลยีการศึกษา

Abstract

This academic article aims to synthesize and analyze the application of artificial intelligence (AI) in educational network management to enhance learning efficiency and improve overall educational management. This research utilizes documentary data collected from national strategies, reports, and related academic articles. The results reveal that globally and in Thailand, AI is being prioritized for educational reform. Key technologies include adaptive learning systems, learning analytics platforms, chatbots, and decision support systems. These tools have significant potential to create personalized learning, reduce the workload of educational personnel, and optimize resource allocation. However, implementation in Thailand still faces significant challenges regarding underlying structural inequality, personal data security, and the need to develop ethical frameworks and a digitally skilled workforce. The article suggests that unlocking the full potential of AI requires clear policy initiatives for infrastructure investment, the creation of a secure data ecosystem, the development of curricula to enhance AI skills for teachers and students, and the promotion of public-private partnerships to ensure an effective, equitable, and sustainable digital education transition.

Keywords: Artificial Intelligence, Educational Administration, Educational Networks, Learning Efficiency, Educational Technology

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและปฏิรูปโครงสร้างในหลากหลายภาคส่วน ซึ่งรวมถึงภาคการศึกษาที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ปัจจุบัน นานาประเทศต่างตระหนักถึงศักยภาพของ AI ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยรายงานล่าสุดของ UNESCO (2025) ชี้ว่ากว่า 60 ประเทศทั่วโลกได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้าน AI เพื่อการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การปรับหลักสูตรไปจนถึงการนำระบบวิเคราะห์การเรียนรู้ (Learning Analytics) มาใช้ในทุกระดับชั้น ขณะที่ World Economic Forum (2024) ระบุว่าเครื่องมือ AI สามารถลดภาระงานธุรการของครู และเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ได้อย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำ AI มาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศ โดยได้บรรจุประเด็น "การศึกษา" ไว้เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์ปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 (National AI Strategy, 2023) และได้ริเริ่มโครงการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการ TH AI Academy เพื่อเร่งสร้างระบบนิเวศและพัฒนาทักษะดิจิทัลให้กับเยาวชนและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (MOE-Microsoft, 2025) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทิศทางที่ชัดเจนในการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารจัดการเครือข่ายการศึกษา

อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาประยุกต์ใช้ในวงกว้างยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายมิติ ทั้งความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ประเด็นด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลผู้เรียน ตลอดจนปัญหาเชิงจริยธรรมและความโปร่งใสของอัลกอริทึม ซึ่งเป็นโจทย์ร่วมที่ทุกประเทศต้องเผชิญ (Transforming Education with AI, 2025) ดังนั้น การศึกษาและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ AI ในการบริหารเครือข่ายการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในมิติของเทคโนโลยี ประโยชน์ ผลกระทบ และข้อจำกัดอย่างรอบด้าน

บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของการใช้ AI ในแวดวงการศึกษา สำรวจเทคโนโลยีและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์ประโยชน์และผลกระทบที่เกิดขึ้น ตลอดจนความท้าทายและข้อจำกัดในการนำไปใช้ โดยมุ่งหวังที่จะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติสำหรับการบูรณาการ AI เข้ากับการบริหารเครือข่ายการศึกษาของประเทศไทย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ สร้างความเท่าเทียม และเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้สามารถรับมือกับโลกอนาคตได้อย่างยั่งยืน

สถานะปัจจุบันของการใช้ AI ในการศึกษา

รายงานล่าสุดของ UNESCO ชี้ว่า กว่า 60 ประเทศได้กำหนดยุทธศาสตร์ AI ด้านการศึกษาที่ครอบคลุมตั้งแต่การปรับหลักสูตร AI ไปจนถึงการใช้ Learning Analytics ในระบบประเมิน-อุดมศึกษา (UNESCO, 2025) เวที World Economic Forum ระบุว่าปัจจุบันเครื่องมือ AI สามารถลดภาระงานธุรการของครูได้ราว 20% และยกระดับการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลในระดับห้องเรียนและระบบเครือข่าย (WEF, 2024) ประเทศที่ลงทุนต่อเนื่อง เช่น สิงคโปร์ ฟินแลนด์ และสหรัฐฯ ได้ขยายแพลตฟอร์ม AI-Based Adaptive Learning และบริการผู้ช่วยเสมือนให้ครอบคลุมตั้งแต่ K-12 ถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต (World Bank, 2024)

ยุทธศาสตร์ปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 กำหนด “การศึกษา” เป็นหนึ่งในห้าขอบข่ายเป้าหมายหลัก โดยเน้นโครงสร้างพื้นฐานข้อมูลกลาง มาตรฐานจริยธรรม AI และการยกระดับทักษะพลเมืองดิจิทัล (National AI Strategy, 2023) กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับ MHESI และ Microsoft เดินหน้าโครงการ TH AI Academy เพื่ออบรมเยาวชนและครูมากกว่า 600,000 คน พร้อมพัฒนาชุดเครื่องมือ AI ในแพลตฟอร์ม NDLP ให้ครอบคลุม Chatbot และ AI-Agent สำหรับปรับบทเรียนอัตโนมัติ (MOE–Microsoft, 2025)

ประเทศพัฒนาแล้วได้เปรียบด้านทุนและโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้สามารถขยาย AI เชิงระบบได้เร็วกว่าประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณและความเหลื่อมล้ำอินเทอร์เน็ต (WEF, 2024) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเปรียบเทียบ 4 ประเทศชั้นนำ (สหรัฐฯ ฟินแลนด์ ญี่ปุ่น สิงคโปร์) พบว่าทุกประเทศยังต้องจัดการปัญหาเดียวกันคือความเท่าเทียมและจริยธรรม AI (Transforming Education with AI, 2025) ในประเทศกำลังพัฒนา AI ถูกใช้เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนครู ผ่านแพลตฟอร์มสอนออนไลน์และระบบแปลภาษาเรียลไทม์ซึ่งช่วยเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล (Tshanywhere, 2025)

รายงาน Grand View Research คาดว่ามูลค่าตลาด AI ด้านการศึกษาทั่วโลกจะเติบโตจาก 5.88 พันล้านดอลลาร์ใน 2024 เป็น 32.27 พันล้านดอลลาร์ใน 2030 (CAGR 31.2%) โดยแรงขับเคลื่อนสำคัญคือความต้องการ Personalized Learning และ Learning Analytics. รายงานของ Market Growth Reports ยืนยันแนวโน้มเดียวกันและชี้ว่า North America ครองส่วนแบ่งตลาดสูงสุด ขณะที่ Asia-Pacific เป็นภูมิภาค

ที่เติบโตเร็วที่สุด กล่าวโดยสรุปส่วนที่เป็นสถานะปัจจุบันของการใช้ AI ในการศึกษา ได้แก่ 1) ทั่วโลกกำลังเร่งใช้ AI เพื่อยกระดับการเรียนรู้และการบริหารเครือข่ายสถาบัน 2) ประเทศไทยบรรจุการศึกษาในยุทธศาสตร์ AI ระดับชาติ โดยมุ่งสร้างระบบนิเวศ AI และพัฒนาทักษะคน 3) ช่องว่างระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับกำลังพัฒนายังปรากฏชัดในด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน แต่ทุกประเทศเผชิญโจทย์จริยธรรมและความเท่าเทียมร่วมกัน 4) ตลาด AI การศึกษามีอัตราเติบโตสูงกว่า 30% ต่อปี หนุนให้ภาคเอกชนและรัฐลงทุนต่อเนื่องใน AI-EdTech และโซลูชัน Learning Analytics

สรุปว่า สถานะปัจจุบันของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันทั่วโลกกำลังเร่งนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้เพื่อปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง โดยมีแนวโน้มสำคัญ 4 ด้านดังนี้

1. การยอมรับในระดับโลก กว่า 60 ประเทศทั่วโลกได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้าน AI เพื่อการศึกษา โดยเฉพาะ โดยมุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล (Personalized Learning) และใช้ AI ช่วยลดภาระงานธุรการของครูได้ถึง 20%

2. ทิศทางของประเทศไทย ประเทศไทยได้กำหนดให้การศึกษาเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์ปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติ (พ.ศ. 2566-2570) โดยมีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เช่น โครงการ TH AI Academy ที่ตั้งเป้าอบรมครูและเยาวชนกว่า 600,000 คน เพื่อสร้างความพร้อมและพัฒนาระบบนิเวศ AI ของประเทศ

3. ความท้าทายและความเหลื่อมล้ำ แม้ประเทศพัฒนาแล้วจะมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณมากกว่า แต่ทุกประเทศยังคงเผชิญความท้าทายร่วมกันในด้านความเท่าเทียมและประเด็นทางจริยธรรมของการใช้ AI ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาใช้ AI เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาขาดแคลนครูและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล

4. การเติบโตของตลาด ตลาด AI เพื่อการศึกษามีแนวโน้มเติบโตสูงมาก โดยคาดการณ์ว่าจะมีมูลค่าสูงถึง 32.27 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2030 ด้วยอัตราการเติบโตเฉลี่ยกว่า 31% ต่อปี ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญให้ทั้งภาครัฐและเอกชนลงทุนในเทคโนโลยีการศึกษา (EdTech) อย่างต่อเนื่อง

เทคโนโลยีและเครื่องมือ AI สำหรับการศึกษา

การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ได้ก่อให้เกิดระบบและเครื่องมือหลากหลายที่รองรับวงจร “สอน – เรียน – บริหาร” ครบรอบ ห้าข้อนี้สังเคราะห์ 5 หมวดเทคโนโลยีหลัก รวมถึงตัวอย่างผลิตภัณฑ์และประเด็นข้อมูลสำคัญ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2565) ได้แก่

1. Learning Management Systems (LMS) ที่มี AI LMS สมัยใหม่ฝังโมดูล AI เพื่อยกระดับประสบการณ์ผู้ใช้งาน “ระบบเก็บเนื้อหา” ไปสู่ “แพลตฟอร์มอัจฉริยะ” ตัวอย่างฟังก์ชัน ได้แก่ Adaptive learning path ที่ปรับเส้นทางเรียนตามผลการทำแบบฝึกหัดแบบเรียลไทม์ (eLearning Industry, 2024) AI-driven analytics ที่สรุปพฤติกรรมผู้เรียนและ ROI ของหลักสูตรให้ผู้สอนอย่างอัตโนมัติ (Kaopiz, 2025) และ Predictive alerts แจ้งเตือนนักศึกษาที่เสี่ยงหลุดหลักสูตรก่อนเกิดปัญหา (Disprz, 2025)

2. Adaptive Learning Platforms และ Personalized Learning แพลตฟอร์มเช่น Smart Sparrow, Adaptemy หรือ Squirrel AI ใช้โมเดลการเรียนรู้ของเครื่องเพื่อจัดเส้นทางเรียนรายบุคคลและให้ฟีดแบ็กเฉพาะจุดแบบทันที ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ระบุว่าอัตราการออกกลางคันลดลงและความสำเร็จของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (360Learning Guide 2025) ขณะที่ Ed - App และ CogBooks แสดงให้เห็น

ว่า การผสมผสานไมโครเลิร์นนิ่งกับอัลกอริทึมแนะนำสามารถดึงดูดผู้เรียนบนอุปกรณ์พกพาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Top 10 Adaptive Platforms, 2025)

3. Chatbots และ Virtual Assistants ในภาคการศึกษาไทย Chatbot และผู้ช่วยเสมือน (Virtual Assistant) กลายเป็นเครื่องมือดิจิทัลที่สถาบันการศึกษาไทยนำมาใช้ยกระดับบริการและการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ขีดความสามารถของบอตยุคใหม่ไม่ได้หยุดเพียงตอบ FAQ แต่ใช้ Natural Language Processing (NLP) เพื่อสื่อสารเชิงบริบท แนะนำทรัพยากร และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลตลอด 24 ชั่วโมง

3.1 งานบริการและการบริหาร Alisa AI Chatbot ของ NECTEC ทำงานผ่าน LINE รองรับภาษาไทยเต็มรูปแบบ ใช้ตอบคำถามทั่วไป จัดส่งเอกสารประกอบการเรียน และแนะนำคอร์สแบบอัตโนมัติ ช่วยลดคิวสอบถามหน้าห้องงานลงอย่างเห็นได้ชัด (NECTEC, 2567)

Chatbot บริการนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เชื่อมกับ LINE Bot Designer+ Dialogflow ตอบคำถามการลงทะเบียน ค่าเล่าเรียน ปฏิทินวิชา และทุนการศึกษา ผู้ใช้ให้คะแนนพึงพอใจเฉลี่ย 4.42 จาก 5 ลดภาระงานเจ้าหน้าที่กลุ่ม Student Service ลงมากกว่าหนึ่งในสาม (ราชภัฏบุรีรัมย์, 2567)

Gemini AI Chatbot ของ Google งานภาคสนามในมหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ พบว่านักศึกษายอมรับสูงด้านการค้นข้อมูลรายวิชาและคำแนะนำการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เสริมการเรียนรู้แบบ Hybrid ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Shaengchart, 2025)

3.2 สนับสนุนการสอนและการเรียนรู้ บอตอย่าง Replika-Edu หรือ EdSights ในต่างประเทศพิสูจน์แล้วว่าช่วยวิเคราะห์จุดอ่อนของผู้เรียนและส่งแบบฝึกหัดสั้นๆ ให้ตรงจุด แนวโน้มเดียวกันนี้เริ่มถูกนำมาปรับใช้ในไทยผ่าน Alisa Classroom-mode และโครงการ THAI Academy ของกระทรวง อว.-Microsoft เพื่อให้ครูได้รับรายงาน Learning Analytics และแผนกิจกรรมเสริมอัตโนมัติ

3.3 ประโยชน์เชิงระบบ ประหยัดเวลาเจ้าหน้าที่ บอตรับภาระตอบคำถามซ้ำ ๆ ได้ตลอดวัน ลดคิวงานบริการหน้าเคาน์เตอร์ข้อมูลเชิงลึก ทุกบทสนทนาถูกเก็บเป็น Big Data ให้ฝ่ายพัฒนาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนและปรับบริการได้รวดเร็ว โอกาสเรียนรู้รายบุคคล ระบบ NLP และ Learning Analytics ทำให้บอตแนะนำสื่อหรือแบบฝึกหัดตรงกับช่องว่างความรู้ของแต่ละคน สร้างภาพลักษณ์ดิจิทัล สอดรับนโยบาย Thailand 4.0 และแผนปฏิรูปการศึกษา ด้าน Smart Governance และ Digital Student Services (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2565)

3.4 ข้อท้าทายที่ต้องจัดการ ความถูกต้องของภาษาไทยเฉพาะถิ่นและศัพท์วิชาการ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ของนักศึกษา ภาระงานครู-เจ้าหน้าที่ในการดูแลและปรับปรุงฐานความรู้ของบอตอย่างต่อเนื่อง การยอมรับของผู้ใช้สูงอายุที่ไม่คุ้นเคยช่องทางดิจิทัล (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2565)

3.5 ทิศทางพัฒนาการบูรณาการ Chatbot กับระบบ LMS, Student Information System และ e-Payment จะทำให้บอตกลายเป็นศูนย์กลางบริการครบวงจร ขณะเดียวกันควรมี Sandbox ด้านจริยธรรม AI เพื่อกำกับความโปร่งใส กลไกอุทธรณ์เมื่อบอตตอบผิด และเครื่องมือสร้างสคริปต์สนทนาไทย-อังกฤษที่ครูปรับเองได้ง่าย ช่วยเร่งขยายผลสู่โรงเรียนทุกขนาดอย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2565)

4. Learning Analytics และ Educational Data Mining สาขา Learning Analytics (LA) และ Educational Data Mining (EDM) เน้น “วัด-รวบรวม-วิเคราะห์-รายงาน” ข้อมูลการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลลัพธ์ (Baker & Siemens 2024). ตัวอย่างแพลตฟอร์ม ได้แก่ Civitas Learning และ BrightBytes ซึ่งใช้โมเดลทำนายเพื่อวางแผนแทรกแซงระดับเครือข่าย โรงเรียนในอเมริกาใช้ระบบ Early-Warning เหล่านี้เพื่อลดอัตรา drop-out ใน K-12 ได้ถึง 12–18% ภายในหนึ่งปี (Baker & Siemens, 2024)

5. การจัดการข้อมูลนักเรียนด้วย AI ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิวัติระบบการจัดการข้อมูลนักเรียนในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการพัฒนาการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการขับเคลื่อนการใช้ AI ในสถานศึกษาอย่างจริงจัง (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2565)

ระบบติดตามการเข้าเรียนอัตโนมัติ เทคโนโลยี AI สำหรับการจดจำใบหน้าได้รับการพัฒนาและนำมาใช้ในสถานศึกษาไทยอย่างแพร่หลาย ตัวอย่างเช่น ระบบตรวจสอบการเข้าห้องเรียนด้วยเทคนิค AI ที่ใช้กล้อง Huskeylen ผ่านโปรแกรม KB-IDE เพื่อจดจำใบหน้าของนักเรียนและส่งข้อมูลชื่อและเวลาไปยัง Google Sheet โดยอัตโนมัติ ระบบนี้สามารถควบคุมประตูเปิด-ปิดและระบบไฟฟ้าในห้องเรียนได้อัตโนมัติ ช่วยลดปัญหาการเซ็นชื่อแทนกันและเพิ่มความแม่นยำในการเก็บข้อมูล (Chamaiborn & Padlom, 2023)

ระบบสแกนใบหน้าของ School Bright ยังมีข้อดีในการประหยัดเวลา เพิ่มความแม่นยำ และเพิ่มความปลอดภัย โดยสามารถจดจำและระบุตัวนักเรียนแต่ละคนได้แม้ในกลุ่มคนจำนวนมาก และสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างบุคคลที่หน้าตาคล้ายกันได้ (School Bright, 2023)

Learning Analytics และการวิเคราะห์พฤติกรรม การวิเคราะห์การเรียนรู้ (Learning Analytics) เป็นกระบวนการวัด รวบรวม วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและบริบทของพวกเขา เพื่อให้ครูและผู้ปกครองสามารถทำความเข้าใจและพัฒนาการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ระบบนี้สามารถช่วยครูในการปรับแผนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน โดยวิเคราะห์จากข้อมูลการเรียนรู้ พฤติกรรมการเข้าเรียน และผลการทดสอบ (EduBright, 2020)

โครงการระดับชาติ โครงการความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ร่วมกับ 4 พันธมิตรด้านการศึกษา มุ่งเป้าพัฒนาหลักสูตร AI ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและผู้สอนในแต่ละช่วงชั้น สร้างครูผู้สอนให้มีความรู้ด้าน AI และการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม และสร้างมาตรฐานหลักสูตร AI เพื่อนำไปสู่การออกแบบใบรับรองความสามารถ (Micro-Credentials)

เครื่องมือพัฒนา Chatbot สำหรับการศึกษา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ได้พัฒนา ABDUL Chatbot Platform for Education เป็นเครื่องมือสร้างแชทบอตสำหรับงานด้านการศึกษาที่ครูสามารถสร้างแชทบอตได้ด้วยตนเอง เพื่อใช้เสริมการสอนในวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ โดยไม่ต้องมีพื้นฐานการเขียนโปรแกรม และสามารถเชื่อมต่อกับ LINE Bot ได้ (NECTEC, 2567)

6. ประโยชน์และผลกระทบ การจัดการข้อมูลนักเรียนด้วย AI ในไทยมีประโยชน์หลายประการ: ประสิทธิภาพในการบริหาร: AI สามารถทำงานประจำโดยอัตโนมัติ ช่วยให้ครูและผู้บริหารมีเวลามากขึ้นสำหรับการมีส่วนร่วมกับนักเรียน เช่น การตัดเกรด การให้คะแนนเรียงความ และการเช็คชื่อผู้เข้าเรียน (Intel Thailand, 2025) 1) ข้อมูลเชิงลึกที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย AI ให้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับ

การปรับปรุงหลักสูตร การปรับการสอนให้เหมาะกับแต่ละบุคคล และการพัฒนาทักษะตรงจุด 2) การส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ระบบ AI สามารถวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของนักเรียนแต่ละคน เพื่อจัดทำแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม 3) การนำ AI มาใช้ในการจัดการข้อมูลนักเรียนยังคงมีความท้าทาย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ศักยภาพครู และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การพัฒนาในอนาคตจำเป็นต้องมีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การฝึกอบรมครู และมาตรการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของข้อมูล รวมถึงความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อยกระดับการเข้าถึงเครื่องมือและทรัพยากรด้าน AI

สรุปว่า เทคโนโลยีและเครื่องมือ AI สำหรับศึกษานั้น โดยการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้สร้างเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อสนับสนุนการศึกษาระบบวงจร ทั้งการสอน การเรียนรู้ และการบริหาร โดยสามารถแบ่งเทคโนโลยีหลักได้ดังนี้

1. ระบบจัดการการเรียนรู้ (LMS) ที่มี AI LMS สมัยใหม่ได้เปลี่ยนจากระบบจัดเก็บเนื้อหาไปเป็นแพลตฟอร์มอัจฉริยะ ที่สามารถสร้างเส้นทางการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามความสามารถของผู้เรียน (Adaptive Learning Path) วิเคราะห์พฤติกรรมเพื่อปรับปรุงหลักสูตร และส่งสัญญาณเตือนนักศึกษาที่มีความเสี่ยงจะออกกลางคัน

2. แพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนได้ (Adaptive Learning Platforms) แพลตฟอร์มเหล่านี้ใช้ AI เพื่อสร้างเส้นทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและให้ข้อมูลป้อนกลับได้ทันที ซึ่งผลการวิจัยยืนยันว่าสามารถลดอัตราการออกกลางคันและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

3. แชทบอตและผู้ช่วยเสมือน (Chatbots & Virtual Assistants) ในประเทศไทย แชทบอตถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในงานบริการ เช่น ตอบคำถามด้านการลงทะเบียนและให้ข้อมูลหลักสูตรตลอด 24 ชั่วโมง และใช้สนับสนุนการสอนโดยตรง เช่น วิเคราะห์จุดอ่อนและแนะนำแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งช่วยลดภาระงานของบุคลากรและสร้างโอกาสในการเรียนรู้เฉพาะบุคคลได้เป็นอย่างดี

4. การวิเคราะห์การเรียนรู้ (Learning Analytics) เป็นการนำ AI เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อทำความเข้าใจและพัฒนาระบบการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early-Warning System) ที่สามารถลดอัตราการลาออกของนักเรียนในสหรัฐอเมริกาได้ถึง 12-18%

5. การจัดการข้อมูลนักเรียนด้วย AI AI ช่วยปฏิวัติการบริหารจัดการข้อมูลนักเรียนในหลายด้าน เช่น ระบบตรวจสอบการเข้าชั้นเรียนอัตโนมัติด้วยการจดจำใบหน้า ซึ่งช่วยลดภาระงานของครู เพิ่มความแม่นยำของข้อมูล และนำข้อมูลพฤติกรรมมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น

โดยสรุป เทคโนโลยีเหล่านี้มีศักยภาพสูงในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดภาระงาน และสร้างการเรียนรู้ที่เท่าเทียมและตอบโจทย์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แต่ยังคงมีความท้าทายด้านความถูกต้องของภาษา การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และภาระในการดูแลระบบที่ต้องพิจารณาควบคู่กันไป

การบริหารเครือข่ายการศึกษาด้วย AI

1. กรอบแนวคิดการบูรณาการ AI เข้ากับระบบการศึกษา

งานวิจัยด้านเทคโนโลยีการศึกษาเสนอแนวคิดให้สถาบันการศึกษามอง AI เป็น "ชั้นบริการ" (service layer) ที่เชื่อมต่อกับโครงสร้างพื้นฐาน ICT และฐานข้อมูลที่มีอยู่เดิม เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่าง

ราบรื่นและไร้รอยต่อ สิ่งสำคัญที่ต้องมีคือ (1) มาตรฐานข้อมูลกลาง (Open Standards) เพื่อให้โมเดล AI เข้าถึงและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย และ (2) แนวปฏิบัติ AI เชิงรับผิดชอบที่กำหนดขอบเขตการใช้ข้อมูล อัลกอริทึม และการตรวจสอบผลลัพธ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการบิดเบือนข้อมูลและปัญหาทางจริยธรรม (ICMS, 2024)

กรอบการบูรณาการ AI ในการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึง 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การเรียนการสอนและการวิจัย ความรู้ AI และอนาคตของงาน ความซื่อสัตย์ทางวิชาการ การกำกับดูแลและการจัดการความเสี่ยง และการสนับสนุน IT ข้อมูล และความเป็นส่วนตัว (ICMS, 2024)

2. ระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับผู้บริหาร

แพลตฟอร์ม AI-Driven Decision Support System (DSS) สามารถประมวลผลข้อมูลจากหลายแหล่งรวมกัน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อมูลผู้สอน งบประมาณ และโลจิสติกส์ ด้วยเทคนิคแมชชีนเลิร์นนิง เพื่อนำเสนอแผนการจัดสรรทรัพยากรและการแทรกแซงที่เหมาะสมในรูปแบบแดชบอร์ดแบบเรียลไทม์

งานศึกษาจากมหาวิทยาลัยรัฐในไนจีเรียพบว่า AI-DSS ช่วยลดเวลาในการเตรียมแผนยุทธศาสตร์ลง 40% และทำให้การจัดสรรงบประมาณตรงกับความต้องการมากขึ้น (Mohammed-Shittu, 2025) ระบบเหล่านี้ยังช่วยวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อระบุนักศึกษาที่มีความเสี่ยงและช่วยให้ผู้บริหารเตรียมการสนับสนุนเชิงรุกก่อนที่จะเกิดปัญหา

3. การจัดการทรัพยากรการศึกษาแบบอัตโนมัติ

อัลกอริทึม AI ได้รับการนำมาใช้ในการวางตารางเรียน จัดห้องเรียน และกระจายอุปกรณ์การศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยสามารถพิจารณาเงื่อนไขที่ซับซ้อนหลายประการ เช่น คาบว่างของครู อัตราส่วนครูต่อนักเรียน และการใช้ห้องปฏิบัติการ ระบบสามารถคำนวณและจัดสรรทรัพยากรได้ในเวลาเพียงไม่กี่วินาที ซึ่งเร็วกว่าการทำงานแบบแมนนวลที่ใช้เวลาหลายวัน

นอกจากนี้ ระบบเหล่านี้ยังสามารถเชื่อมต่อกับระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early-Warning System) เพื่อปรับสัดส่วนครูที่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาให้เหมาะสมกับภาระงานในแต่ละภาคเรียน ส่งผลให้เกิดการประหยัดต้นทุนและเพิ่มเวลาคุณภาพในการทำงานของครู

4. การเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษา

การบูรณาการ AI ในระดับเครือข่ายการศึกษาจำเป็นต้องมีโครงสร้างข้อมูลที่สามารถทำงานร่วมกันได้ (interoperability) ผ่านมาตรฐาน API และเมตาดาตาที่เป็นแบบเดียวกัน เพื่อให้สถาบันต่างๆ สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและใช้งานโมเดล AI ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์การพัฒนา AI ระดับชาติหลายประเทศ เช่น ยุโรปและออสเตรเลีย มุ่งเน้นการสร้างระบบรวบรวมข้อมูลการศึกษาแบบรวมศูนย์ (Education Data Lake) ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากโรงเรียน มหาวิทยาลัย และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลจะถูกประมวลผลในรูปแบบที่ปกป้องความเป็นส่วนตัวผ่านการนิรนามและเข้ารหัส

ในยุโรป เครือข่ายโรงเรียนต่างๆ ได้ใช้กรอบงาน Generative AI ร่วมกัน เพื่อให้ครูสามารถแลกเปลี่ยน prompts สำหรับชุดบทเรียนและผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ช่วยลดเวลาในการออกแบบสื่อการเรียนการสอนลงกว่าครึ่งหนึ่ง การเชื่อมโยงลักษณะนี้ยังช่วยให้สถาบันขนาดเล็กและกลางเข้าถึงโมเดล AI คุณภาพสูงได้โดยไม่ต้องลงทุนมหาศาล พร้อมกับสร้างฐานข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการวิจัยและการพัฒนานโยบาย

ศักยภาพของ AI ในการบริหารเครือข่ายการศึกษายืนยันได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างระบบการควบคุมภายในที่เข้มแข็ง มีระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่แม่นยำและทันเวลา และกลไกการจัดการทรัพยากรแบบอัตโนมัติที่ช่วยลดต้นทุน ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้สถาบันทุกขนาดเข้าถึงเทคโนโลยีคุณภาพสูงได้อย่างทั่วถึง หากประเทศไทยสามารถนำยุทธศาสตร์ AI ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง พร้อมกับการกำกับดูแลด้านจริยธรรมและความปลอดภัยอย่างเข้มงวด AI จะช่วยสร้างเครือข่ายการศึกษาที่มีความคล่องตัว โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

สรุปว่า การบริหารเครือข่ายการศึกษาด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นการนำ AI มาใช้ในการบริหารเครือข่ายการศึกษามุ่งเน้นการสร้างระบบที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเชื่อมโยงกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1. กรอบแนวคิดการบูรณาการ การนำ AI มาใช้ให้ประสบความสำเร็จ ควรมอง AI เป็นชั้นบริการ (Service Layer) ที่เชื่อมต่อกับระบบเทคโนโลยีและฐานข้อมูลเดิมของสถาบัน โดยต้องอาศัยมาตรฐานข้อมูลกลาง (Open Standards) เพื่อให้ระบบต่างๆ แลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างปลอดภัย และแนวปฏิบัติด้านจริยธรรม (Responsible AI) เพื่อกำกับดูแลการใช้ข้อมูลอย่างโปร่งใส

2. ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (DSS) สำหรับผู้บริหาร AI สามารถประมวลผลข้อมูลที่ซับซ้อนจากหลายแหล่ง เช่น ผลการเรียน งบประมาณ และข้อมูลบุคลากร เพื่อนำเสนอในรูปแบบแดชบอร์ด (Dashboard) ที่เข้าใจง่าย ช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม วางแผนเชิงกลยุทธ์ได้รวดเร็วขึ้น และสามารถระบุนักศึกษาที่มีความเสี่ยงเพื่อให้ความช่วยเหลือเชิงรุกได้ทันทั่วทั้งที่

3. การจัดการทรัพยากรแบบอัตโนมัติ AI สามารถทำงานที่ซับซ้อนและใช้เวลามากโดยอัตโนมัติ เช่น การจัดตารางสอน การจัดห้องเรียน และการกระจายอุปกรณ์การศึกษา ซึ่งช่วยลดขั้นตอนการทำงานแบบเดิมที่ใช้เวลาหลายวันให้เหลือเพียงไม่กี่วินาที ส่งผลให้ประหยัดต้นทุนและบุคลากรมีเวลาไปทำงานด้านอื่นที่สำคัญกว่าได้

4. การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างสถาบัน: การสร้างเครือข่ายการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยโครงสร้างข้อมูลที่ทำงานร่วมกันได้ (Interoperability) เช่น การสร้าง Education Data Lake เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลที่สถาบันต่างๆ สามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนและใช้โมเดล AI ร่วมกันได้ วิธีนี้ไม่เพียงช่วยลดภาระการลงทุนของแต่ละสถาบัน แต่ยังเปิดโอกาสให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีขั้นสูงได้อย่างดี

โดยสรุป หากมีการวางกรอบการทำงานที่ชัดเจน พร้อมกับการกำกับดูแลด้านจริยธรรมและความปลอดภัยอย่างรัดกุม AI จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยยกระดับการบริหารเครือข่ายการศึกษาให้มีความคล่องตัว โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

ประโยชน์และผลกระทบ

งานวิจัยและรายงานล่าสุดยืนยันว่าแพลตฟอร์ม AI ที่ปรับเส้นทางเรียนรู้ตามศักยภาพรายบุคคลช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้เร็วขึ้นและคงความรู้ได้ยาวนานกว่าแนวทางสอนแบบเดียวกันต่อทุกคน รายงานของ UNESCO ระบุว่านักเรียนที่ใช้ระบบ Learning Analytics เพื่อรับฟีดแบ็กเรียลไทม์มีคะแนนประเมินเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 15 เปอร์เซ็นต์ภายใน หนึ่งภาคเรียน ขณะที่บทวิเคราะห์ของ DIA ชี้ว่าการปรับบทเรียนอัตโนมัติด้วยโมเดล AI ทำให้เวลาที่ใช้ทำแบบฝึกหัดลดลงและอัตราการทำงานมอบหมายสำเร็จเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ในมิติภาระงานของครูและผู้บริหาร คู่มือ OBEC แสดงให้เห็นว่า ฟังก์ชันตรวจสอบและสรุปคะแนนอัตโนมัติสามารถย่นเวลาการตั้งได้ถึง 70 เปอร์เซ็นต์ และช่วยให้ครูมุ่งสู่กิจกรรมโค้ชเชิงลึกมากขึ้น บทความวิเคราะห์ของ Mahidol เสริมว่าระบบแชทบอตตอบคำถามนักเรียน 24/7 ลดจำนวนอีเมลสอบถามฝ่ายวิชาการได้กว่า 40 เปอร์เซ็นต์ภายใน 6 เดือน

เมื่อมองภาพกว้าง AI ยังยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านการตัดสินใจบนฐานข้อมูล ระบบวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ในมหาวิทยาลัยไทยแห่งหนึ่งสามารถคาดการณ์นักศึกษาที่เสี่ยงไม่จบได้แม่นยำ 85 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ฝ่ายวิชาการวางแผนให้คำปรึกษาเชิงรุกและลดอัตรา drop-out ได้ 12 เปอร์เซ็นต์ในปีถัดมา นอกจากนี้ โมดูลจัดสรรทรัพยากรอัตโนมัติช่วยผู้บริหารปรับงบประมาณ หนังสือ และห้องเรียนตามความต้องการจริง ลดต้นทุนส่วนเกินเฉลี่ย 8 เปอร์เซ็นต์ต่อเทอม

สุดท้าย AI เปิดประตูสู่การเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมมากขึ้น ระบบแปลภาษาเรียลไทม์และสรุปเนื้อหาอัตโนมัติบนคอร์สออนไลน์ช่วยผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกลหรือผู้มีข้อจำกัดทางกายภาพเข้าถึงบทเรียนคุณภาพเดียวกับในเมือง บทความ UNESCO ปี 2025 ย้ำว่าเครื่องมือเหล่านี้ลดช่องว่างผลสัมฤทธิ์ระหว่างโรงเรียนเมือง-ชนบทได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่การนำโมเดลโอเพนซอร์สและระบบ pay-as-you-go บนคลาวด์ทำให้ค่าใช้จ่ายด้านฮาร์ดแวร์ลดลง ส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถใช้งาน AI ได้เช่นเดียวกับสถาบันใหญ่

สรุปว่า ประโยชน์และผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต่อการศึกษา เป็นการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ในแวดวงการศึกษาส่งผลดีในหลายมิติ ตั้งแต่ระดับผู้เรียนไปจนถึงระดับนโยบาย ดังนี้

1. ยกระดับประสิทธิภาพของผู้เรียน 1) การเรียนรู้เฉพาะบุคคล แพลตฟอร์ม AI ช่วยปรับเส้นทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้เร็วและจดจำได้นานขึ้น 2) ผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น งานวิจัยของ UNESCO พบว่านักเรียนที่ได้รับข้อมูลป้อนกลับแบบเรียลไทม์จากระบบ Learning Analytics มีคะแนนประเมินสูงขึ้นเฉลี่ย 15% ภายในหนึ่งภาคการศึกษา

2. ลดภาระงานของครูและผู้บริหาร 1) ระบบอัตโนมัติ ฟังก์ชันตรวจสอบและสรุปคะแนนอัตโนมัติช่วยลดเวลาในการประเมินผลได้ถึง 70% ทำให้ครูมีเวลาไปให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น 2) ลดงานธุรการ แชทบอตที่สามารถตอบคำถามพื้นฐานของนักเรียนได้ตลอด 24 ชั่วโมง ช่วยลดจำนวนอีเมลสอบถามฝ่ายวิชาการได้มากกว่า 40%

3. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 1) การตัดสินใจบนฐานข้อมูล ระบบวิเคราะห์เชิงพยากรณ์สามารถคาดการณ์นักศึกษาที่มีความเสี่ยงจะออกกลางคันได้อย่างแม่นยำถึง 85% ทำให้สถาบันสามารถให้ความช่วยเหลือเชิงรุกและลดอัตราการลาออกได้ถึง 12% 2) การจัดสรรทรัพยากร AI ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผนงบประมาณและจัดสรรทรัพยากร เช่น ห้องเรียนและอุปกรณ์ ให้สอดคล้องกับความต้องการจริง ซึ่งช่วยลดต้นทุนส่วนเกินได้เฉลี่ย 8% ต่อภาคการศึกษา

4. สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา 1) ลดช่องว่างการเข้าถึง เครื่องมือแปลภาษาและสรุปเนื้อหาอัตโนมัติช่วยให้ผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกับนักเรียนในเมือง 2) ลดต้นทุนสำหรับสถาบันขนาดเล็ก การใช้โมเดลโอเพนซอร์สและบริการคลาวด์แบบจ่ายตามการใช้งานจริง (Pay-as-you-go) ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี AI ที่ทันสมัยได้โดยไม่ต้องลงทุนด้านฮาร์ดแวร์จำนวนมาก

โดยสรุป AI ไม่เพียงเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้และลดภาระงาน แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ โปร่งใส และเท่าเทียมอย่างยั่งยืน

ความท้าทายและข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานในประเทศไทย

แม้ปัญญาประดิษฐ์จะเปิดประตูสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่การนำมาใช้ในระดับเครือข่ายยังเผชิญความท้าทายหลายมิติ นัยสำคัญแรกคือ “ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยข้อมูล” การเก็บบันทึกพฤติกรรมผู้เรียนอย่างละเอียดเพื่อให้โมเดลเรียนรู้ อาจละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหากไม่มีกรอบกำกับที่ชัดเจน งานศึกษาในวารสาร Chintasit สรุปว่าความเสี่ยงหลักอยู่ที่การระบุตัวตนนักเรียนจากข้อมูลเมตาและการรั่วไหลระหว่างสถาบัน พร้อมเสนอแนวทางใช้บล็อกเชนและการเข้ารหัสหลายชั้นเป็นเกราะป้องกัน ส่วนคู่มือ OBEC แนะนำให้สถานศึกษากำหนดพื้นที่ข้อมูลปลอดภัย และใช้โมเดลนิรนามข้อมูลก่อนส่งต่อไปยังระบบวิเคราะห์ Lenovo (2025) เสริมว่าควรประกาศนโยบายการเก็บ ใช้ และลบข้อมูลต่อสาธารณะเพื่อสร้างความเชื่อมั่น

ประเด็นถัดมาคือช่องว่างดิจิทัลและการยอมรับเทคโนโลยี การสำรวจของคณะ IT มหิดลพบว่านักเรียนชนบท 34% ขาดอุปกรณ์หรืออินเทอร์เน็ตที่เสถียร ส่งผลให้ไม่สามารถใช้แพลตฟอร์ม AI ได้เต็มประสิทธิภาพ บทความของ UNESCO ระบุว่าหากประเทศไทยไม่เร่งลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและอบรมครูด้านดิจิทัล ช่องว่างผลสัมฤทธิ์เมือง-ชนบทอาจกว้างขึ้นแม้มีเครื่องมือ AI ขั้นสูง ด้าน “ข้อจำกัดโครงสร้างพื้นฐาน” สถาบันขนาดเล็กจำนวนมากยังขาดศูนย์ข้อมูล ความเร็วเครือข่าย และงบประมาณคลาวด์ สำนักงาน TechTalkThai ชี้ว่าต้นทุนฮาร์ดแวร์ GPU และค่าบำรุงรักษาระบบยังสูงเกินศักยภาพโรงเรียนภูมิภาค ขณะที่การขาดบุคลากรด้านข้อมูลทำให้ไม่สามารถดูแลระบบ AI ได้ต่อเนื่อง ผลคือแทนที่จะลดภาระ อาจกลายเป็นเพิ่มภาระด้านเทคนิคและงบประมาณหากไม่มีโมเดลการให้บริการแบบรวมศูนย์จากรัฐหรือเอกชน

สุดท้าย “จริยธรรมและความโปร่งใส” กลายเป็นประเด็นวิพากษ์สำคัญเมื่ออัลกอริทึมแนะนำเนื้อหาและตัดสินผลการประเมิน หากโมเดลถูกฝึกจากข้อมูลอคติย่อมขยายความเหลื่อมล้ำ ด้านหนึ่ง DataTalent เตือนว่าการพึ่งพา AI มากเกินไปอาจลดทักษะคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนและทำให้การประเมินอัตลักษณ์มนุษย์ด้อยลง ขณะที่ Lenovo เสนอให้สถาบันประกาศหลักจริยธรรม “Explainability–Fairness–Accountability” พร้อมเปิดชุดข้อมูลตัวอย่างและผลตรวจสอบโมเดลต่อสาธารณะเพื่อลดข้อครหา ดังนั้นความท้าทายเหล่านี้ย้ำว่าความสำเร็จของ AI ในเครือข่ายการศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีนโยบายปกป้องข้อมูลที่เข้มงวด กลไกสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานให้ทุกโรงเรียนเข้าถึงได้ แผนยกระดับทักษะดิจิทัลครู – นักเรียน และกรอบจริยธรรมที่ตรวจสอบได้ โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

สรุปว่า ความท้าทายและข้อจำกัดของ AI ในการศึกษาไทย แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีศักยภาพสูงในการยกระดับการศึกษา แต่การนำมาปรับใช้ในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ 3 ด้านหลัก ดังนี้:

1. ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล การใช้ AI จำเป็นต้องเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างละเอียด ซึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและการรั่วไหลของข้อมูล หากไม่มีนโยบายและมาตรการกำกับดูแลที่เข้มงวด เช่น การเข้ารหัสข้อมูล การนิรนามข้อมูล และการประกาศนโยบายการใช้ข้อมูลที่โปร่งใสให้สาธารณชนรับทราบ

2. ช่องว่างดิจิทัลและข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ นักเรียนในพื้นที่ห่างไกลจำนวนมากยังขาดแคลนอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ขณะเดียวกัน โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนในภูมิภาคยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหา ฮาร์ดแวร์ที่มีประสิทธิภาพ เช่น GPU และการจ้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญซึ่งอาจยิ่งขยายช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างเมืองและชนบทให้กว้างขึ้น

3. ประเด็นด้านจริยธรรมและความโปร่งใส อัลกอริทึมของ AI อาจมีอคติ (Bias) แฝงมากับชุดข้อมูลที่ฝึกฝน ซึ่งอาจนำไปสู่การประเมินผลผู้เรียนที่ไม่เป็นธรรมและเป็นการตอกย้ำความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่เดิม นอกจากนี้ การพึ่งพา AI มากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีกรอบจริยธรรมที่ชัดเจนและกลไกที่สามารถตรวจสอบการทำงานของ AI ได้

โดยสรุป ความสำเร็จในการบูรณาการ AI เข้ากับระบบการศึกษาของไทยจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการวางรากฐานที่แข็งแกร่ง ทั้งในด้านนโยบายคุ้มครองข้อมูล การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานอย่างทั่วถึง การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและนักเรียน และการสร้างกรอบจริยธรรมที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

การวิเคราะห์และสังเคราะห์

การสังเคราะห์งานวิชาการและกรณีศึกษาทั่วโลกยืนยันอย่างเป็นระบบว่าการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในระดับเครือข่ายสถาบันสามารถเปลี่ยนรูปแบบการบริหารการศึกษาได้อย่างรอบด้าน งานของ UNESCO ระบุว่าระบบ Learning Analytics ช่วยยกระดับคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนได้ราว 15 เปอร์เซ็นต์ภายในหนึ่งภาคเรียนผ่านฟีดแบ็กเรียลไทม์ที่ป้อนกลับสู่การออกแบบบทเรียน ขณะที่คู่มือ OBEC แสดงผลการดำเนินงานตรวจประเมินของครูลงถึง 70 เปอร์เซ็นต์เมื่อใช้ระบบให้คะแนนอัตโนมัติและแดชบอร์ดสรุปผล

กรณีศึกษาจากแพลตฟอร์ม Personalized Learning ในสหรัฐฯ ชี้ว่าอัตราการหลุดออกกลางคันของนักเรียนลดลงกว่า 12 เปอร์เซ็นต์หลังปรับเส้นทางการเรียนแบบจำเพาะรายบุคคล ข้อค้นพบหลักด้านการบริหารเครือข่ายคือการบูรณาการฐานข้อมูลนักเรียนทุกสังกัดเข้ากับโมเดลพยากรณ์ ทำให้ผู้บริหารสามารถกระจายทรัพยากรตามความต้องการจริงและคาดการณ์ความเสี่ยงได้ล่วงหน้าอย่างแม่นยำ ภายใต้สถาปัตยกรรม Education Data Lakeที่กำลังพัฒนาอยู่ในไทย โมเดลวิเคราะห์ดังกล่าวจะเป็น “สมองกลาง” ให้เครือข่ายโรงเรียนทั่วประเทศตัดสินใจบนข้อมูลเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อนของงบประมาณและเพิ่มความโปร่งใสในการติดตามผล ผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทยจึงมีทั้งเชิงบวกและความท้าทาย ด้านบวก AI ช่วยขยายโอกาสการเรียนรู้ให้ผู้เรียนในชนบทผ่านคอนเทนต์หลายภาษาและผู้ช่วยเสมือนที่เปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง อีกด้านหนึ่ง ช่องว่างโครงสร้างพื้นฐานและทักษะดิจิทัลยังเป็นอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลน โดยสามารถทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบแนวทางของประเทศต่างๆ

สหรัฐอเมริกาออกคำสั่งฝ่ายบริหาร “Advancing AI Education for American Youth” (พ.ศ. 2568) กำหนดให้ AI เป็นสาระบังคับตั้งแต่ K-12 พร้อมงบอบรมครูและกลไก Public-Private Partnership (Legatt, 2025) ยุโรปใช้ยุทธศาสตร์ “AI Act” ควบคุมความเสี่ยงและวางเงื่อนไข AI Literacy เป็นสิทธิพื้นฐานของผู้เรียน (EU AI Act, 2025) รายงานจาก Vodafone Foundation พบว่าแม้ 74% ของนักเรียนยุโรปเชื่อว่า AI จำเป็นต่ออาชีพ แต่มีเพียง 46% ที่เห็นว่าโรงเรียนเตรียมความพร้อมได้เพียงพอ (AILit Framework, 2025)

ในเอเชีย จีนพัฒนาแพลตฟอร์ม Adaptive Learning ระดับประเทศ (Squirrel AI) ส่วนเกาหลีใต้ ผสาน EdTech เอกชนกับการทดสอบออนไลน์ระดับชาติ ญี่ปุ่นใช้โมเดล ViLLE เผยแพร่ชุดรหัสโอเพนซอร์ส เพื่อขยายไปโรงเรียนชนบท (Tech in Teach, 2025) การประชุม UNESCO East Asia 2025 เสนอ ‘Joint Action Plan’ ยกระดับสมรรถนะอาจารย์มหาวิทยาลัยด้วยหลักสูตร AI ร่วมภูมิภาค (UNESCO-East Asia, 2025)

บทเรียนที่ไทยนำมาปรับใช้ได้คือ 1) รัฐต้องลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูล-จริยธรรมให้ชัด (อิงโมเดล AI Act) 2) พัฒนาหลักสูตร AI Literacy แบบขั้นบันได พร้อมจัดสรรทุนอบรมครูต่อเนื่อง (เทียบ US Executive Order) 3) สร้างคลังทรัพยากรโอเพนซอร์สเพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็ก ร่วมใช้ลดภาระงบประมาณ (เทียบญี่ปุ่น/ฟินแลนด์)

2. โอกาสและแนวทางการพัฒนาสำหรับประเทศไทย

Thailand 4.0 ย้ำการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม AI ถูกกำหนดให้เป็นกระดูกสันหลังของ Digital Economy ผ่านเขตนวัตกรรม EEC และนโยบาย Smart City (Beaumont, 2025) แผน National AI Strategy (พ.ศ. 2565-2570) ตั้งเป้าหมายระดับบุคลากร AI กว่า 30,000 คน และให้ประชาชน 10 ล้านคนมี AI Literacy ภายใน 2573 (AI Thailand, 2025) กระทรวง MOE-MHESI จึงจับมือ Microsoft เปิดโครงการ TH AI Academy ครอบคลุมนักเรียน 600,000 คน และครูทั่วประเทศ (Microsoft-MOE, 2025)

ปัจจัยสำคัญที่ต้องดำเนินการต่อไป มีดังนี้ 1) การใช้ประโยชน์จากพลวัต Thailand 4.0 ผูกโครงการ AI-in-Education เข้ากับบ่งส่งเสริมดิจิทัล EEC และกองทุนريسกิลแรงงาน 2) การพัฒนา AI Workforce สร้าง “AI Teacher Fellowship” รวมภาครัฐ-เอกชนสนับสนุน 3) ทุนวิจัยและอุตสาหกรรมสหกิจ ปรับหลักสูตรครุศาสตร์ให้มี Learning Analytics & Prompt Engineering เป็นวิชาแกน 4) พันธมิตรร่วมทุนสาธารณะ-เอกชน (PPP) ต่อยอดต้นแบบ NDLP สู่ “Education Data Lake” ให้ Startup & มหาวิทยาลัย เข้าถึง API เป็ด 5) AI Ethics Framework ด้านการศึกษา อ้างอิงหลัก Beneficence-Justice-Transparency (Educause, 2025) กำหนด Impact Assessment ทุกโครงการ เพื่อคัดกรองอคติโมเดลและตรวจสอบความเสี่ยงข้อมูลอุปกรณ์ประมวลผลและบุคลากรซอฟต์แวร์

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 นโยบาย ควรจัดทำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลด้านการศึกษาและกรอบ AI Ethics ให้สอดคล้องกับ EU AI Act กำหนดชั้นความเสี่ยงของแอปพลิเคชัน AI และบังคับใช้ Impact Assessment สำหรับทุกโครงการใหม่ พร้อมกันนี้ ภาครัฐอาจออกแรงจูงใจด้านภาษีหรือกองทุนร่วมลงทุนเพื่อดึงภาคเอกชน และ EdTech สตาร์ทอัพเข้ามาเร่งพัฒนานวัตกรรม แนวทางที่พิสูจน์ผลแล้วในโครงการ TH AI Academy ของ MOE – MHESI -Microsoft ซึ่งขยายการอบรมครู-นักเรียนกว่า 600,000 คนภายในปีเดียว

3.2 ด้านเทคนิค จำเป็นต้องลงทุนโครงสร้างพื้นฐานคลาวด์แบบ Zero-Trust และสร้าง Education Data Lake ระดับชาติให้ SIS และ LMS ทุกระบบเชื่อมต่อได้อย่างปลอดภัย ควบคู่กับการตั้ง “AI Teacher Fellowship” และหลักสูตร Data Science for Education ในคณะครุศาสตร์เพื่อผลิตบุคลากร AI ไม่น้อยกว่า 30,000 คนภายใน 2573 ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ความร่วมมือกับผู้ให้บริการคลาวด์เอกชน เช่น กรณีนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือทดลองใช้ GPU ผ่าน AI Cloud เพื่อวิจัยและสอนแสดงให้เห็นรูปแบบแบ่งปันทรัพยากรที่ลดต้นทุนรวมได้กว่า 40 เปอร์เซ็นต์

3.3 ด้านสังคม ควรขยายหลักสูตร AI Literacy สู่ชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นและสื่อดิจิทัลเพื่อยกระดับความเข้าใจ ลด tech anxiety ของผู้ประกอบการ และสร้างวัฒนธรรมใช้ AI อย่างรับผิดชอบ กระทรวงศึกษาธิการอาจจัดเวิร์กช็อป “AI Sandbox” ให้โรงเรียนทดลองใช้โมเดลภายใต้การกำกับของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อถ่ายทอดแนวปฏิบัติ Explain-Fair-Account อันเป็นหลักสากลด้านความโปร่งใสและเป็นธรรม การวิจัยต่อยอด ยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบระยะยาวของ AI ต่อทักษะคิดเชิงวิพากษ์และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนไทย จึงเสนอให้มหาวิทยาลัยร่วมกับ EdTech พัฒนาโมเดลตรวจสอบอคติของอัลกอริทึมภาษาไทย เครื่องมือวัดผลตอบแทนทางสังคมของการลงทุน AI ในโรงเรียนชนบท และการทดลองภาคสนามแบบสุ่มกลุ่มควบคุมเพื่อประเมินผลกระทบสามถึงห้าปีต่อความพร้อมด้านแรงงานดิจิทัล หากนโยบาย โครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร และการมีส่วนร่วมของสังคมถูกขับเคลื่อนไปพร้อมกัน AI จะไม่เพียงเป็นเครื่องมือช่วยเหลือเฉพาะจุด แต่จะกลายเป็นกลไกหลักในการสร้างระบบการศึกษาไทยที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเท่าเทียม สอดรับเศรษฐกิจดิจิทัลและความท้าทายของศตวรรษที่ 21

สรุปว่า การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการศึกษา มีศักยภาพในการปฏิรูปการบริหารจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผลการศึกษาทั่วโลกยืนยันว่า AI สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน ลดภาระงานครู และลดอัตราการออกกลางคันได้จริง หัวใจสำคัญคือการบูรณาการข้อมูลผ่าน "Education Data Lake" เพื่อใช้เป็นสมอกลส่วนกลางในการตัดสินใจเชิงข้อมูล ซึ่งประเทศไทยสามารถเรียนรู้จากแนวทางของประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น กรอบกฎหมายและจริยธรรมที่ชัดเจนของยุโรป (AI Act), การพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรครูของสหรัฐอเมริกา และการใช้แพลตฟอร์มโอเพนซอร์สเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของญี่ปุ่นและฟินแลนด์

ภายใต้นโยบาย Thailand 4.0 และยุทธศาสตร์ AI แห่งชาติ ประเทศไทยมีโอกาสในการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด โดยมีข้อเสนอแนะสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านนโยบาย 1) ออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลและกรอบจริยธรรม AI สำหรับการศึกษา โดยเฉพาะ 2) สร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนและพัฒนานวัตกรรม
2. ด้านเทคนิคและบุคลากร 1) เร่งลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานกลาง เช่น Education Data Lake ที่ปลอดภัย 2) พัฒนาบุคลากรครูและผู้เชี่ยวชาญด้าน AI ผ่านโครงการอย่าง "AI Teacher Fellowship"
3. ด้านสังคม 1) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่อง AI (AI Literacy) ในวงกว้าง ทั้งในสถานศึกษาและชุมชน 2) สนับสนุนการวิจัยต่อยอดเพื่อประเมินผลกระทบระยะยาวและพัฒนา AI ที่เหมาะสมกับบริบทของไทย

โดยสรุป ความสำเร็จของการนำ AI มาใช้ในระบบการศึกษาไทยขึ้นอยู่กับ การขับเคลื่อนทั้งด้านนโยบาย, โครงสร้างพื้นฐาน, การพัฒนาบุคลากร และการมีส่วนร่วมของสังคมไปพร้อมกัน เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเท่าเทียมอย่างแท้จริง

บทสรุป

บทความวิชาการนี้สังเคราะห์สถานะปัจจุบัน โอกาส และความท้าทายของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการบริหารเครือข่ายการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ โดยชี้ให้เห็นว่าทั่วโลกและประเทศไทยต่างมีทิศทางที่ชัดเจนในการนำ AI มาเป็นเครื่องมือปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแนวโน้มตลาดเทคโนโลยีการศึกษา (EdTech) ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด

เทคโนโลยีและเครื่องมือหลักที่ถูกนำมาใช้ครอบคลุมตั้งแต่ระดับห้องเรียนไปจนถึงระดับบริหาร เครือข่าย ได้แก่ 1) ระบบการเรียนรู้อัจฉริยะ เช่น Learning Management Systems (LMS) ที่มี AI, แพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนได้ (Adaptive Learning Platforms) เพื่อสร้างเส้นทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) 2) เครื่องมือสนับสนุนและสื่อสาร Chatbots และผู้ช่วยเสมือน (Virtual Assistants) ที่ช่วยลดภาระงานบริการและให้คำแนะนำเบื้องต้นตลอด 24 ชั่วโมง 3) การวิเคราะห์ข้อมูล Learning Analytics และ Educational Data Mining เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนและคาดการณ์ความเสี่ยงในการออกกลางคัน ทำให้สามารถช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที 4) การบริหารจัดการ ระบบจัดการข้อมูลนักเรียนอัตโนมัติ เช่น การเช็คชื่อด้วยใบหน้า และระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System) สำหรับผู้บริหารในการจัดสรรทรัพยากร

ประโยชน์และผลกระทบเชิงบวกของการนำ AI มาใช้มีหลายมิติ ทั้งการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ลดภาระงานธุรการของครู ช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่แม่นยำ และเพิ่มความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาสำหรับผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกล

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายหลักสำหรับประเทศไทยยังคงมีอยู่หลายประการ ได้แก่ 1) โครงสร้างพื้นฐาน ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ดิจิทัล 2) ข้อมูลและจริยธรรม ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูลผู้เรียน รวมถึงความโปร่งใสและอคติของอัลกอริทึม 3) บุคลากร การขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะด้าน AI และความพร้อมของครูในการปรับใช้เทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและปฏิบัติ เพื่อขับเคลื่อนการใช้ AI ในระบบการศึกษาไทยให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด บทความได้เสนอแนวทาง 3 ด้านหลัก คือ 1) ด้านนโยบาย จัดทำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลด้านการศึกษาและกรอบจริยธรรม AI ที่ชัดเจน พร้อมสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน 2) ด้านเทคนิค ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานคลาวด์กลาง (Education Data Lake) และพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างบุคลากรทางการศึกษาที่มีทักษะด้าน AI 3) ด้านสังคม ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้าน AI (AI Literacy) ในวงกว้าง เพื่อสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบและเท่าทัน

โดยสรุป หากทุกภาคส่วนสามารถขับเคลื่อนนโยบาย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรไปพร้อมกัน ปัญหาประติศฐ์จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างระบบการศึกษาไทยให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเท่าเทียม พร้อมรับมือกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง สรุปดังภาพที่ 1

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารเครือข่ายการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้		
เทคโนโลยีและเครื่องมือหลัก 1. ระบบการเรียนรู้อัจฉริยะ 2. เครื่องมือสนับสนุนและสื่อสาร 3. การวิเคราะห์ข้อมูล 4. การบริหารจัดการ	ความท้าทายสำหรับประเทศไทย 1. โครงสร้างพื้นฐาน 2. ข้อมูลและจริยธรรม 3. บุคลากร	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนการใช้ AI ในระบบการศึกษาไทย 1. ด้านนโยบาย 2. ด้านเทคนิค 3. ด้านสังคม

ภาพที่ 1 การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารเครือข่ายการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ พงษ์สนาม. (2567). เทคโนโลยี AI กับจุดเปลี่ยนทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- จิรกร ฐาวีรัตน์. (2568). AI กับการศึกษา: ตัวช่วยสุดอัจฉริยะเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. วารสารวิจัยสังคมศึกษา, 11(1), 1–18.
- ทศพล อนันต์วิทย์. (2568). การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์. วารสารพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา, 7(2), 55–70.
- บริษัท DIA. (2568). AI กับการศึกษา: ตัวช่วยสร้างมิติใหม่แห่งการเรียนรู้. แหล่งที่มา <https://www.dia.co.th/articles/ai-in-education> สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2568.
- บันเทิง สุรบุดร. (2568). ผลกระทบของ AI ที่มีต่อการศึกษา. แหล่งที่มา https://datalentteam.co/impact_ai_education/ สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2568.
- ราชภัฏบุรีรัมย์. (2567). การพัฒนาแอปพลิเคชัน Chatbot สำหรับบริการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). คู่มือการใช้ AI. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แหล่งที่มา <https://nitedcr1.go.th> สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2568.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2565). แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติ (พ.ศ. 2565–2570). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2567). Learning analytics และการประเมินผลเสริมด้วยเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- NECTEC. (2567). บทบาทของ AI Chatbot "Alisa" ในการสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- European Commission. (2025). AI Act: Regulatory framework on artificial intelligence. From <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai> Retrieved July 7, 2025.
- European Schools. (2025). Framework for the educational use of generative artificial intelligence. Office of the Secretary-General.
- Grand View Research. (2023). AI in education market size & share report 2024–2030. From <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/artificial-intelligence-ai-education-market-report> Retrieved May 2, 2025.
- ICMS. (2024). Artificial Intelligence in Education (AIED) Framework. Institute of Computer-based Management Systems. From https://policies.icms.edu.au/wp-content/uploads/2024/05/Artificial-Intelligence-in-Education-Framework_approved-AB_20240412.pdf Retrieved May 2, 2025.
- Legatt, A. (2025). Federal AI policy is here—Are universities and schools ready? Forbes. From <https://www.forbes.com> Retrieved May 2, 2025.

- Microsoft Thailand, Ministry of Education, & Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2025). Ministry of Education, MHESI and Microsoft join forces to transform Thai education with AI. From <https://news.microsoft.com/th-th/2025/06/09/> Retrieved July 7, 2025.
- Mohammed-Shittu, N. (2025). Artificial Intelligence (AI)-driven decision support systems for sustainable administration of public universities in Rivers State, Nigeria. *International Journal of Educational Management, Rivers State University*, 1(2), 157–169.
- Nikolić, D. and colleagues. (2024). Project-work AI integration framework for school curricula. *STEM Education*, 6(4), 77–93.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). Artificial intelligence, education and skills. From <https://www.oecd.org/en/topics/artificial-intelligence-and-education-and-skills.html> Retrieved July 7, 2025.
- Shaengchart, Y. (2568). Determinants of Google's Gemini AI Chatbot adoption among higher-education students in Bangkok, Thailand. *Journal of Educational Research*, 12(3), 45–60.
- Smythos. (2025). Chatbots in education: The role of AI in modernising student services. From <https://smythos.com> Retrieved July 7, 2025.
- UNESCO. (2025). Artificial intelligence in education: Global report 2025, UNESCO Publishing. From <https://www.unesco.org/en/digital-education/artificial-intelligence> Retrieved July 7, 2025.
- UNESCO. (2025). East Asia unites to advance AI in higher education at 2025 high-level policy dialogue. From <https://www.unesco.org> Retrieved July 7, 2025.
- World Economic Forum. (2024). Revolutionising classrooms: How AI is reshaping global education. From <https://www.weforum.org> Retrieved April 27, 2024.

การสร้างสุขภาวะทางปัญญาของผู้บริหารสถานศึกษาในโลกยุคพลิกผันด้วยหลักพละ 4 CULTIVATING SPIRITUAL WELL-BEING FOR SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE VUCA WORLD WITH THE BĀLA 4 PRINCIPLES

พระปลัดสมศักดิ์ อตตสุโก (แซ่ลี) PhrapaladSomsak Atthasupho (Sai Lee)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sphraplad@gmail.com

Article Received: November 01, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

โลกยุคพลิกผันซึ่งมีลักษณะเด่นคือความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ ได้สร้างความท้าทายอย่างยิ่งยวดต่อผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ทำให้ทักษะการบริหารจัดการแบบดั้งเดิมไม่เพียงพอต่อการนำพาองค์กรให้รอดพ้นจากสภาวะวิกฤต แนวคิดเรื่อง สุขภาวะทางปัญญา จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับผู้นำทางการศึกษาที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งจากภายในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง สุขภาวะทางปัญญาคือการเข้าถึงคุณค่า ความจริง ความดี และความงามภายในตนเอง ซึ่งจะหล่อหลอมให้ผู้บริหารมีสติปัญญาที่สุขุมมีจิตใจที่มั่นคง และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล อันเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้หลักพละ 4 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยพลังภายใน 4 ประการ ได้แก่ ปัญญาพละ (กำลังปัญญา) ช่วยในการวิเคราะห์และตัดสินใจท่ามกลางความซับซ้อนและความไม่แน่นอน วิริยะพละ (กำลังความเพียร) สร้างความอดทนเพื่อยืนหยัดต่อสู้กับความผันผวนที่ไม่หยุดนิ่ง อดวิชชพละ (กำลังความสุจริต) ทำหน้าที่เป็นสมอที่ยึดเหนี่ยวคุณธรรมและความโปร่งใส สร้างความไว้วางใจในสภาวะที่คลุมเครือ และสังคหพละ (กำลังการสงเคราะห์) เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายและความสามัคคี การบ่มเพาะสุขภาวะทางปัญญาผ่านหลักพละ 4 จะช่วยพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีศักยภาพในการนำพาองค์กรและผู้เรียนให้ก้าวผ่านความเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: สุขภาวะทางปัญญา, โลกยุคพลิกผัน, หลักพละ 4

Abstract

The VUCA World, characterized by volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity, poses immense challenges to present-day school administrators, rendering traditional management skills insufficient for navigating organizations through crises. The concept of "Spiritual Well-being" thus emerges as an essential quality for educational leaders to build inner strength amidst change. Spiritual Well-being is the access to inner values, truth, goodness, and beauty, which cultivates administrators to possess profound wisdom, mental stability, and the ability to foster supportive relationships-the essential foundations of effective leadership. The application of the Bāla 4 Principles, a Buddhist teaching on four inner powers, serves as an

operational framework for administrators to cultivate this spiritual well-being. These four principles work in harmony to directly address the challenges of the VUCA world: Paññā-bala (the power of wisdom) aids in analysis and decision-making amidst complexity and uncertainty; Viriya-bala (the power of perseverance) builds endurance to withstand constant volatility; Anavajja-bala (the power of integrity) acts as an anchor of morality and transparency, building trust in ambiguous situations; and Saṅgha-bala (the power of compassion and relationship building) is a tool for creating networks and unity. Cultivating spiritual well-being through the Bāla 4 Principles will help develop the capacity of school administrators to lead their organizations and learners through change with stability and sustainability.

Keyword: Spiritual Well-Being, Vuca World, Bāla 4 Principles

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่พลิกผันอย่างรวดเร็วและรุนแรง หรือที่เรียกว่า “โลกยุคพลิกผัน” (VUCA World) ซึ่งเป็นผลจากการขับเคลื่อนของสามกระแสหลัก ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่หลอมรวมสังคมโลกเป็นหนึ่งเดียว กระแสการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด (Big Bang of Technology) และกระแสความเป็นใหญ่ของเงินทุน (Financialization) ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2563) โลกยุคนี้มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ ความผันผวนสูง (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) สภาวะดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อทุกภาคส่วน รวมถึงภาคการศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ในบริบทของสถานศึกษา โลกยุคพลิกผันได้สร้างความท้าทายในหลายมิติ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รูปแบบการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปจากการเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัล และบทบาทของครูที่ต้องเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังต้องรับมือกับปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียนที่เพิ่มสูงขึ้น เช่น ภาวะซึมเศร้าและความเครียด ความคาดหวังของผู้ปกครองที่หลากหลาย และความจำเป็นในการสร้าง “ความฉลาดทางดิจิทัล” (Digital Quotient: DQ) ให้แก่ทั้งผู้เรียนและบุคลากร เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ (กมลวรรณ จันท, 2564) สถานการณ์เหล่านี้สร้างแรงกดดันมหาศาลต่อผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งไม่เพียงแต่ต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ แต่ยังต้องมีพลังใจที่เข้มแข็งเพื่อนำพาองค์กรให้ก้าวข้ามผ่านความท้าทายไปได้

อย่างไรก็ตาม วิฤตการณ์ของโลกสมัยใหม่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติภายนอกเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงวิฤตการณ์ภายในจิตใจของผู้คน ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้ชี้ว่า อารยธรรมวัตถุนิยมที่ดำเนินมากว่า 500 ปี ได้นำโลกมาสู่จุดวิฤตทางศีลธรรมและความไม่สมดุลในทุกมิติ (ประเวศ วะสี, 2566)

ท่านได้เสนอว่า ทางออกจากวิกฤตนี้คือการสร้าง “สุขภาวะทางปัญญา” (Spiritual Well-being) ซึ่งเป็นสภาวะที่จิตใจเข้าถึงความจริง ความดี และความงาม อันเป็นความสุขที่ลึกซึ้งและยั่งยืนกว่าความสุขทางวัตถุ สอดคล้องกับธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2565) ที่ระบุถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการส่งเสริมสุขภาวะทางปัญญาควบคู่ไปกับสุขภาวะทางกาย ใจ และสังคม เพื่อสร้างความสมดุลและเป็นองค์รวม (ณัช มัสโคตี, 2566)

สำหรับผู้บริหารสถาน การเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาจึงไม่ใช่เป็นเพียงทางเลือก แต่เป็นความจำเป็นเร่งด่วน การเผชิญหน้ากับโลกยุคพลิกผันที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและความไม่แน่นอนนั้น ต้องการผู้นำที่มี “ปัญญาภายใน” (Inner Intelligence) ซึ่งหมายรวมถึงความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient: SQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) (วรินทร์ จินดาวงศ์, 2566) ผู้บริหารที่มีสุขภาวะทางปัญญาจะสามารถตัดสินใจได้อย่างสุขุม รอบคอบ มีความยืดหยุ่นทางความคิด สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับครู นักเรียน และผู้ปกครอง และเป็นแบบอย่างในการนำพาชุมชนการเรียนรู้ให้เติบโตอย่างมั่นคง การพัฒนาปัญญาภายในจึงเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับผู้บริหารให้เป็น “คนดีและเก่ง” ตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ และเป็นหัวใจของการสร้างสถานศึกษาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเติบโตอย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียน

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแนวทางการสร้างสุขภาวะทางปัญญาของผู้บริหารสถานศึกษาท่ามกลางบริบทของโลกยุคพลิกผัน โดยประยุกต์ใช้หลักพละ 4 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยธรรมะอันเป็นพลัง 4 ประการ มาเป็นกรอบในการพัฒนาศักยภาพภายในของผู้บริหาร เพื่อให้สามารถนำพาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งสุขภาวะที่พร้อมรับมือกับอนาคตที่ไม่หยุดนิ่งได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญา

สุขภาวะทางปัญญา (Spiritual Well-being หรือ Spiritual Health) เป็นมิติที่สี่ของสุขภาวะที่สมบูรณ์ นอกเหนือจากสุขภาวะทางกาย จิต และสังคม แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากการตระหนักว่า ชีวิตมนุษย์นั้นมีความลึกซึ้งมากกว่ามิติทางกายภาพและวัตถุ แต่ยังครอบคลุมถึงมิติทางนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่า ความหมาย และความเชื่อมโยงกับสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตนเอง

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2566) ได้ให้คำนิยามว่า Spiritual หมายถึง คุณค่าเหนือวัตถุ และ ปัญญา หมายถึง การเข้าถึงความจริงเหนือวัตถุ ดังนั้น สุขภาวะทางปัญญาจึงเป็นสภาวะที่จิตใจของมนุษย์ได้สัมผัสกับความจริง ความดี และความงาม ซึ่งเป็นภาวะที่สงบ สุข และเป็นอิสระจากความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนหรืออัตตา เป็นความสุขที่ละเอียดอ่อน ประณีต และลึกซึ้งกว่าความสุขที่เกิดจากวัตถุ ซึ่งมีลักษณะเด่นชัดและไม่ยั่งยืน

ในทางวิชาการตะวันตก แนวคิดนี้มีความเชื่อมโยงกับ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งเริ่มก่อตัวขึ้นในทศวรรษที่ 1980 ณ มหาวิทยาลัยนาโรปะ สหรัฐอเมริกา บนฐานปรัชญาพุทธศาสนานิกายวัชรยาน จิตตปัญญาศึกษา คือ การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตนเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ สุขภาพ ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อมนุษย์และสรรพสิ่ง (ประเวศ วะสี, 2551, อ้างถึงใน วรินทร์ จินดาวงศ์, 2566) กระบวนการเรียนรู้เน้นการปฏิบัติ เช่น

ศิลปะ โยคะ สุนทรียสนทนา และจิตภาวนา เพื่อฝึกฝนให้บุคคลได้กลับมาใคร่ครวญและทำความเข้าใจตนเองจากภายใน

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องสุขภาวะทางปัญญายังสอดคล้องกับทฤษฎีทางจิตวิทยา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ ปัญญาภายใน (Inner Intelligence) ซึ่งหมายถึงความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient: SQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) Robert J. Sternberg (1999) ได้เสนอ ทฤษฎีความฉลาดแบบไตรอาร์ค (Triarchic Theory of Intelligence) ซึ่งมองว่าความฉลาดที่แท้จริงประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความฉลาดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Intelligence) ความฉลาดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Intelligence) และ ความฉลาดเชิงปฏิบัติ (Practical Intelligence) การพัฒนาปัญญาภายในจึงเป็นกระบวนการส่งเสริมความฉลาดทั้งสามด้านนี้ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในโลกได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ร่วมกันให้ความหมายของสุขภาวะทางปัญญาไว้อย่างน่าสนใจ เช่น เป็น “ความสุขที่เกิดจากการที่เรารู้จักตัวเอง เห็นความเชื่อมโยงของเรากับคนอื่น โลกและธรรมชาติ” หรือ เป็น “ศักยภาพที่คนเข้าถึงความจริง ความดี และความงาม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหัวใจสำคัญของสุขภาวะทางปัญญาคือการสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างตนเองกับโลกรอบตัว ผ่านการตระหนักรู้และเข้าใจคุณค่าภายใน (ณัช มัคโอดี, 2566)

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญาเป็นแนวคิดแบบองค์รวมที่มองว่าความสุขและความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการพัฒนาคุณภาพของจิตใจให้เข้าถึงความจริง ความดี ความงาม และคุณค่าที่อยู่ภายในตนเอง มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากภายในผ่านการปฏิบัติ และทฤษฎีทางจิตวิทยาที่มุ่งพัฒนาความฉลาดในมิติต่างๆ เพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและมีความหมาย

องค์ประกอบของสุขภาวะทางปัญญา

สุขภาวะทางปัญญาเป็นสภาวะภายในที่ซับซ้อน แต่สามารถเข้าใจได้ผ่านองค์ประกอบและลักษณะที่แสดงออก ลักษณะสำคัญของสุขภาวะทางปัญญาไว้ 3 ประการ ซึ่งเป็นผลจากการที่จิตใจได้สัมผัสกับความจริงเหนือตัวตน ได้แก่ ความสุขยิ่ง หรือบรมสุข เป็นความสุขที่ลึกล้ำ ประณีต และยิ่งใหญ่มากกว่าความสุขทั้งปวงที่ได้จากวัตถุ เป็นความสุขที่แผ่ซ่านไปทั่วทั้งกายและใจ ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงที่แต่ละบุคคลต้องสัมผัสด้วยตนเอง (สันติภูสิโก) สุนทรียธรรม คือการประสบความงามอันล้นเหลือในสรรพสิ่ง เมื่อจิตเข้าถึงความจริงแล้ว จะมองเห็นความงามที่แฝงอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว เกิดเป็นความซาบซึ้งและปีติในใจ เป็นสภาวะที่ประเทืองจิตใจให้เบิกบาน และไม่ตรึงจิตอันไพศาล คือความรักอันบริสุทธิ์ต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งมวลโดยไม่หวังผลตอบแทน (เมตตา) เป็นความรู้สึกเชื่อมโยงกับทุกชีวิตในจักรวาล ซึ่งตรงข้ามกับสภาวะของโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเกลียดชังและความขัดแย้ง (ประเวศ วะสี, 2566)

นอกจากลักษณะดังกล่าวแล้ว การจะบรรลุถึงสุขภาวะทางปัญญานั้น สามารถดำเนินผ่านเส้นทางที่เป็นรูปธรรมได้ โดยศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2566) ได้เสนอ “15 เส้นทางสู่สุขภาวะทางปัญญา” ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่หลากหลายและสามารถปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เส้นทางเหล่านี้เป็นกระบวนการ

ของ “การเป็นอยู่ด้วยปัญญา” หรือ “จิตตปัญญาศึกษา” คือแนวทางการใช้ชีวิตที่นำเราไปสู่ความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน หรือที่เรียกว่า “สุขภาวะทางปัญญา” เป็นหนทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่จะช่วยให้จิตใจสงบ คลายจากความยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) และเข้าถึงความจริง ความดี ความงามที่อยู่รอบตัวเรา มีทั้งหมด 15 เส้นทาง ได้แก่

1. ระลึกถึงบรมสัจจะ คือการระลึกถึงความจริงสูงสุดที่อยู่เหนือตัวตนของเรา ไม่ว่าเราจะเรียกสิ่งนั้นว่า พระเจ้า ธรรมชาติ จิตจักรวาล หรือพลังของจักรวาลก็ตาม ให้ลองจินตนาการภาพว่าตนเองเป็นเพียงจุดเล็กๆ ในจักรวาลอันกว้างใหญ่ การระลึกแบบนี้จะช่วยให้ปัญหาและความกังวลส่วนตัวของเราดูเล็กลง จิตใจจะคลายจากความยึดมั่นว่า ทำให้รู้สึกสงบและเชื่อมโยงกับสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าเดิม

2. สัมผัสธรรมชาติ คือการนำตัวเองไปเชื่อมโยงกับธรรมชาติรอบตัว เช่น สายลม แสงแดด ต้นไม้ ท้องฟ้า ดวงดาว เพื่อให้จิตใจของเรากว้างใหญ่เหมือนธรรมชาติ ซึ่งเป็นการซึมซับธรรมชาติอย่างแท้จริง โดยการหยุดเดินแล้วรู้สึกถึงลมที่พัดผ่านผิว ฟังเสียงนก สัมผัสดิน หรือนอนดูดาว การทำเช่นนี้ช่วยดึงตัวเองออกจากโลกที่วุ่นวายในหัว และทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโลกที่กว้างใหญ่และงดงาม

3. ตถตา คือการยอมรับและเข้าใจกฎของธรรมชาติว่าทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย มันเป็นของมันเช่นนั้นเอง (อิทัปปัจจยตา) การเลิกต่อสู้กับความจริงตรงหน้า เมื่อเจอเรื่องไม่สมหวัง ให้ลองเปลี่ยนความคิดเป็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง การยอมรับความจริงไม่ได้แปลว่ายอมแพ้ แต่คือการทำให้สงบเพื่อจะมีปัญญาคิดหาทางแก้ไขต่อไป

4. เมตตา คือการเจริญความรัก ความปรารถนาดีที่บริสุทธิ์ต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งมวล โดยไม่หวังผลตอบแทน การแผ่ความรู้สึกดีๆ ออกไปให้คนรอบข้างและทุกชีวิตอย่างจริงใจ การฝึกมีเมตตาจะช่วยลดความเห็นแก่ตัว ทำให้จิตใจเราอ่อนโยนและมีความสุข เมื่อเราส่งความรักให้โลก โลกก็จะน่าอยู่ขึ้นสำหรับเราและทุกคน

5. กรุณา คือการลงมือช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังมีความทุกข์หรือความลำบาก เป็นการทำความดีที่ทำให้รู้สึกอิ่มอกอิ่มใจ ถ้าเมตตาคือ ความปรารถนาดี กรุณาก็คือ การลงมือทำ เช่น การเป็นอาสาสมัคร การบริจาค หรือแม้กระทั่งการช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ ในชีวิตประจำวัน ล้วนเป็นการแสดงออกถึงความกรุณา การช่วยเหลือผู้อื่นจะทำให้เรารู้สึกว่าชีวิตมีความหมายและมีคุณค่ามากขึ้น

6. ภาวนา คือการฝึกฝนจิตใจให้สงบและตั้งมั่น เพื่อให้เกิดปัญญาและเข้าถึงความจริงภายใน ทุกศาสนาล้วนมีรูปแบบของการภาวนาเป็นของตนเอง เช่นเดียวกับการออกกำลังกายให้จิตใจแข็งแรง การภาวนาอาจเป็นการนั่งสมาธิ สวดมนต์ หรือการทำกิจกรรมใดๆ ที่ทำให้จิตใจจดจ่ออยู่กับปัจจุบันขณะ เมื่อจิตใจนิ่งสงบจะมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น

7. การมองในแง่ดี คือการฝึกมองสิ่งต่างๆ ในแง่ดี มองเห็นความจริง ความดี ความงามที่ซ่อนอยู่ในทุกสถานการณ์ การฝึกเป็นคนคิดบวก ในทุกเรื่องราว แม้ในเรื่องราวๆ ก็มักจะมีแง่ดีๆ ซ่อนอยู่เสมอ การฝึกมองหาแง่บวกเหล่านั้นจะทำให้จิตใจเบิกบาน มีความสุข และเปิดรับสิ่งดีๆ เข้ามาในชีวิต

8. สัมมวาจา คือการใช้คำพูดที่ประกอบด้วยความจริง เป็นประโยชน์ ถูกกาลเทศะ และไพเราะ อ่อนโยน คำพูดมีพลังทั้งสร้างสรรค์และทำลาย การฝึกใช้สัมมวาจาเป็นการเลือกใช้คำพูดที่ช่วยสร้างความสุข ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดี

9. ไม่เบียดเบียน คือการรักษาศีล ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสิ่งมีชีวิตอื่น ทั้งทางกาย วาจา และใจ ซึ่งเป็นการลดตัวตนหรืออัตตา เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การไม่เบียดเบียนคือการเคารพชีวิตและความรู้สึกของผู้อื่น เมื่อไม่สร้างความทุกข์ให้ใคร จิตใจก็จะสงบและเป็นสุข

10. ศิลปะ เพราะความจริง-ความดี-ความงาม คือสิ่งเดียวกัน ศิลปะจึงเป็นเส้นทางที่ยิ่งใหญ่ในการเชื่อมโยงเข้ากับความจริงที่อยู่เหนือตัวตน ได้สัมผัสกับความรู้สึกที่ลึกซึ้งและละเอียดอ่อน ทำให้จิตใจเบิกบานและเปิดกว้าง

11. การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติ คือการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายรูปแบบต่างๆ เช่น โยคะ ไทเก็ก หรือแม้แต่การเดิน โดยมีสติกำกับรู้ทันทุกการเคลื่อนไหว รวมกายกับใจให้เป็นหนึ่งเดียว จดจ่ออยู่กับการก้าวเดิน สัมผัสของเท้าที่กระทบพื้น ช่วยดึงสติกลับมาอยู่กับปัจจุบัน ทำให้จิตใจสงบและผ่อนคลาย

12. การทำงานทุกชนิดด้วยจิตรู้ คือการทำงานทุกอย่างในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเล็กน้อยเพียงใด ด้วยสติและความตระหนักรู้ในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ท่านพุทธทาสกล่าวว่า “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” เปลี่ยนงานบ้าน หรือการทำงานที่น่าเบื่อให้กลายเป็นการฝึกสติ เช่น ขณะล้างจาน ให้รับรู้ถึงสัมผัสของน้ำ สบู่ และภาชนะ การทำงานด้วยจิตรู้จะทำให้มีความสุขกับปัจจุบันขณะ และงานนั้นจะไม่ใช่ภาระอีกต่อไป

13. การปฏิบัติสัมพันธ์ภาพ คือการสร้างความสัมพันธ์ที่เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน และส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างกัน แทนที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบบนลงล่าง การสร้างความเสมอภาคและไว้วางใจจะทำให้เกิดปัญญาร่วมและความสุขในการอยู่ร่วมกัน รวมถึงการรวมตัวเป็นชุมชน (Community) จะช่วยลดความโดดเดี่ยวและความเครียดได้

14. ชีวันทาภิบาล (การตายดี) คือการดูแลช่วงท้ายของชีวิตให้เป็นการตายอย่างมีคุณภาพ สงบ และมีศักดิ์ศรี การระลึกถึงความตาย (มรณานุสติ) ช่วยให้เรากลางจากความยึดมั่นในตัวตน การได้พุดคุยถึงความต้องการในช่วงสุดท้ายของชีวิตกับคนใกล้ชิด จะช่วยลดความกังวลและทำให้ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ได้อย่างมีความหมาย

15. การเรียนรู้ที่ดี คือการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตที่นำไปสู่การเกิดปัญญาและความสุข การเรียนรู้ทุกประสบการณ์ไม่ว่าจะดีหรือร้ายล้วนสอนให้ฉลาดขึ้น ทำให้เข้าใจตัวเองและโลกมากขึ้น ลดความเห็นแก่ตัวลง และมีความสุขจากภายในได้ง่ายขึ้น ซึ่งทั้ง 14 ข้อที่กล่าวมาล้วนเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่ดีทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของสุขภาวะทางปัญญาประกอบด้วยผลลัพธ์ที่เป็นสภาวะภายใน 3 ประการ คือ ความสุขยิ่ง สุนทรียธรรม และไมตรีจิตอันไพศาล ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ผ่านกระบวนการที่เป็นรูปธรรมอย่างน้อย 15 เส้นทาง ที่เน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การสัมผัสธรรมชาติ การเจริญเมตตากรุณา การภาวนา การทำงานศิลปะ การทำงานด้วยสติ และการสร้างความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม เส้นทางเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนจิตใจให้คลายจากอัตตาและเข้าถึงปัญญาภายในได้

บริบทในโลกยุคพลิกผัน (VUCA World)

โลกยุคพลิกผัน หรือ VUCA World เป็นคำที่ใช้อธิบายสภาวะการณ์ของโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และคาดเดาได้ยาก คำว่า VUCA ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดยวิทยาลัยการสงคราม กองทัพอากาศ ในช่วงทศวรรษ 1990 เพื่ออธิบายโลกหลังยุคสงครามเย็น ก่อนจะถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายใน

โลกธุรกิจและภาคส่วนอื่นๆ เพื่ออธิบายสภาวะแวดล้อมที่ท้าทายในศตวรรษที่ 21 (THE STANDARD TEAM, 2565) VUCA เป็นตัวย่อที่มาจากลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

Volatility (ความผันผวน) หมายถึง สภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในอัตราที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ สถานการณ์สามารถพลิกผันจากดีเป็นร้าย หรือจากร้ายเป็นดีได้ในเวลาอันสั้น ทำให้การวางแผนระยะยาวทำได้ยาก

Uncertainty (ความไม่แน่นอน) หมายถึง สภาวะที่ขาดความชัดเจน ไม่สามารถคาดการณ์อนาคตได้อย่างแม่นยำ ข้อมูลที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจ ทำให้องค์กรและบุคคลต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน

Complexity (ความซับซ้อน) หมายถึง สภาวะที่เต็มไปด้วยปัจจัยจำนวนมากที่เชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อกันอย่างซับซ้อน ปัญหาหนึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้การทำความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาทำได้ยาก การแก้ไขปัญหาจุดหนึ่งอาจส่งผลกระทบที่ไม่คาดคิดไปยังจุดอื่นๆ ได้

Ambiguity (ความคลุมเครือ) หมายถึง สภาวะที่สถานการณ์ขาดความชัดเจน ไม่สามารถตีความหรือทำความเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ข้อมูลที่มีอาจขัดแย้งกันเอง หรือไม่มีแบบอย่างในอดีตให้เปรียบเทียบ ทำให้ยากต่อการตัดสินใจว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร

บริบทของโลกยุคพลิกผันนี้ส่งผลกระทบต่อภาคการศึกษา ทำให้เกิดความท้าทายที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงของความรู้และทักษะที่จำเป็น ความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนรู้ที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญ และความเปลี่ยนแปลงบทบาทของครู จากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวจากการมุ่งเน้นถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ (Content-based) ไปสู่การพัฒนาสมรรถนะ (Competency-based) โดยเฉพาะทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และความฉลาดทางดิจิทัล (กมลวรรณ จันทร์, 2564) เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับโลกที่ไม่หยุดนิ่งและเต็มไปด้วยความท้าทายได้

สรุปได้ว่า โลกยุคพลิกผัน (VUCA World) คือบริบทของโลกปัจจุบันที่มีความผันผวนสูง ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ ซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ สภาวะดังกล่าวสร้างความท้าทายอย่างใหญ่หลวงต่อทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคการศึกษาที่ต้องปฏิรูปกระบวนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร และบทบาทของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและความสามารถในการปรับตัว พร้อมเผชิญกับอนาคตที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษาในโลกยุคพลิกผัน

ในบริบทของโลกยุคพลิกผัน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล ภารกิจของผู้บริหารไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา แต่ต้องขยายไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถนำพาองค์กรให้เท่าทันและอยู่รอดได้ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่ไม่แน่นอนและมีการแข่งขันสูง ศศิมา สุขสว่าง (2560) ได้สรุปความท้าทายที่ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรต้องเผชิญในโลกยุคพลิกผันไว้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากผู้คนมักรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่อต้องออกจากพื้นที่คุ้นเคย

(Comfort Zone) ความอยู่รอดของผู้ที่มีประสิทธิภาพต่ำจะยากขึ้น เพราะการแข่งขันสูงทำให้ทุกคนต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และความไม่มั่นคงที่ส่งผลให้ความผูกพันของพนักงานต้องค่อยๆ ลดลง

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ความท้าทายเหล่านี้ปรากฏในรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ดังนี้

1. ความท้าทายด้านวิชาการ ต้องปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย เน้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน

2. ความท้าทายด้านเทคโนโลยี ต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าทัน

3. ความท้าทายด้านบุคลากร ต้องพัฒนาครูให้เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) และสามารถรับมือกับความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน

4. ความท้าทายด้านสังคมและชุมชน ต้องสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

5. ความท้าทายด้านการบริหารจัดการ ต้องบริหารทรัพยากร บุคลากร และคุณภาพการศึกษาภายใต้สถานะที่มีความไม่แน่นอนสูง และต้องรับมือกับปัญหาสุขภาพจิตของทั้งนักเรียนและครูที่เพิ่มขึ้น

เพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในโลกยุคพลิกผันจำเป็นต้องมีทักษะและความสามารถที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ทักษะด้านภาวะผู้นำที่เข้มแข็งเพื่อเป็นแบบอย่างและสร้างแรงบันดาลใจ ทักษะด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ทักษะด้านการทำงานเชิงรุกเพื่อคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ทักษะด้านการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างความร่วมมือภายในองค์กร และทักษะด้านเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษาได้อย่างเหมาะสม บทบาทของผู้บริหารจึงเปลี่ยนจากการเป็นผู้จัดการ (Manager) มาสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน กล้าตัดสินใจ และสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ (ยุพรัตน์ ไยเมือง, 2565)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในโลกยุคพลิกผันต้องเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งในเชิงการบริหารหลักสูตร บุคลากร เทคโนโลยี และการสร้างความร่วมมือกับชุมชน บทบาทของผู้บริหารได้เปลี่ยนไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องมีทักษะหลากหลาย โดยเฉพาะภาวะผู้นำการสื่อสาร และการทำงานเชิงรุกเพื่อนำพาสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวและพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมสำหรับอนาคตที่ไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการ 4 เพื่อสร้างสุขภาวะทางปัญญา

ในการเผชิญกับความท้าทายของโลกยุคพลิกผัน การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงทักษะการบริหารจัดการภายนอก แต่ยังรวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็งจากภายใน หรือ “สุขภาวะทางปัญญา” หลักพุทธธรรมได้เสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการสร้างพลังภายในตนเอง ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ หลักพระ 4 พละ แปลว่า กำลัง หรือ พลัง หมายถึง ธรรมะอันเป็นพลังที่ช่วยขับเคลื่อนให้บุคคลดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีปัญญา หลักธรรมหมวดนี้จึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสุขภาวะทางปัญญาให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2550) ได้อธิบายหลักพระ 4 ไว้ดังนี้

1. ปัญญาพละ (กำลังปัญญา) หมายถึง กำลังแห่งความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน ความฉลาดรอบรู้ในสิ่งที่กำลังทำ สามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะเหตุผล และตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง สำหรับผู้บริหาร ปัญญาพละคือ

ความสามารถในการมองการณ์ไกล เข้าใจบริบทที่ซับซ้อนของสถานการณ์ต่างๆ และสามารถวินิจฉัยสั่งการได้อย่างมีหลักการและเหตุผล เป็นกำลังสำคัญในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ผู้ที่มีปัญญาละจะเป็นผู้ที่ใฝ่ศึกษาและฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ

2. วิริยะพละ (กำลังความเพียร) หมายถึง กำลังแห่งความพยายาม ความมุ่งมั่น บากบั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบาก มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วง ในโลกยุคพลิกผันที่เต็มไปด้วยความผันผวนและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา วิริยะพละเป็นพลังที่ช่วยให้ผู้บริหารมีความอดทนทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถยืนหยัดและขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายได้

3. อนวัชพละ (กำลังความสุจริต) หมายถึง กำลังแห่งการกระทำที่ไม่มีโทษ หรือความบริสุทธิ์ทั้งทางกาย วาจา และใจ ประกอบด้วยการมีพฤติกรรมและหน้าที่การงานที่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีข้อบกพร่องเสียหาย พูดความจริง มีเหตุผล และกระทำการด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ สำหรับผู้บริหาร อนวัชพละคือความมีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในองค์กร

4. สังคหพละ (กำลังการสงเคราะห์) หมายถึง กำลังแห่งการยึดเหนี่ยวน้ำใจคน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ และการประสานหมู่คณะให้เกิดความสามัคคี ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ (สังคหวัตถุ 4) ได้แก่ 1) ทาน การให้ปัน แบ่งปันช่วยเหลือ ทั้งในด้านวัตถุและองค์ความรู้ 2) เปยยวัชชะ (ปิยวาจา) การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน มุ่งให้เกิดประโยชน์และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี 3) อตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูล และประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม และ 4) สมานัตตตา การวางตนเสมอภาค ไม่ถือตัวร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้อื่น

สรุปได้ว่า หลักพละ 4 เป็นกรอบแนวคิดเชิงพุทธธรรมที่มุ่งสร้างพลังภายใน 4 ด้าน ได้แก่ ปัญญาพละ วิริยะพละ อนวัชพละ และสังคหพละ (วันนวรรณ์ ศรีไสว และคณะ, 2565) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ผู้นำ การบูรณาการหลักธรรมนี้เข้ากับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาจะช่วยสร้างผู้นำที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ (ปัญญา) ความมุ่งมั่นพากเพียร (วิริยะ) ความซื่อสัตย์สุจริต (อนวัชชะ) และความสามารถในการครองใจคน (สังคหะ) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นรากฐานอันมั่นคงของการสร้างสุขภาวะทางปัญญาให้เกิดขึ้น ท่ามกลางความท้าทายของโลกยุคพลิกผัน

การสร้างสุขภาวะทางปัญญาของผู้บริหารสถานศึกษาในโลกยุคพลิกผันด้วยหลักพละ 4

ในโลกยุคพลิกผันที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความกดดัน การสร้างความเข้มแข็งจากภายในหรือ “สุขภาวะทางปัญญา” จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หลักพละ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับผู้บริหารในการบ่มเพาะพลังภายใน เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ก้าวผ่านความท้าทายต่างๆ ไปได้อย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ ดังแนวทางต่อไปนี้

1. การใช้ปัญญาพละ (กำลังปัญญา) เพื่อนำทางในความไม่แน่นอนและซับซ้อน

ในสถานะที่ข้อมูลข่าวสารและนโยบายการศึกษาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Volatility & Uncertainty) ผู้บริหารจำเป็นต้องมีกำลังแห่งปัญญาในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ได้อย่างเฉียบคม ปัญญาพละ คือความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Intelligence) และการมองการณ์ไกล

ผู้บริหารควรฝึกฝนทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เพื่อให้สามารถมองเห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสถานศึกษา แทนที่จะมองปัญหาแบบแยกส่วน เมื่อเผชิญกับนโยบายใหม่ เช่น หลักสูตรฐานสมรรถนะ หรือการนำ AI มาใช้ในห้องเรียน ผู้บริหารควรใช้ปัญญาพละในการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง จัดตั้งทีมงานเพื่อศึกษาผลกระทบ และตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษามากที่สุด แทนที่จะทำตามกระแสโดยขาดการไตร่ตรอง สิ่งนี้จะช่วยลดความผิดพลาดและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากร

2. การใช้วิริยะพละ (กำลังความเพียร) เพื่อยืนหยัดในความผันผวน

โลกยุคพลิกผันมีลักษณะของความผันผวนสูง ปัญหาและอุปสรรคสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจบั่นทอนกำลังใจของผู้บริหารและทีมงานได้ง่าย วิริยะพละ หรือกำลังแห่งความเพียรจึงเป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารและองค์กรมีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ และสามารถยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรคได้อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความพากเพียรและการเรียนรู้จากความล้มเหลว เมื่อต้องดำเนินโครงการใหม่ที่มีความท้าทายสูง เช่น การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะซึมเศร้า ซึ่งต้องใช้เวลาและความร่วมมือจากหลายฝ่าย ผู้บริหารควรแสดงออกถึงความมุ่งมั่นอย่างสม่ำเสมอ จัดทำกำลังใจและทรัพยากรสนับสนุนทีมงานอย่างต่อเนื่อง และสื่อสารความก้าวหน้าเล็กๆ น้อยๆ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ทีมงานมีพลังในการขับเคลื่อนงานต่อไปจนสำเร็จ แม้จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและอุปสรรคระหว่างทาง

3. การใช้อ่อนวัชพละ (กำลังความสุจริต) เพื่อสร้างความไว้วางใจในความคลุมเครือ

ในสถานะที่มีความคลุมเครือ (Ambiguity) สูง กฎระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติอาจไม่ชัดเจน ซึ่งเป็นช่องทางให้เกิดความไม่โปร่งใสหรือการตัดสินใจที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ง่าย อ่อนวัชพละ หรือกำลังแห่งความสุจริตและความซื่อสัตย์จึงเป็นหลักยึดที่สำคัญที่สุดของผู้บริหาร โดยผู้บริหารต้องยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในการบริหารงบประมาณและการบริหารงานบุคคล เช่น ในสถานการณ์ที่ต้องจัดสรรงบประมาณที่มีจำกัด ผู้บริหารควรสร้างกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส เปิดเผยข้อมูลให้บุคลากรรับทราบ และมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน การกระทำที่ซื่อตรงและไม่มีโทษนี้ จะสร้างวัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งที่สุดที่จะทำให้บุคลากรพร้อมใจกันก้าวผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากและไม่แน่นอนไปพร้อมกับผู้นำ

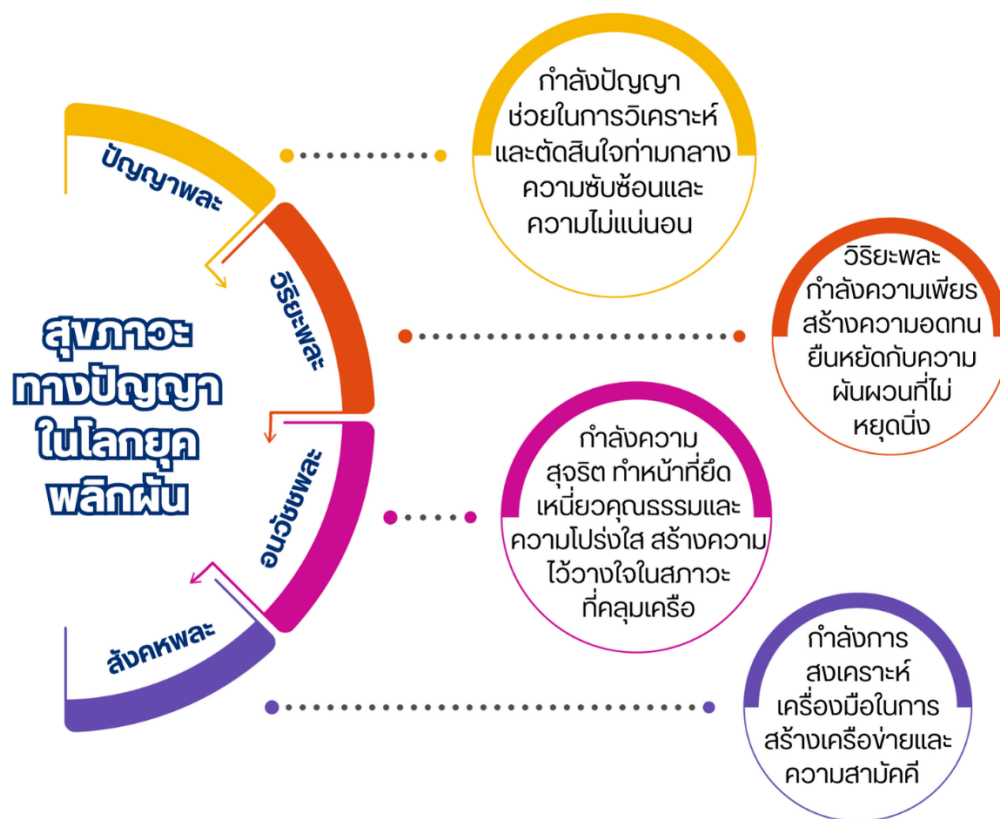
4. การใช้สังคหพละ (กำลังการสงเคราะห์) เพื่อสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ

ความท้าทายในโลกยุคพลิกผันมีความซับซ้อนเกินกว่าที่สถานศึกษาจะแก้ไขได้โดยลำพัง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สังคหพละ หรือกำลังแห่งการสงเคราะห์และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและรักษาเครือข่ายได้ ผู้บริหารควรประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคคลและการสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การสื่อสารที่สร้างสรรค์และให้กำลังใจบุคลากร (ปิยวาจา) โดยการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนรอบข้าง (อถกจริยา) โดยวางแผนอย่างเสมอภาคและรับฟังความคิดเห็นของครู นักเรียน และผู้ปกครองทุกระดับ (สมานัตตตา) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเหล่านี้จะทำให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็ง ซึ่งพร้อมที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือสถานศึกษาในยามที่ต้องการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวขององค์กร

บทสรุป

โลกยุคพลิกผัน (VUCA World) ได้นำมาซึ่งความท้าทายต่อระบบการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องทำหน้าที่นำพาองค์กรและผู้เรียนฝ่าคลื่นลมแห่งความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือไปได้ การบริหารจัดการในโลกยุคใหม่นี้จึงไม่สามารถพึ่งพิงเพียงทักษะการบริหารเชิงเทคนิคหรือองค์ความรู้แบบเดิมได้อีกต่อไป แต่ต้องการคุณสมบัติของผู้นำที่ลึกซึ้งยิ่งกว่า นั่นคือความเข้มแข็งจากภายในและความสามารถในการสร้างสมดุลท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในแนวคิดของ “สุขภาวะทางปัญญา” การสร้างสุขภาวะทางปัญญาเป็นกุญแจสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการรับมือกับความท้าทายร่วมสมัย สุขภาวะทางปัญญาซึ่งหมายถึงการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม และคุณค่าภายในตนเอง จะช่วยให้ผู้บริหารมีสติปัญญาที่สุขุม มีจิตใจที่มั่นคง และมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล ซึ่งเป็นรากฐานของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในสภาวะวิกฤต การเปลี่ยนผ่านจากการมุ่งเน้นสุขภาวะทางวัตถุมาสู่การให้ความสำคัญกับปัญญาภายใน จะช่วยเยียวยาภาวะ “พร่องทางจิตวิญญาณ” (Spiritual deficiency) ที่โลกกำลังเผชิญอยู่ และนำไปสู่สุขภาวะที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

หลักพละ 4 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยกำลังหรือพลังภายใน 4 ประการ ได้แก่ ปัญญาพละ (กำลังปัญญา) วิริยะพละ (กำลังความเพียร) อดวิชขพละ (กำลังความสุจริต) และสังคหพละ (กำลังการสงเคราะห์) เป็นกรอบการปฏิบัติงานสำหรับผู้บริหารในการบ่มเพาะสุขภาวะทางปัญญา หลักธรรมทั้งสี่ประการนี้ทำงานสอดประสานกันเพื่อตอบโจทยความท้าทายของโลกยุคพลิกผันได้อย่างตรงจุด กล่าวคือ ปัญญาพละช่วยให้ผู้บริหารนำทางผ่านความซับซ้อนและความไม่แน่นอน วิริยะพละสร้างความทรหดอดทนเพื่อยืนหยัดต่อสู้กับความผันผวน อดวิชขพละเป็นสมอที่ยึดเหนี่ยวคุณธรรมและความโปร่งใสท่ามกลางความคลุมเครือ และสังคหพละเป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายและความสามัคคีซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างองค์กรที่ปรับตัวได้ สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การสร้างสภาวะทางปัญญาของผู้บริหารสถานศึกษาในโลกยุคพลิกผันด้วยหลักพะละ 4

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ จันท. (2564). การบริหารสถานศึกษายุคโลกพลิกผัน ฉลาดรู้เท่าทันดิจิทัล. National & International Conference, 14(2), 1002-1010.
- ณัช มัคโอดี. (2566). รายงานการประเมินผลงานประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายความรู้สภาวะทางปัญญา และ Soul Connect Fest 2023. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- ประเวศ วะสี. (2566). สภาวะทางปัญญา 15 เส้นทางสู่สภาวะที่สมบูรณ์ของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2550). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- ยุพรัตน์ ไยเมือง. (2565). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค VUCA world. รายงานการประชุม Graduate School Conference, 4(1), 1200.
- วรินทร์ จินดาวงศ์. (2566). การพัฒนาปัญญาภายใน: แนวคิดและการประยุกต์หลักพุทธธรรม. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(2), A127-A135.

- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). สมรรถนะเด็กไทยในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World). *คุรุสภาวิทยากรย์*, 1(1), 8-18.
- วันฉัตรรัตน์ ศรีไสว, สมบัติ รัตนคร, และ พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส. (2565). แนวทางการบริหารการศึกษาตามหลักพละ 4 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*, 7(6), 136-147.
- ศศิมา สุขสว่าง. (2560). VUCA World ความท้าทายสำหรับผู้ นำยุคใหม่. แหล่งที่มา <https://www.sasimasuk.com/16768188/vuca-world> สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2568.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- THE STANDARD TEAM. (2565). ถอดแนวคิดการวางผังทิศทางการศึกษาแห่งโลกอนาคต ผ่านมุมมองของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. แหล่งที่มา <https://thestandard.co/thammasat-design-center/> สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2568.
- Sternberg, R. J. (1999). The Theory of Successful Intelligence. *Review of General Psychology*, 3(4), 292-316.

การเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์ INTEGRATED LEARNING FOR STUDENTS IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

พระใบฎีกาจรณ ธรรมธีโร (สุวรรณ์) PhrabaidikaCharun Thammateero (Suwan)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: boyzasuwan@gmail.com

Article Received: September 12, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ภายใต้บริบทของยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลได้ส่งผลให้กระบวนการทางการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนจากการเน้นเนื้อหาความรู้สู่การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เพื่อให้พร้อมเผชิญกับโลกอนาคตที่มีความซับซ้อนและผันผวน การเรียนรู้แบบบูรณาการซึ่งเป็นการเชื่อมโยงศาสตร์แขนงต่างๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สมบูรณ์และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ต้องได้รับการส่งเสริม

ผลการสังเคราะห์พบว่า เทคโนโลยี AI ไม่ได้เข้ามาแทนที่ครู แต่ทำหน้าที่เป็น เครื่องมือทรงพลัง ในการยกระดับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้มีประสิทธิภาพและลึกซึ้งยิ่งขึ้นใน 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) แบบสอดแทรก ที่ AI ช่วยครูสร้างสรรค์เนื้อหาข้ามศาสตร์ได้ทันที 2) แบบคู่ขนาน ที่ AI ทำหน้าที่เป็น ศูนย์กลางความรู้ร่วมเชื่อมโยงการสอนของครูต่างวิชา 3) แบบสหวิทยาการ ที่ AI เป็นเครื่องมือหลักในการทำ โครงการ และ 4) แบบข้ามวิชา ที่ AI ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนร่วมในการแก้ปัญหาจริงที่ซับซ้อน ดังนั้น การประยุกต์ใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณในการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมของครูและส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการรู้เท่าทันข้อมูล จึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อเผชิญกับความท้าทายแห่งอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ การเตรียมความพร้อมของทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้มีสมรรถนะทางดิจิทัล และการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด บทความนี้สรุปการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมี วิจารณญาณในการออกแบบการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตลอดจนการสร้างความเสมอภาคทาง การศึกษา จะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อเผชิญหน้ากับพลวัตแห่งอนาคตได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบบูรณาการ, ปัญญาประดิษฐ์, ทักษะแห่งอนาคต, นักเรียน

Abstract

This academic article aims to analyze and synthesize the paradigms of integrated learning within the context of the Artificial Intelligence (AI) era. It posits that the digital transformation has necessitated a shift in the educational paradigm from a focus on content knowledge to the development of essential competencies for learners. This shift is crucial to prepare students for a future characterized by complexity and volatility. Integrated learning, which connects various disciplines to construct holistic knowledge with practical, real-world applications, is therefore a key approach that must be promoted.

The synthesis reveals that AI technology does not serve as a replacement for teachers, but rather as a powerful tool to elevate integrated learning, making it more effective and profound through four primary models: 1) the Interdisciplinary model, where AI assists teachers in instantly creating cross-curricular content; 2) the Parallel model, where AI acts as a shared knowledge hub connecting the instruction of teachers from different subjects; 3) the Multidisciplinary model, where AI serves as a primary tool for project-based learning; and 4) the Transdisciplinary model, where AI functions as a co-tutor in solving complex, real-world problems. Therefore, the judicious application of AI in designing integrated learning experiences-coupled with teacher readiness and the promotion of essential learner skills such as critical thinking, creativity, and information literacy-is paramount to developing an education system capable of effectively confronting the challenges of the future. Consequently, preparing both educators and learners with digital competencies and AI literacy is imperative. This article concludes that the critical application of Artificial Intelligence in instructional design, assessment, and the fostering of educational equity will be the cornerstone of developing an education system that can effectively navigate the dynamics of the future.

Keywords: Integrated Learning, Artificial Intelligence, Future Skills, Students

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการปฏิวัติทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งได้กลายเป็นเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก ที่เข้ามามีบทบาทในทุกภาคส่วน ไม่เว้นแม้แต่แวดวงการศึกษา ความสามารถของ AI ในการประมวลผลข้อมูลมหาศาล การเรียนรู้และปรับตัวได้ด้วยตนเอง ทำให้ทักษะที่เคยจำเป็นในอดีต เช่น การท่องจำเนื้อหา อาจถูกลดทอนความสำคัญลง ในทางกลับกัน ทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และความคิดสร้างสรรค์ กลับทวีความสำคัญยิ่งขึ้น ในยุคที่โลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร การจัดการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาของ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence AI) ที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมชีวิตของสังคม ทำให้ทักษะการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำอาจไม่เพียงพออีกต่อไป การเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อม

เผชิญกับโลกอนาคตที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้แบบบูรณาการ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยเป็นการเชื่อมโยงศาสตร์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากหลากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเป็นองค์รวม สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2547) ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน

ดังนั้น การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการปรับตัว ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาสามารถเติบโตและประสบความสำเร็จในสังคมดิจิทัลได้อย่างเต็มศักยภาพ

บทความวิชาการนี้จะนำเสนอการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วยการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์ การเรียนรู้ในยุคปัญญาประดิษฐ์ และการเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเป็นประโยชน์การศึกษาไทยในการปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายและใช้ประโยชน์จากยุคปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพและพร้อมสำหรับโลกแห่งอนาคตอย่างแท้จริง

การเรียนรู้แบบบูรณาการในสถานศึกษา

การบูรณาการได้นักการศึกษาให้ความหมายไว้ว่าเป็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์ประสบการณ์ในหลักสูตรตามแนวนอน กับวิชาอื่นในชั้นเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นทั้งวิธีการสอนวิธีการจัดโปรแกรมการสอน เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรและทักษะสามารถเชื่อมโยงให้เป็นสิ่งเดียวกันได้ ประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของหัวข้อ กิจกรรม โครงการ หรือหัวข้อเรื่อง และการบูรณาการนี้ มิใช่การเน้นที่เนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนรู้ เป็นการสร้างสิ่งที่เรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกันมาก ซึ่งการบูรณาการเป็นองค์รวมที่ไม่แยกส่วน เป็นการมองสรรพสิ่งในภาพรวมไม่แยกส่วนเป็นองค์รวมของชีวิตคน ซึ่งจะต้องเกี่ยวกับสรรพสิ่งต่างๆ และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือเนื้อหา สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลาย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2547)

จากความหมายของบูรณาการข้างต้น และตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม และมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ในลักษณะแบบบูรณาการว่าเป็นการจัดประสบการณ์และสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่สัมพันธ์กันผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนและเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือเนื้อหา สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2543) โดยการจัดการเรียนรู้ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์ หรือวิชาต่างๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป รวมเข้าด้วยกันภายใต้เรื่องราว โครงการหรือกิจกรรมเดียวกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาของวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันในการสอน เช่น การเชื่อมโยงวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์และภาษาไทยการเชื่อมโยงวิชาวิทยาศาสตร์กับสังคมศึกษา การเชื่อมโยงวิชาศิลปะกับภาษาไทย เป็นต้น (ธีระชัย ปุณณโชติ, 2545)

แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ คำว่าทฤษฎีพื้นฐาน เป็นเรื่องพื้นฐานธรรมดา ที่ทำให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจถึงการนำทฤษฎีต่าง ๆ มาเป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ และจะได้รับประโยชน์และพบความจริงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อีกมากมาย ที่เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการ ได้แก่

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนว่า ครูสามารถจัดเตรียมประสบการณ์เพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความพร้อมได้โดยไม่ต้องรอให้พร้อมเองตามธรรมชาติ ถ้าการนำเสนอตรงกับเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียน และใช้วิธีการที่เหมาะสม และได้เสนอทฤษฎีของการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ คือ กำหนดประสบการณ์ที่จะให้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งเป็นการเรียนรู้รายบุคคลและการเรียนรู้โดยทั่วไป กำหนดวิธีการให้ผู้เรียนหาความรู้ให้เหมาะสมที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับขอบข่ายของความรู้ กำหนดลำดับขั้นตอนในการเสนอสิ่งที่เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้แรงจูงใจผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอนนั้น ทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก (ทศนา แคมมณี, 2560)

2. แนวคิดด้านการศึกษา เป็นนักปรัชญาการศึกษาแบบ Progressivism มีแนวคิดว่าการศึกษาคือชีวิต การจัดการเรียนการสอนควรยึดผู้เรียนเป็นสำคัญส่งเสริมความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันในวิถีประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้เริ่มเกิดขึ้นในสมัยของ Dewey ซึ่งมีความเชื่อว่า คนเราสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดของวิชาต่าง ๆ ที่มีในหลักสูตรได้อย่างน้อย 2 วิชาขึ้นไป และวิธีการเชื่อมโยงนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือเรื่องที่จะเรียนรู้ใหม่ต่อไปได้ และในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ครูเป็นเพียงผู้กระตุ้น ส่งเสริมและแนะนำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล, 2562)

3. รูปแบบการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติในทุกด้าน เมื่อมาอยู่รวมกันในห้องเรียนเดียวกัน ความแตกต่างทั้งหลายจะเห็นได้ชัดเจนขึ้นโดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ผู้เรียนจะมีรูปแบบในการเรียนรู้ของตนที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้แตกต่างกันไปด้วย ครูควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ให้มากที่สุด โดยเฉพาะรูปแบบที่ผู้เรียนมีความถนัดมากที่สุด แล้วจึงส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบอื่นให้เป็นที่ รูปแบบการเรียนรู้โดยทั่วไปแบ่งออกมาเป็น 3 ประเภท คือ ผู้เรียนที่ชอบเรียนรู้โดยการฟังผู้เรียนที่ชอบเรียนรู้โดยการมอง และผู้เรียนที่ชอบการเคลื่อนไหวหรือสัมผัส รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนนี้ โดยส่วนใหญ่จะมีทั้ง 3 รูปแบบในคนเดียวกัน แต่จะเป็นรูปแบบใดมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามแต่ละคน (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558)

4. ทฤษฎีพหุปัญญา ได้เป็นผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญาด้านต่างๆ เรียกว่า ทฤษฎีพหุปัญญา โดยสรุปได้ว่า คนทุกคนมีความสามารถทางสติปัญญาหลายด้านและแตกต่างกัน สามารถนำสติปัญญาไปใช้ในการสร้างสรรค์และแก้ไขปัญหามากมาย สติปัญญาแต่ละด้านเป็นอิสระซึ่งกันและกัน และทุกคนสามารถพัฒนาสติปัญญาเหล่านี้ได้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสติปัญญาที่หลากหลายเหล่านี้ ด้วยวิธีการสอนหลายวิธีและการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบ เพื่อให้เด็กเรียนได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับความสามารถทางสติปัญญาด้านต่างๆ ของตน (อารี สันทรวี, 2545)

แนวทางในการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

1. การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงสัมพันธ์ภายในกลุ่ม สาระการเรียนรู้เดียวกัน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิด ทักษะ และความคิดรวบยอดของเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้จะมีผลทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือโลกรอบตัวได้ การจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่า เมื่อเทียบกับการเรียนการสอนที่แยกเป็นส่วนตัวขาดการสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ในการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ครูและผู้เรียนอาจช่วยกันพิจารณากำหนดหัวข้อเรื่องที่เรียนช่วยกันพิจารณาหนังสืออ่าน ซึ่งการเลือกหนังสืออ่านเป็นกิจกรรมที่สำคัญมาก เพราะช่วยทำให้เกิดแนวคิดในการวางแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

2. การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเรียกว่าการบูรณาการแบบสหวิทยาการ เป็นการรวมศาสตร์ต่าง ๆ ภายใต้อำนาจเรื่องเดียวกัน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ครอบคลุม โดยใช้ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ มากกว่า 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไป เพื่อการแก้ไขปัญหาหรือแสวงหาความรู้ความเข้าใจแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการ ในการปฏิบัติกิจกรรมแบบบูรณาการ ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ผู้เรียนจะนำความรู้และประสบการณ์พื้นฐานเดิมของตนมาใช้ร่วมกัน ในการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงความรู้ใหม่ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ และรู้ถึงการที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด ความรู้เดิมต่าง ๆ ไปสู่ความรู้หรือแนวคิดใหม่ การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดด้วยวิธีการที่หลากหลายเป็นวิธีบูรณาการที่สมบูรณ์มากที่สุด และในการสร้างเครือข่ายความคิดรวบยอดภายใต้หัวข้อที่กำหนดนี้ ควรวางแผนการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กันด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ลักษณะของการบูรณาการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2545) การบูรณาการมีหลายลักษณะหลายแนวคิดแต่ละลักษณะเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้เป็นอย่างดี เช่น

1. การบูรณาการเชิงเนื้อหาสาระ เป็นการผสมผสานเชื่อมโยงเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้หลอมรวมกันจะมีลักษณะคล้ายกันสัมพันธ์กัน หรือต่อเนื่องกัน แล้วเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน

2. การบูรณาการเชิงวิธีการ เป็นการผสมผสานวิธีการสอนแบบต่างๆ เข้าใจการสอน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้วิธีสอนหลายๆวิธีใช้สื่อการเรียนรู้แบบสื่อผสม ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดูได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติสัมพันธ์กันให้มากที่สุด

3. การบูรณาการความรู้กับกระบวนการเรียนรู้ ในปัจจุบัน มีแนวความคิดเปลี่ยนไป จากการศึกษาที่เน้นองค์ความรู้มาเป็นเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาวิธีการแสวงหาความรู้และการได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่ต้องการ และกระบวนการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ตกตะกอนติดตัวผู้เรียนไว้ใช้ได้ตลอดไป

4. การบูรณาการความรู้ ความคิด กับคุณธรรม ครูจะต้องจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนโดยบูรณาการความรู้ ความคิดและคุณธรรมเข้าด้วยกัน อาจเป็นการสอนเนื้อหาสาระโดยใช้วิธีการต่างๆและใช้เทคนิคการสอดแทรกคุณธรรมผู้เรียนโดยไม่รู้ตัว จนกระทั่งเกิดการซึมซาบ

5. การบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติเชื่อมโยงไปกับการปฏิบัติจะทำให้ความรู้ที่ติดตัวไปได้อย่างยาวนานไม่ลืมง่าย

6. การบูรณาการความรู้ในโรงเรียนกับชีวิตจริงของผู้เรียน ความรู้ไม่ควรเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความแปลกแยกกับชีวิตจริง เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่า ไม่มีความหมายและไม่เกิดประโยชน์ใดๆ แก่ผู้เรียน

รูปแบบของการสอนแบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างวิชา มี 4 รูปแบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ได้แก่

1. การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก เป็นการสอนที่ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นเข้าไปในการสอนของตน เป็นการวางแผนการสอนและสอนโดยครูคนเดียว

2. การสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน เป็นการสอนที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอน แต่มาวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาเดียวกัน

3. การสอนบูรณาการแบบสหวิทยา เป็นการสอนที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนต่างวิชากันใช้หัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือปัญหาเดียวกัน ต่างคนต่างสอน แต่มีการมอบหมายโครงการหรือโครงการงาน ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

4. การสอนบูรณาการแบบข้ามวิชา หรือสอนเป็นคณะ ครูที่สอนวิชาต่างๆ จะมารวมกันเป็นคณะหรือทีม ร่วมกันวางแผนหรือปรึกษาหารือกันกำหนดหัวเรื่องความคิดรวบยอดปัญหาร่วมกันแล้วดำเนินการสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน

ประโยชน์และข้อจำกัดของการสอนบูรณาการ คือ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์รวม มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชา ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ช่วยแก้ปัญหาด้านการขาดครูสอนในแต่ละรายวิชา ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและปัญหาสังคมได้ดีกว่า ช่วยทำให้การสอนและการให้การศึกษาที่มีคุณค่ามากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การยอมรับผู้อื่น การรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาค่านิยม และบรรยากาศในชั้นเรียนและช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ และเกิดความสนุกสนาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

สรุปว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ การเชื่อมโยงเนื้อหาและประสบการณ์จากหลายรายวิชาเข้าด้วยกัน ภายใต้หัวข้อ โครงการ หรือกิจกรรมเดียวกัน แทนที่จะเรียนแบบแยกส่วน เป้าหมายหลักคือเพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของความรู้ (องค์รวม) สร้างองค์ความรู้ที่มีความหมายและหลากหลาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนทฤษฎีการศึกษาที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ ทฤษฎีการสอน การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ รูปแบบการเรียนรู้ ทฤษฎีพหุปัญญา การบูรณาการมีหลายลักษณะ เช่น การบูรณาการเชิงเนื้อหาเชิงวิธีการสอน การเชื่อมโยงความรู้กับคุณธรรม และที่สำคัญคือการเชื่อมโยงความรู้ในโรงเรียนเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน รูปแบบการสอนแบบบูรณาการที่นิยมใช้ในสถานศึกษามี 4 รูปแบบหลัก คือ แบบสอดแทรก แบบคู่ขนานแบบสหวิทยาการ การทำโครงการร่วมกัน แบบข้ามวิชา สอนเป็นทีม ประโยชน์สำคัญ คือ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ และทำให้การเรียนรู้มีความหมายและน่าสนใจยิ่งขึ้นสำหรับผู้เรียน

การเรียนรู้ในยุคปัญญาประดิษฐ์

จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เห็นได้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งกับชีวิตประจำวันและการเรียนการสอนในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าก้าวเข้าสู่การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ซึ่งปัญญาประดิษฐ์นั้น เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก มีการคาดการณ์ว่าการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกิจกรรมทางการศึกษาจะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 48 จนกระทั่งปี ค.ศ. 2021 ผลกระทบเชิงบวกของปัญญาประดิษฐ์ จะปรากฏให้เห็นตั้งแต่การเรียนรู้ของเด็กชั้นอนุบาลจนถึงการศึกษาขั้นสูง ทั้งจะมีการสร้างสรรค์เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และบางอย่างจะสามารถปรับให้เข้ากับผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ เพื่อให้ได้ผลด้านการเรียนสูงสุด ซึ่งสื่อการสอนปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบันที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในการนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ หรือผลกระทบเชิงบวกของปัญญาประดิษฐ์ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาอย่างหลากหลาย เช่น Google ได้พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับการศึกษา คือ ชุดโปรแกรมต่างๆ ของ Google ที่เปิดให้สถาบันการศึกษาใช้สำหรับเป็นเครื่องมือเสริม ประกอบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ให้ครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย Google Classroom, Google Docs, Google Sheet, Google Slide, Google Cloud, Chromebook และอื่น ๆ อีกมาก Sundar Pichai ซึ่งเป็น CEO ของ Google ได้กล่าวว่า แม้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวจะไม่ช่วยพัฒนาการศึกษา แต่นับเป็นองค์ประกอบที่ทรงพลังในการแก้ปัญหา ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าในยุคปัจจุบันที่ได้นำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาพัฒนาแอปพลิเคชันต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษามีส่วนช่วยให้ครูผู้สอนและผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น สะดวกในการพูดคุยทั้งแบบส่วนตัว และแบบกลุ่ม สามารถปรับให้เข้ากับความต้องการของครูผู้เรียนในปัจจุบัน

ยุคที่ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันและการทำงาน การท่องจำเนื้อหาสาระเพื่อสอบแข่งขันหรือการแก้ปัญหาด้วยวิธีการเดิมอาจจะไม่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไว ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ ทำให้การเรียนการสอนจะต้องปรับกระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเผชิญกับโลกในอนาคต ทั้งนี้การพัฒนาและส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นจะช่วยให้ผู้เรียนดำรงชีวิตและทำงานได้อย่างปกติสุข ดังนั้น การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการทำงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้สามารถนำความรู้ ทักษะนั้นไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพพอที่ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเครือข่ายและการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นและใช้งานอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพความปลอดภัยของข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญจะช่วยปกป้องข้อมูลส่วนตัวและอุปกรณ์จากภัยคุกคามต่างๆ เช่น ไวรัสคอมพิวเตอร์การโจรกรรมข้อมูล นอกจากนี้ปัญญาประดิษฐ์และการเรียนรู้ของเครื่องเป็นเทคโนโลยีที่สามารถเรียนรู้จากข้อมูลและทำงานได้อย่างอัตโนมัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นมีหลายด้านที่ควรพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนี้

1. การคิดเชิงวิพากษ์ เป็นทักษะสำคัญสำหรับผู้เรียนยุคใหม่ ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ซับซ้อนโดยอาศัยข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจผู้เรียนที่มีการคิดเชิงวิพากษ์จะสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น ตั้งคำถามและพิจารณาปัญหาจากมุมมองที่หลากหลายการพัฒนาทักษะนี้สามารถทำได้โดยการฝึกตั้งคำถามการศึกษาข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือและหลากหลาย การฝึกวิเคราะห์เหตุผลและนำเสนอข้อโต้แย้งผ่านการอภิปรายด้วยหลักการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาและเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่

แตกต่างและฝึกการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความคิดหรือข้อสรุปของตนเองมากกว่าการนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากปัญญาประดิษฐ์ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

2. ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทำได้ดีเท่ากับความเป็มนุษย์ ความสามารถในการคิดและสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด วิธีการ รวมถึงการคิดค้นวิธีแก้ปัญหาใหม่ๆ นั้น ปัญญาประดิษฐ์ยังขาดความละเอียดอ่อนทางความรู้สึก วิธีพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถทำได้โดยการฝึกการตั้งคำถามกับสิ่งรอบตัวการพยายามมองสิ่งรอบตัวจากมุมมองที่แตกต่าง ฝึกการเชื่อมโยงแนวคิดที่หลากหลายให้เกิดการสังเคราะห์ การจดบันทึกเรื่องราวผ่านความคิดอย่างต่อเนื่องฝึกการระดมสมองจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นประจำลอง ทำในสิ่งใหม่ๆ เรียนรู้ทักษะใหม่ และฝึกการสังเกตเพื่อค้นพบแรงบันดาลใจ การฝึกฝนและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการแก้ปัญหา และการปรับตัวในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2560)

3. การฉลาดรู้ทางข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่ผู้เรียนสามารถอ่านเรื่องราวต่างๆ ปรากฏตามสื่อออนไลน์แล้วทำความเข้าใจอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาและความถูกต้องที่น่าเชื่อถือนั้นจะช่วยลดปัญหาการตัดสินใจผิดพลาดลงได้ นอกจากนี้ยังช่วยในการสื่อสารข้อมูลกับคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำข้อมูลมาสนับสนุนการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงจากข้อมูลข่าวสารที่ไม่ข่าวปลอมหรือข้อมูลที่บิดเบือนได้ (เย็น ภูววรรณ, 2560)

4. การสื่อสารและการเล่าเรื่อง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการเล่าเรื่องที่น่าสนใจกลายเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่ง การสื่อสารที่ดีช่วยลดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและสร้างความชัดเจนในการทำงาน การเล่าเรื่องที่มีพลังสามารถโน้มน้าวและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นคล้อยตามซึ่งการสื่อสารและการเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การพัฒนาทักษะการสื่อสารและการเล่าเรื่องสามารถทำได้โดยการฝึกฟังอย่างตั้งใจ การศึกษาและทำความเข้าใจผู้ฟัง การฝึกการพูดในที่สาธารณะการอ่านหนังสือหลากหลายประเภทการฝึกเขียน การฝึกสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ ทั้งการเขียน การพูด และสื่อดิจิทัลการเรียนรู้การใช้ภาษาการเล่าเรื่องในชีวิตประจำวันและการเปิดรับคำวิจารณ์เพื่อปรับปรุงทักษะการสื่อสาร การสื่อสารและการเล่าเรื่องจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน การพัฒนาความสามารถในการถ่ายทอดความคิด สร้างความเข้าใจ และสร้างแรงบันดาลใจผ่านคำพูดและเรื่องราว จะช่วยเพิ่มโอกาสความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและการเปิดใจรับฟังผู้อื่น (วิจารณ์ พานิช, 2555)

5. ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ดี ซึ่งสิ่งนี้ที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทำได้ การมีความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นไปในทางที่ดีผู้เรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์มักจะมีการตระหนักรู้ในตนเอง การจัดการอารมณ์ การเอาใจใส่ผู้อื่น และการมีทักษะทางสังคม การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่สามารถฝึกฝนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจและฝึกการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

6. การปรับตัวและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญซึ่งการปรับตัวเป็นความสามารถของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือวิธีคิดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองตลอดชีวิต รวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์และ

การแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลสารสนเทศกับผู้อื่นวิธีพัฒนาทักษะการปรับตัวและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสามารถทำได้โดยการเปิดใจยอมรับความคิดและประสบการณ์ใหม่ๆ การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้อย่างแน่วแน่ การนำความรู้ไปปฏิบัติจริงการเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์สำเร็จและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับการเรียนรู้ที่เหมาะสม (วิจารณ์ พานิช, 2555)

การพัฒนาทักษะเหล่านี้จะช่วยให้สามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในยุคปัญญาประดิษฐ์ได้ แม้ว่าสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงไร ปัญญาประดิษฐ์ก็พัฒนาไปตามวิถี แต่สิ่งที่มนุษย์ควรจะมีก็คือการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เรียนรู้ไว ยอมรับกับความไม่แน่นอน แก้ปัญหาที่ซับซ้อน และมีสติกับความคลุมเครือของข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ ผู้เรียนยุคใหม่ต้องพัฒนาทักษะการคิด ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการสื่อสาร และทักษะเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ปัญญาประดิษฐ์สามารถนำมาพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เป็นผลผลิตของความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผสมกับความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ จากการศึกษาพบว่า แนวโน้มของการวิจัย และพัฒนาระบบการสอนจะนำไปสู่ความสามารถของระบบการเรียนการสอนด้วยคอมพิวเตอร์ จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเรียนการสอนด้วยปัญญาประดิษฐ์ คือ การสร้างตัวแทนของการเรียนรู้ที่ทันสมัย ภายใต้สภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนที่ปรับให้เข้ากับลักษณะของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และตอบสนองความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ อีกทั้งยังมีแนวโน้มจะพัฒนาไปสู่การจัดการเรียนรู้เนื้อหาการฝึกปฏิบัติ และมีเทคนิคในการเพิ่มความสามารถของระบบโดยใช้เทคนิคที่หลากหลายในการพัฒนาผลการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวัง ภายใต้วิธีการประเมินผลระบบที่น่าเชื่อถือ เพื่อในอนาคตจะพัฒนาระบบจากการเป็นสื่อเสริม ไปสู่การเป็นสื่อหลักให้กับระบบการเรียนการสอนออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือ ทุกวันนี้เรามีการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมด้านการศึกษาอย่างมากมายซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากทั้งต่อตัวผู้เรียนและผู้สอน สำหรับประโยชน์ของปัญญาประดิษฐ์ที่มีต่อการศึกษา (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2564) สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ปัญญาประดิษฐ์ลดเวลาการทำงานของครู โดยปกติงานครูนอกจากการจัดการเรียนการสอนแล้ว งานอื่น ๆ เช่น งานวัดผล งานทะเบียน หรืองานธุรการต่าง ๆ ในโรงเรียน ก็มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน การนำปัญญาประดิษฐ์มาช่วยในการทำงานส่วนนี้นอกจากจะช่วยลดภาระงานของครูแล้ว ยังช่วยให้งานเหล่านั้นมีความสมบูรณ์และถูกต้อง ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เกิดความรวดเร็วแล้วยังลดข้อผิดพลาดลงได้มาก เช่น โปรแกรม AISchool เป็นโปรแกรมวัดประเมินผล ช่วยในการลงข้อมูลและวัดผลประเมินผลนักเรียนพร้อมพิมพ์แบบ ปพ.1-8 ในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ครูประหยัดเวลาและงบประมาณ เพราะนักเรียนและครูสามารถทำงานและดูผลการเรียนผ่านออนไลน์โดยไม่ต้องจัดซื้อเอกสารหรือสิ่งพิมพ์รูปแบบอื่น

2. ปัญญาประดิษฐ์ช่วยสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การเข้ามามีบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนจากที่ไหนก็ได้ผ่านแอปพลิเคชันในการส่งเสริมการศึกษามากมาย โดยไม่จำเป็นต้องอยู่เฉพาะในห้องเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาความรู้ต่างๆ ให้นักเรียนสามารถสืบค้นข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องได้ด้วยตนเอง เช่น MOOC หรือ Massive Open Online Course ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จำนวนมากมาย ผ่านหน้าเว็บไซต์ ผู้เรียนสามารถเข้าศึกษาได้ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ

3. ปัญญาประดิษฐ์ช่วยเป็นติวเตอร์ให้กับนักเรียนรายบุคคล ในสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ครูและนักเรียนอาจไม่ได้พบกันและไม่มีเวลาในการอธิบายเพิ่มเติม จากข้อจำกัดนี้ทำให้มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาสร้างสรรค์เป็นแอปพลิเคชันที่ช่วยติวเตอร์ให้กับนักเรียนเพิ่มเติม นับได้ว่าเป็นช่องทางพิเศษที่ช่วยให้นักเรียนปรึกษากับครูได้สะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น แอปพลิเคชันสนทนาออนไลน์ เป็นแอปพลิเคชันติวเตอร์ส่วนตัวสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อติวสอบ สอนการบ้าน ช่วยตอบปัญหาและข้อสงสัยต่าง ๆ ในห้องเรียน ได้ตลอดเวลา เน้นความสำคัญกับการสื่อสารผ่านตัวบุคคล นักเรียนผู้ใช้งานสามารถปรึกษากับติวเตอร์ได้อย่างตรงไปตรงมา อีกทั้งยังช่วยต่อยอดความคิดเพื่อให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ในห้องเรียนหรือห้องสอบได้นอกจากนี้ยังผนวกเทคโนโลยี Machine learning และ ปัญญาประดิษฐ์มาวิเคราะห์จุดอ่อนแบบรายบุคคล โดยสร้างโจทย์ให้ฝึกหัดตอบคำถามได้อีกด้วย

4. ปัญญาประดิษฐ์เป็นอาจารย์เสมือน ในอนาคตปัญญาประดิษฐ์อาจจะเข้ามาทำหน้าที่แทนครูในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งข้อดีของปัญญาประดิษฐ์นั้น คือ ความแม่นยำและการประมวลผลที่รวดเร็ว โดยที่ไม่มีอารมณ์ความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง ครูในอนาคตอาจกลายเป็นผู้ควบคุม ปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่ในการป้อนข้อมูลที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักเรียนให้กับปัญญาประดิษฐ์เพื่อทำหน้าที่แทนตัวเอง หรือเป็นผู้ช่วยในการสอน ซึ่งช่วยให้สอนได้ปริมาณมากและมีความหลากหลายยิ่งขึ้น เช่น การนำเกมสามมิติ และคอมพิวเตอร์แอนิเมชันมาใช้ในการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมเสมือนจริงและเครื่องมือเสมือนจริง มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีนั้นสำคัญ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตของนักเรียนเป็นอย่างมาก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ในฐานะของครูจำเป็นต้องสอนให้นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพได้ เป็นส่วนสำคัญในการช่วยตัดสินใจและใช้ชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ท้าทายของครูผู้สอนที่จะสอนนักเรียนอย่างไรให้สามารถก้าวทันเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและยังต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย นอกจากสาระการเรียนรู้เทคโนโลยีแล้ว ในสาระการเรียนรู้อื่นๆ ก็มีส่วนสำคัญจำเป็นที่จะใช้เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจในสิ่งที่ครูสอนได้ดียิ่งขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2555)

สรุปว่า แผนการศึกษาแห่งชาติของไทยได้ยอมรับว่าเทคโนโลยีดิจิทัลและ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและเปลี่ยนแปลงการศึกษาอย่างสิ้นเชิง ในโลกยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนและผันผวน (VUCA) การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำไม่สามารถเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับอนาคตได้อีกต่อไป กระบวนทัศน์การศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนใหม่ โดยมีหัวใจสำคัญคือการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและการใช้ AI เป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในโลกที่ขับเคลื่อนด้วย AI ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนา ทักษะที่ AI ยังไม่สามารถทำได้ดีเท่ามนุษย์ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การรู้เท่าทันข้อมูล การสื่อสารและการเล่าเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ การปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต AI ได้เข้ามาเป็น เครื่องมือทรงพลัง ที่ช่วยสนับสนุนทั้งผู้สอนและผู้เรียนผ่านแอปพลิเคชันและระบบต่างๆ เช่น Google for Education โดยมีประโยชน์หลักๆ คือ ช่วยลดภาระงานครู สร้างเนื้อหาการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นติวเตอร์ส่วนตัว อาจารย์เสมือนในอนาคต เทคโนโลยี AI ไม่ได้เข้ามาแทนที่ครู แต่จะเปลี่ยนบทบาทของครูให้กลายเป็น ผู้ชี้แนะและผู้ออกแบบการเรียนรู้ ที่ต้องสอนให้นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างฉลาด มีประสิทธิภาพ และมีจริยธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตและทำงานร่วมกับ AI ได้อย่างประสบความสำเร็จ

การเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI คือ เทคโนโลยีที่ถูกออกแบบให้มียุทธศาสตร์การทำงานอันชาญฉลาด เหมือนกับสมองมนุษย์ที่มีระบบประมวลผลข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ (ตรรกะ) โดย AI (เอไอ) ย่อมาจาก Artificial Intelligence หรือ ปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากคำจำกัดความของ AI มีหลากหลาย จึงขอหยิบยกมาจากเอกสารต่างๆ อาทิ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ระบุว่า AI เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ ซึ่งเน้นเรื่องที่จะทำให้คอมพิวเตอร์ ทำงานได้ใกล้เคียงมนุษย์มากขึ้น แบ่งย่อยออกเป็นสาขาต่างๆ เช่น การแปลภาษาด้วยเครื่อง ระบบผู้เชี่ยวชาญ วิทยาการหุ่นยนต์ การรู้จำแบบการรับรู้เยี่ยงมนุษย์ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2552) ด้วยการมาถึงของเทคโนโลยี AI ที่ทันสมัยจึงกลายมาเป็นเทคโนโลยีที่สำคัญสำหรับทั้งครูสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (EFL) และนักเรียนที่ต้องการพัฒนาทักษะทางภาษา สามารถช่วยพัฒนาทักษะการเขียน การศึกษาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ (STEM) สำหรับนักเรียนมัธยมปลาย โดยใช้ชุดปัญญาประดิษฐ์พบว่านักเรียนผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ มีความพึงพอใจและได้เพิ่มความกระตือรือร้นของนักเรียน และช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2562)

ในยุคปัจจุบัน AI ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาและการวิจัย โดยช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับเนื้อหาหลักสูตรและบทเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงจากห้องเรียนแบบดั้งเดิมสู่การเรียนรู้ออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังส่งผลให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยพัฒนาทักษะเฉพาะบุคคลและการบริหารการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลและการใช้ AI เพื่อปรับเนื้อหาการสอนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ข้อมูลจากการศึกษานานาชาติยังแสดงให้เห็นว่า AI และ Machine Learning ถูกนำไปใช้ในรูปแบบต่างๆ ในหลายประเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในทุกระดับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2562)

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ได้จัดสัมมนาวิชาการหัวข้อ AI มิติใหม่แห่งการเรียนรู้ Empowering Teaching and Learning Through AI เพื่อทำความเข้าใจจากทัศนคติของการใช้ AI ในการเรียนรู้ เตรียมความพร้อมสมรรถนะทั้งผู้สอนและผู้เรียนท่ามกลางการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ไปจนถึงเรียนรู้จากกรณีศึกษาในประเทศไทย ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของครู หน่วยงานทางการศึกษาต้องเข้าใจอัลกอริทึมของ AI เป้าหมายผลลัพธ์และจริยธรรมของเครื่องมือ AI รวมถึงการพัฒนาสมรรถนะของครูครูต้องเข้าใจพื้นฐาน AI จริยธรรมการใช้ AI และมีทักษะการคัดเลือกเครื่องมือ AI ที่เหมาะสม รวมถึงความรู้ด้านข้อมูล และความสามารถในการจัดการอารมณ์ UNESCO และคณะกรรมการยุโรป ให้ความสำคัญของสมรรถนะทางดิจิทัลโดยนิยาม Digital Literacy ว่าเป็นความสามารถในการเข้าถึงการวิเคราะห์การสร้างและใช้ข้อมูลดิจิทัลอย่างปลอดภัย กรอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสำหรับครู เน้นบทบาทเทคโนโลยีใน 6 ด้าน คือ 1) การทำความเข้าใจกับเทคโนโลยีในด้านการศึกษา 2) หลักสูตรและการประเมิน 3) วิธีการสอน 4) การจัดการและบริหาร 5) การเรียนรู้วิชาชีพครูและ 6) การเรียนรู้วิชาชีพได้เสนอแนวทางพัฒนาทักษะครูในยุคดิจิทัลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ความสามารถในการเรียนรู้เทคโนโลยี ระยะที่ 2 การมีความรู้เชิงลึก ระยะที่ 3 การสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยมีเป้าหมายสำคัญนอกจากการสอนทักษะเทคโนโลยี ครูต้องช่วยผู้เรียนพัฒนาความร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์และทักษะการแก้ปัญหา เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับบทบาทในสังคมดิจิทัลเกิดผลกระทบของ AI กับการศึกษาที่มีผลทั้งด้านบวกและลบต่อการศึกษาในประเทศไทย แต่ถือเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การพัฒนา

บุคลากรในระบบการศึกษาถูกคาดหวังให้เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุค AI และดิจิทัล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

2. การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองเข้าใจจริยธรรมและรู้เท่าทันการใช้ AI รวมไปถึงมีทักษะและความคล่องแคล่วในการใช้งานด้านคอมพิวเตอร์การคิดเชิงคำนวณ เป็นหนึ่งในสมรรถนะหลักที่ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในสังคมที่ขับเคลื่อนด้วย AI มีการยอมรับอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการคิดเชิงคำนวณพบว่า หลายประเทศได้วางแผนรวมการคิดเชิงคำนวณไว้ในหลักสูตรการศึกษาของตนแล้ว สมาคมครูวิทยาการคอมพิวเตอร์แห่งสหรัฐอเมริกาแนะนำการคิดเชิงคำนวณว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่ประกอบไปด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้ 1) ตั้งโจทย์ที่ทำให้เราสามารถใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมืออื่นๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหา 2) จัดการและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกศาสตร์ 3) อธิบายข้อมูลผ่านความคิดด้านนามธรรม เช่น การใช้แบบจำลองและการจำลองสถานการณ์ 4) แก้ปัญหาผ่านการคิดเชิงอัลกอริทึม คือ การคิดอย่างมีลำดับขั้นตอน มีเหตุผลและวิธีการที่ชัดเจน 5) แยกแยะ วิเคราะห์ และใช้วิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้โดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสูงสุดทั้งในแง่ขั้นตอนการดำเนินการและทรัพยากร และ 6) สรุปและถ่ายโอนกระบวนการแก้ปัญหานี้ไปยังปัญหาอื่นๆ ที่แตกต่างกันหลากหลาย ประโยชน์ของ ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI กับการศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท., 2561) มีดังนี้

3. การพัฒนาและออกแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างความก้าวหน้าการพัฒนาซอฟต์แวร์การศึกษาที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการรายบุคคล การเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนตามความสามารถ ทำให้ผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันสามารถเรียนรู้ในลักษณะที่เหมาะสมกับตนเองได้การเรียนรู้ที่แตกต่าง เป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการศึกษา เพราะครูสามารถออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจงตามจุดแข็ง จุดอ่อน และความชอบของผู้เรียน ซึ่งเทคโนโลยีสามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เช่น การประเมินผลการเรียน การบันทึกการเข้าเรียน และพฤติกรรมการเรียนรู้ช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2564)

4. การประเมินผลการเรียนรู้และการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน เทคโนโลยี AI และ Machine Learning ช่วยปรับปรุงกระบวนการประเมินผลในหลากหลายทิศทาง การพัฒนาข้อสอบที่ปรับตามระดับความสามารถของผู้ทดสอบ และการให้ผลการประเมินที่แม่นยำมากขึ้น โดยที่กระบวนการจะถูกปรับให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ในการให้เกรด ระบบ AI เช่น Gradescope ก็ช่วยลดภาระงานผู้สอนทำให้กระบวนการนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2564)

5. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบเสมือนจริง AI ได้เปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลให้มีความสนุกสนานและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการนำเอาการเรียนรู้มาผสมผสานกับเกม เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เสมือนจริง และปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน เช่น ช่วยสอนคณิตศาสตร์ในรูปแบบเกม หรือ Duolingo ที่ช่วยเรียนรู้ภาษาใหม่ผ่านการเล่นเกม (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2564)

6. การช่วยสอนพิเศษและการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนสามารถให้การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลทำให้ผู้เรียนมั่นใจในความสามารถของตัวเองและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2022) ได้พัฒนาระบบ AI ที่ช่วยในการสอนวิชาฟิสิกส์ระดับมหาวิทยาลัย โดยปรับเนื้อหาและแบบฝึกหัดให้เหมาะสมกับระดับความเข้าใจของนักศึกษาแต่ละคน พบว่านักศึกษามีความเข้าใจในเนื้อหาและมีผลการเรียน

ที่ดีขึ้น ระบบแนะนำการศึกษาด้วยเซพบอปปัญญาประดิษฐ์ กรณีศึกษาในประเทศไทย (ธนสารภรณ์ สุวณิชย์, จินตวิทย์ คล้ายสังข์, และ ประกอบ กรณีกิจ, 2566)

7. การสร้างโอกาสและความเท่าเทียมทางการศึกษา AI จะช่วยลดช่องว่างระหว่างความสามารถการเรียนรู้ได้ด้วยการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสามารถมอบโอกาสทางการศึกษาที่มีความเท่าเทียมกันให้แก่ผู้เรียนทุกคน รวมไปถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หรือผู้ที่พูดได้หลายภาษา เทคโนโลยี AI ก็สามารถแปลงเสียงพูดเป็นข้อความได้อัตโนมัติ ผู้เรียนสามารถเข้าใจบทเรียนได้ง่าย โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงสำเนียง หรือการออกเสียงของครู เช่น เครื่องมืออย่าง Braina เป็นต้น มีความสามารถพัฒนาความสามารถด้านวิชาการ ทักษะ และทัศนคติของผู้เรียน และส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความรู้ โดยใช้ศักยภาพของ AI ในการฝึกอบรมครู ซึ่งจะช่วยเชื่อมช่องว่างทางดิจิทัลและให้โอกาสการศึกษาแก่นักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2564)

ในยุคที่ AI เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ยิ่งทวีความสำคัญ เพื่อให้ นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้จริง AI ไม่ได้มาแทนที่ครู แต่เป็นเครื่องมือทรงพลังที่ช่วยให้การสอนแบบบูรณาการทั้ง 4 รูปแบบเกิดขึ้นได้ง่ายและลึกซึ้งกว่าเดิม ดังนี้

1. แบบสอดแทรก การประยุกต์ใช้ในยุค AI ครูสามารถใช้ AI เป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์เนื้อหาข้ามศาสตร์ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย เช่น ครูวิชาวิทยาศาสตร์สอนเรื่องระบบสุริยะ สามารถใช้ AI ช่วยสร้างสรรค์เนื้อหาที่บูรณาการกับวิชาอื่นได้ทันทีในห้องเรียน เช่น บูรณาการกับศิลปะ ช่วยสร้างภาพดาวอังคารในสไตล์ภาพวาดของ Van Gogh (ใช้ AI Image Generator) บูรณาการกับภาษาไทย ช่วยแต่งกลอนสุภาพเกี่ยวกับดาวเสาร์ (ใช้ AI Chatbot) บูรณาการกับดนตรี ช่วยแต่งทำนองเพลงสั้นๆ ที่ให้ความรู้สึกเหมือนกำลังเดินทางในอวกาศ (ใช้ AI Music Generator) AI ช่วยให้ครูคนเดียวสามารถดึงความรู้จากศาสตร์อื่นๆ เข้ามาในห้องเรียนได้อย่างน่าตื่นตาตื่นใจ โดยไม่ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในทุกเรื่อง (ทิตินา แคมมณี, 2560)

2. แบบคู่ขนาน รูปแบบดั้งเดิม ครู 2 คนขึ้นไปวางแผนร่วมกันในหัวข้อเดียวกัน แต่ยังแยกกันสอน การประยุกต์ใช้ในยุค AI ซึ่ง AI ทำหน้าที่เป็น แกนกลางความรู้ร่วม ที่เชื่อมโยงห้องเรียนทั้งสองเข้าด้วยกัน ตัวอย่าง หัวข้อ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครูประวัติศาสตร์ สอนเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและเหตุการณ์สำคัญ นักเรียนใช้ AI เพื่อสืบค้นและสรุปข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ครูวิทยาศาสตร์ สอนเกี่ยวกับเทคโนโลยี เครื่องจักรไอน้ำและนวัตกรรมในยุคนี้ นักเรียนใช้ AI เพื่อค้นหาหลักการทำงานและสร้างแบบจำลองง่ายๆ การเชื่อมโยง นักเรียนทั้งสองห้องเรียนสามารถใช้ AI ตัวเดียวกัน ถามคำถามในมุมมองของตนเอง และนำข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนกัน ทำให้เห็นภาพ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ที่สมบูรณ์ทั้งในมิติสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (ทิตินา แคมมณี, 2560)

3. แบบสหวิทยาการ รูปแบบดั้งเดิม คล้ายแบบคู่ขนาน แต่มีการทำโครงงาน ร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงความรู้ การประยุกต์ใช้ในยุค AI กลายเป็น เครื่องมือหลักในการทำโครงงาน ที่ช่วยนักเรียนตั้งแต่การวางแผน การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการนำเสนอ ตัวอย่าง โครงงาน การออกแบบเมืองอัจฉริยะ วิชาสังคมศึกษา นักเรียนใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลประชากรและความต้องการของชุมชน วิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียนใช้ AI ค้นหาเทคโนโลยีพลังงานสะอาดและระบบจัดการขยะ วิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนใช้ AI ช่วยคำนวณงบประมาณและวางผังเมืองเบื้องต้น วิชาศิลปะ นักเรียนใช้ AI Image Generator สร้างภาพจำลอง 3 มิติของเมืองในฝัน ผลลัพธ์ ทุกกลุ่มนำข้อมูลและผลงานที่ได้จาก AI มาสร้างเป็นโครงงานนำเสนอร่วมกัน ทำให้เกิดผลงานที่เป็นรูปธรรมและเกิดจากการบูรณาการความรู้อย่างแท้จริง (ทิตินา แคมมณี, 2560)

4. แบบข้ามวิชา สอนเป็นทีม รูปแบบดั้งเดิม ครูหลายคนร่วมกันวางแผนและสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกันในหัวข้อเดียวกันอย่างเป็นทีม การประยุกต์ใช้ในยุค AI ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนร่วมและเป็นแพลตฟอร์มในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในโลกแห่งความเป็นจริง ตัวอย่าง การแก้ปัญหา ภาวะโลกร้อนในชุมชนของเรา การสอนแบบทีม ครุวิทยาศาสตร์ สังคม คณิตศาสตร์ และภาษาไทย ร่วมกันออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยมี AI เป็นศูนย์กลาง บทบาทของ AI นักวิเคราะห์ข้อมูล AI ช่วยดึงข้อมูลสถิติสภาพอากาศและปริมาณคาร์บอนในท้องถิ่นแบบ Real-time นักจำลองสถานการณ์ นักเรียนใช้ AI เพื่อจำลองผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอีก 20 ปีข้างหน้า หากไม่มีการเปลี่ยนแปลง ผู้ช่วยออกแบบนวัตกรรม AI ช่วยระดมสมองและเสนอแนวทางการแก้ปัญหา เช่น การสร้างพื้นที่สีเขียว การจัดการขยะ ผู้ช่วยสื่อสาร นักเรียนใช้ AI ช่วยร่างแคมเปญรณรงค์และแปลเป็นภาษาต่างๆ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ (ทิศนา แคมมณี, 2560)

สรุปว่า ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI คือเทคโนโลยีที่เลียนแบบการทำงานของสมองมนุษย์ และได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา โดยเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ในหลากหลายมิติ ตั้งแต่การสอนภาษาไปจนถึงกลุ่มวิชา STEM และช่วยสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ชัดเจนขึ้นหลังการเปลี่ยนสู่การเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด-19 เพื่อให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ การเตรียมความพร้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญใน 2 ด้านหลัก คือ การเตรียมความพร้อมของครู ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านดิจิทัล และ ความรู้เท่าทัน AI เพื่อให้สามารถเข้าใจหลักการทำงาน จริยธรรม และเลือกใช้เครื่องมือ AI ได้อย่างเหมาะสม รวมถึงต้องพัฒนาทักษะการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการแก้ปัญหาและการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ผู้เรียนต้องมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้เท่าทันการใช้ AI และมีทักษะสำคัญคือ การคิดเชิงคำนวณ ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบที่เป็นหัวใจสำคัญในยุค AI ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับการศึกษาได้หลายรูปแบบ เช่น การออกแบบการเรียนรู้ที่แตกต่าง การประเมินผล การสร้างประสบการณ์เสมือนจริง การช่วยสอนพิเศษ การสร้างความเท่าเทียม AI กับการสอนแบบบูรณาการข้ามศาสตร์ AI ไม่ได้มาแทนที่ครู แต่เป็นเครื่องมือทรงพลังที่ช่วยให้ การสอนแบบบูรณาการ เกิดขึ้นได้ง่ายและลึกซึ้งกว่าเดิมใน 4 รูปแบบหลัก คือ แบบสอดแทรก แบบคู่ขนาน แบบสหวิทยาการ และแบบข้ามวิชา

บทสรุป

การเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ กระบวนการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงเนื้อหาและประสบการณ์จากหลากหลายรายวิชาเข้าด้วยกันภายใต้หัวข้อหรือโครงงานเดียวกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของความรู้ สร้างองค์ความรู้ที่มีความหมายหลากหลาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนทฤษฎีการศึกษาที่สำคัญ เช่น การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ และการคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนผ่าน ทฤษฎีหุปัญญา ในยุคปัจจุบัน ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและเปลี่ยนแปลงการศึกษาอย่างสิ้นเชิง ทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องปรับเปลี่ยนจากการท่องจำไปสู่การพัฒนา ทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต ซึ่ง AI ยังไม่สามารถทำได้ดีเท่ามนุษย์ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ และความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของทั้งครูและผู้เรียนให้มีความรู้เท่าทัน AI และ สมรรถนะทางดิจิทัล จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เทคโนโลยี AI ไม่ได้เข้ามาแทนที่ครู แต่ทำหน้าที่เป็น เครื่องมือทรงพลัง ที่ช่วยให้การสอนแบบบูรณาการเกิดขึ้นได้ง่ายและลึกซึ้งยิ่งขึ้นใน 4 รูปแบบหลัก ดังนี้ 1) แบบสอดแทรก AI ช่วยครูสร้างสรรค์เนื้อหาข้ามศาสตร์ได้อย่างรวดเร็ว เช่น

ครูวิทยาศาสตร์ใช้ AI สร้างภาพดาวเคราะห์ในสไตล์ศิลปะ หรือแต่งกลอนเกี่ยวกับดาราศาสตร์ 2) แบบคู่ขนาน AI ทำหน้าที่เป็น ศูนย์กลางความรู้ร่วม ที่เชื่อมโยงห้องเรียนของครูต่างวิชาที่สอนในหัวข้อเดียวกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลาย 3) แบบสหวิทยาการ AI กลายเป็นเครื่องมือหลักในการทำโครงการที่ต้องใช้ความรู้จากหลายวิชา เช่น การออกแบบเมืองอัจฉริยะ ที่ต้องใช้ทั้งความรู้ด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ 4) แบบข้ามวิชา สอนเป็นทีม AI ทำหน้าที่เป็น ผู้ช่วยสอนร่วม ในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในโลกแห่งความเป็นจริง เช่น ปัญหาภาวะโลกร้อน โดย AI สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Real-time และจำลองสถานการณ์ต่างๆ ได้ การนำ AI มาประยุกต์ใช้อย่างมีวิจารณญาณจะช่วยยกระดับการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่ได้รับความรู้ที่เชื่อมโยงและมีความหมาย แต่ยังได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นเพื่อเผชิญกับความท้าทายในโลกอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปลงความรู้การศึกษาดังในภาพที่ 1

การเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์

- 1 **แบบสอดแทรก** การประยุกต์ใช้ในยุค AI ครูสามารถใช้ AI เป็น ผู้ช่วยสร้างสรรค์เนื้อหาข้ามศาสตร์ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย
- 2 **แบบคู่ขนาน** รูปแบบดั้งเดิม ครู 2 คนขึ้นไปวางแผนร่วมกันใน หัวข้อเดียวกัน แต่ยังแยกกันสอน การประยุกต์ใช้ในยุค AI ซึ่ง AI ทำ หน้าที่เป็น แกนกลางความรู้ร่วม ที่เชื่อมโยงห้องเรียนทั้งสองเข้าด้วยกัน
- 3 **แบบสหวิทยาการ** รูปแบบดั้งเดิม คล้ายแบบคู่ขนาน แต่มีการทำ โครงการ ร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงความรู้ การประยุกต์ใช้ในยุค AI กลายเป็น เครื่องมือหลักในการทำโครงการ ที่ช่วยนักเรียนตั้งแต่การ วางแผน การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการนำเสนอ
- 4 **แบบข้ามวิชา** สอนเป็นทีม รูปแบบดั้งเดิม ครูหลายคนร่วมกัน วางแผนและสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกันในหัวข้อเดียวกันอย่างเป็นทีม การประยุกต์ใช้ในยุค AI ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนร่วมและเป็น แพลตฟอร์มในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในโลกแห่งความเป็นจริง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียนในยุคปัญญาประดิษฐ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ.(2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2564). การออกแบบการเรียนรู้และการสอนออนไลน์ในระดับอุดมศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรชัย บุณนโชติ. (2545). การเรียนการสอนแบบบูรณาการ. ปทุมธานี: สถาบันราชภัฏพระนคร.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). การศึกษาไทย 4.0 เป็นเลิศและการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตชาติ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยีน ภู่วรรณ. (2560). Digital Literacy: การรู้เท่าทันดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์
ผู้นำวัตกรรมการหลักสูตรและการเรียนรู้ (CCLID).
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2561). คู่มือครูรายวิชาพื้นฐาน วิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิ
ภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2552). พจนานุกรมศัพท์คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ฉบับราช
บัณฑิตยสภา. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร:
พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). กรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2547). 19 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment Research).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี สันทนต์. (2545). พหุปัญญา วัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.
กรุงเทพมหานคร: ไพน์อาร์ทพับลิชชิง.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานในสถานศึกษา BRAIN-BASED LEARNING MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

พระอธิการวิษณุ ขนติโก (น้อยปิ่น) PhraadhikanVisanu Khantiko (Noi Pin)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: phraxthikarwisnukhantiko@gmail.com

Article Received: September 12, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน Brain-Based Learning BBL สำหรับสถานศึกษา ท่ามกลางบริบทการปฏิรูปการศึกษาไทยที่มุ่งเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมุ่งสร้างทักษะแห่งอนาคต แนวคิด BBL ถือเป็นสะพานสำคัญที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านประสาทวิทยาศาสตร์สู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน

ผลการสังเคราะห์พบว่า BBL ไม่ใช่ทฤษฎีการสอนเดี่ยว แต่เป็น กรอบแนวคิด ที่ประยุกต์ใช้หลักการทำงานตามธรรมชาติของสมองเป็นพื้นฐาน โดยมีหัวใจสำคัญ คือ การออกแบบการสอนต้องสอดคล้องกับวิธีที่สมองเรียนรู้ ไม่ใช่การบังคับให้สมองเรียนรู้ตามวิธีที่ครูสอน การประยุกต์ใช้ BBL ในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) การสร้างสภาวะแวดล้อมที่ใช้สำหรับสมอง โดยเน้นพื้นที่ปลอดภัยทั้งทางกายและทางใจ ปราศจากความเครียดและความกลัว 2) การออกแบบกิจกรรมที่โดนใจสมอง โดยใช้อารมณ์เชิงบวก ความแปลกใหม่ และความสนุกสนานเป็นประตูสู่ความจำ 3) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ท้าทายสมอง ผ่านการลงมือปฏิบัติ การเคลื่อนไหวร่างกาย และการใช้ประสาทสัมผัส และ 4) การช่วยสมองจัดระเบียบและสร้างความหมาย โดยเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม ผ่านการใช้ผังกราฟิกและการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญคือการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม โดยเฉพาะ สื่อของจริงและสถานที่จริง ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงสุดในการสร้างองค์ความรู้ รวมถึงการใช้สื่อที่ทำให้ข้อมูลนามธรรมกลายเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ คือ BBL ไม่ใช่สูตรสำเร็จตายตัว แต่เป็นกรอบความคิดที่เปลี่ยนบทบาทครูจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่สถาปนิกผู้ออกแบบการเรียนรู้เพื่อปลดล็อกศักยภาพสูงสุดของผู้เรียนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การเรียนรู้, การใช้สมองเป็นฐาน, สถานศึกษา

Abstract

This academic article aims to synthesize the conceptual framework and strategies for Brain-Based Learning (BBL) management in educational institutions. Amid the context of Thai educational reform, which is shifting the paradigm toward learner-centered education and focusing on developing future skills, the BBL concept serves as a crucial bridge linking knowledge from neuroscience to practical classroom application.

The synthesis reveals that BBL is not a standalone teaching theory but rather a framework that applies the principles of the brain's natural functions as its foundation. Its core principle is that instructional design must align with the way the brain learns, rather than

forcing the brain to learn according to the teacher's instructional method. The application of BBL in educational institutions comprises four key strategies: 1) Creating the right environment for the brain, focusing on a physically and psychologically safe space free from stress and fear; 2) Designing engaging activities for the brain, utilizing positive emotions, novelty, and enjoyment as the gateway to memory; 3) Structuring challenging learning processes for the Brain, achieved through hands-on practice, physical movement, and multi-sensory engagement; and 4) Assisting the brain in organizing and creating meaning, by linking new knowledge to prior experiences through graphic organizers and Problem-Based Learning (PBL). Furthermore, a critical factor is the selection of appropriate media, particularly real objects (realia) and real-world settings (real places), which are most effective for knowledge construction, as well as using media that transforms abstract data into tangible, visible concepts. The conclusion is that BBL is not a rigid formula but a conceptual framework that shifts the teacher's role from a content transmitter to a learning architect, dedicated to truly unlocking the learners' highest potential.

Keywords: Learning, Brain-Based, Educational Institution

บทนำ

บริบทของสังคมไทยในปัจจุบันกำลังอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลและสังคมฐานความรู้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาคการศึกษา ทำให้การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำเนื้อหาไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผู้เรียนอีกต่อไป (วิจารณ์ พานิช, 2555) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการสร้างวิธีการเรียนรู้ใหม่ ที่มุ่งเน้นการสร้างทักษะแห่งอนาคต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายนี้ แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาไทยจึงมุ่งเน้นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับทฤษฎีกลุ่มสร้างสรรค์ความรู้นิยม ที่มองว่าผู้เรียนไม่ใช่ผู้รับความรู้ แต่เป็นผู้ที่ต้องสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งสะท้อนผ่านรูปแบบการสอนเชิงรุก เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการเรียนรู้แบบโครงงาน

ในเวลาเดียวกัน องค์ความรู้ด้านประสาทวิทยาศาสตร์ ได้มีความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด ทำให้มนุษย์มีความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ของสมองมากขึ้น แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning BBL) จึงได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมที่สำคัญในการนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมองที่ซับซ้อนมาสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อออกแบบการสอนที่เป็นมิตรกับสมองมากที่สุด (ชนาธิป พรกุล, 2554)

การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) จึงไม่ใช่ทฤษฎีการสอนเดี่ยวๆ แต่เป็นกรอบแนวคิด หรือแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้หลักการการทำงานตามธรรมชาติของสมองมาเป็นพื้นฐานในการออกแบบ

หลักสูตร กิจกรรม และสภาพแวดล้อม (ทศนา แคมมณี, 2560) หัวใจสำคัญของ BBL คือการยอมรับว่าการออกแบบการสอนต้องสอดคล้องกับวิธีที่สมองเรียนรู้ ไม่ใช่การบังคับให้สมองเรียนรู้ตามวิธีที่ครูสอน หลักการสำคัญของ BBL ที่นำมาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจการทำงานของสมอง ได้แก่ 1) สมองเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสถานะที่ผ่อนคลาย ปลอดภัย และไร้ความเครียด (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2561) 2) อารมณ์เชิงบวก เช่น ความสนุกสนาน ความท้าทายที่พอดี เป็นประตูสำคัญสู่ความจำและการเรียนรู้ 3) สมองเรียนรู้และสร้างเครือข่ายประสาทผ่านการลงมือทำจริงและการใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย ไม่ใช่จากการนั่งฟังเพียงอย่างเดียว และ 4) สมองเป็นผู้สร้างความหมายและมองหาแบบแผน โดยจะพยายามเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับประสบการณ์หรือความรู้เดิมเสมอ

บทความนี้มีการนำกรอบแนวคิด BBL มาประยุกต์ใช้อย่างเข้าใจในสถานศึกษา จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาได้อย่างแท้จริง BBL ไม่เพียงแต่ให้คำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ว่าเหตุใดการเรียนรู้เชิงรุกจึงได้ผล แต่ยังมอบชุดเครื่องมือและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนให้แก่ครู เพื่อเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหา ไปสู่การเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่สามารถปลด ล็อกศักยภาพสูงสุดของผู้เรียนทุกคนได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดการเรียนรู้

การเรียนรู้ คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ความเข้าใจ และทักษะอย่างค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ การฝึกฝน หรือปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (ทศนา แคมมณี, 2560) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นมีที่มาจากประสบการณ์ ไม่ใช่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระหรือภาวะเพียงอย่างเดียว ในบริบทของสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนผ่านสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลและสังคมฐานความรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นของการสร้างวิธีการเรียนรู้ใหม่ ที่มุ่งสร้างทักษะแห่งอนาคต เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการสร้างสรรค์นวัตกรรม ดังนั้น ความเข้าใจในทฤษฎีการเรียนรู้จึงเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูและนักการศึกษาไทยในการออกแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นักการศึกษาไทยได้นำมาอธิบายและประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มแนวคิดหลัก ได้ดังนี้ 1) กลุ่มพฤติกรรมนิยม แนวคิดนี้มองว่าการเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดผลได้ โดยเกิดจากการสร้างเงื่อนไขเพื่อเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง (ทศนา แคมมณี, 2560) สรุปว่าหัวใจของทฤษฎีนี้คือการควบคุมและจัดสภาพแวดล้อมเพื่อเสริมแรง ให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน การให้คำชมเชย การให้คะแนนพิเศษ การใช้ระบบดาวหรือสติ๊กเกอร์เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียนหรือส่งงานตรงเวลา 2) กลุ่มพุทธิปัญญา นิยม กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางปัญญาหรือความคิดภายในสมองซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้โดยตรง โดยมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการประมวลผลข้อมูลที่ผู้เรียนต้องจัดระบบและโครงสร้างของความรู้ เรียกว่า สกิมา เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องต่างๆ การประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) ได้กล่าวถึงการออกแบบสื่อการสอนที่ช่วยจัดระเบียบข้อมูล เช่น การใช้แผนภาพ แผนผังความคิด หรืออินโฟกราฟิก เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมและจดจำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น 3) กลุ่มสร้างสรรค์ความรู้นิยม เป็นแนวคิดที่ทรงอิทธิพลอย่างสูงต่อการปฏิรูปการศึกษาไทยในปัจจุบัน โดยมีมุมมองว่าผู้เรียนไม่ใช่ผู้รับความรู้ แต่เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและ

สิ่งแวดล้อม (วิจารณ์ พานิช, 2555) เป็นผู้ที่สนับสนุนแนวทางนี้อย่างยิ่ง โดยชี้ว่าการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน และแก้ปัญหาที่ท้าทายจากสถานการณ์จริง การประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ครูตั้งโจทย์ปัญหาที่ซับซ้อนและให้นักเรียนทำงานกลุ่มเพื่อสืบค้นและหาคำตอบ การเรียนรู้แบบโครงงาน นักเรียนเลือกศึกษาหัวข้อที่ตนสนใจอย่างลุ่มลึกและสร้างสรรค์ผลงานออกมานำเสนอ การเลือกใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ใดทฤษฎีหนึ่งอาจไม่เพียงพอสำหรับการจัดการเรียนรู้ที่ซับซ้อนในปัจจุบัน นักการศึกษาไทยจึงควรบูรณาการจุดแข็งของแต่ละทฤษฎีเข้าด้วยกัน เช่น อาจใช้หลักการเสริมแรงของกลุ่มพฤติกรรมนิยมเพื่อสร้างวินัยในชั้นเรียน แต่ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือของกลุ่มสร้างสรรค์ความรู้เป็นหัวใจในการจัดกิจกรรม เป้าหมายสำคัญตามแนวคิดของ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2557) คือ การพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณลักษณะสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้จึงต้องก้าวข้ามการถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่การสร้างทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ได้มีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และแต่ละทฤษฎีต่างมีคุณค่าในการอธิบายแง่มุมของการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป ในบริบทการศึกษาไทยปัจจุบัน มีแนวโน้มที่ชัดเจนในการผสมผสานทฤษฎีต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับ กลุ่มทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้นิยม มากขึ้น เพื่อมุ่งสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์องค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ อย่างไรก็ตามความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความยึดมั่นในทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของครูในการวิเคราะห์ผู้เรียนและเลือกใช้กลยุทธ์การสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบท (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2557) เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมีความสุขและมีความหมาย

สรุปว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ความเข้าใจ และทักษะ ที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ การฝึกฝน หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่ผลจากการเจริญเติบโตตามวุฒิภาวะเพียงอย่างเดียว ในบริบทการศึกษาไทยที่กำลังเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล การสร้างวิถีการเรียนรู้ใหม่ ที่มุ่งเน้นทักษะแห่งอนาคต เช่น การคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์นวัตกรรม ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ความเข้าใจในทฤษฎีการเรียนรู้จึงเป็นรากฐานสำคัญของนักการศึกษาไทยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้หลักที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในไทย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มสำคัญ ดังนี้ 1) กลุ่มพฤติกรรมนิยม มีแนวคิดหลัก มองการเรียนรู้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดผลได้ หัวใจสำคัญคือการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง ผ่านการควบคุมและการเสริมแรง การประยุกต์ใช้ การให้รางวัลเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การให้คำชมเชย การให้คะแนนพิเศษ หรือการใช้ระบบดาวสะสม เพื่อสร้างวินัยหรือกระตุ้นการส่งงาน 2) กลุ่มพุทธิปัญญานิยม มีแนวคิดหลัก ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดภายในสมอง ซึ่งมองไม่เห็นโดยตรง มองว่าการเรียนรู้เป็นการประมวลผลข้อมูล ที่ผู้เรียนต้องจัดระบบโครงสร้างความรู้เดิม เรียกว่า สกิมา เพื่อสร้างความเข้าใจในข้อมูลใหม่ การประยุกต์ใช้ การใช้เครื่องมือช่วยจัดระเบียบข้อมูล เช่น การใช้แผนผังความคิด แผนภาพ หรืออินโฟกราฟิก เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมและจดจำได้ดีขึ้น 3) กลุ่มสร้างสรรค์ความรู้นิยม มีแนวคิดหลัก เป็นแนวคิดที่ทรงอิทธิพลที่สุดต่อการปฏิรูปการศึกษาไทยในปัจจุบัน มองว่าผู้เรียนไม่ใช่ผู้รอรับความรู้ แต่เป็นผู้สร้างความรู้ ด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การประยุกต์ใช้สนับสนุนแนวทางนี้อย่างยิ่ง นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ครูใช้ปัญหาที่

ซับซ้อนและเกิดขึ้นจริงเป็นตัวตั้ง ให้ผู้เรียนสืบค้นหาคำตอบร่วมกัน และการเรียนรู้แบบโครงงาน ผู้เรียนเลือกศึกษาหัวข้อที่สนใจและสร้างสรรค์ผลงานออกมา ในปัจจุบัน ไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ ครูจึงจำเป็นต้องบูรณาการจุดแข็งของแต่ละทฤษฎี เช่น อาจใช้หลักพฤติกรรมนิยม เพื่อสร้างวินัยในชั้นเรียน แต่ใช้กระบวนการของสร้างสรรค์ความรู้นิยม เป็นหัวใจหลักในการจัดกิจกรรม แนวโน้มการศึกษาไทยจึงมุ่งสู่การผสมผสานทฤษฎี โดยเน้นกลุ่มสร้างสรรค์ความรู้นิยมมากขึ้น เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ การพัฒนานักเรียนให้เป็น ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณลักษณะสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

การปฏิรูปการศึกษาไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มุ่งเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างวิธีการเรียนรู้ใหม่ ที่ไม่ใช่แค่การท่องจำเนื้อหา แต่เป็นการสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ผู้เรียน ในเวลาเดียวกัน องค์ความรู้ด้านประสาทวิทยาศาสตร์ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก ทำให้มนุษย์เข้าใจการทำงานของสมองในขณะเรียนรู้ได้ดีขึ้น แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning) จึงถือกำเนิดขึ้น เพื่อเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมองกับการปฏิบัติในห้องเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อออกแบบการสอนที่เป็นมิตรกับสมองมากที่สุด (ชนาธิป พรกุล, 2554)

การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning - BBL) ไม่ใช่ทฤษฎีการสอนเดี่ยวๆ แต่เป็นกรอบแนวคิด หรือแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้หลักการทำงานตามธรรมชาติของสมองเป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมและสภาพแวดล้อม (ทิตนา แคมมณี, 2560) ได้อธิบายว่า BBL เป็นการนำองค์ความรู้เรื่องสมองมาใช้เป็นรากฐานในการกำหนดเป้าหมาย ออกแบบหลักสูตร และจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด หัวใจของ BBL คือการยอมรับว่า การสอนต้องสอดคล้องกับวิธีที่สมองเรียนรู้ ไม่ใช่การบังคับให้สมองเรียนรู้ตามวิธีที่ครูสอน

หลักการสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสามารถสรุปหลักการสำคัญของ BBL ที่นำมาปรับใช้ในห้องเรียน ได้ดังนี้ 1) สมองเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสภาวะที่ผ่อนคลาย ปลอดภัย และไร้ความเครียดสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ โดยเฉพาะอะมิกดาลา จะตอบสนองต่อความเครียดและความกลัว หากผู้เรียนรู้สึกถูกคุกคามหรือมีความวิตกกังวลสูง สมองจะเข้าสู่สภาวะสู้หรือหนี ซึ่งจะปิดกั้นการทำงานของสมองส่วนคิดขั้นสูง ทำให้การเรียนรู้ที่ซับซ้อนเกิดขึ้นได้ยาก (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2561) ได้เน้นย้ำอยู่เสมอว่าพื้นที่ปลอดภัย ทั้งทางกายและทางใจ เป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก 2) อารมณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ อารมณ์ไม่ใช่สิ่งที่ต้องแยกออกจากการเรียนรู้ แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยตรง อารมณ์เชิงบวก เช่น ความสนุกสนาน ความท้าทายที่พอดี จะช่วยกระตุ้นการหลั่งสารสื่อประสาทที่เอื้อต่อการสร้างความจำ ดังนั้น การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นเชิงบวกและจัดกิจกรรมที่น่าสนใจจึงเป็นสิ่งจำเป็น (ทิตนา แคมมณี, 2560) เชื่อว่าเทคนิคการสอนที่สร้างแรงจูงใจและความสนุกสนานจะช่วยให้ผู้เรียนเปิดรับการเรียนรู้ได้ดีกว่า 3) สมองเรียนรู้ผ่านการลงมือทำและใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย สมองไม่ได้เรียนรู้ได้ดีจากการนั่งฟังเพียงอย่างเดียว แต่เรียนรู้จากการได้เคลื่อนไหวร่างกาย และการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ การลงมือปฏิบัติจะช่วยสร้างและเสริมความแข็งแรงของเครือข่ายใยประสาท ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ทำให้เกิดความจำที่คงทน (วิจารณ์ พานิช, 2555) สนับสนุนแนวทางการเรียนรู้เชิงรุก

เช่น การทำโครงงาน การทดลอง หรือการอภิปราย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการข้อนี้โดยตรง 4) สมอ่งเป็นผู้สร้างความหมายและมองหาแบบแผน สมอ่งจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับประสบการณ์หรือความรู้เดิมที่มีอยู่ การสอนโดยไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนจะกลายเป็นการเรียนรู้แบบท่องจำที่ไม่ยั่งยืน ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยผู้เรียนสร้างความหมาย โดยการยกตัวอย่างที่ใกล้ตัว การใช้สถานการณ์จำลอง หรือการตั้งคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยง

หลักการการเรียนรู้โดยใช้สมอ่งเป็นฐาน (วิโรจน์ ลักษณะอดิสร, 2548) ดังนี้ 1) สมอ่งเป็นเครื่องประมวลผลที่ทำงานในเชิงขนาน โดยต้องใช้การเรียนรู้หลายๆ แนวทางหลายๆ วิธีการทำให้ได้กลุ่มสนใจในสิ่งกำลังเรียนอยู่ 2) การเรียนรู้ต้องอาศัยการทำงานของระบบสรีระทั้งหมด โดยการควบคุมอารมณ์ การสร้างความสนุกสนาน และการเล่นเพื่อผ่อนคลายนั้นเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ 3) มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น ค้นหาความหมาย โดยสร้างความท้าทายการเรียนรู้ด้วยคำถาม 4) การค้นหาความหมายของมนุษย์เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบ การเรียนรู้จะต้องมีรูปแบบมีระบบ มีความเข้าใจ เน้นการประยุกต์ใช้หรือยกตัวอย่างจริงหรือตัวอย่างการเปรียบเทียบ 5) อารมณ์มีความสำคัญต่อการทำงานแบบมีรูปแบบ ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญต่อความรู้สึกและมีความเข้าใจในผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกัน 6) สมอ่งประมวลข้อมูลแบบเป็นส่วนย่อยๆ และแบบทั้งหมดพร้อมๆ กัน การสร้างความเข้าใจแบบที่ละส่วนที่เน้นการเชื่อมโยงในสิ่งที่เรียนรู้กับชีวิตจริงทำให้ได้ความรู้สึกว่ามีความรู้ที่มีประโยชน์ 7) การเรียนรู้อาศัยทั้งการจดจำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งและการรับรู้จากสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียนทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น 8) การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้ต่างๆ ทั้งขณะที่มีสติรับรู้และขณะไม่มีสติ รับรู้การเรียนรู้ที่ตีความทั้งใจที่ผู้เรียนได้คิดต่อไป 9) วิธีการจดจำมีรูปแบบในการจดจำและรูปแบบการจูงใจให้ผู้เรียนสนุกที่จะจดจำ โดยการจดจำทำให้ผู้เรียนสามารถเรียกความรู้นั้นกลับมาใช้ได้ทันที 10) ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายและจดจำได้อย่างแม่นยำเมื่อสิ่งนั้นหรือทักษะนั้นมีอยู่ในระบบการจดจำแบบธรรมชาติที่ความสัมพันธ์กับตัวผู้เรียน การเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับกิจกรรม ในชีวิตประจำวันหรือสิ่งที่มีอยู่จริงในสภาวะแวดล้อม หรือการให้ผู้เรียนเล่าเรื่องที่พบเจอทำให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น 11) การเรียนรู้แบบซับซ้อนจะกระตุ้นความท้าทายและถูกยับยั้งโดยการถูกข่มขู่หรือการลงโทษ เมื่อผู้เรียนทำผิดพลาดทำให้การหยุดยั้งการเรียนรู้ผู้สอนควรให้โอกาสผู้เรียนได้ลองปฏิบัติตามความคิดของผู้เรียนเอง 12) สมอ่งของแต่ละคนมีความเฉพาะตัวไม่เหมือนกัน ผู้เรียนควรมีทางเลือกในศาสตร์ที่ต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่พร้อมกับการปรับปรุงทักษะที่ด้อยให้ อยู่ในระดับปกติและมาตรฐาน

หลักการการเรียนรู้ตามการพัฒนาการของสมอ่งในการนำไปใช้ในชั้นเรียน (ประหยัด จิระวรพงศ์, 2549) ดังนี้ 1) พิจารณาพฤติกรรมในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้สอนต้องวิเคราะห์ผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถการเรียนรู้ที่แตกต่างกันอย่างไร เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนอาจเรียนรู้ได้ดีทางสายตา บางคนเรียนรู้ได้ดีทางโสตประสาทและบางคนเรียนรู้ได้ดี จากการใช้ร่างกายและความรู้สึก 2) สมอ่งทำงานได้ดีในบรรยากาศที่ดี ผู้เรียนต้องการบรรยากาศที่ให้ความรู้สึก ปลอดภัยและอารมณ์ดีก่อนทำการเรียนการสอน ดังนั้นผู้สอนต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) สมอ่งทำงานได้ดีหากมีการเรียนรู้สอดคล้องกับเวลาที่เหมาะสมกับช่วงอายุของผู้เรียน และผู้สอนสามารถใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวกเพื่อขยายช่วงเวลาให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดี 4) สมอ่งสามารถเรียนรู้ได้ดีควรมีสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับช่วงอายุของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ผู้สอนควรวางแผนการใช้สื่อในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ 5) สื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ แปลกใหม่และมีการทบทวนสื่อการเรียนรู้ที่เรียนไปแล้ว จะทำให้ผู้เรียน

เรียนรู้ที่ดีที่สุด 6) การเรียนรู้ที่ดีต้องมีการสอนเนื้อหาสั้นๆ และใช้เวลาในการทำกิจกรรมมากขึ้น 7) นักเรียนต้องการพักสมองช่วงหนึ่งในระหว่างการเรียนรู้ โดยให้เวลาพักระหว่างเรียนเนื้อหาแต่ละตอน เน้นประเด็นสำคัญของเนื้อหาอย่างบ่อยๆ จะทำให้การเรียนรู้ดีขึ้น 8) การให้ผู้เรียนคิมน้ำระหว่างเรียนเป็นการลดความเครียดให้แก่ผู้เรียน 9) การสูดอากาศและการได้พักผ่อนจะช่วยให้ผู้เรียนมีพลังงานเพิ่มขึ้น 10) การจัดสถานที่ควรให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล เนื่องจากพื้นที่ที่เหมาะสม จะมีผลทำให้ผู้เรียนลดความเครียดและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดีขึ้น 11) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้มีการสรุปเนื้อหาอีกครั้งเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดและสร้างองค์ความรู้จากการเรียนรู้

ธรรมชาติของการเรียนรู้ของสมอง (สถาบันวิทยาการการเรียนรู้, 2548) ดังนี้ 1) สมองเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีโอกาสสัมผัสรับรู้ 2) สมองหาความหมายของสิ่งที่เรียนรู้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีเมื่อรับรู้ได้ว่าความรู้ที่มีความหมายและมีความสำคัญกับตนอย่างไร 3) สมองเรียนรู้ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ในแบบแผน ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีการนำเสนอสิ่งที่เรียนอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ 4) สมองเรียนรู้แบบองค์รวม ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีโอกาสได้เรียนรู้ในเรื่องใดอย่างรอบด้าน เนื่องจากการรับรู้ของสมองเกิดขึ้นเป็นส่วนๆ และการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงการทำงานของสมองทุกส่วนรวมกัน 5) อารมณ์เป็นส่วนประกอบและมีบทบาทสูงต่อการเรียนรู้บรรยากาศที่อบอุ่น สนุกสนานจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกตื่นตัวอยู่เสมอ 6) ความสำเร็จเป็นเงื่อนไขทางบวกของการเรียนรู้ส่วนความล้มเหลวเป็นเงื่อนไขทางลบของการเรียนรู้ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีถ้าเห็นว่าการทำเช่นนั้นสำเร็จ ผู้สอนควรให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน 7) การเรียนรู้เกิดขึ้นทั้งสิ่งที่สนใจและสิ่งที่ผ่านการรับรู้โดยไม่ตั้งใจ 8) สมองเรียนรู้โดยใช้ระบบการจดจำเพื่อช่วยในการคิด ถ้าเรื่องที่เรียนง่ายต่อการจดจำหรือจดจำได้มากและแม่นยำจะทำให้ผู้เรียนไปสู่การคิดได้เร็ว

กรอบการจัดกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2550) ดังนี้ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่ครูวางแผนในการสนทนากับนักเรียน เพื่อเตรียม ความพร้อมให้เข้าใจในสิ่งที่จะเรียน และสามารถเชื่อมโยงไปสู่เรื่องที่จะเรียนได้ 2) ขั้นตกลงขั้นตอนการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนตกลงร่วมกันว่านักเรียน จะต้องทำกิจกรรมใดบ้าง อย่างไรและจะมีวิธีวัดและประเมินผลอย่างไร 3) ขั้นเสนอความรู้ใหม่ เป็นขั้นที่ครูจะต้องเชื่อมโยงประสบการณ์การต่างๆ มาสร้างความรู้ใหม่ คือ การสอนหรือการสร้างความคิดรวบยอดให้แก่ นักเรียน จนเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน 4) ขั้นฝึกทักษะ เป็นขั้นที่นักเรียนเข้ากลุ่มแล้วร่วมมือกันเรียนรู้ และสร้างผลงานใน ขั้นนี้คำว่า ฝึกทักษะ หมายถึง การวิจัย การฝึกปฏิบัติการทดลอง การสังเกตจากบรรยากาศแหล่งเรียนรู้ต่างๆ การทำแบบฝึกการวาดภาพ และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จนประสบผลสำเร็จได้ ผลงานออกมา ผลงานควรชัดเจนน่าสนใจ ไม่ใช่ใส่กระดาษ A4 หรือกระดาษแผ่นเล็กๆ แต่ควรเป็นกระดาษขนาดใหญ่ เช่น กระดาษปรีฟ ใช้นำเสนออาจเป็นการเขียนธรรมชาติหรือแผนผังความคิด 5) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นที่ตัวแทนแต่ละกลุ่มที่ได้จากการจับสลาก ออกมาเสนอผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) ขั้นสรุปความรู้ เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้แล้วให้นักเรียนทำใบงานเป็นรายบุคคล แล้วเปลี่ยนกันตรวจโดยครูและนักเรียนร่วมกันเฉลย แล้วให้นักเรียนแต่ละคน ปรับปรุงผลงานตนเอง ให้ถูกต้องครูรับทราบแล้วเก็บผลงานไว้ในแฟ้มสะสมงานของตนเอง 7) ขั้นกิจกรรมเกม เป็นขั้นที่ครูจัดทำข้อสอบมาให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคลโดยไม่ ชักถามกัน ส่งเป็นกลุ่มแล้วเปลี่ยนกันตรวจเป็นกลุ่ม โดยครูและนักเรียนร่วมกันเฉลยแล้วให้แต่ละกลุ่ม หากคะแนนเฉลี่ยบอกครูบันทึกไว้แล้วประกาศผลเกม กลุ่มใดได้คะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นกลุ่มชนะเลิศการจัดกิจกรรมทั้ง 7 ขั้นตอนนี้ เป็นกิจกรรมประสมประสานระหว่าง

การใช้ขั้นตอนการกลุ่ม แผนผังความคิดใบงานและเกมเป็นหลักการที่มุ่งให้นักเรียนได้ลงมือทำเองได้ฝึกฝนซ้ำในเรื่องเดิม ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และจดจำได้แม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และยังสอดคล้องกับหลักการเรียนของ BBL (Brain Based Learning) คือการเรียนเรื่องเดิมโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แม่นยำและจำได้นาน

การจัดการเรียนรู้ที่นำความรู้ความเข้าใจใน (ณัฐพงศ์ แต่งเพ็ชร, 2556) เรื่องการทำงานของสมองกับการเรียนรู้มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองเพื่อให้นักเรียนเป็นสำคัญ และยังมีประสิทธิภาพ (เลขา มากสังข์, 2556) กล่าวว่า เป็นการนำเอาความรู้เรื่องสมองและธรรมชาติของ การทำงานของสมองมาใช้ในการจัดขั้นตอนให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์กันโต้ตอบ ระหว่างครูและนักเรียน การจัดบรรยากาศ การออกแบบและการใช้เครื่องมือ สื่อ เพื่อทำให้นักเรียนมาสามารถเรียนรู้ได้ศักยภาพของสมองบนความคิด 3 ด้าน คือ อารมณ์ การฝึกทำจริง และความคิดสร้างสรรค์ (อามีเนาะ ตาริตา, 2560) กล่าวว่า เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่นำความรู้ของการ ทำงานของสมองตามพัฒนาการของนักเรียนใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งจัดสื่อการเรียนและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งตระหนักถึง โครงสร้างและขั้นตอนการทำงานของสมองที่มีความแตกต่างกันของบุคคล ครูผู้สอนควรส่งเสริมและ ชี้แนะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย โดยนำขั้นตอนการที่หลากหลายมา ประยุกต์ใช้โดยการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเกิดความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมี 7 ขั้นตอน (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2550) ดังนี้ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่ครูวางแผนในการสนทนากับนักเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมให้เข้าใจในสิ่งที่จะเรียนและสามารถเชื่อมโยงไปสู่เรื่องที่จะเรียนได้ 2) ขั้นตกลงกระบวนการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนตกลงร่วมกันว่านักเรียน จะต้องทำกิจกรรมใดบ้างอย่างไร และมีวิธีการวัดและการประเมินผลอย่างไร 3) ขั้นเสนอความรู้ใหม่ เป็นขั้นที่ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์การต่างๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่การจัดการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้สร้างความคิดรวบยอดและเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน 4) ขั้นฝึกทักษะ เป็นขั้นที่นักเรียนเข้ากลุ่มและร่วมมือกันเรียนรู้และสร้างผลงาน โดยขั้นนี้คำว่าการฝึกทักษะหมายถึง การวิจัย การฝึกปฏิบัติการทดลอง การสังเกตจากสิ่งแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ต่างๆ การทำแบบฝึกหัด การวาดภาพ และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จนประสบผลสำเร็จได้ผลงานออกมา 5) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นที่ตัวแทนแต่ละกลุ่มที่ได้จับสลาก และออกมานำเสนอผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) ขั้นสรุปความรู้ เป็นขั้นที่ครูและผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้ โดยให้ผู้เรียนทำใบงานเป็นรายบุคคลแลกเปลี่ยนกันตรวจ ครูและนักเรียนร่วมกันเฉลย โดยให้นักเรียนแต่ละคนปรับปรุงผลงานตนเองให้ถูกต้องและเก็บผลงานไว้ในแฟ้มสะสมงานของตนเอง 7) ขั้นกิจกรรมเกม เป็นขั้นที่ครูจัดทำข้อสอบให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล โดยไม่ชักถามกันหรือทำเป็นกลุ่มและแลกเปลี่ยนกันตรวจครูและผู้เรียนร่วมกันเฉลย โดยให้แต่ละกลุ่มหาคะแนนเฉลี่ยของผลงาน โดยครูจะเป็นผู้บันทึกคะแนนของผู้เรียนไว้และประกาศผลการเล่นเกมว่ากลุ่มใดได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดจะเป็นกลุ่มชนะเลิศ

กรอบการจัดกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ (นิราศ จันทระจิตร, 2553) ดังนี้ 1) ขั้นการสร้าง ความสนใจ หรือนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อเตรียมความพร้อม โดยสร้างความสนใจหรือแรงจูงใจในการที่จะเรียนรู้เรื่องใหม่ มีการตรวจสอบและทบทวนความรู้พื้นฐานของผู้เรียนและสร้างบรรยากาศในการเรียนโดยไม่

เครื่องเครียดจนเกินไป กระตุ้นและเร้าความสนใจให้ผู้เรียนมีความพร้อมในทุกด้านในการเผชิญเหตุการณ์หรือสถานการณ์การเรียนรู้ที่จะตามมาในรูปแบบต่างๆ ในลักษณะที่ง่ายไม่ซับซ้อนและน่าสนใจ ได้แก่ กิจกรรมเกม เพลง เรื่องเล่า การแสดงความคิดเห็น การแข่งขัน ปริศนาข้อความ การตอบคำถาม สื่อภาพเคลื่อนไหวหรือภาพนิ่ง สื่อวีซีดีหรือสื่อของจริง หรือการตรวจสอบความรู้พื้นฐานด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดยเป็นประเด็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของเนื้อหาสาระที่จะเรียนรู้ใหม่ทั้งในรูปแบบของกลุ่มหรือผู้เรียนรายบุคคล 2) ชี้นำเสนอความรู้ใหม่ หรือขั้นการสำรวจความรู้หรือการเรียนรู้เนื้อหาสาระใหม่ จากการนำเสนอของครูจากสื่อการเรียนหรือจากการที่ผู้เรียนลงมือสำรวจศึกษา หรือค้นหาคำตอบจากแหล่งความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย น่าสนใจและไม่ซับซ้อน มีหลักการสำคัญของกิจกรรมในขั้นนี้ คือ จัดให้นักเรียนมีโอกาสทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันหรือรายบุคคล รับรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหา หรือบทเรียนใหม่ด้วยประสาทสัมผัสรับรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์และร่วมมือกันเรียนรู้กับผู้อื่น และจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาความรู้ที่เชื่อมโยงต่อเนื่อง และมีเหตุผลอธิบายได้ เรียนรู้จากสื่อที่น่าสนใจเหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียน ข้อมูลความรู้ที่จัดให้เรียนควรสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน 3) ขั้นการวิเคราะห์และสรุป หรือสร้างความคิดรวบยอดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนนำข้อมูลความรู้ใหม่ที่ได้รับ แต่ยังไม่มีการนำมาจัดระบบระเบียบให้เป็นความคิดรวบยอดหรือองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นจึงต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนนำมาสังเคราะห์หรือสรุปเป็นความรู้ความคิดรวบยอดของบทเรียน โดยใช้แผนภูมิกราฟิกหรือผังความคิดในการสังเคราะห์และสรุปความรู้ หากมีเวลาพออาจจัดกิจกรรมเริ่มจากผู้เรียนแต่ละคนคิดสรุปของตน ก่อนแล้วสังเคราะห์เชื่อมโยงไปยังกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ โดยจัดเป็นกิจกรรมที่ใช้ทักษะการพูด การเขียนและการคิดควบคู่กันของสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความแตกฉานในการแสดงความคิดเห็นรอบด้านก่อนนำไปสู่การพิจารณาตัดสินลงความคิดเห็นในข้อมูลความรู้นั้นในขั้นต่อมา 4) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขั้นการฝึกปฏิบัติ ในกรณีที่การเรียนรู้ครั้งนั้นมีจุดประสงค์ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายและตัดสินใจหรือลงความคิดเห็นในข้อสรุปที่น่าเชื่อถือได้และเกิดมุมมองทางความคิดที่แตกต่างกันจึงเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความรู้ที่มากขึ้น ประกอบกับเมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกปฏิบัติ หรือฝึกทักษะอย่างต่อเนื่องก็อาจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณค่าและมีความหมายต่อตนเองมากขึ้นด้วย 5) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ปัญหาที่เผชิญใหม่เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับ ผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะสูงอาจปรับใช้กิจกรรมประยุกต์ควบคู่กันการขยายหรือการองค์ความรู้ใหม่ เนื่องจากขั้นการขยายความรู้เป็นขั้นกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ความรู้เพิ่มเติม ผสมกับความคิดที่จะนำไปใช้ในสถานการณ์ปัญหาใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำไปสู่แนวคิด วิธีการปฏิบัติใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมในลักษณะสร้างสรรค์ เพราะการขยายความรู้จะมีความซับซ้อนมากกว่าเมื่อพิจารณาในบริบทของการประยุกต์ให้ความรู้ 6) ขั้นการประเมินผลการเรียน เป็นกิจกรรมตรวจสอบว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจครอบคลุมบริบทเนื้อหาของบทเรียน ทำให้ผู้สอนรับรู้ว่าจุดประสงค์การเรียนรู้หรือตัวชี้วัดนั้น ผ่านการตรวจสอบว่าผู้เรียนบรรลุหรือยังและบรรลุผลในระดับใด และต้องปรับปรุงเพิ่มเติมในประเด็นใดบ้าง

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนจากหลักการข้างต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ได้ดังนี้ สร้างบรรยากาศเชิงบวก ครูใช้คำพูดที่ไพเราะสร้างกฎกติกาในชั้นเรียนร่วมกัน และจัดสภาพห้องเรียนให้น่าอยู่ เริ่มต้นด้วยสิ่งเร้าที่น่าสนใจ เริ่มต้นคาบเรียนด้วยเกม เพลง หรือคำถามที่ท้าทายเพื่อกระตุ้นความสนใจ ออกแบบกิจกรรมหลากหลาย สลับกิจกรรมระหว่างการฟัง การอภิปราย การ

ทำงานกลุ่ม และการเคลื่อนไหวร่างกาย บูรณาการเนื้อหา จัดการเรียนรู้แบบข้ามกลุ่มสาระวิชา หรือทำโครงการที่เชื่อมโยงความรู้กับปัญหาในชีวิตจริง ให้เวลาสมองได้พัก จัดให้มีช่วงพักสั้นๆ ระหว่างกิจกรรม เพื่อให้สมองได้ประมวลผลข้อมูล (วิจารณ์ พานิช, 2555) การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) เป็นกรอบแนวคิดที่ทรงพลังซึ่งช่วยให้นักการศึกษาไทยสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างมีหลักการและสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนมากขึ้น แทนที่จะมุ่งเน้นเพียงเนื้อหา ที่จะสอน BBL ชวนให้ครูหันมาให้ความสำคัญกับกระบวนการ และสถานะของผู้เรียน การนำหลักการของ BBL มาปรับใช้อย่างเข้าใจ จะเป็นกุญแจสำคัญในการปลดปล่อยศักยภาพของผู้เรียนและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนในสังคมไทย

สรุปว่า BBL (Brain-Based Learning) ไม่ใช่ทฤษฎีการสอนเดี่ยวๆ แต่เป็นกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านประสาทวิทยาศาสตร์ เข้ากับการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรม และสภาพแวดล้อม ให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ตามธรรมชาติของสมอง เพื่อปลดล็อกศักยภาพสูงสุดของผู้เรียน แนวคิดนี้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาไทยที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีหัวใจสำคัญ คือ การสอนต้องสอดคล้องกับวิธีที่สมองเรียนรู้ ไม่ใช่การบังคับให้สมองเรียนรู้ตามวิธีที่ครูสอน หลักการสำคัญของสมองที่ต้องนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ได้ มีดังนี้ 1) สภาวะแวดล้อมและอารมณ์ ความปลอดภัยต้องมาก่อน สมองเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสภาวะผ่อนคลาย ปลอดภัย ไร้ความเครียด หากผู้เรียนรู้สึกถูกคุกคามหรือวิตกกังวล สมองส่วนอะมิกลาลาทำงาน สมองส่วนคิดขั้นสูง จะถูกปิดกั้น อารมณ์คือประตูสู่ความจำ อารมณ์เชิงบวก เช่น สนุกสนาน ทำทายพอดิ จะช่วยหลังสารสื่อประสาทที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างความจำ สรีระสัมพันธ์กับการเรียนรู้ การเรียนรู้ใช้ระบบร่างกายทั้งหมด ครูจึงควรใส่ใจเรื่องพื้นฐาน เช่น การให้ผู้เรียนได้ดื่มน้ำ ลดความเครียด การได้พักผ่อน และการสูดอากาศบริสุทธิ์ 2) กระบวนการประมวลผลและการสร้างความหมาย สมองมองหาแบบแผนและเชื่อมโยง สมองจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับประสบการณ์หรือความรู้เดิม การสอนที่ไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ขาดความหมายต่อผู้เรียน จะกลายเป็นการท่องจำที่ไม่ยั่งยืน เรียนรู้ผ่านการลงมือทำและพหุสัมผัส สมองไม่ได้เรียนรู้ดีที่ที่สุดจากการนั่งฟัง แต่เรียนรู้จากการได้เคลื่อนไหวร่างกาย และใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างเครือข่ายประสาทให้แข็งแรง เรียนรู้แบบองค์รวม และคู่ขนาน สมองประมวลผลทั้งแบบเป็นส่วนย่อยและแบบภาพรวมพร้อมกัน และรับรู้ทั้งสิ่งที่จัดจ้านและสิ่งที่อยู่ในสภาพแวดล้อม ดังนั้น บรรยากาศและสื่อในห้องเรียนจึงมีความสำคัญแม้ผู้เรียนจะไม่ได้จัดจ้านโดยตรง 3) ความท้าทายและความแตกต่าง ความท้าทายกระตุ้นการเรียนรู้ การเรียนรู้จะถูกกระตุ้นด้วยความท้าทายที่เหมาะสม แต่จะถูกยับยั้งโดยการถูกข่มขู่หรือการลงโทษเมื่อทำผิดพลาด สมองแต่ละคนไม่เหมือนกัน ผู้เรียนมีวิธีเรียนรู้ที่ดีที่ต่างกัน เช่น ทางสายตา โสตประสาท หรือร่างกาย ครูจึงควรวิเคราะห์ผู้เรียนและจัดเตรียมทางเลือกในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ BBL ได้ดังนี้ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อมและสร้างความสนใจ คือ ขั้นสร้างพื้นที่ปลอดภัย และกระตุ้นอารมณ์เชิงบวก ครูต้องสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและกระตุ้นสมองให้ตื่นตัว โดยใช้กิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน เช่น เกม เพลง เรื่องเล่า ปริศนา หรือการทบทวนความรู้เดิมที่เชื่อมโยงกับเรื่องใหม่ ขั้นที่ 2 การนำเสนอความรู้ใหม่ เน้นการใช้พหุสัมผัสและเชื่อมโยงความรู้เดิมสู่ความรู้ใหม่ ครูนำเสนอเนื้อหาโดยใช้สื่อที่หลากหลาย ไม่ใช่แค่การบรรยายหรือให้นักเรียนสำรวจค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ โดยเน้นการเชื่อมโยงว่าความรู้ที่มีความหมายต่อชีวิตจริงอย่างไร ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ คือ หลักการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ นักเรียนเข้ากลุ่มเพื่อร่วมมือกันเรียนรู้ สร้างผลงาน หรือฝึกทักษะ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทดลอง การสังเกต การทำแบบฝึก หรือการสร้างผลงาน จุดเน้นสำคัญ ผลงานควรชัดเจนและนำเสนอในรูปแบบที่มองเห็นภาพรวม

เช่น กระดาษแผ่นใหญ่ หรือแผ่นผังความคิด ไม่ใช่แค่กระดาษ A4 แผ่นเล็กๆ ชั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สรุป และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ ขั้นการสร้างความหมายและมองหาแบบแผน ผู้เรียนต้องสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง อาจใช้ผังกราฟิก จากนั้นนำเสนอผลงานกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งช่วยให้เกิดมุมมองที่ หลากหลายและตลกขบขันมากขึ้น ชั้นที่ 5 การประยุกต์ใช้และประเมินผล เน้นการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ ใหม่ หรือขยายความรู้ไปสู่บริบทอื่น ขั้นตอนนี้มีกัมมสัมพันธ์กับการประเมินผล ซึ่ง BBL มักใช้การประเมินที่ สนุกสนาน เช่น กิจกรรมเกม เช่น การทำข้อสอบ ใบงาน แล้วแข่งขันเป็นกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนซ้ำใน เรื่องเดิมผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้จดจำได้แม่นยำและยาวนาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานในสถานศึกษา

การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน คือ การทำความเข้าใจหรือมีมุมมองต่อกระบวนการเรียนรู้โดยอิง อาศัยความรู้ความเข้าใจ การทำงานของสมอง ทักษะต่อการเรียนรู้เช่นนี้ทำให้การจัดการเรียนการสอนวางอยู่ บนฐานของความสนใจและการใคร่ครวญว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้สมองมีการเปลี่ยนแปลง โดยมีวงจรการทำงานของ กลุ่มเซลล์และเครือข่ายเซลล์ภายในสมองที่พัฒนาขึ้น หรือสมองมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเรียนการสอน แบบใดอย่างไร (อัครภูมิ จารุภากร และ พรพิไล เลิศวิชา, 2550) การเปลี่ยนแปลงใดเกิดขึ้นในสมองขณะที่ เรียนรู้ความรู้ความเข้าใจและความชำนาญของผู้เรียนจะสะท้อนออกมาอย่างไรจากการเปลี่ยนแปลงภายใน สมอง การเรียนรู้จะสัมฤทธิ์ผล หรือไม่ควรใช้วิธีการประเมินแบบใด (สถาบันวิทยาการการเรียนรู้, 2548) ให้ ความหมายการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่อิงอาศัยความรู้ความเข้าใจการทำงานของ สมอง เมื่อเกิดการเข้าใจ นำไปสู่การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ การออกแบบสื่อ และวิธีการเรียนที่ต้องเน้นให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจสิ่งที่เรียน ได้โดยง่าย (อัญชลี เพื่องชูชาติ, 2552) ให้ความหมายการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน หมายถึง การใช้ความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับสมองเป็นเครื่องมือในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องเพื่อสร้างศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้ของมนุษย์ (ชนาธิป พรกุล, 2554) ให้ความหมายการเรียนรู้โดย ใช้สมองเป็นฐาน คือ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติการทำงานของสมอง โดยนำองค์ ความรู้ของสมองใช้เป็นฐานการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศักยภาพในการเรียนรู้ และยังเป็น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญ โดยให้ความสำคัญในการสร้างโอกาสในการรับรู้และเก็บข้อมูลไว้มากที่สุด การจัดการเรียนรู้ต้องมีชีวิตชีวา หรือเป็นกิจกรรมที่ทำหาย ชัดเจนไม่คลุมเครือ ทำให้เกิดการตื่นตัว แบบผ่อนคลาย โดยมีกิจกรรมที่ฝึกซ้ำทบทวนบ่อยๆ ผู้เรียนจะสามารถเพิ่มพูนความเข้าใจ เก็บประเด็นสำคัญและเพิ่ม ศักยภาพการนำความรู้ไปใช้ (อรพินท์ ต้นเมืองใจ, 2556) ให้ความหมายการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน หมายถึง กิจกรรมในการเรียนรู้ที่นำองค์ความรู้เรื่องสมองและธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองมาใช้ในการ ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การเสริมสร้างประสบการณ์ ตลอดจนการจัด สิ่งแวดล้อมและกระบวนการอื่นๆ ร่วมกับสื่อเพื่อการเรียนรู้ (ปวีณา วิษนี, 2558) ให้ความหมายการเรียนรู้แบบ ใช้สมองเป็นฐาน หมายถึง การใช้ความรู้ความเข้าใจและการค้นพบเกี่ยวกับหลักการทำงานของสมองใช้เป็น เครื่องมือในการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

แม้ว่าแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางดังที่ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน แต่ความท้าทายที่ สำคัญของครูผู้ปฏิบัติคือ การจะแปลงหลักการที่ดูเป็นนามธรรมให้กลายเป็นกิจกรรมในห้องเรียนได้อย่างไร

ครูจะจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานได้อย่างไร โดยนำเสนอเป็นชุดของวิธีการและกลยุทธ์ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ทันทีหลักการสู่แนวปฏิบัติ 4 กลยุทธ์หลักในห้องเรียน BBL มีดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 สร้างสภาวะแวดล้อมที่ใช้สำหรับสมอง หลักการ สมองเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อปราศจากความเครียดและความกลัว (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2561) วิธีการปฏิบัติ คือ สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางใจ ใช้ภาษาเชิงบวก เปลี่ยนจากอย่าทำผิดเป็นมาลองพยายามไปด้วยกัน สร้างกิจวัตรที่ชัดเจน การมีตารางเวลา และขั้นตอนที่คาดเดาได้ช่วยลดความวิตกกังวลของสมอง ชื่นชมที่ความพยายาม ให้มีความสำคัญกับกระบวนการและการพัฒนา ไม่ใช่แค่ผลลัพธ์สุดท้ายที่ถูกต้องสมบูรณ์แบบ จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้ออำนวย เช่น แสงสว่างเพียงพอและอากาศถ่ายเท ออกซิเจนและการมองเห็นที่ชัดเจนส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของสมอง ลดสิ่งรบกวน จัดห้องให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อช่วยให้สมองจดจ่อได้ดีขึ้น และจัดแสดงผลงานนักเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของห้องเรียน

กลยุทธ์ที่ 2 ออกแบบกิจกรรมที่โดนใจสมอง หลักการ อารมณ์เป็นประตูสู่ความจำและการเรียนรู้ (ทิศนา เขมมณี, 2560) วิธีการปฏิบัติ คือ ใช้ตัวกระตุ้นความสนใจ เริ่มต้นคาบเรียนด้วยความแปลกใหม่ เช่น การเปิดเพลง การเล่าเรื่องสั้นๆ ที่เกี่ยวข้อง การแสดงภาพที่น่าทึ่ง หรือการตั้งคำถามที่คาดไม่ถึง เชื่อมโยงกับเรื่องใกล้ตัว นำเนื้อหาบทเรียนไปผูกกับประสบการณ์ชีวิตประจำวัน ความสนใจ หรือสิ่งที่กำลังเป็นกระแสในสังคม และแทรกอารมณ์ขัน การสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานและมีเสียงหัวเราะ จะช่วยหลั่งสารเคมีในสมองที่ทำให้เกิดความสุขและเปิดรับการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 3 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ท้าทายสมอง หลักการ สมองเรียนรู้และสร้างเครือข่ายใยประสาทผ่านการลงมือทำ การแก้ปัญหา และการใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลายวิธีการปฏิบัติ คือ การเรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว ให้นักเรียนลุกเดินไปดูผลงานหรือข้อมูลที่ติดไว้ตามจุดต่างๆ ในห้อง แล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงบทบาทสมมติเพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์หรือตัวละคร การใช้สื่อประสม ผสมผสานสื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น วิดีโอ เสียง ภาพนิ่ง และของจริง เพื่อกระตุ้นสมองส่วนต่างๆ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) และการสรุปความรู้ด้วยตนเอง แทนที่ครูจะเป็นผู้สรุป ให้ใช้เทคนิคให้นักเรียนคิดสรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง จับคู่แลกเปลี่ยนกับเพื่อน แล้วจึงนำเสนอให้เพื่อนทั้งห้องฟัง

กลยุทธ์ที่ 4 ช่วยให้สมองจัดระเบียบและสร้างความหมาย หลักการ สมองพยายามมองหาแบบแผนและเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้เดิมเสมอ (ชนาธิป พรกุล, 2554) วิธีการปฏิบัติ คือ การใช้ผังกราฟิกก่อนเริ่มเรียนบทใหม่ ให้ผู้เรียนระบุสิ่งที่ รู้แล้ว สิ่งที่ยากรู้ และหลังเรียนจบให้สรุปสิ่งที่ ได้เรียนรู้ใช้แผนผังความคิดในการสรุปเนื้อหาหรือระดมสมองการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนหรือสังคมเป็นตัวตั้งต้น แล้วให้นักเรียนบูรณาการความรู้จากวิชาต่างๆ เพื่อมาแก้ไขปัญหา

ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ปัจจัยสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครูจะต้องเลือกใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้อง เหมาะสมกับสมองของนักเรียน (พรพิไล เลิศวิชา, 2558) กล่าวว่า การใช้สื่อและนวัตกรรมที่ที่แปลกใหม่ น่าตื่นเต้น และมี สีสัน และมีจำนวนเพียงพอสำหรับนักเรียนทุกคน เครื่องมือเหล่านี้จะช่วยในการเรียนรู้และชี้แนะให้เด็ก รู้สึกสนุกสนาน ฟังพอใจ เกิดความตั้งใจที่จะเรียนรู้เนื้อหาที่ซับซ้อน ดังนี้ 1) สื่อของจริงต่างๆ มีความจำเป็นยิ่งสำหรับวัยประถม ไม่มีสื่อใดจะทำให้เด็กเรียนรู้ สร้างความรู้ได้ดีเท่ากับสื่อของจริง เพราะสื่อของจริงอยู่ในชีวิตประจำวัน เข้าใจได้ สัมผัสได้ การที่เรา ต้องเลือกสื่ออื่นเข้ามาใช้ ก็เพราะสื่อของจริงนั้นใช้ไม่ได้ทุกกรณีไป ถ้าคุณครูอธิบายปากเปล่าอย่าง เดียว ผลที่เกิดขึ้นก็คือความไม่เข้าใจของนักเรียน 2) เรียนรู้จากสถานที่และ

สถานการณ์จริง การลงไปสัมผัสพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ต่างๆ เช่น ป่า ภูเขา ลำห้วย ที่ราบ ห้วย หนอง คลอง บึง หรือการเข้าไปในสถานที่จริงอื่นๆ เช่น ตลาด โรงพยาบาล วัด ช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น แต่ครูจำเป็นต้องออกแบบขั้นตอนการสอน ก่อนและหลังลง สนามให้ดี เช่น ถ้าออกภาคสนามแล้ว นักเรียนจะเรียนรู้อะไร ใบงานชนิดไหนที่ต้องใช้ ไม่ควรแจกกระดาษเปล่า ให้นักเรียนเขียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้ 3) กระดานเคลื่อนที่ คุณครูควรใช้กระดานเคลื่อนที่เพื่อนำเสนอความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดบัตรตัวอักษร บัตรตัวเลข ติดแถบประโยค ชาร์ต บทกลอน หรือบทเพลง และแขวนถุง สิ่งของแทนจำนวน เป็นต้น 4) บัตรคำ บัตรตัวเลข ชาร์ต สื่อการเรียนรู้ที่จำเป็นมาก ได้แก่ บัตรภาพ บัตรคำ บัตรตัวเลข และชาร์ต สิ่งเหล่านี้ ทำให้ข้อมูลที่ครูป้อนเข้าไป ความรู้ที่เด็กกำลังคิด ความคิดที่เด็ก กำลังไตร่ตรอง คิดคำนวณ เกิดเป็นภาพจริงขึ้นบนบอร์ด ปัญหาที่สำคัญก็คือ ข้อมูลและความรู้ล้น อยู่ในอากาศ ต้องคิดเอาเองในสมอง โดยไม่มีตัวช่วยบนบอร์ดเลย การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานไม่ใช่สูตรสำเร็จตายตัว แต่เป็นการรอบความคิดและชุดเครื่องมือ สำหรับครูในการออกแบบประสบการณ์เรียนรู้ที่มีคุณภาพ หัวใจสำคัญคือการเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหา มาเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบการเรียนรู้ ที่เข้าใจธรรมชาติของนักเรียนและสามารถเลือกใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อปลดล็อกศักยภาพสูงสุดของสมองผู้เรียนทุกคน

สรุปว่า การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) คือ กรอบแนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดหลักการทำงานตามธรรมชาติของสมองเป็นสำคัญ โดยนำองค์ความรู้ทางประสาทวิทยามาใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ สื่อการสอน และการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพสูงสุด การแปลงหลักการที่เป็นนามธรรมไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน ซึ่งสรุปเป็น 4 กลยุทธ์หลักได้ ดังนี้ 1) สร้างสภาวะแวดล้อมที่ใช้สำหรับสมอง หลักการสำคัญคือ สมองเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อปราศจากความเครียดและความกลัว แนวปฏิบัติจึงมุ่งเน้น ความปลอดภัยทางใจ ใช้ภาษาเชิงบวก ชื่นชมที่ความพยายามมากกว่าผลลัพธ์ที่สมบูรณ์แบบ กิจวัตรที่ชัดเจน การมีตารางเวลาและขั้นตอนที่คาดเดาได้ช่วยลดความวิตกกังวลของสมอง สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จัดแสงสว่างและการถ่ายเทอากาศให้เพียงพอ สมองต้องการออกซิเจน ลดสิ่งรบกวน และจัดแสดงผลงานนักเรียนเพื่อสร้างความรู้สึกรับรู้เป็นเจ้าของ 2) ออกแบบกิจกรรมที่โดนใจสมอง หลักการ คือ อารมณ์เป็นประตูสู่ความจำและการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมจึงต้องใช้ตัวกระตุ้นความสนใจ เริ่มต้นด้วยความแปลกใหม่ เช่น เพลง เรื่องเล่า หรือคำถามที่คาดไม่ถึง เชื่อมโยงกับเรื่องใกล้ตัว ผูกเนื้อหาเข้ากับประสบการณ์จริงหรือสิ่งที่กำลังเป็นกระแส แทรกอารมณ์ขัน ความสนุกสนาน ช่วยหลั่งสารเคมีแห่งความสุข ทำให้สมองเปิดรับการเรียนรู้ 3) จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ท้าทายสมอง หลักการคือ สมองสร้างเครือข่ายประสาทผ่านการลงมือทำ การแก้ปัญหา และการใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย แนวปฏิบัติ ได้แก่ การเรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว เช่น การแสดงบทบาทสมมติ หรือการเดินชมผลงาน การใช้สื่อประสม ใช้ทั้งภาพ เสียง วิดีโอ และของจริง เพื่อกระตุ้นสมองหลายส่วน การสรุปความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้และแลกเปลี่ยนกับเพื่อน แทนการรอครูสรุปให้ 4) ช่วยให้ผู้เรียนจัดระเบียบและสร้างความหมาย หลักการคือ สมองพยายามมองหาแบบแผน และเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้เดิมเสมอ กลยุทธ์ที่ใช้คือการใช้ผังกราฟิก เช่น แผนผังความคิด หรือรู้แล้ว อายากรู้ ได้เรียนรู้ เพื่อช่วยจัดระบบความคิด การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ใช้ปัญหาจริงเป็นตัวตั้งต้นให้นักเรียนบูรณาการความรู้เพื่อหาทางแก้ไข ปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม สื่อต้องแปลกใหม่ น่าตื่นเต้น มีสีสัน และเพียงพอ เพื่อชวนให้เด็กสนุกและรับมือกับเนื้อหาที่ซับซ้อนได้ โดยสื่อที่จำเป็นสำหรับ BBL ได้แก่ 1) สื่อของจริง สำคัญที่สุดในระดับประถม เพราะเป็นสิ่งที่สัมผัสได้และอยู่ในชีวิตประจำวัน ทำให้สร้างองค์ความรู้ได้ดีที่สุด 2) สถานที่และ

สถานการณ์จริง การเรียนรู้ภาคสนาม (เช่น ตลาด ป่า โรงพยาบาล) แต่ครูต้องออกแบบใบงานและกระบวนการเรียนรู้ก่อนและหลังการลงพื้นที่ให้ดี ไม่ใช่แค่ให้กระดาษาเปล่าไปสรุป 3) กระดานเคลื่อนที่ ใช้สำหรับนำเสนอความรู้ที่หลากหลาย เช่น การติดบัตรคำ เพลง หรือชาร์ตต่างๆ 4) บัตรคำ บัตรภาพ ชาร์ต สื่อเหล่านี้จำเป็นมาก เพราะช่วยเปลี่ยนข้อมูลที่ลอยในอากาศ หรือความคิดที่เป็นนามธรรมในสมองให้กลายเป็นภาพจริงที่มองเห็นและจับต้องได้บนบอร์ด การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ไม่ใช่สูตรสำเร็จตายตัว แต่เป็นกรอบความคิด ที่เปลี่ยนบทบาทครูจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่สถาปนิกผู้ออกแบบการเรียนรู้ ซึ่งต้องเข้าใจธรรมชาติของสมองและเลือกใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อปลดล็อกศักยภาพสูงสุดของผู้เรียน

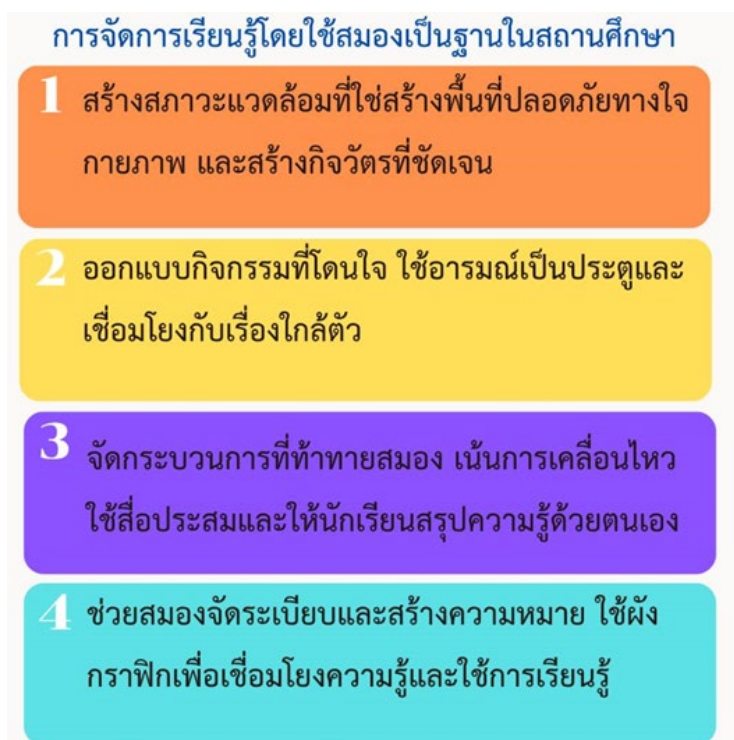
บทสรุป

การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning BBL) โดยวางอยู่บนรากฐานของบริบทการศึกษาไทยที่กำลังปฏิรูปสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งจำเป็นต้องสร้างวิธีการเรียนรู้ใหม่ ที่เน้นทักษะแห่งอนาคต เช่น การคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์นวัตกรรมแทนการท่องจำ การเปลี่ยนแปลงนี้สอดคล้องกับกลุ่มสร้างสรรค์ความรู้นิยม ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการปฏิรูปปัจจุบัน ที่มองว่าผู้เรียนต้องสร้างความรู้เองผ่านการลงมือทำในขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าทางประสาทวิทยาศาสตร์ ได้ให้กำเนิดแนวคิด BBL ซึ่งทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมองมาสู่การปฏิบัติในห้องเรียน BBL ไม่ใช่ทฤษฎีการสอนเดี่ยวๆ แต่เป็นกรอบแนวคิดประยุกต์ใช้หลักการทำงานตามธรรมชาติของสมองเป็นพื้นฐานในการออกแบบการเรียนรู้ทั้งหมด โดยมีหัวใจสำคัญ คือ การสอนต้องสอดคล้องกับวิธีที่สมองเรียนรู้ ไม่ใช่การบังคับให้สมองเรียนรู้ตามวิธีที่ครูสอน

หลักการสำคัญของ BBL ได้ดังนี้ 1) สภาวะแวดล้อมและอารมณ์ความปลอดภัยต้องมาก่อน สมองจะเรียนรู้เรื่องซับซ้อนไม่ได้หากอยู่ในสภาวะเครียดหรือหวาดกลัว พื้นที่ปลอดภัยทางใจและกายจึงสำคัญที่สุด อารมณ์คือประตูสู่ความจำ อารมณ์เชิงบวกจะช่วยหลั่งสารสื่อประสาทที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการจดจำ สรีระต้องพร้อม การเรียนรู้ใช้ระบบร่างกายทั้งหมด การจัดให้ผู้เรียนได้ดื่มน้ำ ได้พักผ่อน และมีอากาศถ่ายเทจึงเป็นสิ่งจำเป็น 2) กระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำและพหุสัมผัส สมองไม่ได้เรียนรู้ดีที่สดจากการนั่งฟัง แต่เรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย การลงมือปฏิบัติ และการใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย สมองมองหาแบบแผนและสร้างความหมาย สมองจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับประสบการณ์หรือความรู้เดิม ได้การสอนที่ไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงจะกลายเป็นการท่องจำที่ไม่ยั่งยืน สมองแต่ละคนไม่เหมือนกัน ผู้เรียนมีช่องทางการเรียนรู้ที่ถนัดต่างกัน ครูจึงต้องวิเคราะห์ผู้เรียนและจัดเตรียมทางเลือกที่หลากหลาย 3) การจัดเวลาและกิจกรรม เนื้อหาสั้น กิจกรรมยาว การเรียนรู้ที่ดีควรเป็นการสอนเนื้อหาช่วงสั้นๆ สลับกับการใช้เวลาทำกิจกรรมที่นานกว่า สมองต้องการเวลาพัก ต้องมีการจัดช่วงพักสมองระหว่างเรียน เพื่อให้สมองได้ประมวลผลข้อมูล

กลยุทธ์และการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาความท้าทายของครูคือการแปลงหลักการนามธรรมเหล่านี้สู่การปฏิบัติ ซึ่งในเนื้อหาได้สรุปกลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติไว้ชัดเจน เช่น กลยุทธ์หลักในห้องเรียน BBL ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 สร้างสภาวะแวดล้อมที่ใช่ สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางใจ กายภาพ และสร้างกิจวัตรที่ชัดเจน กลยุทธ์ที่ 2 ออกแบบกิจกรรมที่โดนใจ ใช้อารมณ์เป็นประตูและเชื่อมโยงกับเรื่องใกล้ตัว กลยุทธ์ที่ 3 จัดกระบวนการที่ท้าทายสมอง เน้นการเคลื่อนไหว ใช้สื่อประสมและให้นักเรียนสรุปความรู้ด้วยตนเอง กลยุทธ์ที่ 4 ช่วยสมองจัดระเบียบและสร้างความหมาย ใช้ผังกราฟิกเพื่อเชื่อมโยงความรู้และใช้การเรียนรู้

ปัจจัยสำคัญด้านสื่อ สื่อในห้องเรียน BBL ต้องแปลกใหม่ น่าตื่นเต้น และมีสีสัน โดยเน้นสื่อ 4 ประเภทที่จำเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ 1) สื่อของจริง สำคัญที่สุดสำหรับเด็กประถม เพราะสัมผัสได้และอยู่ในชีวิตจริง 2) สถานที่และสถานการณ์จริง การเรียนรู้ภาคสนาม แต่ครูต้องออกแบบใบงานและกระบวนการเรียนรู้ก่อน และหลังลงพื้นที่อย่างดี 3) กระดานเคลื่อนที่ ใช้สำหรับนำเสนอข้อมูลที่หลากหลาย 4) บัตรคำ บัตรภาพ ชาร์ต สื่อเหล่านี้จำเป็นมาก เพราะช่วยเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นนามธรรม ให้กลายเป็นภาพจริงที่มองเห็นได้บนบอร์ด ขั้นตอนการจัดกิจกรรม มีการนำเสนอโมเดลการสอนซึ่งมีหัวใจร่วมกัน คือ 1) ขั้นนำ เตรียมความพร้อม สร้างบรรยากาศเชิงบวกและเชื่อมโยงความรู้เดิม 2) ขั้นเสนอความรู้ใหม่ สำรวจให้ผู้เรียนรับรู้ผ่านสื่อหลากหลาย หรือสร้างความคิดรวบยอด 3) ขั้นฝึกทักษะ ปฏิบัติ เน้นการทำงานกลุ่ม ลงมือทดลอง สังเกต หรือสร้างผลงาน 4) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุป นักเรียนนำเสนอผลงาน และสรุปความรู้ร่วมกันและทำใบงานเดี่ยว 5) ขั้นประเมินผลประยุกต์ใช้ มักใช้กิจกรรมเกมเพื่อทดสอบความรู้ ซึ่งเป็นการ ฝึกฝนซ้ำในเรื่องเดิมโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้การจดจำแม่นยำและคงทน ซึ่งนี่คือหัวใจของ BBL การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน BBL ไม่ใช่สูตรสำเร็จตายตัว แต่เป็นกรอบความคิดและชุดเครื่องมือที่ทรงพลัง หัวใจสำคัญคือการเปลี่ยนบทบาทครูจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่การเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่เข้าใจธรรมชาติของสมองผู้เรียน และสามารถเลือกใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อปลดล็อกศักยภาพสูงสุดของผู้เรียนทุกคน สรุปองค์ความรู้การศึกษาดังในภาพที่ 1

ภาพที่1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ชนาธิป พรกุล. (2554). การออกแบบการสอน หลักการและแนวทาง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(1), 7-20.
- ณัฐพงศ์ แต่งเพ็ชร. (2556). การพัฒนาแนวคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่องการรับรู้และการตอบสนองของสิ่งมีชีวิต ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิราศ จันทจร. (2553). การเรียนรู้ด้านการคิด. มหาสารคาม: สำนักงานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2561). เลี้ยงลูกให้ได้ดี 1-100. กรุงเทพมหานคร: แพรวเพื่อนเด็ก.
- ประหยัด จิระวรพงศ์. (2549). การเรียนรู้ตามการการพัฒนาของสมอง (Brain-Based-Learning: BBL). เทคโนโลยีการศึกษาวิทยาลัยบูรพา, 2(1), 6-12.
- ปวีณา วิชนิ. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาเรื่องอาณาจักรของสิ่งมีชีวิตด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ร่วมกับการใช้เทคนิคเกม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรพิไล เลิศวิชา. (2558). Roadmap การพลิกโฉมโรงเรียน ป.1 อ่านออกเขียนได้ใน 1 ปี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). คิดใหม่เรื่องการศึกษา การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์และนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลขา มากสังข์. (2556). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทุ่งนารี อำเภอบ้านนา จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2550). นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิโรจน์ ลักษณะอดิสร. (2548). การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยุคเข็ญ.
- สถาบันวิทยาการการเรียนรู้. (2548). หลักสูตรการเรียนรู้แบบ Brain-Based Learning ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยาการการเรียนรู้.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพินท์ ต้นเมืองใจ. (2556). ความสามารถในการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- อักรภูมิ จารุภากร และ พรวิไล เลิศวิชา. (2550). สมอเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยาการการเรียนรู้.
อัญชลี เพ็ญชูชาติ. (2552). การส่งเสริมทักษะการเขียนภาษาไทย โดยใช้การเรียนรู้ที่ใช้สมอเป็น ฐานสำหรับ
นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
อามีเนาะ ตาริตา. (2560). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมอเป็นฐานร่วมกับกลวิธี POE ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทักษะขั้นตอนการทางวิทยาศาสตร์ และความพึงพอใจต่อ การจัดการ
เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีในยุค VUCA WORLD ADMINISTRATION FOR QUALITY ENHANCEMENT OF PALI LANGUAGE TEACHING AND LEARNING IN THE VUCA WORLD ERA

พระมหาโกรชชนรพันธ์ สุเมธโส (แสงวิริญ) PhramahaKorodchanat Suthaso (Sangwiran)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: kotomline@gmail.com

Article Received: September 19, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีในยุค VUCA World เป็นการวิจัยเชิงเอกสารที่มุ่งสังเคราะห์แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา เพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทของการศึกษาภาษาบาลี ผลการศึกษาพบว่าการบริหารการศึกษาภาษาบาลีในยุค VUCA World ซึ่งมีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือสูงนั้น จำเป็นต้องอาศัยการสร้างร่วมมือจากหลายภาคส่วน นับเป็นหัวใจสำคัญ เพื่อบูรณาการทรัพยากร และความรู้ในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีแนวทางหลัก 4 ประการในการยกระดับคุณภาพ ได้แก่ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืน 2) การส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษา 3) การสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ และ 4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการศึกษาภาษาบาลีที่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, การยกระดับคุณภาพ, ภาษาบาลี

Abstract

This academic article aims to present administrative guidelines for enhancing the quality of Pali language teaching and learning in the VUCA World era. This was documentary research focusing on synthesizing concepts, principles, and theories related to educational administration for application in the context of Pali studies. The results indicated that the administration of Pali language education in the VUCA World, which was characterized by high volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity, required collaboration among various sectors as a core mechanism. This is to integrate resources and knowledge for developing an effective and sustainable education system. The guidelines for quality enhancement consist of four main aspects: 1) Increasing efficiency and sustainability, 2) Promoting educational equity, 3) Creating learning innovations, and 4) Developing the potential of educational personnel. This approach will lead to the development of a Pali education system that can respond to challenges and achieve long-term sustainable growth.

Keywords: Educational Administration, Quality Enhancement, Pali Language

บทนำ

การศึกษาภาษาบาลีถือเป็นรากฐานและหัวใจสำคัญของการสืบทอดพระพุทธศาสนาในฝ่ายเถรวาท เนื่องจากเป็นกุญแจในการเข้าถึงพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่บันทึกพระพุทธพจน์ไว้ดั้งเดิมที่สุด (พระมหา ยอด อภิบุญโญ โสภา, 2565) การจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อความมั่นคงของพระศาสนาและเป็นการผลิตบุคลากรศาสนทายาทที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ในโลกยุคปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับสถานะความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) หรือที่เรียกว่า "VUCA World" ได้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงแวดวงการศึกษาที่จำเป็นต้องมีการทบทวนและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายและดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (ศศิมา สุขสว่าง, 2562)

การบริหารการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีสถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติการที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของระบบการศึกษา ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่าเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลร่วมมือกันดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ความเจริญของงานของบุคคลและสังคมผ่านการถ่ายทอดความรู้ อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับสถานะที่เรียกว่า VUCA World ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) (นรรีชต์ ฝันเชียร, 2562) ได้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้องค์กรต่างๆ รวมถึงสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องทบทวนและปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอดและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (ศศิมา สุขสว่าง, 2562)

ในบริบทของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย การเรียนการสอนภาษาบาลีถือเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้รักษาคำสั่งสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” ในยุคแรก และเป็นภาษาที่ใช้จารึกคัมภีร์สำคัญอย่างพระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาท (พระมหา ยอด อภิบุญโญ โสภา, 2022) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสถานะที่คาดการณ์ได้ยากของโลกยุคใหม่จึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการศึกษาภาษาบาลีให้สามารถดำรงอยู่และมีคุณภาพ ดังนั้น บททบทวนวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อบริบทของโลกยุค VUCA World ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การบริหารการศึกษาบาลีในยุค VUCA World จึงต้องอาศัยวิสัยทัศน์อันกว้างไกลและแนวทางอันแนบคาย เพื่อให้การเรียนการสอนยังคงไว้ซึ่งคุณภาพและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสธารแห่งความเปลี่ยนแปลง เป็นดังพระธรรมอันตั้งมั่นในใจ แม้ลมพายุจะโหมกระหน่ำ ก็มีอาจโค่นทำลายลงได้ อย่างไรก็ตาม บทความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพิจารณาปรับปรุงแนวทางการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนบาลีให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เพื่อให้การศึกษาบาลียังคงเป็นประทีปแห่งปัญญาที่ส่องสว่างในโลกได้อย่างยั่งยืนสืบไป

ดังนั้น การนำหลักการบริหารการศึกษายุคใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีจึงเป็นภารกิจที่สำคัญและท้าทายอย่างยิ่ง บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีให้มีประสิทธิภาพสามารถสร้างศาสนทายาทที่เพียบพร้อมด้วยความรู้และปัญญา และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไปภายใต้บริบทของโลกยุค VUCA World ได้อย่างแท้จริง

การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพทางการศึกษา

การบริหารการศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นต้นน้ำที่สำคัญในการ พัฒนาศักยภาพมนุษย์ ซึ่งการปฏิบัติงานของสถานศึกษานั้นส่งผลต่อระบบการจัดการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อเป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายและแผนการพัฒนาต่างๆ รวมทั้งเพื่อความอยู่รอดของสถานศึกษา ทั้งนี้ "การบริหารการศึกษา" มีนักวิชาการทางการบริหาร และหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ภาวิดา ธารศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตรณะบุตร (2542) กล่าวถึง การบริหารการศึกษา ไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกัน ดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับ แต่บุคลิกภาพความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผล ต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมาย ของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ โดยอาศัยปัจจัยสำคัญ การบริหารที่สำคัญมี 4 อย่าง ที่เรียกว่า 4 Ms ได้แก่ 1) คน (Man) 2) เงิน (Money) 3) วัสดุสิ่งของ (Materials) 4) การจัดการ (Management) การบริหารการศึกษาจึง เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ระเบียบ คือ มีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้อันเกิดจากการ ค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดย ลักษณะนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์ สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกันกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและ รัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุ เป้าหมายซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและ ทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม การบริหารก็จะมีลักษณะ เป็นศิลป์ (Arts)

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึงกระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา นั้นเป็นกระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อ นำไปสู่ความเจริญงอกงามของ บุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การบริหาร การ ศึกษาเป็นกระบวนการ และกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลร่วมมือกันดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ แบบแผน กฎหมาย และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยมีการประสานความร่วมมือกัน ภายในองค์กร โดยใช้ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

การยกระดับคุณภาพทางการศึกษา

การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญในยุคปัจจุบัน เนื่องจากการศึกษา เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน ชุมชน หรือองค์กรระหว่างประเทศ ถือเป็นกลไก สำคัญที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ความร่วมมือในการ ยกระดับคุณภาพการศึกษาเกิดจากการ ประยุกต์ใช้แนวทางการทำงานแบบบูรณาการ ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาการศึกษาในทุกมิติ ทั้งด้านคุณภาพการสอน การพัฒนา หลักสูตร และการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา แนวคิดนี้ยึดหลักการที่ว่าไม่มีหน่วยงานใดสามารถ พัฒนาการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยลำพัง (Sørensen & Torfing, 2017) ความ

ร่วมมือระหว่าง ภาคส่วนต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความร่วมมือในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพของระบบ การศึกษา แต่ยังส่งเสริมความเท่าเทียมและสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับทุกคน (UNESCO, 2020) ได้แก่

1. การเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระบบการศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา สังคม และเศรษฐกิจ การสร้างระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของหลาย ประเทศ อย่างไรก็ตาม ความซับซ้อนของปัญหา เช่น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การขาดแคลน ทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ทำให้การบรรลุเป้าหมายนี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ มีประสิทธิภาพ พร้อมกับการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ความร่วมมือช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่าและลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น การแบ่งปันเทคโนโลยีและความรู้ระหว่าง สถาบันการศึกษาและองค์กร ภายนอก ทำให้ระบบการศึกษามีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น การผสมผสานความร่วมมือจากหลากหลาย ภาคส่วนยังช่วยเสริมสร้างความสามารถในการจัดการศึกษาของ หน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้

2. การส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษา คือ การที่ประชาชนทุกเพศสภาพ ทุกช่วงวัย ทุกสภาพร่างกาย ทุกฐานะ ทุกศาสนา ทุกเชื้อชาติและทุกถิ่นอาศัย ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้ พิจารณาหรือคำนึงถึงข้อแตกต่างของแต่ละบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับบริการทางการศึกษาอย่าง เสมอภาค และสามารถเข้ารับการศึกษได้ทุกเมื่อตามความพร้อมของตน ทั้งในรูปแบบการศึกษา ในระบบ การศึกษานอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองทั้ง ทางด้านความรู้และทักษะที่จำเป็น ในการดำรงชีวิต นำไปสู่การเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ในอนาคตเนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการยกระดับคุณภาพชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคม (พรสุตา ดั่งวงศ์ และสาโรจน์ เผ่า วงศากุล, 2024)

3. การสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นการพัฒนา นวัตกรรมใหม่ๆ ในการศึกษา เช่น การเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล หลักสูตรที่ออกแบบ ตามความ ต้องการของตลาดแรงงาน และวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและ ภาคอุตสาหกรรมช่วยให้การศึกษามีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของโลกในอนาคต

4. การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทาง การศึกษา เป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในด้านการสอน การบริหารจัดการ และการสร้าง ความร่วมมือ การที่บุคลากรสามารถปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ จะช่วยยกระดับ คุณภาพการศึกษานอกจากนี้ การสนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษามีทักษะด้านการสื่อสารและการ ทำงานเป็นทีม ยังช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษา ชุมชน และองค์กรภายนอก (OECD, 2019) ครูและบุคลากรทางการ ศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การสร้าง เครือข่ายความร่วมมือช่วยให้ครู ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาในด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้เทคโนโลยีใน ห้องเรียน หรือการพัฒนาทักษะทาง วิชาการใหม่ๆ

กล่าวโดยสรุป การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพทางการศึกษา เป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องอาศัย ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง ภาครัฐ และเอกชน การมีส่วนร่วม ร่วมของทุกฝ่าย ช่วยให้การจัดการศึกษามีความหลากหลาย ครอบคลุม และตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ได้แก่ ความร่วมมือในการเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระบบการศึกษา การส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษา การสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนา ศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษา ความร่วมมือดังกล่าวสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวก การสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการสื่อสารที่ชัดเจน ความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมาย และการวางแผนร่วมกันอย่างเป็นระบบการบูรณาการความร่วมมือที่ดีจะช่วยยกระดับการศึกษาให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

การเรียนการสอนภาษาบาลี

ภาษาบาลีเป็นภาษาที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพราะในครั้งที่พระองค์ทรงพระชนม์อยู่ ทรงใช้ภาษาของชาวมคธ คือภาษาที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า ภาษาบาลีพระสาวกทั้งหลายได้ใช้ภาษามคธ เรียนและทรงจำคำสั่งสอนของพระองค์ด้วยการสั่งสอนต่อกันด้วยปาก เมื่อพระองค์ดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสาวกทั้งหลายได้แบ่งกันทรงจำ ด้วยวิธีที่เรียกว่า มุขปาฐะ (สารตถ.ฎีกา (บาลี) 1/75/79, สารตถ.ฎีกา (ไทย) 1/87/91) พระสาวกทั้งหลายได้ประชุมกัน ตรวจสอบค คำสั่งสอนที่ทรงจำ มานั้น ตามเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งเรียกว่าสังคายนาจนกาลเวลาผ่านไปเกิดเหตุการณ์ไม่สงบทางบ้านเมืองที่ส่งผลกระทบถึงความ เป็นอยู่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา พระสาวกทั้งหลายเห็นว่าจะหาผู้ที่ทรงจำคำสั่งสอนด้วยวิธีแบบมุขปาฐะได้น้อยลง จึงมีความ เห็นร่วมกันให้จารึกคำสั่งสอนเป็นลายลักษณ์อักษรลงบนใบลาน (รังสี สุหนด, 2548) และเกิดพัฒนาการเรื่อยมาจนกระทั่งได้รับการจัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ภาษาบาลี เป็นภาษาศาสตร์ชนิดหนึ่ง แยกจากภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ต้องศึกษาตามกระบวนการเริ่มจาก อักษรวิธี สมัญญาภิธาน สนธิ นามศัพท์ สมาส ตัทธิต แล้วจึงขึ้นแปลเนื้อหา โดย อรรถ หรือ โดยพยัญชนะ จึงนับว่าสำคัญมาก เพราะเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดั้งเดิมที่ คณะสงฆ์ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน มีระบบการและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุม เป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปไม่มีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่งและถือเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาไว้ใช้พระศานนนอกจากนี้ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เพราะคัมภีร์สำคัญ เช่น พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาท จารึกไว้ด้วยภาษาบาลีและการรักษาต้นฉบับเดิม คือ ภาษาบาลี เพื่อป้องกันพระพุทธพจน์ มิให้คลาดเคลื่อนที่รู้กันว่าพระสัทธรรมปฏิรูปฉะนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะรักษาศาสนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์นอกจากนี้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการเพิ่มวิทยฐานะพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้มีเกียรติ มีฐานะสูงขึ้น เป็นผู้มีความในสังคมได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นเกียรติอย่างสูง โดยผู้สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาติถวาย ให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เสด็จประกอบพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม 3 ประโยคประทานพัดเปรียญ และประกาศนียบัตรตามเวลาและสถานที่อันสมควรพระภิกษุที่สอบเปรียญธรรม 3 ประโยค เมื่อได้รับ พระราชทานทรงตั้งเปรียญธรรมแล้วจะได้รับพระบรมราชานุญาติให้ใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อเดิมได้ส่วน สามเณรใช้คำว่า ป. (เปรียญ) ตามหลังชื่อตัวและนามสกุลได้นับว่าเป็นเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล (พระมหายอด อภิปัญญา โสภา), (2022)

สรุปว่า ภาษาบาลีมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะภาษาที่ใช้ในการรักษาคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ซึ่งในสมัยพุทธกาลเป็นการสืบทอดด้วยการท่องจำแบบปากต่อปากที่เรียกว่า "มุขปาฐะ" ต่อมาเพื่อให้คำสอนคงอยู่จึงได้มีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร เหตุนี้ การศึกษาภาษาบาลีเป็นการศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ที่มีกระบวนการอย่างเป็นระบบและมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การเรียนรู้ไวยากรณ์พื้นฐานไปจนถึงการแปลคัมภีร์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการรักษาเนื้อหาในพระไตรปิฎกซึ่งบันทึกด้วยภาษาบาลีไว้ไม่ให้คลาดเคลื่อน นอกจากนี้ การเรียนภาษาบาลียังเป็นการเพิ่มพูนวิถียุทธศาสตร์และเกียรติภูมิให้แก่พระภิกษุสามเณร ทำให้ได้รับการยอมรับในสังคม และยังเป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งถือเป็นเกียรติยศอย่างสูงแก่ผู้ที่ศึกษาจนประสบความสำเร็จ

โลกยุคพลิกผัน (VUCA World)

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการแข่งขันสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกองค์กรทำให้องค์กรต่างๆ ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ สถานการณ์เหล่านี้เรียกว่า "VUCA World" ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับผู้นำองค์กรที่ต้องเข้าใจและเตรียมพร้อมรับมือให้ทันสถานการณ์ในการรับมือกับกระแสโลกที่ผันผวนหรือ VUCA World นี้ ทุกคนต่างมุ่งเป้าไปที่การศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน จึงเป็นความจำเป็นที่การศึกษาจะต้องทบทวนและปรับเปลี่ยน เพื่อปรับตัวให้อยู่ใน สังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พลิกผันไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือได้ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในปัจจุบันและอนาคต (ศศิมา สุขสว่าง, 2562)

นรรีชต์ ผินเชียร (2562) กล่าวว่า โลกยุค VUCA (VUCA World) คือ ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี การแข่งขัน สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เศรษฐกิจ ทั้งภายในและภายนอก ทำให้ทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็น ผลมาจากกระแสใหญ่ของโลก 3 กระแส อันได้แก่ 1) กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) คือกระแสของการหลอมรวมสังคมขึ้นเป็นสังคมเดียว เชื่อมโยงโลกทั้งใบ เข้าด้วยกันทุกคนสามารถติดต่อสื่อสารหรือเดินทาง ถึงกันได้ทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว 2) กระแสการพัฒนาเทคโนโลยี (Big Bang of Technology) คือ กระแสของการ ที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วและก้าวกระโดด ทำให้เกิดนวัตกรรมทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นบนโลกอย่าง มากมาย และทำให้โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มากยิ่งขึ้น 3) กระแสความไม่แน่นอนของเงินทุน คือ กระแสแห่งทุนนิยมการเติบโต ของทุนนิยมแบบบูรณาการการเงิน ที่ธุรกิจภาคการเงินมีบทบาทและสัดส่วนสูงขึ้นในระบบ เศรษฐกิจโดยรวม ทำให้เกิดจากนวัตกรรมทางการเงินที่ แปลงทรัพย์สินต่างๆ เป็นเงินทุน VUCA World เป็นคำย่อของคำว่า Volatility (ความผันผวน) Uncertainty (ความไม่แน่นอน) Complexity (ความสลับซับซ้อน) และ Ambiguity (ความคลุมเครือ) โดย VUCA เป็นคำย่อที่กองทัพสหรัฐ ใช้เรียกสถานการณ์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและรุนแรงอย่างต่อเนื่องใน ช่วงที่มีสงครามอัฟกานิสถานและอิรัก ซึ่งต่อมาถูกนำ มาใช้ในโลกรธุรกิจเพราะสภาวะของโลกในปัจจุบันมีการ เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เศรษฐกิจและ สังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นความท้าทายที่องค์กรต่าง ๆ ต้องทำความเข้าใจและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง สถานการณ์ของ VUCA World ประกอบไปด้วย 1) Volatility คือ สถานการณ์ที่มีความผันผวนสูง มีการเปลี่ยนแปลงสูง และรวดเร็ว ไม่สามารถคาดเดาหรือ ทำนายได้ หรือเป็นสถานการณ์เปลี่ยนฉับพลัน แบบตั้งตัว ไม่ทัน 2) Uncertainty คือ สถานการณ์ที่ไม่มีความ แน่แน่นอนสูง คาดการณ์ได้ยาก ไม่มีความชัดเจน ไม่สามารถ หาข้อมูลที่ชัดเจน มายืนยันในแต่ละสถานการณ์ได้ ทำให้ ยากต่อการตัดสินใจ 3) Complexity คือสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนสูง ยาก

ต่อการตัดสินใจ เป็นสถานการณ์ที่มีตัวแปรหลายตัวแปร เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยที่ตัวแปรเหล่านั้นมีความเชื่อมโยง กันและส่งผลกระทบต่อกัน ทำให้ยากต่อการตัดสินใจ ซึ่งสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนสูงมักจะเกิดขึ้นกับระบบ ที่มีโครงสร้างระบบใหญ่ๆ 4) Ambiguity คือ สถานการณ์ที่มีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจนไม่สามารถคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นได้ชัดเจน การดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นอกเหนือจากวิชาความรู้แล้ว “ภูมิคุ้มกัน” จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เพื่อยืนอยู่บนโลกใบนี้โดยไม่ลำบากมีความสุข และแข่งขันกับคนอื่นได้

โลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความสลับ ซับซ้อนมากขึ้น ถ้าหากผู้นำไม่เข้าใจโลกแห่งเปลี่ยนแปลง จะถูกตัดทิ้งหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruptions) อย่างแรง จะเห็นได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสังคม และองค์กร ห้างร้าน ธุรกิจต่าง ๆ แม้แต่ระบบการศึกษาก็ไม่เว้น เมื่อถูกบังคับให้เปลี่ยนแปลง อย่างไม่ทันตั้งตัว (Disruptions) จึงทำให้ยากที่จะก้าวทัน คืบคลานโดยเร็ว เมื่อโลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยุค VIUCA World ผู้นำหรือผู้บริหารการศึกษาจึงต้องพัฒนา การศึกษาอย่างมีเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสร้างโอกาสการเติบโตทางการศึกษา สอดคล้องกับที่สุพจน์ ธิงอาจ. (2564) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. โอกาสทางการศึกษา ให้ทุกคนมีโอกาสได้รับ ได้เรียนเข้าถึงทางการศึกษาเป็นอันดับแรกทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มทุกอาชีพ ทุกระดับการศึกษา ยกตัวอย่างง่ายๆ ในสถานการณ์ COVID-19 ผู้เรียนต้องมีโอกาสเข้าถึง การศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคนรวย ในเมืองชนบท และต้องมอง โอกาสในการจัดการศึกษา ในอนาคตทุกคนต้องมีโอกาส เข้าถึงการศึกษาในหลายๆ รูปแบบ ทั้งในระบบการศึกษา และนอกระบบการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนาสังคม และประเทศชาติ

2. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การจัดการศึกษา ในทุกระดับ ปัจจุบันนี้มีความแตกต่างกันมาก ทั้งในด้าน กายภาพจิตภาพ สังคมภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ด้วยสภาพที่สังคมแตกต่างกัน ทั้งสังคมเมือง สังคมชนบท การบริหารจัดการศึกษาทั้งภาครัฐ และเอกชน แม้แต่ช่องว่าง ของคนรวย คนจน สังคมวัฒนธรรม ก็ทำให้เกิดความ เหลื่อมล้ำทางการศึกษา เช่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เห็นได้ชัดในเรื่องของความเหลื่อมล้ำเรื่องผลสัมฤทธิ์ ทางการศึกษา ทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก โรงเรียนรัฐ และโรงเรียนเอกชน โรงเรียนสาธิต

3. สร้างโอกาสการเติบโตทางการศึกษา เมื่อทุกคน มีโอกาสได้เข้าถึงการศึกษา ทำให้ลดความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษา จะทำให้การเจริญเติบโตทางการศึกษา ตามมา เศรษฐกิจ สังคมก้าวหน้า ประเทศชาติก้าวสู่ความยั่งยืน ไม่ว่าสถานการณ์จะวิกฤตหรือไม่วิกฤต ยิ่งในสถานการณ์วิกฤต เป็นโอกาสในการพัฒนาการศึกษา อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า VUCA World คือโลกในยุคปัจจุบันที่ “ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ” ส่งผลต่อ การใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม ในมิติของการบริหาร การศึกษาจะเห็นว่าผู้นำหรือผู้บริหาร การศึกษานั้น ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทันต่อสถานการณ์โลกที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รุดหน้ามียัง และต้องมองโลกอย่างทันเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกยุค VUCA World เพราะผู้นำในการบริหาร การศึกษาจะมีความ ทำหน้าที่ต้องดำเนินการตามพันธกิจและความรับผิดชอบ ของแต่ละองค์กรสถานศึกษา มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ในโลกของVUCA ต้องพร้อมตั้งรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีการวางแผนเตรียมไว้สำหรับ จัดการในโลก VUCA ซึ่งอาจจะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ผู้นำองค์กร จึงต้องมีความคล่องตัว ตลอดจนถึงมีภูมิคุ้มกันเพียงพอที่จะรับมือกับสถานการณ์ในยุค VUCA World ได้

การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีในยุค VUCA World

กระบวนการจัดการศึกษาภาษาบาลีอย่างเป็นระบบ ท่ามกลางโลกที่ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างองคัมภีร์และสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคง หัวใจสำคัญของการบริหารในยุคนี้คือการสร้างความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อบูรณาการทรัพยากรและความรู้ในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แนวทางการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพ การยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีต้องอาศัยแนวทางหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. การเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืน: ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดความซ้ำซ้อน ผ่านการแบ่งปันเทคโนโลยีและความรู้ระหว่างสถาบัน
2. การส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษา: สร้างโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาภาษาบาลีได้อย่างเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างส่วนบุคคล เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
3. การสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้: พัฒนารูปแบบการสอนใหม่ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของโลกสมัยใหม่
4. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร: ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีทักษะที่จำเป็น สามารถปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การจะยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีให้ประสบความสำเร็จในยุค VUCA World ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัย ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ซึ่งสามารถนำ หลักการบริหาร มาผนวกกับ ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของการศึกษา พระปริยัติธรรมและพระพุทธศาสนาสืบต่อไป ผู้บริหารการศึกษาภาษาบาลีในยุค VUCA World จำเป็นต้องมีความเข้าใจและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่ง เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถตอบสนองต่อความท้าทาย สร้างโอกาสทางการศึกษา และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

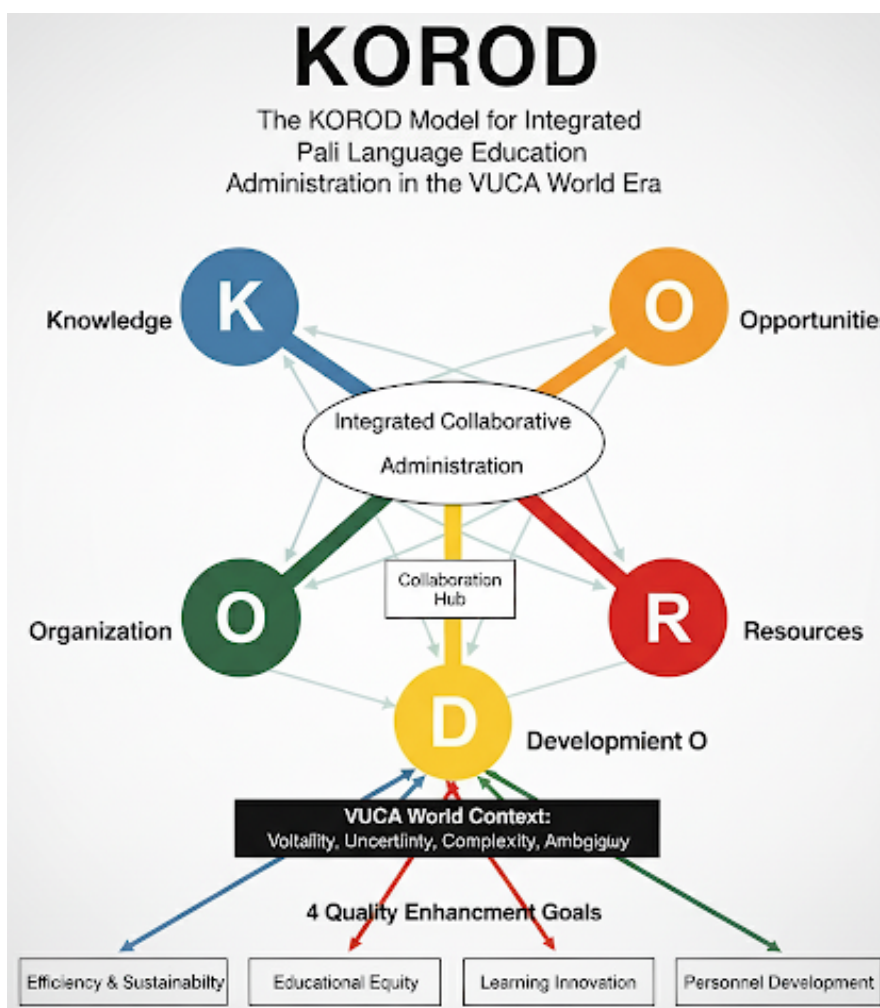
บทสรุป

การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาบาลีในยุค VUCA World ซึ่งเป็นโลกที่เต็มไปด้วยความผันผวน (Volatility) ไม่แน่นอน (Uncertainty) ซับซ้อน (Complexity) และคลุมเครือ (Ambiguity) ถือเป็นความท้าทายที่สำคัญยิ่ง การศึกษาภาษาบาลีซึ่งเป็นหัวใจหลักในการสืบทอดพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างมีวิสัยทัศน์ เพื่อให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หัวใจสำคัญของการบริหารในยุคนี้คือ การสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อบูรณาการ ทรัพยากร องค์ความรู้ และนวัตกรรมเข้าด้วยกัน โดยมีเป้าหมายหลัก 4 ประการ คือ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืน ผ่านการใช้เทคโนโลยีและการแบ่งปันองค์ความรู้ 2) การส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้ 3) การสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน 4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา ให้มีทักษะที่จำเป็นและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาพระปริยัติธรรมจึงต้องเป็นผู้นำที่มีความเข้าใจในบริบทของโลกยุค VUCA สามารถประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร พร้อมทั้งสร้าง

เครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เพื่อขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีให้มีคุณภาพ สร้างโอกาสทางการศึกษา และวางรากฐานที่มั่นคงให้แก่การศึกษาของคณะสงฆ์ อันจะนำไปสู่การสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไป

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่นี้จึงเป็นการเชื่อมโยงศาสตร์การบริหารสมัยใหม่เข้ากับการศึกษาทางศาสนา เพื่อสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจนสำหรับผู้บริหารการศึกษาในการนำพาการเรียนการสอนภาษาบาลีให้ก้าวข้ามความท้าทายและดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพโลกยุค VUCA World องค์ความรู้การศึกษา “KOROD” ประกอบด้วย K - Knowledge (องค์ความรู้) หมายถึง องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาษาบาลี, หลักธรรม, และองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่ O - Opportunities (โอกาส) หมายถึง โอกาสต่างๆ ที่เกิดจากความร่วมมือ นวัตกรรม และการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย R - Resources (ทรัพยากร) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการ เช่น บุคลากร งบประมาณ เทคโนโลยี และสื่อการเรียนรู้ O - Organization (องค์กร) หมายถึง สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาบาลี และ D - Development (การพัฒนา) หมายถึง การพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งหลักสูตร บุคลากร นวัตกรรม และความยั่งยืนของการศึกษา สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การศึกษา “KOROD”

เอกสารอ้างอิง

- นรรักษ์ ฝันเชียร. (2562). การส่งเสริมการศึกษาไทยเพื่อรับมือกับโลกยุค VUCA. แหล่งที่มา <https://www.truelookpanya.com/blog/content/76134/-blog-teaartedu-teaart>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 18 กันยายน 2565.
- พระมหายอด อภิบุญโญ (โสภา). (2022). การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ประสบผลสำเร็จ. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(2), 122–133.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). สมณตปาสาทิกา นาม วินยฎกถาย อตถโยชนาย ปโม ภาโค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- รังษี สุทนธ์. (2548). ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยพุทธศาสนศึกษาของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศศิมา สุขสว่าง. (2562). VUCA World ความท้าทายสำหรับผู้ในยุคใหม่. แหล่งที่มา <https://www.sasimasuk.com/16768188/vuca-world>. สืบค้นเมื่อวัน 18 กันยายน 2567.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). ปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์
- สุพจน์ อิงอาจ. (2564). ผู้นำการศึกษายุค VUCA World. แหล่งที่มา https://www.matichon.co.th/education/news_2578997. สืบค้นเมื่อวัน 18 กันยายน 2565.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไทวณะบุตร. (2542). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- UNESCO. (2020). COVID-19 education response: How many students are at risk of not returning to school. From <https://en.unesco.org>. Retrieved September 18, 2024.
- OECD. (2019). Education policy outlook 2019: Working together to help students achieve their potential. OECD Publishing.
- HR NOTE TEAM. (2565). VUCA ในโลกการทำงานสมัยใหม่: 4 เทคนิครับมือความไม่แน่นอน สำหรับผู้นำยุคใหม่. แหล่งที่มา <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/vuca-for-leader-in-future-work-03032021/>. สืบค้นเมื่อวัน 18 กันยายน 2567.

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา THE APPLICATION OF THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

พระอธิการมานะ ฐานธมโม (รัตนซ็อน) PhraathikanMana Thanthammo (Rattanason)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: manarattanasorndan@gmail.com

Article Received: September 12, 2025. Revised: December 21, 2025. Accepted: December 23, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์หลักการ แนวคิด และองค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ กรอบแนวคิดการดำเนินชีวิตบน ทางสายกลาง ที่มีรากฐานจากแนวพระราชดำริและหลักพุทธธรรม มีองค์ประกอบหลักที่เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เป็นหัวใจสำคัญ ได้แก่ หลักการ 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และ เงื่อนไขพื้นฐาน 2 ด้าน คือ เงื่อนไขความรู้ (ความรู้รอบรู้และรอบคอบ) และ เงื่อนไขคุณธรรม (ความซื่อสัตย์สุจริตและความเพียร) โดยไม่ใช่แนวคิดที่ปฏิเสธความก้าวหน้า แต่เป็นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลก สำหรับการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุม 5 มิติหลัก ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่ผู้บริหารใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการวางแผนและจัดสรรทรัพยากร 2) หลักสูตรและการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักคิดผ่านการสอนแบบ Active Learning 3) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อฝึกฝนทักษะผ่านกิจกรรมจริง เช่น สหกรณ์และจิตอาสา 4) การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการบ่มเพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กลายเป็น วิถีชีวิต และ 5) ความสอดคล้องกับแนวคิดสากล ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ การขับเคลื่อนดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างสถานศึกษาพอเพียงที่สามารถผลิตทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การประยุกต์ใช้, สถานศึกษาพอเพียง

Abstract

The Sufficiency Economy Philosophy (SEP) is a life framework based on the 'Middle Path,' rooted in the royal initiative and Buddhist principles. Its core is the renowned 'Three Rings, Two Conditions' framework. The three rings consist of Moderation, Reasonableness, and Self-Immunity. These are built upon two foundational conditions: the Knowledge condition (encompassing thoroughness and prudence) and the Virtue condition (encompassing honesty and diligence). This philosophy does not reject progress but rather emphasizes building internal strength to cope with global changes. Its application in educational institutions requires a holistic approach, covering five main dimensions: 1) Administration and

Management, where school leaders utilize SEP for strategic planning and resource allocation; 2) Curriculum and Learning, which integrates the philosophy's core principles through Active Learning methodologies; 3) Student Development Activities, for practicing skills through real-world applications such as cooperatives and volunteer projects; 4) Student Attribute Development, with the ultimate goal of cultivating SEP into a 'Way of Life' and 5) Alignment with Global Concepts, directly linking to the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs). This comprehensive implementation aims to establish 'Sufficiency Schools' that can produce quality human capital, fostering citizens who are genuinely responsible for themselves, society, and the environment.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Applications, Sufficiency School

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้กลายเป็นเป้าหมายสำคัญของประชาคมโลก ในบริบทของประเทศไทย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริที่ตกผลึกจากพระอัจฉริยภาพและพระวิริยอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้รับการยอมรับว่าเป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้ได้ถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่พระราชดำรัส ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2517 และมีความชัดเจนยิ่งขึ้นภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ซึ่งสะท้อนถึงสายพระเนตรอันยาวไกลของพระองค์ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560)

ด้วยความสำคัญดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อมุ่งสร้างผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นกลไกหลักเพื่อขับเคลื่อนและปลูกฝังปรัชญาฯ ให้หยั่งรากลึกในสังคมไทย

แม้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ประการแรก คือ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าปรัชญาฯ เป็นแนวคิดที่จำกัดอยู่เฉพาะภาคการเกษตรกรรม ปฏิเสธเทคโนโลยี หรือเป็นแนวคิดที่ล้าหลัง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ประการที่สอง คือ การขาดกรอบแนวทางการประยุกต์ใช้ที่ชัดเจนและเป็นองค์รวมสำหรับสถานศึกษา ทำให้การขับเคลื่อนเป็นไปในลักษณะแยกส่วน ขาดการบูรณาการ และยังไม่สามารถนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในการบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียนให้กลายเป็นวิถีชีวิตได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นระบบจึงเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดการดำเนินชีวิตที่มีรากฐานทางความคิดเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลาง ซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่สมดุล ไม่สุดโต่ง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2561) โดยมีองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งรู้จักกันในชื่อ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข อันเป็นทฤษฎีหลักในการปฏิบัติ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) หลักการ 3 ห่วง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ ความพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไปตามศักยภาพและบริบทของตน 2) ความมีเหตุผล การตัดสินใจอย่างรอบคอบโดยใช้หลักปัญญาพิจารณาเหตุและผลที่จะตามมา 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดฝัน ส่วนเงื่อนไขพื้นฐาน 2 ด้าน ได้แก่ 1) เงื่อนไขความรู้ ต้องมีความรอบรู้ในศาสตร์ต่างๆ อย่างกว้างขวางและรอบคอบในการนำมาใช้ 2) เงื่อนไขคุณธรรม ต้องมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานกำกับจิตใจ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร และสติปัญญา

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวและส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นองค์รวมซึ่งถือเป็น มาตรฐานในการขับเคลื่อน ครอบคลุม 5 มิติหลัก ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยนำหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ การบริหารงบประมาณ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (วีระศักดิ์ ชมภูคำ, 2561) ด้านหลักสูตรและการเรียนรู้ บูรณาการหลักคิดสู่ทุกรายวิชา ควบคู่กับการปรับกระบวนการสอนที่เน้น Active Learning ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2551) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตจริง เช่น กิจกรรมออมทรัพย์ สหกรณ์โรงเรียน และจิตอาสา ด้านการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน บ่มเพาะให้ปรัชญาฯ กลายเป็นวิถีชีวิต โดยครูเป็นแบบอย่างและมีระบบการประเมินผลตามสภาพจริง ด้านความสอดคล้องกับแนวคิดสากล เชื่อมโยงการดำเนินงานเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เพื่อสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก (UNESCO, 2017)

มาตรฐานการพัฒนาที่สำคัญคือการมุ่งสร้าง ทุณมนุษย์ ที่มีคุณภาพ ไม่ใช่แค่มีความรู้ แต่ต้องมีปัญญาและคุณธรรม (อภิชัย พันธเสน, 2549) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนแบบระเบิดจากข้างใน คือการสร้างคนและสังคมให้เข้มแข็งจากฐานรากอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

บทความวิชาการนี้จะนำเสนอการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์การศึกษาไทยในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษา เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

หลักการและแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ เป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม จัดเป็นเป้าหมายหลักที่สามารถอยู่ตลอดไปได้เคียงคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ด้านอื่นๆ ดังเช่นที่กระทรวงศึกษาธิการ ของประเทศไทยได้กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสาระที่ 3 ว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจศาสตร์มาตรฐาน ส. 3.1 ดังนี้ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลันแต่เป็นแนวคิดที่ตกผลึกจากพระอัจฉริยภาพและพระวิริยอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงงานหนักเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรมาตลอดรัชสมัยแนวคิดนี้ปรากฏเป็นครั้งแรกในพระราชดำรัส ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2517 ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่าการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา พระราชดำรัสดังกล่าวสะท้อนถึงหลักการสำคัญ คือ การพัฒนาที่เริ่มจากฐานราก และการใช้ความรู้ควบคู่ไปกับความประหยัด แนวคิดนี้ได้ถูกเน้นย้ำและขยายความอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งมีความชัดเจนเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ภายหลังประเทศเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันถึงสายพระเนตรอันยาวไกลของพระองค์ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ตกผลึกจากพระราชวิริยอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงงานเพื่อราษฎรมาตลอดรัชสมัย โดยมีพระราชดำรัสครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 เน้นการสร้างพื้นฐานความพอมีพอกินของประชาชน ก่อนจะชัดเจนเป็นปรัชญาในปี พ.ศ. 2540 ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนถึงสายพระเนตรอันยาวไกล

รากฐานทางความคิดที่สำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการหมกมุ่นในกามสุข กามสุขัลลิกานุโยคหรือการทรมานตนให้ลำบาก อัตตakilมณานุโยค ทางสายกลางในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือความพอประมาณ ซึ่งหมายถึงความพอดีในการบริโภค การผลิต และการดำรงชีวิต ไม่ฟุ้งเฟ้อจนเกินตัว และไม่ตระหนี่ถี่เหนียวจนตนเองและครอบครัวเดือดร้อนนอกจากนี้ หลัก อิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ยังเป็นพื้นฐานของความสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวทางพอเพียง โดยต้องมีความรักในสิ่งที่ทำ ฉันทะ มีความเพียรพยายาม วิริยะ มีความเอาใจใส่ จิตตะ และใช้ปัญญาไตร่ตรอง วิมังสา ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมอย่างยิ่ง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2561) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานทางความคิดที่สำคัญจากพุทธธรรม โดยหลัก ความพอประมาณ เป็นการประยุกต์ใช้หลัก มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เพื่อดำเนินชีวิตที่สมดุล ไม่สุดโต่งทั้งในการบริโภคและการผลิต นอกจากนี้ ความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องอาศัย อิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องโดยตรงกับเงื่อนไขด้านความรู้และคุณธรรม

ในช่วงแรก มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่บ้าง เช่น มองว่าเป็นแนวคิดที่ล้าหลัง ปฏิเสธเทคโนโลยี หรือส่งเสริมให้ทุกคนต้องกลับไปทำเกษตรกรรม ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ที่จริงแล้ว ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ก้าวหน้าและทันสมัย สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกคน ทุกสาขาอาชีพ และทุกระดับ ตั้งแต่ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน ธุรกิจ ไปจนถึงระดับประเทศ โดยไม่ได้ปฏิเสธการแข่งขันหรือการค้ากับต่างประเทศ แต่เน้นการสร้างความแข็งแกร่งจากภายในให้มีภูมิคุ้มกันเพียงพอที่จะไปเผชิญกับโลกภายนอก เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบ ระเบิดจากข้างใน คือทำให้ชุมชนและประเทศมีความเข้มแข็งพอที่จะอยู่ได้ แล้วจึงค่อยขยายออกไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แนวคิดที่ปฏิเสธความก้าวหน้า แต่เป็น

หลักการที่ทันสมัยซึ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่มั่นคงก่อนเผชิญกับความท้าทายจากโลกภายนอก (สมบัติ กุสุมาวสี, 2551) หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เน้นให้คนเข้าใจหลักพื้นฐานทางสังคมว่า ความเปลี่ยนแปลง คือ ความจริงแท้ทางสังคม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจะลักษณะของสังคม ดังนั้น คนในสังคมจึงต้องรู้จักมองโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างเป็นระบบ ต้องไม่มองโลกอย่างหยุดนิ่งตายตัว ต้องเข้าใจว่าทุกอย่างล้วนอยู่ภายใต้พลังพลวัต การเปลี่ยนแปลงซึ่งมีตรรกะของเหตุและผลที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

2. เน้นการสร้างความรู้รอบรอบรับกับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อมองโลกในเชิงพลวัตแล้ว คนก็ต้องหันกลับมาถามทบทวนตนเองว่าเตรียมพร้อมตนเอง ครบครัน ชุมชน องค์กรและประเทศชาติให้สามารถรองรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร หากพิจารณาจากความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ประเด็นสำคัญ คือ สามารถปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสเหล่านั้นได้อย่างไร

3. เน้นการสร้างความรู้รอบรอบ มั่นคง และความยั่งยืนระยะยาว กล่าวคือ ในการที่จะปรับตัวให้พร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลงได้ หลักสำคัญในการเตรียมความพร้อมนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะไม่มองเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือการเอาตัวรอดในระยะสั้น ๆ หรือการแก้ปัญหาให้แต่ตัวเองเอาตัวรอดได้แต่ไปสร้างความเสียหายให้กับภาคส่วนอื่น หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นเรื่องของการมองการณ์ไกล การเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและการมีชีวิตที่ดีร่วมกันในระยะยาว

4. เน้นความพอดีพอประมาณ รู้จักตัวเอง รู้จักบริบท ในการที่จะทำให้สังคม ชุมชน องค์กรมีความสมดุลยั่งยืนระยะยาว คนในสังคมจะต้องรู้เรา รู้เขา คือ รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้าประวัติศาสตร์ รู้ศักยภาพความสามารถ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง และรู้จักวิเคราะห์ บริบทสภาพแวดล้อมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน รวมทั้งรู้จักทำความเข้าใจสังคม ชุมชน องค์กรในส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพิจารณาตัวเราและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านแล้ว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นให้เราได้รู้จักความพอประมาณและความพอดี กล่าวคือรู้จักประมาณและประเมินตนเองว่าความพอดีเหมาะสมสมควรสำหรับสังคม ชุมชน องค์กรของเราควรอยู่ ณ จุดใด สิ่งที่เราควรหลีกเลี่ยง คือ การทำอะไรที่ สุดโต่งทั้งในทางบวกและทางลบ เช่น การทำอะไรที่เกินความสามารถเกินศักยภาพ และขาดรากเหง้าทางสังคมหรือการทำอะไรที่ต่ำกว่าความสามารถ ศักยภาพ และความเป็นจริงของตนเอง เป็นต้น

5. เน้นการมีความรู้และคุณธรรม คนที่จะรู้จักตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อม และรู้จักการประมาณตนเองนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ และมีธรรมะอยู่ในจิตใจ เงื่อนไขสำคัญที่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดถือเป็นหัวใจสำคัญ คือ การที่คนในสังคม ชุมชน องค์กรจะต้องใช้ชีวิตและทำงานอยู่บนพื้นฐานของความรู้ การมีสติปัญญา และการหมั่นเรียนรู้ แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มากกว่าการใช้แต่อารมณ์ความรู้สึกและอคติเดิมๆ ในการตัดสินใจ รวมทั้งคนในสังคม ชุมชน องค์กรจะต้องมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจ เช่น มีความ پاکเพียร อุตสาหะ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีสัมมาอาชีวะ มีธรรมะในจิตใจ มีความสามัคคี เป็นต้น

6. เน้นการพึ่งตนเอง การพึ่งพิงกันและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป้าประสงค์สำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือทำให้คน ครบครัน ชุมชน องค์กรสังคม สามารถที่จะยืนหยัดบนขาของตนเอง แม้การพึ่งตนเองได้คือหัวใจสำคัญ แต่การพึ่งตนเองได้ ไม่ได้หมายความว่าต้องใช้ชีวิตแบบปัจเจกชนนิยมตัวใครตัวมัน ตัดขาดความสัมพันธ์จากโลกภายนอก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมการพึ่งตนเอง

แบบยั่งยืน กล่าวคือ การสร้างความสัมพันธ์ร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ส่งเสริมให้คนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง แต่ให้คุณค่าอย่างยิ่งกับการสร้างวิสัยทัศน์และค่านิยมของคนให้รู้จักรับผิดชอบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพราะประโยชน์ส่วนรวม คือ สิ่งที่จะสร้างความสงบ สันติและความผาสุก ของทุกคนในสังคมระยะยาว

สรุปว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวทางการพัฒนาที่เน้นการสร้าง ความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืน โดยมีรากฐานจากแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 และหลักพุทธธรรมเรื่องทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา โดยมีหัวใจสำคัญของปรัชญา สรุปได้เป็น 3 หลักการ ที่ต้องตั้งอยู่บน 2 เงื่อนไข ดังนี้ 3 หลักการ ทางสายกลาง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ รู้จักตนเองและบริบท ทำให้ใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ไม่สุดโต่ง ไม่ฟุ่มเฟือยหรือตระหนี่เกินไป 2) ความมีเหตุผล ตัดสินใจอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของเหตุและผล มองการณ์ไกลถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และมี 2 เงื่อนไขพื้นฐาน คือ 1) เงื่อนไขความรู้ ต้องมีความรอบรู้ ในวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน และนำความรู้ที่นำมาใช้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง 2) เงื่อนไขคุณธรรม ต้องมีจิตสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน และรู้จักแบ่งปัน ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ระเบิดจากข้างใน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยไม่ใช้การปฏิเสธความก้าวหน้าหรือเทคโนโลยี แต่เป็นการรู้จักเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำว่า พอเพียง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึง การมีพอสำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่า พอมีพอกิน วันนั้นได้พูดถึงว่าเรา ควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมี พอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศมีพอมีพอกินก็ยิ่งดีพอเพียงหมายความว่ามีความไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุรหุราก็ได้แต่ว่าพอเพียงก็คือพอเท่านั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็จะมีความโลภน้อย ก็จะเบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหุรหุราก็ได้แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง ฉะนั้นความพอเพียงนี้ ก็ แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ.2541 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน (กรมการปกครอง, 2542) จากกระแสพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดการระดมความคิดในวงกว้างจากทุกฝ่าย อาทิ นักวิชาการข้าราชการ ปราษฎ์นักคิดทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยน้อมนำเอากระแสพระราชดำริมาปฏิบัติและหาวิธีการที่จะผลักดันให้บังเกิดผลสำเร็จ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 ซึ่งเป็นข้อคิดและ ข้อแนะนำที่สำคัญได้ดังนี้ การเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่ประชาชนควรมีเศรษฐกิจแบบพออยู่ พอกิน หรือการทำโครงการใดๆ ต้องทำด้วยความรอบคอบอย่าโตเกินไป นอกจากนี้แนวพระราชดำริยังมีการประยุกต์ใช้ในหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม เมื่อหลายฝ่ายนำไปใช้ก็เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน พระองค์จึงทรงมีพระราชดำรัสเพิ่มเติม และขยายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจกันมากขึ้น โดยสรุป เช่น พอเพียง คือ พออยู่พอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย หรือหุรหุราก็ได้ แต่ให้มีความพอเพียงแต่ถึงแม้บางสิ่งบางอย่างจะดูสิ้นเปลือง แต่น่าจะทำให้มีความสุขก็น่าจะมีไว้ครอบครองได้ ถ้าคน

ภายในประเทศเพียงจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนคนทั้งหมด รู้จักทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วย ทำอะไรด้วยเหตุและผลก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงและทุกคนจะมีความสุข ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่ประชาชนหน่วยงานหรือองค์กรทางภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับบริบทของตนได้ โดยสาระสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี รวมไปถึงการมีความรู้และการมีคุณธรรมประกอบกันด้วย องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้ประชาชนสามารถดำรงชีพในสภาวะสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเช่นทุกวันนี้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่มาจากประสบการณ์จริงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพัฒนา และมีพื้นฐานจากพระราชกรณียกิจ โครงการหลวง โครงการในพระราชดำริต่างๆ ซึ่งพระองค์มุ่งเน้นการพัฒนาไปสู่คน พัฒนาความเป็นอยู่ของปัจเจกในครอบครัวและชุมชน ทรงให้เกษตรกรกำหนดวิถีของตนเอง เช่น ลดการพึ่งพิงเฉพาะน้ำฝน ลดผลผลิตทางการเกษตรที่มาจากปลูกพืชเชิงเดี่ยว เน้นความพออยู่พอกิน ตัวอย่างที่ชัดเจนจะเห็นได้จากทฤษฎีใหม่ ที่เป็นการพัฒนาการเกษตรที่พึ่งตนเอง (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2550)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาฯ ได้ให้คำนิยามอย่างเป็นทางการไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนบนทางสายกลางสำหรับประชาชนทุกระดับ เพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีหลักการสำคัญคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งนี้ การดำเนินการต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ ควบคู่กับการมีคุณธรรมและความเพียร เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุลและพร้อมรับมือกับทุกสถานการณ์

จากนิยามดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ความหมายในเชิงลึกได้ดังนี้ คือ เป็นปรัชญาการดำเนินชีวิต ไม่ใช่แค่ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ แต่เป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมทุกมิติของการใช้ชีวิต ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เน้นทางสายกลาง เป็นหัวใจสำคัญที่ปฏิเสธแนวคิดสุดโต่ง มุ่งสร้างสมดุลในการพัฒนา เป็นพลวัต ไม่ใช่แนวคิดที่หยุดนิ่ง แต่ปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและสถานการณ์ ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงของเกษตรกรในชนบท ย่อมแตกต่างจากความพอเพียงของพนักงานบริษัทในเมือง ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือหลักการบริหารความเสี่ยงที่ทันสมัย เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอนต่างๆ ตั้งอยู่บนรากฐานของปัญญาและคุณธรรม: ความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขกำกับที่สำคัญ หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป การตัดสินใจอาจผิดพลาดและนำไปสู่ความไม่ยั่งยืน ในบริบทของสถานศึกษา การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการศึกษาคือกระบวนการสร้างทุนมนุษย์ ที่มีคุณภาพ ไม่ใช่แค่มีความรู้ แต่

ต้องมีปัญญาและคุณธรรม สามารถจัดการชีวิตตนเองได้ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม (อภิชัย พันธเสน, 2549) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางที่มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามบริบท มิใช่เพียงทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่หยุดนิ่ง แต่เป็นหลักการบริหารความเสี่ยงโดยการสร้างภูมิคุ้มกันในตัว การตัดสินใจในทุกมิติต้องตั้งอยู่บนรากฐานที่สำคัญของความรู้คู่คุณธรรมเสมอ ซึ่งในบริบทการศึกษา เป้าหมายคือการสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

สรุปว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ กรอบแนวคิดในการดำเนินชีวิต ที่มุ่งเน้นทางสายกลาง เพื่อให้คนทุกระดับสามารถดำรงอยู่อย่างสมดุล มั่นคง และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้ โดยมีหัวใจหลักของความพอเพียงตามนัยแห่งพระราชดำรัส คือ ความพอประมาณและความมีเหตุผล ซึ่งหมายถึงการรู้จักพอในความต้องการ ไม่โลภ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ได้แปลว่าต้องยากจน แต่คือการใช้ชีวิตอย่างมีสติและสมเหตุสมผล โดยสรุปความหมายอย่างเป็นทางการได้เป็น 3 หลักการ ที่ตั้งอยู่บน 2 เงื่อนไข คือ หลักการ 3 ห่วง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ ความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป 2) ความมีเหตุผล การตัดสินใจอย่างรอบคอบตามหลักเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี การเตรียมตัวให้พร้อมรับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลง และเงื่อนไข 2 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ ต้องมีความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังในการนำความรู้มาใช้ 2) คุณธรรม ต้องมีพื้นฐานจิตใจที่ซื่อสัตย์สุจริต อุดม และมีความเพียร ดังนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่แค่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ตายตัว แต่เป็น ปรัชญาชีวิตที่ยืดหยุ่น และเป็นหลักการบริหารความเสี่ยง ที่ทันสมัย โดยใช้ความรู้คู่คุณธรรมเป็นรากฐานในการตัดสินใจทุกเรื่อง

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือที่รู้จักกันในชื่อ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ถือเป็นกรอบการวิเคราะห์และการปฏิบัติที่สำคัญที่สุด ซึ่งประกอบด้วย ห่วงที่ 1 ความพอประมาณ Moderation ความพอประมาณมิได้หมายถึงความขัดสน แต่คือความพอดีที่ไม่สุดโต่งสองด้าน คือ ไม่มากเกินไป โลภและไม่น้อยเกินไป เบียดเบียนตนเอง โดยพิจารณาจากศักยภาพและบริบทของตนเองและสังคม ในระดับบุคคล หมายถึง การใช้จ่ายที่ไม่เกินตัว ไม่สร้างหนี้สินเกินความสามารถในการชำระ การบริโภคที่คำนึงถึงความจำเป็น และประโยชน์มากกว่าความอยากได้ตามกระแสนิยม ในระดับสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดขนาดของโครงการต่างๆ ให้เหมาะสมกับงบประมาณและบุคลากรที่มีอยู่ การใช้ทรัพยากร ไฟฟ้า น้ำ กระดาษ อย่างรู้คุณค่า การกำหนดจำนวนนักเรียนต่อห้องให้พอดีกับศักยภาพของครูและขนาดห้องเรียน ในระดับการผลิต/การทำงาน หมายถึง การผลิตในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมกับกำลังของตนเอง ไม่ลงทุนเกินตัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ห่วงที่ 2 ความมีเหตุผล ความมีเหตุผลคือการใช้หลักปัญญาในการตัดสินใจ โดยพิจารณาอย่างรอบด้านถึงเหตุและผลที่จะตามมาจากการกระทำนั้นๆ การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ก่อนจะตัดสินใจทำอะไร ต้องศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน เช่น หากนักเรียนจะซื้อโทรศัพท์มือถือเครื่องใหม่ ต้องพิจารณาถึงความจำเป็น รายได้ของผู้ปกครอง คุณสมบัติของโทรศัพท์แต่ละรุ่น และผลกระทบที่จะตามมา การคาดการณ์ผลกระทบ ต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในทุกมิติ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น การที่โรงเรียนจะสร้างอาคารใหม่ ต้องพิจารณาผลกระทบต่อนพื้นที่สีเขียว การจราจร และชุมชนโดยรอบ การยึดหลักวิชาการและกฎหมาย การตัดสินใจต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย และหลักศีลธรรม ไม่ใช่ความรู้สึกหรืออารมณ์เป็นที่ตั้ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ห่วงที่

3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) การมีภูมิคุ้มกันคือการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดฝัน เปรียบเสมือนการมีวัคซีนป้องกันโรค ทำให้เมื่อเผชิญกับเชื้อโรครุนแรงก็จะมีภูมิต้านทานไม่เจ็บป่วยรุนแรง ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ การเงิน การมีเงินออม การวางแผนทางการเงิน การทำประกันภัย การกระจายความเสี่ยงในการลงทุน ภูมิคุ้มกันด้านสังคม การมีครอบครัวที่อบอุ่น การมีเครือข่ายมิตรสหายที่ดี การสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม การรักษาสมดุลของระบบนิเวศ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม การรู้จักเลือกรับวัฒนธรรมจากภายนอกอย่างมีวิจารณญาณ และรักษาเอกลักษณ์ที่ดีงามของตนเองไว้ ภูมิคุ้มกันด้านปัญญา การมีทักษะชีวิต การมีความสามารถในการแก้ปัญหา การไม่หยุดนิ่งที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

หัวใจสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วงหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) โดยห่วงแรก คือ ความพอประมาณ ซึ่งหมายถึงการยึดทางสายกลางและความพอดีในการกระทำทุกอย่างตามศักยภาพ ไม่มากหรือน้อยจนเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ถัดมาคือ ความมีเหตุผล ที่เน้นการตัดสินใจโดยใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบถึงเหตุปัจจัยและผลกระทบที่จะตามมา และสุดท้ายคือ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี อันเป็นการเตรียมความพร้อมในทุกมิติของชีวิตเพื่อรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิด

เงื่อนไขที่ 1 เงื่อนไขความรู้ ความรู้ในที่นี้มีความหมายกว้างกว่าความรู้ในตำราเรียน แต่ครอบคลุมถึงความรอบรู้ วิชาศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางและเชื่อมโยงกันได้ ความรอบคอบ การนำความรู้มาใช้วางแผนและดำเนินการด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาท ภูมิปัญญาท้องถิ่น การตระหนักและเห็นคุณค่าของความรู้ที่สั่งสมมาในชุมชนและนำมาประยุกต์ใช้ ความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ติดตามข้อมูลข่าวสารและสถานการณ์ของโลก เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

เงื่อนไขที่ 2 เงื่อนไขคุณธรรม คุณธรรมเป็นรากฐานและเครื่องกำกับจิตใจให้การใช้ความรู้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่คดโกง ความขยันหมั่นเพียรและความอดทน มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จลุล่วง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การมีสติและปัญญา ใช้สติในการกำกับความคิดและการกระทำ ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา การแบ่งปันและมีเมตตา รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ยากกว่า และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม การจะบรรลุซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจำเป็นต้องอาศัยสองเงื่อนไขสำคัญเป็นรากฐาน โดย เงื่อนไขความรู้ คือการมีความรอบรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางและรอบคอบในการนำไปใช้วางแผนและดำเนินการอย่างระมัดระวัง ในขณะที่เดียวกันต้องมี เงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และสติปัญญา เป็นเครื่องกำกับจิตใจ เพื่อให้การใช้ความรู้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

สรุปว่า องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กรอบแนวคิดที่ประกอบด้วย หลักการ 3 ห่วง ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติ และ เงื่อนไขพื้นฐาน 2 ด้าน ที่เป็นรากฐานสำคัญ หลักการ 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ คือ ความพอดี ที่ไม่สุดโต่ง ไม่มากจนโลภ หรือน้อยจนเบียดเบียนตนเอง โดยประเมินตามศักยภาพและบริบทของตนเอง ความมีเหตุผล คือ การใช้สติปัญญา ในการตัดสินใจ โดยพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลกระทบที่จะตามมาอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ การเตรียมความพร้อม เพื่อรับมือ

กับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดฝันในทุกมิติ การเงิน สังคม สิ่งแวดล้อม ปัญญา เงื่อนไขพื้นฐาน 2 ด้าน คือ เงื่อนไขความรู้ ต้องมีความ รอบรู้ ในศาสตร์ต่างๆ อย่างกว้างขวาง และมีความ รอบคอบ ที่จะนำ ความรู้นั้นมาใช้วางแผนและปฏิบัติอย่างระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม ต้องมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานกำกับ จิตใจ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันอดทน การมีสติปัญญา และการแบ่งปัน เพื่อให้การใช้ความรู้เป็นไป ในทางที่สร้างสรรค์ โดยสรุป 3 ห่วง คือแนวปฏิบัติในการตัดสินใจและการกระทำ ส่วน 2 เงื่อนไข คือคุณสมบัติ พื้นฐานของคนที่ต้องมี เพื่อให้การปฏิบัติตามหลัก 3 ห่วงนั้นเป็นไปอย่างถูกต้องและนำไปสู่ความยั่งยืนอย่าง แท้จริง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมของบุคคลว่า พฤติกรรมอย่างเดียวกัน ถ้าทำ ภายใต้อาณัติเดียวกันอาจมีความพอเพียง แต่ถ้าทำภายใต้อีกเงื่อนไขที่แตกต่างกันอาจไม่เพียงพอ การจะทำความเข้าใจจึงไม่สามารถประเมินเพียงการมองพฤติกรรมปลายทางได้ แต่ควรมองถึงปลายทางที่ตัดสินใจ ภายใต้อาณัติและในสภาพแวดล้อมในขณะนั้นด้วยว่าเป็นตามองค์ประกอบของความพอเพียงหรือไม่ พฤติกรรมนั้นมีความเสี่ยงเพียงใดและสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงหรือยั่งยืนหรือไม่ (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2550) ความเข้าใจผิดคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของภาคเกษตรเท่านั้น ปรัชญานี้ไม่สามารถใช้ได้กับการ บริหารในภาคอื่นๆ เช่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาครัฐวิสาหกิจ เหตุที่คนจำนวนมากคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็น เรื่องของภาคเกษตรก็เนื่องจากว่าความสนใจในการประยุกต์ใช้ ในระยะแรกได้เริ่มต้นอย่างจริงจังในภาค เกษตรกรรมก่อน เนื่องจากภาคเกษตรยังขาดความสามารถในการพัฒนาและขาดหลักการบริหารอย่างสูง นอกจากนี้ภาคเกษตรยังเป็นภาคที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นคนส่วนใหญ่จึงเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมเมืองหรือภาคการเกษตรที่อาศัยเทคโนโลยีขั้นสูง แท้จริงแล้ว การมีพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและบริหารในทุกภาคส่วน และทุกสาขาอาชีพได้เป็นอย่างดี ไม่จำเป็นต้องเป็นในภาคเกษตรกรรมเท่านั้น

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2548) กล่าวว่า เราสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในระดับปัจเจก บุคคล ชุมชนและระดับรัฐ ได้ดังนี้

1. ในระดับปัจเจกบุคคลและครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการ รู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เกิดความพอใจ ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พยายามพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุก สถานการณ์

2. ความพึงพอใจในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีระดับความเพียงพอในระดับครอบครัวเป็น พื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนได้ รวมกลุ่มเพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านและความสามารถที่ตนมีอยู่ เป็นพื้นฐานประกอบการ ดำเนินชีวิตที่มีความช่วยเหลือแบ่งปันกัน จนเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคมสร้างเป็นเครือข่าย เชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีพอเพียงของชุมชนโดยรวมในการดำเนินชีวิตที่สมดุล อย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศเป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งที่มีความพอเพียงมาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนร่วมมือพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด รู้แจ้งเห็นจริงด้วยเหตุผลที่ว่าพื้นฐานของประเทศเป็นอย่างไร ก็สามารถวางนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาความก้าวหน้าได้โดยไม่คิดว่าการพัฒนาไม่ยั่งยืน ดังนั้นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากการมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร และมีหลักการสำคัญอะไรบางที่จะนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ จึงจะเกิดความสนใจที่จะทดลองนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต สรุปได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่การพึ่งตนเอง โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี บนหลักความรู้และหลักคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลอย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา หรือการสร้างสถานศึกษาพอเพียง เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมทุกมิติของสถานศึกษา ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่จะนำหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาใช้ในการบริหารจัดการ การวางแผนกลยุทธ์ พอประมาณ มีเหตุผล การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี ต้องวิเคราะห์จากบริบทจริงของโรงเรียน กำหนดเป้าหมายที่เป็นไปได้ ไม่ใช่เป้าหมายที่เลื่อนลอยเกินจริง จัดลำดับความสำคัญของโครงการตามความจำเป็นเร่งด่วนและสอดคล้องกับงบประมาณ การบริหารงบประมาณและการเงิน พอประมาณ ภูมิคุ้มกัน จัดทำงบประมาณฐานกิจกรรม ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่งเสริมการจัดหารายได้ระหว่างเรียนเพื่อลดภาระผู้ปกครอง เช่น การจัดตั้งสหกรณ์โรงเรียน การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ และมีการกันเงินส่วนหนึ่งไว้เป็นกองทุนสำรองสำหรับกรณีฉุกเฉิน การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน วางแผนการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น จัดทำศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจประกอบด้วยแปลงเกษตรผสมผสาน บ่อเลี้ยงปลา โรงเพาะเห็ด โรงทำปุ๋ยหมัก ธนาคารขยะรีไซเคิล ซึ่งเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ แหล่งอาหาร และแหล่งสร้างรายได้ (วีระศักดิ์ ฃมภูคำ, 2561)

การบริหารงานบุคคล เงื่อนไขคุณธรรม ความรู้ พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาฯ อย่างถ่องแท้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานในสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสามัคคี การมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลัก 3 ห่วง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน ในการวางแผนกลยุทธ์ การจัดการงบประมาณ และการพัฒนาอาคารสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการใช้ 2 เงื่อนไข ความรู้ คุณธรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้คือหัวใจของการปลูกฝังปรัชญาฯ ให้หยั่งรากลึกในตัวผู้เรียน การบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถออกแบบ หน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเชื่อมโยงเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น โครงงาน ข้าวโพดพอเพียง อาจบูรณาการวิชาวิทยาศาสตร์ การเจริญเติบโตของพืช คณิตศาสตร์ การคำนวณต้นทุน-กำไร สังคมศึกษา การตลาดสหกรณ์ และการทำงานอาชีพ การแปรรูป การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ เน้น Active Learning ลดการ

บรรยาย เพิ่มการลงมือปฏิบัติ เช่น การทำโครงการ การใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่นำปัญหาจริงในชุมชนมาเป็นโจทย์ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และหาทางแก้ไขตามหลักปรัชญาฯ การเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้จริง นำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในโรงเรียน หรือเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อเชื่อมโยงทฤษฎีในห้องเรียนเข้ากับวิถีชีวิตจริงตัวอย่างการบูรณาการรายวิชา คณิตศาสตร์ สอนเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน การวางแผนการออม การคำนวณดอกเบี้ย การวิเคราะห์ความคุ้มค่า วิทยาศาสตร์ โครงการพลังงานทดแทน การจัดการขยะ การทำปุ๋ยชีวภาพ การอนุรักษ์น้ำ สังคมศึกษา การเรียนรู้เรื่องสหกรณ์ การวางแผนพัฒนาชุมชน สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองภาษาไทย การอ่านและวิเคราะห์วรรณกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตพอเพียง การเขียนเรียงความหรือไดวาทีในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2551) การปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้หยั่งรากลึกในตัวผู้เรียน ต้องอาศัยการบูรณาการหลักคิดสู่หลักสูตรสถานศึกษาผ่านหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลากหลายวิชา ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนที่เน้น Active Learning ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติผ่านโครงการและการแก้ปัญหาจริง เพื่อเชื่อมโยงทฤษฎีในห้องเรียนเข้ากับบริบทของชุมชนและวิถีชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกิจกรรมนอกหลักสูตรเป็นพื้นที่สำคัญในการฝึกฝนทักษะและบ่มเพาะคุณลักษณะ กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมออมทรัพย์ เช่น โครงการออมวันละบาท หรือธนาคารโรงเรียน เพื่อสร้างวินัยทางการเงิน กิจกรรมสหกรณ์ร้านค้า ให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทางธุรกิจ การทำงานร่วมกัน และหลักประชาธิปไตย กิจกรรมตลาดนัดพอเพียง เปิดโอกาสให้นักเรียนนำผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของตนเองมาจำหน่าย กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี เน้นการฝึกทักษะชีวิต การพึ่งพาตนเอง และการบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ส่งเสริมให้นักเรียนทำโครงการจิตอาสา เช่น การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การช่วยเหลือผู้สูงอายุ เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

4. ด้านการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียน เป้าหมายสูงสุดคือการทำให้ปรัชญาฯ กลายเป็นวิถีชีวิต ของผู้เรียน การสร้างวัฒนธรรมองค์กร สถานศึกษาต้องสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีพอเพียง เช่น การรณรงค์เรื่องการปิดไฟ-ปิดน้ำเมื่อไม่ใช้ การคัดแยกขยะ การใช้ภาชนะที่ใช้ซ้ำได้ การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ครูและบุคลากรต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตพอเพียง เพื่อให้ผู้เรียนซึมซับและปฏิบัติตาม การวัดและประเมินผล ไม่ใช่แค่การประเมินความรู้ แต่ต้องประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความพอเพียงด้วย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน และการประเมินตามสภาพจริง

5. ความสอดคล้องกับแนวคิดสากล การขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งเน้นย้ำถึงความจำเป็นของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2017) ทั้ง SEP และ ESD ต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาระดับโลกในบริบทของไทยนั่นเอง

สรุปว่า การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษา คือการขับเคลื่อนอย่างเป็นองค์รวม ในทุกมิติ เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ได้จำกัดอยู่แค่ภาคการเกษตร แต่เป็นหลักการที่ใช้ได้กับทุกคนและทุกบริบท สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้ใน 5 ด้านหลัก ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยนำหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาใช้ในการ

วางแผนกลยุทธ์ การบริหารงบประมาณให้โปร่งใส การพัฒนาบุคลากร และการจัดการอาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การสร้างศูนย์การเรียนรู้ในโรงเรียน แปลงเกษตร ธนาคารขยะ เพื่อเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ และสร้างรายได้ 2) ด้านหลักสูตรและการเรียนรู้ นี้คือ หัวใจสำคัญของการปลูกฝัง โดยต้องบูรณาการปรัชญาฯ เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ของทุกกลุ่มสาระวิชาและเปลี่ยนการสอนมาเน้น Active Learning ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ผ่านโครงการ และการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนกับชีวิตจริง 3) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ใช้กิจกรรมนอกหลักสูตรเป็นพื้นที่ ผักผ่อนทักษะและบ่มเพาะคุณลักษณะ ผ่านกิจกรรมที่จับต้องได้ เช่น กิจกรรมออมทรัพย์ ธนาคารโรงเรียน เพื่อสร้างวินัยทางการเงิน กิจกรรมสหกรณ์ร้านค้า เพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกัน กิจกรรมจิตอาสา เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 4) ด้านการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน เป้าหมายสูงสุดคือการทำให้ปรัชญาฯ กลายเป็นวิถีชีวิตของผู้เรียน ผ่านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่เอื้อต่อความพอเพียง เช่น ประหยัดพลังงาน คัดแยกขยะ เป็นต้น ครูและบุคลากรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยดูจากพฤติกรรมและคุณลักษณะ ไม่ใช่แค่ความรู้ 5) ด้านความสอดคล้องกับแนวคิดสากล การขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงนั้นสอดคล้องโดยตรงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

บทสรุป

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ กรอบแนวคิดในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน มีรากฐานจากแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 และหลักพุทธธรรมเรื่องทางสายกลาง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ให้สามารถพึ่งพาตนเองและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ หัวใจของปรัชญาฯ คือ กรอบการปฏิบัติที่เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ซึ่งเป็นแนวทางในการตัดสินใจและการกระทำทุกอย่าง หลักการ 3 ห่วง 1) ความพอประมาณ ความพอดี ไม่สุดโต่งตามศักยภาพของตน 2) ความมีเหตุผล การตัดสินใจอย่างรอบคอบโดยใช้สติปัญญา 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี การเตรียมพร้อมรับมือความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลง และมีเงื่อนไขพื้นฐาน 2 ด้าน คือ 1) เงื่อนไขความรู้ ต้องมีความรอบรู้และนำมาใช้อย่างรอบคอบ 2) เงื่อนไขคุณธรรม ต้องมีความซื่อสัตย์ ขยันอดทน และมีสติ การนำปรัชญาฯ ไปใช้ในสถานศึกษาต้องทำอย่างเป็นองค์รวม ไม่ใช่แค่การสอนในห้องเรียน แต่ต้องครอบคลุม 5 มิติหลัก ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารนำหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ การจัดสรรงบประมาณ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ 2) ด้านหลักสูตรและการเรียนรู้ บูรณาการหลักปรัชญาฯ เข้าไปในทุกรายวิชา และปรับการสอนมาเน้น Active Learning ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านโครงการต่างๆ 3) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ใช้กิจกรรมนอกหลักสูตรเป็นพื้นที่ฝึกฝนทักษะ เช่น กิจกรรมออมทรัพย์ ธนาคารโรงเรียน สหกรณ์ร้านค้า และกิจกรรมจิตอาสา 4) ด้านการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน มีเป้าหมายสูงสุดคือการทำให้ปรัชญาฯ กลายเป็นวิถีชีวิต ของผู้เรียน ผ่านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและครูที่เป็นแบบอย่าง 5) ด้านความสอดคล้องกับแนวคิดสากล การสร้างสถานศึกษาพอเพียงสอดคล้องโดยตรงกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ UN โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 ด้านการศึกษาที่มีคุณภาพ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา คือ กระบวนการสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ไม่เพียงแต่มีความรู้ แต่ยังมีคุณธรรม สามารถจัดการชีวิตของตนเองได้อย่างสมดุล และเติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน สรุปลงความรู้การศึกษาดังในภาพที่ 1

ภาพที่1 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2542). พออยู่พอกิน (เศรษฐกิจพอเพียง). กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความเป็นมาและความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560). เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา.
- สมบัติ กุสุมาวดี. (2551). หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาองค์การ. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 48, 88 – 90.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อภิชัย พันธเสน. (2549). พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

วารสารบูรพการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์
Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences
(JOB_EHS)

ISSN: 2730-3233 (Online)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences (JOB_EHS)

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ :

มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาสหวิทยาการอื่นๆ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยอ้างอิงตามรูปแบบของ APA (นาม-ปี) รวมถึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารฯ และเป็นบทความที่ไม่มีความหลายมากกว่า 25% ตามที่ถนนในโปรแกรม CopyCat ในเว็บ Thaijo2

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารฯ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ โดยไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของวารสารฯ

กระบวนการพิจารณาบทความ :

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

แบบที่ 2 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

ประเภทของบทความ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับตีพิมพ์ประเภทของบทความ คือ บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Original Article)

ภาษาที่รับตีพิมพ์ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดออก :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ มีกำหนดออกตีพิมพ์ 4 ฉบับ ต่อปี (ราย 3 เดือน) ดังนี้

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มีนาคม (กำหนดออก เดือนมีนาคม)

ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน - มิถุนายน (กำหนดออก เดือนมิถุนายน)

ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน (กำหนดออก เดือนกันยายน)

ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม (กำหนดออก เดือนธันวาคม)

การตีพิมพ์บทความ

ผู้แต่งบทความจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทความตามข้อแนะนำสำหรับผู้แต่งใน กรณีที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบของวารสารฯ กองบรรณาธิการวารสาร ขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์และไม่คืนเงิน ในกรณีเทียบเคียง ดังนี้

1. บทความของท่านมีความหลายมากกว่า 25% ตามที่ถนนในโปรแกรม CopyCat ในเว็บ Thaijo2
2. ผู้แต่งไม่ปฏิบัติตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. บทความไม่ผ่านการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
4. ผู้แต่งไม่แก้ไขบทความตามข้อเสนอที่กองบรรณาธิการได้แจ้งในระบบตามระยะเวลาที่กำหนด

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ:

วารสารมีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความตามกระบวนการพิจารณาบทความ 2 แบบ คือ
แบบที่ 1 ค่าธรรมเนียม 3,500 บาท โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ
แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

แบบที่ 2 ค่าธรรมเนียม 4,500 บาท โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ
แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

โดยวารสาร จะทำการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมฯ ต่อเมื่อผู้เขียนได้ทำการปรับปรุงแก้ไขบทความให้
ถูกต้องตามรูปแบบวารสาร (ส่งไฟล์ Word ผ่านระบบไลน์ 0955426695) และส่งไฟล์บทความเข้าระบบ
วารสาร

วารสาร ขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์ และไม่คืนเงินค่าธรรมเนียม ในกรณีดังนี้

บทความมีความซ้ำซ้อนมากกว่า 25% ตามที่กำหนดในโปรแกรม CopyCat ของระบบ thaijo
บทความไม่มีความถูกต้องตามองค์ประกอบรูปแบบของวารสาร
บทความไม่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
ผู้เขียนบทความไม่ดำเนินการแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ตาม
ระยะเวลาที่กำหนด (1 เดือน หลังการแจ้งของวารสาร)

ผู้เขียนบทความขอยกเลิกการตีพิมพ์ หลังจากได้รับการตอบรับบทความแล้ว
ผู้พิมพ์ต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น และต้องมีการอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาหรืออ้างอิง
ในเนื้อหา และทำบทความของตนเอง โดยบทความที่ท่านส่งเข้ามาต้องไม่มีความซ้ำซ้อนมากกว่า 25%
จากการตรวจสอบด้วยโปรแกรม CopyCat ของระบบ thaijo

ในกรณีที่ บทความวิจัยมีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ผู้พิมพ์จะต้องส่งหลักฐานการรับรอง
จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาประกอบการลงตีพิมพ์ด้วยจึงจะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร

**หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของ
วารสารวารสารสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์**

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ ในวารสารอื่น
3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือดัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบของต้นฉบับตามข้อกำหนดในระเบียบการส่งต้นฉบับ
5. ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
6. หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขเรื่องแล้ว กองบรรณาธิการได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงจะทำการออกหนังสือตอบรับบทความ

ระเบียบการส่งต้นฉบับบทความวิชาการและบทความวิจัย

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ลงวารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ 4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 2.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

- 1) ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- 2) ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- 3) ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

4) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้ชื่อผู้เขียน

5) ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) (ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

6) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียนร่วม (ภาษาไทย- ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้ชื่อผู้เขียนร่วม

7) E-mail อีเมลของผู้เขียนที่ใช้ในการติดต่อได้จริง ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา และเบอร์โทรติดต่อ ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

8) หัวข้อของบทความย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

9) เนื้อหาบทความย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ไม่ควรเกิน 350-500 คำต่อบทความย่อ

10) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

11) หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

12) หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

13) เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวไม่ต่ำกว่า 10 หน้าแต่ไม่เกิน 25 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)

1.4 จำนวนเอกสารอ้างอิง ควรมีอย่างน้อย 5-10 เรื่อง

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

2.1 บทควมวิจัย

- 1) **ชื่อเรื่อง** ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน
- 2) **ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน** เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ
- 3) **ที่อยู่** ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ ของผู้เขียน
4. **บทคัดย่อ / Abstract** เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350-500 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง จะใช้ตัวเอนเฉพาะศัพท์วิทยาศาสตร์ และมีองค์ประกอบของบทคัดย่อให้ครบทั้งวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย และคำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ
- 5) **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 6) **วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives of this research)** ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยระบุเป็นข้อ
- 7) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตัวแปรการวิจัย (ถ้ามี) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 8) **สรุปผลการวิจัย (Research Result)** เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลการวิจัยด้วยตารางและภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้นขอบตารางด้านซ้ายและขวา สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพที่ชัดเจน และมีคำบรรยายใต้รูปกรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสเก็ต
- 9) **อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)** ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด (ถ้ามี) และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้ประโยชน์
- 10) **องค์ความรู้การวิจัย (Research Body of Knowledge)** อธิบายองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย ควรสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพ/โมเดล พร้อมคำอธิบายภาพ/โมเดลให้สามารถเข้าใจได้โดยสมบูรณ์
- 11) **ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestion)** เป็นการให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากกระบวนการทำการวิจัย ประกอบด้วย 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

12) เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 5 คน ให้ใส่ชื่อ 5 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.2. บทความวิชาการ

1) ชื่อเรื่อง ควรสั้น และกะทัดรัด ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

3) สังกัด ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ของผู้เขียน

4) บทคัดย่อ / Abstract เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่องอ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350-500 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

5) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา ปัญหาการวิจัย เหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

6) เนื้อหา (Content) ผู้เขียนอาจแบ่งหัวข้อย่อยในประเด็นเนื้อหานี้ได้ตามประเด็นที่ผู้เขียนต้องการจะทำการนำเสนอในบทความ โดยเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังค้นคว้า

7) บทสรุป (Summary) เป็นการสรุปผลได้จากการศึกษาว่าได้พบประเด็นอะไรที่สำคัญ รวมทั้งองค์ความรู้จากการศึกษา ที่ผู้เขียนต้องการสรุปผล รวมถึงเสนอแนะองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อที่จะนำผลการศึกษาไปพัฒนาและเป็นประโยชน์ทางการศึกษา

8) เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 5 คน ให้ใส่ชื่อ 5 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.3 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ปีที่ตีพิมพ์ และหมายเลขหน้า (ถ้ามี) กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้ อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

1) พระไตรปิฎก/อรรถกถา :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

3) สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย. ชื่อระดับสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย. ชื่อมหาวิทยาลัย หรือแหล่งให้ทุนการวิจัย.

ตัวอย่าง.

มนฤดี ถือสมบัติ. (2556). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัชรนันท์ ยอดสิน. (2560). แนวทางการส่งเสริมจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเจ็ด อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน (บุตตาวงษ์). (2558). การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) บทความในวารสาร :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่พิมพ์(ฉบับที่พิมพ์), เลขหน้าที่อ้างอิง.
ตัวอย่าง.

พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน และศุขภิญญา ศรีคำไทย. (2562). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับสมรรถนะ
ของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*, 3(1), 70–78.

5) บทความในหนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ. ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. (เลข
หน้า). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.
ตัวอย่าง.

พระมหาสมจินต์ สมมาบุญโญ. (2542). ทศนะเกี่ยวกับการศึกษาของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) : วิเคราะห์
จากหนังสือ ทางสายกลางของการศึกษาไทย. ใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ชีวิต
และผลงานของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) และนันทาทศนะของนักวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

6) สื่ออินเทอร์เน็ต :

ชื่อผู้เขียน/ผู้เผยแพร่. (ปีเผยแพร่). ชื่อเรื่อง. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-เดือน-ปี).
ตัวอย่าง.

วัดญาณเวศกวัน. (2556). ประวัติพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). *แหล่งที่มา*
http://www.watnyanaves.net/th/web_page/biography สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563.

7) หนังสือพิมพ์ออนไลน์ :

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-
เดือน-ปี).
ตัวอย่าง.

เดลินิวส์. (27 กุมภาพันธ์ 2562). เริ่มนำร่องการเรียนรู้อิสระเป็นฐานภาคเรียนที่ 1-62. เดลินิวส์. *แหล่งที่มา*
<https://www.dailynews.co.th/education/695610> สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563.

8) ราชกิจจานุเบกษา :

ชื่อกฎหมาย. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ตอนที่ หน้า(วันเดือนปี).
ตัวอย่าง.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (10
กันยายน 2563).

การอ้างอิงภาษาอังกฤษใช้เช่นเดียวกับภาษาไทย

3. สถานที่ติดต่อ

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
วัดหนองบัวหึง ตำบลดอนทราย อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 70140
โทรศัพท์ : 099-1916295, 099-6166595, 095-5426695
E-mail: ukitchock@gmail.com
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS

4. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง และส่งผลการอ่านประเมินคืน ผู้เขียนให้เพิ่มเติมแก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ 2 แบบคือ

แบบที่ 1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

แบบที่ 2 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

5. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสารฯ ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่าจะได้รับอนุญาตจากวารสารฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

6. ความรับผิดชอบ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงานด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 25%

ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารบรรณการศึกษา

และมนุษยสังคมศาสตร์ โดยรวมทั้งทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารบรรณการศึกษา
และมนุษยสังคมศาสตร์ ถือเป็นการรับผิดชอบต่อผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความ
รับผิดชอบต่อกองบรรณาธิการวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์และวารสารบรรณการศึกษา
และมนุษยสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) ได้กำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานบทความในวารสาร ดังนี้

จริยธรรมของผู้เขียนบทความ

1. ผู้เขียนบทความจะต้องไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในการคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
3. ผู้เขียนจะต้องจัดทำต้นฉบับของบทความตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน
4. ผู้เขียนที่มีชื่อในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนร่วมในการวิจัย
5. ผู้เขียนจะต้องอ้างอิงผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียวทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น)
6. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
7. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม
8. ผู้เขียนจะต้องแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด
9. ผู้เขียนจะต้องระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และจะต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
10. ในกรณีที่ บทความวิจัยมีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ผู้นิพนธ์จะต้องส่งหลักฐานการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาประกอบการลงตีพิมพ์ด้วยจึงจะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร

จริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสารและผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
2. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือระบุผลงานวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างอิง เข้าไปในการประเมินบทความด้วยผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
3. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

4. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

5. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

จริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อมูลที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ

2. บรรณาธิการจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ

3. บรรณาธิการจะต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่นอย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นจะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการตอบรับ หรือปฏิเสธ การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

4. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

5. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้แนะว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่

6. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

7. บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง